

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Diplomová práce

Václav Bělka

Politický vývoj v Rakovníku mezi světovými válkami

Political development in the city of Rakovník between world wars

Praha 2020

Vedoucí práce doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.

Abstrakt

Práce přibližuje politický život v Rakovníku v období od vzniku Československa po vypuknutí 2. světové války. Zabývá se výsledky voleb a jejich důsledky. Popisuje vývoj v jednotlivých politických stranách působících v Rakovníku včetně vnitřních krizí, které v tomto meziválečném období některé z nich postihly. Také se věnuje některým vlivným osobnostem místní politiky. Práce se snaží postihnout také podporu jednotlivých politických stran ve městě prostřednictvím jejich odborových organizací v závodech. Velký prostor je v práci věnován různým oslavám, kterých se účastnila značná část obyvatelstva.

Klíčová slova

Rakovník, Politické strany, Politika, Obecní zastupitelstvo, Československo, Volby

Abstract

The thesis introduces topic of political life in Rakovník in period between the founding of Czechoslovakia and the outbreak of the Second World War. It deals with the election results and their consequences. The thesis describes the development of individual political parties active in Rakovník, including internal crisis, which in this interwar period affected some of them. It also focuses attention on some influential figures of local politics. An important part of this work is devoted to the support of particular political parties in city through their trade unions in plants. Special attention is paid to the various celebrations attended by a significant part of the population.

Keywords

Rakovník, Political, Parties, Policy, The Municipal Council, Czechoslovakia, Options

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně, že jsem řádně citoval veškeré použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nepostejného titulu.

V Rakovníku dne

Václav Bělka

Poděkování

Touto cestou bych chtěl srdečně poděkovat všem, kteří mají zásluhu na tom, že předkládaná práce vůbec vznikla. V první řadě bych chtěl poděkovat své rodině, zejména mé manželce Jitce za její trpělivost a podporu. Také chci poděkovat svým kolegům v zaměstnání, kteří mi při studiu vyšli vstříc. Chtěl bych také poděkovat pracovníkům Okresního státního archivu v Rakovníku, zejména Luboši Smitkovi, který mi neustále vycházel vstříc. A konečně velký dík patří vedoucí této práce, doc. Janě Čechurové, která se mnou měla velkou trpělivost, obohacovala mě svými připomínkami, radami a měla ke mně přátelský přístup.

Obsah

Úvod	17
1. Politický vývoj v Rakovníku do vzniku ČSR	24
1.1. Území vymezení a obecné informace o Rakovníku a Politickém okrese Rakovník	24
1.2. Stručný nástin politického vývoje v Rakovníku do roku 1893	29
1.3. Politické poměry v Rakovníku na přelomu 19. a 20. století	33
1.4. Poslední roky před 1. světovou válkou v Rakovníku	35
1.5. Nové politické strany v Rakovníku před 1. světovou válkou	40
1.5.1. Česká strana státoprávně pokroková	40
1.5.2. Česká strana pokroková	41
1.5.3. Československá strana agrární	42
1.5.4. Československá sociálně demokratická strana dělnická v Rakovníku do konce 1. světové války	42
1.5.4.1. Satelitní organizace Československé sociálně demokratické strana dělnické	47
1.5.4.1.1. Odbory	47
1.5.4.1.2. D. T. J.	48
1.5.4.1.3. Sociálně demokratické družstevnictví	49
1.5.4.1.4. Dělnická akademie	50
1.5.5. Česká strana národně sociální v Rakovníku do konce 1. světové války	51
1.5.5.1. Satelitní organizace České strany národně sociální	52
1.5.5.1.1. Česká obec dělnická	52
1.5.5.1.2. Jednota malozemědělců a domkářů	52
1.6. Volební systém obecních voleb v Rakovníku před 1. světovou válkou	52
1.7. Rakovník a volby vyššího řádu v éře ústavnosti v monarchii	54

1.7.1. Volby do Říšské rady	54
1.7.2. Volby do Českého zemského sněmu	55
1.8. Politické časopisy	57
1.9. Rakovník za 1. světové války	58
1.10. Vznik republiky	62
2. Poměry v Rakovníku od vzniku republiky po obecní volby v roce 1923	71
2.1. Politické poměry v Rakovníku do prvních obecních voleb v roce 1919	71
2.2. Obecní volby v Rakovníku v roce 1919	72
2.3. Poměry ve městě do prvních parlamentních voleb v roce 1920	78
2.4. První parlamentní volby v Rakovníku v roce 1920	79
2.5. Problémy města po válce a jejich řešení politickou reprezentací	82
2.6. Politické strany v Rakovníku a jejich satelitní organizace	87
2.6.1. Sociální demokracie v Rakovníku v letech 1918 – 1923	87
2.6.1.1. Sociální demokracie v Rakovníku před rozkolem	87
2.6.1.2. Rozkol v sociální demokracii na Rakovnicku v letech 1919 – 1921	91
2.6.1.3. Satelitní organizace Československé sociálně demokratické strany dělnické	108
2.6.1.3.1. Dělnické tělocvičné jednoty (D. T. J.)	108
2.6.1.3.2. Odborové sdružení československé	111
2.6.1.3.2. Všeobecné konzumní a úsporné družstvo v Rakovníku	114
2.6.1.3.3. Svaz domkářů a maloročníků	117
2.6.1.3.4. Sociálně demokratická mládež	118
2.6.1.3.5. Družstvo pro postavení Lidového domu	119
2.6.1.3.6. Dramatický spolek Československé sociálně demokratické strany dělnické	119

2.6.1.3.7. Sociálně demokratičtí bezvěrci	120
2.6.1.3.8. Fotbalový klub Sparta Rakovník	121
2.6.2. Komunistická strana Československa v Rakovníku do obecních voleb v roce 1923	121
2.6.2.1. Satelitní organizace Komunistické strany Československa	124
2.6.2.1.2. Mezinárodní všeodborový svaz (MVS)	127
2.6.3. Československá strana socialistická v Rakovníku v letech 1918 – 1923	129
2.6.3.1. Satelitní organizace Československé strany socialistické na Rakovnicku	133
2.6.3.1.1. Československá obec dělnická	133
2.6.3.1.2. Mladá generace národních (československých) socialistů	135
2.6.3.1.3. Konzumní družstvo Zádruha	136
2.6.3.1.4. Družstvo pro postavení Národního domu v Rakovníku	136
2.6.3.1.5. Ženská komise Československé strany národně socialistické v Rakovníku	137
2.6.4. Československá národní demokracie (Česká státoprávní demokracie)	137
2.6.4.1. Satelitní organizace Československé národní demokracie	144
2.6.4.1.1. Mladá generace národních demokratů	144
2.6.5. Československá strana lidová	144
2.6.6. Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská (ČŽOSS)	145
2.6.7. Republikánská strana československého venkova (Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu)	146
2.6.7.1. Satelitní organizace Republikánské strany československého venkova (Republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu)	148
2.6.7.1.1. Okresní sdružení republikánského dorostu (O. S. R. D.)	148
2.6.7.1.2. Zemědělská jednota	149

2.6.7.1.3. Domovina	150
2.6.7.1.4. Hospodářské družstvo	150
2.6.8. Československá rolnická jednota	151
2.6.9. Socialistická strana československého lidu pracujících (Modráčkovci)	151
2.6.10. Spolek majitelů domů	152
2.7. Oslavy	153
2.7.1. Oslavy 1. máje	154
2.7.2. Oslavy 28. října	159
2.7.3. Oslavy 6. července	160
2.7.4. Ostatní oslavy	161
3. Politické poměry v Rakovníku v letech 1923 – 1927	163
3.1. Předvolební kampaň, obecní volby roku 1923 v Rakovníku a poměry po nich	163
3.2. Parlamentní volby v roce 1925 v Rakovníku	179
3.3. Poměry v Rakovníku v letech 1925 – 1927	185
3.4. Politické strany v Rakovníku a na Rakovnicku v letech 1923 – 1927	187
3.4.1. Československá sociálně demokratická strana dělnická	187
3.4.1.1. Satelitní organizace Československé sociálně demokratické strany dělnické	191
3.4.1.1.1. Odborové sdružení československé	191
3.4.1.1.2. Všeobecné konzumní a úsporné družstvo v Rakovníku	193
3.4.1.1.3. Svaz domkářů a maloročníků	194
3.4.1.1.4. D. T. J.	194
3.4.1.1.5. Dělnická akademie	194
3.4.2. Československá strana socialistická (Československá strana národně socialistická)	195

3.4.2.1. Satelitní organizace a komise Československé strany socialistické (Československé strany národně socialistické)	197
3.4.2.1.1. Československá obec dělnická	197
3.4.2.1.2. Ženská komise strany	198
3.4.2.1.3. Konzumní, bytové, hospodářské a úsporné družstvo Zádruha v Rakovníku	199
3.4.2.1.4. Svaz mládeže Československé strany socialistické (národně socialistické) v Rakovníku	199
3.4.2.1.5. Další satelitní organizace Československé strany socialistické (národně socialistické) v Rakovníku	200
3.4.3. Komunistická strana Československa	200
3.4.3.1. Satelitní organizace Komunistické strany Československa	206
3.4.3.1.1. Odborové organizace KSČ	206
3.4.3.1.2. F. D. T. J. (F. P. T.)	210
3.4.3.1.3. Spartakovi skauti práce	211
3.4.3.1.4. Družstvo pro postavení Dělnického domu Svépomoc	212
3.4.3.1.5. Svaz proletářských bezvěrců	215
3.4.3.1.6. Sportovní klub „ Rudá hvězda “	215
3.4.4. Československá národní demokracie	216
3.4.4.1. Satelitní organizace a odbory Československé národní demokracie	216
3.4.4.1.1. Osvětový klub při straně národně demokratické v Rakovníku	216
3.4.4.1.2. Ženská komise Československé národní demokracie v Rakovníku	217
3.4.4.1.3. Mladá generace Československé národní demokracie v Rakovníku	217
3.4.5. Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská	218
3.4.5.1. Satelitní a spřízněné organizace Československé živnostensko-obchodnické	

strany středostavovské	220
3.4.5.1.1. Živnostenské úvěrní družstvo	220
3.4.5.1.2. Sdružení dorostu Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské	221
3.4.5.1.3. Spolek vzájemně se podporujících samostatných řemeslníků a živnostníků	221
3.4.5.1.4. Okresní jednota živnostenských společenstev	222
3.4.5.1.5. Oděvní společenstvo v Rakovníku	222
3.4.6. Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu	222
3.4.6.1. Satelitní organizace Republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu	224
3.4.6.1.1. Hospodářské družstvo v Rakovníku	224
3.4.6.1.2. Zemědělská jednota	225
3.4.6.1.3. Okresní hospodářská záložna v Rakovníku	225
3.4.6.1.4. Okresní domovina domkářů a maloroľníků na Rakovnicku	226
3.4.6.1.5. Okresní sdružení republikánského dorostu (O. S. R. D.)	226
3.4.6.1.6. Selské jízdy	227
3.4.6.1.7. Ústřední sdružení úředníků, učitelů a zřizenců Republikánské strany	227
3.4.6.1.8. Sdružení činovníků samosprávných	228
3.4.6.1.9. Řepařská jednota na Rakovnicku	228
3.4.6.1.10. Okresní odbor pro zájmy venkovských žen na Rakovnicku	228
3.4.6.1.11. Zemědělská nemocenská pojišťovna	229
3.4.7. Československá strana lidová	229
3.4.8. Spolek majitelů domů	231
3.4.9. Slovanská strana národně socialistická	232
3.4.10. Strana pokrokových socialistů	233

3.4.11. Národní strana práce	233
3.5. Volby do závodních výborů	234
3.6. Oslavy	236
3.6.1. Oslavy 1. máje	236
3.6.2. Oslavy 28. října	242
3.6.3. Oslavy 6. července	243
3.6.4. Ostatní oslavy	244
4. Politické poměry v Rakovníku v letech 1927 – 1931	245
4.1. Předvolební kampaň a obecní volby roku 1927	245
4.2. Práce nového zastupitelstva a problémy Rakovníka do voleb do okresního a zemského zastupitelstva v roce 1928	253
4.3. První volby do okresního a zemského zastupitelstva a ustavení prvního okresního zastupitelstva	256
4.4. Parlamentní volby roku 1929 v Rakovníku	264
4.5. Politické strany v Rakovníku	270
4.5.1. Československá sociálně demokratická strana dělnická	270
4.5.1.1. Satelitní organizace Československé sociálně demokratické strany dělnické	272
4.5.1.1.1. Dělnické tělocvičné jednoty (D. T. J.)	272
4.5.1.1.2. Odborové sdružení československé	275
4.5.1.1.3. Všeobecné konzumní a úsporné družstvo	282
4.5.1.1.4. Svaz domkářů a maloročníků	283
4.5.1.1.5. Svaz dělnictva řeznického a uzenářského v ČSR	283
4.5.2. Československá strana národně socialistická	283
4.5.2.1. Satelitní organizace Československé strany národně socialistické	285

4.5.2.1.1. Československá obec dělnická	285
4.5.2.1.2. Mladá generace národních socialistů (odbočka Svazu československé mládeže socialistické v Rakovníku)	286
4.5.3. Komunistická strana Československa	287
4.5.3.1. Satelitní organizace Komunistické strany Československa	296
4.5.3.1.1. Odborové organizace strany (MVS a Rudé odbory)	296
4.5.3.1.2. Jednota proletářské tělovýchovy (J. P. T.)	297
4.5.4. Komunistická (Leninská) opozice	297
4.5.5. Československá národní demokracie	302
4.5.5.1. Satelitní organizace Československé národní demokracie	303
4.5.5.1.1. Mladá generace Československé národní demokracie	303
4.5.5.1.2. Osvětový klub při Československé národní demokracii	305
4.5.6. Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská (ČŽOSS)	305
4.5.6.1. Satelitní organizace ČŽOSS	308
4.5.6.1.1. Svépomocné družstvo Živnodům	308
4.5.6.1.2. Živnostenská a občanská záložna v Rakovníku	308
4.5.6.1.3. Okresní jednota živnostenských společenstev v Rakovníku	308
4.5.6.1.4. Dorost Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské	310
4.5.6.1.5. Dámský odbor živnostenských a obchodnických žen	310
4.5.6.1.6. Všeodborové sdružení živnostenského zaměstnanectva v Rakovníku	310
4.5.7. Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu	311
4.5.7.1. Satelitní organizace Republikánské strany	311
4.5.7.1.1. Okresní sdružení republikánského dorostu (O. S. R. D.)	311
4.5.7.1.2. Hospodářské družstvo v Rakovníku	312

4.5.7.1.3. Okresní hospodářská záložna	312
4.5.7.1.4. Zemědělská jednota	313
4.5.7.1.5. Okresní odbor pro zájmy venkovských žen na Rakovnicku	313
4.5.8. Slovanská strany národně socialistická (Radikální strana – slovanští socialisté)	314
4.6. Volby do závodních výborů	314
4.7. Oslavy	320
4.7.1. Oslavy 1. máje	320
4.7.2. Oslavy 28 října	322
4.7.3. Oslavy 6. července	323
4.7.4. Další oslavy	324
5. Politické poměry v Rakovníku v letech 1931 – 1938	325
5.1. Obecní volby roku 1931	325
5.2. Volba vedení města	330
5.3. Výsledky voleb v okrese Rakovník a v městě Louny	331
5.4. Problémy města v první polovině třicátých let	333
5.5. Parlamentní volby roku 1935 a volby do zemského a okresního zastupitelstva roku 1935	337
5.6. Politické strany v Rakovníku	345
5.6.1. Československá sociálně demokratická strana dělnická	345
5.6.1.1. Satelitní organizace Československé sociálně demokratické strany dělnické	348
5.6.1.1.1. Dělnické tělocvičné jednoty (D. T. J.)	348
5.6.1.1.2. Všeobecné spotřební konzumní a výrobní družstvo Budoucnost v Rakovníku	351
5.6.1.1.3. Dělnická akademie	355
5.6.1.1.4. Svaz domkářů a maloročníků	355

5.6.1.1.5. Odborové sdružení československé v Rakovníku	356
5.6.2. Československá strana národně socialistická	357
5.6.2.1. Satelitní organizace Československé strany národně socialistické	361
5.6.2.1.1. Československá obec dělnická	361
5.6.2.1.2. Stráž svobody	363
5.6.2.1.3. Družstvo pro postavení domu československých národních socialistů v Rakovníku	364
5.6.3. Komunistická strana Československa	365
5.6.3.1. Satelitní organizace Komunistické strany Československa	368
5.6.3.1.1. Jednota proletářské tělovýchovy	368
5.6.4. Československá národní demokracie (Národní sjednocení)	369
5.6.4.1. Satelitní organizace Československé národní demokracie (Národního sjednocení)	371
5.6.4.1.1. Mladá generace Československé národní demokracie (Národního sjednocení)	371
5.6.4.1.2. Ženská komise při Československé národní demokracii	372
5.6.5. Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská (ČŽOSS)	372
5.6.6. Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu	374
5.6.6.1 Satelitní organizace Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu	375
5.6.6.1.1. Okresní sdružení republikánského dorostu na Rakovnicku (O. R. S. D.)	375
5.6.6.1.2. Okresní sdružení úředníků, učitelů a zřízenců Republikánské strany na Rakovnicku	376
5.6.6.1.3. Domovina	377
5.6.6.1.4. Zemědělská jednota	378

5.6.6.1.5. Okresní odbor československých žen venkovských na Rakovnicku	378
5.6.6.1.6. Selské jízdy	379
5.6.6.1.7. Okresní hospodářská záložna v Rakovníku	380
5.6.6.1.8. Ostatní satelitní organizace Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu na Rakovnicku	380
5.6.7. Spolek majitelů domů	381
5.7. Volby do závodních výborů	381
5.8. Oslavy	384
5.8.1. Oslavy 1. máje	384
5.8.2. Oslavy 28. října	388
5.8.3. Oslavy 6. července	393
5.8.4. Ostatní oslavy a tryzny	394
6. Rakovník od obecních voleb roku 1938 do počátku protektorátu	398
6.1. Obecní volby v Rakovníku v roce 1938	398
6.2. Rakovník v létě a na podzim 1938	407
6.3. Období Druhé republiky v Rakovníku	410
6.4. Počátek protektorátu v Rakovníku	419
Závěr	421
Prameny a literatura	425
Přílohy	432
Volební kandidátky do obecních voleb v Rakovníku v letech 1919 – 1938	432
Obrazová příloha	479

Úvod

Tématem předkládané diplomové práce je politický vývoj v Rakovníku mezi světovými válkami. Tedy v období let 1918 – 1939. Je to období zahrnující éru První a Druhé republiky, dále období počátku Protektorátu. V tomto období došlo v několika politických stranách k zásadním krizím, které je ovlivnily v jejich dalším vývoji.

Otázky, které jsem si položil, jsou několikeré. Jednak jsem sledoval vnitřní krize ve dvou politických stranách, které se významně promítly do života těchto stran v Rakovníku a na Rakovnicku. Jednalo se o krizi v Československé sociálně demokratické straně dělnické v letech 1919 – 1921 a o hlubokou vnitřní krizi v Komunistické straně Československa na přelomu dvacátých a třicátých let. Další otázkou, kterou jsem si položil, byla hospodářská krize zejména první poloviny třicátých let. Zaměřil jsem se zejména na reakce politických stran v Rakovníku na ni. Další otázkou, kterou jsem si položil, byl vliv a důsledky Mnichovské dohody pro Rakovník a pro jeho další politický vývoj. S tím souviselo odstoupení pohraničních oblastí Německu, což se dotklo i okresu Rakovník a části jeho obcí.

V práci jsem se nechtěl zaměřovat pouze na tyto velké problémové otázky. Chtěl jsem se zaměřit také na sledování vnitřního vývoje v politických stranách i v dobách klidnějších v tomto sledovaném období. U těchto politických stran jsem se snažil podchytit jejich satelitní organizace působící v Rakovníku. Důležitou roli v politickém vývoji hrály volby. Na regionální úrovni byly nejdůležitější obecní volby, které se konaly v letech 1919, 1923, 1927, 1931 a 1938. Poměrně důležité byly také volby do okresního zastupitelstva, které se konaly v letech 1928 a 1935. Kromě těchto voleb jsem se věnoval také volbám parlamentním a volbám do zemských zastupitelstev. Výsledky voleb v Rakovníku jsem doplnil výsledky voleb na okresní úrovni. Výsledky voleb v Rakovníku jsem porovnal s výsledky voleb ve městě Louny, protože toto město mělo podobný počet obyvatel, podobné konfesijní i národnostní složení a leželo ve stejné župě jako Rakovník. Po každých obecních volbách jsem se zaměřil ustavování vedení města a případných radničních koalic. Vývoj v těchto koalicích jsem ale sledoval pouze okrajově. Protože důležitými indikátory podpory zejména levicových politických stran byla podpora jejich odborových organizací, zaměřil jsem se na vývoj důvěry odborářů pro jednotlivé odborové organizace u všech zaměstnavatelů, u kterých jsou údaje k dispozici. Také jsem se zaměřil na různé typy oslav, svátků a tryzen v Rakovníku. Protože

pro každou politickou stranu jsou nejdůležitější její čelní představitelé, zmapoval jsem působení významných regionálních osobností v Rakovníku.

Politiku chápu jako jednání osob, které vykonávají správu věcí veřejných. Za tímto účelem se sdružují do politických stran. Jejich prostřednictvím uskutečňují své ambice a výkon moci. Proto jsem se zaměřil zejména na stranicko-politický vývoj v Rakovníku, nikoli komunální politiku jako takovou. Vytvořil jsem mikrohistorickou sondu, ve které se mi podařilo rozklíčovat stranickou strukturu v Rakovníku. Také se mi podařilo dohledat řadu regionálních osobností politického života v Rakovníku a okresu Rakovník a zmapovat jejich osudy. Zároveň s tím reflektuji také celorepublikovou bázi vývoje. Práci jsem psal takovým způsobem, jakým ho patrně ještě nikdo nepsal.

Rozhodl jsem se čerpat zejména z fondů ve Státním okresním archivu v Rakovníku (SOkA Rakovník), z tisku a z literatury, protože právě v nich jsou dochovány informace k tomuto období. Zejména tisk se pro toto období dochoval v hojném množství.

Z archivních fondů to byl zejména Archiv města Rakovníka (AMR), který mi poskytl zejména informace k volbám všech typů. Dále jsem z něho načerpal informace ze zápisů ze schůzí městského zastupitelstva a ze zpráv o činnosti městské rady, jakož i z dalších archivních materiálů tohoto archivu.

Další cenné informace jsem získal z osobních fondů uložených v SOkA Rakovník, či z Fondu Okresní úřad Rakovník. Dále jsem čerpal z fondů jednotlivých politických stran a jejich satelitních organizací. Jejich problémem je jejich pouze torzovité dochování.

I z toho důvodu se mi nakonec hlavním zdrojem stal dobový tisk, zejména týdeníky politických stran, které vycházely v Rakovníku, nebo vycházely mimo jiné také pro Politický okres Rakovník.

Ze sociálně demokratického regionálního tisku to byly zejména listy Rakovnický obzor, Sociální demokracie, Dělnické listy a Hlas lidu.¹ Z regionálního tisku KSČ to byly Svoboda,² Proletář,³ Obrana svobody, Rudý průboj,⁴ Průboj pracujícího lidu⁵ a Rozvoj.⁶

¹ Uloženy jsou například v SOkA Rakovník.

² Vycházela na Kladně. Uložena je například v Národní knihovně v Praze.

³ Ročníky 1922 - 1929 jsou uloženy například v Národní knihovně v Praze. Ročníky 1923 - 1929 v SOkA Rakovník.

⁴ Oba jsou uloženy v Národní knihovně v Praze.

Z listů národních (československých) socialistů to byly Rakovnické listy, Naše snahy, Socialistické slovo, Naše slovo a Pokrokový týdeník.⁷ U regionálního tisku národních demokratů (Národního sjednocení) jsem čerpal z Nových proudů⁸ a Vývoje.⁹ Pokud jde o regionální tisk Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu a Agrární opozice, čerpal jsem z listů Krok,¹⁰ Rodné lány¹¹ (Agrární opozice) a Naše stráž.¹² Z tisku Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské jsem čerpal z týdeníku Náš směr.¹³ Z listů Československé strany lidové jsem čerpal z týdeníku Právo.¹⁴ Z ostatních periodik jsem čerpal z Rakovnických novin, dále z věstníku Průkopník, věstník Všeobecného konzumního a výrobního družstva „ Budoucnost. “

Názvy jednotlivých periodik jsem poprvé uvedl v celém názvu, později již ve zkratkách. Rakovnický obzor uvádím pod zkratkou RO, Sociální demokracii jako SD, Dělnické listy jako DL, Hlas lidu jako HL, Naše snahy pod zkratkou NS, Socialistické slovo pod zkratkou SS, Pokrokový týdeník pod zkratkou PT, Proletář jako Prol., Obranu svobody pod zkratkou OS, Rudý průboj RP, Průboj pracujícího lidu PPL, Nové proudy pod zkratkou NP a Rakovnické noviny pod zkratkou RN. Ostatní častěji citovaný tisk jsem ponechal v plném názvu, protože by zkratka byla stejná jako u jiného, již kráceného názvu novin.

Z tištěných pramenů jsem využil zejména brožuru V. krajské cvičení D. T. J. v Rakovníku 29. a 30. června 1919.¹⁵ Poskytuje informace nejen k tomuto cvičení, ale i k Československé straně sociálně demokratické dělnické v Rakovníku a k dalším satelitním organizacím strany ve městě. Dále jsem čerpal z brožury Dvacetipět let družstevního podnikání vzpomíná „ Budoucnost “ všeobecné konzumní a výrobní družstvo zapsané společenstvo s. r. o. v Rakovnici.¹⁶ Věnuje se vývoji tohoto družstva do roku 1937. K dějinám Československé strany sociálně demokratické dělnické do počátku třicátých let 20. století se věnuje práce Karla Veselého pod názvem Počátky a vývoj dělnického hnutí na

⁵ Nekompletní čísla jsou uložena v SOKA Louny.

⁶ Vycházel po Druhé světové válce, uložen je v SOKA Rakovník.

⁷ Uloženy jsou například v SOKA Rakovník.

⁸ Uloženy jsou v SOKA Rakovník.

⁹ Uložen je v Knihovně Národního muzea.

¹⁰ Uložen je v Národní knihovně v Praze.

¹¹ Uložen je v SOKA Rakovník.

¹² Uložena je v Národní knihovně v Praze.

¹³ Uložen je v SOKA Rakovník.

¹⁴ Uložen je v Národní knihovně v Praze.

¹⁵ Je uložena v SOKA Rakovník.

¹⁶ Je uložena v SOKA Rakovník.

Rakovnicku.¹⁷ Zajímavá je také memoárová práce rakovnického starosty Karla Schleydera pod názvem Něco z mých pamětí.¹⁸ Bohužel vyšel pouze jeden obecnější díl těchto memoárů. Díl věnující se jeho působení v Rakovníku již nevyšel. Nikde jsem nezjistil ani výskyt jeho případného rukopisu. Dalším tištěným pramenem mi byl Adresář města Rakovníka, Křivoklátska a Politického okresu rakovnického, který se věnuje veřejným institucím a soukromým firmám na Rakovnicku k roku 1927. K jednotlivým osobnostem jsem také využil práci Zdeňka Eichingera pod názvem Vzpomínky na minulost. Jeho práce vyšla ve Věstníku Muzejního spolku královského města Rakovníka a okresu Rakovník ve třech věstnících v letech 1996 – 1998.

Pro zpracování období před rokem 1918 jsem využil zejména práci Františka Levého, Dějiny královského města Rakovníka, která vznikla koncem 19. století.¹⁹ Dále jsem čerpal ze Zápisků Františka Hovorky a Kroniky Ferdinanda Malce.²⁰ Dále jsem použil práci Karla Veselého pod názvem Počátky a vývoj dělnického hnutí na Rakovnicku. Velmi důležitým pramenem pro toto období mi byly také sešity sepsané týměž Karlem Veselým, které jsou uloženy v jeho osobním fondu v SOkA Rakovník.

Pokud jde o obecnou odbornou literaturu věnující se tomuto období, opřel jsem se zejména o třídílnou práci Zdeňka Kárníka pod názvem České země v éře První republiky.²¹ Ta obsahuje politický, hospodářský a sociální vývoj První republiky. Dále jsem využil práci J. Malíře, P. Marka a kol., Politické strany: Vývoj politických stran a hnutí v Českých zemích a Československu 1861 – 2004. I. díl. Období 1861 - 1938.²² Z ní jsem načerpal informace o vývoji politických stran a jejich satelitních organizací. K období Druhé republiky a formování Národní strany práce jsem se opřel o práci Jana Kuklíka s názvem Sociální demokraté ve Druhé republice.²³ Další významnou prací, o níž jsem se opřel, je práce kolektivu autorů pod

¹⁷ Dostupná je například v Městské knihovně v Rakovníku.

¹⁸ Nachází se v SOkA Rakovník v osobním fondu K. Schleydera.

¹⁹ Opětovně byla vydána v roce 2010.

²⁰ Vyšla pod názvem Rakovnické paměti 19. století v roce 2010.

²¹ České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2003. České země v éře První republiky. Díl druhý. Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930 – 1935). Praha 2002. České země v éře První republiky. Díl třetí. O přežití a o život (1936 – 1938). Praha 2018.

²² J. Malíře, P. Marka a kol., Politické strany: Vývoj politických stran a hnutí v Českých zemích a Československu 1861 – 2004. I. díl. Období 1861 – 1938. Brno 2005.

²³ Kuklík J. Sociální demokraté ve Druhé republice. Praha 1992.

názvem Sláva republice! Oficiální svátky a oslavy v meziválečném Československu.²⁴ Pro problematiku hospodářské krize jsem využil práci Jakuba Rákosníka, Odvrácená tvář mezinárodní prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918 – 1938.²⁵ Kromě těchto prací jsem využil i řadu dalších, které uvedu v poznámkách a v závěrečném soupisu literatury.

Politické dějiny Rakovníka v období mezi První a Druhou světovou válkou dosud v ucelené podobě zpracovány nebyly. Můj pokus je tedy prvním. Částečně byla zpracována jednotlivá období, nebo působení jednotlivých osobností.

Jako první takovou práci lze částečně považovat již zmíněné Počátky a vývoj dělnického hnutí na Rakovnicku od Karla Veselého z roku 1932. Práce se ovšem věnuje spíše dělnickému hnutí na Rakovnicku od druhé poloviny 19. století do počátku třicátých let 20. století, jen málo se věnuje vlastní Československé straně sociálně demokratické dělnické. O něco více popisuje vývoj některých přidružených organizací strany, zejména D. T. J., dále se věnuje se vývoji odborových organizací sociálních demokratů na Rakovnicku, Dělnické akademii a konzumnímu spolku strany. V malé míře si všímá také národních socialistů a komunistů. Ovšem rozkolu u sociálních demokratů v letech 1919 – 1921 si téměř nevšímá.

Další práce k tomuto tématu vyšly až v šedesátých letech 20. století od Jaroslava Kose. Nejprve to byla práce Rakovnicko v revolučních letech 1918 – 1923. Tato práce vycházela částečně z výše uvedené publikace Karla Veselého, částečně z dobového tisku. Je silně poznamenána dobou, ve které vznikla. Řadu faktů zcela pomíjí. Také interpretace tohoto období je velmi problematická. Navíc jsem zjistil i řadu chybných faktů v této práci.²⁶ Podobně je na tom i jeho druhá práce Dělnické hnutí na Rakovnicku.²⁷ Obě práce vyzdvihují dělnické hnutí a rozhodující roli KSČ v něm.

²⁴ Hájková D., Horák P., Kessler V., Michela M. (edd.), Sláva republice! Oficiální svátky a oslavy v meziválečném Československu. Praha 2018.

²⁵ Rákosník J., Odvrácená tvář mezinárodní prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918 – 1938. Praha 2008.

²⁶ Jako starostu města od roku 1919 například uvádí Františka Čermáka.

²⁷ Obě jsou k dispozici v Městské knihovně v Rakovníku.

Antonín Cikánek přišel v roce 1965 s knihou *Rakovnicko 1938 – 1941*. Jedná se o edici pramenů. Zaměřil se zejména na prameny vyzdvihující kladnou roli KSČ. Týká se zejména na období okupace.²⁸

Poměrně útlou prací, která se velmi stručně věnuje osobnostem na Rakovnicku z řad komunistů, je práce *Komunisté Rakovnicka, šedesát let v boji*. Autor této práce z roku 1981 není uveden.

V roce 1989 se Renata Mayerová věnovala osobnosti komunisty Rudolfa Lince a poměrům v Rakovnických a Poštorenských závodech v období První republiky v práci *Sociální a ekonomické postavení dělnictva Rakovnických keramických závodů v letech 1922 – 1938*. Práce opět kladla důraz na dělnické hnutí a vyzvedala roli KSČ.²⁹

Osobnosti starosty Čenka Vaněčka a jeho působení v Rakovníku se věnovala Jana Nosálová, která se zaměřila na jeho činnost v úřadu starosty, ale také na jeho působení v dobách, kdy starostou nebyl.³⁰

Období Druhé republiky v Rakovníku se věnoval David Hubený v práci pod názvem *Rakovník a Rakovnicko za Druhé republiky*.³¹

První kapitola se věnuje stručnému nástinu politického vývoje v Rakovníku v letech 1848 – 1918. Důraz je kladen zejména na období, jež bezprostředně předcházelo vzniku republiky. Není záměrem této kapitoly postihnout politický vývoj v celé šíři tohoto období. Pro tuto práci to není ani zásadní. Navíc by se muselo jednat o práci značného rozsahu. Ani toto období politických dějin Rakovníka totiž nebylo dosud dostatečně zpracováno. Spíše se zde jedná o snahu připomenout kořeny politických stran v období před vznikem Československa v říjnu roku 1918.

²⁸ Cikánek A., *Rakovnicko 1938 - 1941*. Rakovník 1965.

²⁹ Vyšla v měsíčníku *Okresní muzeum a galerie 6*. 1989, zpravodaj Rakovník.

³⁰ Nosálová J., *Rakovnický starosta Čeněk Vaněček a jeho působení ve městě v letech 1923 – 1938*. In: *Rakovnický historický sborník VI/2005*. Rakovník 2005.

³¹ Hubený D., *Rakovník a Rakovnicko za Druhé republiky*. In: *Rakovnický historický sborník VIII/2011*. Rakovník 2011.

Druhá kapitola se věnuje období, jež začíná krátce po vzniku republiky a končí před obecními volbami v roce 1923.

Třetí kapitola pojednává o relativně klidném období let 1923 – 1927.

Čtvrtá kapitola zpracovává období let 1927 – 1931.

Pátá kapitola se věnuje období let 1931 – 1938.

Poslední šestá kapitola je kratší. Sleduje totiž období od obecních voleb v roce 1938 do počátků Protektorátu Čechy a Morava v roce 1939.

1. Politický vývoj v Rakovníku do vzniku ČSR

1.1. Území vymezení a obecné informace o Rakovníku a politickém okrese

Rakovník

Politický okres Rakovník neměl stejný rozsah území, jaký má současný okres Rakovník. Politický okres Rakovník se skládal ze soudních okresů Rakovník a Křivoklát. Oproti současnému okrese byly jeho součástí obce, které v současnosti leží v okrese Beroun. Jedná se o obce jižně od hranice současného okresu od Kublova na západě po Nižbor³² na východě. Naopak součástí současného okresu Rakovník jsou obce na Jesenicku, Čistecku, Novostrašecku a obce v okolí hřebenu Džbánu od Kounova k Novému Strašecí. Politický okres Rakovník měl rozlohu 646,98 km čtverečních. Okresem protéká od západu k východu až jihovýchodu Rakovnický potok, na jehož obou březích se město Rakovník rozkládá.

Rakovník značně utrpěl během Třicetileté války, která ukončila slibný rozvoj města. Během války značně poklesl počet obyvatel odchodem nekatolíků a útrapami spojenými s válkou. Z Rakovníka se stalo ospalé provinční město, které ještě v polovině 19. století mělo jen necelé 3 tisíce obyvatel. Větší rozkvět města nastal od konce 60. let 19. století v souvislosti s rozvojem hornictví a posléze také průmyslu. Poté počet obyvatelstva poměrně rychle stoupal, k největšímu nárůstu počtu obyvatel došlo mezi lety 1921 – 1930. Vývoje počtu obyvatel Rakovníka, stejně jako obyvatel okresu Rakovník dokumentují následující tabulky:

Vývoj počtu obyvatel města Rakovníka a náboženské skladby města v letech 1849 – 1936:³³

rok	1849	1870	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1936
Obyvatel	2.900	3.714	5.245	5.625	6.615	8.393	8.779	11.078	11.843

³² Dříve Nová Huť.

³³ Veselý K. Počátky a vývoj dělnického hnutí na Rakovnicku, Prakovník 1933 s. 5, 6. Rakovnické noviny 18.4.1930 s. 3. Nové proudy 12.3.1920 s. 2. Sociální demokracie 11.3.1921 s. 3. Dělnické listy 29.1.1937 s. 2.

Vývoj náboženské skladby města Rakovníka v letech 1849 – 1930:³⁴

rok	1849	1870	1880	1890	1900	1910	1921	1930
Katolická církev					6.260	7.974	1.766	2.724
Církev československá						4.796	5.471	
Řečtí katolíci					2	2	5	
Starokatolíci						2		
Pravoslavní					1	7	19	
Evangelíci					21	49	149	185
Anglikáni						4		
Židovské vyznání					329	279	188	
Jednota bratrská							2	
Jednota česko-bratrská							66	
Ostatní							22	
Bez vyznání						52	1.884	2.445

Podle národnostního složení bylo složení obyvatelstva města následující:³⁵

³⁴ Veselý K. Počátky a vývoj dělnického hnutí na Rakovnicku, Prakovník 1933 s. 5, 6. Rakovnické noviny 18.4.1930 s. 3. Nové proudy 12.3.1920 s. 2. Sociální demokracie 11.3.1921 s. 3. Dělnické listy 29.1.1937 s. 2.

³⁵ RN 18.4.1930 s. 3. Vlastivědný sborník Rakovnicka s Křivoklátskem a Kralovicka s Manětínkem, ročník šestý, 1936, Rakovník 1936.

rok	1900	1910	1921	1930
Čechoslováci	6.600	8.374	8.711	10.856
Němci	12	18	35	126
Ostatní		50	30	

V soudních okresech Rakovník, Křivoklát a v Politickém okrese Rakovník bylo národnostní složení následující:³⁶

Soudní okres Rakovník.

rok	1869	1880	1910	1921	1930
Obyvatel	24.247	28.617	32.714	33.839	36.006
Čechoslováci		27.885			34.956
Němců		731			898
Ostatní		32			44

Soudní okres Křivoklát.

rok	1869	1910	1921	1930
Obyvatel	22.547	18.836	18.182	18.186
Čechoslováci				17.947
Němci				44
Ostatní				13

³⁶ Vlastivědný sborník Rakovnicka s Křivoklátskem a Kralovicka s Manětínkem, ročník šestý, 1936, Rakovník 1936.

Politický okres Rakovník.

rok	1869	1910	1921	1930
Obyvatel	46.834	51.550	52.021	54.192
Čechoslováci				52.903
Němci				942
Ostatní				57

Podle náboženského složení bylo v Politickém okrese Rakovník složení obyvatelstva v roce 1921 následující:³⁷

rok	1921	1930
Církev československá	13.965	17.177
Katolická církev	9.296	21.883
Evangelíci	345	846
Židovské vyznání	259	
Ostatní	42	212
Bez vyznání	9.932	13.744

Z následujícího přehledu je patrné, že počet obyvatel zejména na Křivoklátsku ve sledovaném období postupně klesal. Bylo to dáno zejména tím, že na Křivoklátsku se jen minimálně rozvíjel průmysl. Pokles na Křivoklátsku vyrovnával nárůst počtu obyvatel

³⁷ SD 23.6.1922 s. 3. Vlastivědný sborník Rakovnícka s Křivoklátskem a Kralovicka s Manětínkem, ročník šestý, 1936, Rakovník 1936.

v Soudním okrese Rakovník, zejména samotného Rakovníka, kde se průmysl rozvíjel poměrně rychle.

Z náboženského hlediska byly politické okresy Rakovník a Louny jedinými v Československu, kde se k církvi československé hlásilo více obyvatel, než ke katolíkům. To se na Rakovnicku změnilo v roce 1930 a to zejména díky Křivoklátsku, kde katolíci významně posílili a žilo jich zde téměř pětkrát více než příslušníků církve československé. V soudním okrese Rakovník a v Rakovníku samotném i v roce 1930 převažovali příslušníci církve československé nad katolíky. V obou okresech byl také velmi vysoký počet nevěřících, tedy osob bez vyznání.

Pro srovnání uvádím počet obyvatel, národnostní a náboženské složení v lounské župě, okresu Louny a samotném městu Louny dle sčítání lidu v roce 1921:³⁸

	Župa lounská	Okres Louny	město Louny
Obyvatel	785.718	44.805	11.706
Čechoslováci	463.145	44.329	11.556
Němci	308.401	277	65
Židé ³⁹	1.208	13	12
Ostatní	803	19	11
Katolíci	530.128	15.937	2.264
Církev českosl.	51.522	18.069	6.464
Evangelíci	22.480	399	238
Židovské vyznání	9.561	371	253
Ostatní vyznání	1.696	63	20
Bez vyznání	170.531 ⁴⁰	9.966	2.467

³⁸ SD 23.6.1922 s. 3.

³⁹ Židovského vyznání.

⁴⁰ Ve všech 7 župách v Čechách žilo celkem 360.370 obyvatel bez vyznání. Z tohoto počtu jich 47,5 % žilo v Župě lounské.

Soudní okres Rakovník byl převážně osídlen Čechy, ovšem na svém západním a severozápadním okraji do něho patřily i převážně německé obce, jako například obce Veclov, Kolečovice a Pšovky. Dále do něho patřilo několik smíšených obcí s podobným počtem Čechů a Němců, jako byly obce Svojetín nebo Hořesedly. Místy byla národnostní hranice velmi ostrá. Například 6 km severozápadně od Rakovníka ležící obec Kněžves měla v roce 1921 1.775 obyvatel, z toho byly pouze 3 Němci a 1 Rus. Od této obce 2 km západně ležící obec Kolečovice měla 1.482 obyvatel, z toho 949 Němců, 516 Čechů a 17 Židů.⁴¹

1.2. Stručný nástin politického vývoje v Rakovníku do roku 1893

Jako počátek moderní politiky v Rakovníku, stejně tak jako v celých Českých zemích a v monarchii se dá považovat rok 1848. Když po vypuknutí první fáze revoluce v březnu 1848 odstoupil z funkce kníže Metternich, začaly se politické poměry v říši uvolňovat nejen tím, že byla připravována první ústava monarchie a byly připravovány první volby do nově zřízeného Říšského sněmu, ale politické a správní reformy došly až do nejnižších pater, tedy do obcí a měst. Byl zrušen starý patrimoniální systém a nahradila ho místní a městská samospráva. Jako samosprávná obec byl Rakovník potvrzen v roce 1850.⁴²

Rakovník byl 22. května 1848 zbaven nadvlády podkomořího a získal povolení k vytvoření městské samosprávy. Prvním svobodně zvoleným purkmistrem⁴³ se stal Hynek Engenthaler poté, co ve volbách do obecního výboru zvítězila skupina méně zámožných řemeslníků nad zámožnějšími měšťany a úředníky⁴⁴. V Rakovníku byla v roce 1848 zřízena také Národní garda, jejímž cvičitelem se stal rakovnický rodák Václav Štěch. Polovina mužů byla vyzbrojena puškami, druhá polovina píkami. Jejich uniforma se skládala z modrých kabátů s červenými výložkami, šedých kalhot a čák.⁴⁵ Národní garda z Rakovníka se Svatodušních bouří v Praze v červnu roku 1848 neúčastnila, neboť se její příslušníci cestou

⁴¹ NP 26.2.1921 s. 3.

⁴² Švarc F., Rakovnícko na přelomu XIX. a XX. století. In: Věstník královského města Rakovníka a okresu Rakovník 2001, s. 3.

⁴³ Starostou.

⁴⁴ Rakovnické paměti 19. století, Zápisky Františka Hovorky, Kronika Ferdinanda Malce, Rakovník 2010, s. 214.

⁴⁵ Rakovnické paměti s. 210.

opili v Novém Strašecí a v Unhošti a do Prahy nedorazili.⁴⁶ Ve volbách do Říšského sněmu byl kromě jiných zvolen poslancem také rakovnický občan a lékař Josef Král.⁴⁷ Již v době nastupujícího neoabsolutismu po rozpuštění Říšského sněmu v Kroměříži proběhla v září roku 1850 první řádná volba obecního zastupitelstva v Rakovníku, při níž bylo méně zámožné řemeslnictvo již v defenzivě v důsledku měnících se politických a společenských poměrů. Zejména z tohoto důvodu ve volbách zvítězili zámožnější měšťané s úřednickou vrstvou, kteří byli poddajnější novému režimu. Novým purkmistrem byl zvolen Václav Brejcha, majitel lázní v Rakovníku. Ve své funkci zůstal až do roku 1860, neboť v období neoabsolutismu nebyla obecní zastupitelstva volena a purkmistři zůstávali na svých místech až do opětovného uvolnění poměrů po porážce Rakouského císařství v Itálii v roce 1859.⁴⁸

Dozvukem revolučního roku 1848 bylo v Rakovníku založení prvního společenského spolku pod názvem „ Měšťanská beseda, “ která se stala „ ohniskem působnosti a ušlechtilé zábavy pokročilých občanů všech tříd.⁴⁹ “ Myšlenka pro vytvoření besedy přišla do Rakovníka z Prahy, když německy vyučující piaristy na rakovnické reálce nahradili čeští a vlastenecky smýšlející premonstráti. Do besedy vstoupili zejména úředníci, kněží a bohatší měšťané, měsíční příspěvek spolku činil 50 krejcarů. Krátce po svém vzniku slábl v besedě národní duch z toho důvodu, že v ní mělo převahu úřednictvo, loajální k novému centralizačnímu kurzu rakouské politiky. Mezi bohatšími a chudšími členy besedy se zvětšovaly rozpory, které vyvrcholily založením „ Měšťansko - řemeslnické besedy “ chudšími měšťany. Ti nejchudší, tedy tovaryši, horníci a dělníci si později založili „ Spolek vzájemně se podporujících dělníků.⁵⁰ „ Měšťansko - řemeslnickou besedu “ založil purkmistr Václav Brejcha. Vybírala od svých členů příspěvky ve výši 6 krejcarů měsíčně. Jejím předsedou byl zvolen malíř František Hovorka. Po příchodu do Rakovníka se členem této besedy stal i bývalý poslanec Říšského sněmu a přední představitel české politiky Alois Pravoslav Trojan⁵¹, který se soustřeďoval na šíření národního uvědomění. Od sedmdesátých let 19. století začala tato beseda postupně upadat a v roce 1897 zanikla úplně.⁵²

⁴⁶ Rakovnické paměti s. 211.

⁴⁷ Rakovnické paměti s. 212.

⁴⁸ Rakovnické paměti s. 225.

⁴⁹ Levý F., Dějiny královského města Rakovníka, Rakovník 2010, s. 402 (původně vyšly r. 1896).

⁵⁰ SOKA Rakovník. Fond Karel Veselý, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. I, s. 2.

⁵¹ Alois Pravoslav Trojan se narodil v roce 1815 v Knovízi u Slaného. Vystudoval práva na Karlo Ferdinandově univerzitě. V roce 1848 se více zapojil do veřejného života, když se stal členem Svatováclavského výboru a členem obou deputací k císaři. Téhož roku byl zvolen poslancem Říšského sněmu, po potlačení revoluce byl pronásledován a krátce i vězněn. Tento odpůrce nového absolutismu byl pro úřady v Praze nežádoucí osobou, a proto byl jmenován historicky prvním notářem v Rakovníku, kam se na přelomu let 1856 – 1957 přestěhoval a notářskou praxi zde vykonával do roku 1880, kdy se vrátil do Prahy. Od roku 1864 byl členem městského

Trojan do Rakovníka přinášel nové liberální myšlenky a to zejména po obnovení politického života po roce 1859. V roce 1860 prosadil do funkce starosty města svého přítele lékaře a poslance Josefa Krále⁵³, za jehož starostování se kromě liberálnějších poměrů začala ve městě a jeho okolí rozšiřovat těžba uhlí, což přispělo k rychlejší industrializaci města a nárůstu počtu jeho obyvatel.

Král byl starostou pouze jedno funkční období do roku 1864, kdy byl při volbě starosty poražen majitelem uhelných dolů a rakovnickým kupcem Janem Heroldem. Ferdinand Malec tuto změnu okomentoval: „ Tím byla učiněna trochu větší díra do sedmašedesátníků “^{54, 55}. Jan Herold v roce 1869 prodal společnosti Moravia černouhelný důl v blízkosti dnešní Šamotky. Těžba uhlí se ukázala být brzy nerentabilní a místo uhlí se zde začal těžit šamot, který později zpracovávala nová továrna, tzv. Šamotka.

Ne všechno se vedení města podařilo. Při výběrovém řízení na stavbu nové dráhy z Prahy na severozápad se Rakovník postavil do opozice vůči projektu Buštěhradské železniční společnosti, která ale nakonec výběrové řízení vyhrála a postavila Buštěhradskou dráhu. Patrně odvetou byla dráha postavena mimo Rakovník a v roce 1869 byla z Lužné postavena alespoň odbočka z této dráhy do Rakovníka⁵⁶.

V roce 1868 založili členové Řemeslnické besedy po vzoru Františka Chleboráda v Rakovníku potravní spolek Oul. Předsedou jeho výboru byl zpočátku Otomar Zákon, který

zastupitelstva a městské rady. V roce 1868 nahradil na postu okresního starosty svého nemocného přítele Josefa Krále. Okresním starostou byl pak do roku 1872 a opět od roku 1875 do roku 1881. Významně se podílel na společenském i kulturním vzestupu města. V roce 1869 se jako přítel Tyrše zasloužil o vznik Sokola v Rakovníku, stál v čele Hospodářsko-průmyslového spolku pro krajinu rakovnickou a inicioval založení cukrovaru v Rakovníku. Po velké povodni v roce 1872 se přičinil o obnovu zničeného majetku a vybudování protipovodňových opatření ve městě. V roce 1878 se jako okresní starosta zasadil o vznik Okresní nemocnice v Rakovníku v objektech bývalé „ Maxovi hutí. “ V Rakovníku bydlel s celou svou rodinou, ale během pobytu zde zemřeli jeho dvě děti Milada na zápal plic v roce 1867 a syn Lidumil v roce 1871 spáchal sebevraždu z nešťastné lásky. Pochováni i s manželkou Amálií, která zemřela v roce 1876, byli na hřbitově v Rakovníku. Trojan byl zpočátku staročechem, ale nesoúhlasil s pasivní rezistencí. Proto v roce 1874 vstoupil k definitivně osamostatněným mladočechům. Nicméně pro svůj věk a postoje byl nazýván staročechem mezi mladočechy a mladočechem mezi staročechy. V roce 1890 to byl právě Trojan, kdo se jasně postavil proti Punktacím a svým postojem strhl celou Národní stranu svobodomyšlnou (mladočeši), která i díky tomu v následujícím roce drtivě porazila do té doby dominující Národní stranu (staročeši) a stala se novým hegemonem české politiky. Sám Trojan ve volbách roku 1891 porazil ve vzájemném souboji svého dlouholetého přítele a vůdce staročechů Františka Ladislava Riegra a nyní na sklonku života byl také zvolen předsedou Národní jednoty severočeské. Zemřel na zápal plic 9. února 1893. Nejproduktivnější část svého života prožil v Rakovníku, který výrazně pozvedl. Koncem života se vzhledem k návratu do vysoké politiky vrátil do Prahy. (Pavlíček T., Působení Aloise Pravoslava Trojana v Rakovníku 1857 – 1880, in: Rakovnický historický sborník III., s. 21 – 61, Rakovník 2002.)

⁵² Rakovnické paměti s. 238.

⁵³ Levý F., s. 403.

⁵⁴ Rakovnické paměti s. 288.

⁵⁵ Sedmašedesátníky byli hanlivě označováni muži, kteří se v roce 1848 postavili proti revoluci.

⁵⁶ Rakovnické paměti s. 304.

funkci brzy opustil, patrně již čekal problémy spolku. O pět let později se vinou špatného hospodaření skladníků dvou prodejen spolku dostal Oul do problémů a v roce 1874 zanikl⁵⁷.

V letech 1873 až 1883 byl rakovnickým starostou Jan Heinz (1818 – 1901), po rezignaci Jana Herolda. Byl posledním staročechem ve funkci starosty Rakovníka. Po něm až do roku 1912 byli starosty pouze mladočeši, kteří až do devadesátých let devatenáctého století měli v městském zastupitelstvu většinu. Právě v sedmdesátých letech se ve městě po vzoru národní české politiky vydělují staročeši a mladočeši.⁵⁸

Heinz se musel vypořádat s problémy hospodářské krize 70. let 19. století, která postihla i hospodářství Rakovníka, když město přišlo o akcie upsané na Vídeňské burze. Po Buštěhradské dráze postavené za jeho předchůdce s odbočkou do Rakovníka, byla stavěna protivínská dráha od roku 1874, procházející přímo městem. Za starostování Jana Heinze se město postupně měnilo ze zemědělského městečka v průmyslové město, díky čemuž se stále víc stávalo centrem okresu. Patrně kvůli překonávání důsledků hospodářské krize se během svého starostování bál větších investic, vše opotřebované se snažil jen opravovat a nechtěl investovat do nových projektů.

Například se nepodařilo prosadit proti konzervativním členům městského zastupitelstva vybudování kasáren pro 88. pěší pluk, který byl poté místo v Rakovníku dislokován v Berouně,⁵⁹ protože pro pluk by bylo nutné investovat do rekonstrukce kasáren. Rakovník si pak na stálou větší posádku velikosti pluku musel počkat až do počátku třicátých let 20. století.

Aby byl novým obecním lesním zvolen v roce 1882 Jindřich Heinz, syn starosty, zavázal se Jan Heinz, že v dalším funkčním období již nebude kandidovat na starostu. Po dalších obecních volbách v roce 1884 byl proto starostou zvolen Otomar Zákon.⁶⁰

Otomar Zákon (1836 – 1905) byl starostou v letech 1883 – 1893. Pocházel z tradiční bohaté měšťanské rodiny z Rakovníka, činný v Sokolu a celkově byl silně národně uvědomělý. Právě jeho nástupem do starostenského úřadu následovalo období vlády mladočeských starostů v Rakovníku, které ukončila až abdikace Františka Otty st. v roce 1912. Spolupracoval na organizaci tábora lidu na paměť Mistra Jana Husa na Krakovci v roce 1872. V jeho éře se do vedení města dostává více moderněji smýšlejících lidí, kteří si

⁵⁷ Rakovnické paměti s. 306.

⁵⁸ SOKA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. I. s. 1.

⁵⁹ SOKA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. I. s. 4.

⁶⁰ Rakovnické paměti s. 349.

uvědomovali, že pro rozvoj města jsou důležité investice. Po zániku dolů „ Moravia “ založil jejich majitel Vondráček továrnu na výrobu šamotových dlaždic - Šamotku . S rozvojem tovární výroby souvisel příliv továrního dělnictva do Rakovníka a tím nastal také početní růst města. Řady dělnictva rozšiřovali i občané živící se do té doby řemeslnou výrobou a dalšími obory, které v měnícím se hospodářství zanikaly. To celé vedlo k velkému početnímu růstu proletariátu, který se začal odborově a politicky sdružovat. Postupně se začal stávat i politickou silou, i když ve svých politických právech byl zatím omezen. Při prvních oslavách 1. máje v Rakovníku v roce 1890 se starosta Zákon obával nepokojů ze strany dělníků, ale vše se obešlo v klidu, dělníci pouze přerušili práci.⁶¹

V září 1893 se v Rakovníku konala veřejná schůze za účasti poslance Říšské rady Václava Kounice s tématem potlačování práv Českých zemí a Čechů ze strany císaře. Následně se konal pochod městem, kde občané vyjadřovali s účastníky pochodu svou loajalitu rozsvícením světel na svých domech. Zatemněny zůstaly jen domy pana Wolfa a Němce, což dav rozčílilo a někteří příslušníci davu rozbili několik skleněných výplní v oknech advokáta Němce. Při následném vyšetřování bylo zjištěno, že starosta Zákon dal příkaz policejní stráž, aby v době pochodu zůstala na služebně. Z tohoto důvodu bylo následně proti Zákonovi vedeno trestní stíhání pro „ zneužití moci úřední. “ Zákon se rozhodl i přes zproštění obžaloby na post purkmistra rezignovat. Jeho nástupcem byl zvolen jeho dosavadní náměstek a také člen Národní strany svobodomyšlné Josef Čermák.⁶²

1.3. Politické poměry v Rakovníku na přelomu 19. a 20. století

Výměna na postu starosty znamenala i změnu osobnostní. Otomar Zákon žil skromně a svůj majetek zděděný po předcích díky hospodárnosti své ženy ještě rozmnožil. Nežil nijak okázale. Naopak Josef Čermák,⁶³ který přišel do Rakovníka z Prahy, vedl okázalý a nákladný život plný večírků a dalších společenských akcí.

⁶¹ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. I. s. 4.

⁶² SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. I. s. 12, 13, 14.

⁶³ Josef Čermák (1853 – 1917) do Rakovníka přišel z Prahy, když jeho otec koupil v roce 1878 zkrachovalý cukrovar v Rakovníku, který pak Josef Čermák vedl. Byl původně zámožným mužem, ale po zkáze jeho hlavního majetku, požáru cukrovaru v roce 1898, značně zchudl, protože cukrovar neměl pojištěný a již ho neobnovil. Již v době požáru dlužil na daních 60.000,- K., Zbyl mu jen statek a od spolku cukrovarníků dostával příspěvek 5.000,- K ročně, což jeho vysokému životnímu standartu nestačilo. Byl velmi činný i v některých spolcích. Po konci svého starostování se pro zadlužení odstěhoval ke své dceři do Mnichova Hradiště, kde za 1.

Přinesl však do Rakovníka nový, svěží vítr. Jeho sedmnáctileté starostování přineslo obrovský vzestup celému městu. Pokračoval rozvoj průmyslu, vzestup počtu obyvatel, velmi se zrychlil stavební a infrastrukturní ruch. Jen výběrově: byla zestátněna a městem převzata reálka v Rakovníku, byla za 120.000 K postavena budova chlapecké školy, postavena budova rakovnické spořitelny (dnes budova pošty na náměstí), byla zestátněna pošta, byly postaveny regionální železniční tratě Rakovník – Mladotice, Rakovník – Blatno a dále trať Rakovník – Louny, která byla součástí protivínské dráhy, čímž starosta chtěl město propojit s okolím a alespoň částečně vykompenzovat nezdar svých předchůdců s Buštěhradskou dráhou.⁶⁴ Dále byly postaveny 4 jednopatrové domy nad nádražím, provedena regulace (prohloubení koryta) Rakovnického potoka ve městě jako protipovodňové opatření po zkušenostech z roku 1872. Provedla se úprava městských sadů (parku) a stromořadí kolem potoka. Byla opravena radnice i Pražská a Vysoká brána. V Prokopově ulici bylo postaveno 5 domů a zakoupeny činžovní domy od bratří Urbanů. Za jeho starostování došlo také k založení městského muzea.⁶⁵

Oproti Otomaru Zákonovi se Čermák choval velmi společensky. Stýkal se s bohatou vrstvou rakovnické společnosti. Pořádal pro ně četné večírky ve své domácnosti, nebo v Měšťanské besedě, kam chodila „ rakovnická smetánka, “ kterou tvořili zejména úředníci, profesori, doktoři a někteří učitelé. Jeho předchůdce Zákon se stýkal zejména s řemeslníky a měšťany a nepotrpěl si na bohatý společenský život.

Členy Sokola byli také dělníci, orientující se v této době na sociální demokracii. Ti byli nespokojeni s vedením této tělovýchovné organizace v Rakovníku a hlasitě proti němu protestovali. Za své chování byli vyloučeni ze Sokola. Starostou Sokola v Rakovníku byl v této době bratr starosty Alois Čermák, také mladočech. Sociální demokraté pak usilovali o zřízení vlastní tělocvičné jednoty, která vyvrcholila založením Dělnických tělocvičných jednot (D. T. J.)⁶⁶.

Čermák začal do vedoucích míst v městské správě prosazovat také své stoupence. Nejvlivnějším z nich byl jeho zeť Petr Jandač, později vůdce státoprávních pokrokářů v

světové války zemřel. (SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. II. s. 12, Burgerová P., Podnikatel a starosta Josef Čermák a jeho činnost v Rakovníku na přelomu 19. a 20. Století, in: Rakovnický historický sborník V., s. 83 - 144, Rakovník 2004.)

⁶⁴ Fond Šubert Jindřich. Karton č. 14. Proslovy a přednášky. Pražská schůze Rakovničanů, nedatováno.

⁶⁵ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. II. s. 12, Burgerová P., Podnikatel a starosta Josef Čermák a jeho činnost v Rakovníku na přelomu 19. a 20. Století, in: Rakovnický historický sborník V., s. 83 - 144, Rakovník 2004.

⁶⁶ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. I. s. 12, 13, 14.

Rakovníku.⁶⁷ Po vyhoření cukrovaru se finanční situace starosty Čermáka výrazně zhoršovala. Začal být silně zadlužený a ztrácel část stoupců. V souvislosti s tím rozhodlo okresní hejtmánství o vyškrtnutí bratrů Čermákových ze seznamu volitelů před obecními volbami v roce 1910. Místodržitelství jejich odvolání sice uznalo a vyškrtnutí ze seznamu voličů zrušilo, ale starostovo postavení tím bylo vážně otřeseno. Starosta byl kritizován za hospodaření s obecními penězi, z krytí nepořádků na radnici a přílišného zadlužení města. Za jeho starostování stoupl dluh města z 148.296,- K v roce 1893 na 1.610.516,- K v roce 1910.⁶⁸

1.4. Poslední roky před 1. světovou válkou v Rakovníku

V obecních volbách v roce 1910 Čermák a jeho stoupcem sice zvítězili v I. sboru, ale prohráli ve II. i III. sboru. Zde zvítězila dosavadní opozice, kterou tvořily: Česká strana státoprávně pokroková, Česká strana národně sociální, Československá sociálně demokratická strana dělnická a patrně také část mladočechů (Národní strana svobodomyšlná). Tato ideově nesourodá koalice vytvořila po vítězných volbách novou radniční koalici a starostou zvolila posledního starostu - mladočecha v dějinách města, továrníka Františka Ottu.⁶⁹ Do rady byli

⁶⁷ Petr Jandač (1879 – 1916), vystudoval gymnázium v Heřmanově Městci, poté studoval práva k Praze, ale byl z nich vyloučen. Dostudoval je ve Štýrském Hradci. Tajemníkem městského úřadu byl od roku 1897, v mládí byl stoupcem dělnického hnutí, ale po příchodu do Rakovníka se postavil proti sociálním demokratům. Byl horlivým stoupcem národních snah, ale měl také sklony k antisemitismu. Patrně proto byl členem České strany státoprávně pokrokové. Když do Rakovníka přijel sociálně demokratický poslanec Steiner, Jandač na něho pokřikoval: „ Žid, Žid! “ Steiner ho zklidnil slovy: „ Pane doktore, chcete, abych Vás přesvědčil, že nejsem žid? “ Jandač byl aktivní v Sokole a v Národní jednotě severočeské. Později sympatizoval tak jako jeho strana s národními socialisty a před válkou s pokrokaři, což mu patrně umožnilo přežít ve funkci tajemníka městského úřadu pád Čermáka a jeho skupiny. Dal podnět k založení Úvěrního ústavu rakovnického, který ovšem vinou nepoctivého pokladníka Josefa Štěcha zkrachoval, když tento v letech 1906 – 1908 způsobil ústavu škodu ve výši 61.000,- K. Snažil se v Rakovníku založit obchodní školu, ale jeho záměr se podařilo realizovat až po 1. světové válce. Jeho manželkou byla dcera Josefa Čermáka Pavla, která svého muže přežila o 31 let. (SOkA Rakovník, fond Veselý Karel, osobní fond, karton č. 1, sešit č. III. s. 3.

⁶⁸ Rakovnické paměti s. 379.

⁶⁹ František Otta starší (1848 v Kostelci na Labem – 1939 v Rakovníku). Syn kožešnického mistra z Kostelce nad Labem. Mydlářství se vyučil u firmy Pitrov v Praze, kde pracoval jako tovaryš. Z ušetřených peněz (šetrný byl celý život) si v roce 1875 založil malou mydlářskou živnost v Rakovníku na náměstí. Prosazoval heslo: „ Pracuj a šetř. “ V roce 1900 postavil novou provozovnu na jižním okraji města, kde je továrna dodnes. Mýdlo zde začal vařit v roce 1901 za pomoci syna Aloise, který se mydlářství vyučil v cizině. Za 1. světové války mu zbyl v továrně pouze syn Julius, ostatní narukovali. V roce 1920 předal továrnu svým synům Aloisovi, Františkovi a Juliovi. Před 1. světovou válkou byl téměř 2 roky starostou města. Dále byl delší dobu předsedou správní rady Rakovnického akciového pivovaru i předchozího právovárečného pivovaru. Později si ponechal pouze předsednictví v Okrašlovacím spolku a to až do třicátých let. Československá národní demokracie ho jmenovala horlivým vlastencem a svým věrným příslušníkem. V roce 1938 byl jmenován čestným předsedou místní organizace Národního sjednocení v Rakovníku. (Nové proudy (dále NP) 7.12.1918 s. 8. NP 21.4.1928 s.

zvoleni také zástupci sociální demokracie (Antonín Urban) a národních socialistů (Karel Schleyder). František Otta o funkci starosty patrně příliš neusiloval, protože byl značně vytížený vedením své mydlárny. Zvolen byl jako kompromisní kandidát 11. července 1910.⁷⁰ Po celou dobu svého mandátu se více věnoval své továrně, než úřadu starosty, neúčastnil se ani každého jednání městského zastupitelstva, na postu starosty příliš nelpěl.

4. NP 29.4.1928 s. 4. NP 22.4.1933 s. 4. NP 8.4.1938 s. 7. Eichinger Z., Vzpomínky na minulost, s. 14. In: Věstník muzejního spolku Rakovník, ročník XXXVI., Rakovník 1998.)

Jeho druhou manželkou byla Františka Ottová (1855 – 1951). Z jejich manželství se narodili synové Jan Otta (1891 v Rakovníku– 1915 v lazaretu Sátoraljaúhely na jihu dnešního Slovenska u Slovenského Nového Města). Prokurista firmy Otta. Byl smrtelně raněn při bitvě na řece San v dnešním Polsku. Dále se v tomto manželství narodili: František Otta ml. viz dále a Julius Otta – viz dále. Z prvního manželství měl ještě syna Rudolfa Ottu (1881 – 1905). Byl disponentem firmy Otta. Všichni členové rodiny byli národními demokraty a Alois Otta – viz dále. (Eichinger Z., Vzpomínky na minulost, s. 16. In: Věstník muzejního spolku Rakovník, ročník XXXVI., Rakovník 1998.)

František Otta mladší (1890 v Rakovníku – 1956). Po maturitě na reálce v Rakovníku vystudoval Vysoké učení technické v Praze, kde se stal inženýrem chemie. Po studiu odešel na zkušenou do světa. Pracoval v chemických laboratořích továren v Drážďanech, Stuttgartu, Mohuči a v Paříži. Domů se vrátil krátce před 1. světovou válkou v roce 1914. Po vypuknutí války narukoval k 4. pluku pevnostního dělostřelectva v Pulji. S plukem prodělal válku u Dubrovníku, Kotoru a Gradu. V prosinci 1918 se vrátil domů. S využitím svých zkušeností zavedl v továrně výrobu toaletních mýdel. V továrně převzal také vedení nad chemickou laboratoří, řídil také technickou část podniku a nákup surovin. Podnik reprezentoval navenek. Dále firmu zastupoval v odborných a stavovských organizacích. Byl dlouholetým předsedou Jednoty československých mydlářů a voňavkářů a to až do její likvidace v roce 1939. Poté se stal předsedou Sdružení továren na margarín a pokrmové tuky v Protektorátě. Byl také členem tukového odboru v Českomoravském svazu. V Rakovníku byl členem a v letech 1933 - 1946 předsedou pěvecko – hudebního spolku Vítězslav Novák. Ve spolku hrál na housle a byl jeho I. tenoristou. Také byl náměstkem starosty Rakovníka za národní demokraty. Po 2. světové válce byl po znárodnění ez zaměstnání, později pomocným dělníkem v městské zahradě, později dělníkem v cihelně. Zemřel na leukémii. (Rakovnické noviny (dále RN) 23.2.1940 s. 1. Eichinger Z., Vzpomínky na minulost, s. 15. In: Věstník muzejního spolku Rakovník, ročník XXXVI., Rakovník 1998.)

Alois Otta (1877 – 1959 v Brně). Studoval reálku v Rakovníku, ale nedostudoval ji, protože musel pomáhat otcí v mydlárně od roku 1893. Později ho otec vyslal na zkušenou do Saska, odkud přinesl novinku – výrobu bílého mýdla. Za 1. světové války bojoval na Ruské frontě v 88. pěším pluku, zde byl zajat. Vstoupil do legií v Rusku, v nich pracoval v armádní mydlárně v Irkutsku. Do ČSR se vrátil v roce 1920. O rok později František Otta starší předal mydlárnu svým synům. V podniku Alois Otta odpovídal za technologii. Po znárodnění dostal důchod 280,- Kč + 100,- Kč přídatku. Několik let byl předsedou místní organizace Československé národní demokracie v Rakovníku, byl i členem župního vedení strany. (NP 10.3.1928 s. 3. NP 21.8.1937 s. 2. RN 20.8.1937 s. 1. Eichinger Z., Vzpomínky na minulost, s. 15. In: Věstník muzejního spolku Rakovník, ročník XXXVI., Rakovník 1998.)

Julius Otta (1892 v Rakovníku – 1975) Měl na starosty administrativu a finance podniku. Byl aktivním v Sokolu. Po znárodnění podniku v roce 1945 žil se svými bratry nejprve na jejich společném rodinném statku v Rakovníku. Po jeho vyvlastnění po roce 1948 pracoval jako topič v cihelně. Později byl skladníkem na Státním statku Doupno, kde pracoval do svých 75 let. Jeho syn Ladislav Otta (1924- 1938) zemřel při autonehodě. (Eichinger Z., Vzpomínky na minulost, s. 16. In: Věstník muzejního spolku Rakovník, ročník XXXVI., Rakovník 1998.)

Po vyvlastnění majetku a měnové reformě v roce 1953 celá rodina živořila v bídě. Syn Františka Otty ml. František Otta byl za účast v protikomunistickém odboji 10 let vězněn v táborech v Jáchymově a Příbrami. (Eichinger Z., Vzpomínky na minulost, s. 16. In: Věstník muzejního spolku Rakovník, ročník XXXVI., Rakovník 1998.)

⁷⁰ SOKA Rakovník, fond Veselý Karel, osobní fond, karton č. 1, sešit č. IV. s. 7.

V opozici skončili stoupenci Josefa Čermáka i on sám. Jednalo se o část Národní strany svobodomyšlné a Národní strany. Ale roli zde nehrála ani tak stranická příslušnost, jako spíše loajalita vůči Josefu Čermákovi. Jeho věrní působili v obou těchto stranách v Rakovníku, ale zároveň v těchto stranách měl také odpůrce.

Nové zastupitelstvo provedlo revizi městských účtů a tímto úkolem pověřili Vaněčka a Vančuru. Chtěli si ověřit, zda zvěsti o špatném hospodaření předchozího vedení města se zakládají na pravdě. Kontrolou bylo zjištěno, že městský účetní Antonín Nonfried měl v účetnictví manko 245.000,- K. Již při zjištění prvních nesrovnalostí dal Nonfried městu finanční záruku 50.000,- K a odjel na „léčení“ do Prahy. Tam ho vyhledal Antonín Urban, kterého za ním vyslalo vedení města a Nonfrieda vyzval, aby se vrátil zpět do Rakovníka a nesrovnalosti vysvětlil. Nonfried odmítl. Město proto na něho podalo trestní oznámení a Nonfried byl v roce 1912 zatčen a vyšetřován. Státní zastupitelství na něho podalo žalobu v roce 1913, ale celé vyšetřování nakonec skončilo smířčím jednáním, kde se Nonfried zavázal uhradit městu celkem 100.000,- K, včetně dříve dané záruky 50.000,- K a zavázal se zaplatit soudní výlohy⁷¹.

Za starostování Františka Otty byl vyčištěn Nový rybník,⁷² byla prodána ztrátová cihelna podnikateli Šmídovi, město poskytlo finanční příspěvek na výstavbu tělocvičny Sokola a byl založen muzejní spolek s podporou města, jehož byl Otta dlouholetým členem a předsedou.

Nová radniční koalice byla značně nesourodá a velmi brzy se mezi radními začaly objevovat konflikty. Pro vytížení starosty v jeho firmě vykonával spoustu jeho činností místostarosta Antonín Vaska. Když v roce 1911 přišel Celestýn Donda se záměrem zřídit ve svém domě veřejný dům nazvaný „Celestýnky“,⁷³ vyřizoval jeho záležitost právě Antonín Vaska a jeho žádost schválil. Když se tato informace dostala na veřejnost, snažil se vše popřít, ale na městském úřadě se našly dokumenty usvědčující ho ze schválení zřízení nevěstince, kdy sám Vaska navrhl úpravu záchodků v nevěstinci, aby mohl podnik povolit.⁷⁴ To Františkem Ottou silně otřásl a poslední kapkou k jeho rozhodnutí odstoupit z funkce starosty bylo jeho nezvolení členem okresní školní rady, kam město volilo svého zástupce. Zastupitelstvo odmítlo na tento post zvolit starostu, místo něho zvolilo Emila Štrose. Starosta si tento krok vyložil jako ztrátu důvěry ze strany zastupitelů a 19. prosince 1911 podal

⁷¹ SOKA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. III. s. 6, 7, 8.

⁷² Pozdější Tyršovo koupaliště.

⁷³ Urban A., Z mých pamětí, s. 80.

⁷⁴ RO, 9.12.1911, s. 2.

rezignaci⁷⁵, kterou veřejně předložil na jednání zastupitelstva 4. ledna 1912.⁷⁶ Krátce po něm odstoupil i místostarosta Vaska.

Nástupcem Otty byl zvolen 22. ledna 1912⁷⁷ národní socialista Karel Schleyder.⁷⁸ K jeho zvolení se spojili národní socialisté se sociálními demokraty a státoprávně pokrokovou skupinou kolem Petra Jandače. Nicméně spory v zastupitelstvu trvaly nadále. Před novými obecními volbami v roce 1914 skončila spolupráce národních socialistů se sociálními demokraty, kteří se rozhodli jít do obecních voleb samostatně. Národní socialisté totiž nabízeli sociálním demokratům 5 mandátů v novém zastupitelstvu, což se sociálním demokratům zdálo málo, požadovali minimálně 6 zastupitelů.⁷⁹ Jelikož jim nebylo vyhověno, rozhodli se kandidovat ve II. a III. sboru samostatně. Věřili, že díky rostoucí podpoře mezi dělnictvem i dalšími skupinami občanů se jim podaří zvítězit. Národní socialisté se ve II. a III. sboru po volbách spojili s v Rakovníku nedávno založenou organizací České strany pokrokové a státoprávními pokrokaři kolem Jandače a společně opět vytvořili radniční

⁷⁵ RO, 23.12.1911, s. 2.

⁷⁶ SOkA Rakovník. Fond Archiv města Rakovníka. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1908 – 1913, s. 238-239.

⁷⁷ RO, 27.1.1912, s. 1.

⁷⁸ Karel Schleyder (1860 – 1932), narodil se v Holešovicích, které v té době ještě nebyly součástí Prahy. Měl 7 sourozenců. Jeho otec pracoval v Holešovicích v továrně na kartony jako ocelorytec. Po absolvování obecné školy navštěvoval Německou hlavní školu „ U Svatého Jakuba “. Poté vystudoval průmyslovo–hospodářskou školu v Karlíně, kde odmaturoval v roce 1879. Následovalo studium na České vysoké technické škole v Praze, kde úspěšně ukončil studia v roce 1883. Následně pracoval jako technický volontér v cukrovaru hraběte Harracha v Sadové s platem 300 zlatých ročně, odkud přešel k firmě Villiam A. Stoneci v roce 1884, kde pracoval jako konstruktér za plat 80 zlatých měsíčně. Ještě téhož roku byl na doporučení svého bývalého profesora z pražské techniky přijat k c. k. rakouským státním drahám jako strojevodce. Nejprve působil v Podmoklech (Děčíně), V roce 1885 se stal přednostou pobočné výtopny v Hrobech s platem 50 zlatých měsíčně. Zde pobyl pouze rok, než byl přeložen do Loun, kde mu byl přidělen jeden rajon. V roce 1888 byl přeložen do Tábora, kde se stal zástupcem přednosty výtopny. Po dvou letech byl přeložen zpět do Loun, kde převzal vedení montovny. V roce 1891 byl přeložen na ředitelství c. k. státních drah do Prahy, kde byl pověřen kontrolou nad výtopnami v Táboře, Nuslích, Lounech a Podmoklech. Poté se opět vrátil do Tábora jako náměstek přednosty výtopny. V roce 1895 byl přeložen do výtopny ve Zdicích jako její přednost, kde zůstal téměř 10 let. Po otevření železniční tratě Rakovník – Louny v roce 1904 byla správa výtopny přeložena ze Zdic do Rakovníka a ve Zdicích a v Berouně byly zřízeny pobočné výtopny. Z tohoto důvodu přesídlil v roce 1904 do Rakovníka jako přednost výtopny. Po svém zvolení starostou Rakovníka se stal z titulu této funkce členem správních rad místních drah Rakovník – Louny, Rakovník – Mladotice a Rakovník – Bečov nad Teplou. V roce 1906 se stal členem městského zastupitelstva v Rakovníku za národní socialisty a to jako první zastupitel za tuto politickou stranu v Rakovníku. V roce 1908 se stal radním pro školství. Po svém zvolení starostou města počátkem roku 1912 udržel svou pozici i po dalších volbách v červnu 1914. V tuto dobu již byla schválena stavba nové výtopny v Rakovníku, která po urgencích pokračovala i během války a dokončena byla v roce 1921. V roce 1919 již v obecních volbách v Rakovníku nekandidoval, protože věděl, že z města odejde. Podařilo se mu získat post ředitele drah v Košicích v září 1919, díky svým známostem na ředitelství státních drah a díky přátelství Jiřího Stříbrného. V Košicích působil do první poloviny 20. let 20. století. Odešel odtud po sporech s kolegy na vlastní žádost. Poté se stal členem Autonomního sboru nemocniční pokladny státních drah a čestným předsedou železničářské Jednoty – odborového sdružení českých (národních) socialistů. Zemřel 22. prosince 1932, pohřben byl na vlastní přání v Rakovníku. (Schleyder Karel, Něco z mých pamětí, Košice 1923, SOkA Rakovník, Fond Schleyder Karel, osobní fond.)

⁷⁹ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. IV. s. 8.

koalici. Sociální demokraté utrpěli těžkou porážku a v novém zastupitelstvu neměli žádného zástupce.⁸⁰

Obecní volby proběhly krátce po atentátu na následníka trůnu, měsíc poté vypukla 1. světová válka. Volby do III. sboru se konaly 30. června 1914, do I. a II. sboru 1. července 1914. Zvítězili kandidáti národních socialistů a jejich spojenci státoprávní pokrokaři sdružení na společné kandidátce s pokrokaři. Starostou se opět stal Karel Schleyder, který dostal hlasy 32 z 33 přítomných zastupitelů za přítomnosti okresního hejtmana Vaniše.⁸¹ Za dva roky starostování se Schleyderovi podařilo do počátku války mnoho vykonat. V Rakovníku byla dostavěna sokolovna, byly založeny Čermákovy sady, postaven Husův kámen. Dále byla provedena renovace nedalekého hradu Krakovce a Petrovcova vila se začala přebudovávat na muzeum.⁸² Kvůli dalšímu rychlému růstu počtu obyvatel města a pro nedostatečnou výstavbu nových bytů za jeho starostování rychle rostl jejich nedostatek, což řešilo až nové vedení města po válce.⁸³ Dalším jeho úspěchem bylo vybudování železniční topírny v Rakovníku pro železniční trať z Mostu do Českých Budějovic, ve které našlo zaměstnání značné množství železničních zaměstnanců, kteří si Schleydera vážili a podporovali jeho i jeho stranu. Díky tomu měli národní socialisté v odborech na železnici v Rakovníku značnou převahu nad ostatními odborovými sdruženími. Nepochybně měl také velkou zásluhu na dobré práci aprovizční komise v době 1. světové války. Schleyder silně protěžoval svého spolupracovníka, národního socialistu Čenka Vaněčka, který se za 1. světové války stal ředitelem rakovnické spořitelny a i díky Schleyderovi nemusel narukovat do armády. Schleyder měl na spořitelnu značný vliv, neboť z titulu své funkce starosty byl předsedou její správní rady. Neměl příliš rád sociální demokraty, kteří podle jeho názoru byli příliš radikální.⁸⁴

⁸⁰ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Spis o socialismu, o životě soukromém a politickém – rukopis, s. 8.

⁸¹ SOkA Rakovník, Fond Archiv města Rakovníka (dále AMR). Karton č. 164. Volby do obecního zastupitelstva 1914 – 1919, Protokol o volbě starosty.

⁸² Petrovec svůj rodný dům odkázal městu Rakovníku. Po jeho smrti dům užívala ještě jeho sestra, která první patro domu a přilehlé pozemky pronajímala pro svou obživu. Adaptace domu na muzeum byla proto dokončena až po 1. světové válce. (Schleyder Karel, Něco z mých pamětí, Košice 1923, s. 144.)

⁸³ Urban A., Z mých pamětí, s. 81.

⁸⁴ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. IV. s. 20.

1.5. Nové politické strany v Rakovníku před 1. světovou válkou

S úpadkem mladočechů na přelomu 19. a 20. století souvisel i v Rakovníku vznik nových občanských politických subjektů.

1.5.1. Česká strana státoprávně pokroková

Dne 2. května 1908 se ve městě ustavila organizace České strany státoprávně pokrokové a to necelý měsíc po ustavení této polické strany, která vznikla sloučením České strany státoprávní (působila v letech 1899 – 1908) a České strany radikálně pokrokové (působila v letech 1897 – 1908). Jejich sloučením se spojily hlavní směry českého pokrokového hnutí pod vedením Antonína Haina. Státoprávní pokrokáři byli představiteli radikálně nacionalistického českého měšťanstva a inteligence. Hlavním programovým bodem strany bylo důsledné uplatňování historického státního práva zemí České koruny.⁸⁵

Do roku 1911 státoprávní pokrokáři spolupracovali s národními socialisty v Rakovníku až do 1. světové války. Nic na tom nezměnila ani společná kandidátka státoprávních pokrokářů a pokrokářů do obecních voleb v roce 1914.

Prvním předsedou státoprávních pokrokářů v Rakovníku byl zvolen Petr Jandač, společně s ním organizaci strany zakládali další budoucí významní představitelé státoprávní (národní) demokracie jako byli Karel Novák, první předseda pozdějších národních demokratů v Rakovníku, obchodník Karel Lukeš, dále Jaromír Trejbal, František Nonfried, Ferdinand Ulrich či Antonín Vaska. Zakládajícím členem byl i budoucí představitel národních socialistů v Rakovníku a profesor reálky v Rakovníku Ladislav Gardavský.⁸⁶ Petra Jandače v čele organizace strany v roce 1909 nahradil Karel Novák, v tomto roce se členem strany stal další významný budoucí národní demokrat Vendelín Číha.⁸⁷

Téhož roku byl dosavadní radniční časopis Rozhledy přijat za tiskový orgán státoprávních pokrokářů, ale zanikl již v následujícím roce. Časopisem strany na Rakovnicku

⁸⁵ Malíř J., Marek P. a kol., Politické strany. I. díl: období 1861 – 1938. Brno 2005, s. 333.

⁸⁶ Státoprávním pokrokářem byl ještě v roce 1909, v roce 1911 již členem této strany nebyl.

⁸⁷ SOKA Rakovník. Fond Státoprávně pokroková strana, místní organizace Rakovník, jednatelská kniha.

se poté stal již déle vycházející Nový Havlíček. Rakovnická organizace strany byla s tímto listem nespokojená a žádala zlepšení jeho úrovně. Po jeho zániku se orgánem strany pro Rakovnicko stal státoprávně pokrokový deník Samostatnost, trpící finančními problémy. Členové strany byli proto vyzýváni k finanční podpoře deníku a k zvýšení jeho odběru. Byl zastaven vládní mocí na počátku války v roce 1914.⁸⁸

Strana nabídla členství i stávajícímu starostovi Josefu Čermákovi, ale ten nabídku nepřijal.

Petr Jandač byl 21. června 1912 zvolen důvěrníkem krajinské organizace strany, která se skládala z Rakovnicka, Berounska a Kročehlavska (Kladno).⁸⁹

V roce 1908 do organizace strany v Rakovníku vstoupilo 39 členů, do roku 1913 se počet přijatých členů dostal na číslo 74, ale v tomto období jich 14 vystoupilo.⁹⁰

1.5.2. Česká strana pokroková

Krátce před vypuknutím 1. světové války vznikla v Rakovníku organizace České strany pokrokové (působila v letech 1906 – 1914). Byla stranou T. G. Masaryka vystupující nejprve pod názvem Česká strana lidová (působila v letech 1900 – 1905). Jednalo se o stranu intelektuálů. Strana požadovala postupnou demokratizaci Rakousko - Uherska, rovnoprávnost všech jeho národů na základě přirozeného práva a jejich autonomii.⁹¹ V Rakovníku byli jejími členy zejména učitelé a úředníci, ale i advokáti. Někteří z učitelů nebyli z Rakovníka, ale z okolních obcí. Mezi významné představitele strany v Rakovníku patřil Jindřich Šubert, který se po smrti Petra Jandače v roce 1916 stal ředitelem městských úřadů.⁹² Po válce se stal sociálním demokratem. Dále profesor reálky v Rakovníku a autor jejich dějin Josef Koníček, nebo hoteliér Jindřich Jerie, po jehož smrti jeho hotel koupili sociální demokraté a přestavěli ho na svůj Lidový dům, dnešní Tylovo divadlo.⁹³ Strana před obecními volbami roku 1914 spojila svou kandidátku se státoprávními pokrokáři, jejich kandidátka byla ve volbách

⁸⁸ SOKA Rakovník. Fond Státoprávně pokroková strana, místní organizace Rakovník, jednatelská kniha.

⁸⁹ SOKA Rakovník. Fond Státoprávně pokroková strana, místní organizace Rakovník, jednatelská kniha.

⁹⁰ SOKA Rakovník. Fond Státoprávně pokroková strana, místní organizace Rakovník, jednatelská kniha, seznam členů 1908 - 1913.

⁹¹ Malíř J., Marek P. a kol., Politické strany. I. díl: období 1861 – 1938. Brno 2005, s. 382.

⁹² Dnes funkce tajemníka městského úřadu.

⁹³ SOKA Rakovník. Fond Česká strana pokroková Rakovník, soupis členů.

úspěšná.⁹⁴ Obě strany pak v roce 1918 vpluly do nové státoprávní demokracie, později Československé národní demokracie.

1.5.3. Československá strana agrární

Československá strana agrární vznikla v roce 1899 jako Česká strana agrární, v roce 1905 se přejmenovala a svůj nový název si nesla až do roku 1919.⁹⁵ Strana vznikla na ideách Alfonse Šťastného. Jejím programem byla snaha o soudržnost lidí žijících na venkově s heslem „ Venkov jedna rodina. “ Jejich cílem bylo, aby je volili všichni lidé, kteří na venkově žili. Jednalo se tedy o typicky zemědělsky a venkovsky zaměřenou politickou stranu, byť se v meziválečném období snažila získat i městské obyvatelstvo. V Rakovníku se jí to podařilo jen v malé míře mezi úřednictvem.

V Rakovníku kandidovala poprvé do obecních voleb až v roce 1927. Nicméně se jednalo o druhou nejsilnější stranu na Rakovnicku v meziválečném období. V Rakovníku měla svou místní organizaci již dávno před rokem 1927. Z těchto dvou důvodů považuji za nutné se jí zabývat i v tomto období.

Bohužel k jejím počátkům jak v Rakovníku, tak v okrese chybí archivní prameny. Až v roce 1913 začaly vycházet jejich Rakovnické listy. Předsedou okresní organizace byl František Pánek z Pavlíkova, tajemníkem Radomil Černý, také z Pavlíkova. Ten byl zároveň zakladatelem Říšské jednoty republikánského dorostu na Rakovnicku.⁹⁶ Tato organizace organizovala zejména venkovskou mládež a podporovala kulturní činnost na venkově. Jejich člen se v 21 letech automaticky stal členem strany.⁹⁷

1.5.4. Československá sociálně demokratická strana dělnická v Rakovníku do konce 1. světové války

Do druhé poloviny 19. století byl Rakovník obcí měšťanů, kteří vlastnili ve městě dům a živili se převážně živnostmi. K tomu zpravidla vlastnili za městem kus pole a při svých

⁹⁴ SOKA Rakovník. Fond Archiv města Rakovníka. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1914 – 1919. Volební lístky.

⁹⁵ Malíř J., Marek P. a kol., Politické strany. I. díl: období 1861 – 1938. Brno 2005, s. 415.

⁹⁶ Rakovnické listy 26.2.1914, s. 5.

⁹⁷ Uhlíř D., Republikánská strana venkovského a malorolnického lidu 1918- 1938, Praha 1988, s. 65.

domech chovali hospodářská zvířata. Ještě po polovině 19. století bylo rakovnické náměstí údajně plné hnoje, který měšťané vyhazovali před své domy, náměstím tekla močůvka a celé město silně zapáchalo. Kanalizace v této době ve městě ještě nebyla. Až v druhé polovině 19. století se postupně dařilo udržovat hlavní náměstí v čistějším stavu. Obchod v této době ovládali většinou místní židé. Proletarizace části obyvatel začala po vydání Živnostenského řádu v roce 1859 a po zrušení cechů. Růst tovární výroby část měšťanů o živnosti připravil a stávali se z nich buď nezaměstnaní, nebo dělníci. Od šedesátých let s rozvojem těžby uhlí a tovární výroby rostl výrazněji i počet obyvatel města a to převážně o dělníky a horníky, kteří se později stali stoupenci levicových politických proudů.

Počátky socialistického hnutí na Rakovnicku sahají k jednotě pomocníků řemeslných Pokrok. Nejednalo se ještě o sociálně demokratický spolek, šlo pouze o sdružení dělníků. Spolek měl vlastní knihovnu a ochotnický divadelní spolek s vlastním jevištěm. Později se stal odborovým spolkem národně socialistické strany.

První sociálně demokratický spolek Všeobecná vzdělávací jednota Rovnost vznikl v Rakovníku roku 1892. Jeho prvním předsedou byl holič Josef Jareš, měl 50 členů.⁹⁸ Krátce po něm založil Vojtěch Melč v Rakovníku vzdělávací a podpůrný spolek Svornost, který zanikl po smrti zakladatele. Oba spolky byly zaměřeny na vzdělávání svých členů a pořádaly přednášky. Dalším spolkem vzniknuvším v této době byl spolek Omladina, založený truhlářským dělníkem z Lužné u Rakovníka Eduardem Frólikem. Tento spolek se zaměřil hlavně na mládež. Střediskem sociálně demokratického hnutí se stal spolek Rovnost. Roku 1898 měl 100 členů, zanikl roku 1911. Prvním dělnickým spolkem žen v Rakovníku byl spolek Osvěta. Vznikl roku 1897, měl 30 členek a zanikl pět let po svém vzniku.

Prvním veřejným vystoupením sociálních demokratů byla veřejná schůze voličů, svolaná roku 1889 do sálu hotelu Šnajdr v Rakovníku. Politická organizace sociálně demokratické strany byla založena v Rakovníku 17. června 1894 v hostinci U Hrozna.⁹⁹ Tento hostinec se později ve dvacátých letech 20. století stal komunistickým Dělnickým domem.¹⁰⁰ Zakládající schůze se účastnilo 26 zakládajících členů. Na jejich první schůzi přijel z Prahy preferovat i Antonín Němec. Za důvěrníky politické organizace byli zvoleni Vojtěch Melč a Josef Jareš. Schůzi nenarušili ani četníci, kteří hlídkovali před hostincem pro obavu z

⁹⁸ Veselý K., Počátky a vývoj dělnického hnutí na Rakovnicku, s. 17.

⁹⁹ V meziválečném období byl komunistickým Dělnickým domem.

¹⁰⁰ Veselý K., s. 25.

dělnických nepokojů. V rámci strany spadal Rakovník pod II. kraj sociální demokracie se sídlem v Kladně.

26. prosince 1897 vznikl v Rakovníku politický spolek sociálních demokratů. Sdružoval sociální demokraty z Rakovnicka, Lounska a Kralovicka. Jeho účelem bylo šířit vědomosti o právech a povinnostech. Ke splnění tohoto úkolu pořádali jeho členové přednášky, tábory lidu, odebírali časopisy a knihy. Předsedou byl Josef Jun, jednatelem Rudolf Leiske, oba z Rakovníka. Spolek měl dále dva místopředsedy a čtyři členy výboru. Povinností členů bylo platit členské příspěvky, řídit se správnými nařízeními spolkového výboru a usnesení schůzí. Pokud člen tři měsíce neplatil členské příspěvky, byl považován za vystouplého. Vyloučen mohl být, pokud se neřídil stanovami a usneseními spolku. Vyloučit ho mohl výbor spolku, který vyloučení musel odůvodnit na valné hromadě.¹⁰¹ Jeho činnost ochabla od roku 1908, kdy hlavní politická činnost byla přenesena do jednotlivých politických organizací.

Svátek 1. máje se celosvětově slaví jako dělnický svátek práce od roku 1890. Svátek zavedla roku 1889 II. internacionála na paměť vypuknutí stávkový amerických dělníků v Chicagu 1. května 1886, která vyústila v Haymarketický masakr. U nás se slaví již od počátku, tedy roku 1890, kdy proběhla oslava svátku na Střeleckém ostrově v Praze.¹⁰²

Také v Rakovníku panovaly v roce 1890 obavy z oslav tohoto svátku, zejména z možných násilností. Okresní hejtman v obavě před nepokoji vydal na 1. května 1890 zákaz procházení hudeb a hraní po ulicích. V předchozích dobách bylo zvykem v tento den za zvuku kapel v ulicích slavit vítání jara. Zaměstnavatelé byli vyzváni držet své zaměstnance 1. května 1890 v provozovnách. Na ochranu pořádku byl povolán sbor měšťanských ostrostřelců, vedený Wolfem, což byl německý advokát usdlý od roku 1854 v Rakovníku. Obec ostrostřelcům kvůli této události koupila nové pušky s bajonety. Wolf prohlásil, že 1. máj chce: „ Použit lůza, aby mohla krást a rabovat. “ Starosta Zákon se obával, že nezvládne udržet v městě pořádek, proto se obrátil na okresního hejtmana Felixe Buchnera, který vydal vyhlášku, ve které: „ Vybízeli k úplnému klidu a hrozil trestem těm, kdo opustí práci nebo klid veřejný poruší.“ Dále hejtman do Rakovníka povolal četnictvo z okolí a uvedl do pohotovosti vlak, který měl v případě krize přivést vojenskou pomoc. Obchodníci před 1. květnem pobíli plechem své obchody, mnohé měšťanské rodiny ukryly peřiny a cenné věci do sklepů

¹⁰¹ SOkA Rakovník. Fond Politický spolek sociálních demokratů Rakovník. Stanovy Politického spolku sociálních demokratů v Rakovníku z 8. července 1897.

¹⁰² Hájková D., Horák P., Kessler V., Michela M. (edd.), Sláva republice. Oficiální svátky a oslavy v meziválečném Československu. Praha 2008, s. 220.

pro obavy z rabování. Úřady byly již od večera 30. dubna 1890 hlídány zvláštními hlídkami. V Šamotce a uhelných dolech dostali dělníci příkaz přijít 1. května do zaměstnání s tím, že pracovat se nebude. 1. května ráno se před radnicí postavila setnina ostrostřelců s puškami, nabitými ostrými náboji a s nasazenými bajonety. Na silnicích do města byly postaveny hlídky městské policie a četnictva. Po městě procházely ozbrojené hlídky, očekávající příchod „škůdců klidu a majetku města,“ ale ti nepřišli. Hlídky také prohledávaly vlaky přijíždějící do Rakovníka. Když stoupenci sociální demokracie viděli jaké manévry město a hejtmanství uspořádali, rozhodli se oslavit 1. máj pouze klidem práce a většinou zůstali doma. Jen Vojtěch Melč se procházel po Rakovníku, doprovázen „strážci veřejného blaha.“ Nekonaly se žádné sociálně demokratické schůze, ani se nekolportovali žádné letáky ani noviny.¹⁰³

První shromáždění, tzv. tábor lidu sociálních demokratů, se v Rakovníku konal 1. května 1897 v zahradě hostince „U Hroznu.“ Od té doby se tábory lidu na 1. Máje konaly v Rakovníku každoročně. Například v roce 1899 se táboru lidu na 1. máje účastnilo 1.000 osob. Národní socialisté slavili 1. máj v Rakovníku od roku 1904, ale za menší účasti než sociální demokraté. Například v roce 1908 ho slavili až 3. května za účasti 250 osob. Třetím subjektem slavícím před 1. světovou válkou 1. máj byli centralisté, kteří ho poprvé slavili v roce 1913 v hotelu Jerie se 100 osobami, zatímco autonomističtí sociální demokraté měli v tento den na oslavě 4.000 osob. Za 1. světové války se oslavy 1. máje nekonal, dělníci pouze na jeden den zastavovali práci. Až v posledním roce války 1. května 1918 se 1. máj slavil u sokolovny za hojně účasti. Účastníci si vyslechli projevy poslance Austa a řečníka Klečánka.¹⁰⁴

V roce 1908 měla sociální demokracie na Rakovnicku již 31 místních politických organizací se 743 členy. Za války v Rakovníku strana do značné míry utlumila svou činnost. Jednak proto, že velká část jejích předních členů byla povolána na frontu, jednak pro perzekuci ze strany státních orgánů monarchie a v neposlední řadě proto, že se její představitelé starali zejména o zlepšení zásobování města, stejně jako celé vedení radnice.

V rámci sociální demokracie se skládal 51. volební okres ze soudních okresů Rakovník, Křivoklát, Kralovice a Manětín. V roce 1908 měl 93 místních organizací s 1.894 členy. Všechny tyto okresy byly součástí II. krajské organizace se sídlem v Kladně.¹⁰⁵

¹⁰³ RO 18.4.1914 s. 1, RO 25.4.1914 s. 1.

¹⁰⁴ Veselý K., s. 42.

¹⁰⁵ Veselý K., s. 32.

Ve II. kraji měla v roce 1912 sociální demokracie 317 politických organizací, pravidelně jich fungovalo 250. V hnutí mládeže fungovalo 67 sekcí s 1.409 členy, dále 60 jednot D. T. J. s 1.959 členy, svaz domkářů a maloročníků měl přes 50 skupin s 2.000 členy, dále měla strana v kraji 5 časopisů. V roce 1910 strana zvítězila v 78 obcích kraje, získala celkem 7.928 hlasů. Sociální demokraté měli v této době své zastupitele v 125 obcích kraje. Ve volbách do Říšské rady v roce 1911 strana získala ve II. kraji 36.851 z 69.479 odevzdaných hlasů, tedy 53,4 % všech odevzdaných hlasů.¹⁰⁶

O dva roky později měla sociální demokracie ve II. kraji téměř 6.000 členů, ale potýkala se s jejich značnou fluktuací, kdy značné množství členů stranu opouštělo a nahrazovali je jiní. V roce 1914 měla sociální demokracie ve II. kraji 244 politických organizací. Odborové hnutí mělo 100 skupin s 4.267 členy. D. T. J. měly v kraji 85 jednot s více než 2.500 členy. V kraji se dále k roku 1912 nacházelo 14 konzumních a 6 výrobních spolků s celkem 3.601 členem. Dále v kraji působila 2 družstva dělnických domů a 3 družstva dělnických domků rodinných. Ve svazu domkářů a maloročníků pro II. kraj se sídlem v Rakovníku působilo přibližně 2.500 členů. Strana měla dále v kraji 5 politických časopisů.¹⁰⁷ Důvěrníkem strany ve II. kraji byl poslanec Říšské rady Ludvík Aust, místodůvěrníkem Karel Kindl.¹⁰⁸

V letech 1910 až 1911 se i v Rakovníku z jednotné sociální demokracie definitivně vyčlenila Česká sociálně demokratická dělnická strana v Rakousku, hlásící se k celoříšské sociální demokracii. Její členové byli všeobecně nazýváni jako centralisté. V Rakovníku se k této sociální demokracii připojili členové sociální demokracie z odboru tesařů a část truhlářů, kovodělníků a zedníků. Československé sociálně demokratické straně dělnické¹⁰⁹ ubírali hlasy také odtržení domkáři, zvaní Čiperovci podle svého vůdce.¹¹⁰

¹⁰⁶ RO 13.1.1912, s. 1 (příloha).

¹⁰⁷ RO 31.1.1914, s. 1.

¹⁰⁸ RO 18.3.1914, s. 2.

¹⁰⁹ Československá sociálně demokratická strana dělnická, která se fakticky osamostatnila od celoříšské sociální demokracie.

¹¹⁰ Čiperovci, malá politická strana, která vznikla již před 1. světovou válkou. Založil ji Vojtěch Čipera (1869 – 1927), živnostník, zpočátku člen sociální demokracie do roku 1908, kde založil Svaz domkářů a maloročníků na Plzeňsku a Českobudějovicku. Po válce byl poslancem Revolučního národního shromáždění za Českou státoprávní demokracii. Čiperovci poměrně slušně uspěli v některých obcích Plzeňska, Rokycanska a JZ části okresu Rakovník v obecních volbách roku 1919. Jako Strana maloročníků, domkářů a živnostníků Republiky Československé šla i do parlamentních voleb roku 1920, kde získala pouze 40.000 hlasů. Následně se spojila s Československými socialisty, kteří si od Čiperovců slibovali posílení svých pozic na venkově. Za tuto stranu se stal Vojtěch Čipera roku 1925 senátorem, kterým byl až do své smrti.

1.5.4.1. Satelitní organizace Československé sociálně demokratické strana dělnické

1.5.4.1.1. Odbory

V roce 1895 byl zřízen při vzdělávací jednotě Rovnost stavební odbor s 10 členy, což byl první zárodek národně socialistických odborů v Rakovníku. O dva roky později přistoupila Rovnost k Odborovému sdružení československému, “ aby se v roce 1903 změnila na Spolek všeodborový pro okres rakovnický. Měl skupiny kovodělníků, dřevodělníků, kamnářů, cihlářů, zemědělců a obchodních zřízenců. Mimo tento spolek stála skupina železničních zřízenců.¹¹¹

V roce 1904 byla v Rakovníku založena Odborová komise československá, sdružující sociálně demokratické odborové organizace na okrese, byly zakládány skupiny domkářů, kterých již v roce 1909 bylo na Rakovnicku 16 organizací s 500 členy. Domkáři vytvořili Svaz domkářů II. kraje,¹¹² jehož předsedou se stal František Čermák. Svaz měl v roce 1911 již 52 skupin s 2.000 členy, koncem března 1914 80 skupin s 3.112 členy¹¹³ a v roce 1919 84 skupin s 2.500 členy.¹¹⁴

V roce 1909 bylo v soudním okrese Rakovník 16 sociálně demokratických odborových skupin se 672 členy. Na celém Rakovnicku bylo v sociálně demokratických odborech 972 členů, z toho bylo 340 železničářů, 230 zemědělců, 180 horníků, 23 truhlářů, atd. Na Rakovnicku tak jako jinde byly sociálně demokratické odbory rozštěpeny po kodaňském sjezdu odborů, který se postavil proti dělení odborů podle národnosti na centralistické - celorakouské sociální demokracie a na odbory autonomistické - české sociální demokracie. Ty nesly název Československé odborové sdružení a jejich pobočkou v Rakovníku se stala okresní odborová komise, založená v roce 1912. Její sekretariát vedl Václav Hornof. K tomuto odborovému sdružení se v roce 1913 hlásilo 15 odborových skupin s 507 členy. K centralistickým odborům se hlásily odbory stavební, kovodělníků a právní ochrany železničních zřízenců.¹¹⁵

¹¹¹ Veselý K., s. 33.

¹¹² Dále bude uváděn jako svaz domkářů a malorolníků.

¹¹³ RO, 23.5.1914, s. 2.

¹¹⁴ Veselý K., s. 33.

¹¹⁵ Veselý K., s. 34.

Za světové války ochabla i činnost odborů a znovu se začala obnovovat od 15. září 1918, kdy byla znovu založena odborová organizace horníků s 550 členy.¹¹⁶

1.5.4.1.2. D. T. J.

Sociální demokraté snažící se zapojit do tělovýchovy zpočátku vstupovali hlavně do Sokola. Zde však byly jejich radikální projevy levicového smýšlení těžko akceptovatelné. Proto byli záhy vylučováni, což se stalo i řadě sociálních demokratů v Rakovníku, když byl starostou Sokola v Rakovníku Alois Čermák, bratr tehdejšího starosty. Do podobné situace se roku 1897 dostal i Antonín Urban, když odešel od mladočechů a začal se stále více přiklánět k sociálním demokratům. Sám tohoto roku odešel z vedení Sokola v Rakovníku a hledal cestu, jak v tělovýchově dále pokračovat. V tělovýchovném hnutí chtěl pokračovat a vychovával si i svého nástupce Františka Hummelhans.¹¹⁷ Právě pro problémy sociálních demokratů v Sokole začalo vznikat v rámci strany vlastní tělovýchovné hnutí sociálních demokratů, tzv. Dělnické tělocvičné jednoty, dále jen D. T. J.¹¹⁸

Na Rakovnicku vznikla první D. T. J. v Lužné v roce 1905, v Rakovníku vznikla o šest let později. Kvůli rychlému rozvoji byl v roce 1913 zřízen 26. okres D. T. J. v Rakovníku, sdružující místní D. T. J. na Rakovnicku a v okolí. Rozkládal se od Kralovic na západě, po Skryje a Sýkořici na jihu, Rynholec na východě a po Řevničov na severu. D. T. J. napodobovaly svou pyramidální strukturou od nejnižších organizací po své centrum v Praze tělovýchovnou organizaci Sokol. 26. okres D. T. J. měl při svém založení 12 jednot s 214 členy, 59 členů dorostu a 71 žáků. Rakovnická D. T. J. měla v této době 46 dospělých členů.¹¹⁹ Hlavní podíl na vzniku a rozvoji D. T. J. na Rakovnicku měl v prvotním období zejména Antonín Urban. Již před 1. světovou válkou se v této organizaci stále rychleji prosazoval vliv Josefa Sýkory.

¹¹⁶ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. III. s. 12.

¹¹⁷ František Hummelhans, narozen 5. prosince 1873 na Příčině u Rakovníka, zemřel 25. ledna 1942 v Praze. Zakladatel Lidové tiskárny v Lidovém domě v roce 1911, starosta Svazu D. T. J. v letech 1903 - 1936, poslanec Poslanecké sněmovny v letech 1918 - 1925 a 1929 - 1935. V letech 1919-1938 člen Mezinárodního dělnického svazu pro tělesnou výchovu, dále byl členem Čs. červeného kříže a Masarykovy letecké ligy.

¹¹⁸ Veselý K., s. 45.

¹¹⁹ Veselý K., s. 46.

Za 1. světové války činnost jednot ustala, mnoho jejích členů narukovalo do války. Svou činnost obnovili 5. ledna 1919 s 12 jednotami, k 1. červenci 1919 měl 26. okres D. T. J. již 32 jednot s 3.965 členy.¹²⁰

Na vznik místní D. T. J. v Rakovníku nejvíce naléhal Josef Sýkora. Zakládající valná hromada D. T. J. se uskutečnila 19. srpna 1911, při založení měla 38 členů. V této době D. T. J. ještě neměla místnost ani pro cvičení, ani pro náradí. Jejich cvičišťem se stala zahrada hostince „ U Pelců. “ O rok později rakovnická D. T. J. koupila bradla, hrazdu, koně a můstky. Těsně před vypuknutím války měla jednota 70 členů. I její činnost za války ustala, většina jejích členů odešla na bojiště 1. světové války. Náradí zůstalo po dobu války uskladněno na půdě hostince „ U Pelců “. Po obnovení své činnosti mohla jednota pro své cvičení využívat tělocvičnu v chlapecké škole. Při svém obnovení měla 35 členů a 6 členů dorostu.¹²¹ Stejně jako před válkou vedl jednotu Josef Sýkora, který se také vrátil z války.

V kulturní činnosti D. T. J. vzdělávaly své činovníky, pořádaly přednášky, zakládaly knihovny a získávaly odborné časopisy pro děti a dorost.¹²²

1.5.4.1.3. Sociálně demokratické družstevnictví

Počátek družstevnictví na Rakovnickou lze spatřovat v roce 1868, kdy členové Měšťanské řemeslnické besedy založili v Rakovníku potravní spolek Oul. Ten se ale již v roce 1873 za hospodářské krize dostal do finančních problémů a skončil v konkurzu.

Během svého rozvoje na přelomu 19. a 20. století si sociální demokraté uvědomili, že by bylo vhodné své stoupence organizovat družstevním způsobem v konzumním družstvu, které by svým členům dávalo řadu výhod a rozmnožilo by řady jejich voličů a podporovatelů.

V roce 1909 byl v Rakovníku založen z podnětu Zusky se spolku Rovnost sociálně demokratický Spolek pro postavení Dělnického domu. Měl 30 zakládajících členů a pro zřízení dělnického domu chtěl koupit hostinec Červený drak, k čemuž nakonec nedošlo. Dne 12. února 1910 bylo rozhodnuto o přeměně tohoto spolku na konzumní spolek. Při svém založení měl 117 členů se 147 podíly. Na své ustavující schůzi 19. června 1910 si spolek za

¹²⁰ Veselý K., s. 46.

¹²¹ Veselý K., s. 49.

¹²² SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Spis D. T. J. – tělocvičné hnutí na Rakovnicku – rukopis, s. 6.

svého předsedu zvolil Karla Hlavičku a rozhodl o svém vstupu do sociálně demokratického Ústředního svazu družstev českoslovanských a svůj název změnil na Všeobecné konzumní a úsporné družstvo v Rakovníku. Pro účely prodejny družstva spolek zásluhou Antonína Urbana a Františka Čermáka koupil v roce 1911 dům čp. 40 v Trojanově ulici a v něm o rok později otevřel svou první prodejnu.¹²³

Počet členů spolku rychle stoupal na 212 členů, v roce 1915 měl již 449 členů. Předsedou správní rady spolku byl zvolen František Čermák a pokladníkem Antonín Urban. Na počátku války otevřel svou druhou prodejnu v Kralovicích. Velký nárůst počtu členů zaznamenal spolek během 1. světové války, protože se staral o to, aby jeho členové získávali chleбенky. I z tohoto důvodu měl v roce 1918 již 898 členů.¹²⁴

1.5.4.1.4. Dělnická akademie

Sociální demokraté se snažili také o výchovu svých členů. Uvědomovali si, že jejich příznivci a členové jsou zejména dělníci s poměrně nízkým vzděláním. Proto založili Dělnickou akademii, která se měla starat o vzdělávání a kulturní vyžití svých členů pořádáním kurzů, přednášek a kulturních akcí.

Rakovničtí sociální demokraté se k Dělnické akademii připojili již v roce 1897. Dramatický odbor si sociální demokraté v Rakovníku založili v roce 1908, zpěv zde vyučovali Bauer a Klika. Odbor zanikl v roce 1928. Svůj první dětský den pořádali rakovničtí sociální demokraté 31. července 1910. Po 1. světové válce měla strana své zastoupení i v městských kulturních organizacích a to v městské osvětové komisi, divadelní radě a v městském osvětovém sboru, který se stal hlavním pořadatelem kulturních a společenských akcí v Rakovníku za První republiky.

V roce 1896 začala vzdělávací jednota Rovnost pořádat přednášky pro své členy, krátce poté se stala členem Dělnické akademie a zůstala jí až do svého zániku v roce 1911.

¹²³ Veselý K., s. 59.

¹²⁴ Veselý K., s. 60.

Za 1. světové války činnost Dělnické akademie výrazně upadla a obnovit se jí podařilo v plném rozsahu až v polovině dvacátých let, po překonání vnitřní krize v souvislosti s odchodem levicové frakce.

1.5.5. Česká strana národně sociální v Rakovníku do konce 1. světové války

Tato politická strana byla založena v roce 1897 z odporu k prohlášení sociálních demokratů na Říšské radě 30. března 1897, ve kterém se vyslovili proti historickému českému právu. Do roku 1902 nesla název Strana národního dělnictva českoslovanského, obecně byli její členové v této době nazýváni národními dělníky. V letech 1902 až 1918 vystupovala pod názvem Česká strana národně sociální. Od dubna 1918 byla přejmenovaná na Českou stranu socialistickou.¹²⁵

Vznikla jako výraz nespokojenosti s internacionalismem sociálních demokratů a jejich neakcentováním nacionálních snah. Sdružovala národně uvědomělé dělníky, zejména kvalifikované, a také úředníky. Drobní řemeslníci a živnostníci se k národním socialistům přidávali nejen díky národnímu programu, ale také pro tíživé sociální důsledky rozmachu průmyslové výroby pro tyto skupiny obyvatel. Nezanedbatelnou složku jejich elektorátu představovala část levicově smýšlejících intelektuálů, zejména novinářů a učitelů.¹²⁶

Jednalo se o stranu socialistickou, ale nemarxistického typu, jelikož byla proti diktatuře proletariátu.¹²⁷

Politická organizace národních socialistů byla v Rakovníku založena v roce 1903 v hotelu „Jerie”.^{128 129} Jejím prvním předsedou byl zvolen Antonín Vaska starší,¹³⁰ který se v roce 1910 stal místostarostou města, ale po aféře s nevěstincem v lednu 1912 odstoupil. Již předtím ho zastínil Karel Schleyder, který se v téže době stal novým starostou. Protože se kvůli válce nekonaly pravidelné obecní volby, zůstal Schleyder starostou až do roku 1919, kdy se konaly první obecní volby v novém Československu.

¹²⁵ Malíř J., Marek P. a kol., Politické strany 1861 – 1938, Brno 2005, s. 395.

¹²⁶ Malíř J., s. 397.

¹²⁷ Klátíl F., Republika nad stranami, Praha 1992, s. 127.

¹²⁸ Urban A., Z mých pamětí s. 41.

¹²⁹ Pozdější Lidový dům sociálních demokratů, dnes Tylovo divadlo.

¹³⁰ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. II. s. 8.

1.5.5.1. Satelitní organizace České strany národně sociální

1.5.5.1.1. Česká obec dělnická

Národní socialisté měli tak jako většina ostatních stran své přidružené organizace. Jejich odborovou organizací byla Česká obec dělnická. Ta měla v Rakovníku nejsilnější postavení zejména v Jednotě zřízenců státních drah v Rakovníku. Tato jednota byla na Rakovnicku založena již v roce 1904 a zejména díky vlivu Karla Schleydera, jakožto vedoucího topírny v Rakovníku silně posílila. Počtem svých stoupenců značně převyšovala stoupence sociálních demokratů na dráze.¹³¹ Dalšími jejich odborovými jednotami byly jednoty soukromých úředníků, hlinodělníků, zejména v Šatovce a kovopracovníků, zejména ve firmě Vltavský. Kromě drah ovládali národní socialisté také odbory pivovaru v Rakovníku. V ostatních odborových organizacích byli silnější sociální demokraté.

1.5.5.1.2. Jednota malozemědělců a domkářů

Další přidruženou organizací strany byla Jednota malozemědělců a domkářů.¹³² Ta však byla početně mnohem slabší než svaz domkářů a maloročníků sociálních demokratů, což platilo i pro Rakovnicko. Svým členům kupovala za výhodné ceny uhlí, umělá hnojiva a stroje. Své skladiště měli v Rakovníku na rohu Sixtova náměstí vedle svého, v roce 1938 dokončeného Národního domu.¹³³

1.6. Volební systém obecních voleb v Rakovníku před 1. Světovou válkou

Voliči města Rakovníka byli rozděleni do třech sborů, v každém z nich bylo voleno 12 zastupitelů. Celkový počet zastupitelů města byl tedy 36. Tento počet zastupitelů byl zachován i po vzniku ČSR, kde se již ovšem volilo zcela jiným způsobem.

¹³¹ Veselý K., s. 33, 34.

¹³² Klátil F., *Republika nad stranami*, Praha 1992, s. 132.

¹³³ Dnes Dům osvěty.

Na konci 19. století mělo právo volby v I. sboru 30 největších daňových poplatníků, většinou profesorů, lékařů a majitelů továren a dolů. Ve II. sboru volili daňoví poplatníci od 150 zlatých na daních, jednalo se o přibližně 150 voličů, většinou o obchodníky, učitele a bohatší zemědělské hospodáře. Ve III. sboru volili všichni, kteří platili alespoň nejnižší daň, což v tuto dobu bylo přibližně 360 voličů.¹³⁴ Jednalo se tedy o formu kuriálního systému, kde byli voliči rozděleni podle výše odváděných daní. Tento systém byl zachován až do konce monarchie.

Podle seznamu voličů z roku 1902 mělo právo volit v I. sboru 31 voličů, ve II. sboru 152 voličů a ve III. sboru 763 voličů.¹³⁵

V roce 1906 bylo v seznamu voličů zapsáno v I. sboru 47 voličů, z nich odevzdalo platné volební lístky 39 voličů. Ve II. sboru bylo zapsáno 190 voličů, volilo jich patrně méně než 150. Ve III. sboru bylo zapsáno 1.095 voličů, volilo jich patrně méně než 600.¹³⁶

Z osobností, které se za a po 1. světové válce výrazněji zapsaly do politického dění ve městě, byli v těchto volbách do zastupitelstva zvoleni budoucí starosta za národní socialisty Karel Schleyder, který byl zvolen v I. sboru 34 hlasy. Ve II. sboru byl zastupitelem zvolen další pozdější starosta František Otta st., majitel mydlárny a mladočech. Ve III. sboru byli zvoleni Josef Čermák, stávající starosta, dále sociální demokrat a další budoucí starosta Antonín Urban, který ve III. sboru získal 591 hlasů, nejvíce ze všech. V neposlední řadě byl zvolen také budoucí státoprávní pokrokář a posléze národní socialista, profesor místní reálky Ladislav Gardavský.¹³⁷

V obecních volbách v roce 1910 bylo v seznamu voličů zapsáno v I. sboru 44 voličů, ve II. sboru 205 voličů. V tomto sboru vyhrála opozice nad dosavadní koalici v poměru 105:80 hlasů.¹³⁸ Počet voličů ve III. sboru se mi zjistit nepodařilo.¹³⁹ Nicméně v III. sboru

¹³⁴ SOkA Rakovník. Fond Urban Antonín, osobní fond. Fascikl 1. Z mých pamětí s. 64.

¹³⁵ SOkA Rakovník. Fond AMR, karton č. 163. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1902 – 1913. Seznam voličů 1902.

¹³⁶ SOkA Rakovník. Fond AMR, karton č. 163. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1902 – 1913. Protokol o volbě nového zastupitelstva 1906.

¹³⁷ SOkA Rakovník. Fond AMR, karton č. 163. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1902 – 1913. Výsledky voleb do obecního zastupitelstva 1906.

¹³⁸ RO, 18.6.1910, s. 2.

¹³⁹ SOkA Rakovník. Fond AMR, karton č. 163. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1902 – 1913. Seznam voličů 1909.

zvítězila opozice nad radniční koalicí v poměru 511:397 hlasů.¹⁴⁰ Zastupiteli byli opět zvoleni Gardavský, Otta st., Urban, Schleyder a také Antonín Vaska starší.

V roce 1914 bylo v I. sboru zapsáno 51 voličů, ve II. sboru 242 voličů a III. sboru 1.768 voličů, z nichž k volbám přišlo 978 z nich. Na kandidátce národních socialistů vedle již zmíněných figuroval například profesor reálky Josef Koníček, člen pokrokářů, nebo pozdější národní demokrat Evžen Jozífek, dále majitel mlýna, cihlářny a dalších provozoven František Šmíd, tchán budoucího starosty Čenka Vaněčka. I Vaněček se stal za národní socialisty členem zastupitelstva. Za centralisty (provídeňské sociální demokraty) kandidoval například Karel Jandus, pozdější komunista, „ likvidátor “ a nakonec opět sociální demokrat.¹⁴¹ Spojené síly národních socialistů se státoprávními pokrokáři a pokrokáři získaly ve III. sboru dvojnásobek hlasů oproti opoziční kandidátce autonomistických sociálních demokratů. Kandidátka sociálních demokratů – centralistů získala pouze 24 hlasů. V I. sboru opět vyhrála stará radniční koalice, vládoucí městu do roku 1910.¹⁴²

1.7. Rakovník a volby vyššího řádu v éře ústavnosti v monarchii

1.7.1. Volby do Říšské rady

Poslanci do říšské rady byli do zavedení 5. volební kurie voleni ve volebním obvodě, kam kromě Rakovnicka volily okresy Slaný, Louny, Nové Strašecí a Kladno. Za poslance byli za tento volební obvod postupně zvoleni Julius Grégr, František Tilšer a hrabě Václav Kounic.

Po zavedení 5. volební kurie do Říšské rady v roce 1896 patřil Rakovník do volebního obvodu s okresy Slaný, Louny, Kladno a Kralovice. Volilo se prostřednictvím volitelů, kdy každá obec nad 500 obyvatel volila jednoho volitele. Volební právo měli pouze muži starší 24 let. Prvním poslancem po této reformě byl zvolen sociální demokrat Josef Steiner, ve druhých volbách v roce 1901 dělník Václav Choc, který se brzy poté stal národním socialistou a ve volbě porazil sociálního demokrata Antonína Němce. I v Rakovníku, stejně jako na mnoha jiných místech panovala nespokojenost s tím, že chudší vrstvy obyvatel mají volební právo jen do 5. kurie. Celkem se v této kurii volilo pouze 72 poslanců do Říšské rady, z toho

¹⁴⁰ RO 4.6.1910, s. 1.

¹⁴¹ SOkA Rakovník. Fond AMR, karton č. 164. Volby do obecního zastupitelstva 1914 – 1919.

¹⁴² RO 4.7.1914, s. 2.

v Čechách 18. Z tohoto důvodu byla v Rakovníku svolána na 28. listopadu 1905 velká demonstrace organizací sociálních demokratů pod vedením Josefa Juna, národních dělníků (socialistů) pod vedením Stejskala a mladočechy, které vedl Novák.¹⁴³

Po zavedení všeobecného volebního práva v roce 1907 byl Rakovník včleněn do 19. volebního okresu s městy Kladno, Beroun, Unhošť, Kročehlavy a Buštěhrad.¹⁴⁴ V prvních volbách po této reformě v roce 1907 do Říšské rady v 19. volebním okrese byly výsledky voleb následující:

politická příslušnost	kandidát	hlasů
Čs. sociálně demokratická str. dělnická	Aust	5.513
Národní strana	Hruška	2.525
Česká strana národně socialistická	Schleyder ¹⁴⁵	1.715
Česká strana státoprávně pokroková	Klauda	116

Za 19. volební okres byl i v roce 1910 zvolen poslancem sociální demokrat Ludvík Aust z Kladna.¹⁴⁶

1.7.2. Volby do Českého zemského sněmu

Do Českého zemského sněmu byl volební obvod stejný jako do Říšské rady, ale kromě Kladna spadaly do tohoto městského volebního obvodu také Velvary. Okres Rakovník

¹⁴³ Veselý K., s. 29.

¹⁴⁴ Veselý K., s. 22.

¹⁴⁵ Podle Antonína Urbana podal Schleyder přihlášku nejprve do sociální demokracie a straně zaslal 2 zlaté pod podmínkou, že chce kandidovat na poslance. Stranou byl prý odmítnut a z tohoto důvodu si podal žádost o přijetí k národním socialistům. (SOKA Rakovník, Fond Urban Antonín, osobní fond, fascikl 1, Z mých pamětí s. 91.)

¹⁴⁶ Veselý K., s. 23.

zastupovali nejprve v 70. letech Josef Král a Alois Pravoslav Trojan, po nich agrárník Antonín Mohl. Venkovský volební okres tvořily okresy Rakovník a Smíchov. Zde byli poslanci voleni prostřednictvím volitelů. Z tohoto volebního okresu byl zvolen nejprve Alois Pravoslav Trojan, po něm agrárník Stanislav Kubr a mladočech František König.

Ve volbách do Českého zemského sněmu se volilo až do konce monarchie podle kuriálního systému. Ve volbách 20. února 1908 v městském volebním obvodu byly výsledky v hlasech následující: ¹⁴⁷

	volební obvod	město Rakovník
mladočech Eduard Körner	1.284	121
státoprávní pokrokář Müller	468	252
sociální demokrat Alois Mička	277	153
klerikál ¹⁴⁸ Kotevský	54	35

Tříštění levicových sil přispělo k tomu, že v posledních volbách do Říšské rady sice první kolo volby vyhrál 13. června 1911 Karel Folbr, ale v užší volbě 20. června 1911 byl poražen ve venkovských obcích agrárníkem Františkem Kulichem, který získal 7.110 hlasů proti 6.530 hlasům Folbra.

Ve skupině měst ve volbách do Českého zemského sněmu v roce 1911 byly výsledky v hlasech následující: ¹⁴⁹

kandidát	celkem	v Rakovníku
sociální demokrat Ludvík Aust	5.875	665
národní socialista Sláma ¹⁵⁰	2.694	674
klerikál ¹⁵¹ Pospíšil	546	53
státoprávní pokrokář Klouda	1.118	147

¹⁴⁷ Veselý K., s. 29.

¹⁴⁸ Člen Národní strany katolické v Království českém.

¹⁴⁹ Veselý K., s. 30.

¹⁵⁰ S podporou mladočechů.

¹⁵¹ Člen Národní strany katolické v Království českém.

1.8. Politické časopisy

Antonín Urban vydával v Praze od roku 1896¹⁵² s podporou mladočechů časopis „Rakovnické listy“ s dvěma stranami zpráv z Rakovnícka. Když v roce 1897 ve volbách podpořil proti mladočeskému kandidátovi Mudrovi sociálního demokrata Josefa Steinera, protože Mudra se mu nezdál být dobrým kandidátem na poslance,¹⁵³ musel od mladočechů odejít a zároveň bez jejich podpory skončilo i vydávání „Rakovnických listů.“ Urban se pak připojil k sociálním demokratům, do jejich strany vstoupil v roce 1900,¹⁵⁴ přestože nesouhlasil s jejich prohlášením proti českému státnímu právu.¹⁵⁵

Rakovnické listy nahradil časopis Krakovec, vydávaný rakovnickým občanem Janem Klatovským.¹⁵⁶ Tento časopis měl antisemitské, protisocialistické a proti radniční zaměření. Stál v opozici vůči starostovi Josefu Čermákovi a jeho zeti Petru Jandačovi. Krakovec nestál v opozici proti státoprávním pokrokářům jako straně, ale proti konkrétním osobám ve vedení rakovnické radnice. Jandač proti němu vydával od roku 1907 Rozhledy,¹⁵⁷ které hájily radniční politiku, později se staly tiskovým orgánem České strany státoprávně pokrokové. Zanikly po odchodu Čermáka z postu starosty v roce 1910.

Krajským listem sociálních demokratů v jejich II. kraji byla Svoboda, vydávaná na Kladně. Tu založil a do konce 1. světové války vedl poslanec Ludvík Aust.

Sociální demokraté si v Rakovníku v roce 1906 založili vlastní týdeník pod názvem nejprve Rakovnický odbor, později Rakovnický obzor, jehož redakci vedl nejprve Albert Donda z Kladna,¹⁵⁸ od roku 1911 vedení časopisu převzal Josef Sýkora, který do Rakovníka přišel z Prahy. Sýkora byl kromě Rakovnického obzoru redaktorem také okresního věstníku Vlastní silou. Jelikož byl Sýkora po vypuknutí 1. světové války povolán na frontu, zastoupil ho během ní na postu redaktora Rakovnického obzoru Antonín Urban.

¹⁵² SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. II. s. 7.

¹⁵³ Urban A., Z mých pamětí s. 40.

¹⁵⁴ Veselý F., s. 25.

¹⁵⁵ Urban A., Z mých pamětí s. 76.

¹⁵⁶ Veselý F., s. 27.

¹⁵⁷ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel. Osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. II. s. 8.

¹⁵⁸ Veselý K., s. 29.

V Rakovníku dále před 1. světovou válkou vycházely časopisy národních socialistů, nejprve to byla Rovnost, později Rakovnický kraj.¹⁵⁹

Agrárníci pro Rakovnicko vydávali nejprve Stráž venkova, později v letech 1913 až 1914 Rakovnické listy. V posledním čísle z 10. července 1914 se na první straně ohradily nejprve proti štvanci, rozpoutané proti Srbům v monarchii i v Srbsku, následně se ohradily také proti útokům Němců proti Čechům, protože tito jsou Slované, tak jako Srbové. Další číslo Rakovnických listů již nevyšlo.¹⁶⁰

Během 1. světové války vycházel ze všech listů pouze Rakovnický obzor, ostatní časopisy zanikly buď již před válkou, nebo byla jejich činnost ukončena na počátku války.

1.9. Rakovník za 1. světové války

Hned na počátku války bylo okresní zastupitelstvo jako nespolehlivé k říši vyloučeno z úřední činnosti, pokud tato měla vztah k válečnému dění. Aby pro účely zřízení lazaretu nebyla zabráněna nově postavená Sokolovna, nabídl okresní výbor Červenému kříži všechny prostory v rakovnické nemocnici pro léčbu vojáků. Během války v okrese nevypukla žádná epidemie.¹⁶¹

Ihned po vypuknutí války začalo město nakupovat ve velkém obilí, hlavně žito a pšenici pro případný nedostatek potravin. Nikdo si ale v této době nedokázal představit, že válka bude trvat déle než čtyři roky. Spíše se všeobecně počítalo s válkou v řádu týdnů či měsíců. Proti nákupu potravin se postavili zejména členové agrární strany, kteří sice nebyli členy městského zastupitelstva, ale měli silné zastoupení v okresním zastupitelstvu, jehož starostou byl od roku 1891 agrárník František Pánek, rolník z Pavlíkova. Agrárníci argumentovali tím, že válka bude krátká a hromadění zásob nemá smysl. Přes tento odpor rozhodlo zastupitelstvo koupit obilí a další komodity za 40.000,- K¹⁶² díky finanční pomoci rakovnické spořitelny. Kromě pšenice a žita město koupilo ječmen, čočku, hrách, bob, kávu,

¹⁵⁹ Veselý K., s. 30.

¹⁶⁰ Rakovnické listy 10.7.1914 s. 1.

¹⁶¹ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Zpráva o činnosti Okresního výboru za války.

¹⁶² Tuna obilí stála v tuto dobu kolem 80,- K.

cukr, rýži, mýdlo či cigarety a nakoupené zboží uskladnilo ve Vysoké bráně a v sýpkách pivovaru.¹⁶³

Dále během 1. světové války město převzalo od Ludvíka Urbana uzenářství v Rakovníku a zřídilo z něho aprovizační uzenářství, kterému dodávali rekvírovaný dobytek. Dále si město pronajalo statek, kde se vykrmovala prasata z odpadů z aprovizačního mlýna, z brambor dodávaných Fürstenberky a dalších rekvírovaných potravin. Uzeninami z aprovizačního uzenářství bylo zásobováno město i okres. Dále masné výrobky představitelé aprovizace měnili za uhlí z Kladna.¹⁶⁴

Pro koordinaci zásobování města potravinami a dalším zbožím za války byla v srpnu 1914 zřízena při městském úřadu v Rakovníku aprovizační komise,¹⁶⁵ kde si převahu v první fázi války udržovali představitelé občanských stran. Vzhledem ke kritice zejména ze strany sociálních demokratů byla v polovině války aprovizační komise obměněna a převahu v ní měli zástupci levice.

V říjnu roku 1914 přišli do Rakovníka první uprchlíci z Haliče, kam dočasně pronikla ruská armáda. Pro jejich děti byla v Rakovníku zřízena Polská škola. Obyvatelé města se poprvé osobně setkali s projevy války. Následovaly zprávy o padlých mužích z Rakovníka na bojištích.

Po úpadku těžby černého uhlí na Rakovnicku koncem 19. století došlo k masivnímu obnovení jeho těžby za 1. světové války. V bezprostředním okolí města rozvíjela těžbu zejména firma Rosenbaum a Weigner v lokalitách „ Na Spravedlnosti “ a „ Krčel. “ Na Rakovnicku bylo za války otevřeno více než 30 malodolů na černé uhlí. Jejich rozvoj za války skončil několik let po válce po snížení poptávky po uhlí. Těžba v těchto malodolech byla oproti těžbě ve velkých dolech na Kladensku a Ostravsku nerentabilní. V dolech bylo zaměstnáno několik tisíc horníků, kteří se radikalizovali a stali se později převážně stoupenci komunistů. Jejich propouštění vyvolávalo silné sociální konflikty, například v roce 1926 bylo z dolu Union v Mutějovicích propuštěno 1.000 horníků.¹⁶⁶

V roce 1915 se situace se zásobováním města začala pomalu zhoršovat, ale zůstávala ještě mnohem lepší než v kritickém posledním válečném roce. Již začal být pocíťován nedostatek chleba, což si vyžádalo zavedení tzv. chlebenek, tedy poukázek na chleba, bez

¹⁶³ Schleyder Karel, Něco z mých pamětí, Košice 1923, s. 138.

¹⁶⁴ Schleyder K., s. 139.

¹⁶⁵ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. IV. s. 9.

¹⁶⁶ Veselý K., s. 9.

kterých nebylo možné na oficiálním trhu chléb koupit.¹⁶⁷ Pochopitelně čile kvetl černý trh, kde nebylo chlebenek zapotřebí, ale ceny potravin tam byly mnohem vyšší. Zemědělci a obchodníci zapojení do černého trhu byli brzy nazýváni Keřasy a po válce byli někteří z nich vystaveni veřejnému opovržení, část z nich se za své jednání zodpovídala i před soudem.

Vzhledem ke zhoršujícímu se zásobování města zřídila aprovizační komise aprovizační kuchyni, kde se v roce 1917 vařilo kolem 200 obědů denně. Byla zřízena na místě bývalého hostince U Správců, vedle něhož byla v roce 1896 postavena chlapecká škola. Budova tohoto bývalého hostince byla do zřízení aprovizační kuchyně roku 1915 bytem pro ředitele chlapecké školy. Po zrušení aprovizace v ní sídlil polévkový ústav. Druhou aprovizační kuchyni zřídilo konzumní družstvo sociálních demokratů. Ta začala vařit obědy již od počátku války, zpočátku jen pro 60 dětí z chudých rakovnických rodin, později vařila každá z kuchyní 200 až 300 obědů denně.¹⁶⁸ Od druhé poloviny roku 1916 národní socialisté se sociálními demokraty úzce spolupracovali jak politicky, tak v oblasti aprovizace a v rámci svých konzumních družstev. Jejich spolupráce trvala až do volby starosty v roce 1919, při níž došlo mezi oběma stranami k roztržce. Postupně s dalším zhoršováním zásobování potravinami vařily obě kuchyně po 1.500 obědech denně. Celkem bylo v Rakovníku v roce 1917 různým způsobem aprovizačně zásobováno 8.376 osob.¹⁶⁹ ¹⁷⁰ Každý kdo se stravoval v aprovizačních kuchyních, dostal kvůli zneužívání svou legitimaci.¹⁷¹ Ve stáji na staré poště byla ve velkém vykrmována prasata na útraty rakovnické spořitelny pro městskou aprovizaci. Dále byla do města dovážena prasata z Rumunska a to až do jeho vstupu do války na straně Dohody v roce 1916. Rumuni požadovali platby předem. Z úsporných důvodů se zpracovávala i prasata, která během transportu uhynula. Patrně z toho důvodu se občanům města občas dělalo z masných výrobků špatně.¹⁷²

I přes zhoršující se zásobování byla situace v Rakovníku prakticky vždy lepší než v okolních městech. Hlavní podíl na tom měly pravidelné dodávky zemědělských produktů z fürstenberského panství díky správci Šnajbergovi¹⁷³, zatímco menší sedláci si své dodávky

¹⁶⁷ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. IV. s. 14.

¹⁶⁸ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. IV. s. 17.

¹⁶⁹ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. IV. s. 18.

¹⁷⁰ Podle sčítání lidu z roku 1910 žilo v Rakovníku 8.393 obyvatel.

¹⁷¹ Fond Šubert Jindřich. Karton č. 1. Úřední korespondence 1911 – 1947, list starostovi Schleyderovi 13. června 1918.

¹⁷² Urban A., Z mých pamětí, s. 94.

¹⁷³ Schleyder K., s. 124.

neplnili a zemědělské produkty raději prodávali na černém trhu za přemrštěné ceny – keřasovali.¹⁷⁴

Po květnovém vystoupení českých spisovatelů a poslanců v roce 1917 požádali sociální demokraté Václav Hornof a František Čermák městskou radu o zdemokratizování volebních řádů. K uskutečnění žádosti došlo až po válce v novém Československu.¹⁷⁵

Postupně se zhoršovalo zásobováním i jinými komoditami než potravinami, proto byla v roce 1918 zřízena v Rakovníku okresní oděvna a byly zavedeny šatenky, obdoba chlebenek a byl nařízen sběr starého šatstva. Byl nedostatek tabáku, kouřil se proto chmel, koření a listí. Po vzoru chlebenek byly 7. června 1918 zavedeny tabačenky.¹⁷⁶ Stejně jako v jiných městech se i v Rakovníku konala schůze o lepší zásobování, která se konala v sokolovně za účasti 3.000 osob. Účastnil se jí i okresní hejtman Patzold, který přislíbil intervenci v Praze a ve Vídni. Slíbil, že učiní vše, co bude v jeho silách pro lepší zásobování zejména potravinami. V posledním válečném roce již byla situace se zásobováním v celé monarchii velmi špatná, výjimkou nebyli ani podvyživení lidé. Počátkem roku 1918 bylo na obědech z aprovizáčnických kuchyní v Rakovníku životně závislých již 1.200 osob, v květnu 1918 již 2.000. Tyto obědy byly pro aprovizací zásobované obyvatele jediným hodnotným jídlem, kterého se jim během dne dostalo.

V létě 1918 slíbilo místodržitelství v Praze zvýšení dodávek potravin a oděvů pro Rakovník, ale část těchto dodávek byla přesměrována do Haliče, kde byla situace ještě horší.

Loajalita českých politických stran vůči říši stále slábla, protože v první polovině války Němci přišli s plánem likvidace českých státních práv a postupné germanizace.¹⁷⁷ Ještě více zeslábla po 2. dubnu 1918, kdy říšský ministr zahraničí Otto Czernin vypověděl boj na smrt Dohodě, ale i českému zahraničnímu odboji. Věřil, že po skončení bojů na Východní frontě společně s Němci Dohodu porazí. Jako odpověď se 13. dubna 1918 konala v Obecním domě v Praze národní přísaha,¹⁷⁸ která byla již nepokrytě protirakouská. Protesty se nekonaly jen v Praze, ale i jinde v Čechách, včetně Rakovníka. Zde se v sokolovně téhož 13. dubna 1918 konala veřejná schůze sociálních demokratů, která se definovala jako „Slavný slib

¹⁷⁴ Urban A., Z mých pamětí, s. 93.

¹⁷⁵ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. IV. s. 18.

¹⁷⁶ Urban A., Z mých pamětí, s. 95.

¹⁷⁷ Kárník Z., České země v éře První republiky, díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929), Praha 2005, s. 21.

¹⁷⁸ Kárník Z., České země v éře První republiky, díl první, Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929), Praha 2005, s. 28.

národa“ a byla odpovědí ministru Czerninovi. Po skončení schůze se jeho účastníci proměnili v průvod občanů, který šel na náměstí, kde vyslechl projev sociálně demokratického poslance Ludvíka Austa. Státní moc na tento první větší projev odporu k říši v Rakovníku zareagovala vyhlášením stanného práva nad soudními okresy Rakovník a Křivoklát. Jeho vyhlášení odůvodnila údajnou ochranou před zločiny loupeže.¹⁷⁹

1.10. Vznik republiky

Na podzim 1918 se situace Centrálních mocností stávala neudržitelnou. Koncem září 1918 prolomila vojska Dohody Soluňskou frontu na Balkáně a nezadržitelně postupovala do týlu Rakousko - Uherské a Bulharské armády.¹⁸⁰ Také na Západní frontě Německá armáda již od léta 1918 ustupovala k hranicím své říše. Naděje na vítězný obrat definitivně pohasla.

Také uvnitř států sdružených v Centrální mocnosti docházelo k sociálním a národnostním nepokojům, které tyto státy oslabovaly zevnitř a v případě zejména Rakousko-Uherska předznamenávaly zánik státu. Centrální mocnosti obklíčené Dohodou, čím dál více strádaly v zásobování potravinami a dalším zbožím. Některé části monarchie již začínaly trpět hladomorem. I v lépe zásobovaných částech říše jako byly České země vzrůstal nedostatek potravin.

Většina českých politických stran již definitivně přešla na protiříšskou pozici. Čekaly jen na okamžik, kdy vládě Předlitavska dojdou i poslední síly a bude možné vyhlásit nezávislost nového státu. I Rakovnický obzor během podzimu 1918 již nepokrytě přešel k říši nepřátelské rétorice a ve svých člancích očekával vznik národního státu.

Obě nejsilnější levicové strany v Čechách, kterými byly Česká strana národně sociální, Československá sociálně demokratická strana dělnická a také Centralisté, se spojily do tzv. Socialistické rady. Šlo jim hlavně o samostatnou a demokratickou ČSR a její budování na levicových principech. Byla složena hlavně z dělníků, ale své rady jí v Rakovníku poskytovali místní levicoví politici František Čermák, Antonín Urban, Josef Sýkora a František Ježek.¹⁸¹

¹⁷⁹ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. IV. s. 19.

¹⁸⁰ Rychlík J., 1918. Rozpad Rakousko-Uherska a vznik Československa. Praha 2018 s. 227.

¹⁸¹ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Příspěvek Josefa Sýkory z roku 1930 sepsaný v Ostravě.

Před polovinou října 1918 se českým politikům zdálo, že říše již prožívá konec své agonie a rozhodli se převzít moc. Na 14. října 1918 proto vyhlásili generální stávkou.¹⁸²

V Rakovníku na náměstí se 14. října 1918 konal tábor lidu, svolaný na výzvu Socialistické rady. Současně byla zastavena práce v továrnách i na polích, zavřely i školy. Táboru lidu na náměstí se účastnilo 5.000 osob. Na návrh řečníků byla přijata rezoluce Socialistické rady, která se vyslovila proti plundrování Českých zemí. Sociální demokrat František Čermák, ředitel rakovnického konzumu a národní socialista František Ježek, ředitel okresní nemocniční pokladny, kteří se táboru lidu také účastnili, se vydali na jednání městské rady a vyzvali ji, aby se k rezoluci přidala. Oba po návratu za souhlasu davu uvedli, že: „Neuznávají rakouských úřadů a byla jimi prohlášena Československá republika.“ Ale jejich radikální vystoupení proti říši přišlo příliš brzy. Situace ještě neuzrála k rozpadu říše. Rakouské úřady ještě stále fungovaly a byly dosud schopny si vynutit poslušnost svých občanů. Druhý den začalo pátrání po těch: „Kdo se osmělili neuznávat vládu rakouskou a vyhlásit samostatný stát.“ Úřady tedy pátraly po Čermákovi a Ježkovi, kteří to věděli a před úřady se ukryli v trezoru rakovnické spořitelny. Okresní hejtman Patzold pro ně vyslal do města strážníky, aby je zajistili. Nikde nebyli zjištěni, strážníkům se nepodařilo zjistit, kde se ukrývají, či zda opustili město. Hejtman Patzold si byl vědom stále se zhoršující situace říše a reálně uvažoval o možnosti, že dny říše jsou již sečteny. Z tohoto důvodu nebyl při pátrání po obou „rozvracecích říše“ příliš důsledný a celé pátrání po obou mužích nechal vyjít do ztracena. O svých opatřeních vyrozuměl své nadřízené na místodržitelství s tím, že od nich očekává další pokyny. Čermák s Ježkem se schovávali v trezoru rakovnické spořitelny, jejímž ředitelem byl národní socialista Čeněk Vaněček, který se svým stranickým kolegou a starostou města Karlem Schleyderem šel za hejtmanem a vysvětlil mu nastalou situaci. Hejtman si byl své pozice i situace říše vědom a slíbil nepodnikat žádné radikální kroky. Místodržitelství hejtmanovi žádné pokyny do 28. října 1918 nevydalo, protože mělo zájem na tom, aby v Českém království byl klid.¹⁸³

K definitivnímu zlomu došlo 28. října 1918, když si lidé na Václavském náměstí v Praze mylně vyložili nótu říšského ministra zahraničí Andrassyho o ochotě jednat o míru

¹⁸² Kárník Z., České země v éře První republiky, díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929), Praha 2005, s. 33.

¹⁸³ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. IV. s. 20.

jako kapitulaci říše. Následně „ muži 28. října “ převzali Obilní ústav a Národní výbor ohlásil vznik Státu československého.¹⁸⁴

28. října 1918 kolem 11.00 hodin se v Rakovníku na domech začaly objevovat národní červenobílé prapory poté, kdy se rozšířila zpráva, že Rakousko – Uhersko podalo novou mírovou nabídku dohodovým mocnostem. Po obědě již prapory visely na většině domů a lidé v ulicích chodili ozdobeni trikolorami. Pro nové zprávy o vývoji situace chodili lidé na nádraží, kde se od přednosta Balaše odpoledne dozvěděli, že České země jsou svobodné a moc přejímá v Praze Národní výbor. Hned poté začalo v Rakovníku zamazávání německých nápisů bílou barvou. Kolem 16.00 hodin se na nádraží shromáždil dav, který se vydal do centra Rakovníka. Cestou odstraňoval symboly končící monarchie na úřadech a vůbec všude kde je našel. Na náměstí za Socialistickou radu promluvil český socialista František Ježek, který jim sdělil: „ Orly nesundávejte, ať si je páni sundají sami “. Krátce poté se dav kolem 18.00 hodin rozešel. O hodinu později se na nádraží shromáždil již organizovaný průvod, který se vydal na náměstí k radnici, kde vyslechl několik projevů.¹⁸⁵

Krátce po vzniku Československa 1. listopadu 1918 vznikl v Rakovníku Okresní národní výbor v Rakovníku (ONV), který se přihlásil k Národnímu výboru, který se v Praze ujal vlády. Zpočátku strany požadovaly stejně početné zastoupení v ONV. Proti tomu se vyslovili sociální demokraté, kteří pro sebe požadovali vyšší počet členů v ONV než ostatní strany a zároveň se vyslovili proti tomu, aby předsedou ONV se stal starosta města Karel Schleyder s odůvodněním, že se často zdržuje mimo město. Nakonec se strany proti vůli českých socialistů dohodly, že předsedou ONV bude sociální demokrat, kterého zvolí Socialistická rada, agráři budou mít I. místopředsedu, čeští socialisté II. místopředsedu a státoprávní demokraté jednatele. Všechny strany budou mít v ONV 4 zástupce, pouze sociální demokraté ke čtyřem zástupcům ještě předsedu ONV. Složení ONV dle stran bylo následující: českoslovenští socialisté v něm měli Karla Schleydera, Čeňka Vaněčka, Josefa Bartoše a Františka Ježka. Státoprávní demokraté¹⁸⁶ v ONV měli Karla Nováka, V. Jeřábka, Eduarda Klicperu a Jaroslava Kůru. Sociální demokraté v něm měli Antonína Urbana, Aloise Mičku, Václava Hornofa a Františka Čermáka. Agráři měli v ONV Františka Pánka, Antonína

¹⁸⁴ Kárník Z., České země v éře První republiky, díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929), Praha 2005, s. 34-35.

¹⁸⁵ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Vzpomínky Ludvíka Cédla na průběh událostí v Rakovníku v době vzniku ČSR, sepsáno v Bratislavě 15.1.1933.

¹⁸⁶ Tato politická strana vznikla sloučením Národní strany svobodomyšlné (mladočechů), České strany pokrokové, České strany státoprávně pokrokové, Strany lidovo – pokrokové, později také Národní strany (Staročechů) a Slovenské národní strany.

Mohla, Jaroslava Rybu a Františka Folbera.¹⁸⁷ Ostatní politické strany v Rakovníku v této době nebyly aktivní.

Celkové složení ONV Rakovník po dohodě všech čtyř politických stran bylo následující:

Předseda: František Čermák, sociální demokrat

I. místopředseda: František Pánek, agrárník

II. místopředseda: Karel Schleyder, národní socialista

Jednatel: Jaroslav Kůra, státoprávní demokrat

Členové prezidia: Josef Bartoš (národní socialista), František. Folber (agrárník), Václav Hornof (sociální demokrat), V. Jeřábek (místo něj od 21.11.1918 Ferdinand Bretšneider, Eduard Klicpera (státoprávní demokrat), Alois Mička (sociální demokrat), Karel Novák (státoprávní demokrat), Antonín Mohl (agrárník), Jaroslav Ryba (agrárník), Josef Sýkora (sociální demokrat), A. Tůšová, Antonín Urban (sociální demokrat), Čeněk Vaněček (národní socialista), F. Valter (sociální demokrat), Josef Nápravník (národní socialista), František Šustek (sociální demokrat) a František Bureš.

ONV v Rakovníku se skládal z následujících výborů a odborů:

Branný výbor: Eduard Klicpera, Josef Sýkora, B. Bok (státoprávní demokrat), Vrba (agrárník).

Školský výbor: Bartoš, Kubát, Jan Renner (státoprávní demokrat), Smetana, Urban, Lexa, Mohl, Bureš, Sýkora, Josef Koniček (státoprávní demokrat), Soukup.

Bytový výbor: Antonín Urban, Evžen Jozífek (státoprávní demokrat), Volráb (agrárník), Leiske (sociální demokrat), Josef Jirgl (sociální demokrat), Náhlovská (národní socialistka), Jindřich Šubrt (státoprávní demokrat).

Odbor pro potírání lichvy: Mička, Ryba, Mayer (státoprávní demokrat), Mohl, Brož (státoprávní demokrat).

Odbor pro dodávky potravin: Pánek, Oldřich Amler (agrárník), Ryba, Šnajberk (státoprávní demokrat), Hejda (agrárník), Bureš, Ježek, Slapnička, Hejda, Šmída, Mikšovic, Mráček.

¹⁸⁷ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Zápis z přípravné schůze okresního národního výboru 1.11.1918.

Odbor pro práci: Novák, Horn, Šnajberk, Jülius Otta (státoprávní demokrat), Schleyder, Volráb (agrárník), Přerovský (státoprávní demokrat).

Menšinový odbor: Valter, Douda (sociální demokrat), Klouček (sociální demokrat), Bartoš, Fišer (národní socialista), Šulc (státoprávní demokrat), Hořejší (státoprávní demokrat).¹⁸⁸

Vztah mezi ONV a vedením města byl zcela jistě velmi úzký, protože přibližně polovina členů ONV z řad národních socialistů a státoprávních pokrokářů byla zároveň členy městského zastupitelstva v Rakovníku.¹⁸⁹ Navíc starosta Rakovníka Karel Schleyder byl II. místopředsedou ONV v Rakovníku. O úzkém vztahu mezi Okresním národním výborem v Rakovníku a vedením města dále svědčí to, že ONV jednal v zasedací místnosti městské rady v Rakovníku. ONV se podřídily všechny úřady ve městě, to nad nimi vykonávalo dohled. Hlavním úkolem ONV bylo ovšem zajištění zásobování. ONV dále bojoval proti nadměrnému hromadění zásob potravin a průmyslového zboží, obstarával palivové dřevo, žádal Ministerstvo zásobování o odstřel zvěře pro zlepšení výživy. Jeho dalším úkolem bylo stíhat a pranýřovat předražovatele životních potřeb.

Plénum ONV se scházelo denně, financovala ho rakovnická spořitelna. Členové ONV měli své legitimace a byli označeni širokou trikolorou na pravém rameni. Své ustavení ONV Rakovník oznámil ústřednímu Národnímu výboru v Praze. Zároveň ho požádal o poskytnutí informací o vymezení působnosti ONV. Občané okresu byli o ustavení ONV informováni prostřednictvím plakátů. Dále bylo zřízeno skladiště pro zabavené potraviny, probíhaly prohlídky v místních závodech a firmách k zajištění ukrývaných potravin a průmyslového zboží.¹⁹⁰

Do Rakovníka totiž jezdili překupníci: „ Kterí hleděli, co se dalo skoupit a jinde draze prodat. “ Rakovník byl znám tím, že měl proti Kladnu ještě dobrou aprovizaci. V listopadu 1918 poskytlo město do tukové sběrně 110 kg tuků, venkov okresu jen 25 kg tuků, venkov tedy své zásobovací povinnosti neplnil, jak měl. To se snažil ONV napravit a již v prosinci 1918 dodal venkov 305 kg tuků, město 250 kg. Počátkem roku 1919 byl ustaven důvěrnický sbor při hejtmanství, který měl být pojítkem mezi úřady a lidem.¹⁹¹ ONV také zakročil u firmy Perutz kvůli zlepšení kvality octa, který firma vyráběla. Potraviny a zboží zajištěné při

¹⁸⁸ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Historická studie.

¹⁸⁹ Sociální demokraté a agrárníci nebyli v této době v městském zastupitelstvu zastoupeni.

¹⁹⁰ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Zápis z jednání ONV.

¹⁹¹ Veselý K., s. 22.

prohlídkách ve firmách byly dány do prodeje. Toto byl úkol zejména pro Odbor pro potírání lichvy při ONV.¹⁹² Díky úsilí ONV v Rakovníku se podařilo zamezit nezákonnému vývozu potravin do „zněmčelého území“¹⁹³

Při prohlídce ve firmě Engel, Perutz, Reich, Lutovský a Fried byly zjištěny značné zásoby potravin a průmyslového zboží (sirky, prací prášky, atd.). ONV dostal od firem slib, že bez jeho vědomí tyto zásoby nebudou prodány, ani jakkoli zcizeny.¹⁹⁴

Odbor pro práci řešil nezaměstnanost vracejících se vojáků, získával úvěry pro živnostníky vracející se z války, dále jim zajišťoval různý materiál pro obnovení jejich činnosti, např. dřevo. Všichni navrátilší se vojáci získali práci a ještě zůstalo 650 pracovních míst neobsazeno, z toho 500 míst na Lesní správě Olešná, 100 míst při stavbě topíren a 50 míst u těžařské firmy Rosenbaum a Weigner. Na výzvu ONV byla v podnicích a firmách zavedena osmihodinová pracovní doba ještě před jejím uzákoněním v parlamentu. Vraccjícím se vojákům z bojišť 1. světové války ONV také zajistil lékařské prohlídky a dezinfekci.¹⁹⁵

Zbraně pro své hlídky a ozbrojené složky získával ONV od vojáků, kteří se vraceli z války i se zbraněmi, protože nevěděli, zda je doma klid. Jelikož doma klid byl, odevzdali je Brannému odboru ONV, který je předal vojenskému velitelství v Berouně. Do dobrovolných hlídek vstupovali hlavně členové Sokola a D. T. J. navrátilší se z fronty, kteří neměli zaměstnání. Dostávali žold 10,- K denně. Celkem tato služba stála 550,- K. Branný výbor ONV kromě bezpečnostní služby a ochrany pořádku kontroloval také okresní hejtmanství.¹⁹⁶

ONV zabavoval potraviny původně určené k vývozu do Vídně a rozprodával je na rakovnickém trhu. Vojáci odevzdávali své rakouské medaile, řády a vyznamenání. Ty shromažďoval obchodník František Ulrich a byly poté odeslány na Zlatý poklad republiky. Pouze jeden kus od každého druhu vyznamenání či medaile byl v Rakovníku ponechán. Tyto medaile staly se součástí sbírek muzea v Rakovníku.¹⁹⁷

Pro demobilizaci vojáků byl zřízen místní demobilizační výbor, v jehož čele stál Václav Hornof, který byl v této době topičem v továrně na výrobu likérů. Později se stal předsedou Okresní správní komise v Rakovníku. Sháněl práci vrátivším se vojákům. Období

¹⁹² SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Zpráva o činnosti ONV v Rakovníku.

¹⁹³ Oblasti Českých zemí s převahou německého obyvatelstva.

¹⁹⁴ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Zápis z jednání ONV.

¹⁹⁵ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Zpráva o činnosti ONV v Rakovníku.

¹⁹⁶ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Zápis z jednání ONV.

¹⁹⁷ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Příspěvek Josefa Sýkory z roku 1930 sepsaný v Ostravě.

vzniku ČSR bylo v Rakovníku provázeno klidem, obešlo se bez násilností a bez řevnivosti mezi politickými stranami. Politické dění se aktivně začali účastnit i ženy, což před válkou byl jev neobvyklý. Dalším jevem na Rakovnicku bylo v době vzniku ČSR hromadné vystupování tisíců obyvatel okresu Rakovník z katolické církve, mnozí z nich se později stali členy nové československé církve.¹⁹⁸

V Rakovníku se také prohluboval problém s bydlením, protože příliv nového obyvatelstva do města byl rychlejší, než výstavba nových bytů. Krizovou situaci s bydlením ve městě v této době řešil Bytový odbor ONV, který měl 70 přihlášek o přidělení bytu. Někteří lidé v té době v Rakovníku bydleli v dílnách, konírnách, na půdách, atd. Z tohoto důvodu byli občané vlastníci dva a více bytů, nebo ti kteří svůj byt využívali jako skladiště, vyzváni, aby byty uvolnili pro potřebné, ale na výzvy většinou nereagovali. Také byl vydán přísný zákaz přeměňovat byty na jiný typ prostor.¹⁹⁹

Vzhledem k neklidu mezi občany byla 2. listopadu 1918 svolána od 20.00 hodin veřejná schůze do sokolovny, kde došlo k emotivním vystoupením občanů Reitlera, Navrátila, Františka Ježka, Kloučka, Josefa Sýkory a Jaroslava Kůry (státoprávní demokrat). Tato vystoupení směřovala proti některým členům ONV a to zejména z osobních důvodů. Pro uklidnění situace předseda ONV František Čermák pozval dva z občanů a to Kloučka a Nápravníka, aby se vydali společně s členy ONV na schůzku do Prahy.²⁰⁰

Od 3. listopadu 1918 byly organizovány sokolské a strážní hlídky na nádražích v Rakovníku a Lužné. Členové ONV Čermák, Klicpera a Kůra tohoto dne odjeli do Křivoklátku, kde upozornili místní činitele na možnost odcizení památek uložených na hradě. Z tohoto důvodu začali hrad hlídat místní občané, kteří zároveň založili ONV pro soudní okres Křivoklát. Poté odjeli do Krušovic na statek Fürstenberků. Správce Prošek zde slíbil, že bez vědomí ONV neodveze ze statku žádné potraviny. Dále uvedl, že má pro Pražsko – železářskou společnost na Kladně připraveno 35,5 tuny brambor, což rakovnický ONV poté sdělil svému kladenskému protějšku. V Krušovicích slíbil pomoc a loajalitu k ONV i k novému státu četnický strážmistr Šetina a malíř Václav Rabas, kterému členové ONV na místě vystavili legitimaci místního důvěrníka ONV.²⁰¹

¹⁹⁸ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Příspěvek Josefa Sýkory z roku 1930 sepsaný v Ostravě.

¹⁹⁹ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Zápis z jednání ONV.

²⁰⁰ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Zápis z jednání ONV.

²⁰¹ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Zápis z jednání ONV.

Schůze učitelů v Rakovníku 3. listopadu 1918 žádala odvolat školního inspektora Černého, protože byl příliš loajální k říši a mezi učiteli nebyl oblíben. Následující den inspektor Černý po intervenci ONV opustil svůj úřad a již se nevrátil. Značná antipatie vůči katolické církvi po vzniku republiky vedla koncem listopadu 1918 k tomu, že ONV zrušil povinnou školní docházku náboženství.²⁰²

4. listopadu 1918 se před budovou rakovnické spořitelny shromáždil dav žen, žádajících vyškrtnutí židů ze seznamu místní sokolské jednoty, dále požadovali petrolej, lepší chléb a tuky. Večer k nim v budově konzumu promluvili členové ONV Sýkora a Hornof, aby je uklidnili.²⁰³

V Rakovníku během listopadu 1918 stoupal počet krádeží, zejména uhlí na nádraží, proto byly posíleny noční hlídky. Dále byla Branným odborem ONV zřízena speciální noční hlídka na nádraží. Městská aprovizace postupně přejala porážku dobytka pro celý okres a vyjednala předávání masa jednotlivým uženářům. Firmě Pereles bylo také vyvlastněno 1000 párů bot v rámci boje proti nadměrnému hromadění zásob potravin a průmyslového zboží, boty pak byly předány okresní oděvně v Rakovníku k využití pro nejchudší obyvatele města.²⁰⁴

Spory mezi starostou Karlem Schleyderem a radikálně levicovým redaktorem Sýkorou vyvrcholily na schůzi kovodělníků, kde Sýkora Schleydera nařkl, že je proti osmihodinové pracovní době. Sýkora své vyjádření později zmínil a své nařčení označil za nedorozumění a Schleyderovi se omluvil.

Převážně německy osídlené oblasti v Českých zemích se nehodlaly spokojit se svým připojením k ČSR. Chtěly se spojit se zbytkovým Rakouskem, což však vláda ČSR nechtěla připustit a začala organizovat vojenské jednotky k jejich obsazení.²⁰⁵ Z tohoto důvodu se 27. listopadu 1918 v Rakovníku shromáždilo 70 branců pro jednotky, které měly za úkol obsadit vzbouřené německé oblasti. Nejbližším německým vzbouřeným místem bylo Blatno u Jesenice, o jehož obsazení se 26. listopadu 1918 neúspěšně pokusila jednotka z Plzně. Pro posádkové velitelství v Berouně bylo v Rakovníku získáno dalších 300 branců, kteří byli sdruženi do Setniny rakovnického kraje. Bylo rozhodnuto proti Blatnu u Jesenice zatím

²⁰² SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Zápis z jednání ONV.

²⁰³ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Zápis z jednání ONV.

²⁰⁴ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Zápis z jednání ONV.

²⁰⁵ Kárník Z., České země v éře První republiky, díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929), Praha 2005, s. 42.

nepodnikat žádné akce, neboť ho bránilo 400 německých sedláků a 180 vojáků německé národnosti. Později se i tato německá bašta podřídila novému státu.

Na své poslední schůzi se 11. prosince 1918 rozpustil ONV Rakovník i jeho odbory. Pro rozpuštění ONV hlasovali všichni jeho členové kromě Karla Schleydera, který chtěl, aby ONV působil i nadále, jen pod jiným názvem.²⁰⁶ Okresní výbory byly rozpuštěny na základě rozhodnutí vlády ČSR ze 4. prosince 1918,²⁰⁷ neboť revoluční doba se uklidnila a poměry se vracely do normálních kolejí.

²⁰⁶ SOkA Rakovník. Fond ONV Rakovník 1918 – 1933. Karton č. 1. Zápis z jednání ONV.

²⁰⁷ Kárník Z., České země v éře První republiky, díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929), Praha 2005, s. 66.

2. Poměry v Rakovníku od vzniku republiky po obecní volby v roce 1923

2.1 Politické poměry v Rakovníku do prvních obecních voleb v roce 1919

Po vzniku samostatného Československa nastalo období několika měsíců, kdy ve městě působící politické strany ani nezačaly mezi sebou bojovat a snažily se řešit především problémy města a jeho občanů. V této době v Rakovníku působily pouze tři politické strany: Československá (do konce roku 1918 Českoslovanská) sociálně demokratická strana dělnická, Československá strana socialistická a Československá státoprávní demokracie, která od dubna 1919 nesla název Československá národní demokracie. Dvě z těchto tří stran ovládaly také končící městské zastupitelstvo. Jednalo se o československé socialisty a národní demokraty. Sociální demokraté své zástupce od roku 1914 v zastupitelstvu neměli. Zastupitelé odmítli možnost předčasného rozpuštění zastupitelstva a rozhodli se vyčkat do nových obecních voleb.

Před prvními obecními volbami došlo v Rakovníku také k několika personálním změnám. Nejprve byl v listopadu 1918 odeslán na nucenou dovolenou okresní školní inspektor Černý, kterého nenáviděla většina učitelů v okrese pro jeho prorakouské postoje a pro šikanu učitelů za války.²⁰⁸ Do funkce se již nevrátil. Jeho nástupcem se stal Gabriel Smetana.²⁰⁹ ²¹⁰ V prosinci 1918 byl přeložen do Kutné hory okresní hejtman Patzold,²¹¹ kterého nahradil František Vaniš. Ten byl na Rakovnicku okresním hejtmanem již před válkou od roku 1911 a během ní do roku 1916, kdy ho nahradil právě Patzold.²¹²

V únoru 1919 byla při okresním hejtmanství zřízena poradní komise, kam politické strany delegovaly své členy. Komise měla tvořit pojítka mezi hejtmanstvím a občany.²¹³ Jednalo se vlastně o skrytou náhradu za zrušený ONV. Komise měla hlídat hejtmanství, podezírané z neloajality vůči novému státu. V komisi při Okresním hejtmanství v Rakovníku si rozdělili zástupci politických stran odbory následovně: zásobování – František Čermák (

²⁰⁸ Nové proudy 16.11.1918 s. 8. Dále NP.

²⁰⁹ NP 16.11.1918 s. 8. NP 23.11.1918 s. 7.

²¹⁰ Gabriel Smetana, narodil se v roce 1855 v Dubí u Českých Budějovic, zemřel v roce 1933 v Rakovníku. (Vlastivědný sborník Rakovnicka s Křivoklátskem a Kralovicka s Manětínskem, ročník třetí 1933, Rakovník 1933, s. 161).

²¹¹ NP 7.12.1918 s. 6.

²¹² NP 7.12.1918 s. 6.

²¹³ Naše snahy 21.2.1919 s. 4.(dále NS).

sociální demokrat), obchod, průmysl, vojenství – Vilém Jeřábek (státoprávní demokrat), veřejné práce, zdravotnictví, doprava – František Ježek (československý socialista), bezpečnost a spravedlnost – Karel Novák (státoprávní demokrat), školství – František Jánek (stranická příslušnost nezjištěna), zemědělství – František Ryba (agrárník), sociální péče – Antonín Urban (sociální demokrat), finance – Čeněk Vaněček (československý socialista).²¹⁴

2.2 Obecní volby v Rakovníku v roce 1919

Nová republika připravila nové obecní volby jako první volby v novém státě. Demokratický volební řád ukazoval, že vedení státu to se zaváděním demokracie myslí vážně. Obecní volby ovšem neznamenal pouze nástup nových zastupitelů a starostů. Měly dopad také na vládu. Vznikla nová vláda rudozelené koalice sociálních demokratů, národních socialistů a agrárníků. Národní demokraté již v ní zastoupení nebyli.²¹⁵ V Rakovníku se poslední předválečné volby konaly v červnu 1914, obecní zastupitelstvo již rok přeluhovalo. Na rozdíl od většiny voleb v monarchii měly být všechny typy voleb v novém Československu všeobecné, rovné a přímé, volební právo tedy získaly i ženy a zcela byl odstraněn kuriální systém. Občané měli volební povinnost. Počet zastupitelů v Rakovníku byl ponechán na 36. K organizaci obecních voleb byl přijat v lednu 1919 nový volební řád.²¹⁶

²¹⁴ NS 7.3.1919 s. 3.

²¹⁵ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2005, s. 73.

²¹⁶ Zákon ze dne 31. ledna 1919, kterým vydává se řád volení v obcích republiky Československé. Vybraná ustanovení:

§ 60 Volba starosty a jeho náměstků: Členové nově zvoleného obecního zastupitelstva zvolí, složivše slib, ihned v první schůzi za předsednictví nejstaršího člena ze sebe starostu obce, jeho náměstky a ostatní členy obecní rady, zastupuje-li člena náhradník, nemůže býti volen za člena obecní rady. Ostatní volební skupiny, než ke které náleží předsedající, jmenují po jednom zástupci do komise, která řídí volbu.

§ 61/1 Volba starosty obce, náměstků a ostatních členů obecní rady a komisí koná se podle zásady poměrného zastoupení

§ 61/2 Nemůže-li podle § 62 uplatniti, nebo neuplatní-li žádná skupina nároku na úřad druhého nebo prvního náměstka, koná se volba starosty obce a jeho náměstků nadpoloviční většinou přítomných z celého sboru.

§ 62/1 Po zahájení volby vyzve předseda komise volební skupiny, aby prohlásily, činí-li si nárok na úřad druhého nebo prvního náměstka, nebo sdružují-li se za účelem tím.

V době konání voleb ještě úplně neopadla euforie ze vzniku samostatného státu. Asi proto volební kampaň proběhla v klidu, strany proti sobě navzájem neútočily, neboť „Všichni činitelé (chtěli) pracovati společně, aby se, pokud možno, brzy zhojily rány, zasazené československému lidu světovou válkou, a proto se ani tak příliš neagitovalo pro různé politické strany, jak to bývávalo jindy zvykem.“²¹⁷

Ještě před volbami byl Rakovník pro volební účely rozdělen na volební obvody Ia, Ib, II a III.²¹⁸ Do obecního zastupitelstva v Rakovníku kandidovaly pouze tři politické strany, které si ve volbách rozdělily všech 36 mandátů. Jednalo se o Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou, Československou stranu socialistickou a Československou národní demokracii. V Rakovníku bylo k obecním volbám zapsáno 4.958 voličů, přišlo volit 4.546 voličů, kteří odevzdali 4.532 platných hlasů.²¹⁹ Výsledky voleb do obecního zastupitelstva 15. června 1919 byly následující:²²⁰

Strana	Rakovník	mandátů
Čs. sociálně demokratická strana dělnická	1.885	15
Československá strana socialistická	1.537	12
Československá národní demokracie	1.067	9

§ 62/2 Prohlásí-li před volbou obecního starosty menšina, mající alespoň čtvrtinu všech členů obecního zastupitelstva, že činí nárok na úřad druhého náměstka, volí ho sama nadpoloviční většinou, ostatní členové zastupitelstva volí pak obecního starostu a prvního náměstka nadpoloviční většinou.

§ 62/3 Prohlásí-li skupina, mající nejméně třetinu všech členů zastupitelstva, že činí nárok na úřad prvního náměstka, volí ho rovněž sama nadpoloviční většinou a ostatní členové volí obecního starostu a není-li případu v předcházejícím odstavci řečeného, i druhého náměstka nadpoloviční většinou.

²¹⁷ SOkA Rakovník. Fond Schleyder Karel, osobní fond. Karton č. 1. Něco z mých pamětí. Košice 1923, s. 153.

²¹⁸ NS 13.6.1919 s. 5.

²¹⁹ Rakovnický obzor 1.5.1919 s. 2. Dále jako RO. RO 7.6.1919 s. 3. RO 21.6.1919 s. 3.

²²⁰ RO 28.6.1919 s. 3.

Strana	Pol. o. Rak.	S. o. Rak.	S. o. Kř. ²²¹
Čs. soc. dem. str. dělnická	13.337	7.792	5.545
Republ. str. čs. venkova	4.616	3.035	1.581
Čs. strana socialistická	3.859	2.705	1.154
Čs. národní demokracie	1.745	1.370	375
Čiperovci ²²²	402	402	0

Pro porovnání uvádím výsledky voleb v Lounech. V Lounech proto, že leží poměrně blízko u Rakovníka (35 km) a stejně jako v Rakovníku byla v Lounech konfesijně nejsilnější Církev československá. V obou městech bylo také podobné sociální složení. Pokud jde o počet obyvatel, žilo v Lounech o několik tisíc obyvatel více než v Rakovníku.

Výsledky voleb v Lounech 15. června 1919.²²³

politická strana	hlasů
Československá sociálně demokratická strana dělnická	2.092
Československá strana socialistická	2.378
Československá národní demokracie	1.685
Nájemníci	218

Z uvedených výsledků voleb v Rakovníku a Lounech je patrné, že v obou městech kandidovaly stejné politické strany, pouze v Lounech ještě Nájemníci. V obou městech z velkých politických stran vyšli z voleb jako nejslabší národní demokraté. Rozdílní byli

²²¹ Politický okres Rakovník. Soudní okres Rakovník. Soudní okres Křivoklát.

²²² Strana maloročníků, domkářů a živnostníků Republiky československé.

²²³ NP 12.3.1927 s. 1.

vítězové. Zatímco v Rakovníku zvítězili sociální demokraté, v Lounech českoslovenští socialisté.

Ve většině obcí Soudního okresu Rakovníku zvítězili sociální demokraté (českoslovenští). Pouze v Milostíně zvítězili českoslovenští socialisté, v Nesuchyni agráři, v Rousínově Čiperovci a ve Veclově němečtí sociální demokraté.²²⁴

Po volbách se 28. června 1919 na radnici konala volba vedení města. Ještě před zahájením jednání sdělil československý socialista Ladislav Gardavský²²⁵ sociálnímu demokratovi Karlu Veselému: „ Není to jisté, bude-li zvolen náš kandidát, může prý se stát, že bude to kandidát menšiny.“²²⁶ Oním našim kandidátem byl míněn František Čermák.²²⁷ Českoslovenští socialisté totiž měli vůči Františku Čermákovi určité výhrady, které souvisely se spory, které s Čermákem vedli během působení v aprovizační komisi za války. Volby vedení města byly tajné. Před volbou starosty Československá národní demokracie Ladislavem Ledvinkou podle § 62 volebního řádu vznesla pro sebe nárok na II. náměstka starosty. Českoslovenští socialisté se nároku na I. náměstka podle volebního řádu vzdali s tím,

²²⁴ RO 21.6.1919 s. 3.

²²⁵ Ladislav Gardavský byl profesorem reálky v Rakovníku. Do roku 1910 byl členem České strany státoprávně pokrokové, poté byl národním (československým socialistou). V roce 1919 byl zvolen předsedou místní organizace strany v Rakovníku a předsedou společné organizace Československé strany socialistické v soudních okresech Rakovník, Křivoklátsko a Kralovice. Později se přestěhoval do Plzně, kde zemřel v roce 1934.

²²⁶ SOKA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. V., s. 2 - 4.

²²⁷ František Čermák (1877 – 1923). Již jeho otec Šimon Čermák byl činný v počátcích socialistického hnutí. František pracoval jako zámečnický na Křivoklátsku, v Berouně a v Praze. V roce 1907 přispěl k vítězství sociálních demokratů na Křivoklátsku. V roce se stal 1911 tajemníkem Svazu domkářů a malorolníků na Rakovnicku, později i II. kraje. Za 1. světové války nebyl povolán do armády. Díky tomu se během války staral o chod Rakovnického obzoru s Antonínem Urbanem. Po válce se stal předsedou Okresní správní komise v Rakovníku, byl členem městské rady a městského zastupitelstva. Byl uznávaným odborníkem ve finančních záležitostech. Rada města ho proto vyslala jako svého zástupce také do správní rady pivovaru v Rakovníku, Rakovnické spořitelny a Mladotické dráhy. Nejvíce se věnoval rozvoji sociálně demokratického dělnického konzumu, jehož byl ředitelem. Za rozkolu ve straně se rozhodně postavil proti komunistům, poté se zasloužil o obnovení mnoha zaniklých místních organizací strany na okrese. Posledním jeho počinem byla organizace přestavby hotelu Jerie na Lidový dům v letech 1922 – 1923 z pozice předsedy dozorcí rady Družstva pro postavení Lidového domu v Rakovníku. Po 1. světové válce byl okresním důvěrníkem sociální demokracie a od roku 1921 i obvodním důvěrníkem strany. Dále byl předsedou stranického dramatického odboru. Zemřel ve vlaku z Prahy do Rakovníka na infarkt 20.5.1923. Rakev se zesnulým byla vystavena v Lidovém domě. Jeho pohřbu se účastnilo několik stovek osob včetně několika poslanců a senátorů za sociální demokracii. Dále se ho účastnili zástupci konzumních družstev z Rakovníka, Berouna a Kralup nad Vltavou, zástupci Svazu domkářů a malorolníků, velkonákupního spolku, dělnické záložny, župního výkonného výboru sociální demokracie, členové Okresní správní komise v Rakovníku, zástupci československých socialistů, národních demokratů a sdružení YMCA. Proslavu se ujal starosta Urban. Své uznání mu vyjádřili zástupci všech politických stran působících na Rakovnicku kromě komunistů. (Svoboda (kladenská) 7.4.1921 s. 3. Svoboda (kladenská) 6.8.1921 s. 3. Svoboda (kladenská) 27.8.1921 s. 3. NS 26.5.1923 s. 2. RO 5.6.1920 s. 3. RO 21.8.1920 s. 3. Sociální demokracie 7.1.1921 s. 3. Sociální demokracie 8.4.1921 s. 7. Sociální demokracie 9.9.1921 s. 7. Sociální demokracie 7.4.1922 s. 5. Sociální demokracie 29.12.1922 s. 4. Sociální demokracie 4.1.1923 s. 1. Sociální demokracie 31.5.1923 s. 3.)

že budou volit starostu z pléna. Před volbami vedení města se totiž sociální demokraté s československými socialisty dohodli, že sociálním demokratům připadne post starosty a československým socialistům post I. náměstka starosty. Poté byla provedena volba II. náměstka, kterým byl zvolen Alois Smrž, národní demokrat, kterého volilo 9 zastupitelů, dostal 8 hlasů, 1 lístek byl prázdný. Národní demokraté měli celkem 9 zastupitelů. Tím národní demokraté ztratili nárok volit starostu a I. náměstka. Následně před volbou starosty vystoupil sociální demokrat Václav Hornof a doporučil volbu Františka Čermáka starostou. Při volbě starosty bylo odevzdáno 27 hlasů. Sociální demokraté a národní socialisté měli celkem 27 zastupitelů. Z odevzdaných lístků bylo 12 na jméno František Čermák a 15 na jméno Antonín Urban. Oba byli sociální demokraté. Starostou byl zvolen Antonín Urban,²²⁸ který volbu přijal. Po volbě byli někteří sociálně demokratičtí zastupitelé zaskočení výsledkem volby starosty a svolali jednání svého klubu. Při něm se dohodli, že I. náměstkem starosty bude zvolen sociální demokrat Josef Sýkora. Následně byla provedena volba I. náměstka starosty. Před volbou vystoupil československý socialista Bohumil Němeček a na I. náměstka navrhl Ladislava Gardavského, československého socialistu. Po něm vystoupil sociální demokrat Václav Hornof, který na I. náměstka navrhl sociálního demokrata Josefa

²²⁸ Antonín Urban (nar. 18.11.1860 v Rakovníku, zemřel 31.12.1937 v Rakovníku). Vyučil se hodinářem, poté až do smrti vedl hodinářský obchod v Rakovníku na Husově náměstí. Urban byl nejprve redaktorem Národní politiky, ale protože nesouhlasil s jejím směřováním, odešel z ní a odjel do Ameriky. Po několika letech se vrátil do Prahy, kde začal vydávat pokrokový týdeník „ Reforma, “ která byla kmenovým listem více venkovských časopisů. Byl spoluzakladatelem Sokola v Rakovníku. Zpočátku byl mladočechem, za jejich pomoci byl v roce 1896 redaktorem Rakovnických listů. V roce 1896 byl volitelem Mladočechů do V. kurie, ale místo jejich kandidáta Mudry volil sociálního demokrata Josefa Steinera. Poté Mladočeši demonstrovali proti němu před jeho domem a on opustil Národní stranu svobodomyšlnou a Rakovnické listy vydávané v Praze, které poté zanikly. Následně v roce 1905 vstoupil do sociální demokracie. Byl spoluzakladatelem D. T. J. v Rakovníku a jejím prvním cvičitelem. V roce 1906 byl poprvé zvolen za člena městského zastupitelstva v Rakovníku. V roce 1910 vyhlásil akci na založení konzumního družstva v Rakovníku, pozdějšího družstva „ Budoucnost, “ jehož předsedou byl do roku 1936. Zastupitelem byl do roku 1914, poté opět od roku 1919. V roce 1919 spoluzaložil Družstvo pro postavení Dělnického domu a stal se jeho předsedou, kterým zůstal až do smrti. V letech 1919 – 1923 byl starostou Rakovníka, dále z tohoto titulu předsedou řady organizací jako: výboru Rakovnické spořitelny, správní rady pivovaru, kuratoria obchodní školy, městského osvětového sboru a knihovni rady. Významně se zasadil o značnou bytovou výstavbu v první polovině dvacátých let. V letech 1927 - 1931 byl náměstkem starosty města. Zachránil před úpadkem Družstevní lihovar v Rakovníku, v roce 1920 se stal předsedou Československého červeného kříže v Rakovníku a předsedou okrsku Národní jednoty severočeské v Rakovníku. V letech 1917 – 1918 byl redaktorem Rakovnického obzoru. V roce 1927 dal podnět k založení Dělnické akademie v Rakovníku a v roce 1932 podnět k založení Zdravé generace v Rakovníku. Byl také předsedou Volné myšlenky v Rakovníku. Dále byl místopředsedou Školního výboru Živnostenských škol pokračovacích v Rakovníku. 19. července 1936 otevřela rakovnická sociální demokracie dětský tábor u obce Žloutkovice u Berounky, který nesl název „ Tábor Urbanův, “ pojmenovaný na počest Antonína Urbana. Zemřel na zápal plic. (RO 26.7.1919 s. 5. Sociální demokracie 7.1.1921 s. 5. Sociální demokracie 3.3.1922 s. 3. Náš směr 21.11.1930 s. 4. Rakovnické noviny 5.12.1930 s. 2. Rakovnické noviny 1.1.1938 s. 5. Rakovnické noviny 7.1.1938 s. 1. Dělnické listy 17.7.1936 s. 2. Dělnické listy 14.1.1938 s. 1. Dělnické listy 21.11.1930 s. 1. Dělnické listy 24.4.1931 s. 1. Mrázek M. Seiner A., Adresář města Rakovníka, Křivoklátska a Politického okresu rakovnického, Rakovník 1927.)

Sýkoru, což odůvodnil tím, že se českoslovenští socialisté svého nároku na I. náměstka vzdali, když se před volbou neprohlásili za volební skupinu. Při volbě I. náměstka bylo odevzdáno 27 hlasovacích lístků. 14 na jméno Josef Sýkora, 13 na jméno Ladislav Gardavský. Zvolen byl Sýkora, volbu přijal. Ve volbách do městské rady sociální demokraté prohlásili, že jelikož mají starostu i I. náměstka, budou požadovat jen další 3 členy městské rady. Českoslovenští socialisté uplatnili svůj nárok na 4 členy městské rady, národní demokraté na 2 členy + měli ještě II. náměstka. Každá ze stran si členy městské rady za svou stranu volila sama. Za sociální demokracii byli do rady zvoleni František Čermák, Karel Veselý,²²⁹ oba získali 15 hlasů z 15 odevzdaných hlasů a Ferdinand Šustek, který získal 14 hlasů. Václav Hornof získal 1 hlas. Za sociální demokraty byli tedy zvoleni do městské rady Čermák, Veselý a Šustek. Českoslovenští socialisté všemi svými 12 hlasy zvolili do rady Bohumila Němečka, Františka Schimmera, Ladislava Gardavského a Viktora Šibala. Národní demokraté do rady zvolili ze svých 9 hlasů 9 hlasy Jaromíra Trejbalu a Jana Slaného 8 hlasy, Karel Lukeš získal 1 hlas a nebyl zvolen.²³⁰

Průběh a výsledek volby vedení města ukázaly, že mezi sociálními demokraty jsou již značné rozpory. Tyto události také prohloubily rozpory mezi oběma levicovými stranami a postupně bylo zřejmé, že k jejich spojení v jednu stranu nedojde. Sociální demokraté brali nezvolení Čermáka starostou za nedodržení předvolební dohody. Českoslovenští socialisté byli naopak přesvědčeni, že dohodu splnili, když starostou zvolili sociálního demokrata a za nedodržení dohody brali to, že nezískali funkci I. náměstka.

Když v létě 1920 odstoupil z pozice I. náměstka starosty Josef Sýkora, byl na jeho místo zvolen sociální demokrat Karel Veselý. Českoslovenští socialisté chtěli post I. náměstka starosty s tím, že se při ustavující schůzi zastupitelstva vzdali postu I. náměstka proto, aby mohli volit starostu. Ale tak se prý zachovali jen pro tento jediný případ v roce 1919. Ale jejich kandidát Ladislav Gardavský nebyl opět I. místostarostou zvolen, protože dostal jen 5

²²⁹ Karel Veselý (1869 v Rakovníku – 1953 v Rakovníku). Byl synem tkadlece, po otcově smrti byl jeho poručníkem jmenován mladší bratr jeho matky, rakovnický kronikář Ferdinand Malec. I díky němu se vyučil knihařem. Po návratu z cesty na zkušenou si otevřel nedaleko dnešní 1. ZŠ v Rakovníku krámk se školními potřebami a dalším drobným zbožím. Dále se věnoval vázání knih, byl dlouholetým členem Muzejního spolku v Rakovníku, spoluzakladatelem Sociální demokracie i její Dělnické akademie v Rakovníku. Byl také místopředsedou rakovnických sociálních demokratů po vzniku místní organizace strany v Rakovníku a této straně zůstal věrný i po odtržení KSČ v roce 1921. (SOKA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Poznámky k dějinám Rakovníka na přelomu 19. a 20. století. NP 30.10.1920 s. 3.)

²³⁰ SOKA Rakovník, Fond AMR. Karton č. 164. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1914 – 1919. Zápis o volbě starosty 28.6.1919. SOKA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. V., s. 2 - 4.

hlasů, Karel Veselý 15 hlasů a 7 lístků bylo odevzdáno prázdných. Národní demokraté se volby neúčastnili, protože si sami v roce 1919 zvolili II. náměstka starosty.²³¹

2.3 Poměry ve městě do prvních parlamentních voleb v roce 1920

V nové republice došlo ke změnám ve státní správě. Soudní a politické okresy byly zachovány, jejich nadřazenými správními jednotkami se staly župy. Župy ale v Českých zemích zůstaly spíše na papíře. Jejich orgány až do nové správní reformy v roce 1927 nevznikly. Pravděpodobně proto, že se nepodařilo České země rozčlenit tak, aby nevznikla žádná župa s německou většinou. Rozčlenění na župy se však používalo pro volební účely, když župy byly volebními kraji.

Rakovník měl být původně v novém územním členění republiky přidělen ke Karlovarské župě, kde by žilo 560 000 Čechů a 500 000 Němců.²³² Tato župa nakonec nevznikla, místo ní byl okres Rakovník přiřazen do Župy lounské, která byla označena jako VI. župa.

Soudní okres Rakovník byl součástí Župy lounské společně se soudními okresy Slaný, Louny, Roudnice, Libochovice, Velvary, Kladno, Unhošť, Křivoklát, Nové Strašecí, Žatec, Postoloprty, Bastianperk (Hora Svatého Šebestiána), Jirkov, Hora Svaté Kateřiny, Litvínov, Most, Duchcov, Bílina, Lovosice a Teplice. Celá župa měla 785.000 obyvatel a mírnou českou většinu, voleno za ni bylo 17 poslanců do poslanecké sněmovny.^{233 234}

Ke změnám ve státní správě došlo i na okresní úrovni. Na místo rozpuštěného okresního zastupitelstva²³⁵ byla jmenována Okresní správní komise. Svou první schůzi měla 18. října 1919 a za svého předsedu si zvolila sociálního demokrata Františka Čermáka, tedy neúspěšného kandidáta na starostu města.²³⁶ Místopředsedou se stal předchozí dlouholetý

²³¹ SOkA Rakovník. Fond AMR. Kniha č. 398. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1918 – 1921. Zápis ze 7.8.1920.

²³² RO 28.6.1919 s. 3.

²³³ Župa lounská měla v roce 1921 při sčítání lidu 785.725 obyvatel, z toho 463.152 Čechoslováků, 308.401 Němců a 1.208 Židů, tedy 124 obyvatel na 1 kilometr čtvereční. Z náboženského hlediska žilo v župě 530.134 katolíků, 170.533 osob bez vyznání (nejvíc ze všech žup s výjimkou Prahy), 51.322 členů Církve československé, evangelíků všech směrů zde žilo 22.480, osob židovského vyznání zde žilo 9.561.

²³⁴ NS 23.2.1923 s. 6.

²³⁵ Rozpuštěno bylo 18. října 1919.

²³⁶ NS 24.10.1919 s. 4.

předseda okresního zastupitelstva agrárník František Pánek z Pavlíkova.²³⁷ V komisi měli sociální demokraté 7 členů, agrárníci a českoslovenští socialisté po 3 členech a národní demokraté 1 člena.²³⁸

Představitelé města se snažili o zřízení další střední školy ve městě. Do této doby v Rakovníku působila reálka a rolnická škola. Obchodní škola měla být původně zřízena v Rakovníku již před 1. světovou válkou, její zřízení schválilo zastupitelstvo Rakovníka již 12. června 1911, dotaci jí přislíbilo i tehdejší říšské ministerstvo kultu a vyučování. Finanční podporu jí slíbila i Obchodní a živnostenská komora v roce 1913. Nicméně vypuknutí války zpozdilo vznik této školy. Původní říšské závazky poté převzala československá vláda usnesením Ministerstva školství a národní osvěty dne 16. prosince 1918. Usnesením městského zastupitelstva v Rakovníku byla Obchodní škola otevřena od 1. října 1919.²³⁹ Do postavení vlastní budovy sídlila v tzv. Majerově domě.²⁴⁰ Při svém založení měla kapacitu 102 žáků, kterou rychle zaplnila.²⁴¹

V Rakovníku po vzniku samostatného státu působila 4 družstva, z toho 3 byla vázána na politické strany. Jediným družstvem mimo strany bylo v roce 1920 Bytové družstvo. Národní socialisté měli v Rakovníku své úsporné a úvěrové družstvo Zádruha, agrárníci Hospodářské družstvo v Rakovníku a sociální demokraté od roku 1910 Všeobecné konzumní a úsporné družstvo v Rakovníku, které z nich bylo největší.

2.4 První parlamentní volby v Rakovníku v roce 1920

První volby do Poslanecké sněmovny se v Československu konaly 10. dubna 1920 a do Senátu 25. dubna 1920. Volební právo v těchto volbách měly také ženy, stejně jako v obecních. Volební účast proto byla více než dvojnásobná oproti volbám do Říšské rady

²³⁷ NP 18.10.1919 s. 4.

²³⁸ RO 25.10.1919 s. 3.

²³⁹ Obchodní škola v Rakovníku po svém otevření začala pořádat i večerní kurzy pro dospělé: 1. učební kurz – účetnictví, kupecké počty, obchodní a směneční nauka, obchodní korespondence. 2. kurz jazykový – němčina a francouzština, 3. kurz – stenografický. Všechny kurzy trvaly 6 měsíců. Cena byla 120,- K za kurz. Prvním ředitelem Obchodní školy v Rakovníku byl jmenován Jakub Dobeš. Jednalo se o dvoutřídní školu. Obchodní hospodářská záložna jí slíbila dotaci 500,- K. Okresní správní komise v Křivoklátě pro ni schválila dotaci ve výši 1.000,- K. Okresní zastupitelstvo zřídilo škole zvláštní účet u rakovnické spořitelny.

²⁴⁰ RO 16.8.1919 s. 4.

²⁴¹ RO 4.10.1919 s. 3.

v roce 1911.²⁴² Volby skončily jasným vítězstvím socialistických stran. Nová vláda rudozelené koalice pokračovala opět pod vedením Vlastimila Tusara. Brzy se však měly prohloubit problémy u sociálních demokratů.²⁴³

I v těchto volbách byla účast voličů povinná. Aby si úřady volební účast vymohly, vydaly předvolební vyhlášku se zněním: „Kdo bez zákonného důvodu volby se nesúčastní, dopouští se přestupku a bude za to politickým úřadem potrestán pokutou od 20,- K do 5.000,- K nebo vězením od 24 hodin do 1 měsíce.“²⁴⁴

Do obou komor kandidovali i zástupci politických stran z Rakovníka.

Do Poslanecké sněmovny v roce 1920 kandidovala z Rakovníka za Československou národní demokracii s agrární opozicí na 16. místě na kandidátce Kamila Spalová, zvolena nebyla.

Za Stranu maloročníků, domkářů a živnostníků v Republice československé (Čiperovci) do Poslanecké sněmovny kandidoval v roce 1920 z Rakovníka na 1. místě na kandidátce František Kos, domkář a starosta ze Skupé. Na 2. místě na kandidátce byl Václav Falbr, maloročník a starosta Modřejovic. Na 10. místě na této kandidátce byl Ferdinand Jirásek, domkář z Velkého (dnes Panošihó) Újezdu. Tato strana se ve volbách neprosadila a v Poslanecké sněmovně z ní nezasedl nikdo.

Za Československou stranu socialistickou kandidoval z Rakovníka na 6. místě na této kandidátce František Ježek, úředník z Rakovníka. Na 1. místě kandidátky byl zvolen Bohuslav Vrbenský, kterého po zbavení mandátu Ježek nahradil.²⁴⁵

Za Republikánskou stranu československého domova a „ Domoviny“ (agrárníky) kandidoval z Rakovníka na 10. místě na této kandidátce František Pichrt, kolář z Chrást'an. Zvolen nebyl.

²⁴² Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2005, s. 124.

²⁴³ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2005, s. 128.

²⁴⁴ SOkA Rakovník. Fond AMR. Karton č. 169. Volby do Národního shromáždění 1920. Předvolební vyhláška: neúčast při volbách.

²⁴⁵ Vrbenský a skupina poslanců kolem něj se postavila proti přijetí zákona na ochranu republiky po atentátu na Aloise Rašína. Jednalo se o krajně levicovou skupinu anarchokomunistů kolem něho v Československé straně socialistické. Českoslovenští socialisté je vyloučili 8. března 1923. Všichni poslanci skupiny byli zbaveni poslaneckých mandátů. (Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929), Praha 2005, s. 234 – 235).

Za Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou kandidoval z Rakovníka na 10. místě na této kandidátce Josef Sýkora, redaktor v Rakovníku, na 13. místě na této kandidátce kandidoval Antonín Kameník z Kněževse, sekretář Svazu domkářů a maloročníků v Rakovníku. Přes dobrý výsledek strany a zisk 6 mandátů v župě nebyli Sýkora ani Kameník zvoleni.

Za Stranu československého lidu pracujícího (Modráček) kandidoval z Rakovníka na 3. místě na této kandidátce Bohumil Šnobl, truhlář v Rakovníku. Za tuto stranu v župě nebyl zvolen nikdo.²⁴⁶

I volby do Poslanecké sněmovny skončily v Rakovníku vítězstvím levicových stran.

V Rakovníku bylo registrováno 4.968 oprávněných voličů. Volilo 4.546 voličů, platných hlasů bylo odevzdáno 4.532.

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny byly následující: ²⁴⁷

Strana	hlasů
Československá národní demokracie s agrární opozicí	990
Strana maloročníků, domkářů a živnostníků v Rep. čs. (Čiperovci)	21
Československá strana socialistická	1.365
Republikánská strana československého domova a „ Domoviny“	48
Československá strana lidová	144
Československá sociálně demokratická strana dělnická	1.721
Sdružené strany židovské	19
ČŽOSS ²⁴⁸	87

O 15 dnů později se konaly i volby do Senátu s následujícími výsledky: ²⁴⁹

²⁴⁶ SOkA Rakovník. Fond AMR. Karton č. 169. Volby do Národního shromáždění 1920. Volební kandidátky jednotlivých stran v Župě lounské.

²⁴⁷ SOkA Rakovník. Fond AMR. Karton č. 169. Volby do Národního shromáždění 1920. Výkaz celkového skrutinia ze všech volebních místností v Rakovníku při volbách do Poslanecké sněmovny dne 10.4.1920.

²⁴⁸ Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská.

²⁴⁹ SOkA Rakovník. Fond AMR. Karton č. 169. Volby do Národního shromáždění 1920. Výkaz výsledku voleb do senátu v Rakovníku dne 25.4.1920 konaných.

Oprávněných voličů v Rakovníku bylo registrováno 4.237, volilo 3.925 voličů. Platných hlasů bylo odevzdáno 3.910.

Strana	hlasů
Československá národní demokracie s agrární opozicí	926
ČŽOSS	96
Československá strana socialistická	1.126
Republikánská strana československého domova a „ Domoviny“	73
Československá sociálně demokratická strana dělnická	1.559
Československá strana lidová	130

Jediným kandidátem do Senátu z Rakovníka byl agrárník František Pánek, který na kandidátce své strany byl na 1. místě. Do Senátu byl zvolen, ale odstoupil z postu senátora již v roce 1922. Jako důvod odstoupení uvedl svůj vysoký věk, když ho cestování již unavovalo.

2.5 Problémy města po válce a jejich řešení politickou reprezentací

Po vzniku republiky nezmizely problémy, se kterými se vedení města potýkalo již během války. Zástupci politických stran, hospodářských organizací a odborů řešili hlavně problémy se zásobováním a výživou obyvatel, vybíjení dobytka pro nedostatek krmiva a pracovních sil v zemědělství, drahé potraviny a nedostatek bytů. Již v létě 1918 v Rakovníku žilo 50 rodin v kůlnách, stájích a jiných nevyhovujících prostorách.²⁵⁰

Zejména zásobování obyvatelstva potravinami a průmyslovým zbožím bylo stále nedostatečné. Pro obyvatele stále vařily válečné kuchyně, bez nichž by výživa obyvatel byla prakticky nemožná. Jedním z problémů byl černý trh, na který rolníci dodávali své produkty za přemrštěné ceny. Tento způsob prodeje, kdy rolníci neodváděli stanovené dávky státu a místo toho zboží draze prodávali „ na černo “ se nazýval keřasování. Proti těmto praktikám vystupovali všechny politické strany, zvláště pak agrárníci. Vyzývali rolníky, aby neprodávali

²⁵⁰ RO 27.7.1918 s. 3.

potravin y za lichvářské ceny. Měli je prodávat za ceny přiměřené a neměli si nechávat doma větší finanční částky, protože ty jim stejně znehodnotovala vysoká inflace.²⁵¹

Vyživovací poměry se během války značně zhoršily. Jak již bylo uvedeno, došlo ke značnému zvýšení cen. Mezi počátkem války v roce 1914 a létem 1918 stouply ceny potravin v korunách následovně:

půl kilogramu vepřového masa z 1,12 na 16,- K,

1 kg mouky z 0,56 na 6,- K,

0,4 kg brambor z 0,28 na 3,2 K,

200 g chleba z 0,48 na 1,- K,

0,25 kg cukru z 0,18 na 0,4 K,

1 ks vejce z 0,12 na 1,2 K,

1 l mléka z 0,22 na 1,- K.

To co si dělník před válkou koupil za poloviční plat z jedné směny, to si koupil na konci války za plat ze tří směn. Plat dělníka se v této době pohyboval kolem 6,- korun denně.²⁵² V roce 1919 stoupl na 9,- K denně. Během války, ale i po ní byla inflace poměrně vysoká, což vysvětluje značný nárůst cen. S inflací stoupaly také platy, ale celkově reálná hodnota platů i přes jejich vzestup klesala.

Ještě před svým zrušením se pokusil řešit zlepšení výživy obyvatelstva Okresní národní výbor v Rakovníku povolením k odstřelu divoké zvěře.²⁵³

Dalším opatřením bylo vytvoření okresní a místních hospodářských rad. V nich byly poměrně dle výsledku posledních voleb zastoupeny všechny politické strany působící v okrese. Rady měly dohlížet na rozdělování chleba, mlynářských výrobků, cukru, soli, petroleje, uhlí, mýdla, svíček, masa, mléka, atd. Dále dohlížely nad odváděním obilí, brambor,

²⁵¹ NP 9.11.1918 s. 8.

²⁵² RO 24.8.1918 s. 2.

²⁵³ RO 14.12.1918 s. 3.

tuků, mléka, jatečného dobytka, na ceny potravin, na pokoutní obchod, atd. Měly kontrolní úkoly, jejich oznámení řešily úřady. Funkce v radě byla čestná.²⁵⁴

Podnikání a živnosti během 1. světové války značně utrpěly. Z tohoto důvodu byl 9. října 1919 ustaven Okresní komitét pro poválečný úvěr živnostenský Soudního okresu rakovnického, jeho přednostou se stal Jindřich Polánek. Jeho úkolem bylo zajišťovat úvěry pro majitele živností a obchodů, jejichž podnikání zaniklo v důsledku války, dále zajišťoval pomoc pro vdovy a děti po živnostnících. Úvěry mohly být použity jen pro obnovení zaniklé živnosti. Jeho maximální výše byla 6.000,- Kč ročně v penězích nebo v naturáliích při úroku 400,- Kč ročně, splácen mohl být maximálně 11 let.²⁵⁵

I po vzniku Československa řídila zásobování obyvatel města aprovizační komise, ve které již během války měli převahu zástupci levicových stran, tedy sociální demokraté a národní (českoslovenští) socialisté. Předsedou komise byl československý socialista Čeněk Vaněček. Toho na jednání městského zastupitelstva 27. prosince 1918 nařkl státoprávní demokrat Vendelín Číha, který vyslovil své přesvědčení, že maso bylo za války prostřednictvím aprovizační kuchyně prodáváno ve městě mnohem dražší, než za kolik bylo nakupováno, což Vaněček odmítl.²⁵⁶ Levicové strany vystupovaly v této době již jednotně a prosadily rezignaci aprovizační komise. Podporu aprovizaci odřekla i rakovnická spořitelna, jejímž byl Vaněček ředitelem. Zároveň levicové strany odmítly vstoupit do nové komise, jejímž předsedou se stal František Klatovský. Na dalším zasedání městského zastupitelstva odsoudil Vaněček chování Číhy vůči komisi a nařkl ho, že on sám podle výpovědi aprovizačního zřízence kupoval za války nelegálně uzenářské zboží.²⁵⁷ Národní socialisté Karel Schleyder – starosta města, František Ježek – ředitel Okresní nemocniční pojišťovny a sociální demokrat František Čermák – ředitel konzumu, podali žalobu na Vendelína Číhu. Ten poté u soudu stáhl své nařčení a dobrovolně zaplatil pokutu ve výši 1.000,- K.²⁵⁸

Postupem času se hlavním problémem města stal nedostatek bytů. Bez bytu bylo v Rakovníku po 1. světové válce přes 300 rodin.²⁵⁹ Mnoho chudých lidí muselo bydlet

²⁵⁴ RO 22.2.1919 s. 5.

²⁵⁵ RO 18.10.1919 s. 3.

²⁵⁶ SOkA Rakovník. Fond AMR. Kniha č. 398. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1918 – 1921. Zápis z 27.12.1918.

²⁵⁷ SOkA Rakovník. Fond AMR. Kniha č. 398. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1918 – 1921. Zápis z 18.1.1919.

²⁵⁸ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. V., s. 9.

²⁵⁹ SOkA Rakovník. Fond Šubert Jindřich, osobní fond. Karton č. 14, proslovy a přednášky. Přednáška z 21.10.1936.

v bývalé stáji po obecních býcích, v bývalé šatlavě, v bývalém skladišti městské plynárny, na půdách a ve sklepech.²⁶⁰

Právě zlepšení bytové situace si jako svůj hlavní úkol vytklo nové městské zastupitelstvo, které bylo zvoleno v červnu 1919 v prvních volbách v novém Československu. Zejména levicové strany slibovaly zlepšení bytové situace. Jelikož volby jasně vyhrály, mohly svoje sliby začít plnit. Za účelem výstavby bylo založeno Stavební družstvo v Rakovníku, kterému město lacino prodalo městské pozemky v lokalitách „ Na terase, „ Tržiště, “ „ Zátiší, “ „ Bezděkov, “ „ Bendovka “ a „ Transval. “ Stavební družstvo pozemky lacino prodávalo také stavebníkům rodinných domů, zejména v lokalitách „ Zátiší “ a „ Terasa. “ Pro nejchudší vydalo město povolení ke zřízení vagonových kolonií v lokalitách „ Průhon “ a „ Pod Bendovkou, “ kde bylo ubytováno několik desítek nejchudších rodin.²⁶¹

Pro rychlé zlepšení bytové situace město koupilo ve městě Most vojenské baráky, které byly umístěny za městským hřištěm nedaleko místa, kde o několik let později vznikla pobočka organizace YMCA a kde je dnes mateřská škola. Byty v nich měly jednu až dvě místnosti. Měly být užívány jen po přechodnou dobu, ale lidé v nich bydleli ještě počátkem 50. let 20. století, než byly zbourány. K těmto domům si lidé přistavěli kůlny a chlévy a chovali v nich slepice, kozy a další domácí hospodářská zvířata. Jednalo se o 8 baráků, některé z nich byly umístěny také v lokalitě „ Na Letné “. Jednalo se o 34 bytů. Jejich cena i s převozem a instalací stála město 297.857,- K. Bydleli v nich chudé rodiny i proto, že v nich byl nízký nájem, který nestačil ani na splácení úvěru, za který byly domy pořízeny. V Prokopově ulici bylo postaveno 5 dvoupatrových nájemních domů se 43 byty. Jejich cena se díky stoupajícím cenám materiálu a práce vyhoupla z předpokládaných 1.250.000,- K na 2.519.671,- K.²⁶² Nájemné v nich bylo stanoveno na 440,- K za jeden pokoj ročně. Zájem o ně projevil 242 zájemců, uspokojeno mohlo být jen 72 z nich. Podle zákona o zabírání bytů bylo zabráno ve městě 80 bytů, 20 z nich však město muselo zase vrátit majitelům. Do zbylých 60 bytů byli umístěni noví nájemníci.²⁶³

Pro své zaměstnance postavily československé dráhy bytové domy nad nádražím, protože do té doby 150 železničářů pracujících v Rakovníku, muselo bydlet mimo město.²⁶⁴

²⁶⁰ NS 14.7.1922 s. 3.

²⁶¹ SOkA Rakovník. Fond Karel Veselý, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. V., s. 6.

²⁶² SOkA Rakovník. Fond Karel Veselý, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. V., s. 4.

²⁶³ Sociální demokracie 26.5.1922, s. 3. Dále SD.

²⁶⁴ SOkA Rakovník. Fond Urban Antonín, osobní fond. Fascikl č. 1, Z mých pamětí, s. 122.

Problém s nedostatkem bytů řešilo město Rakovník také dle § 9 z. č. 225 Sb. ze dne 11. července 1922. Podle tohoto ustanovení omezilo volné stěhování obyvatel do města. Vlastníci bytů směli pronajímat byty jen těm, kteří v Rakovníku nebo okolí vykonávali povolání, nebo zde byli ve veřejné funkci. Dále těm, kteří měli v Rakovníku domovské právo, dělníkům nebo zřízencům důlního, živnostenského, zemědělského nebo obchodního podniku ve městě a československým občanům, kteří se přistěhovali z ciziny. Jiným osobám směli byt pronajmout jen se souhlasem vedení města. Za nedodržení tohoto předpisu hrozila pokuta do 20.000,- Kč, nebo odnětí svobody do 6 měsíců.²⁶⁵

Nová republika musela urychleně řešit měnovou odluku od zbytku zaniklé říše, neboť ve zbylých nástupnických státech bujela inflace mnohem silněji než v Československu. Nejrychlejším řešením bylo okolkování bankovek do vytištění nových. Kokolkování bankovek v soudním okrese Rakovník se dostavilo 8.007 osob, které k okolkování předložily 1.495 tisícikorun, 10 dvousetkorun, 27.000 stokorun, 21.572 padesátikorun, 44 pětadvacetikorun, 105.933 dvacetikorun a 64.619 desetikorun. Celkem v soudním okrese Rakovník byly předloženy k okolkování bankovky v hodnotě 8.041.550,- K. Vyplaceny byly okolkované bankovky v hodnotě 4.221.200,- K, pro státní vklady byly zadrženy bankovky v hodnotě 3.820.330,- K, v samotném Rakovníku byly k okolkování předloženy bankovky v hodnotě 1.148.020,- K.²⁶⁶

Ovšem i v Československu byla inflace vyšší než dříve. Z tohoto důvodu městské zastupitelstvo zvýšilo služné úředníkům o 12,5 - 53,8 % na 200 – 1.400 K ročně. Více dostali přidáno úředníci s vyššími platy, procentuálně méně zaměstnanci s nižším platem.²⁶⁷

Rakovník a Louny byla jediná dvě okresní města v Československu, kde větší část obyvatel přešla od katolické církve k církvi československé.²⁶⁸ Také většina členů městského zastupitelstva se přiklonila k církvi československé, zejména národní socialisté a národní demokraté. Většina zastupitelů sociálních demokratů, byli ateisté. Městská rada vydala 29. dubna 1920 výzvu o poznávání myšlenkových náboženských proudů i proudů bezvěreckých. Za tím účelem uspořádala 4 přednášky v sále restaurace „ Na Střelnici. “ Přednášky byly

²⁶⁵ NP 2.12.1922 s. 5.

²⁶⁶ NS 21.3.1919 s. 4.

²⁶⁷ NS 4.4.1919 s. 4.

²⁶⁸ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929), Praha 2005, s. 318.

zaměřeny na podporu církve československé a bezvěrců a naopak zaměřeny proti katolické církvi.²⁶⁹

Celkově v tomto prvním volebním období spolupracovali na radnici zejména českoslovenští socialisté se sociálními demokraty, kteří po odtržení komunistů ztratili 4 mandáty v zastupitelstvu, ale celkově si tyto dvě strany v zastupitelstvu udržely přesvědčivou většinu. Národní demokraté nabádali k šetření a nepodporovaly zvyšující se zadlužení města.²⁷⁰ Komunisté přicházeli zejména s populistickými návrhy na rychlé zvyšování platů bez toho, aby uvedli, kde na ně úřady či podniky získají prostředky. Počátkem dvacátých let po zveřejnění záměru přesunout do Rakovníka dělostřelecký pluk z Jaroměře, vystoupili komunisté v čele s Robertem Bendou ostře proti tomuto záměru, protože republika prý armádu nepotřebovala. Buržoazní vláda ji dle jejich názoru stejně chtěla použít proti Rusku pod vládou bolševiků.

2.6 Politické strany v Rakovníku a jejich satelitní organizace

2.6.1 Sociální demokracie v Rakovníku v letech 1918 – 1923

2.6.1.1 Sociální demokracie v Rakovníku před rozkolem

Po nástupu nového císaře Karla I., posledního císaře habsburské říše došlo k uvolnění vnitřních poměrů v říši. Postupně se obnovovala činnost českých politických stran včetně sociální demokracie. Na konci roku 1917 vyzvalo vedení II. kraje sociální demokracie své

²⁶⁹ NS 18.6.1920 s. 4.

²⁷⁰ SD 27.1.1922 s. 4 Růst obecních výdajů města Rakovníka:

Správní výdaje: 1901 9.100,- K, 1910 19.660,- K, 1914 26.295 K, 1920 134.501 Kč, 1922 230.936 Kč. Tyto finanční prostředky byly vyplaceny zejména na platy úředníků, které byly vyměřeny dle zákona.

Na chudinství bylo vyplaceno v roce 1901 9.659,- K, 1910 8.490,- K, 1914 18.212,- K, 1920 62.886,- Kč, 1922 136.280,- Kč.

Výdaje na veřejnou bezpečnost: 1901 15.293,- K, 1910 20.918,- K, 1914 21.248,- K, 1920 192.803,- Kč, 1922 248.641,- Kč – z toho na policii 148.601,- Kč, na hasiče 3.200,- Kč, na noční hlídku 16.800,- Kč, na osvětlení města 40.000,- Kč, na čištění ulic 39.000,- Kč.

Dále na úroky z dluhu v roce 1922 mělo město vydání 99.649,- Kč, na splátky dluhu 34.216,- Kč, za nové činžovní domy a nouzové baráky město zaplatilo 3.400.000,- Kč, ovšem z tohoto výdaje stát uhradil 80% částky.

stoupence na Rakovnicku k obnovení činnosti a vybudování stranických organizací.²⁷¹ II. kraj sociální demokracie se skládal z politických okresů Rakovník, Kladno, Beroun, Slaný a Louny.²⁷² Na Rakovnicku během války činnost sociální demokracie úplně neustala, protože nebyla zastavena činnost jejich listu Rakovnický obzor,²⁷³ který vedl majitel hodinářského

²⁷¹ RO 5.1.1918 s. 2.

²⁷² RO 15.11.1919.

²⁷³ Rakovnický obzor, list Československé sociálně demokratické strany dělnické pro soudní okresy Rakovník, Křivoklát, Kralovice a Manětín. Od 12. července 1919 ještě pro soudní okresy Jesenice a Žlutice. Vycházel v Rakovníku každou sobotu.

Od 7. ledna 1921 se stal nástupcem Rakovnického obzoru týdeník Sociální demokracie, list Československé sociálně demokratické strany dělnické pro VI. obvod Lounské župy pro soudní okresy Rakovník, Křivoklát, Louny, Žatec, Postoloprty a Kralovice s Manětínem. Od 4. ledna 1923 nesl týdeník název Sociální demokracie, župní orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické pro VI. Župu lounskou pro obvody Rakovník, Louny, Kladno, Slaný. Od 1. ledna 1925 nesl název Sociální demokracie, orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické VI. Župy lounské pro obvody Rakovník, Louny, Křivoklát.

Od 1. května 1925 nesl sloučený týdeník název Dělnické listy, orgán VI. Župy Československé sociálně demokratické strany dělnické pro soudní okresy Kladno, Rakovník, Slaný, Louny, Křivoklát, Nové Strašecí, Unhošť. Vycházel ve čtvrtek s pátečním datem. Od 4. října 1929 nesl název Dělnické listy, orgán VI. Župy Československé sociálně demokratické strany dělnické. Od 11. listopadu 1932 nesl název Dělnické listy, orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické v Župě lounské. Od 20. října 1933 nesl název Dělnické listy, orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické. Dělnické listy vycházely samostatně do 30. září 1938. 7. října 1938 vyšly společně s listem Severočeský dělník a s Rudými proudy. Poté list zanikl. Od 17. listopadu 1938 byl nahrazen týdeníkem Hlas lidu, časopis pro hospodářské, politické, kulturní a společenské zpravodajství. Od 8. prosince 1938 nesl název pouze Hlas lidu. Od 21. prosince 1938 vycházel vždy v úterý, středu a sobotu. Zanikl krátce po německé okupaci.

Administrace Rakovnického obzoru byla nejprve v Rakovníku, v domě Dělnického konzumu, od 7. ledna 1921 list Sociální demokracie měl administraci v Dělnickém domě v Rakovníku. Od 1. května 1924 přesídlila administrace listu do Kladna, Dobrovského 1466. V Rakovníku zůstala místní redakce v Lidovém domě pod vedením Antonína Pánka. Od 1. května 1925 administrace přesídlila do Lidového domu na Kladně. Od 11. listopadu 1932 sídlila na Kladně, v Tiskárně Svobody, Školní ulici. Administrace Hlasu lidu sídlila na Kladně v Tiskárně Svobody, Školní ulici.

Vydavatelem a majitelem Rakovnického obzoru, později Sociální demokracie byl za obvodní výbor sociální demokracie v Rakovníku František Čermák až do své smrti v květnu 1923. Po něm ho vedl Václav Lulák a od 13. března 1924 Antonín Urban. Od 1. května 1925 byl majitelem a vydavatelem Dělnických listů Tiskový a vydavatelský výbor župního výboru Československé sociálně demokratické strany dělnické v VI. župě. Od 11. listopadu 1932 byl vydavatelem a majitelem Župní výkonný výbor Československé sociálně demokratické strany dělnické v VI. župě a to až do října 1938. Vydavatelem a majitelem listu Hlas lidu byla od 17. listopadu 1938 Knihtiskárna a nakladatelství Svobody v Kladně (do 22. listopadu Knihtiskárna a nakladatelství Svobody, A. Zápotocký s spol. v Kladně).

Redaktorem Rakovnického obzoru byl za 1. světové války Antonín Urban, od 11. května 1918 Hela Lesslerová, od 16. listopadu 1918 Josef Sýkora. Po jeho odchodu z Rakovníka byl od 24. července 1920 zodpovědným redaktorem Josef Klátil, od 21. srpna 1920 František Čermák, po něm od 25. září 1920 senátor Karel Folber. Zodpovědným redaktorem Dělnických listů byl Josef Samek, redaktorem Hlasu lidu byl poslanec Jaroslav Hladký, po něm od 17. února 1939 Antonín Hončík.

Rakovnický obzor tiskly Lidové tiskárny J. Skalák a spol. v Praze, Hybernská č. 7. Sociální demokracii od 7. ledna 1921 tiskla Tiskárna L. Šefl a spol. v Berouně, od 23. ledna 1921 ji tiskly Lidové knihtiskárny A. Němec a spol. , Praha II, Hybernská 7 a od 4. ledna 1923 Knihtiskárna J. Šnajdra v Kladně, která tiskla i

obchodu v Rakovníku Antonín Urban, který v redakci nahradil Josefa Sýkora.²⁷⁴ Sýkora totiž narukoval do války.

První plenární schůze stranické organizace strany v Rakovníku se konala 19. května 1918 za účasti 590 členů místní organizace. Jako svůj první výstup vydala rezoluci proti

Dělnické listy vycházející na Kladně ještě před sloučením se Sociální demokracií. Od 6. února 1931 je tiskla Knihotiskárna Svoboda na Kladně.

²⁷⁴ Josef Sýkora (28. března 1887 na Smíchově – 1946 v Rakovníku). Narodil se v truhlářské rodině. Po gymnáziu studoval jazykovědu a filozofii na Karlo Ferdinandově univerzitě v Praze, ale studia po 8 semestrech nedokončil. Již na studiích začal psát do sociálně demokratického Práva lidu a stal se stoupencem sociální demokracie. V roce 1911 byl sociálními demokraty vyslán do Rakovníka, aby se zde ujal místa redaktora sociálně demokratického týdeníku Rakovnický obzor, který měl údajně náklad 2.500 výtisků týdně. Kromě práce redaktora se věnoval i spolkové činnosti, například založil v Rakovníku „ Kroužek dělnických ochotníků, “ pro který napsal divadelní hry „ Rozvaliny “ a „ Pavouci. “ S Antonínem Urbanem založil v Rakovníku jednotu D. T. J., byl také spoluzakladatelem Všeobecného konzumního a úsporného spolku strany, který později nesl název „ Budoucnost. “ Za 1. světové války narukoval do armády rodné monarchie, své vzpomínky na boje vydal pod názvem „ Česká krev. “ Po válce byl Františkem Tomáškem opět vyslán do Rakovníka, kde působil v Okresním národním výboru v Rakovníku a v Okresním národním výboru v Kralovicích a také opět jako redaktor Rakovnického obzoru. Po válce byl na jeho popud založen v Rakovníku „ Divadelní městský fond “ a také na jeho popud byly založeny sbírky na přestavbu Okresní nemocnice v Rakovníku. Stál u zrodu 26. okresu D. T. J. v Rakovníku a IV. Kraje D. T. J. se sídlem nejprve v Rakovníku, později v Mostě, nakonec na Kladně. Od roku 1919 byl městským zastupitelem a I. náměstkem starosty města. Měl zde na starosti finanční referát a dohlížel na městskou apozivaci. Byl prvním ředitelem Družstva pro postavení Lidového domu v Rakovníku. Od července do října 1920 působil jako redaktor Svobody na Kladně, kde přišel o své sympatie k marxistické levici a stal se jejím horlivým odpůrcem. A to poté co poznal jednání Aloise Munny a Antonína Zápotockého. Oba pak považoval za agenty Moskvy. Po odchodu komunistů z „ Práva lidu “ byl stranou povolán jako redaktor tohoto listu do Prahy a v letech 1922 až 1925 byl parlamentárním referentem a úvodníkářem tohoto listu. V roce 1919 se oženil s Miladou Pekovou, dcerou vrchního zemského inženýra. Po odchodu komunistů ze strany převzal v letech 1922 – 1925 socialistickou revue „ Akademie. “ V roce 1925 odešel do Rakouska, kde byl ustanoven šéfredaktorem „ Vídeňských dělnických listů, “ které vycházely v češtině a byly určeny pro českou menšinu v Rakousku, zejména její sociálně demokraticky smýšlející příslušníky. Ve Vídni pokračoval i v publikační činnosti a vydal zde román „ Dobyvatel “ pojednávající o období 1. světové války. I z Vídně dopisoval do „ Nové doby “ v Plzni a do „ Práva lidu. “ Ve Vídni také sestavil nový politický program Československé strany sociálně demokratické v Rakousku, který strana v roce 1926 přijala. I ve Vídni se dále věnoval literární činnosti. Byl také členem České menšinové rady pro Rakousko a z této pozice jezdil přednášet českým menšinám různě po Rakousku. Nicméně v druhé polovině 20. let začalo Rakousko uzavírat svůj pracovní trh pro cizince, což se jako československého státního občana dotklo i Josefa Sýkory, který z tohoto důvodu musel z Rakouska v roce 1927 odejít. Po návratu do republiky se stal šéfredaktorem časopisu „ Duch času “ v Moravské Ostravě. V tomto listu obnovil přílohu „ Rudé květy, “ kam i on sám psal své básně. Z těchto básní poté vznikla básnická sbírka „ Ostravské sloky. “ V roce 1934 Ostravu po sedmiletém působení opustil a vrátil se do redakce „ Práva lidu. “ V „ Práva lidu “ pracoval do vzniku Protektorátu, neboť po okupaci Českých zemí „ Práva lidu “ zaniklo. Tím přišel Sýkora o práci a z Prahy odešel do Rakovníka za svou nemocnou manželkou, která zde 31. května 1939 zemřela. V době okupace se své literární činnosti věnoval naplno, nejvíce psal práce s historickou tematikou. Od listopadu 1939 do října 1942 pracoval pro Výbor Národního souručenství v Praze jako vedoucí a zodpovědný redaktor tiskového zpravodajství a propagandy. Po zřízení Komisařského vedení v Národním souručenství v roce 1942 svou práci dobrovolně opustil a odešel na neplacenou dovolenou. Do konce války pak žil v Rakovníku. Po válce s až do smrti věnoval opět práci redaktora na Kladně. Stal se také starostou obnovené Dělnické akademie v Rakovníku. Pohřben je hřbitově v Rakovníku. (SOKA Rakovník. Fond Sýkora Josef, osobní fond, rukopis č. 1 (vlastní životopis). SOKA Rakovník. Fond Odbočka Dělnické akademie v Rakovníku. Zápis z valné hromady 1.2.1946. RO 25.1.1919 s. 3. RO 29.3.1919 s. 4. RO 19.4.1919 s. 5. RO 26.7.1919 s. 5. RO 6.12.1919 s. 2. RO 21.2.1920 s. 5. RO 6.3.1920 s. 4. RO 15.4.1920 s. 2. RO 24.7.1920 s. 2. RO 16.10.1920 s. 1. Sociální demokracie 28.1.1921 s. 2. Sociální demokracie 3.3.1922 s. 3. Sociální demokracie 22.12.1922 s. 3.)

lichvě a zdražovatelům, čímž dala jasně najevo, že zásobování a předražování zejména potravin je největším problémem. Také se nevyjádřili k politickým událostem, patrně z opatrnosti před říšským režimem.²⁷⁵ Dále místní organizace sociální demokracie v Rakovníku založila místní výpomocný fond pro podporu chudých dětí potravinami. Sociální demokraté se již od počátku své obnovené činnosti zaměřili na pomoc nejchudším občanům města, což jim přineslo zisk mnoha voličských hlasů v nadcházejících obecních volbách.

Tato jejich snaha pomoci chudým a získat tím jejich přízeň pokračovala i 15. prosince 1918, kdy socialistické strany svolaly demonstraci dělníků, kterou vedl František Čermák. Demonstrace předložila vládě ČSR následující požadavky:

1. Zabavit zisky válečným lichvářům, k tomu provést úřední soupis majetku.
2. Zavést vzestupnou daň z majetku.
3. Odmítnout placení válečných půjček a dluhů.
4. Za majetek národa prohlásit všechny banky.
5. Zabavit velkostatky, majetek církve, klášterů a dynastie.
6. Továrny měli vést nejen zaměstnavatelé, ale i výbory dělníků.
7. Řešit otázky bytové, drahoty, žen a dětí, klerikalismu a militarismu.
8. Protestovali proti zrušení Národního výboru v Rakovníku.
9. Žádali o odvolání zastupitelstev v obcích a jmenování správních komisí v nich před volbami.

Předsedou místní organizace v Rakovníku byl v této době Josef Sýkora, okresní organizace František Čermák. Mezi další čelné představitele strany v Rakovníku patřili dále Antonín Urban, Václav Hornof, Štěpán Sitta a také dva budoucí komunisté Josef Jirgl a Karel Jandus, bývalý centralista.

Před prvními obecními volbami v nové republice se konalo značné množství konferencí strany, které měly za úkol stanovit priority strany do voleb. Jedna z nich se konala ve dnech 9. až 10. března 1919 v Rakovníku. Předsedou krajské organizace byl v této době František Pavel. Státní moc měla obavy z možných nepokojů radikálních sociálních

²⁷⁵ RO 7.6.1918 s. 3.

demokratů, a proto od 8. března od 22.30 hod. dohlíželo na klid v Rakovníku 150 vojáků. Ve městě byl klid. Konference se účastnilo 300 delegátů. Z vrcholných politiků sociální demokracie se konference účastnil František Soukup.

Zformulovaný program strany do voleb se zaměřil zejména na socializaci zemědělství, zrušení pozemkové renty majitelům stavebních pozemků, vyvlastnění dolů, hutí, monopolů, socializaci průmyslových podniků, vyvlastnění bank a budování miličnického vojska. To byl program strany jako celku. Volební program sociální demokracie v Rakovníku před obecními volbami se zaměřil zejména na zjednodušení a zrychlení řízení u obecní samosprávy, poskytnutí oděvu a obuvi chudým školním dětem zdarma, na podporu stavebního ruchu, zásahy proti lichvě se stavebními pozemky, na vybudování městských lázní, zvýšení chudinské podpory. Chtěli také podporovat chudé nadané studující a podpořit okrašlování města.²⁷⁶

2.6.1.2 Rozkol v sociální demokracii na Rakovníku v letech 1919 – 1921

Nová republika otočila kormidlo své politiky výrazně doleva. Heslem doby se stala socializace. Byla uzákoněna osmihodinová pracovní doba. Socializace se nakonec neuskutečnila po oslabení levice vnitřními spory, ale další ze slibů tj. národní revoluce, pozemková reforma, ano. Vše bylo podmíněno tím, že levice byla v prvních letech republiky nejsilnějším politickým proudem v Československu.

Na Rakovníku tomu nebylo jinak. Radost ze vzniku vlastního státu byla jistě upřímná a vřelá, ale lidem žaludky nenaplnila. Nedostatek potravin přetrvával, protože úroda v posledním válečném roce byla velmi slabá a část potravin se říšským úřadům podařilo ještě vyvézt do rakouských zemí. Z USA sice přicházela mouka koupená novým státem na dluh, ale ani to nestačilo.

Proto nepřekvapí, že již 9. ledna 1919 se před Okresním hejtmanstvím v Rakovníku sešel dav žen, žádajících zlepšení zásobování potravinami, zakročení proti lichvě, keřasování a snížení cen potravin. Na této demonstraci aktivně ve prospěch protestujících žen vystoupil redaktor Rakovníckého obzoru Josef Sýkora, který se nedávno vrátil z fronty, přesvědčený stoupenec rodící se radikální levice v sociální demokracii. Po demonstraci se ženy v klidu

²⁷⁶ RO 31.5.1919, s.3.

rozešly. Následně byly sníženy ceny masa. Hovězí a skopové maso stálo 8,-K za 1 kg, vepřové maso 30,- K za 1 kg, sádlo a uzené maso 20,- K za 1 kg, telecí maso 10- K za 1 kg, vuřty a salám 11,- K za 1 kg. Směrná komise rozhodla o převzetí oděvního zboží a dělnického prádla a obuvi od místních obchodníků a o jejich rozdělení mezi nejpotřebnější za přiměřené ceny. V okresní oděvně bylo prodáno 4.173 ks prádla a obuvi a 800 m látky. Přesto se podařilo uspokojit jen 10 % žádostí. Pro srovnání: průměrný plat dělníka v této době se v Rakovníku pohyboval kolem 6,- K denně, na fürstenberských statcích v okolí Rakovníka měli muži denní plat 5,- K denně od dubna do listopadu a 4,40 K od prosince do března. Ženy braly od června do září 3,- K denně, od dubna do listopadu mimo letní měsíce braly 2,60 K denně. Od prosince do března 2,20 denně. Dále zaměstnanci na těchto statcích dostávali čtvrtletně 1 hl.²⁷⁷ pšenice a 1,5 hl. žita, 2 hl. brambor pro muže, 0,5 hl. pro ženu a 0,25 hl. pro dítě. V neděli dostávali dvojnásobnou mzdu. Mohli si koupit 1 l mléka za 16 haléřů. Každá rodina měla k dispozici 10 arů bramborového pohnojeného pole osázeného sadbou na účet statku. Rodina dále dostávala 25 metrických centů uhlí a 8 krychlových metrů dřeva ročně. Za každou hodinu přesčas nad 8 hodinovou pracovní dobu bral muž 0,8 Kč a žena 0,6 Kč.^{278 279}

Po XII. sjezdu sociální demokracie, který se konal měsíc po vyhlášení samostatného státu, se ve dnech 9. a 10. března 1919 konala V. konference II. kraje sociálně demokratické strany v sokolovně v Rakovníku. Na konferenci bylo přítomno 300 delegátů a poslanci Aust, Soukup a Meissner, ale také například Antonín Zápotocký.²⁸⁰ Převahu zde měli zejména delegáti z Kladenska, již velmi zasažení bolševickou rétorikou, což ovšem neplatilo o jejich předsedovi a starostovi Kladna Karlu Kindlovi, který předsedal i krajské organizaci strany. Na rozdíl od vedení strany přijímá konference usnesení sympatizující s ruskými bolševiky a s požadavkem přijmout do strany české komunisty přicházející z Ruska. Nepochybně měli na mysli Aloise Munu, ten se ale konference neúčastnil. Vedení strany se zatím podařilo otupit radikalismus tím, že cesta k socialismu má být vedena klidně cestou politického vývoje. Rakovníčtí a berounští delegáti byli rozpolčení, část z nich kvitovala radikálně levicové požadavky, část stála za stanoviskem vedení. Po konferenci dojíždí na Rakovnícko stále častěji Antonín Zápotocký, jakožto člen občanské kontroly hospodářských rad ministerstva

²⁷⁷ Hektolitr.

²⁷⁸ RO 18.1.1919, s. 3.

²⁷⁹ RO 1.2.1919, s. 3.

²⁸⁰ Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, Bakalářská práce. Martin Jelínek, Antonín Zápotocký a Kladensko – vztah osobnosti a prostředí. Praha 2019 s. 83.

zemědělství, ale své cesty využívá i k propagaci myšlenek radikální levice.²⁸¹

21. září 1919 se opět v sokolovně v Rakovníku konala krajská konference sociálně demokratické mládeže. Rozhodně se postavila za linii marxistické levice, když se ve svém schváleném manifestu přihlásila k III. internacionále,²⁸² která toho roku vznikla v Moskvě. Usnesli se, že budou „plodnou a tvořivou složkou této mohutné organizace proletářských akcí“.²⁸³ O dva měsíce později se v obdobném duchu vyslovil celý Sjezd sociálně demokratické mládeže v Praze.²⁸⁴

Vzhledem ke stále zřetelnějším názorovým střetům ve straně se tedy není čemu divit, že dne 5. října 1919 je v sociální demokracii ustavena marxistická levice. Tato skupina zahrnovala jak budoucí komunisty, tak straníky, kteří později v sociální demokracii zůstali, ale v této době nesouhlasili s vládní politikou své strany, která v rámci politických kompromisů s pravicovými stranami musela v řadě bodů ustupovat ze svého programu. Mnohým ve straně se zdálo, že sociální demokracie zrazuje své členy i voliče, mnozí se chtěli vrátit k revolučnosti strany, nelíbily se jim kompromisy, které jejich strana dělala s ideovými odpůrci z jiných stran. V neposlední řadě šlo také o osobní ambice mezi vůdci obou názorových křídel.

V této době, v roce 1919, byl předsedou místní organizace sociálních demokratů v Rakovníku starosta Antonín Urban.²⁸⁵

Marxistická levice ještě v roce 1920 nechtěla vybudovat novou politickou stranu, jejím cílem bylo porazit pravicové křídlo strany, trávající na participaci na vládě zejména s československými socialisty a agrárníky. Chtěli vrátit straně její revolučnost a radikální program, přičemž se stále více ohlíželi po svém vzoru na východě, sovětském Rusku. Vliv této skupiny postupně sílil, takže již v březnu 1920 marxistická levice ovládla 15 krajských výborů z 26, včetně II. kraje, jehož součástí bylo i Rakovnícko.²⁸⁶

V Rakovníku byl vůdcem radikální levice redaktor a předseda místní organizace strany Josef Sýkora. Sýkora sice byl představitelem radikálního proudu ve straně, ale udržoval dobré vztahy s umírněnými přívrženci provládního kurzu, kterými v Rakovníku byli předseda rakovnického Konzumního družstva František Čermák, jenž byl také vůdcem strany na

²⁸¹ RO 15.3.1919, s. 1.

²⁸² Kominterně.

²⁸³ Svoboda (kladenská) 25.9.1919

²⁸⁴ Kos J., Rakovnícko v revolučních letech 1918 – 1923. Rakovník 1961, s. 36.

²⁸⁵ NS 31.10.1919 s. 1.

²⁸⁶ Kos J., s. 40.

okresní úrovni a starosta města Antonín Urban. Ludvík Aust již poslanecký mandát neobhájil. Místo něj jim pomáhal zvládat problémy s radikály senátor Karel Folbr. Na Rudě a v Novém Strašecí se na demonstraci 27. května 1920 objevuje nový radikál, Robert Benda,²⁸⁷ který se otevřeně hlásí k nejradičálnější skupině na Kladně kolem Zápotockého a Muny, od nich také získává podporu. Žádá zakládání dělnických rad, které mají převzít moc v celém státě.²⁸⁸

Redaktor Sýkora se v březnu 1919 vyslovil proti sloučení socialistických stran, které sociální demokraté a národní socialisté plánovali po vzniku samostatného státu. Nelíbily se mu ani, na poměry ve straně pravice, názory Františka Modráčka, protože tento prý opustil sociálně demokratické ideje. Sýkora vyzýval k inspiraci Ruskem, v němž viděl nový impuls pro sociální demokracii, tedy nebudovat státy na národnostním principu, ale na proletářském. Na diktatuře proletariátu, protože ta je diktaturou pravé demokracie. Jejím opakem je policejní diktatura měšťanských stran.

Sýkora v červenci 1920 odešel z Rakovníka do Kladna do redakce sociálně demokratického krajského listu Svoboda, protože byl považován kladenskými radikály za stoupence marxistické levice. Místo něho okresní výbor sociální demokracie povolal ze Hředel do Rakovníka Josefa Klátila²⁸⁹ jako náhradu. Redakci Rakovnického obzoru řídil

²⁸⁷ Robert Benda, stal se prvním sekretářem komunistů v Rakovníku po svém propuštění v únoru 1921 a vzniku KSČ. Předtím správci velkostatků rodu Fürstenberků v obci Ruda u Nového Strašecí Březinovi slíbil, že komunisté nebudou návratu knížete klášteru překážky. Březina měl za to slíbit, že kníže dá komunistům domy a hostince a část půdy. Sám Benda měl dostat několik metrů pšenice. Samozřejmě vše popřel, jen k pšenici uvedl, že ji zaplatil. Na Novostrašecku se stal nepopulárním a odešel do Rakovníka, kde se stal prvním sekretářem KSČ v okrese Rakovník. Byl také redaktorem komunistického týdeníku Proletář v Rakovníku a pokladníkem Všeodborového svazu na Rakovnicku. Z pozice sekretáře byl sesazen na podzim 1923 pro podezření ze zpronevěry stranických peněz. O několik měsíců později dočasně nahradil nahradil Václava Ibla v čele MVS na Rakovnicku. V roce 1925 KSČ opustil a připojil se k Bubníkovicům. (Svoboda kladenská 27.1.1921 s. 1. (Svoboda kladenská) 24.2.1921 s. 4. Proletář 16.3.1923 s. 4. Sociální demokracie 29.4.1921 s. 5. Sociální demokracie 24.3.1922 s. 4. Sociální demokracie 15.11.1923 s. 3. Sociální demokracie 28.2.1924 s. 3.)

²⁸⁸ Kos J., s. 42.

²⁸⁹ Josef Klátíl (1888 v Kroučové – 1947 v Rakovníku). Byl synem horníka. Otec mu zemřel, když mu bylo 9 let. Matka zemřela, když mu bylo 14 let. Poté žil u místního rolníka Ibla. V 17 letech odešel na sever Čech, kde pracoval jako horník. Poté pracoval na Kladně v hutích a v dolech. Pro zdravotní problémy s prací horníka skončil a odstěhoval se do Hředel na Rakovnicku, kde pracoval v zemědělství a kde se také oženil. Za 1. světové války po znovuotevření malodolů ve Hředlích se vrátil k hornické práci. Nejprve byl dozorcem, později důlním na dole Schönbach ve Hředlích. V roce 1918 se stal starostou Hředel. Po válce přijal místo skladníka v nové prodejně sociálně demokratického konzumního družstva ve Hředlích, přestože bylo toto místo hůře placené než jeho práce v dole. Pro své organizační a finanční schopnosti byl povolán do ředitelství družstva v Rakovníku, kde se stal pobočníkem ředitele Švestky a po jeho odchodu do Hradce Králové v roce 1927 se stal ředitelem družstva. Byl sociálním demokratem a za tuto stranu byl ve dvacátých letech členem Okresní správní komise v Rakovníku, pak členem Okresního zastupitelstva do roku 1931. V letech 1929 – 1931 byl starostou okresního

spolu s Klátilem „redakční sbor předních soudružských pracovníků“.²⁹⁰ Tím začíná působení Josefa Klátila v Rakovníku, ve třicátých letech nejvýznamnějšího sociálního demokrata na Rakovnicku.

Marxistická levice ve straně stále sílila. Pravicové provládní vedení strany se obávalo o svůj osud i osud strany na sjezdu, který byl svolán na 25. až 28. září 1920. Měli oprávněnou obavu, že stranu ovládne radikální proud, který stranu a poté celý stát povede bolševickým směrem k bezpráví, znárodnění majetku a dalším pohromám. Bylo jim jasné, že takový kurz by mohl ve státě vyvolat nepokoje, či přímo občanskou válku. Ale viděli také, že ve straně již nemají většinovou podporu. Rozhodli se proto odložit stranický sjezd na pozdější dobu, získaný čas chtěli využít pro posílení své podpory. Uvědomili si, že jejich pozici uvnitř strany oslabila právě účast ve vládě. Z toho důvodu sociální demokracie odchází z vlády včetně jejího předsedy Tusara.²⁹¹ Jejich cílem je získat zpět podporu uvnitř strany, a to rozhodným bojem uvnitř proti stoupencům levice. Další působení ve vládě by jim to neumožňovalo. Nastoupila úřednická vláda Jana Černého.

1. srpna 1920 se konala Okresní konference zástupců politických organizací sociální demokracie politického okresu Rakovník v hostinci „U Pelců“ v Rakovníku. Přítomno bylo 80 delegátů ze 44 organizací a 60 hostů. Za zemský výkonný výbor strany byl přítomen senátor Karel Folber, za výkonný výbor II. kraje strany zde byl Josef Sýkora, okresní důvěrník z Rakovníka František Čermák a důvěrník z Kralovic Josef Tomášek. Tato konference byla ovládána protimarxistickými silami, což neznamenal, že nálada mezi většinou členů na Rakovnicku nebyla promarxistická.

zastupitelstva. Od roku 1931 byl za svou stranu členem městského zastupitelstva a v letech 1931 až 1938 byl I. náměstkem starosty Rakovníka. Vedle toho byl stále ředitelem družstva „Budoucnost“ a předsedou Spolku pro postavení Dělnického domu. V letech 1923 – 1927 a 1929 – 1938 byl okresním důvěrníkem strany na Rakovnicku. V roce 1924 vystřídal také Václava Ibla v čele hornických odborů na Rakovnicku a podal na něho několik trestních oznámení pro zpronevěru. Od roku 1923 byl také dočasně starostou 26. okresu D. T. J. Během II. republiky postupně opouštěl významnější pozice ve městě, straně a patrně také v konzumním družstvu. Jeho zaměstnancem ovšem zůstal až do své smrti. Po 2. světové válce se podílel na obnově sociální demokracie v Rakovníku. (SOKA Rakovník. Fond Odbočka dělnické akademie v Rakovníku. Zápis z valné hromady z 1.2.1946. RO 21.8.1920 s. 3. SD 9.9.1921 s. 7. SD 31.3.1921 s. 5. SD 22.3.1923 s. 3. SD 31.1.1924 s. 5. Dělnické listy 8.5.1925 s. 1. Dělnické listy 19.8.1927 s. 2. Dělnické listy 12.8.1927 s. 2. Dělnické listy 19.8.1927 s. 2. Dělnické listy 2.9.1927 s. 3. Dělnické listy 11.1.1929 s. 2. Dělnické listy 9.8.1929 s. 3. Dělnické listy 27.9.1929 s. 3. Rakovnické noviny 30.7.1937 s. 2. Rakovnické noviny 30.12.1938 s. 1. Naše stráž 17.10.1924 s. 6. Naše stráž 19.10.1928 s. 7. Hlas lidu 1.1.1939 s. 1. Hlas lidu 13.1.1939 s. 2.

²⁹⁰ RO, 24.7.1920 s. 3.

²⁹¹ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929), Praha 2005, s. 138.

Konference přijala rezoluci, v níž se postavila proti rozkolu mezi pravíci a levíci ve straně, který ohrožuje jednotu strany. Její stanovisko stálo mezi oběma názorovými proudy, protože měli snahu udržet jednotu strany. Trvala na přeměně kapitalistické společnosti na socialistickou. Odmítli odchod sociálně demokratických ministrů z vlády. Žádali socializaci výroby, podíl dělníků na ziscích firem. Byli toho názoru, že sociální demokracie musí připravovat dělnictvo k převzetí moci ve státě. Jejich nástrojem měly být dělnické rady. Považovali za nutné vybudovat socialistickou internacionálu v ČSR. Dále konference požádala, aby při dělení lounské župy vrámci strany na organizační obvody bylo sídlo jednoho z nich v Rakovníku a aby okres včetně Křivoklátska nebyl organizačně roztrhán. Konference také zvolila kandidáty pro volbu delegátů na sjezd strany. Za politický okres Rakovník jimi byli zvoleni: František Čermák, Magda Gebhartová, Josef Sýkora, Josef Zelenka, všichni z Rakovníka, Adolf Hamouz z Pavlíkova, Josef Klátil ze Hředel, Antonín Kameník z Kněževse a Karel Klouček z Příčiny.²⁹²

V této rozbouřené době se v Rakovníku schází dne 9. září 1920 další konference II. kraje sociálně demokratické strany. Zatímco Kladensko reprezentuje zejména Antonín Zápotocký a delegáti z Kladenska jsou téměř všichni stoupcem marxistické levice, za Rakovnicko se jí účastní Josef Zelenka, František Čermák, Josef Klátil a Josef Sýkora. Za marxistickou levici je zde za Rakovnicko pouze Josef Sýkora a Robert Benda z Nového Strašecí.²⁹³ Konferenci ovládla levice, která žádala o připojení strany k III. internacionále a konání sjezdu strany v původně plánovaném termínu. Ze složení rakovnické delegace na konferenci je patrné, že radikálové v této době stranu na Rakovnicku neovládali, protože jim chyběl silný vůdce. Sýkora byl sice stoupencem radikálů, ale měl mezi nimi umírněné názory, s pravicovou částí strany se chtěl dohodnout.²⁹⁴

Levice ve straně chtěla využít své převahy a rozhodla se sjezd strany uskutečnit v původním termínu. Sjezdu v Obecním domě v Praze se zúčastnilo 70% původně zvolených delegátů. Vedení strany bylo označeno za rozbíječe, ale radikálům se nepodařilo prosadit připojení strany k III. internacionále, pouze se o něm mělo vyjednávat. Nicméně sjezd vede k faktickému ustavení marxistické levice jako samostatné strany, byť zatím v lůně sociální demokracie.

9. října 1920 se konala v Rakovníku schůze Okresního výboru sociální demokracie.

²⁹² RO, 7.8.1920, s. 1.

²⁹³ Nové Strašecí nebylo součástí politického okresu Rakovníku, ale Benda poté rychle přesunul své působení do Rakovníka.

²⁹⁴ Svoboda (kladenská) 21.9.1920.

Na ní vystoupil Josef Sýkora, který se krátce předtím vrátil z Kladna, kde působil jako redaktor Svobody a krátce zastupoval šéfredaktora Antonína Zápotockého za jeho cesty do Ruska.²⁹⁵ Během svého působení na Kladně na podzim 1920 se dostal do konfliktu s oběma kladenskými vůdci a po návratu obvinil Zápotockého a Munu, že jsou agenty ruské bolševické vlády a vše konají v její prospěch, ne ve prospěch československého lidu. Dále je obvinil, že chtějí rozvrátit sociální demokracii v Československu a připravují občanskou válku. Kladenský sekretariát strany označil za expozituru III. internacionály. K Munovi dále sdělil, že zřídil Ústřední dělnickou radu na Kladně, která financuje komunisty v cizině a řídí podvratnou činnost v sociální demokracii v celém Československu. Zápotocký měl vyzývat své lidi k pronikání do vedení organizací strany a konzumních družstev za účelem jejich ovládnutí. Členové schůze se postavili na stranu Sýkory a odsoudili poměry na Kladně. Zároveň se vyslovili pro tradiční zásady sociální demokracie, tedy pro ideály II., nikoli III. internacionály.²⁹⁶

O dva dny později se konala schůze místní politické organizace v Rakovníku. Snaha pravicového vedení strany získat zpět ztracenou podporu vedla její členy k účasti na schůzích místních organizací.²⁹⁷ Z tohoto důvodu se této schůze účastnil i senátor František Soukup, který se společně s Františkem Čermákem vyslovil proti radikálnímu vývoji na Kladně. Jejich proslovy narušovalo jen minimum straníků. Většina členů se přidala ještě na jejich stranu. Robert Benda hájící pozici revolučního Kladna byl na schůzi ignorován.²⁹⁸ Josef Sýkora vyzval členy strany, aby se neúčastnili župního sjezdu strany v Lounech 5. až 6. prosince 1920, který byl svolán prozatímním župním výborem na příkaz z Kladna. Na něm měli vystoupit Šmeral a Zápotocký. Zároveň vyzval, aby ze strany nebyli zatím vylučováni komunisté až do výsledku listopadového sjezdu strany, který svolalo staré vedení.²⁹⁹

Je patrné, že v této době valná většina členů sociální demokracie na Rakovnicku ještě zůstávala věrná svým ve straně pravicověji orientovaným vůdcům, případně ještě nevěděli na jakou stranu se přidat. Ti radikálnější z nich byli silně otřeseni výpovědí svého, původně k radikálům se hlásícího vůdce, Josefa Sýkory, který za svého působení v kladenské Svobodě zjistil skutečné záměry tamních vůdců Muni a Zápotockého. Sýkora se počátkem října 1920

²⁹⁵ Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, Bakalářská práce. Martin Jelínek, Antonín Zápotocký a Kladensko – vztah osobnosti a prostředí. Praha 2019 s. 104 – 105.

²⁹⁶ RO 16.10.1920 s. 1, 3.

²⁹⁷ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929), Praha 2005, s. 139.

²⁹⁸ RO 16.10.1920 s. 3.

²⁹⁹ RO 16.10.1920 s. 3.

definitivně rozešel s radikální levicí, v níž stále silnější proud představovali budoucí komunisté. Tuto skupinu začal vnímat jako nepřátele strany i státu a rozhodl se proti nim bojovat ve svém rakovnickém regionu.

Ofenziva sterého vedení strany pokračovala svoláním krajské konference II. kraje sociální demokracie, který byl nejsilnějším v Čechách dne, 17. října 1920. Jednalo se o konferenci odpůrců radikální levice, což dokládá již faktické rozdělení strany v této době na levou a pravou frakci. Obě pořádaly vlastní konference a konferenci druhé frakce se neúčastnili. Na konferenci byly pozvány všechny organizace strany, ale radikální levice část z nich na ni nepustila. Přesto se na ní sešlo 80 delegátů, tři redaktoři politických listů strany, pět členů krajského výkonného výboru, dva senátoři a jeden poslanec. Na konferenci se senátor Soukup postavil proti III. internacionále, protože podle něho neměla nic společného s Marxem a vedla stát k anarchii. Krajský důvěrník strany a starosta Kladna Karel Kindl sdělil, že komunisté ovládli krajský majetek strany na Kladně včetně krajského ústředí. Ze 430 organizací strany v kraji stálo za pravicovým vedením 200 z nich. Věrnost starému vedení strany vyjadřovala i rezoluce, ve které se usnesli že: „ stojíme pevně a neochvějně jako dříve na zásadách československé sociální demokracie. Uznáváme pro nás platné její instituce, volené na posledním sjezdu strany v roce 1918 a směrodatná jsou pro nás usnesení posledních zastupitelstev strany. Nemůžeme uznat koncem září konaný vzdorosjezd, jenž byl jednou z příčin rozkolu ve straně a jehož iniciátoři jsou osobami smýšlení výlučně komunistického.“ Dále uvedli: „ Budeme se vši rozhodností jako dříve vést třídní boj proti buržoazii a kapitalismu.“... „ Pokládáme však za svou socialistickou povinnost chránit Československou republiku, považující ji za poklad pro svou činnost a život a snažit se budeme, by proletariát, jakožto početná vrstva v národě, byl v ní činitelem rozhodujícím. Pro nejbližší dobu domáhati se budeme důsledně reelního provádění socializace velkých podniků, rychlého provádění agrární reformy, energického boje proti drahotě, ochrany všech zájmů dělnické třídy a konečně provedení starobního pojištění.“.... „ V místech kde naše organizace ovládnuty byly komunisty, přičiní se soudruzi o neprodlené ustavení politických organizací sociální demokracie. V těchto místech učiní naši soudruzi také ihned opatření k provedení volby delegátů na řádný XIII. sjezd strany, jenž konati se bude v Praze dne 27. listopadu 1920.“ Konference dále uznala vyloučení Antonína Zápotockého ze strany a prohlásila, že kladenská Svoboda a lounský Průboj přestaly být časopisy Československé sociálně demokratické strany dělnické. Vyslovila důvěru senátorům Folbrovi a Soukupovi, jakož i

poslaneckému klubu sociální demokracie.³⁰⁰

Tato konference měla zastavit odliv členů k radikální levici a pojmenovat nový silný program, za kterým se do sociální demokracie, tedy té hlásící se k II. internacionále, vrátí podstatná část členů. Jasně se vymezili proti komunistům tím, že trvají na třídním boji, ovšem jsou pro zachování svého národního státu. Oproti tomu komunisté trvali na internacionálním postupu dělnické třídy, bez ohledu na státní hranice se svým vedením v Moskvě v podobě III. internacionály. Na okresech Kladno, Louny a Rakovník zůstal pravému křídlu strany jen jediný politický časopis, a to Rakovnický obzor, který byl distribuován i do okresů Kladno a Louny, kde časopisy, stejně jako politické organizace, byly ovládnuty radikální levicí, jež se postupně transformovala v komunisty. V tomto listu se také stále častěji objevují zprávy z Kladenska a Lounska. Z těchto důvodů byl název listu změněn od 1. ledna 1921 na „Sociální demokracie“ a byl určen pro okresy Rakovník, Kladno, Slaný a Beroun. Měl také existenční problémy, protože jeho kolportér v Rakovníku přešel ke komunistům a přestal ho distribuovat. Na Kladně založil v listopadu 1920 důvěrník II. kraje sociální demokracie Karel Kindl nový list strany pod názvem Dělnické listy, protože kladenskou Svobodu zcela ovládli budoucí komunisté.

Na základě krajské konference se usnesl výkonný výbor místní politické organizace sociální demokracie v Rakovníku na následujícím usnesení: „Výkonný výbor trvá nadále na směrnicích starého sociálně demokratického programu a odmítá všelike pokusy anarcho – komunistické, kterým padnout má padesátiletá práce československého proletariátu na zmar.“ Pověřila soudruha Sýkoru aby: „přezkoumal všechny členské legitimace a zavedl nový řádný katastr členský. Jest proto povinností soudruhů a soudružek, by tomuto soudruhovi odevzdali své členské legitimace. Když tak neučiní, nebude dále považován za člena a členku Československé sociálně demokratické strany dělnické a jako takový zbaven všelikých členských práv a spolkových výhod.“³⁰¹ Sýkora společně s Čermákem poté členům, kteří byli uznáni za vhodné být nadále členy sociální demokracie, vylepovali do stranických knížek červené známky. Mezi ženami červené známky vylepovala Marta Gebhartová. Do poloviny listopadu 1920 byly známky vylepeny dvěma stům členům.³⁰²

Sociální demokraté měli oproti kolegům na Kladně, Slaném či Lounech tu výhodu, že drtivá většina vedoucích představitelů strany na Rakovnicku zůstala věrna starému vedení.

³⁰⁰ RO 23.10.1920 s. 1.

³⁰¹ RO 23.10.1920 s. 2.

³⁰² RO 30.10.1920 s. 2. RO 20.11.1920 s. 3.

Mohli tedy zabránit ovládnutí svých organizací marxistickou levicí tím, že radikály prostě nepřeregistrují, což také učinili.

Stoupenci radikální levice si proto již v říjnu 1920 ustavili na své okresní konferenci důvěrníků místních sociálně demokratických organizací prozatímní okresní výbor sociálně demokratické levice, který si za svého okresního důvěrníka zvolil hornického odborového předáka Aloise Sasku a politickým sekretářem Roberta Bendu. Vznikla paralelní politická struktura levice jako opozice proti pravici, ovládající dosavadní aparát strany na okrese. Hájila zájmy levice v soudních okresech Rakovník, Nové Strašecí a Křivoklát. Nový levicový okresní výbor strany požádal pravicového okresního důvěrníka strany Františka Čermáka o předání majetku strany, včetně družstevního, čemuž Čermák samozřejmě nevyhověl.³⁰³ Na stranu marxistické levice se z 15 členů městského zastupitelstva za sociální demokracii přidali 4 zastupitelé, z nich nejvlivnější byli Josef Jirgl a Ferdinand Šustek, dále František Hejnal a Marie Koutníková.³⁰⁴

Existence dvou paralelně existujících stranických struktur sociální demokracie dává možnost řadovým členům strany rozhodnout se, k jakému křídlu se připojí. V této době posledních dvou měsíců roku 1920 se jasně ukazuje, že většina řadových členů strany v Rakovníku i celém okrese je stoupencem radikální levice. Přitom boj o řadového voliče vedly obě křídla strany s mimořádnou vytrvalostí. Za levici objíždí místní organizace zejména Robert Benda a Antonín Zápotocký, přijíždějící sem pomáhat levicovému křídlu z Kladna. Za pravicové křídlo agituje zejména Josef Sýkora. Ten koncem roku 1920 již neobhájoval svou pozici v rakovnické sociální demokracii, protože z Rakovníka odešel do Prahy na pozici redaktora Práva lidu. Sociální demokraté, kteří ve straně po rozkolu zůstali, ho odsuzovali za jeho radikálně levicové postoje do podzimu 1920. Z Práva lidu posléze odešel do Vídně, kde byl šéfredaktorem místních českých „Dělnických listů“, až do roku 1928, kdy převzal redakci časopisu „Duch lidu“ v Moravské Ostravě.³⁰⁵ Sýkoru v Rakovnickém obzoru a v agitaci na schůzích nahradil Václav Lulák,³⁰⁶ který se počátkem roku 1921 stal i sekretářem strany

³⁰³ Kos J., s. 45.

³⁰⁴ RO 30.10.1920, s. 2.

³⁰⁵ Veselý K., s. 54.

³⁰⁶ Václav Lulák, redaktor. Během rozkolu byl zpočátku stoupencem marxistické levice, ale během roku 1920 se od ní odklonil. Nejprve působí ve Stadonicích a Berouně. Byl redaktorem Podbrdského obzoru. Před příchodem do Rakovníka byl členem sociální demokracie v Hřebečnicích na Rakovnicku. Podle svědectví komunistů se před odklonem od marxistické levice na táboru lidu v Týřovicích bil do prsou a volal: „Já jsem bolševik.“ Koncem roku 1920 se stal místodůvěrníkem místní organizace sociální demokracie v Rakovníku a redaktorem Rakovnického obzoru. V lednu 1921 se stal sekretářem sociální demokracie v okrese Rakovník. V dalších měsících se podílel na obnově sociální demokracie na Lounsku, kde byl 2.4.1922 zvolen do župního

v Rakovníku. Jeho politická minulost byla částečně podobná minulosti Sýkory. I Lulák byl zpočátku stoupencem levého křídla, tedy marxistické levice ve straně, i on později po další radikalizaci tohoto křídla přešel k pravici. Před příchodem do Rakovníka působil v obci Hřebečnický jižně od Rakovníka a v Berouně. Byl také starostou ve Strádonicích.

Bylo jasné, že takový stav nemůže dlouho vydržet. Pod hlavičkou jedné strany nemohly na věčné časy zůstat strany fakticky dvě. Zatímco marxistická levice vedená Bohumírem Šmeralem vyčkávala, rozhodla se pravicová frakce pro rozhodný útok. Situace pro ni začínala být výhodná. Radikálně levicová povstání v Evropě byla již poražena a Rudá armáda ještě nedávno se nebezpečně přibližující k československým hranicím Polskem, byla zastavena u Varšavy a donucena k ústupu. Za pravicovou frakcí strany stála i úřednická vláda premiéra Černého s policií i armádou. Místem střetu se stalo sídlo strany v Lidovém domě, který nebyl přímo majetkem strany, ale konkrétních osob z vedení, kteří byli členy pravicové frakce. Ti požádali o jeho vyklizení od stoupenců levice, kteří ho ovládali a obsazení policií pro porušení držby. V Lidovém domě se nacházela tiskárna Rudého práva, listu hájícího zájmy radikální levice. K obsazení Lidového domu policií a zastavení vydávání Rudého práva došlo 9. prosince 1920.³⁰⁷ Radikální levice byla tímto postupem donucena k radikální akci, k pokusu převzít moc ve státě a vyhlásila generální stávkou.

Výzva vedení radikální levice našla kladnou odezvu i na Rakovnicku. Místní sekretariát levice sociálně demokratické strany v Rakovníku, který měl sídlo v čísle popisném 477, se stal sídlem nově vzniklého Okresního revolučního výboru, v němž byli nejaktivnější Robert Benda, František Šustek, Karel Jandus,³⁰⁸ Vladimír Landa, Josef Jirgl³⁰⁹ a Stanislav

představenstva v Lounech, později sekretářem sociálně demokratického IV. obvodu Župy lounské. Po ustavení okresní odborové rady v Rakovníku v roce 1923 se Lulák stal jejím jednatelem. V roce 1924 opustil místo ve vedení župy i redakci Sociální demokracie a odešel na místo sekretáře sociální demokracie v Mladé Boleslavi. (Svoboda kladenská 24.3.1921 s. 3. Svoboda kladenská 7.1.1922 s. 2. RO 25.12.1920 s. 3. SD 7.1.1921 s. 3. SD 9.9.1921 s. 7. SD 7.4.1922 s. 5. SD 22.3.1923 s. , s. 3. SD 13.3.1924 s. 2.)

³⁰⁷ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929), Praha 2005, s. 143.

³⁰⁸ Karel Jandus, narozen roku 1882 v Dolních Počernicích. Po příchodu do Rakovníka pracoval jako dělník v Šamotce, kde se stal postupně předsedou odborové organizace sociálních demokratů (centralistů). Později se přidal k marxistické levici a účastnil se Prosincové stávky v roce 1920, za což byl zatčen a vězněn do února roku 1921. Po vzniku KSČ se stal jejím členem a vůdcem MVS v Šamotce, kde se tyto komunistické odbory staly nejsilnějšími. Stal se také předsedou odborové rady komunistických odborů pro soudní okresy Rakovník a Křivoklát, tedy vůdcem MVS Politického okresu Rakovník. V polovině dvacátých let se stal také předsedou místní organizace KSČ v Rakovníku. Ve dvacátých letech bojoval o vliv v KSČ na Rakovnicku s křídlem Josefa Jirgla. V roce 1929 se přidal na stranu Komunistické opozice, kam přešel i s MVS. Po zániku Komunistické opozice v roce 1932 se v čele MVS v Šamotce vrátil do sociální demokracie a v Šamotce poté vedl její odborovou organizaci. (Svoboda kladenská 24.2.1921 s. 4. Prol. 13.4.1923 s. 4. Prol. 17.1.1924 s. 2. SD 24.3.1922 s. 4. SD 18.1.1923 s. 1.)

³⁰⁹ Josef Jirgl, kamnář. Členem sociální demokracie byl již před 1. světovou válkou. V roce 1919 se stal členem městského zastupitelstva a členem městské rady. Později se přidal k marxistické levici a později z ní vzniknuvší

Gebhart.³¹⁰ Výbor organizoval stávky a demonstrace, byl ve spojení s Ústředním revolučním výborem na Kladně a koordinoval jednání svých kolegů v závodech. Generální stávka vypukla v Rakovníku 10. prosince 1920. V závodech vznikaly revoluční výbory, které rozhodovaly o jejich vyvlastnění. Pravicoví sociální demokraté a národní socialisté se postavili proti stávce, ale nedokázali ji zastavit. Marxistická levice na svou stranu strhla většinu dělníků. 11. prosince 1920 rozhodl revoluční výbor o vyvlastnění Šamotky.³¹¹ Dále rozhodl o vyvlastnění některých černouhelných dolů na Rakovnicku, či Steinovy textilky v Roztokách u Křivoklátu. O den později místní revoluční rady vyvlastňují statky zejména rodu Fürstenberků na Křivoklátsku. Vláda na tento pokus o převzetí moci reagovala nasazením policie, armády a vyhláškou, kterou nad Rakovnickem vyhlásila mimořádné opatření dne 13. prosince 1920. Organizátoři převratu se ještě téhož dne sešli na Kladně a rozhodli o ukončení stávky i v místech, kde ještě probíhala. Současně Kladno obsazovala policie a armáda, levicoví představitelé z Rakovnicka se proto zachránili útekem domů. Nicméně i na Rakovnicko se stahovala armáda a policie s četnictvem. Ještě večer 13. prosince 1920 se schází levicoví důvěrníci celého okresu a přes návrh Bendy na ukončení stávky trvají na jejím pokračování. Po příchodu bezpečnostních složek jsou zatýkáni vedoucí revolučních výborů, řadoví členové si za ně volí náhradníky, ale i ti jsou zatčeni. Zatčeno bylo celé vedení marxistické levice v Rakovníku, do něhož patřili Robert Benda, František Šustek, Alois Saska,³¹² Karel Jandus, Stanislav Gebhart, Vladimír Landa a Antonín Bláha.³¹³ Pod dohledem

Komunistické strany Československa. V roce 1924 se stal po Václavu Iblovi předsedou družstva Svépomoc, které bylo majitelem Dělnického domu. Ve dvacátých letech soupeřil o vliv v e straně na Rakovnicku s křídlem Karla Janduse. V roce 1928 nařkl národně socialistického starostu Vaněčka, který ho údajně měl uplácet. U soudu však přiznal, že lhal a musel se starostovi omluvit a zaplatit pokutu. V roce 1929 zůstal věrný novému vedení KSČ, ovšem počátkem roku 1931 KSČ opustil a dočasně se přidal ke Komunistické opozici. Ještě v roce 1931 vstoupil do Československé strany národně socialistické, za kterou kandidoval v roce 1938 do městského zastupitelstva v Rakovníku. Zastupitelem se stal až koncem roku 1938 jako náhradník za odstoupivšího bývalého starostu Čeňka Vaněčka. Vstoupil do Strany národní jednoty a později Národního souručenství. Zastupitelem byl i během Protektorátu. (SD 10.11.1923 s. 2. Socialistické slovo 23.12.1927 s. 3. Naše slovo 29.5.1928 s. 4.

³¹⁰ Kos J., s. 50.

³¹¹ Rakovnické a Poštorenské keramické závody v majetku Živnostenské banky. V práci bude nadále používán název Šamotka.

³¹² Alois Saska, odborový předák. Byl jedním z organizátorů Prosincové stávky v roce 1920 na Rakovnicku. Z tohoto důvodu byl do února 1921 ve vazbě na Pankráci. Poté se stal tajemníkem Všeodborových skupin na Rakovnicku. Jeho hlavní základnou byly ovšem hornické odbory, kde působil jako tajemník Svazu československých horníků v Rakovníku. V roce 1921 byl po určité dobu také okresním důvěrníkem KSČ na Rakovnicku. Krátce poté odešel na Kladno, kde působil jako předák v MVS. Během krize KSČ na přelomu dvacátých a třicátých let se vrátil do sociální demokracie a v roce 1935 vedl její kandidátku do voleb okresního zastupitelstva na Kladensku. Ve druhé polovině třicátých let byl také starostou IV. kraje D. T. J. se sídlem v Kladně, pod který spadal i 26. okres D. T. J. v Rakovníku. (Svoboda kladenská) 24.2.1921 s. 4. Svoboda (kladenská) 7.4.1921 s. 3. Svoboda (kladenská) 16.4.1921 s. 3. Sociální demokracie 29.4.1921 s. 6. Sociální demokracie 16.9.1921 s. 5. Sociální demokracie 21.10.1921 s. 4. Rakovnické noviny 2.9.1938 s. 8. Dělnické listy 6.12.1929 s. 2.)

státní moci se postupně obnovuje výroba v továrnách, obnovují se práce na statcích, horníci začínají opět fárat. Nástup do práce urychlil i okresní hejtman Vaniš, který stávkujícím pohrozil, že pokud se do 24 hodin nevrátí do práce, budou okamžitě propuštěni. Stávka se nejdéle udržela v textilce Stein v Roztokách a zejména v Šamotce, kde skončila až po poledni 15. prosince 1920. Zatčení radikálové byli obviněni z velezrady a ti, kteří zabírali statky a závody, byli obviněni pro veřejné násilí a pro násilné vpadnutí do cizího majetku. Při nepokojích se protestující zmocnili i některých zbraní, za to byli obviněni pro veřejné násilí a vyhrožování. Celkem bylo zatčeno na Rakovnicku během prosincových nepokojů 30 osob, většina byla propuštěna do února 1921 a obvinění proti nim byla stažena. Jen V. Vydra a D. Bok z Křivoklátu byli odsouzeni k výkonu trestu na 8 měsíců. Mírné tresty nebyly vynášeny z důvodu legálnosti jejich činů či slabosti ústřední moci, ale z důvodu uklidnění situace a snahy vlády řešit komunistický problém klidnou cestou. Ne všichni byli propuštěni, například i na Rakovnicku velmi aktivní vůdce kladenské levice Antonín Zápotocký byl odsouzen a na svobodu byl propuštěn roku 1922.

Generální stávka a faktický pokus o převzetí moci ve státě skončily neúspěchem. Od počátku nebyla marxistická levice silou, která by byla aktivní, pouze byla vlečena událostmi a své radikální vystoupení si nechala vnutit. Zásahu státní moci nemohla odolat a její porážka znamenala konec snah levice ovládnout celou sociálně demokratickou stranu. Začal proces vzniku nové Komunistické strany Československa, který byl dokončen v květnu 1921. Současně s tím došlo k dělení dalších organizací přidružených k sociální demokracii, jako byly D. T. J., sociálně demokratické odbory a další. Stát se již nemusel akutně obávat komunistického převratu. Komunistická strana nebyla v ČSR zakázána, mohla zde volně působit jako jakákoliv jiná politická strana. Vyrostla z ní v poměru k počtu obyvatel státu nejpočetnější komunistická strana na světě. Stále zůstávala napojena na III. internacionálu a zejména po její bolševizaci v roce 1929 vzrostlo nebezpečí možného bolševického převratu v budoucnosti.

Po dobu věznění vůdců radikální levice nevykonával sekretariát marxistické levice žádnou činnost. Ta byla obnovena až po propuštění Roberta Bendy koncem února 1920. Benda sám uvedl, že se vrátil z vysokého učení pankrácké univerzity.³¹⁴ Stávky se na Rakovnicku účastnilo celkem 2.748 osob.³¹⁵ Činnost okresního výboru marxistické levice byla obnovena až po návratu zatčených vůdců 3. března 1921. V době mezi prosincovou

³¹³ Svoboda (kladenská) 3.3.1921, s. 4.

³¹⁴ Svoboda (kladenská) 3.3.1921, s. 4.

³¹⁵ Kos J., s. 55.

stávkou a obnovením činnosti levice se mnoho jejich organizací rozpadlo. Část jejich sympatizantů se začala vracet k sociální demokracii, a to z důvodu nezdaru stávky, ale také pro perzekuce jejich aktivních účastníků, kteří v nejednom případě byli ze zaměstnání propuštěni. Pak snadno podlehlí výzvám sociálních demokratů o nezodpovědném chování levicových předáků. Mnoho z nich se ale na jaře 1921 k marxistické levici vyvinuvší se v komunistickou stranu, zase vrátilo.

Místní organizace sociální demokracie, její pravicové křídlo v Rakovníku si 7. prosince 1920, tedy těsně před stávkou, zvolilo své nové vedení. Předsedou organizace byl zvolen Václav Kos, místodůvěrníkem Václav Lulák, nový redaktor Rakovnického obzoru.³¹⁶ Lulák se počátkem roku 1921 stal sekretářem sociálních demokratů v soudním okrese Rakovník.

Sociální demokracie se snažila na svou stranu přetáhnout sympatizanty a členy KSČ. Příliš úspěšná nebyla. 12. června 1921 pořádala v Rakovníku tábor lidu, kterého se účastnilo pouze 500 osob, tedy přibližně stejně jako jejího tábora lidu 1. května 1921. Komunisté na svých akcích měli účast několikanásobně vyšší. Od počátku roku 1921 byl na schůzích a konferencích velmi aktivní Václav Lulák, který ve svých projevech odsuzoval rozeštvávání dělníků ze strany komunistů. Na dělnických a stranických schůzích docházelo k četným hádkám a napadáním kvůli agitaci komunistů. Obě strany se snažily dostat dělníky na svou stranu. V této době byli úspěšnější komunisté. Aby František Čermák na Dělnickou olympiádu D. T. J. na Maninách v Praze v červnu 1921 přivedl vůbec početnější zastoupení z Rakovníka, musel dát zaměstnancům konzumního družstva placené volno a zaplatil jim i cestu vlakem.³¹⁷

Představitelé sociální demokracie v Rakovníku byli na jaře 1921 napadáni kladenskou Svobodou lživými zprávami. Proti těmto nařčením se ohrazovali. Oni sami nazývali komunisty jako „tovaryše.“ Ve většině obcí okresu, kde byly předtím v boji mezi sociálními demokraty a komunisty organizace strany rozvráceny, byly organizace sociální demokracie většinou obnoveny. Většina sociálně demokratických starostů v okrese zůstala v sociální demokracii i po rozkolu.³¹⁸ Za slušnější komunisty na okrese považovali sociální demokraté pouze Ferdinanda Šustka a Josefa Landu.

³¹⁶ RO 25.12.1920, s. 3.

³¹⁷ Svoboda (kladenská) 14.6.1921, s. 3.

³¹⁸ RO 15.4.1921, s. 5.

Počet členů sociální demokracie v Rakovníku v první polovině roku 1921 rychle klesal až na 40 členů v červnu. V druhé polovině roku se trend podařilo obrátit, část členů se od KSČ odvrátila a vrátila se do řad sociální demokracie, takže již koncem roku 1921 měla v Rakovníku 500 členů. V celém politickém okrese Rakovník měla koncem roku 1921 42 politických organizací s 1.542 členy.³¹⁹ V porovnání s počty komunistů měla tedy asi jen pětinu až šestinu členů.

Ač nebyla situace sociální demokracie v Rakovníku nejlepší, byla stále o mnoho lepší než na Kladensku, Slánsku či Lounsku. V Lounech se okresní i místní organizace strany rozpadly poté, kdy téměř všichni členové přešli ke KSČ, přesněji v této době k marxistické levici v roce 1920. Sociální demokracii zde zbyli věrní jen jednotlivci. Z tohoto důvodu byla v rámci sociální demokracie rozdělena Lounská župa do čtyř obvodů, z nichž jeden měl sídlo v Rakovníku. Spadaly pod něj soudní okresy Rakovník, Křivoklát, Louny, Žatec a Postoloprty. Rakovnický okresní výbor strany byl zároveň okresním výborem i pro tyto okresy. Okresním i obvodním důvěrníkem byl František Čermák, místodůvěrníkem obvodu rakovnický starosta Antonín Urban, jeho pokladníkem Václav Hornof a sekretářem Václav Lulák.³²⁰ O stavu sociální demokracie v ostatních okresech obvodu svědčí to, že všichni tito členové vedení byli z Rakovníka. Župní sekretariát pro Lounskou župu strany byl zřízen v Rakovníku. Pro úbytek členů a odběratelů se do finanční tísně dostal i Rakovnický obzor. Časopis se od 1. ledna 1921 stal obvodním časopisem sociální demokracie pro všech pět výše uvedených okresů. Členové strany byli vyzýváni, aby konaly sbírky na podporu listu, který od 1. ledna 1921 nesl název „Sociální demokracie“.

Zatímco na Rakovnicku a Křivoklátsku se dařilo v obcích organizace sociálních demokratů ve většině případů obnovovat, na Lounsku a Žatecku byla jejich obnova pomalejší a v menší míře. Na plenární schůzi vůdci sociální demokracie na Rakovnicku sdělili, že strana zde má polovinu organizací i členů oproti stavu před rozkolem.³²¹

Do předsednictva župní konference v Lounech 8. května 1921 byl za Rakovnicko zvolen Václav Lulák. Na konferenci bylo sídlem Župní organizace mládeže sociálních demokratů Lounské župy zvoleno město Teplice.

Místo Sýkory se agitace pro sociální demokracii na Rakovnicku ujal Václav Lulák.

³¹⁹ Veselý K., s. 32.

³²⁰ SD 7.1.1921, s. 5.

³²¹ SD 27.5.1921, s. 7.

Objížděl jednotlivé organizace, zejména jejich schůze, kde aktivně oponoval komunistickým řečníkům. Bezesporu zejména zásluhou jeho a Františka Čermáka se podařilo během roku 1921 stranu na Rakovnicku konsolidovat. Václav Lulák byl po konsolidaci strany na Rakovnicku vyslán za stejným účelem na Lounsko, kde se za jeho vydatné pomoci podařilo obnovit sociální demokracii jako opět silnou stranu tohoto regionu.

14. srpna 1921 se v Praze konala konference zastupitelstva sociálních demokratů VI. župy (lounské). Na závěr jednání se vyslovili proti úřednické vládě, která právě vládla, chtěli politickou vládu za účasti sociální demokracie, dále konstatovali, že rozdělením původní sociální demokracie a vznikem nesystémové KSČ padla do budoucnosti možnost vytvořit levicovou vládu, prosadit vyšší daňové zatížení vysoko příjmových osob, levice nebude moci zlepšit chudým jejich sociální pozice a vymoženosti, nebude moci zamezit růstu nacionálních vášní. Jediným bodem, kde byli spokojeni, byla konsolidace strany po rozkolu.³²²

Obvodním a okresním důvěrníkem sociálních demokratů byl po rozdělení strany František Čermák, obvodním a okresním pokladníkem Václav Hornof.³²³ Členy župního výboru za Soudní okres Rakovník byli František Čermák, Václav Lulák, Josef Klátil a Antonín Kameník.³²⁴

2. dubna 1922 se v Lounech konala konference župního zastupitelstva strany. Do předsednictva byli zvoleni František Čermák, Václav Lulák a Hofman z Kladna. V Lounské župě bylo v této době 200 základních organizací sociální demokracie. Složení předsednictva stále svědčilo o tom, že v této župě byla rakovnická organizace stále nejsilnější.³²⁵

Sociální demokracie měla v roce 1922 v okrese Rakovník 1.100 řádně placících členů v 22 politických organizacích. List Sociální demokracie vycházel v týdenním nákladu 1.300 čísel. Domkáři měli 28 skupin se 720 členy, D. T. J. měla 16 jednot s 1.500 členy. Sociální

³²² SD 19.8.1921, s. 5.

³²³ Václav Hornof, sociální demokrat. Od 5.6.1918 stál v čele odborů sociálních demokratů na Rakovnicku. Byl také tajemníkem jejich konzumního družstva a pokladníkem okresní organizace strany. Po smrti Františka Čermáka stál v čele okresní správní komise až do jejího definitivního rozpuštění v roce 1928. (RO 6.12.1919 s. 3. SD 7.1.1921 s. 5. SD 25.2.1921 s. 4. SD 9.9.1921 s.7. Naše stráž 8.8.1924 s. 4. Naše stráž 17.10.1924 s. 6.)

³²⁴ SD 9.9.1921 s. 7.

³²⁵ SD 7.4.1922 s. 5.

demokracie měla na okrese 20 starostů a 173 zastupitelů. Příjmy strany činily 18.498,57 Kč, výdaje 16.482,30 Kč. Byla stále nejsilnější stranou na Rakovnicku.³²⁶

Již delší dobu sociální demokraté pocítovali potřebu mít v Rakovníku svůj spolkový dům, protože na různé akce si museli pronajímat cizí objekty. Vzhledem ke sporům a rozdělení původní strany museli získání svého domu odložit až na rok 1922. Pochopitelně neměli dost vlastních finančních prostředků, proto byli donuceni vzít si úvěr. Okresním organizací se naskytla příležitost koupit v Rakovníku hotel Jerie,³²⁷ protože po smrti hoteliéra Jindřicha Jerie nebyl v této rodině nikdo, kdo by chtěl v provozování hotelu pokračovat. Vdova po hoteliérovi hledala kupce. Hotel po přestavbě na Lidový dům sloužil jako sekretariát strany, sekretariát domkářů, všeodborového svazu a D. T. J. Část prostor byla vyčleněna také redakci „ Sociální demokracie. “ Dále sloužil pro kulturní vyžití mládeže, byl v něm zřízen divadelní sál, kde byly pořádány různé akce strany i jiných stran a korporací jako plesy, konference, přednášky, kurzy a další. Pamatovali i na tělocvičnu pro D. T. J. V části domu zůstal hostinec. Dále v něm byla zřízena lidová jídelna s laciným jídlem. Jeho majitelem bylo Družstvo pro stavbu Dělnického domu v Rakovníku, jehož členy a tím i majiteli byly všechny organizace strany na okrese.³²⁸

Protože strana měla nedostatek finančních prostředků na rekonstrukci a bylo třeba šetřit, rozhodla 29. června 1922 všeplenární okresní schůze strany v Rakovníku, že každý člen zdarma odpracuje 40 hodin na přestavbě hotelu Jerie na Lidový dům.³²⁹

Na otevření Lidového domu byli pozváni zástupci výkonného výboru strany v Praze, za D. T. J. Hummelhans, zástupci Dělnické akademie, za poslanecký a senátorský klub se účastnil Folber, dále zástupci Svazu domkářů a maloročníků, Odborového sdružení československého a župní výbor Lounské župy zastupoval Karel Kindl z Kladna.³³⁰ V předvečer otevření Lidového domu 16. prosince 1922 sehrál Dramatický odbor sociálních demokratů historickou hru Arno Dvořáka „ Kníže. “ Hlavní podíl na získání a přestavbě Lidového domu měl František Čermák.

³²⁶ SD 14.4.1921, s. 5.

³²⁷ Dnešní Tylovo divadlo.

³²⁸ SD 23.6.1922 s. 3.

³²⁹ SD 7.7.1922, s. 3.

³³⁰ SD 1.12.1922, s. 1.

Před volbami 3. června 1923 se v Lidovém domě sešly organizace sociální demokracie VI. župy (lounské). Na jednání konstatovali, že sociálně demokratické organizace působí v polovině obcí župy, na konferenci se dále zabývali pomocí pro dělníky, vymezili se proti KSC a plánovali předvolební kampaň před obecními volbami.³³¹

Antonín Urban byl rakovnickým starostou do nových obecních voleb v roce 1923, kde již zvítězili českoslovenští socialisté. Poté vzhledem ke svému pokročilému věku postupně z politiky ustupoval, ovšem ještě ve volebním období 1927 – 1931 byl náměstkem starosty.

2.6.1.3 Satelitní organizace Československé sociálně demokratické strany dělnické

2.6.1.3.1. Dělnické tělocvičné jednoty (D. T. J.)

Dělnické tělocvičné jednoty se stejně jako strana postupně vzpamatovaly z úbytku členstva a pozastavení činnosti během 1. světové války. Po návratu vojáků domů a obnovení činnosti D. T. J. nastal prudký nárůst členstva, jednot i akcí, které pořádaly. V kulturní činnosti D. T. J. vzdělávaly své činovníky, pořádaly přednášky, zakládaly knihovny či získávaly odborné časopisy pro děti a dorost.³³² Brzy začal být prudký nárůst členstva akcí brzděn spory mezi levicí a pravicí ve straně.³³³

Rakovník byl centrem 26. okresu D. T. J., jehož součástí kromě obcí Rakovnicka byly i obce na Kralovicku. 20. července 1919 se Rakovník stal sídlem nového IV. kraje D. T. J. Pod tento kraj spadalo 20 politických okresů se 45 soudními okresy.³³⁴ Starostou kraje se stal Josef Sýkora z Rakovníka. Starostou 26. okresu D. T. J. se stal nejprve v únoru 1919 V. Brož,³³⁵ kterého počátkem roku 1920 nahradil Rudolf Příbík, hodinářský pomocník.³³⁶ Od počátku roku 1920 přestalo být Kralovicko součástí 26. okresu D. T. J. a bylo přerazeno pod 39. okres D. T. J.

³³¹ SD 7.6.1922 s. 1.

³³² SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Spis D. T. J. – tělocvičné hnutí na Rakovnicku, rukopis, s. 6.

³³³ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Spis D. T. J. – tělocvičné hnutí na Rakovnicku, rukopis, s. 46.

³³⁴ RO 26.7.1919 s. 5.

³³⁵ RO 1.3.1920 s. 5.

³³⁶ RO 11.1.1920 s. 5.

V roce 1920 se dále vyhrocoval spor uvnitř Československé sociálně demokratické strany dělnické, který se postupně přenesl i do D. T. J.. Na Rakovnicku se v D. T. J. vztahy vyhrocovaly zejména po návratu ruského legionáře Josefa Falbra v březnu 1920,³³⁷ který byl předtím v květnu roku 1919 zatčen v Irkutsku pro agitaci ve prospěch bolševiků.

Přibíkovo vedení se počátkem roku 1921 snažilo udržet jednotu D. T. J. na Rakovnicku zejména proti tzv. „ Opozičnímu výboru D. T. J., “ který se snažil okresní organizaci ovládnout ve prospěch marxistické levice, tedy rodící se KSČ. Výbor vyzýval členy D. T. J. k odporu proti současnému vedení, které stálo v opozici proti marxistické levici.³³⁸

Jednotu D. T. J. se nakonec uhájit nepodařilo. Do odtržených Federovaných tělocvičných jednot (F. D. T. J.), které se staly satelitní organizací KSČ, se přihlásila část členů D. T. J. včetně rakovnické. Některé jednoty v obcích rozkol nevydržely a zanikly. Část členů opustila dělnickou tělovýchovu úplně.

V průběhu roku 1921 se podařilo D. T. J. na Rakovnicku alespoň částečně konsolidovat a připravit se na 10. výročí založení D. T. J. v Rakovníku. Termín oslav byl naplánován na 4. září 1921. Vlastní cvičení proběhlo na stadionu SK Sparta Rakovník. Zároveň se jednalo o manifestaci sociálních demokratů na Rakovnicku v tom smyslu, že strana stále existuje a vzpamatovává se z odlivu členů ke komunistům.³³⁹

Cvičení se účastnilo vedle cvičenců z Rakovníka také 100 cvičenců z Třemošné. Časně ráno šlo v průvodu 300 osob za doprovodu hudby. Ve 13.00 hodin vyšel další průvod městem z městských sadů „ Na Losích. “ V čele průvodu byl nesen červený prapor, za ním šlo 190 žaček, 160 žáků, dále za nimi šla a hrála hudba pana Kohouta. Za hudbou šlo 50 dorostenek a 80 dorostenců, dále dospělých 120 členek a 70 členů v krojích a 120 členů ve cvičebním úboru. Za nimi šlo za dalším červeným praporem 100 cvičenců a hostů z Třemošné. Celkem se oslav účastnilo 826 členů D. T. J. z Rakovnicka a 100 z Třemošné. Na konci průvodu šly stovky členů strany s červenými karafiáty a rudými prapory. Průvod šel na cvičiště, kde je přivítal starosta a zakladatel D. T. J. v Rakovníku Antonín Urban, po něm vystoupil starosta D. T. J. František Hummelhans, který ve svém projevu podpořil cvičení jako pěstění krásného těla, neboť jenom ve zdravém těle může být zdravý duch. Dále uvedl,

³³⁷ RO 13.3.1920 s. 3.

³³⁸ SD 4.3.1921 s. 5.

³³⁹ SD 12.8.1921 s. 8.

že tato olympiáda D. T. J. se koná i přes útoky četných nepřátel. Po jeho vystoupení byla zahrána dělnická hymna „ Rudý prapor. “ Následovalo cvičení zejména gymnastického druhu podle pohlaví a věku. Cvičení sledovalo 4.000 diváků.³⁴⁰

V roce 1922 došlo ke změně na místě starosty D. T. J. v Rakovníku. Antonína Urbana, který byl také starostou města, nahradil Alois Leiske.^{341 342} Rakovnická D. T. J. se také účastnila 6. srpna 1922 veřejného cvičení D. T. J. IV. kraje v Mostě. V březnu téhož roku došlo i k výměně okresního vedení D. T. J., když do čela byl zvolen Josef Klátil na valné hromadě 26. okresu D. T. J.³⁴³

Statistické vyjádření síly D. T. J. na Rakovnicku v letech 1914 – 1922:³⁴⁴

rok	členů v Rakovníku	členů 26. okr. D. T. J.	počet jednot	počet nečinných jednot
1914	71			
7. 1919	229	3.965	32	
1920	187	2.298	33	
2. 1921		2.255	39	6
12. 1921	207	1.735	23	
1922	283	1.500	22	2

³⁴⁰ SD 9.9.1921 s. 5.

³⁴¹ SD 10.3.1922 s. 5.

³⁴² Alois Leiske, sociální demokrat. Byl činný v D. T. J., kde působil jako náčelník 26. okresu D. T. J. V roce 1934 odešel na nové působiště v Berouně. Později se do Rakovníka vrátil a po válce pomáhal obnovit v Rakovníku Dělnickou akademii. (SOkA Rakovník. Fond odbočka Dělnické akademie v Rakovníku. Zápis z valné hromady (1.2.1946. SD 10.3.1922, s. 5. SD 22.3.1923 s. 3. DL 1.6.1934 s. 1.)

³⁴³ SD 31.3.1922 s. 5

³⁴⁴ Veselý K., s. 47, 49, 50. SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel. Karton č. 1. Spis D. T. J. – tělocvičné hnutí na Rakovnicku – rukopis. RO 29.3.1919 s. 4. SD 31.3.1922 s. 5. SD 14.4.1922 s. 5.

2.6.1.3.2. Odborové sdružení československé

V červnu 1918 byla v Rakovníku obnovena i odborová komise strany, jejímž předsedou se stal Václav Hornof. Jako první se obrodila odborová organizace horníků 15. září 1918. Po skončení války rychlá obnova odborů pokračovala. K 13. dubnu 1919 měly odbory sociálních demokratů již 42 skupin se 4.028 členy.³⁴⁵

Členové centralistických odborů se v listopadu 1918 spojili s odbory původně autonomistických sociálních demokratů,³⁴⁶ tak jako se spojily obě sociálně demokratické strany.

Jelikož nejpočetnějšími mezi odboráři byli horníci, založili si v Rakovníku svůj vlastní sekretariát. Byli také nejradikálnější a bylo mezi nimi nejvíc stoupců radikální levice. Do čela hornického sekretariátu se postavil nejprve Alois Saska, který později odešel do hornických odborů KSČ na Kladno. V Rakovníku ho nahradil Václav Ibl.³⁴⁷³⁴⁸ Oba byli stoupci radikální levice a oba se v roce 1921 stali členy KSČ.

Rok 1920 byl vrcholem sociálně demokratického odborového hnutí na Rakovnicku.³⁴⁹ Minimálně do spojení s MVS počátkem třicátých let. Ale již koncem tohoto roku se i v odborech začaly projevovat rozpory mezi marxistickou levicí a zbytkem umírněných. Tak jako u D. T. J. zněla dohoda mezi oběma skupinami, že se odborů nebude týkat rozdělení strany. Ale ani tato dohoda nebyla dodržena kvůli snaze komunistů ovládnout celé sociálně demokratické odborové hnutí.

³⁴⁵ Veselý K., s. 34.

³⁴⁶ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. III., s. 12.

³⁴⁷ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. III., s. 13.

³⁴⁸ Václav Ibl, komunista. Původně byl ševcem a členem Sokola, později horníkem. Byl činný v sociálně demokratických odborech, kde se po Saskovi stal sekretářem horníků na Rakovnicku. Po založení družstva Svěpomoc, které mělo za úkol postavit Dělnický dům v Rakovníku, se stal jeho předsedou. Počátkem roku 1924 byl obviněn z nehospodárnosti s penězi hornických odborů, Hornického podpůrného fondu. U něho nedokázal doložit část výdajů za poslední roky a v lednu 1924 byl sesazen z postu odborového sekretáře horníků na Rakovnicku. V únoru 1924 ho komunisté přesunuli do MVS na Kladně, ale po dalších obviněních a důkazech o zpronevěře z jeho strany byl v květnu 1924 vyloučen z KSČ a vrátil se k práci horníka, což se mu stalo osudným. V lednu 1927 byl zasypán při sesuvu na dolu Anna v Mutějovicích na Rakovnicku, zemřel při převozu do nemocnice. (SD 19.5.1922 s. 5. SD 30.6.1922 s. 4. SD 12.7.1923 s. 3. SD 17.1.1924 s. 2. SD 7.2.1924 s. 3. SD 28.2.1924 s. 3. Naše stráž 30.5.1924 s. 4. Dělnické listy 28.1.1927 s. 2.

³⁴⁹ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. III., s. 13.

V samotném Rakovníku se důvěrníkem Československé odborové komise při sociální demokracii v Rakovníku stal koncem roku 1919 Josef Sýkora.³⁵⁰

Snaha udržet jednotu odborů trvala ještě na jaře 1921, kdy se Všeodborová konference odborů sociálních demokratů a komunistů konala 17. dubna 1921 v Rakovníku v hotelu „U Pelzů.“ Hájila zájmy 4.789 svých členů na okrese, bylo na ní přítomno 78 delegátů. Na konferenci vystoupili: tajemník odborové rady komunista Alois Saska a zástupce všeobecného sdružení Hauf. Hlavním závěrem konference bylo, že není možné připustit rozpad těchto odborů na komunistické a sociálně demokratické, že je třeba udržet jejich jednotu, že je nutné se připravit na „systematický útok držitelů moci a výrobních prostředků proti organizacím proletariátu.“ Dále se vyslovili proti připravovanému snížení mezd horníků.³⁵¹

Mnohem agresivnější byli komunisté o rok později, kdy se 19. března 1922 konala v Rakovníku Všeodborová konference okresu Rakovník, na kterou se dostavili i zástupci hornických skupin, a to i těch, které nebyly členy všeodborové organizace, některé přijely dokonce z Lounska. I jejich zásluhou byly do všeobecné odborové organizace tyto cizí odborové organizace přijaty přes protest zástupce všeodborového svazu i odborové organizace zemědělců (Chalupův svaz zemědělců) v poměru hlasů 39:33. Bylo to možné proto, že důvěrníkem všeodborového svazu na Rakovnicku byl v této době komunista Karel Jandus a pokladníkem další komunista Robert Benda. Sociální demokrat Václav Lulák navrhl jednotnou kandidátku do vedení všeodborového svazu v Rakovníku, ve kterém bylo 13 odborových skupin a on navrhl 13 členů vedení svazu, tedy za každou odborovou skupinu jeden člen vedení. Vzhledem k rozložení sil mezi komunisty a sociálními demokraty v odborech navrhl poměr sil 7:6 ve prospěch komunistů, s čímž komunisté nesouhlasili a díky své převaze mezi odboráři prosadili vznik dvou kandidátek do vedení svazu, a to jednu komunistickou a jednu nekomunistickou, ve které kromě sociálních demokratů byli i národní socialisté a zástupci dalších stran. Ostatní strany ovšem měly jen mizivé pozice v odborech. Tento způsob voleb komunistům více vyhovoval, protože chtěli odbory zcela ovládnout. Následné zasedání zachvátil chaos a na konferenci se podařilo zvolit pouze důvěrníka odborové rady, kterým se o jeden hlas stal komunista Karel Jandus, který ve volbě porazil kandidáta sociálních demokratů Josefa Klátilla v poměru hlasů 33:32, a to právě díky

³⁵⁰ RO 6.12.1919 s. 2.

³⁵¹ SD 6.5.1921 s. 7.

horníkům z Lounska a části zemědělských odborářů, kteří hlasovat vůbec neměli. Po volbě Janduse navrhl Benda vyhlásit generální stávkou dělnictva a vyjádřit nedůvěru Odborovému sdružení československému. To vyvolalo odpor mnoha delegátů a většina z nich na protest jednání opustila. Návrh Benda pak schválila jen malá část, pouze 15 delegátů, kteří na konferenci zůstali. Sociální demokracie volby neuznala a žádala novou konferenci.³⁵²

Odbory ovládané komunisty vedl všeodborový sekretář okresu Rakovník, kterým byl komunista Václav Ibl. Ten požádal odborové organizace o finanční půjčku pro vznik komunistického politického časopisu pro okres Rakovník. Sociální demokraté byli proti, chtěli finanční prostředky použít na zřízení noclehárny pro cestující dělníky v Rakovníku. To komunisté ovládající odbory zamítli s odůvodněním na nedostatek financí.³⁵³

Březnovou konferenci odborářů ústřední odborový svaz neuznal. Z toho důvodu byla na 26. června 1922 svolána další všeodborová konference v Rakovníku. Komunisté a z nich zejména Ibl zvolili taktiku, že zasedání, na nichž v jednotlivých odborových organizacích měli být voleni delegáti na krajské konference, oznámí až v den jejich konání, aby eliminovali vliv nekomunistů. Předem o konání konference chtěli vyrozumět pouze ty odboráře, u nichž byli přesvědčeni o jejich prokomunistickém smýšlení. Touto taktikou dosáhli toho, že na jednotlivých konferencích nebyla přítomna ani polovina členů daného odborového sdružení, protože ostatní o zasedání nevěděli, nebo se o něm dozvěděli pozdě, což se stalo u odborů železničních zřízenců, kovodělníků a dalších. Okresní konferenci vedl komunista Jandus, který nechal hovořit komunistické delegáty, ale sociálním demokratům a mezi nimi zejména Lulákovi odebíral slovo. Celkově komunisté vyvíjeli na nekomunistické delegáty psychický nátlak, občas jim vyhrožovali i fyzickým napadáním. Z tohoto důvodu ve 13.00 hodin nekomunističtí delegáti konferenci opustili s tím, že ji neuznávají za právoplatnou. Na konferenci bylo přítomno 73 zvolených delegátů a dalších 120, které neoprávněně povolali komunisté. Zbylí delegáti zvolili nové, samozřejmě komunistické vedení v čele s Václavem Iblem.³⁵⁴

Po těchto neúspěšných pokusech o konsolidaci společných odborů, došlo k postupnému rozpadu společné odborové organizace sociálních demokratů a komunistů. Postupný rozpad společných odborů trval až do poloviny dvacátých let. Sociální demokraté si ponechali

³⁵² SD 24.3.1922 s. 4.

³⁵³ SD 19.5.1922 s. 2.

³⁵⁴ SD 30.6.1922 s. 4.

Odborové sdružení československé, komunisté si založili svoje odborové sdružení pod názvem Mezinárodní všeodborový svaz (MVS). 18. března 1923 si sociální demokraté pro koordinaci odborových skupin zřídili Okresní odborovou radu v Rakovníku. Jejím jednatelem byl zvolen Václav Lulák.³⁵⁵

Sociálně demokratičtí odboráři konstatovali na jaře 1923, že došlo k úbytku odborově organizovaných zaměstnanců.³⁵⁶ Bylo to způsobeno jednak roztržkou v odborovém hnutí v předešlém roce, po které část odborářů odbory opustila, a také vzrůstající nezaměstnaností zejména mezi do té doby nejpočetnějšími odboráři, tedy horníky. Stále se zhoršující ekonomická situace malodolů na Rakovnicku nutila majitele propouštět a zbývajícím horníkům snižovat platy. Ani pokusy o stávky na tomto trendu nemohly nic změnit.

2.6.1.3.2. Všeobecné konzumní a úsporné družstvo v Rakovníku

V roce 1909 byl v Rakovníku založen z podnětu Zusky se spolku „ Rovnost “ sociálně demokratický „ Spolek pro postavení Dělnického domu. “ Měl 30 zakládajících členů. Pro zřízení dělnického domu chtěl koupit hostinec „ Červený drak, “ k čemuž nakonec nedošlo. Dne 12. února 1910 bylo nakonec rozhodnuto o přeměně tohoto spolku na konzumní spolek. Při svém založení měl 117 členů se 147 podíly. Na své ustavující schůzi 19. června 1910 si spolek za svého předsedu zvolil Karla Hlavičku a rozhodl o svém vstupu do „ Ústředního svazu družstev českoslovanských “ a svůj název změnil na „ Všeobecné konzumní a úsporné družstvo v Rakovníku. “ Pro účely prodejny družstva spolek koupil v roce 1911 zásluhou Antonína Urbana a Františka Čermáka dům čp. 40 v Trojanově ulici. V něm o rok později otevřel svou první prodejnu.³⁵⁷

Počet členů spolku rychle stoupal. Předsedou správní rady spolku byl zvolen František Čermák a pokladníkem Antonín Urban. Na počátku války otevřel svou druhou prodejnu v Kralovicích. Velký nárůst počtu členů zaznamenal spolek během 1. světové války, protože

³⁵⁵ SD 22.3.1923 s. 1.

³⁵⁶ SD 15.3.1923 s. 2.

³⁵⁷ Veselý K., s. 59

se spolek staral o to, aby jeho členové získávali chleбенky. I z tohoto důvodu měl v roce 1918 již 898 členů.³⁵⁸

Až do počátků Československé republiky platilo, že členy družstva mohli být jen sociální demokraté,³⁵⁹ později toto omezení padlo. Zápisné do spolku stálo 1,- K, členský podíl vyšel na 50,- K.

Složení členů družstva podle zaměstnání bylo následující:³⁶⁰

Profese	členů
horníků	1.646
zemědělců	560
domkářů	419
pomocných dělníků bylo	296
železničních zřízenců	243
zedníků	171
žen v domácnosti	164
kočích	119
soukromníků	105

příslušníků z ostatních profesí bylo méně než 100.

V roce 1921 družstvo vlastnilo 5 domů, 2 automobily, 1 pár koní, 4 pekárny. V obuvnické dílně bylo zaměstnáno 12 obuvníků. Celkem mělo družstvo 75 zaměstnanců.³⁶¹

³⁵⁸ Veselý K., s. 60.

³⁵⁹ RO 8.2.1919 s. 4.

³⁶⁰ SD 5.2.1921 s. 3.

³⁶¹ SD 7.1.1921 s. 5.

12. ledna 1923 se konala schůze konzumního družstva v Lidovém domě. Vzala na vědomí vyloučení komunisty Karla Janduse z družstva, protože pracoval proti družstvu. To kritizovali komunističtí členové družstva Landa a Rudolf Leiske. Ti také obvinili ředitele družstva Čermáka, že zanedbává své povinnosti v družstvu, protože se věnuje jiným funkcím. Vedení družstva tuto námitku odmítlo s poukazem na výsledek revize ústředí sociálně demokratických spolků v družstvu. Zpráva z revize konstatovala, že konzumní družstvo v Rakovníku je jedním z nejlépe vedených konzumních spolků.³⁶²

Přes toto pozitivní hodnocení bylo pravdou, že družstvo se začátkem dvacátých let dostávalo do vleklých finančních potíží. K těm došlo zejména poté, když přibylo zboží na volném trhu. Členové začali družstvo opouštět a přestávali v něm nakupovat. K dalším odchodům z družstva došlo po odtržení komunistů, ale někteří komunisté v družstvu zůstali i po vzniku KSČ. Z těchto důvodů ve skladech zůstalo mnoho zboží a družstvo díky tomu vykázalo ztrátu.³⁶³ Tu muselo krýt půjčkami od ústředního svazu a od bank.

Vývoj konzumního družstva od založení do roku 1923.³⁶⁴

rok	počet členů	tržba v Kč/K	čistý zisk v Kč	prodejen	zaměstnanců
1911	117 ³⁶⁵			1	1
1912	200	40.002			
1913	321	84.624			
1914	431	111.008,59			
1915	486	128.559,64			
1916	581	228.645,42			

³⁶² SD 18.1.1923 s. 1.

³⁶³ Veselý K., s. 59.

³⁶⁴ Veselý K. Počátky a vývoj dělnického hnutí na Rakovnicku, s. 59. RO 3.1.1920 s. 3. RO 19.6.1920 s. 1. RO 4.1.1919 s. 4. RO 3.1.1920 s. 3. RO 19.6.1920 s. 1. SD 7.1.1921 s. 5. SD 18.2.1921 s. 4. SD 6.1.1922 s. 5. SOKA Rakovník. Davcetipětilet družstevního podnikání vzpomíná „Budoucnost“ Všeobecné konzumní a výrobní družstvo zapsané společenstvo s. r. o. v Rakovníku, Hořovice 1937, s. 25.

³⁶⁵ Podle jiných zdrojů 57 členů.

1917	672	313.813,70		3	4
1918	946	607.920,15	8.680,30		
1919	3.470	2.817.797,16		16	63
5.1920	4.701				
9.1920	5.012	7.747.769,50	71.914,87	23	75
1921	5.014	10.791.777,-			65

2.6.1.3.3. Svaz domkářů a maloročníků

Sociální demokraté na Rakovnicku byli neúspěšnější levicovou politickou stranou na venkově. Zde dokázali zdatně konkurovat i agrárikům. Velký podíl na tom měl právě jejich Svaz domkářů a maloročníků. Sídlem II. kraje tohoto svazu byl v Rakovníku. Do prvních fází 1. světové války ho vedl František Čermák. Po něm krátce Ludvík Aust ze Slaného. Toho nahradil na valné hromadě svazu od 19. ledna 1919 starosta Velkého (dnes Panošího) Újezdu Vojtěch Horn.³⁶⁶ Na valné hromadě promluvil i Ludvík Aust proti rozdělování zkonfiskované půdy drobným rolníkům za úplatu, protože by tím byly zaváděny soukromokapitalistické řády v republice a zachováno vykořisťování člověka člověkem. Jeho návrh byl jednomyslně schválen. Rakovnická skupina svazu byla nejsilnější v celém II. kraji. V roce 1920 se II. kraj Svazu domkářů a maloročníků sloučil s ústředím svazu.³⁶⁷ Předsedou výboru byl zvolen Vojtěch Horn.³⁶⁸ Okresní svaz si do svého čela zvolil Antonína Kameníka z Kněževse.³⁶⁹

³⁶⁶ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. III., s. 11. RO 1.2.1919 s. 3.

³⁶⁷ RO 21.2.1920 s. 5.

³⁶⁸ Vojtěch Horn, rolník z Velkého, dnes Panošího Újezda. Byl několikanásobným starostou Velkého (Panošího) Újezda, byl drobným zemědělcem a organizátorem domkářského hnutí sociálních demokratů na Rakovnicku od roku 1909. Byl i předsedou II. kraje Svazu domkářů a maloročníků od roku 1914 po celé meziválečné období. Dále byl členem výboru Okresní hospodářské záložny v Rakovníku a dlouholetým členem Okresní správní

Během rozkolu ve straně došlo k poklesu jeho členů. Některé skupiny zanikly. Část členů odešla do agrární Domoviny a část k Čiperovcům.³⁷⁰

Pro zlepšení podmínek pro své členy založil svaz 14. prosince 1919 Hospodářské družstvo domkářů se sídlem v Rakovníku. Mělo za úkol pronajímat, přenechat a kupovat pozemky v Rakovníku a okolí a pronajímat je svým členům, opatřovat stroje pro společné užívání členy družstva, nákup hospodářských a domácích potřeb pro členy, zprostředkovat společný prodej hospodářských plodin a výrobků svých členů. Dále bylo jeho úkolem zakládat hospodářské a průmyslové podniky ke zpracování plodin a hospodářských zvířat. Pro své členy dále stavělo rodinné domy a hospodářské budovy. Mělo přivádět nová plemena hospodářských zvířat pro zlepšení chovů svých členů, meliorovat louky, přinášet svým členům nové poznatky ze světa, přijímat vklady od svých členů, poskytovat jim úvěry a zajišťovat jim pojištění. Jeden podíl v družstvu stál 100,- K. Družstvo mělo tříčlenné představenstvo, v jehož čele byl František Čermák, členy Ludvík Slapnička, domkář a Antonín Kameník, tajemník sociální demokracie v Kněževsi.³⁷¹

2.6.1.3.4. Sociálně demokratická mládež

Tak jako ostatní politické strany, i sociální demokraté kladli značný důraz na výchovu své mladé generace, ze které se postupně generovali noví předáci strany i řadoví členové. Ještě během války 26. května 1918 se na Kladně konala konference sociálně demokratické mládeže II. kraje, která v kraji obnovila činnost i mládežnické organizace strany. V Rakovníku se 20. června 1919 konala zakládající konference sociálně demokratické mládeže okresu Rakovník. Stanovila si za úkoly číst a rozšiřovat časopisy strany, budovat dělnické knihovny s díly o

komise v Rakovníku, později Okresního zastupitelstva v Rakovníku. (SD 4.1.1923 s. 4. SD 18.9.1925 s. 3. Dělnické listy 1.6.1934 s. 1.)

³⁶⁹ RO 13.11.1920 s. 6.

³⁷⁰ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. III., s. 11.

³⁷¹ RO 5.6.1920 s. 3.

socialismu. Důvěrníkem organizace byl Josef Zelenka z Rakovníka.³⁷² Počátkem dvacátých let měla organizace 224 členů.³⁷³

2.6.1.3.5. Družstvo pro postavení Lidového domu

Sociální demokracie v Rakovníku usilovala o vybudování svého kulturního a sportovního centra, protože všechny své aktivity musela provádět v pronajatých prostorách hostinců a hotelů. Z tohoto důvodu okresní organizace strany založila 8. listopadu 1919 Družstvo pro postavení Dělnického domu. Předsedou dozorčí rady družstva byl zvolen František Čermák, členský příspěvek činil 50,- Kč, zápisné 5,- Kč.³⁷⁴ Později Čermáka v čele družstva nahradil Josef Sýkora. V roce 1922 mělo družstvo 105 členů.³⁷⁵ V tomto roce družstvo koupilo hotel Jerie a přestavělo ho na Lidový dům.³⁷⁶

2.6.1.3.6. Dramatický spolek Československé sociálně demokratické strany dělnické

Přirozenou součástí kulturního života meziválečné politické strany bylo pořádání divadelních představení. Za tímto účelem si větší politické strany zakládaly divadelní či dramatické odbory nebo spolky při svých místních organizacích. Sociální demokraté v Rakovníku nebyli v tomto výjimkou. Větší množství divadelních představení pořádal Dramatický spolek Československé sociálně demokratické strany dělnické v Rakovníku až po přestavbě Lidového domu. Divadelní představení nechyběla zejména v předvečer důležitých svátků, jako byla pro sociální demokraty oslava 1. máje, nebo v předvečer cvičení D. T. J.

Dramatický spolek byl v Rakovníku založen v roce 1920. V Okresním archivu v Rakovníku se dochovaly jeho stanovy:

³⁷² RO 3.5.1919, s. 3.

³⁷³ SOkA Rakovník. Fond Organizace sociálně demokratické mládeže Rakovník. Seznam členů Organizace mládeže v Rakovníku.

³⁷⁴ RO 15.11.1919 s. 3.

³⁷⁵ SD 3.3.1922 s. 3.

³⁷⁶ Veselý K. s. 64.

„ Účelem spolku jest šířiti vzdělání a opatřiti ušlechtilou zábavu lidu provozováním divadelních představení, koncertů, akademií, spolkových zábav, zejména pak získávati všeliké pomůcky k účelům vzdělávání a povznesení lidu. “

Spolek znal tři druhy členství:

- 1) Zakládající člen, musel do dvou let zaplatit příspěvek 100,- Kč,
- 2) Skutečný člen, musel být přijat výborem spolku a 1x ročně musel zaplatit 10,- K na poplatku,
- 3) Činným členem mohl být sociální demokrat ze Soudního okresu Rakovník. Takový člen platil poplatek podle rozhodnutí valné hromady. Jako ochotník se musel účastnit divadelních představení.

Každý člen měl právo rokovat a hlasovat na valných hromadách, nahlížet do spolkových knih a listin, volit a být volen. Člen musel dodržovat stanovy spolku a platit příspěvky. Valná hromada byla usnášení schopná, když se jí účastnila minimálně jedna třetina členů. Valná hromada rozhodovala nadpoloviční většinou. Ke změně stanov bylo zapotřebí hlasů dvou třetin přítomných členů na valné hromadě. V čele stál výbor spolku, volený valnou hromadou. Skládal se ze starosty, pokladníka, jednatele, zapisovatele, režiséra, zástupce zpěváckého odboru, čtyř přisedících výboru a čtyř náhradníků. Všichni členové výboru vykonávali své funkce zdarma.

Spolek musel mít minimálně 10 činných členů, jinak měl povinnost se rozpustit. V případě rozpuštění spolku měl jeho majetek připadnout „ Družstvu pro postavení Dělnického domu, “ kdyby tento neexistoval, připadl by majetek „ Dělnické akademii “ v Praze.

2.6.1.3.7. Sociálně demokratičtí bezvěrci

Sociální demokraté byli antiklerikálně zaměřenou stranou. Své stoupence vyzývali k vystoupení z církve, zejména katolické. Širší výkonný výbor strany k tomu sociální demokraty vyzval již v květnu 1919. 4. července 1920 se konala konference sociálně demokratických bezvěrců v Rakovníku. Přijala rezoluci, vyzývající své členy k vystoupení z církví, protože „náboženství je duševním násilím na lidu“. Konference vyslovila stížnost pro

pomalé vyřizování odhlášek od církví politickou správou v Rakovníku. Odhlášení trvalo 4 až 5 měsíců. Konference dále požadovala v Rakovníku zřízení ústavu na spalování mrtvol a dále žádala odluku církve od státu.³⁷⁷

2.6.1.3.8. Fotbalový klub Sparta Rakovník

Sociální demokraté se zaměřili ve sportovní oblasti, vedle D. T. J. zaměřených zejména na atletiku a gymnastiku, i na fotbal. 1. září 1919 založila sociální demokracie v Rakovníku dělnický fotbalový klub Sparta Rakovník. V jeho čele od počátku stál Václav Podolka.³⁷⁸

2.6.2. Komunistická strana Československa v Rakovníku do obecních voleb v roce 1923

Komunistická strana Československa se od sociálních demokratů definitivně osamostatnila v květnu roku 1921.³⁷⁹ V této době byly i na Rakovnicku jednotlivé organizace marxistické levice přejmenovány na místní organizace komunistické strany Československa (dále KSČ). Jejich počet stoupal v okrese Rakovník během jara 1921 po propuštění jejich předáků, kteří byli zatčeni během prosincové stávkou v roce 1920.³⁸⁰ Nejaktivnějším předákem komunistů na okrese byl i po propuštění Robert Benda, který se stal také prvním okresním důvěrníkem strany. Často byl okresní předák nazýván okresním sekretářem. Kolem Benda a odborového předáka Aloise Sasky se začaly seskupovat organizace marxistické strany, pozdější KSČ.³⁸¹ Oslavy 1. Máje 1921, kde měla být nová strana představena, byly komunistům zakázány okresním hejtmanem, proto se první tábor lidu komunistů konal v Rakovníku až 12. července 1921. Robert Benda na něm obvinil buržoazii z útoku na dělnické mzdy, z drahoty a špatného zásobování. Dále varoval před zničením KSČ státem.³⁸²

³⁷⁷ RO 3.7.1920, s. 1, 2.

³⁷⁸ RO 2.8.1919, s. 3.

³⁷⁹ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929), Praha 2005, s. 146.

³⁸⁰ Kos J., Rakovnicko v revolučních letech 1918 – 1923, s. 57.

³⁸¹ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel. Karton č. 1. O socialismu a životě spolkovém (rukopis), s. 6.

³⁸² Kos J., Dělnické hnutí na Rakovnicku, s. 59. Svoboda (kladenská) 23.7.1921 s. 3

Prvním důvěrníkem místní organizace KSČ v Rakovníku se stal Rudolf Leiske,³⁸³ který vedl také nově vznikající Federované tělovýchovné jednoty v okrese Rakovník (F. D. T. J.).

Ještě jako marxistická levice začaly budoucí místní organizace KSČ na Rakovnicku vydávat vlastní stranické legitimace v březnu 1921. Zároveň se budoucí komunisté již v této době vyslovili pro vstup své vznikající strany do III. internacionály³⁸⁴ (Kominterny) se sídlem v Leningradu. Dobrovolně se tím přihlásili k tomu, že budou jen jednou ze sekcí Kominterny a ne zcela samostatnou a svébytnou politickou stranou.

Pod okresní výkonný výbor marxistické levice (později KSČ) v Rakovníku spadaly před vznikem strany a krátce poté soudní okresy Rakovník, Křivoklát a Nové Strašecí. Své schůze pořádali v hostinci „ U Pelců “ v Rakovníku, který KSČ v roce 1923 koupila, nebo v hotelu „ Jerie “ v Rakovníku, který později koupili sociální demokraté. Z 15 zastupitelů sociálních demokratů v městském zastupitelstvu v Rakovníku 4 přestoupili do KSČ.³⁸⁵

Po vzniku KSČ v květnu 1921 bylo Rakovnicko v rámci strany podřízeno pod II. obvod KSČ, který se skládal z 8 soudních okresů, ve kterých v této době působilo 254 místních politických organizací s 39.333 členy:³⁸⁶

soudní okres	organizací	členů
Rakovník	42	4.230
Křivoklát	25	2.230
Kladno	14	7.590
Slaný	64	12.440
Nové Strašecí	31	2.850
Velvary	21	1.831
Unhošť	39	5.540
Kralupy nad Vltavou	22	2.622

³⁸³ SOkA Rakovník. Fond JPT č. 570. Dopis městské rady v Rakovníku rakovnické organizaci KSČ z 18.8.1921.

³⁸⁴ Svoboda (kladenská) 31.3.1921 s. 4.

³⁸⁵ Svoboda (kladenská) 17.3.1921 s. 3.

³⁸⁶ Svoboda (kladenská) 14.5.1921 s. 1.

V roce 1923 měla KSČ své důvěrníky v 56 obcích politického okresu Rakovník.³⁸⁷

Pro zlepšení agitace mezi svými členy se místní organizace KSČ v Rakovníku na jaře 1921 usnesla, že každý člen musí odebírat stranický list Svoboda z Kladna.³⁸⁸ V červnu vytýkali, že část členů strany Svobodu ještě neodebírání. Svoboda stála: jedno číslo 0,60 Kč, týdenní předplatné 1,80 Kč, měsíční předplatné 7,50 Kč, vycházela v úterý, ve čtvrtek a v sobotu.³⁸⁹ V roce 1922 byl založen v Rakovníku komunistický časopis s názvem „Proletář.“³⁹⁰

Komunisté využívali toho, že životní úroveň dělnictva nebyla dobrá a nabízeli jim rychlá a jednoduchá řešení. Ta ale ve skutečnosti neexistovala a existovat nemohla pro špatnou hospodářskou situaci nového státu po vyčerpávající válce. Díky tomu měli velkou podporu také mezi horníky. Do KSČ vstoupil i hornický odborový předák na Rakovnicku Alois Saska, který se dohodl s majiteli malodolů na Rakovnicku, že mu budou odvádět finanční prostředky z každé vytěžené tuny uhlí do Fondu pro podporu nemocných horníků, vdov a sirotků.

Jelikož si sociální demokraté v Rakovníku uhájili veškerý stranický majetek rozdělující se strany pro sebe, byli komunisté v Rakovníku po svém osamostatnění bez nemovitého majetku. První okresní sekretář KSČ Robert Benda úřadoval nejprve v bytě Karla Černého v Tyršově ulici čp. 158 v Rakovníku, poté v bytě rodiny Michálkových ve Šmahově

³⁸⁷ Kos J. Rakovnicko v revolučních letech 1918-1923.

³⁸⁸ Časopis Svoboda byl založen Československou sociálně dělnickou stranou na Kladně. Do roku 1919 ho vedl původně poslanec říšské rady Ludvík Aust ze Slaného. Jelikož se nepřidal k marxistické levici, musel z listu odejít. Do svého zatčení v prosinci 1920 vedli list Alois Muna a Antonín Zápotocký, poté do února 1922 byl odpovědným redaktorem Bohumil Škuthan, po návratu z vězení jím od 2.3.1922 byl Alois Muna, od 10.6.1922 do 14.8.1922 Václav Stádník a od 15.8.1922 opět Alois Muna. Tiskla ho Knihtiskárna Svobody v Kladně. Vydavatelem jménem výkonného výboru II. kraje Strany komunistické v Čechách byl Vojtěch Šindelář.

³⁸⁹ Svoboda (kladenská) 25.6.1921 s. 4.

³⁹⁰ Časopis Proletář vycházel od 29.7.1922 do 29.11.1929. Redakce a administrace sídlila nejprve v Rakovníku, v hotelu „U Nádraží“ č. 102 od vzniku listu do 19.10.1923, od 26.10.1923 do 4.7.1924 sídlila v hostinci „U Pelců“ (pozdější Dělnický dům). Od 11.7.1924 do 12.6.1925 sídlila v domě čp. 539 v Rakovníku a od 19.6.1925 do konce listu sídlila opět v Dělnickém domě. Vydavatelem listu byl jménem výkonného výboru II. kraje KSČ od 29.7.1922 do konce února 1925 František Sailer, od 6.3.1925 do poloviny května 1925 V. Šindelář, od 15.5.1925 do konce dubna 1926 V. Hošek, od 30.4.1926 do poloviny dubna 1929 Alois Muna a od 19.4.1929 do 29.11.1929 Josef Štětka. Odpovědným redaktorem byl od 29.7.1922 do konce února 1925 Jaroslav Blažek. Následoval M. Náhlovský, který ho řídil týden od 27.2.1925. Alois Muna ho řídil od 6.3.1925 do 20.3.1925, po něm Bohumil Škuthan od 20.3.1925 do 30.4.1926. Následoval Antonín Mareš od 30.4.1926 do 28.9.1928. Posledním odpovědným redaktorem byl František Křížek, který jím byl od 28.9.1928 do zániku listu 29.11.1929. List vedl od 29.7.1922 do počátku července 1924 Robert Benda, od 11.7.1924 do 27.7.1928 ho řídil Karel Podolka a po něm od 3.8.1928 do 29.11.1929 Václav Truxa (vždy se jednalo o okresního sekretáře KSČ). List tiskla nejprve tiskárna Antonína Štrobacha v Lounech Na Valích, později tiskárna Svoboda na Kladně. První číslo bylo zabavené celé Okresní politickou správou v Rakovníku, dostupný byl až od druhého čísla.

ulici v Rakovníku.³⁹¹ Od 1. května 1922 sídlil sekretariát KSČ v hotelu „ U Nádraží,³⁹² „ jehož majitelem byl hoteliér Korbelář.³⁹³ V roce 1923 se sekretář Benda nepohodl s Korbelářem, který ho i se sekretariátem strany z hotelu vykázal. Nové sídlo získala strana v Rakovníku od 11. října 1923, kdy komunisté koupili hostinec Jaroslava Pelce nedaleko Pražské brány a přestavěli ho na Dělnický dům.³⁹⁴

Voličskou základnu tvořili zejména nekvalifikovaní dělníci, horníci, zemědělští dělníci, ženy v domácnosti a nezaměstnaní.

2.6.2.1. Satelitní organizace Komunistické strany Československa

I KSČ si hned po svém vzniku začala budovat své satelitní organizace. Jelikož se oddělila od sociálních demokratů, vytvářela satelitní organizace stejného typu jako původní mateřská strana ze stoupců, kteří ke KSČ přešli od sociálních demokratů.

2.6.2.1.1. Federované dělnické tělocvičné jednoty (F. D. T. J.)

Při dělení strany se dohodli sociální demokraté s komunisty, že D. T. J. zůstanou společnou tělovýchovnou jednotou pro sociální demokraty i komunisty. Komunisté se snažili D. T. J. ovládnout a za tím účelem zakládali F. D. T. J. Díky tomu se jim podařilo ovládnout několik jednot D. T. J. i na Rakovnicku. Proto nebylo možné společnou tělovýchovnou jednotu udržet. Dělení D. T. J. začalo již v prvních měsících roku 1921 a do konce tohoto roku se na Rakovnicku obě tělovýchovné jednoty definitivně oddělily.³⁹⁵

Již v prosinci 1920 došlo na schůzi D. T. J. v Rakovníku ke střetu mezi marxistickou levicí a skupinou kolem Josefa Sýkory kvůli protikomunistickému článku v časopisu D. T. J. „ Tělocvičný ruch. “ Později se marxistická levice rozhodla, že se olympiády D. T. J. v roce

³⁹¹ SOkA Rakovník. Fond Leitner František, osobní fond. Karton č. 1. Vzpomínka na zřízení Dělnického domu v Rakovníku.

³⁹² Dnes Odbor dopravy Městského úřadu v Rakovníku.

³⁹³ Svoboda (kladenská) 6.5.1922 s. 3.

³⁹⁴ SOkA Rakovník. Fond Leitner František, osobní fond. Karton č. 1. Vzpomínka na zřízení Dělnického domu v Rakovníku.

³⁹⁵ Veselý K., Počátky a vývoj dělnického hnutí na Rakovnicku, s. 46, 47.

1921 nezúčastní. Z rakovnických cvičitelů D. T. J. se na stranu marxistické levice přidali Karel Podolka, Rudolf Leiske,³⁹⁶ Josef Leiske, Anna Zíková a Marie Halmová.³⁹⁷ V Rakovníku se 11. února 1921 konala v hostinci „ U Pelců “ valná hromada D. T. J., na které bylo přítomno 50 členů. Na návrh Topinky z Mostu a Luláka z Rakovníka rozhodli, že do Dělnické olympiády se D. T. J. nebudou vměšovat do rozkolu ve straně.³⁹⁸ Převaha stoupenců vznikající KSČ v D. T. J. IV. kraje D. T. J., kam spadal i 26. okres D. T. J. v Rakovníku, se ukázala na valné hromadě IV. kraje D. T. J. 27. března 1921 v Rakovníku. Novým starostou IV. kraje D. T. J. zde byl totiž zvolen stoupenec marxistické levice František Veis.³⁹⁹

V Rakovníku v blíže nezjištěném datu v roce 1921 při cvičení v D. T. J. náčelník D. T. J. v Rakovníku Alois Leiske řekl, že ti kteří s ním nechtějí zůstat v D. T. J., mají opustit tělocvičnu. Komunista Karel Podolka⁴⁰⁰ řekl, že kdo hlasuje pro F. D. T. J. a Komunistickou stranu Československa, má jít s ním. Podle svědectví Anny Zíkové většina cvičenců odešla do F. D. T. J. Stoupenčí D. T. J. jim na rozloučenou zazpívali píseň „ Pryč s tyrany a zrádci všemi. “ Odcházející komunističtí cvičenci jim při svém odchodu na oplátku zazpívali „ Internacionálu. “ Poté D. T. J. cvičence F. D. T. J. do pronajaté tělocvičny v chlapecké škole již nepustila. Město a školy jim následně odmítly pronajmout i ostatní tělocvičny ve městě, což se změnilo až v červenci 1921, kdy jim město nabídlo propůjčení hřiště „ V Jamce “ pod podmínkou, že městské radě předloží řádně schválené stanovy. Ve vedení města se o pronájem hřiště pochopitelně nejvíc zasazovali komunističtí zastupitelé, zejména Josef Jirgl. F. D. T. J. stanovy nepředložily a hřiště jim pronajato nebylo.⁴⁰¹ Nakonec se F. D. T. J. podařilo pronajmout pouze louku v lokalitě „ V Jamce, “ u statku pana Nonfrieda, který jim ji pronajal. Náčelnicí F. D. T. J. byla Podolková, která byla ale delší dobu nemocná a zastupovala ji Anna Zíková, která byla cvičitelkou mládeže a žen F. D. T. J. v Rakovníku. Na pozemku cvičili pravidelně v pondělí a ve čtvrtek odpoledne, pokud to počasí dovolilo. Později po získání Dělnického domu si zřídili tělocvičnu v tomto svém domě. Pořádali i

³⁹⁶ Rudolf Leiske, obuvník. Počátkem dvacátých let přešel přes marxistickou levice ke koministům, kde byl důvěrníkem místní organizace strany v Rakovníku. Po větší část dvacátých let vedl F. D. T. J. v Rakovníku. Za KSČ byl členem správní rady Rakovnické spořitelny a od roku 1924 také Okresní správní komise v Rakovníku. (Svoboda (kladenská) 18.3.1922 s. 2. Naše stráž 17.10.1924 s. 6. Mrázek M., Seiner A., Adresář města Rakovníka, Křivoklátu a Politického okresu Rakovnického, Rakovník 1927.)

³⁹⁷ SOKA Rakovník. Fond D. T. J. Rakovník č. 1029. Karton č. 1. Vzpomínky Antonína Kapouna, člena KSČ od roku 1921, předsedy předválečné KSČ v Rakovníku. Vzpomínka na založení F. D. T. J. z 30.5.1960.

³⁹⁸ Svoboda (kladenská) 17.3.1921 s. 4.

³⁹⁹ Svoboda (kladenská) 31.3.1921 s. 4.

⁴⁰⁰ Pozdější okresní sekretář KSČ v letech 1924 – 1928.

⁴⁰¹ SD 22.7.1921 s. 5.

veřejná cvičení.⁴⁰² F. D. T. J. zachovaly struktury původní D. T. J. včetně okresních, a proto v okrese Rakovník byl zřízen 26. okres F. D. T. J. Ten se v roce 1921 skládal ze 17 jednot,⁴⁰³ které ke komunistům přešly z D. T. J. nebo se nově vytvořily. Před rozdělením měl 26. okres D. T. J. 35 jednot.⁴⁰⁴

Do čela F. D. T. J. v Rakovníku se jako první postavil Robert Falbr, bývalý ruský legionář, který s prokomunistickými postoji měl problémy již v legiích. Jednatel byl okresní sekretář strany Robert Benda.⁴⁰⁵ Prvním starostou 26. okresu F. D. T. J. v Rakovníku se stal Antonín Kapoun.⁴⁰⁶

První veřejné cvičení F. D. T. J. v Rakovníku bylo naplánováno na 4. září 1921 k výročí 10 let od založení D. T. J. v Rakovníku. Byly na něj pozvány i F. D. T. J. z okolí. Cvičení měl na starosti Karel Podolka. Nakonec bylo přesunuto na 28. srpna 1921, protože 4. září 1921 se konalo k tomuto výročí cvičení D. T. J. Rakovník a komunisté se obávali, že oproti D. T. J. budou mít méně účastníků i horší kvalitu cvičení. Před ním se na náměstí konal tábor lidu pořádaný F. D. T. J. František Čermák zde byl komunisty napaden, že jeho jediným zájmem na radnici je potlačovat KSČ a zamítat veškeré komunistické návrhy, protože se postavil proti pronajmutí náměstí tábora lidu 28. srpna 1921, což v městské radě prosadil.⁴⁰⁷ Průvod organizovaný F. D. T. J. v počtu 277 osob nejprve došel na Husovo náměstí, kde se konal tábor lidu. Poté následovalo vlastní cvičení, které podle názoru sociálních demokratů nebylo dobře provedeno. Účastnilo se ho 514 cvičenců.⁴⁰⁸

Později po zakoupení hostince „U Pelců“ členové F. D. T. J. zdarma pomáhali při jeho přestavbě na Dělnický dům. Mnoho z nich se stalo členy družstva pro postavení Dělnického domu „Svépomoc“ a také z jejich členských příspěvků se platila přestavba. Po dobudování Dělnického domu v něm později cvičili a pořádali kulturní akce.⁴⁰⁹

⁴⁰² SOkA Rakovník. Fond D. T. J. Rakovník č. 1029. Karton č. 1. Vzpomínky Anny Zikové, bývalé cvičitelky F. D. T. J. v Rakovníku z prosince 1976.

⁴⁰³ Podle Karla Veselého ze 7 jednot se 194 členy bez započtení žáků. (Veselý K., Počátky a vývoj dělnického hnutí na Rakovnicku, s. 47.)

⁴⁰⁴ SD 28.10.1921 s. 4.

⁴⁰⁵ SOkA Rakovník. Fond D. T. J. Rakovník č. 1029. Karton č. 1. Dopis městské rady v Rakovníku rakovnické KSČ z 18.8.1921.

⁴⁰⁶ SOkA Rakovník. Fond D. T. J. Rakovník č. 1029. Karton č. 1. Dopis Okresní politické správy v Rakovníku Antonínu Kapounovi z 23.3.1922.

⁴⁰⁷ Svoboda (kladenská) 6.8.1921 . 4 + 27.8.1921 s. 3.

⁴⁰⁸ SD 2.9.1921 s. 7.

⁴⁰⁹ SOkA Rakovník. Fond D. T. J. Rakovník č. 1029. Karton č. 1. Vzpomínky Antonína Kapouna, člena KSČ od roku 1921, předsedy předválečné KSČ v Rakovníku. Vzpomínka na založení F. D. T. J. z 30.5.1960.

2.6.2.1.2. Mezinárodní všeodborový svaz (MVS)

V důsledku štěpení Československé sociálně demokratické strany dělnické v letech 1920 – 1921 byly tímto postiženy i odbory sociálních demokratů, tedy Odborové sdružení československé. V rámci odborových uskupení probíhal proces štěpení déle než u D. T. J. a byl dokončen až v polovině dvacátých let.

Odborové sdružení československé soustřeďovalo všechny odborové svazy jako součást sociální demokracie. V okrese Rakovník mělo v rámci odborů výlučné postavení. Sociální demokracie odborovou práci omezovala pouze na hospodářskou oblast, nechtěla odbory zapojovat do politického boje, na rozdíl od KSČ. Ta pod Leninovým vlivem viděla omezování odborové činnosti pouze na hospodářskou oblast jako „Dětskou nemoc levičáctví.“⁴¹⁰ Nicméně tato ještě mladá KSČ podporovala Odborové sdružení československé, alespoň zpočátku. V této době krátce po svém vzniku ještě nespojovala odborové hnutí s politickým bojem. Spolupracovala se sociálními demokraty a snažila se je přimět k radikálním akcím proti zaměstnavatelům. Jenže sociální demokraté dávali přednost dohodě se zaměstnavateli oproti bezhlavým stávkám, které vyvolávali komunisté. Většinou tyto stávky končily porážkou stávkujících. Až po porážkách stávek si komunisté uvědomili svou slabost. V první polovině roku 1922 se komunisté snažili společné odbory ovládnout, což se jim nepodařilo, začali si proto vytvářet vlastní.

Již v roce 1920 se v rámci sociálně demokratických odborových skupin na Rakovnicku profilovaly osobnosti, které se přikláněly k marxistické levici. Nejvýznamnějším odborovým předákem tohoto křídla byl Alois Saska, který se v roce 1920 stal hornickým odborovým sekretářem na Rakovnicku.⁴¹¹ Svými odpůrci mezi sociálními demokraty byl Saska napadán pro svou nečinnost, kdy nechodil na jednání závodních rad, ale tyto poté obviňoval, že nejsou schopny vymoci zlepšení situace horníků.⁴¹² V důsledku zvýšení těžby černého uhlí v malodolech na Rakovnicku za 1. světové války bylo v hornictví zaměstnáno velké množství horníků, z nichž bylo v polovině roku 1920 v rámci Odborového sdružení československého odborově organizováno 2.162 horníků.⁴¹³ Celkem mělo toto odborové

⁴¹⁰ Kos J., Dělnické hnutí na Rakovnicku, Praha 1964, s. 63.

⁴¹¹ SD 19.8.1921 s. 7.

⁴¹² SD 19.8.1921 s. 7.

⁴¹³ RO 26.6.1920 s. 1.

sdužení na Rakovnicku na jaře 1920 4.500 členů, horníci tedy tvořili polovinu odborářů.⁴¹⁴ Většina horníků sympatizovala se vznikající KSČ, která si mezi nimi budovala své buňky. Dalšími organizátory komunistických buněk mezi odboráři byli Robert Benda, Karel Jandus a Robert Falbr.

Jelikož horníci do odborové pokladny neplatili podle Sasky dost finančních prostředků, dohodl se s majiteli dolů, že peníze budou odvádět oni do Fondu na podporu nemocných horníků, vdov a sirotků z každé vytěžené tuny uhlí. Sociální demokraté toto kritizovali, že tak se odborářská práce dělat nemá, že pak půjde tajemník Svazu československých horníků v Rakovníku Alois Saska uhlobaronům „na ruku,“ protože na nich bude závislý.⁴¹⁵

V roce 1922 byl Saska povolán na Kladno, kde se stal jedním z vůdců MVS. V Rakovníku ho nahradil další komunista Václav Ibl, původem z Pochválova.⁴¹⁶

V této době se postupně oddělovaly odbory sociálních demokratů a komunistů poté, kdy komunistům nevyšel jejich záměr společné odbory ovládnout. Od této doby se komunistické odbory na Rakovnicku začaly postupně organizovat jako součást Mezinárodního všeodborového svazu. Vlastní obvodní konferenci horníků rakovnického obvodu uspořádali 28. ledna 1923. Sešlo se na ní 40 delegátů. Ke komunistickým odborům se v této době hlásilo 15 skupin a 17 členů závodních rad z 11 dolů na Rakovnicku.⁴¹⁷ Horníky MVS stále vedl Václav Ibl. Přesto stále alespoň formálně zůstávaly hornické odbory na Rakovnicku společné pro obě strany.

Předsedou Odborové rady soudních okresů Rakovník a Křivoklát (komunistických odborů) byl od odtržení komunistických odborů Karel Jandus.⁴¹⁸ Všeodborová konference KSČ v Rakovníku 15. dubna 1923 odsoudila ostatní odborové skupiny (sociálně demokratické a národně socialistické) proto, že „ Tříští odborové hnutí a zavádí tak dělnictvo do područí kapitalismu. “⁴¹⁹ Jednalo se o první vlastní všeodborovou konferenci komunistických odborů na Rakovnicku.⁴²⁰

⁴¹⁴ SOKA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. III., s. 12.

⁴¹⁵ SD 29.4.1921 s. 6.

⁴¹⁶ Veselý K., Počátky a vývoj dělnického hnutí na Rakovnicku, s. 35.

⁴¹⁷ Proletář 2.2.1923 s. 5. Dále Prol.

⁴¹⁸ Prol. 13.4.1923 s. 4.

⁴¹⁹ Prol. 27.4.1923 s. 5.

⁴²⁰ SD 29.3.1923 s. 1.

Komunističtí odboroví předáci se domnívali, že organizováním bezhlavých stávek dosáhnou úspěchu. Ale mýlili se. Například na dole RAKO trvala stávka horníků od konce ledna do počátku dubna 1923. Výsledkem bylo snížení mezd o 1,- Kč denně, úkolové mzdy klesly o 2,- Kč. Ostatní platy na dole byly sníženy o 5%.⁴²¹ V této době nastal úpadek malodolů, které nedokázaly konkurovat velkým dolům v republice. Proto docházelo k propouštění a snižování mezd. Během dvacátých let byla většina horníků na Rakovnicku propuštěna a většina dolů byla uzavřena, nebo výrazně snížily těžbu. Pokles mezd a propouštění nemohly stávky zastavit.

Ve dvacátých letech měly MVS na Rakovnicku nejsilnější pozice mezi odbory stavebními, železničními, hornickými a hlnaři (Šamotka).⁴²²

2.6.3. Československá strana socialistická v Rakovníku v letech 1918 – 1923

V březnu 1918 se na svém sjezdu Česká strana národně sociální přejmenovala na Českou stranu socialistickou. Po vzniku Československa se opět přejmenovala v lednu 1919 na Československou stranu socialistickou.⁴²³

Československá strana socialistická vstupovala v Rakovníku do nové republiky v pozici nejsilnější strany v městském zastupitelstvu, jelikož v posledních obecních volbách v roce 1914 získala společně se skupinou Karla Jandače nejvíce mandátů a tím také místo starosty města, kterým byl Karel Schleyder. Ten ovšem po vzniku republiky již neplánoval v Rakovníku zůstat a díky svým známostem s ministrem železnic Jiřím Stříbrným⁴²⁴ získal možnost stát se ředitelem státních drah v Košicích s působností na východě Slovenska a Podkarpatské Rusi.

Místní organizace strany v Rakovníku si do svého čela zvolila na výroční plenární schůzi 12. ledna 1919 profesora na reálce v Rakovníku Ladislava Gardavského.⁴²⁵ Ten zůstal v čele místní organizace pouze do listopadu 1919, kdy ho ve funkci vystřídal Matěj Urban,

⁴²¹ SD 12.4.1923 s. 5.

⁴²² SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. III., s. 13.

⁴²³ Malíř J., Marek P. a kol., Politické strany 1861 – 1938, díl I., politické strany do roku 1918, Brno 2005. s. 764-766.

⁴²⁴ Jiří Stříbrný byl ministrem železnic od 8.7.1919 do 17.9.1919.

⁴²⁵ Naše snahy 24.1.1919 s. 6. NS 28.3.1919 s. 6.

kontrolor Nemocenské pokladny v Rakovníku.⁴²⁶ Do čela okresní organizace strany byl zvolen František Ježek,⁴²⁷ ředitel Okresní nemocenské pojišťovny v Rakovníku.⁴²⁸ Okresní organizace strany spadala v této době pod V. kraj Československé strany socialistické.

Strana v Rakovníku se také rozhodla založit si po vzniku republiky svůj politický časopis jako týdenní periodikum. O jeho vzniku rozhodla také na výroční schůzi 12. ledna 1919.⁴²⁹ Nesl název Naše snahy.⁴³⁰ První číslo týdeníku vyšlo již 17. ledna 1919. Prvním

⁴²⁶ NS 28.11.1919 s. 2.

⁴²⁷ František Ježek (1884 – 1925). Rodák ze Soběslavi se narodil jako nemanželský syn služebné Marie Ježkové. Byl pokřtěným katolíkem, ale v roce 1907 z církve vystoupil a stal se osobou bez vyznání. 8 let žil ve Vídni, kde organizoval národně socialistické hnutí. Pro své antimilitaristické smýšlení byl za monarchie dvakrát vězněn. Do Prahy se vrátil v roce 1907, zde se stal ústředním tajemníkem národně socialistické mládeže. Do Rakovníka přišel v roce 1908 a stal se zde účetním okresní nemocenské pokladny. V Rakovníku také před 1. světovou válkou vydával národně socialistický týdeník Rakovnický kraj. V roce 1918 za národní socialisty prosazoval vznik Socialistické rady v Rakovníku. Po vzniku republiky se stal ředitelem Okresní nemocenské pokladny v Rakovníku. Byl také okresní důvěrníkem Československé strany socialistické na Rakovnicku a od roku 1919 důvěrníkem V. kraje této strany. Po odchodu skupiny poslanců kolem Vrbenského z Čs. strany socialistické v roce 1923 se stal poslancem po Václavu Draxlovi. Zemřel na plicní onemocnění před parlamentními volbami v roce 1925. (NS 26.3.1920 s. 3. NS 24.12.1920 s. 3. NS 7.7.1922 s. 1. NS 30.6.1923 s. 1.)

⁴²⁸ NS 24.12.1920 s. 3.

⁴²⁹ 28.3.1919 s. 6.

⁴³⁰ Od 17. ledna 1919 vycházely Naše snahy, list Československé strany socialistické, vycházely v pátek, později v sobotu. Vydávalo je Tiskové a vydavatelské družstvo, list tiskla tiskárna Naše snahy v Plzni, od 14. listopadu 1919 ho tiskla Tiskárna Antonína Kovářika v Plzni, od 5. prosince 1919 Tiskárna Josef Šefl a spol. v Berouně, od 2. července 1920 list tiskla Tiskárna K. Gottschalk v Lounech, která od roku 1923 nesla název Gottschalk a Štěpán. Od 7. dubna 1923 list tiskla opět Tiskárna Josef Šefl v Berouně. Prvním vydavatelem byl Karel Hybský z Rakovníka. List byl určen pro soudní okresy Beroun, Kladno, Kralovice, Louny, Nové Strašecí, Rakovník, Roudnice a Slaný, od 11. července 1919 byl určen pro soudní okresy Beroun, Jesenice, Kralovice, Křivoklát, Louny, Nové Strašecí, Rakovník a Roudnice, od 6. září 1919 byl určen pro soudní okresy Rakovník, Křivoklát, Kralovice, Jesenice, Podbořany a Žlutice. Od 1. ledna 1920 byl list určen pro soudní okresy Beroun, Jesenice, Kralovice, Křivoklát a Rakovník. Od 11. března 1920 byl určen pro soudní okresy Jesenice, Kralovice, Křivoklát, Nové Strašecí a Rakovník. Od 14. ledna 1921 nebylo uvedeno pro které okresy je určen, pouze nesl podtitul list Československé strany socialistické. První redaktorem byl Josef Werner z Rakovníka od 17. ledna 1919 do 7. června 1919. Po něm byl redaktorem od 13. června 1919 do 1. ledna 1920 K. Lorenc Popelka, následoval J. Černohorský od 9. ledna 1920 do 30. ledna 1920, po něm Jan Mádle od 6. února 1920 do 17. září 1920. Dalším redaktorem byl L. Votický od 24. září 1920 do 19. srpna 1921, vystřídal ho Vladimír Klement od 26. srpna 1921 do 7. dubna 1923, přičemž od 8. září 1922 byl i vydavatelem listu v zastoupení okresního výboru Československé strany socialistické v Rakovníku, Jungmanova č. 23. Poté vydavatelé byli zároveň i redaktory. Od 7. dubna 1923 byl ve všech uvedených funkcích nahrazen Antonínem Innemanem, kterého od 15. prosince 1923 v těchto funkcích nahradil Antonín Budil.

Od ledna 1925 došlo ke sloučení národně socialistických regionálních listů. Od 9. ledna 1925 nesl nový list název Socialistické slovo, orgán Československé strany socialistické. Byl určen pro soudní okresy Kladno, Kralupy, Louny, Libochovice, Nové Strašecí, Rakovník, Křivoklát, Slaný, Unhošť, Velvary a Žatec. Od 19. března 1926 byl určen pro stejné okresy kromě okresů Kralupy a Libochovice. Od 30. dubna 1926 byl určen pro soudní okresy Louny, Rakovník, Křivoklát, Slaný, Postoloprty a Žatec.

Od 1. ledna 1928 se název listu změnil na Naše slovo, který byl určen pro soudní okresy Louny, Rakovník, Křivoklát, Postoloprty, Slaný a Žatec.

Od 5. září 1930 byl název listu změněn na Pokrokový týdeník, list Československé strany národně socialistické, Župy lounské a takto vycházel do 7. října 1938. Po přestávce začal znovu vycházet od 25. listopadu 1938 do 6.

redaktorem Našich snah se stal Josef Werner, který v červnu 1919 dobrovolně z listu odešel, „ Aby mohl jít bojovat na Slovensko proti Maďarům.“⁴³¹

Koncem války byly vztahy mezi sociálními demokraty a národními (československými) socialisty velmi blízké. Ovšem po vzniku samostatného státu se mezi nimi začaly prohlubovat rozpory. Bylo tomu tak v českém měřítku, ale i v Rakovníku samotném. Nejprve vzájemné vztahy zkalila volba vedení města, později napadání československých socialistů v obecních zastupitelstvech. Například v obci Olešná u Rakovníka na jaře 1920 vyzývali sociální demokraté zastupitele za československé socialisty, aby buď přestoupili do sociální demokracie, nebo ze zastupitelstva odešli.⁴³² Tím padl původní předpoklad při vzniku Socialistické rady, ve které měly obě strany postupně splýnout v jednu. Zejména radikalizace sociální demokracie v letech 1919 – 1920 tomu zabránila. Českoslovenští socialisté odmítali zmocnit se vlády revolučně ozbrojenou akcí. Chtěli raději přesvědčit voliče a k vítězství socialismu dojít cestou vítězných voleb. Již před volbami v roce 1920 se českoslovenští socialisté vyhlašovali proti stoupencům bolševismu a klerikalismu.⁴³³

Po parlamentních volbách v roce 1920 si českoslovenští socialisté na své plenární schůzi 9. prosince vytyčili jako hlavní cíl zajištění dostatku potravin pro obyvatelstvo. Jako nejlepší způsob hospodaření považovali družstevnictví a divili se, proč jsou sedláci proti

ledna 1939 pod názvem Pokrokový týdeník pro otázky státní, samosprávné a kulturní. Od 9. ledna 1925 měl svou redakci v Lounech, Husově třídě č. 768. Od 1. ledna 1928 se redakce přesunula do Slaného, U Kříže 496 a administraci měl také ve Slaném, Benešově třídě 190, kam se od 13. dubna 1928 přesunula i redakce. Konečně od 11. ledna 1930 sídlila redakce i administrace v Lounech, Národní dům 650. Od 9. ledna 1925 byl vydavatelem jménem Československé strany socialistické v Lounech Josef Fousek, odpovědným redaktorem Karel Jilma. Od 1. ledna 1928 byl vydavatelem František Franz, odpovědným redaktorem K. P. Novotný. Od 20. ledna 1928 byl vydavatelem Karel Jilma, odpovědným redaktorem zůstal K. P. Novotný. Novotného jako redaktora od 13. dubna 1928 nahradil K. P. Novotný a od 1. ledna 1930 byl odpovědným redaktorem Jan Červinka. Od 9. května 1930 byl vydavatel Karel Jilma i odpovědným redaktorem listu. Od 18. července 1930 byl vydavatelem listu Eduard Fastr, Karel Jilma zůstal odpovědným redaktorem. Od 1. srpna 1930 byl vydavatelem listu jménem I. a II. obvodu Československé strany národně socialistické Karel Jilma, který byl i odpovědným redaktorem. Od 5. listopadu 1930 byla vydavatelem místní organizace Československé strany národně socialistické v Lounech, Karel Jilma zůstal odpovědným redaktorem. Od 20. listopadu 1930 Karla Jilmu na místě odpovědného redaktora nahradil Eduard Fastr. Od 19. srpna 1932 byl odpovědným redaktorem Josef Fousek. Od 25. listopadu 1938 byl majitelem a vydavatelem listu Antonín Šulc, zodpovědným redaktorem Josef Trnka, župní tajemník strany. Od 9. ledna 1925 list tiskla Tiskárna Veleoslavín ve Slaném, od 11. ledna 1930 Tiskárna Gottschalk a Štěpán v Lounech. Od 8. ledna 1932 ho tiskla Tiskárna Melantrich v Praze a od 7. října 1938 Tiskárna Gottschalk a Štěpán v Lounech. Počátkem ledna 1939 se Pokrokový týdeník spojil s dalšími listy bývalých stran sloučených do Strany národní jednoty v list Stráž národní jednoty.

⁴³¹ NS 13.6.1919 s. 1.

⁴³² NS 26.3.1920 s. 3.

⁴³³ NS 1.4.1920 s. 6.

němu.⁴³⁴ Vedoucí představitelé strany ve městě se konfesijně hlásili vesměs k církvi československé, ale obyvatelé vyzvali, že pokud jsou nevěřící, mohou bez obav vystoupit z církve.⁴³⁵ Skutečně se mnoho obyvatel Rakovníka při sčítání lidu v roce 1921 nahlásilo jako osoby bez vyznání.

K Československé straně socialistické náleželo v roce 1919 v soudním okrese Rakovník 14 politických organizací strany, v soudním okrese Křivoklát 10 politických organizací. V roce 1920 bylo v soudním okrese Rakovník 19 politických organizací strany, 9 jednot Sdružení maloročníků a domkářů československých socialistů a 3 odborové organizace zemědělského a lesního dělnictva, jež byly součástí Československé obce dělnické, což byla odborová organizace československých socialistů. V soudním okrese Křivoklát měla strana 13 politických organizací, 3 jednoty Sdružení maloročníků a domkářů československých socialistů a 10 organizací zemědělského a lesního dělnictva.⁴³⁶ V samotném Rakovníku měla strana v roce 1921 811 členů.⁴³⁷ V této době byla s největší pravděpodobností nejpočetnější stranou ve městě.⁴³⁸

Jejich voličskou základnu tvořili zejména kvalifikovaní dělníci, státní a obecní zaměstnanci a částečně drobní živnostníci.

Českoslovenští socialisté měli poměrně slabé postavení na venkově. Tento svůj handicap se snažili zmírnit a zaměřili se také na agitaci pro venkovské obyvatelstvo. 6. února 1922 se konala veřejná schůze pořádaná národními socialisty v restauraci „Na Střelnici“ v Rakovníku za účasti senátora Josefa Václava Klečáka (1872 – 1938). Řečníci se zaměřili zejména proti podle nich špatně prováděné pozemkové reformě, zvýhodňující velké rolníky proti malozemědělcům. Dále se vyjádřili pro rozluky státu s církví. Oba tyto požadavky v Rakovníku silně rezonovaly.⁴³⁹ S posílením pozic na venkově měla pomoci také skupina okolo Vojtěcha Čipery (1836 – 1927), předsedy strany Čiperovců (Strana maloročníků, domkářů a živnostníků republiky Československé). Po neúspěchu této strany ve volbách v roce 1920 se Čipera s řadou svých spolustraníků přidal k Československé straně socialistické. Za tuto stranu se pak v roce 1925 stal senátorem.

⁴³⁴ NS 17.12.1920 s. 3.

⁴³⁵ NS 11.6.1920 s. 4.

⁴³⁶ NS 1.1.1921 s. 3.

⁴³⁷ SOkA Rakovník. Fond Československá strana národně socialistická v Rakovníku, Seznam členů Československé strany socialistické v Rakovníku 1918 – 1921.

⁴³⁸ V Rakovníku žilo podle sčítání lidu z roku 1921 8.805 obyvatel.

⁴³⁹ NS 10.2.1922 s. 3.

Od roku 1920 měli národní socialisté problémy s udržení svých pozic v odborové organizaci v Šamotce, která byla největším soukromým zaměstnavatelem v Rakovníku v meziválečném období. Již v průběhu let 1919 – 1920 se dominantní postavou v tamní odborové organizaci stal sociální demokrat a od vzniku KSC komunist Karel Jandus. Národní socialisté protestovali proti představenstvu závodního výboru Šamotky, zejména proti jejímu vůdci Jandusovi pro nerespektování nekomunistických názorů a členů výboru. Dále protestovali proti neprůhlednému hospodaření závodního výboru pod vedením Janduse s podezřením na jeho osobní prospěch ze společných peněz.⁴⁴⁰ Kritizovali vládu komunistických odborářů v Šamotce, nazývají ji dělnickou autokracií. Dělníci byli donucováni přestupovat ze sociálně demokratických a národně socialistických odborových organizací v závodě do komunistické. Vedení závodu s komunisty spolupracovalo, protože komunisté vedení v mnohém ustupovali. Podle československých socialistů byli stoupenci komunistů v závodě zvýhodňováni a propouštěni byli ti dělníci, kteří do komunistických odborů vstoupit nechtěli.⁴⁴¹

V roce 1922 českoslovenští socialisté odešli z restaurace „Na Střelnici“, kde se do té doby konaly jejich schůze, poté je pořádali v hostinci „U Pelců.“ Toho využila Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská a pronikla do Jednoty československých střelců, kteří měli svou základnu právě v této restauraci a vlastnili ji. Živnostníci chtěli tento spolek ovládnout a s ním i restauraci. Spory o převahu nad spolkem a tím vlastnictví této restaurace trvaly následně ještě několik let.⁴⁴²

Svou vlastní tělovýchovnou jednotu českoslovenští socialisté neměli. Proto podporovali účast svých členů v tělovýchovné jednotě Sokol.

2.6.3.1. Satelitní organizace Československé strany socialistické na Rakovníku

2.6.3.1.1. Československá obec dělnická

Odborovou organizací Československé strany socialistické byla Československá obec dělnická. Na Rakovníku i v celé republice byla méně početným odborovým sdružením než Československé sdružení odborové sociálních demokratů. Zatímco počátkem dvacátých let se

⁴⁴⁰ NS 10.3.1922 s. 3.

⁴⁴¹ NS 21.7.1922 s. 3.

⁴⁴² NP 13.1.1923 s. 6.

počty sociálně demokratických odborářů počítaly na Rakovnicku v tisících, odboráři československých socialistů se počítali ve stovkách.⁴⁴³ Zatímco komunisté a sociální demokraté byli silní v hornických odborech po celém okrese, českoslovenští socialisté měli své odborové organizace hlavně v Rakovníku. Přesné počty jejich odborových členů v tomto období nejsou k dispozici.

Již z doby před 1. světovou válkou byli silní zejména mezi železničáři. Po vzniku republiky zde však ztratili svou převahu ve prospěch odborů sociální demokracie. Přesto Jednota železničních zřízenců byla jejich nejsilnější odborovou skupinou v Rakovníku i v okrese Rakovník.

V prosinci 1918 byla založena v pivovaru v Rakovníku odbočka sladovníků, spadající pod Československou obec dělnickou. V lednu 1919 se dohodla s vedením pivovaru na zvýšení platu o 13 až 19 K týdně, přesčasy měly být placeny s příplatkem 50%. Zaměstnanci měli nárok na 7 dní dovolené ročně.⁴⁴⁴ Ředitelem pivovaru byl v této době národní demokrat Karel Přerovský, který chtěl jejich odborovou organizaci v roce 1921 zrušit. Rozhodl se nepřijímat do pivovaru dělníky, kteří se chtěli odborově organizovat. Národní socialisté proto chtěli jeho odvolání.⁴⁴⁵ Značnou část akcií pivovaru totiž drželo město Rakovník a českoslovenští socialisté byli druhou nejsilnější stranou ve městě. Přerovský byl nakonec odvolán pro nepovedenou modernizaci pivovaru, když se nově zakoupené stroje poměrně krátce po zakoupení opotřebovaly. V čele odborové organizace v pivovaru stál Václav Ernest.⁴⁴⁶ Jiné odborové organizace v pivovaru nepůsobily.

Největší problémy měli odboráři československých socialistů v Šamotce. V této továrně, největším zaměstnavateli ve městě, působily odbory všech tří levicových stran. Nejsilnější postavení mezi nimi měl MVS a jeho předseda Karel Jandus. Českoslovenští socialisté měli druhé nejsilnější postavení a nejslabší pozice mezi odboráři měli sociální demokraté. MVS pravidelně získávaly ve volbách do závodního výboru více hlasů, než odborové organizace československých socialistů a sociálních demokratů dohromady. Nekomunistickým odborovým předákům se nelíbilo zejména to, že Jandus nerespektoval nekomunistické členy závodního výboru a jejich názory. Protestovali také proti neprůhlednému hospodaření závodního výboru a vyjadřovali svou obavu, že se Jandus

⁴⁴³ SOkA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. III., s. 11.

⁴⁴⁴ NS 21.3.1919 s. 5.

⁴⁴⁵ NS 18.11.1921 s. 3.

⁴⁴⁶ NS 20.1.1922 s. 3.

obohacuje ze společných peněz.⁴⁴⁷ Podle československých socialistů stoupci komunistů v závodě byli zvýhodňováni a propouštěni byli ti dělníci, kteří do komunistických odborů vstoupit nechtěli.⁴⁴⁸

Českoslovenští socialisté měli snahu získat na svou stranu chudší rolníky. Za tím účelem působila Ústřední jednota československých malozemědělců, domkářů a živnostníků.⁴⁴⁹ Jejich nejsilnější skupinou domkářů na Rakovnicku byla ta v Rakovníku s 57 členy v roce 1920 pod vedením Antonína Humpála,⁴⁵⁰ nikde v obcích okresu neměli silnější. Ani v Milostíně, kde v roce 1919 vyhráli obecní volby. Počátkem roku 1922 založili v Rakovníku Nákupní družstvo a prodejní skladiště československých malozemědělců⁴⁵¹ na rohu Sixtova náměstí vedle svého pozdějšího Národního domu.^{452 453}

Počátkem roku 1922 zřídili českoslovenští socialisté organizační výbor pro zřízení zastřešující odborové organizace na Rakovnicku – Všeodborovou komisi československých socialistů. V čele stál Rudolf Kučera. Součástí byly odborové organizace: Klub obecních starších, Odbočka lučebníků (dělníci v Šamotce), Jednota malozemědělců, Česká Obec Úřednická, Odbočka kovopracovníků, Odbočka sladovníků, Sdružení mládeže, Pracovní komise žen, Jednota železničních zřízenců a Dramatický odbor československých socialistů.⁴⁵⁴

2.6.3.1.2. Mladá generace národních (československých) socialistů

Tak jako většina ostatních politických stran, i českoslovenští socialisté kladli důraz na výchovu své budoucí generace a přípravu nových stranických kádrů.

V Rakovníku byla odbočka Mladé generace národních⁴⁵⁵ socialistů založena 23. srpna 1918. Založilo ji 56 členů a do počátku roku 1919 stoupl počet jejich členů na 200.⁴⁵⁶

⁴⁴⁷ NS 10.3.1922 s. 3.

⁴⁴⁸ NS 11.8.1922 s.

⁴⁴⁹ Malíř J., ... s. 198.

⁴⁵⁰ NS 26.3.1920 s. 3.

⁴⁵¹ NS 20.1.1922 s. 3.

⁴⁵² SOKA Rakovník. Fond Veselý Karel, osobní fond. Karton č. 1. Sešit č. III., s. 11.

⁴⁵³ Dnešní Dům osvěty.

⁴⁵⁴ NS 3.2.1922 s. 2.

⁴⁵⁵ V době založení českých socialistů, krátce poté československých socialistů.

⁴⁵⁶ NS 7.3.1919 s. 5.

Předsedou byl zvolen Rafael Maria Boušek, profesor reálky v Rakovníku.⁴⁵⁷ Valná hromada této organizace 22. února 1923 načrtla, jaké vlastnosti by měl mít československý socialista: mravní ukázněnost, bratrství a socialistické cítění.⁴⁵⁸

2.6.3.1.3. Konzumní družstvo Zádruha

Konzumní družstvo Zádruha bylo v Rakovníku založeno v roce 1906. Bylo tak nejstarším konzumním družstvem ve městě.⁴⁵⁹ Původně nebylo založeno jako konzumní družstvo českých socialistů, ale jako konzum úředníků. Družstvo se však brzy dostalo do hospodářských problémů a bylo stranou převzato. Ředitelem družstva se stal po 1. světové válce Arnold John, který nahradil Františka Stolaře. Bylo bytovým, hospodářským, úsporným a úvěrovým družstvem. Členský podíl v družstvu stál 100,- Kč, úročený byl 5%.⁴⁶⁰ Družstvo mělo v tomto období celkem 12 prodejen, z toho 3 v Rakovníku, 2 v Křivoklátě a po 1 v Milostíně, Městečku, Nové Huti (Nižbor), Kounově, Čisté, Kožlanech a Chříči.⁴⁶¹ Oproti družstvu sociálních demokratů bylo po celé meziválečné období podstatně menším družstvem s neustálými existenčními problémy. I z tohoto důvodu v roce 1923 prodali svůj hostinec „ U Raka. “ Ředitel John vyzval členy družstva, aby pro zlepšení hospodářských výsledků družstva v něm více nakupovali. Jak si stěžoval, mnozí členové družstva v jeho prodejnách nakupovali jen minimálně a pouze to, co bylo oproti jiným prodejnám levnější.⁴⁶²

2.6.3.1.4. Družstvo pro postavení Národního domu v Rakovníku

V Rakovníku si svůj vlastní spolkový dům postupně vybudovali sociální demokraté a po nich také komunisté. Národní socialisté kvůli sporů s ČŽOSS o restauraci „ Na Střelnici “ začali také usilovat o vlastní spolkový dům. Z tohoto důvodu v květnu roku 1923 založili Družstvo pro postavení Národního domu v Rakovníku. Každý, kdo se chtěl stát členem

⁴⁵⁷ NS 20.2.1920 s. 7.

⁴⁵⁸ NS 2.3.1923 s. 6.

⁴⁵⁹ NS 3.12.1920 s. 5.

⁴⁶⁰ NS 23.7.1920 s. 3.

⁴⁶¹ NS 3.12.1920 s. 5.

⁴⁶² NS 7.4.1923 s. 2.

družstva, musel zaplatit členský podíl ve výši 200,- Kč. Dále měl za úkol prodávat bloky po 1,- Kč, ve svazku bylo 20 bloků. Bloky byly jmenovitě určeny jako příspěvek na stavbu. Každý člen měl prodat minimálně 1 svazek bloků.⁴⁶³ Předsedou družstva byl zvolen František Bartoš.⁴⁶⁴ Národní dům v této době stavět nezačali. Později se jim podařilo vytlačit ČŽOSS z restaurace „ Na Střelnici “ a realizaci stavby Národního domu ponechali až na druhou polovinu třicátých let.

2.6.3.1.5. Ženská komise Československé strany národně socialistické v Rakovníku

Vzhledem k tomu, že po vzniku Československa získaly ženy volební právo, staly se pro politické strany důležitým zdrojem voličů i členů strany. V rámci stran byly proto zakládány ženské odbory či komise. I českoslovenští socialisté založili Ženskou komisi Československé strany národně socialistické v Rakovníku. Ta se ustavila 15. září 1921, její předsedkyní byla zvolena Táborská, ale komise řádnou činnost zahájila až v roce 1924. Členky pořádaly kulturní akce, zejména večírky, loutková divadla pro děti, karnevaly, zábavy a vánoční nadílky pro děti. Účastnily se oslav 1. máje své strany, v prvomájových průvodech chodily pod černými prapory s kalichy. Dále pořádaly den matek, zájezdy pro své členky do různých koutů republiky a bezplatné kurzy šití.⁴⁶⁵

2.6.4. Československá národní demokracie (Česká státoprávní demokracie)

České měšťanské strany měly koncem 1. světové války snahu překonat svou rozdrobenost a stát se tím silnější politickou silou. Z tohoto důvodu se na přelomu let 1917 – 1918 se dobrovolně rozpustily 4 měšťanské politické strany: Národní strana svobodomyšlná (Mladočeši), Česká strana pokroková, Státoprávní pokroková strana a Lidová strana pokroková na Moravě. Následně z nich 9. února 1918 vznikla Česká státoprávní demokracie.

⁴⁶³ NS 12.5.1922 s. 4.

⁴⁶⁴ NS 23.2.1923 s. 2.

⁴⁶⁵ SOkA Rakovník. Fond Československá strana národně socialistická v Rakovníku. Pracovní zápisy o schůzích ženské komise Čs. strany národně socialistické v Rakovníku.

Později se k této straně připojila ještě Národní strana (Staročeši) a Slovenská národní strana.⁴⁶⁶ Na svém ustavujícím sjezdu v březnu 1919 strana přijala nový název Československá národní demokracie.⁴⁶⁷

V Rakovníku se místní organizace České státoprávní demokracie ustavila dne 12. dubna 1918 za předsednictví Karla Lukeše⁴⁶⁸ v hostinci „ U Lva “ za přítomnosti 44 zakládajících členů. Předsedou místní organizace strany v Rakovníku byl zvolen Karel Novák, ředitel okresní kanceláře. Místopředsedou byl zvolen Ladislav Ledvinka, advokát.⁴⁶⁹

Současně byly zřízeny odbory místní organizace strany a to úřednický a živnostenský. V úřednickém odboru byli nejaktivnější Kamila Spalová a Jan Slaný. Členský příspěvek straně činil 3,- K, zápisné také 3,- K.

Strana byla v této době velmi aktivní a rozhodla se založit v Rakovníku regionální týdeník, vyjadřující názory a postoje strany, aby se tak vyrovnala sociálním demokratům, kteří ve městě vydávali Rakovnický obzor. Z tohoto důvodu bylo 7. června 1918 stranou v Rakovníku založeno Tiskové družstvo, které od 1. července 1918 začalo vydávat časopis „ Nové Proudý⁴⁷⁰ “ pod vedením redaktora Jaroslava Kůry. 6. července 1918 Nové proudy

⁴⁶⁶ Malíř J.,... s. 593.

⁴⁶⁷ Malíř J.,... s. 594.

⁴⁶⁸ Karel Lukeš (1876 v Českém Brodu – 1936 v Rakovníku, obchodník. Do Rakovníka se přistěhoval v roce 1894. Zakládající člen České státoprávní demokracie, později Československé národní demokracie. V letech 1920 – 1930 byl starostou místní jednoty Sokola v Rakovníku, poté jejím čestným starostou. V roce 1928 se stal jednatelem Pěvecko – hudebního spolku v Rakovníku a přispěl k jeho novému rozkvětu po letech stagnace. (NP 17.3.1928 s. 5. Rakovnické noviny 11.9.1936 s. 3, s. 7.)

⁴⁶⁹ SOKA Rakovník. Fond Česká národní demokracie v Rakovníku. Zpráva o činnosti České státoprávní demokracie, 1920, autor neznámý.

⁴⁷⁰ Nové proudy, krajský týdeník Berounska, Hořovicka, Kladenska, Kralovicka, Lounska a Rakovnicka začal vycházet 6. července 1918. Vycházely v sobotu. Od 6. listopadu 1918 nesl název Nové proudy, list České státoprávní demokracie. Časopis vycházel pro soudní okresy Rakovník, Křivoklát, Louny, Libochovice, Kralovice, Kladno, Unhošť a Beroun. Do redakční rady byli zvoleni Smetana, Jeřábek, Klicpera, Koniček a Soukup. 21.8.1918 byl předsedou výboru pro vydávání Nových proudů zvolen Karel Novák. 1. července 1919 bylo Tiskové družstvo Nových Proudů zrušeno a časopis převzal Okresní výbor strany v Rakovníku.

Následně od 7. prosince 1918 nesl název Nové proudy, krajský list pro Berounsko, Hořovicko, Lounsko, Kladensko, Rakovnicko, Křivoklátsko a Kralovicko. List Československé státoprávní demokracie. Od 6. září 1919 nesl název Nové proudy, krajský týdeník pro Rakovnicko, Lounsko, Kralovicko, Jesenicko, Podbořansko a Žluticko. List Československé národní demokracie. Od 21. ledna 1922 Nové proudy, krajský týdeník pro Rakovnicko, Lounsko, Kralovicko, Jesenicko, Podbořansko a Žluticko. List Československé národní demokracie. Od 21. ledna 1922 se obsahově spojily Nové proudy s Vývojem vycházejícím v Lounech. Od 15. července 1933 nesl list název Nové proudy, list Československé národní demokracie na Rakovnicku a Křivoklátsku. Vycházely dvakrát týdně v pondělí a v pátek, od 7. Října 1933 jen v pátek s datem sobotním. Od 14. září 1935 nesl název Nové proudy, list Národního sjednocení na Rakovnicku a Křivoklátsku a od 4. ledna 1936 nesl název Nové proudy, týdeník Národního sjednocení pro Rakovnicko, Lounsko, Slánsko a Kladensko. Od 29. října 1937 nesl list název Nové proudy, týdeník Národního sjednocení pro pro Lounsko, Rakovnicko, Slánsko, Kladensko, Žatecko, Roudnicko, Kralupsko a Lovosicko. Od 5. listopadu 1937 vycházely v pátek ráno.

otiskly prohlášení strany, vyjadřující její názor na budoucnost Českých zemí: „ Chceme s celým národem Československý stát, samostatný a demokratický, v kterém by si své osudy, své kulturní, hospodářské a sociální poměry upravoval národ sám. “

V červnu 1918 strana pokračovala v budování své struktury, jednatelem strany byli zvoleni hoteliér Jindřich Jerie a syn továrníka a bývalého starosty Julius Otta.

V důsledku zhoršující se vojenské, politické s hospodářské situace říše státoprávní demokraté na 8. srpna 1918 svolali schůzi zástupců všech politických stran, které ve městě a na okrese působily za účelem ustavení národního výboru. Dále se usnesli, nazývat se v organizaci pane, paní a slečno.

Na schůzi se zástupci ostatních politických stran působících na Rakovnicku (státoprávní demokraté, sociální demokraté, národní socialisté a agráři) nebyl na návrh agráři ustaven národní výbor, pouze se ustavil hospodářský výbor národního výboru, který se měl starat o aprovizaci. Pro odpor agráři nebyl ještě ani 10. října 1918 ustaven národní výbor na Rakovnicku.⁴⁷¹

První řádná valná hromada strany na Rakovnicku se konala 27. ledna 1919. Předsedou byl potvrzen Karel Novák. I. Místopředsedou byl zvolen Ladislav Ledvinka,⁴⁷² II.

Od 9. prosince 1938 nesl název pouze Nové proudy. Naposledy vyšel 6. ledna 1939, poté se sloučil s dalšími listy stran sloučených ve Stranu národní jednoty v list Stráž národní jednoty.

Majitelem a vydavatelem listu byla od 6. července 1918 Společnost pro vydávání časopisu „ Nové proudy “ v Rakovnici. Od 1. ledna 1933 sídlila v Lounech. Od 17. ledna 1925 byl majitelem a vydavatelem listu Výbor Československé národní demokracie a Spojené agrární opozice. Od 2. ledna 1926 byl majitelem a vydavatelem listu Výbor Československé národní demokracie a Československé rolnické jednoty. Od 4. ledna 1936 byla redakce a administrace listu přesunuta do Slaného, Palackého ulice 210.

Prvním redaktorem Nových proudů byl od 6. července 1918 Jaroslav Kůra, kterého od 11. října 1919 nahradil F. X. Kučera. Dalším redaktorem byl J. Jerle. Od 1. ledna 1923 se redaktorem stal Leopold Ledvinka. Od 7. května 1932 vedl redakci Václav Minařík, kterého od 16. června 1934 nahradila Ludmila Cirklová, která se od 14. září 1935 jmenovala Plešáková – Cirklová. Od 4. ledna 1936 redakci vedl Oskar Gross, po něm od 30. ledna 1937 František Sís. Posledním redaktorem listu byl od 6. března 1937 Jan Švihlík.

List tiskla od 6. července 1918 nejprve Knihtiskárna Antonína Štrombacha v Lounech. Od 7. prosince 1918 ho tiskla Knihtiskárna Františka Příhody v Rakovnici. Od 6. září 1919 Nové proudy tiskla opět Knihtiskárna Antonína Štrombacha v Lounech. Následně je tiskla Knihtiskárna Gottschalk a Štěpán v Lounech od 14. února 1932. Již od 12. března 1932 je tiskla opět Knihtiskárna Antonína Štrombacha v Lounech. Konečně od 4. ledna 1936 do konce listu je tiskla Tiskárna Vojtěch Kočka ve Slaném.

⁴⁷¹ SOkA Rakovník. Fond Česká národní demokracie v Rakovniku. Zpráva o činnosti České státoprávní demokracie, 1920, autor neznámý.

⁴⁷² Ladislav Ledvinka (1864 ve Všetatech – 1929 v Rakovniku), advokát. Byl místopředsedou Důvěrnického sboru Československé národní demokracie v Rakovniku a členem městského zastupitelstva od roku 1919. Jeho dcera se provdala za továrníka Julia Ottu. (Věstník muzejního spolku královského města Rakovníka a okresu Rakovnického č. XXXIV/1996, s. 34. NP 8.2.1919 s. 7. NP 23.11.1929 s. 5.)

místopředsedou se stala Kamila Spalová. Dále byl do čela strany v okrese zvolen důvěrnický sbor s 35 členy.⁴⁷³ Počátkem února 1919 byl v Rakovníku založen sekretariát strany, jehož tajemníkem se stal redaktor Jaroslav Kůra. Sídlo měl sekretariát „ Na Sekyře. “ Na jaře roku 1919 měla strana na Rakovníku přes 100 členů. V dubnu 1919 se okresním důvěrníkem strany na Rakovnicku stal hoteliér Jindřich Jerie,⁴⁷⁴ ale jen dočasně. 13. dubna 1919 se konala ustavující schůze okresní organizace Národní demokracie na Rakovnicku. Předsedou byl zvolen profesor reálky v Rakovníku Eduard Klicpera z Rakovníka,⁴⁷⁵ místopředsedou vrchní správce Bub z Petrovic, I. jednatelem hoteliér Jindřich Jerie z Rakovníka, II. jednatelem Xaver Kučera, pokladník záložny v Kněževsi, finančním referentem Karel Novák, ředitel Okresního výboru v Rakovníku.⁴⁷⁶

Do nově ustavené Okresní správní komise strana 27. února 1919 ze svých řad delegovala stavitele Donáta, továrníka Vltavského, Hanzlíčka a truhlářského mistra Jana Cardu.⁴⁷⁷ Nakonec v ní měli jen jediného člena.

24. dubna 1919 byl v Rakovníku zřízen divadelní odbor strany, který organizovali malíř Majer a učitel Kubát. Dále byl ustaven hudební a pěvecký odbor pod vedením ředitele školy Hůlky. V červenci 1919 byl založen zábavní odbor strany, jeho vedením byli pověřeni L. Podolka, J. Jerie a další. Dále se v rámci strany v Rakovníku 14. července 1919 ustavil klub obecních starších. Počátkem roku 1920 byla založena reklamační komise strany a 13. února 1920 ženská komise strany pod vedením Kamily Spalové.⁴⁷⁸ I. místopředsedkyní se stala Karla Vaněčková (manželka československého socialisty - starosty Vaněčka), II. místopředsedkyní Anna Ottová. Při svém založení sdružovala 160 žen. Jejich představou byla žena, která se má více zapojovat do veřejného života, má se postavit po bok muže v boji za

⁴⁷³ NP 1.2.1919 s. 6.

⁴⁷⁴ NP 5.4.1919 s. 6.

⁴⁷⁵ Eduard Klicpera, narozen 1880, profesor reálky v Rakovníku. Byl žákem T. G. Masaryka. V Rakovníku žil od roku 1906. Byl hlavním ideologem národní demokracie v první polovině dvacátých let. 3.4.1921 se stal starostou nové Sokolské župy rakovnické. Před 1. světovou válkou byl členem Strany realistů, poté státoprávní demokracie a Československé národní demokracie. V roce 1924 přestoupil za svou manželkou do Československé sociálně demokratické strany dělnické. Zde se stal prvním starostou obnovené Dělnické akademie. Po smrti své manželky v roce 1929 ho již v Rakovníku nic nedrželo a proto se v roce 1935 přestěhoval do Prahy. (Náš směr 2.3.1928 s. 2. NP 12.2.1921 s. 3. NP 26.2.1921 s. 3. NP 9.4.1921 s. 2. NP 17.8.1929 s. 4. Dělnické listy 4.12.1925 s. 2. Dělnické listy 22.3.1935 s. 7. Rakovnické noviny 22.3.1935 s. 5. Rakovnické noviny 29.3.1932 s. 1.

⁴⁷⁶ NP 19.4.1919 s. 5.

⁴⁷⁷ NP 1.3.1919 s. 3.

⁴⁷⁸ SOKA Rakovník. Fond Česká národní demokracie v Rakovníku. Zpráva o činnosti České státoprávní demokracie, 1920, autor neznámý.

právo a budoucnosti národa. Žena měla pracovat na mravní očištění národa a povznesení národa.⁴⁷⁹

Státoprávní demokraté pořádali tzv. přátelské večírky Československé státoprávní demokracie, jeden z nich se konal 27. února 1919. Na jeho programu byla nejprve přednáška pana Sýkory, následoval zábavný program předvedený mladou generací státoprávních demokratů. Skládal se z hudebních čísel, například „Melodie“ od Rubinsteina pro housle s doprovodem klavíru. Slečna Hupnerová zpívala Čajkovského píseň „Uprostřed plesu“ za doprovodu houslí a klavíru, dále hráli „Terinku“ z Dvořákovy opery „Jakobín“ a další árie. Hudební čísla byla prokládána recitacemi básní. Pořadatelé si stěžovali na vlažné přijetí kulturního programu. Večírky probíhaly v sokolovně.⁴⁸⁰ Kromě přátelských večírků strana od roku 1920 každoročně v lednu pořádala věneček národních demokratů v Rakovníku. Tyto plesy měl na starosti její živnostensko-obchodní odbor.⁴⁸¹

Před obecními volbami v roce 1919 se národní demokraté postavili proti rozdělování lidí podle povolání, čili aby lidé nevolili podle toho, jaké zaměstnání vykonávají. ČŽOSS vyzývala, aby ji volili živnostníci, levicové strany se ucházely zejména o hlasy dělníků a státních zaměstnanců, agráři o hlasy rolníků. Národní demokraté neměli ani jinou možnost, protože jinak by na ně žádné hlasy nezbyly.⁴⁸² Vyzývali své členy před obecními volbami k čestnému jednání před volbami i během nich. Zastávali se Františka Modráčka jako střizlivého a věcného řečníka. Stranu volila část živnostníků, státních zaměstnanců a majitelé firem.

Jejich hesly před obecními volbami v roce 1919 v Rakovníku se staly:

Občané a občanky!

Každý - kdo miluje národ nad strany

- kdo chce republiku pro všechen lid, ne pro jednu třídu

- kdo chce republiku národní a demokratickou jako je v Americe a Francii

- kdo nechce republiku rozvrácenou jako v Rusku a v Uhrách

- kdo chce spravedlivé sociální reformy, pro všechny stavy

⁴⁷⁹ NP 21.2.1920 s. 5.

⁴⁸⁰ NP 8.3.1919 s. 6.

⁴⁸¹ NP 16.2.1920 s. 5. NP 1.1.1921 s. 2.

⁴⁸² NP 15.3.1919 s. 6.

- kdo je občanem pokrokovým,

volí kandidáty Československé národní demokracie.⁴⁸³

Karel Novák zůstal předsedou místní organizace strany v Rakovníku do 10. ledna 1920, kdy ho na valné hromadě místní organizace vystřídal Jaroslav Svoboda. I. Místopředsedou byl zvolen Jan Carda, II. místopředsedou Kamila Spalová, pokladníkem Jan Slaný.⁴⁸⁴

Další valná hromada místní organizace v Rakovníku změnila své vedení 9. listopadu 1920, kdy si za svého předsedu zvolila Antonína Vasku,⁴⁸⁵ vedoucího filiálky průmyslové banky v Rakovníku, I. místopředsedkyní byla zvolena Anna Podolková, II. místopředsedou Jan Carda, I. jednatelem Xaver Kučera.⁴⁸⁶ Vaska zůstal v čele místní organizace strany i v následujících letech.

Po nástupu nové rudo-zelené vlády⁴⁸⁷ po obecních volbách v roce 1919 bez národních demokratů se tito postavili ostře proti ní. Nazývali ji jako novou šlechtu, která nahradila tu mezi Bílou horou a vznikem ČSR. Nová vláda vzniká hýřením, hazardem, karbanem, pitkami a děvkami.⁴⁸⁸ S touto vládou ovšem nesouhlasila ani část agrárníků, zejména statkářské křídlo. Ti vytvořili agrární opozici pod vedením Rudolfa Bergmana (1876 – 1940). Ta se transformovala ještě v roce 1919 do Československé rolnické jednoty a ta před parlamentními volbami v roce 1919 vstoupila do Československé národní demokracie.⁴⁸⁹ Agrární opozici – Československou rolnickou jednotu na Rakovnicku vedl Jan Maloch,⁴⁹⁰ profesor reálky v Rakovníku, žijící ve Všetatech u Rakovníka.⁴⁹¹

⁴⁸³ NP 14.6.1919 s. 5.

⁴⁸⁴ NP 17.1.1920 s. 3.

⁴⁸⁵ Jednalo se o syna Antonína Vasky, náměstka starosty před 1. světovou válkou.

⁴⁸⁶ NP 13.11.1920 s. 2.

⁴⁸⁷ Vládu tvořily: Republikánská strana československého venkova (agrárníci), Československá sociálně demokratická strana dělnická a Československá strana socialistická. (Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929), Praha 2005, s. 73).

⁴⁸⁸ NP 20.9.1919 s. 5.

⁴⁸⁹ Malíř J.,... s. 579.

⁴⁹⁰ Jan Maloch se narodil 13.6.1884 ve Sloupnici na Svitavsku. Zemřel 28.1.1972. Studoval na gymnáziích v Čáslavi a Litomyšli, kde ukončil studium v roce 1903. Poté na Karlo-Ferdinandově univerzitě, její Filozofické fakultě vystudoval Slovanštinu a germánskou filologii. Po ukončení studia ještě dále studoval v letech 1907 – 1908 ve Vídni a v letech 1908 – 1909 v Lipsku. Po studiích nastoupil na reálku v Rakovníku jako řádný profesor. Zde učil do roku 1914. Za války byl přeložen na střední školu do České Třebové. Od 1. února 1919 se opět vrátil na reálku do Rakovníku. Od roku 1926 byl okresním školním inspektorem na Rakovnicku a Kralovicku. Dále byl předsedou Okresního osvětového sboru, Okresní péče o mládež. Byl členem Sokola a mnoha dalších spolků. O roku 1926 byl místopředsedou a poté předsedou Ústředního sdružení úředníků, učitelů a zřízců Republikánské strany na Rakovnicku. V roce 1935 odešel do Berouna, kde se stal ředitelem reálného

V letech 1919 – 1921 národní demokraté sledovali boje v sociální demokracii, ale výrazně do nich nezasahovali. Vymezovali se hlavně proti stoupencům levého křídla v sociální demokracii, vůči pravému křídlu sociálních demokratů se vymezovali jen okrajově. Po založení místní organizace ČŽOSS se začali vymezovat hlavně proti této politické straně.

Ideově v Československé národní demokracii v Rakovníku nejsilněji působil profesor rakovnické reálky Eduard Klicpera, který se za stranu vymezoval i vůči jiným politickým stranám. Lidovci byli podle něho tmáři, komunisté rozbíječi státu. Schůze národních demokratů probíhaly v hotelu „Jerie“, protože jeho majitel byl členem strany, ale také v hotelu „Schneider“ a v hotelu „U Lva.“ Po přeměně hotelu „Jerie“ na „Lidový dům“ se zde již žádné schůze a konference národních demokratů nekonaly.⁴⁹² Z organizací působících v Rakovníku mimo národní demokraty, spolupracovala tato politická strana zejména s Národní jednotou severočeskou, která hájila zájmy českých menšin v severozápadních Čechách na území obývaném zejména Němci. Dále spolupracovali s tělovýchovnou jednotou Sokol a sdružením „YMCA“ – křesťanském sdružení mladých lidí.

Národní demokraté se v tomto volebním období aktivně účastnili také několika sbírek. Nejprve to byla v roce 1921 sbírka pro ruské uprchlíky z Krymu. Sbírkou vybíral Ruský kroužek v Rakovníku. V Rakovníku vybrali 2.112,- Kč a 23 carských rublů.⁴⁹³ Bylo pochopitelné, že právě tuto sbírku národní demokraté podporovali, protože jejich stranický předseda Karel Kramář byl známým rusofilem a stoupencem podpory ruských uprchlíků před bolševismem. Druhou byla sbírka uspořádaná k uctění památky ministra Aloise Rašína po jeho násilné smrti v roce 1923. Ve prospěch sbírky „Na zlatý poklad republiky Československé“ se v Rakovníku vybralo 21.609,- Kč. Výtěžek sbírky byl zaslán ministerstvu financí.⁴⁹⁴

gymnázia. Zůstal jím do roku 1941. Byl prvním předsedou redakce a vydavatelstva Vlastivědného sborníku Rakovnicka s Křivoklátskem a Kralovicka s Manětínem. (Naše stráž 22.10.1926 s. 6. Naše stráž 20.1.1928 s. 4. Jirkovský R., K padesátinám okresního školního inspektora profesora Jana Malocha. In: Vlastivědný sborník Rakovnicka s Křivoklátskem a Kralovicka s Manětínem. Ročník čtvrtý 1934. Rakovník 1934, s. 125 – 127. Rozvoj 12.6.1966 s. 3. Rozvoj 3.2.1972 s. 3.)

⁴⁹¹ NP 3.4.1920 s. 2.

⁴⁹² NP 12.2.1921 s. 1.

⁴⁹³ RN 15.1.1921 s. 3.

⁴⁹⁴ RN 19.5.1923 s. 3.

2.6.4.1. Satelitní organizace Československé národní demokracie

2.6.4.1.1. Mladá generace národních demokratů

Také národní demokraté si vychovávali své nástupce ve své mládežnické organizaci. 13. července 1918 ustavili na celostátní úrovni Mladou generaci národních demokratů.⁴⁹⁵ V Rakovníku byla založena 30. srpna 1918. Důvěrníkem místní organizace v Rakovníku byl zvolen Hanzlíček, okresním důvěrníkem hoteliér Jindřich Jerie.⁴⁹⁶

2.6.5. Československá strana lidová

Původní organizace Katolické strany v Čechách zanikla v Rakovníku již před 1. světovou válkou. Československá strana lidová vznikla v lednu 1919 sloučením českých a moravských křesťansky orientovaných stran. V Rakovníku vznikla místní organizace této strany v roce 1920, v jejím čele stál Václav Flettner,⁴⁹⁷ strojní zámečnický. Dalšími význačnými členy byli katecheta Bohumil Pokorný, profesor reálky v Rakovníku Rudolf Procházka a krejčí Celestin Herink.⁴⁹⁸

Pozice strany v Rakovníku nebyla příliš dobrá. Ke katolicismu se ve městě hlásila necelá třetina obyvatel, vedení města bylo protikatolicky zaměřené. Život strany se zaměřoval na udržení zbývajících pozic katolické církve ve městě, zejména na uhájení kostela Svatého Bartoloměje na Husově náměstí, který dočasně ovládla církev československá s argumentem, že do poloviny dvacátých let 17. století byl kostelem novoutravvistické církve. Nakonec byl navrácen zpět katolíkům. Schůze strany probíhaly zpravidla na děkanství v Rakovníku.

Okresní organizace Československé strany lidové byla založena v Rakovníku 5. dubna 1920 v čele s Celestinem Herinkem a Černoorskou.⁴⁹⁹

⁴⁹⁵ NP 13.7.1918 s. 4.

⁴⁹⁶ SOkA Rakovník. Fond Česká národní demokracie v Rakovníku. Zpráva o činnosti České státoprávní demokracie, 1920, autor neznámý.

⁴⁹⁷ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 169. Volby do Národního shromáždění 1920. Dopis místní organizace Československé strany lidové Městskému úřadu v Rakovníku ze 17.4.1920.

⁴⁹⁸ NP 8.1.1921 s. 3.

⁴⁹⁹ RO 10.4.1920 s. 3.

2.6.6. Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská (ČŽOSS)

Strana vznikla na slučovacím sjezdu 5. listopadu 1919 sloučením České strany živnostenské, která působila v Čechách a Politické strany českého živnostenstva na Moravě.⁵⁰⁰

V době konání prvních obecních voleb měla strana v Rakovníku pouze 8 členů, místní organizace ještě neexistovala.⁵⁰¹ V Rakovníku byla místní organizace vytvořena v březnu roku 1920. Založil ji krejčovský mistr Josef Nápravník,⁵⁰² majitel obchodu s textilem a oděvy na Husově náměstí v Rakovníku. Do té doby byl Nápravník členem Československé strany socialistické, kterou krátce předtím opustil. Zpočátku měla patrně jen málo členů. Na její předvolební schůzi 14. dubna 1920 údajně přišlo jen 7 osob.⁵⁰³ Strana se orientovala zejména na živnostníky v Rakovníku i v obcích okresu. Jedním z jejich hlavních témat byl odpor proti dodržování nedělního klidu, tedy zákazu prodeje.⁵⁰⁴ Dalším jejich oblíbeným cílem byly dělnické konzumy sociálních demokratů a československých socialistů,⁵⁰⁵ ve kterých viděli největší hrozbu pro drobné živnostníky ve městě i na vesnicích, kde konzumy měly své prodejny. Vymezovali se také proti židovským konfekcionářům, protože ti podle nich ubíjeli krejčovskou živnost.⁵⁰⁶ V prvních parlamentních volbách v roce 1920 získala strana jen 87 hlasů do Poslanecké sněmovny a 96 hlasů do Senátu. V této době byla tedy jen okrajovou stranou. Kromě Josefa Nápravníka byly dalšími vůdci strany ve městě Vavřinec Berounský,⁵⁰⁷ fotograf Karel Böhm a krejčí Tor.

⁵⁰⁰ Malíř J.,... s. 793.

⁵⁰¹ Náš směr 14.9.1923 s. 4.

⁵⁰² Josef Nápravník, krejčí. Původně byl československým socialistou. Po vzniku ČŽOSS do ní přestoupil a stal se předsedou okresní organizace až do zániku strany v roce 1938 a členem župní organizace za Župu lounskou. Dále byl starostou Okresní jednoty živnostenských společenstev v Rakovníku, předsedou Svépomocného družstva Živnodům. Do roku 1930 byl v čele odborové organizace Společenstva oděvního v Rakovníku. V prosinci 1938 se stal členem župního výboru Strany národní jednoty Župy lounské. (SD 29.9.1922 s. 3. SD 5.7.1923 s. 2. Náš směr 3.8.1923 s. 4. Náš směr 16.1.1925 s. 3. Náš směr 16.9.1927 s. 2. Náš směr 3.2.1928 s. 2. Náš směr 10.4.1931 s. 5. Náš směr 5.11.1931 s. 1. Naše slovo 4.4.1930 s. 3. NP 23.12.1938 s. 1.)

⁵⁰³ NP 17.4.1920 s. 4.

⁵⁰⁴ RO 21.4.1920 s. 5.

⁵⁰⁵ Náš Směr 13.4.1923 s. 4.

⁵⁰⁶ Naše snahy 2.2.1923 s. 3.

⁵⁰⁷ Vavřinec Berounský, krejčí. Původně národní socialista, nejpozději od roku 1923 člen ČŽOSS a předseda její místní rakovnické organizace ve dvacátých letech. Dále byl pokladníkem okresní organizace strany a starostou Okresní jednoty živnostenských společenstev v Rakovníku. Později ze strany kvůli sporům s Josefem Nápravníkem vystoupil. (Náš směr 26.10.1923 s. 5. Náš směr 8.2.1924 s. 4. Náš směr 16.5.1924 s. 5. Náš směr 16.1.1925 s. 3. Náš směr 17.7.1925 s. 2.)

Okresní organizaci strany si ČŽOSS na Rakovnicku založila 29. července 1923. Předsedou si zvolila Josefa Nápravníka, místopředsedou O. Tolmana z Křivoklátu a důvěrníkem Antonína Seina⁵⁰⁸ z Rakovníka.⁵⁰⁹

Krátce předtím vznikl v Rakovníku stranický týdeník pod názvem *Náš směr*, jehož prvním redaktorem se stal Antonín Seiner z Rakovníka, bývalý československý socialista.⁵¹⁰

Když před obecními volbami v roce 1923 zemřel sociální demokrat František Čermák, zaplatila jeho pohřeb Okresní správní komise, jejímž byl do své smrti předsedou. Podle ČŽOSS měli náklady na pohřeb ve výši 4.400,- Kč zaplatit sociální demokraté, protože byl jejich členem.⁵¹¹ V roce 1923 vlastnila strana v Rakovníku spolkový dům (patrně restauraci Na Střelnici), měla zatím převahu v Jednotě českých střelců. Pobočnými organizacemi strany byly také Cyklistický spolek v Rakovníku a hudba místní organizace.⁵¹² Postupně získávali na úkor československých socialistů a národních demokratů převahu v Okresní jednotě společenstev a Místním společenstvu živnostníků.

2.6.7. Republikánská strana československého venkova (Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu)

Tato politická strana vystupovala do roku 1919 pod názvem Česká agrární strana, v letech 1919 – 1922 jako Republikánská strana československého venkova a od roku 1922 jako Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu.⁵¹³ Dále bude nazývána jako agrární strana či agrárníci.

V samotném Rakovníku do roku 1923 pravděpodobně místní politickou organizaci neměla, ale strana se ve volbách umísťovala většinou na druhém místě v celookresním měřítku. První zmínka o místní organizaci strany v Rakovníku pochází z března 1923, kdy

⁵⁰⁸ Antonín Seiner, redaktor. Bývalý národní socialista, poté člen ČŽOSS a redaktor jejího *Nového směru*, později z této strany vyloučený, zmizel z Rakovníka poté, kdy od jednoho živnostníka vyzvedl 1.200,- Kč údajně pro Slovanskou pojišťovnu v Praze a dalšími 3.800,- Kč vybranými od řezníků. Před svým zmizením se neúspěšně ucházel o členství v KSČ. (*Náš směr* 18.9.1925 s. 2. *Rudý průboj* 18.6.1931 s. 2.)

⁵⁰⁹ *Náš směr* 3.8.1923 s. 4.

⁵¹⁰ *Náš směr* 3.8.1923 s. 4.

⁵¹¹ *Náš směr* 15.6.1923 s. 5.

⁵¹² NP 17.3.1923 s. 5.

⁵¹³ Malíř J.,... s. 553.

jejím důvěrníkem byl Josef Vrba, domkář v Rakovníku.⁵¹⁴ Do obecního zastupitelstva v Rakovníku strana v roce 1919 nekandidovala. Důvěrníkem okresní organizace strany byl do léta roku 1920 senátor František Pánek,⁵¹⁵ po něm se jím stal Antonín Mohl,⁵¹⁶ ředitel Rolnické školy v Rakovníku.⁵¹⁷ Plnohodnotně byla okresní organizace strany na Rakovnicku obnovena až v roce 1922 na valné hromadě v Rakovníku v hotelu „ U Lva “ po dvou letech stagnace. Novým důvěrníkem byl zvolen František Procházka, rolník z Hvozda, I. místodůvěrníkem František Folbr z Petrovic,⁵¹⁸ II. místodůvěrníkem Josef Štros z Mutějovic.⁵¹⁹ Na sjezd strany zvolila okresní organizace v červnu 1922 delegáty: okresního

⁵¹⁴ Naše Stráž 9.3.1923 s. 5.

⁵¹⁵ František Pánek (1853 – 1945), rolník v Pavlíkově. Byl absolventem reálky v Rakovníku. V roce 1883 se stal starostou Pavlíkova, kterým byl poté několik desítek let. Byl stoupencem myšlenek Alfonse Šťastného. V roce 1892 založil Hospodářské družstvo v Rakovníku a následujících 27 let stál v jeho čele. Dále byl starostou Okresní hospodářské záložny v Rakovníku, spoluzakladatelem Rolnické školy v Rakovníku. 37 let byl předsedou jejího kuratoria. Dále byl po dobu 34 let starostou Okresního výboru rakovnického a po vzniku republiky byl místopředsedou následnické komise, tedy Okresní správní komise v Rakovníku. 23 let byl předsedou Družstevního hospodářského lihovaru v Rakovníku. Dále byl v čele Hospodářsko-průmyslového spolku pro Rakovnicko a stál v čele odbočky Zemědělské jednoty na Rakovnicku. Od roku 1929 byl jejím čestným předsedou. V roce 1905 založil Včelařský spolek pro Rakovník a okolí. Byl členem Agrární strany a od roku 1906 byl předsedou její okresní organizace na Rakovnicku. V roce 1919 byl za tuto stranu zvolen do Senátu, senátorského mandátu se vzdal v roce 1922 pro pokročilý věk. (SOKA Rakovník. Fond Pánek František. Osobní fond. Karton č. 1. Úmrtí oznámení. Naše stráž 22.2.1924 s. 6. Naše stráž 7.3.1924 s. 4. Naše stráž 14.3.1924 s. 5. Naše stráž 17.10.1924 s. 6. Naše stráž 1.10.1926 s. 4. Naše stráž 22.7.1927 s. 4. Naše stráž 19.10.1928 s. 7. Naše stráž 29.3.1929 s. 13. Rakovnické noviny 27.1.1933 s. 1.)

⁵¹⁶ Antonín Mohl, nar. 1859 v Chlumčanech u Loun, zemřel 8.1.1924. Vystudoval reálku v Rakovníku, poté Chemicko – technologickou fakultu ČVUT v Praze, následně pracoval v několika výzkumných ústavech, později jako chemik v několika cukrovarech. Později po složení učitelských zkoušek v letech 1889 až 1897 byl jmenován ředitelem Zimní hospodářské školy v Lounech. Dále byl jednatelem Hospodářského spolku pro Lounský okres. Byl průkopníkem nových metod v pěstování chmele. Byl jedním ze zakladatelů Hospodářsko – chmelařského věstníku pro Lounský okres. V roce 1894 založil Český spolek chmelařský pro Království české, jehož jednatelem byl do roku 1919. Spolek vydával časopis Chmelařské listy, které vcházely nejprve v Lounech, později v Rakovníku. Následovníkem tohoto časopisu je dnešní časopis Chmelařství. V roce 1908 se zasloužil o založení české sekce Jednoty chmelařské v Žatci. Jeho nejvýznamnější prací bylo Chmelařství - dějiny pěstování chmele. Publikace je dodnes jednou z nejvýznamnějších prací v oblasti historie chmelařství. V letech 1897 až 1900 byl ředitelem Lnářské školy v Humpolci, od roku 1900 se stal ředitelem Rolnicko – chmelařské školy v Rakovníku, která byla jedinou chmelařskou školou v monarchii. Dále byl poslancem Zemského sněmu za agrárníky. (NP 7.12.1918 s. 8. Naše stráž 11.1.1924 s. 5. SOKA Rakovník. Fond Mohl Antonín, osobní fond. Karton č. 1. Sechterová Z., Antonín Mohl – průkopník českého chmelařství. Louny 1971)

⁵¹⁷ Krok 22.7.1920 s. 2.

⁵¹⁸ Folbr František, rolník z Petrovic, člen Republikánské strany. Po problémech Hospodářského družstva v Rakovníku byl zvolen v roce 1923 jeho místopředsedou. O rok později se stal místopředsedou okresní odbočky Zemědělské jednoty na Rakovnicku, čestným předsedou O. S. R. D. na Rakovnicku a místodůvěrníkem okresní organizace strany. V roce 1924 se také za agrárníky stal členem Okresní správní komise v Rakovníku a členem župní organizace strany. V těchto funkcích zůstal po většinu meziválečného období. (Naše stráž 19.10.1923 s. 4. Naše stráž 22.2.1924 s. 6. Naše stráž 14.3.1924 s. 5. Naše stráž 20.6.1924 s. 5. Naše stráž 17.10.1924 s. 6. Naše stráž 5.12.1924 s. 5. Naše stráž 9.1.1925 s. 4. Naše stráž 16.1.1925 s. 6.)

⁵¹⁹ Naše stráž 2.4.1922 s. 5.

důvěrníka Františka Procházku, Vojtěcha Kotíka, předsedu O. S. R. D. a Františka Pichrta, okresního důvěrníka „ Domovin. “

Sekretariát strany sídlil od 1. ledna 1923 v budově Hospodářského družstva, kam se přestěhoval z hotelu „ U Lva. “⁵²⁰ Na své valné hromadě 2. dubna 1923 se okresní organizace strany vyslovila proti vysokým dávkám z majetku a z přírůstku na majetku. Zemědělci podle nich tak vysoké zatížení již nemohli snést. Také se ohradili proti tomu, aby zemědělci museli spolufinancovat stavby a opravy místních škol.⁵²¹ Počátkem srpna 1923 rezignoval okresní důvěrník strany Procházka na svou funkci v hospodářském družstvu i na post okresního důvěrníka strany, prý kvůli velkému množství práce. Jako mnohem pravděpodobnější se jeví, že skutečným důvodem jeho odchodu z funkcí byly finanční problémy Hospodářského družstva v Rakovníku, do kterých se dostalo za jeho vedení. Novým okresním důvěrníkem strany byl 26. srpna 1923 zvolen Radomil Černý, rolník z Pavlíkova.⁵²²

Agrárníci po celé meziválečné období obsazovali post ředitele Rolnické školy v Rakovníku. Po odchodu Antonína Mohla se jím v létě 1923 stal Jaromír Špaček.⁵²³⁵²⁴

Strana vydávala v roce 1920 v okrese Rakovník týdeník Krok.⁵²⁵ Po jeho zániku na Rakovnicku žádný regionální list strany nevycházel až do roku 1922, kdy vznikl týdeník Naše stráž, který pak vycházel až do konce roku 1938.

2.6.7.1. Satelitní organizace Republikánské strany československého venkova (Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu)

2.6.7.1.1. Okresní sdružení republikánského dorostu (O. S. R. D.)

⁵²⁰ Naše stráž 5.1.1923 s. 7.

⁵²¹ Naše stráž 13.4.1923 s. 6.

⁵²² Radomil Černý, rolník z Pavlíkova, člen Republikánské strany . Již před 1. světovou válkou byl předsedou O. S. R. D. na Rakovnicku. V letech 1924 – 1928 byl okresním důvěrníkem agrárníků na Rakovnicku. Poté působil ve vedení župní organizace strany a ve vedení Českého odboru Jednoty Chmelařské.

⁵²³ Naše stráž 27.7.1923 s. 4.

⁵²⁴ Jaromír Špaček st. V roce 1924 byl zvolen předsedou místní organizace strany v Rakovníku. O rok později se stal starostou nově zřízené odbočky Řepařské jednoty v Rakovníku a starostou nově ustavené Selské jízdy v Rakovníku. Zemřel v roce 1927. (Naše stráž 15.2.1924 s. 4. Naše stráž 27.2.1925 s. 10. Naše stráž 6.3.1925 s. 5. Naše stráž 8.4.1927 s. 6.)

⁵²⁵ Krok vycházel od 30.4.1920 do 16.12.1920. Redakci a administraci měl v Rakovníku, Heroldově ulici č. 19. Vydavatelem bylo Tiskové družstvo Krok v Rakovnici. Zodpovědným redaktorem byl J. V. Fürst. Týdeník tiskly Knihtiskárny Antonína Čistického v Berouně. Členem Tiskového družstva se mohl stát každý člen strany po zaplacení členského příspěvku 100,- Kč a zápisného 10,- Kč.

Tato organizace agrárníků působila na Rakovnicku již před 1. světovou válkou. Jejím prvním předsedou byl Radomil Černý, který v meziválečném období zastával vyšší funkce v župní organizaci strany. Je pravděpodobné, že organizace částečně vyvíjela činnost i v době války. V květnu roku 1920 byla její předsedkyní zvolena Marie Hýková a jednatelem Vojtěch Kotík.⁵²⁶ Ale již o měsíc později ji nahradil František Kroupa a Hýková se stala I. místopředsedkyní.⁵²⁷ V roce 1922 se předsedou O. S. R. D. stal Vojta Kotík.⁵²⁸ Jako odznak své příslušnosti ke straně nosili jetelový čtyřlístek.⁵²⁹ S dalším rozvojem strany po válce se 21. listopadu 1920 v Lounech v hotelu Koruna konala ustavující schůze župní O.S.R.D. pro Župu lounskou. Zahrnovala soudní okresy Louny, Slaný, Rakovník, Křivoklát, Roudnice, Libochovice, Lovosice, Kralupy, Velvary, Kladno a Unhošť. Každý okres vyslal na schůzi tři zástupce.⁵³⁰

Místní organizace republikánského dorostu byla v Rakovníku plnohodnotně obnovena patrně také v roce 1923, stejně jako místní organizace. Do čela místní organizace republikánského dorostu v Rakovníku byl zvolen Miloš David.⁵³¹

O. S. R. D. žádalo na vedení města zřízení hospodyňské školy pro vzdělání venkovských dívek. Výsledkem jejich žádosti bylo v roce 1922 zřízení 5 měsíčního zimního hospodyňského kurzu.⁵³²

2.6.7.1.2. Zemědělská jednota

Na Rakovnicku byla Odbočka zemědělské jednoty založena počátkem roku 1922. Jejím prvním předsedou byl zvolen František Pánek. Jako svůj úkol si vytkla přinášet všem svým členům informace o nových trendech v zemědělství a větším zemědělcům měla všestranně pomáhat.⁵³³ Dále pořádala pro své členy odborné přednášky, svým členům opatřila legitimace na hospodářskou výstavu, nebo podala žádost na Ministerstvo zemědělství, aby byl

⁵²⁶ Krok 20.5.1920 s. 2.

⁵²⁷ Krok 10.6.1920 s. 1.

⁵²⁸ Naše stráž 23.6.1922 s. 5.

⁵²⁹ Krok 16.9.1920 s. 2.

⁵³⁰ Krok 18.11.1920 s. 2.

⁵³¹ Naše stráž 23.3.1923 s. 5.

⁵³² Naše stráž 24.2.1922 s. 6.

⁵³³ Naše stráž 10.2.1922 s. 8.

okres Rakovník zařazen mezi tzv. „ Nouzové okresy, “ aby měl nárok na státní dotace.⁵³⁴
V dubnu 1922 měla již 330 členů.⁵³⁵

2.6.7.1.3. Domovina

V červnu 1922 byl okresním důvěrníkem Domovin okresu Rakovník zvolen na schůzi místních důvěrníků v hotelu „ U Lva “ František Pichrt, kolář z Chrášťan.⁵³⁶ V roce 1922 se Domovina stala odborovou organizací Republikánské strany.⁵³⁷ Hájila zájmy zejména drobných rolníků. Byla konkurenční organizací domkářských organizací sociálních demokratů a československých socialistů.

2.6.7.1.4. Hospodářské družstvo

Hospodářské družstvo v Rakovníku bylo založeno 2. prosince 1892 21 členy s 26 podíly. V roce 1922 mělo 675 členů s 2.064 podíly. V roce 1902 družstvo postavilo vlastní sklad. V roce 1922 byli do představenstva zvoleni Karel Reček,⁵³⁸ rolník ze Senomat, Josef Foltýn, nájemce statku v Rakovníku, náhradníkem František Procházka, rolník z Hvozda, který byl 30. listopadu 1922 zvolen předsedou družstva.⁵³⁹ Ale již následujícího roku se družstvo dostalo do finančních problémů. Aby ho bylo možné zachránit, museli mu jeho členové poskytnout bezúročnou půjčku na 5 let.⁵⁴⁰ Důsledkem toho byl odchod Procházky z vedení družstva i okresní organizace strany.

⁵³⁴ Naše stráž 2.2.1923 s. 7.

⁵³⁵ Naše stráž 14.4.1922 s. 7.

⁵³⁶ Naše stráž 16.6.1922 s. 5.

⁵³⁷ Naše stráž 14.7.1922 s. 6.

⁵³⁸ Karel Reček, rolník ze Senomat. Na podzim 1923 byl zvolen řádným starostou Hospodářského družstva. V roce 1928 se po Radomilu Černém stal důvěrníkem Republikánské strany v Soudním okresu Rakovník. Strana si toto dělení ponechala i po zrušení Soudního okresu Křivoklát v roce 1929. Důvěrníkem strany zůstal do jejího zániku v roce 1938. Z této pozice byl také členem župního vedení strany v Župě lounské. Koncem roku 1938 se stal předsedou Strany národní jednoty na Rakovnicku. (Naše stráž 19.10.1923 s. 4. Naše stráž 16.1.1925 s. 6. Naše stráž 20.1.1928 s. 4. Naše stráž 24.2.1928 s. 6. Naše stráž 11.1.1929 s. 9.)

⁵³⁹ Naše stráž 1.12.1922 s. 5.

⁵⁴⁰ Naše stráž 3.8.1923 s. 4.

2.6.8. Československá rolnická jednota

Jak již bylo uvedeno, jednalo se o odštěpeneckou skupinu agrárníků. Zpočátku nesla název Agrární opozice. Československou rolnickou jednotu na Rakovnicku vedl Jan Maloch, profesor reálky v Rakovníku žijící ve Všetatech u Rakovníka. Stavěla se proti spojení agrárníků se socialisty ve vládě, tedy proti Rudozelené koalici. Svůj odpor odůvodňovali tím, že socialismus v Rusku zničil střední selský stav, k čemuž by mohlo dojít i v ČSR. Vyslovili se pro sociální reformy, ale při zachování středního stavu a svobody podnikání, byli rozhodně proti radikálním a násilným převratům.⁵⁴¹

Tato skupina měla blízko k Československé národní demokracii. I jejich časopis Rodné lány⁵⁴² se vyjadřoval pro spolupráci s Československou národní demokracií, když uváděl, že Československá rolnická jednota: „ V otázkách sociálně – politických jde ruku v ruce s Národní demokracií. “ Strana se ústy časopisu vyslovovala proti spolupráci Republikánské strany se socialistickými stranami, protože: „ Ti chtějí socialistický stát a chtějí vzít rolníkům jejich statky, proto s politikou agrární strany nesouhlasí a vytváří vlastní politický subjekt, kterému je nejbližší Československá národní demokracie. “ Chtěli s ní spolupracovat v oblasti politické a národní.

Československá rolnická jednota v roce 1920 splynula s Československou národní demokracií. Josef Maloch se vrátil do Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu, postupně se stal čelným představitelem této strany na Rakovnicku.

2.6.9. Socialistická strana československého lidu pracujícího (Modráčkovci)

Tato politická strana je známější podle jména svého vůdce Františka Modráčka, který v roce 1919 vystoupil z Československé sociálně demokratické strany dělnické pro nesouhlas s její radikalizací pod vlivem marxistické levice. Nová strana se připravovala na obecní volby v roce 1919. Modráček proto 29. dubna 1919 vystoupil před volbami v Rakovníku. Ve svém projevu se vyslovil pro družstevní hospodaření, proti násilné socializaci, varoval před

⁵⁴¹ NP 3.4.1920 s. 2.

⁵⁴² Rodné lány, „ Neodvislý týdeník pro politickou výchovu, hájení zájmů zemědělských, středostavovských a národních. “ Vydavatel: Rolnické tiskařské družstvo v Rakovníku, Zodpovědný redaktor: Jan Maloch. Tisk: Knihtiskárna Karel Hybský v Rakovníku. Vycházely od 16.4.1920 do 12.5.1920.

bolševiky. Místní organizace strany v Rakovníku vznikla patrně v květnu 1919. V jejím čele stáli truhlář Šnobl a bývalý člen Katolické strany v Čechách Demkow.⁵⁴³

Strana v obecních volbách v Rakovníku vůbec nekandidovala. Účastnila se až parlamentních voleb v roce 1920, kde obdržela 3 poslanecké mandáty. V Rakovníku získala pouze 131 hlasů do Poslanecké sněmovny.

V lednu 1923 se přejmenovala na Stranu pokrokových socialistů, ale již v polovině tohoto roku se začala rozpadat.⁵⁴⁴

2.6.10. Spolek majitelů domů

Spolek byl v Rakovníku založen již v roce 1905. Jeho účelem bylo hájení zájmů majitelů nemovitostí. Spolek měl za cíl chránit hlavně majitele menších nemovitostí, kteří platili činžovní daně za místnosti včetně hospodářských, zatímco na venkově platili jen daň třídní podle počtu obývaných místností. Tato daň byla mnohem nižší než činžovní v Rakovníku. Spolek nebyl politický, jeho členy mohli být všichni majitelé nemovitostí bez ohledu na politickou příslušnost.⁵⁴⁵ Členský příspěvek ve spolku činil 4,- Kč. Spolek během 1. světové války pozastavil svou činnost. Obnovil ji v březnu 1920.⁵⁴⁶ V tomto roce měl téměř 300 členů.⁵⁴⁷

V jeho přípravném výboru působili Josef Němec, Vendelín Číha, Eduard Jaroš, Eugen Josífek a Antonín Nonfried.⁵⁴⁸ Na II. valné hromadě spolku v roce 1921 byl předsedou spolku zvolen Antonín Nonfried,⁵⁴⁹ jednatelem spolku byl již od roku 1920 Eugen (Evžen) Josífek, inspektor banky Slavia. Ve výboru zasedl například hoteliér Jindřich Jerie, který byl stejně jako Vendelín Číha členem Československé národní demokracie. Spolek v roce 1920 požádal o přijetí svých členů do komisí města, kam byl přijat pouze Nonfried.⁵⁵⁰ Dále žádali o přijetí svých členů do Okresní správní komise, v čemž jim vyhověno nebylo. V prvních obecních volbách v roce 1919 spolek do obecního zastupitelstva pochopitelně ještě nekandidoval.

⁵⁴³ Naše snahy 30.5.1919 s. 5.

⁵⁴⁴ Malíř J.,... s. 707.

⁵⁴⁵ NP 17.7.1920 s. 2.

⁵⁴⁶ NS 19.3.1920 s. 5.

⁵⁴⁷ NS 23.7.1920 s. 3.

⁵⁴⁸ NP 17.7.1920 s. 3.

⁵⁴⁹ Tentýž Nonfried, který byl před 1. světovou válkou obviněný ze zpronevěry městských peněz.

⁵⁵⁰ RO 17.7.1920 s. 1.

2.7. Oslavy

Oslavy významných dnů byly důležitou součástí života v Rakovníku meziválečného období. Dvě třetiny občanů města byly levicově orientovány, proto nepřekvapí, že nejvíce slaveným svátkem byl 1. máj. Po vzniku republiky se v roce 1919 stal 1. květen národním svátkem.⁵⁵¹ Cílem dělnického hnutí bylo opanovat v tento den centra měst.⁵⁵² Tento svátek se v Rakovníku slavil již od konce 19. století, za 1. světové války byly v důsledku válečného stavu oslavy tohoto svátku dočasně potlačeny. Hlavním místem oslav v rámci okresu byl Rakovník, kam se ráno 1. května pěšky přesunovaly i členové místních organizací sociálních demokratů, československých socialistů a komunistů z okolních obcí. Většina místních organizací sociálních demokratů z obcí Soudního okresu Křivoklát slavila 1. máj v obci Zbečno. Na oslavy národních socialistů a komunistů chodilo z okolních obcí podstatně méně členů, než sociálním demokratům. Oslavy tohoto svátku byly organizovány pouze jednotlivými politickými stranami. Většinou je organizovaly samostatně, až ve třicátých letech je občas organizovali sociální demokraté a národní socialisté společně.

Dalším oslavovaným svátkem byl 28. říjen, tedy den vzniku nezávislého Československa. Tento den se stal symbolem vzniku nového státu.⁵⁵³ Stal se Svátkem svobody.⁵⁵⁴ Při oslavách tohoto svátku se v Rakovníku již do oslav zapojovaly i občanské strany, zejména Československá národní demokracie, která sice oslavy přímo neorganizovala, ale podporovala organizátory, jimiž byly většinou buď Okresní osvětový sbor, nebo tělocvičná jednota Sokol. Ovšem i levicové strany se oslav tohoto svátku účastnily, dávaly do nich ovšem podstatně méně energie než do oslav 1. máje. Také pouze podporovaly organizátory oficiálního programu.

Třetím svátkem v pořadí co do objemu a účasti na oslavách v Rakovníku byl 6. červenec, tedy den upálení Mistra Jana Husa. V pojetí dějin T. G. Masaryka byl Hus stěžejní pozitivní postavou, naopak katolické církvi připadla negativní role.⁵⁵⁵ Toto pojetí převážně nekatolickému Rakovníku vyhovovalo. Rakovničtí zpravidla tyto oslavy dělily na dvě části. První se odehrávala přímo v Rakovníku, druhá na nedaleké zřícenině hradu Krakovec, kde Hus před odchodem do Kostnice pobýval. Hlavními organizátory tohoto svátku byly zejména

⁵⁵¹ Hájková D., Horák P., Kessler V., Michela M. (edd.), Sláva republice! Praha 2018, s. 222.

⁵⁵² Hájková D., Horák P., Kessler V., Michela M. (edd.), Sláva republice! Praha 2018, s. 221.

⁵⁵³ Hájková D., Horák P., Kessler V., Michela M. (edd.), Sláva republice! Praha 2018, s. 76.

⁵⁵⁴ Hájková D., Horák P., Kessler V., Michela M. (edd.), Sláva republice! Praha 2018, s. 84.

⁵⁵⁵ Hájková D., Horák P., Kessler V., Michela M. (edd.), Sláva republice! Praha 2018, s. 274.

Okresní osvětový sbor, Městský úřad v Rakovníku a církve československá. Ze stran v Rakovníku působících měly tyto oslavy nejsilnější podporu od národních demokratů a národních socialistů. Silná podpora tohoto svátku v Rakovníku byla celkem pochopitelná, protože církve československá zde měla více věřících, než katolická církev.

Během existence První republiky se postupně prosazovala také oslava narození prvního československého prezidenta T. G. Masaryka 7. března. Masaryk získal v novém státu patriarchální roli, roli otce. Den jeho narození se stal oficiální prvorepublikovou oslavou.⁵⁵⁶ Již mnohem méně se oslavovalo vítězství legionářů u Zborova v roce 1917. Bitva u Zborova byla chápána jako symbolické vystoupení z pasivity. Bitva byla chápána jako mezník československého zahraničního odboje.⁵⁵⁷ Kromě těchto oslav probíhaly čas od času také oslavy organizované satelitními organizacemi jednotlivých politických stran. Jednalo se zejména o D. T. J. a Všeobecné konzumní a úsporné družstvo sociálních demokratů, F. D. T. J. komunistů, nebo o jednotlivé organizace agrárníků, například selské jízdy. Zejména u agrárníků probíhaly některé oslavy satelitních organizací i v obcích mimo Rakovník. Oslavy organizované satelitními organizacemi budu uvádět v kapitolách věnujících se těmto organizacím.

2.7.1. Oslavy 1. máje

První oslavy 1. máje po válečné přestávce se v Rakovníku konaly již v posledním válečném roce 1918. Organizovali je sociální demokraté. Oslavy začaly již 30. dubna v Sokolovně, kdy se hrál Dramatický odbor sociálních demokratů v Rakovníku drama Povodeň. 1. května v 10.00 hod. se konala veřejná schůze lidu v sokolovně. Programem schůze bylo:

1) Všeobecný mír, sebeurčení národů, osmihodinová pracovní doba, sociální a hospodářské požadavky pracujícího lidu.

2) Třídní boj a společný postup socialistických stran za potřeby českého proletariátu (v této době již sociální demokracie požadovala samostatnost českých zemí).

⁵⁵⁶ Hájková D., Horák P., Kessler V., Michela M. (edd.), Sláva republice! Praha 2018, s. 141.

⁵⁵⁷ Hájková D., Horák P., Kessler V., Michela M. (edd.), Sláva republice! Praha 2018, s. 181 - 182.

Předsedou shromáždění byl sociální demokrat František Čermák, s projevem mimo jiné vystoupil i další sociální demokrat Ludvík Aust ze Slaného, poslanec Říšské rady.⁵⁵⁸

V roce 1919 byla oslava 1. máje naplánovaná sociálními demokraty a národními socialisty společně. Vedení II. kraje sociální demokracie se však postavilo proti tomuto rozhodnutí vedení své strany a pod vlivem Aloise Muny a Antonína Zápotockého prosadilo ve svém kraji samostatné oslavy. Tím popudili československé socialisty. Již v této době se tak začal projevovat rozkol uvnitř Československé sociálně demokratické strany dělnické. Vedení organizace této strany v Rakovníku v této době ještě respektovalo rozhodnutí vedení II. kraje.

Českoslovenští socialisté neměly oslavy tak početné jako sociální demokraté, ale na druhou stranu se jejich oslav účastnila i část sociálních demokratů, která nesouhlasila s postupem své strany.⁵⁵⁹

Oslavy 1. máje sociálních demokratů začaly opět 30. dubna divadelním představením jejich dramatického odboru. 1. května pokračovaly průvodem z městských sadů „Na Losích“ přes Sekyru a Palackého ulici na Husovo náměstí. Zde se konal tábor lidu s následujícími požadavky: splnit požadavky pracujících tříd a uskutečnit socializaci republiky. Odpoledne se konal koncert v městských sadech a od 19.00 hodin pořádali sociální demokraté akademii v hotelu „Jerie.“ Byly to první oslavy 1. máje, na něž se dostavily i první venkovské organizace strany.⁵⁶⁰

V roce 1920 byl rozkol uvnitř sociálních demokratů ještě zřejmější, přesto se jejich oslavy 1. máje konaly ještě společně, ovšem opět bez spolupráce s československými socialisty. Po úvodním programu 30. dubna večer se sehráním divadelní hry „Služebník svého pána“ od Františka J. Jeřábka, pokračovaly 1. května. Mládež se seřadila v sadech „Na Losích“, ženy se seřadily v lokalitě „Na Sekyře“ a muži se seřadili u mlýna Františka Šmída. V 9.30 hodin se vydali pochodem na náměstí, kde se konal tábor lidu, který vedl František Čermák. Jen mládež se odebrala na klidnější místo, kde jí byla vysvětlena podstata 1. máje.⁵⁶¹

Českoslovenští socialisté své oslavy také zahájili 30. dubna divadelním představením Lucerna od Aloise Jiráska, sehraným Dramatickým odborem strany. 1. května od 10.00 hodin

⁵⁵⁸ RO 20.4.1918 s. 3.

⁵⁵⁹ NS 19.4.1919 s. 9. NS 9.5.1919 s. 4.

⁵⁶⁰ RO 19.4.1919 s. 3. RO 26.4.1919 s. 3. RO 10.5.1919 s.3.

⁵⁶¹ RO 24.4.1920 s. 2.

se na zahradě restaurace „ Na Střelnici “ konal tábor lidu s proslovem Ladislava Gardavského, který uvedl, že strana prosazuje získání moci bez diktatury a bolševických metod. Chce československý socialismus, ale socialismu chce strana dosáhnout cestou získání parlamentní většiny a udržení demokracie.⁵⁶² Tím se opětovně vymezili proti sociálním demokratům zmítaným konfliktem mezi radikály a umírněnými.

V roce 1921 byla v květnu sociální demokracie již zcela rozdělená a oslavy organizovala bez komunistů. Zatímco v předchozích letech měli sociální demokraté největší účast na svých oslavách, v tomto roce se o ni dělili s komunisty. Zejména díky početné účasti venkova se sociální demokraté vyrovnali počtem účastníků komunistům, kteří naopak měli většinu v účastnících z města.

Oslavy sociálních demokratů začaly jako již tradičně 30. dubna večer, když Dramatický odbor sociální demokracie v Rakovníku sehrál slavnostní představení v sále hostince „ U Pelců. “ 1. května pokračovaly uvítáním venkovských organizací s hudbou a seřazením průvodu na silnici před mlýnem pana Šmída a „ Na Sekyře. “ V 9.00 hodin začal dopolední průvod na náměstí, kde byl v 10.00 hodin zahájen tábor lidu s programem:

1. Boj proti kapitalistické, klerikální a monarchistické reakci.
2. Hospodářská demokracie sestávající ze socializace dolů, zvýšení moci závodních rad, provádění pozemkové reformy.
3. Starobní a invalidní pojištění vdov a sirotků.

Tábor lidu zahájil Václav Hornof. Do předsednictva tábora lidu byli zvoleni František Čermák, Josef Klátil a Antonín Kameník. Na táboru lidu dále promluvil poslanec Ludvík Aust, zastupující v Poslanecké sněmovně za sociální demokraty i Rakovnicko. Odpoledne se konal v městském parku lidový koncert s hudbou pana Kohouta s dobrovolným vstupným. Poddžbánské organizace z Velhoty (Lhoty pod Džbánem), Hředel, Mutějovic, Nesuchyně, Krupé a Krušovic se sešly v 7.00 hodin „ Na Šoustalce, “ dnešní Šustně v Krupé, odtud šly pěšky s hudbou do Rakovníka. Podobně přišly další venkovské organizace s hudbou či bez ní

⁵⁶² NS 30.4.1920 s. 4. NS 7.5.1920 s. 4.

v průvodu do Rakovníka, celkem se jednalo o 6 průvodů. Všichni účastníci se ozdobili rudými karafiáty.⁵⁶³

Oslavy československých socialistů byly početně nejméně navštívené, což byl obvyklý jev oslav 1. máje v meziválečném Rakovníku. Svůj tábor lidu pořádali na Husově náměstí, kde jejich požadavky přednesl bratr Procházka, který uvedl, že socialistické síly jsou komunistickým rozvratem oslabeny. Dále požadoval lepší sociální pojištění, znárodnění dolů, kritizoval špatně prováděnou pozemkovou reformu na Rakovnicku. Obával se, že se Fürstenberkové opět zmocní znárodněného majetku na území okresu, který jim byl předtím odebrán.⁵⁶⁴

Komunisté se definitivně přetransformovali z marxistické levice a svou novou Komunistickou stranu Československa představili právě na této své první oslavě 1. máje. Komunisté se seřadili nejprve u sokolovny do průvodu a poté prošli městem na Husovo náměstí ke kostelu, kde se konal jejich tábor lidu. Ten zahájil Ferdinand Šustek v 10.30 hodin. Předsedal mu Hamouz, starosta obce Pavlíkov u Rakovníka. Na táboru dále hovořil Zeman z Loun, který pozdravil vězněné komunisty a rozloučil se se starou sociální demokracií. Za komunistickou mládež promluvil Josef Guttman (1902 – 1956) z Prahy.⁵⁶⁵

Oslavy 1. máje v roce 1922 měly celkem standardní průběh, zejména u národních socialistů, kteří ho slavili na Husově náměstí před domem pana Ulricha s projevem poslankyně Plamínkové.⁵⁶⁶ Také komunisté se stejně jako v předešlém roce a v letech následujících shromáždili před kostelem na Husově náměstí, kam předtím přišel jejich průvod od sokolovny. Program byl nový pouze v tom, že v předvečer oslavy sehrál Dramatický odbor F. D. T. J. Rakovník v hostinci „ U Pelců “ divadelní představení „ Svítání. “⁵⁶⁷ Také v dalších letech se u komunistů a sociálních demokratů stalo zvykem, hrát divadelní představení 30. dubna.

Sociální demokraté v roce 1922 patrně poprvé obohatili své oslavy 1. máje o krojované příslušníky D. T. J., kteří šli v čele jejich průvodu 1. května dopoledne. Po příchodu průvodu na Husovo náměstí se konal před radnicí tábor lidu s programem:

1. Žádali mezinárodní sbratření národů, byli pro odzbrojení a světový mír.

⁵⁶³ SD 22.4.1921 s. 5. SD 6.5.1921 s. 5.

⁵⁶⁴ NS 6.5.1921 s. 2.

⁵⁶⁵ Svoboda (kladenská) 21.4.1921 s. 4. Svoboda (kladenská) 5.5.1921 s. 3.

⁵⁶⁶ NS 5.5.1922 s. 1.

⁵⁶⁷ Svoboda (kladenská) 22.4.1922 s. 3.

2. Připomněli 50 let boje sociální demokracie za práva pracujícího lidu.
3. Žádali splnit sociální a hospodářské požadavky pracujícího lidu.

Všichni účastníci byli opět ozdobeni rudým karafiátem.⁵⁶⁸

V roce 1923 oslavy probíhaly v podobném duchu u sociálních demokratů a československých socialistů, tak jako v předchozích letech.

Postupně během první poloviny dvacátých let bylo stále zřejmější, že počty účastníků na oslavách 1. máje u všech tří levicových stran klesaly. Důvodů bylo více. Revoluční vlna definitivně opadla. Poměry se zklidnily. Část bývalých příznivců sociálních demokratů byla znechucena rozdělením strany a následnou agitací obou nástupnických stran proti sobě.

Komunisté se pokoušeli tomuto trendu čelit větším zapojením svých vesnických organizací do oslav 1. máje v Rakovníku. Velmi jim záleželo na tom, aby na oslavách měli větší počet příznivců, než bývalá mateřská strana.

Sraz před průvodem k náměstí měli v 09.45 hodin u nádraží. Venkovské organizace strany z jižní části okresu vyšly v 08.00 hodin ze Slabec přes Pavlíkov do Rakovníka, cestou se k nim přidávali stoupenci z dalších obcí. Další šli z Kněževse a Senomat od západu. Tyto proudy se sešly na křižovatce západně od Rakovníka a společně přišly do města od západu. Poddžbánské organizace ze severní části okresu se sešly na křižovatce „ Na Šoustalce, “ dnes „ Šustna “ v 08.00 hodin a společně pokračovaly do Rakovníka přes Lišany, kde se k nim přidali další stoupenci. Stoupenci z Lašovic a okolí šli proti proudu Rakovnického potoka k městu, v 09.00 hodin se sešli pod Chlumem a dál pokračovali do Rakovníka. Cestou se ještě pod železničním mostem na okraji města spojili s příznivci strany přicházejícími z Nového Domu. Na táboru lidu promluvil soudruh Bohumil Škuthan z Kralup. Jejich tábor lidu začal v 10.00 hodin na Husově náměstí u kostela v Rakovníku s programem:

1. Hospodářský a politický rozvrat v republice.
2. Perzekuční zákon (zákona na ochranu republiky).
3. Nové volby a revoluční cíle dělnictva.⁵⁶⁹

Komunistický tábor lidu byl hlídán desítkami četníků, tak jako každý rok.

⁵⁶⁸ SD 11.4.1923 s. 1. SD 26.4.1923 s. 4. SD 3.5.1923.

⁵⁶⁹ Prol. 20.4.1923 s. 5. Prol. 11.5.1923 s. 5.

2.7.2. Oslavy 28. října

Oslavy tohoto svátku se poprvé konaly v Rakovníku již v roce 1919. Oslavy byly naplánovány na 28. října 1919 na Husovo náměstí před radnicí, kde se měly konat společné oslavy. Jednotlivé politické strany měly na náměstí přivést své průvody a zde se účastnit jednotných oslav. Nicméně kvůli špatnému počasí byly přesunuty do sálu hostince Jaroslava Pelce a do hotelu Jerie. Je velmi pravděpodobné, že v hotelu Jaroslava Pelce se sešli českoslovenští socialisté⁵⁷⁰ a v hotelu Jerie sociální demokraté.⁵⁷¹ Národní demokraté spojili své oslavy se Sokolem,⁵⁷² ale kvůli špatnému počasí své oslavy přesunuli na 9. listopad 1919. Ač tedy měly být oslavy jednotné, špatné počasí rozhodlo o separátních oslavách jednotlivých politických stran. V této době totiž v Rakovníku ještě nebyl žádný velký sál, kam by se vešli příznivci všech politických stran. Sociální demokraté, jejich dramatický odbor, v předvečer oslav sehráli divadelní hru „Půlnoc“ od spisovatele Krejčího.⁵⁷³

O oslavách 28. října v roce 1920 se dochovalo jen minimum zpráv. Sociální demokraté ho slavili 28. října na táboru lidu před radnicí s proslovy sociálních demokratů Josefa Sýkory a Václava Hornofa. Oba se zde vyslovili pro vznik socialistické republiky v ČSR. Oba byli v této pro sociální demokracii těžké době stoupenci pravého křídla ve straně.⁵⁷⁴

Oslavy 28. října 1921 byly v Rakovníku spojeny s oslavou narozenin K. H. Borovského. Začaly již 27. října 1921 večer v 19.00 hodin představením dramatu „Psohlavci“ v Sokolovně. 28. října 1921 se konal před radnicí tábor lidu s vystoupením senátora K. Folbera, starosty Nuslí J. Žíbka a poslance Viktora Dyka.⁵⁷⁵

28. října 1922 pořádala oslavy městská rada. Opět začaly již 27. října v 19.00 hodin večerním lampionovým průvodem od restaurace „Na Střelnici“ na Husovo náměstí, kde se konal koncert kapely Ladislava Adámka. Při něm se vybíraly pouliční sbírky ve prospěch

⁵⁷⁰ NS 31.10.1919 s. 1.

⁵⁷¹ RO 8.11.1919 s. 3.

⁵⁷² NP 25.10.1919 s. 4.

⁵⁷³ RO 18.10.1919 s. 3.

⁵⁷⁴ RO 6.11.1920 s. 2.

⁵⁷⁵ SD 21.10.1921 s. 4.

Československého červeného kříže.⁵⁷⁶ Vyvrcholily 28. října v 10.00 hodin táborem lidu před radnicí.⁵⁷⁷

2.7.3. Oslavy 6. července

Také oslavy ke dni výročí upálení Mistra Jana Husa 6. července se v Rakovníku konaly poprvé v roce 1919. Tohoto dne se sešel na Husově náměstí tábor lidu, na kterém promluvili o významu tohoto mučedníka Vojta Beneš (1878 – 1951), bratr ministra zahraničí a pozdějšího prezidenta Edvarda Beneše a sociálně demokratický senátor František Soukup.⁵⁷⁸

Další zprávy o oslavách tohoto svátku jsou až z roku 1921, kdy proběhly formou pouti na hrad Krakovec,⁵⁷⁹ kde proběhla bohoslužba církve československé.

V roce 1922 začala oslava k výročí upálení Mistra Jana Husa 5. července 1922 v 18.00 hodin slavnostní mší v kostele v Rakovníku, kterou celebroid kněz Polan. Poté šel průvod na hřbitov v Rakovníku ke hrobu zakladatele církve československé Josefa Kopeckého. Náměstí bylo vyzdobeno červenobílými prapory.⁵⁸⁰ 6. července 1922 v 6.00 hodin odjeli účastníci oslav vlakem do nejbližší stanice u Krakovce, po příchodu k hradu byla v 9.00 hodin sloužena mše, poté se konal tábor lidu s proslovou kněze církve československé Hlaváčka z Lišan, Bradáče z Rakovníka a Křišťůfka z Kralovic. Následně se pod hradem se konal další tábor lidu pořádaný Sokolem z Rakovníka s projevem zemského školního inspektora Vojty Beneše.⁵⁸¹ Národní demokraté vyzvali obchodníky, živnostníky a továrníky, aby 6. července 1922 nechali na počest Mistra Jana Husa zavřené své obchody, živnosti a továrny.⁵⁸² Zda výzvy uposlechli, není známo.

V roce 1923 začaly Husovy oslavy v Rakovníku 5. července. Nejprve šel průvod lidí od restaurace „ Na Střelnici “ na Husovo náměstí, poté pokračovaly v 19.00 hod. bohoslužbou v kostele. Po ní se průvod věřících odebral k pomníku Mistra Jana Husa v městských sadech, kde se konala tryzna. Následně proběhl tábor lidu na náměstí, kde projevy pronesl poslanec

⁵⁷⁶ NS 27.10.1922 s. 3.

⁵⁷⁷ NP 28.10.1922 s. 4.

⁵⁷⁸ RO 12.7.1919 s. 3.

⁵⁷⁹ SD 15.7.1921 s. 5.

⁵⁸⁰ NP 15.7.1922 s. 5.

⁵⁸¹ NP 24.6.1922 s. 4.

⁵⁸² NP 1.7.1922 s. 4.

František Ježek a redaktor Josef Sýkora. Občané byli vyzváni k výzdobě oken prapory a k jejich osvětlení. 6. července ráno se konala pouť věřících a Sokola Rakovník na Krakovec, zde poutníci vyslechli projev starosty Sokola Kralovice Knedlhane a zúčastnili se bohoslužby církve československé.⁵⁸³

Své vlastní oslavy Mistra Jana Husa pořádala 6. července 1923 také KSČ na Husově náměstí. Konal se zde tábor lidu, na kterém účastníci vyslechli projevy komunistických řečníků, které byly zaměřeny proti vládě a katolické církvi.⁵⁸⁴

2.7.4. Ostatní oslavy

První oslavy narozenin T. G. Masaryka v Rakovníku se konaly 7. března 1920 v sokolovně. Po zaznění skladby „Sláva tobě“ následovalo úvodní slovo starosty Urbana, následoval proslov Eduarda Klicpery, který promluvil o osobnosti T. G. Masaryka. Oslava byla ukončena „Slavnostním zpěvem“ od Antonína Dvořáka.⁵⁸⁵ O oslavách prezidentových narozenin v Rakovníku v dalších třech letech nejsou žádné zprávy.

V letech 1920 a 1923 pořádala Československá strana socialistická v Rakovníku dvě oslavy. První se konala 10. července 1920 a jednalo se o Dětský den Československé strany socialistické. Začal promenádním koncertem od 10.00 do 12.00 hodin v městských sadech. Ve 13.00 hodin byl sraz účastníků průvodu u restaurace „Na Střelnici.“ Ve 14.00 hodin vyšel průvod s hudbou na hřiště u Šmídova mlýna. Zde bylo sehráno divadelní představení „Husité před Nauburkem.“⁵⁸⁶

15. července 1923 se konala velká okresní slavnost československých socialistů na hřišti AFK Sparta (u Šmídova mlýna), kterou pořádala místní organizace strany. První část oslav začala již 14. července 1923 večer, kdy se konalo v hostinci „U Pelců“ divadelní představení „Sněhurka“, které sehrály školní děti. 15. července 1923 pořádali českoslovenští socialisté od 10.00 hodin tábor lidu v městských sadech „Na Losích“, na kterém vystoupila i národně socialistická poslankyně Františka Zemínová. Ve 14.00 hodin se cestou na hřiště seřadil průvod doprovázený alegorickými vozy. Na hřišti se poté konala lidová veselice

⁵⁸³ NP 30.6.1923 s. 5. NP 14.7.1923 s. 5. NS 23.6.1923 s. 2.

⁵⁸⁴ ProL. 13.7.1923 s. 5.

⁵⁸⁵ NP 6.3.1920 s. 5. NP 13.3.1920 s. 2.

⁵⁸⁶ NS 2.7.1920 s. 3.

s hudbou pana Adámka a vojenskou hudbou. Součástí veselice byla i tombola, zábavná pošta, výstava rarit. K občerstvení měli návštěvníci přístupný bufet a jídelnu, dále mohli ochutnávat různé speciality. Děti mohly sledovat loutkové a opičí divadlo, kolotoč, zábavné lovení ryb, detektivní ústav a kolo štěstí. Slavnost byla poznamenána větrnou smrští, přesto byla uspořádána v plánovaném rozsahu. Vstupné na slavnost činilo 4,- Kč, pro děti 1,- Kč.⁵⁸⁷

Další větší oslavou tohoto období byl Den legií, pořádaný ve dnech 22. až 24. července 1921. Pořádala ho Jednota československé obce legionářské v Rakovníku. Hlavní program probíhal 24. července 1921, kdy od 09.00 hodin byli postupně uvítáni hosté na nádraží. Odtud se poté odebral průvod do městských sadů, kde se konal koncert. Ve 13.30 hodin se zformoval další průvod u okresního úřadu, který prošel městem k restauraci „Na Střelnici.“ Zde se konala lidová veselice, pro děti loutkové divadlo. Dále zde byl k dispozici kabaret, bufet, ruská čajovna, tombola a kolo štěstěny. Při slavnosti hrála Hudba sibiřských legií 9. Pluku K. H. Borovského.⁵⁸⁸

⁵⁸⁷ NS 7.7.1923 s. 3. NS 21.7.1923 s. 3.

⁵⁸⁸ SD 15.7.1921 s. 5.

3. Politické poměry v Rakovníku v letech 1923 - 1927

Druhé volební období městského zastupitelstva v Rakovníku po vzniku nezávislého Československa se vyznačovalo poměrně klidným průběhem. Neznamená to, že by celé čtyři roky probíhaly v klidné atmosféře. Na druhou stranu nedošlo v žádné politické straně k takovému rozkolu, jako v předešlém období u sociálních demokratů.

Ke krizím menšího rozsahu došlo pouze u československých (národních) socialistů v souvislosti s odchodem Jiřího Stříbrného a jeho skupiny ze strany,⁵⁸⁹ což se v menším měřítku dotklo i jejich místní organizace v Rakovníku a také okresní organizace na Rakovnicku. Druhou stranou s vnitřními konflikty byla KSČ. Ta ovšem během svého působení během meziválečného období procházela tu menšími, tu většími krizemi téměř neustále. Na svou největší krizi si počkala do třetího volebního období.

Z uvedeného úvodního přehledu je zřejmé, že konflikty se děly uvnitř politických stran a byly vyprovokovány zejména vnějšími vlivy z celostátní politiky. Trochu to neplatí o KSČ, kde mezi sebou v rakovnické místní i okresní organizaci bojovaly křídla Josefa Jirgla a Karla Janduse. V tomto období k rozuzlení jejich sporů nedošlo. Zatímco v prvním volebním období měly spory uvnitř Československé sociálně demokratické strany dělnické vliv na chod města a poměry v něm, v tomto období spory v žádné politické straně takový vliv neměly.

3.1. Předvolební kampaň, obecní volby roku 1923 v Rakovníku a poměry po nich

Předvolební kampaň před obecními volbami v Rakovníku v roce 1923 již byla živější než v roce 1919. Bylo tomu proto, že v těchto druhých obecních volbách kandidovalo více subjektů. Další roli sehrálo to, že poměry již byly klidnější, republika byla již poměrně konsolidovaná a na kampaň bylo dost času a prostředků.

⁵⁸⁹ Spory mezi Jiřím Stříbrným a Edvardem Benešem v Československé straně socialistické vedly k faktickému boji o stranu mezi nimi v roce 1926. Z boje vítězně vyšel Edvard Beneš. Jiří Stříbrný stranu opustil a s poslancem Jiřím Trnobranským si založil Stranu slovanských národních socialistů, později přejmenovanou na Stranu radikálních slovanských socialistů. (Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2005, s. 392 – 393.)

Politické strany před obecními volbami pořádaly předvolební schůze a veřejná shromáždění za účelem mobilizace svých voličů. Strany vydávající v Rakovníku nebo pro Rakovník politické časopisy hojně uveřejňovaly své předvolební sliby a hesla. Dalšími formami získávání voličů byly předvolební letáky a plakáty. Zejména z nich je možno zjistit, jakými argumenty a sliby působili na své voliče.

Československá sociálně demokratická strana dělnická na svém předvolebním plakátu nepsala, co v příštím volebním období její zastupitelé pro občany města udělají. Využili toho, že v končícím volebním období měli na radnici svého starostu a nejvíce zastupitelů a chlubili se tím, co pro občany v končícím volebním období udělali. Psali, že:

- se zasadili o zvýšení podpor chudým,
- strana prosadila stavbu domů pro nebydlící,
- v Rakovníku byla zřízena městská knihovna a obchodní škola, byla zavedena demokratizace do škol,
- byla provedena úprava náměstí a ulic za téměř 300.000,- Kč,
- zasadili se o zavedení vzorné správy obecních podniků, když zastupitelstvo zlepšilo hospodaření plynárny a lihovar přivedli ze ztráty do zisku. V předvolební kampani sociální demokraté zdůraznili, že „ Tak socialisté ukázali, jak se mají spravovati obecní podniky a uchránili je před úpadkem! “
- díky nim prý „ Žádný zřízenec ani člen obecního zastupitelstva nezpronevěřili halěř obecního jmění! “

Jejich předvolebním heslem bylo: „ Socialistická obec základem socialistického státu. “⁵⁹⁰

Dalším jejich heslem bylo: „ Kdo chceš pořádek v obci, vol kandidátku Československé sociálně demokratické strany dělnické. “⁵⁹¹

Československá strana socialistická na svém předvolebním plakátu přišla s heslem: „ Kdo chce pro sociální spravedlnost pracovati skutkem, kdo chce chrániti duchovní statky národa před reakcí a klerikální rozpínavostí, volí kandidátní listinu Československé strany socialistické. “⁵⁹²

⁵⁹⁰ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923. Předvolební plakát sociálních demokratů.

⁵⁹¹ SD 13.9.1923 s. 2.

⁵⁹² SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923. Předvolební plakát československých socialistů.

Dále šli českoslovenští socialisté do voleb s požadavkem snížení obecních přírážek k daním. Slibovali, že město budou spravovat poctivě, národně a sociálně spravedlivě, slibovali elektrifikaci města, chtěli pro město získat stálou vojenskou posádku, dále chtěli přeměnit trať Most – České Budějovice na trať hlavní, slibovali rozvinout v okolí města těžbu uhlí.⁵⁹³

Československá národní demokracie se chtěla vymezit proti levicovým stranám důrazem na šetření s obecními prostředky, které vyjádřila ve dvou svých heslech:

„ Volte Československou národní demokracii, která chce blaho celého národa všech tříd a stavů, poctivé a šetrné hospodaření v obcích! “

„ Necht' jsou radnice spravedlivé ke všemu občanstvu, necht' s obecním majetkem hospodaří se lépe, než s vlastním jměním! “

Dále uvedli, že socialisté a komunisté svou čtyřletou vládou uvrhli obec do zoufalé hospodářské situace, proto mají voliči volit Československou národní demokracii.⁵⁹⁴

Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská na svém předvolebním plakátu uvedla, že voliči nemají věřit stranám, které dosud vedly radnici, protože živnostníky drží v poddanství a samy se obohacují, „ Jsou to političtí řemeslní čachryři. “ Proto mají voliči dát hlas hospodářsky nejschopnější straně, tedy ČŽOSS.⁵⁹⁵

Komunisté s žádnými předvolebními hesly nepřišli. Na svém volebním plakátu uvedli, že ostatní strany útočí na KSČ i její jednotlivé členy, zejména Roberta Bendu neoprávněně pro údajné finanční machinace. Nejpádňější odpovědí proti těmto nedoloženým útokům je podle nich odevzdání hlasů pro KSČ.⁵⁹⁶

12. srpna 1923 se konal v Rakovníku tábor lidu KSČ s předvolebním požadavkem, že se na radnici rozhodnutím voličů musí dostat lidé, kteří budou provádět dělnickou politiku. Komunistický řečník Šturc na táboru lidu pronesl, že komunisté se nesmí: „ Pachtovat s agrárními zemany a ve městech s měšťáky. “⁵⁹⁷

⁵⁹³ NS 15.9.1923 s. 1.

⁵⁹⁴ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923. Předvolební plakát Československé národní demokracie.

⁵⁹⁵ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923. Předvolební plakát Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské.

⁵⁹⁶ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923. Předvolební plakát Komunistické strany Československa.

⁵⁹⁷ ProL. 17.8.1923 s. 5.

Vedení města se obávalo možných výtržností, které by mohly narušit klidný průběh voleb. Proto Městský úřad v Rakovníku vydal vyhlášku, která zakazovala den před volbami a v den voleb, tedy 15. a 16. září 1923 „ Prodávati, čepovati, neb podávati nápoje obsahující alkohol.
«598

Volebními místy pro obecní volby v roce 1923 v Rakovníku byly: hostinec „ U Lva “ na náměstí, hostinec „ Na Střelnici, “ hostinec „ U Koníčka, “ hostinec „ U Zíků, “ sokolovna a chlapecká škola.⁵⁹⁹

Před volbami došlo také k vytvoření dvou sdružených kandidátek dle volebního zákona. Nejprve se sdružily všechny tři levicové strany, tedy Československá strana socialistická, Československá sociálně demokratická strana dělnická a Komunistická strana Československa, které společným dopisem Městskému úřadu v Rakovníku oznámily, že „ Kandidátní listiny těchto stran pro volbu do obecního zastupitelstva v Rakovníku, vypsanou na den 16. září 1923 ve smyslu § 26 řádu volebního sdružují. “⁶⁰⁰ Druhým volebním sdružením se staly kandidátky Spolku majitelů domů a Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské. Ty také zaslaly na Městský úřad v Rakovníku oznámení stejného znění jako levicové uskupení.⁶⁰¹

To znamenalo, že každé z těchto volebních skupin se počítaly hlasy všech tří, resp. dvou stran dohromady. Podle získaných hlasů v poměru k volebnímu číslu získaly volební skupiny příslušný počet mandátů, které si rozdělily uvnitř skupin mezi jednotlivé strany podle zisku hlasů jednotlivých stran. Sdružování do volebních skupin pomohlo, protože straně či skupině téměř vždy zůstaly zbytkové hlasy. Byly to hlasy, které straně nebo volební skupině zůstaly po rozdělení mandátů podle volebních čísel. Sdružením do volebních skupin strany zmenšily počet propadlých zbytkových hlasů, které zbyly z jejich volebního výsledku. Volební číslo při obecních volbách v Rakovníku v roce 1923 činilo 135. To znamenalo, že za každých 135 hlasů získala strana nebo volební skupina jednoho zastupitele. Jako příklad uvedu Československou národní demokracii a Československou stranu lidovou. Československá

⁵⁹⁸ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923. Vyhláška MěÚ Rakovník č. 6094 z 27.8.1923.

⁵⁹⁹ SD 13.9.1923 s. 2.

⁶⁰⁰ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923. Dopis z 4.9.1923, zasláný jako oznámení MěÚ v Rakovníku od Karla Janduse, zmocněnce KSČ, Matěje Urbana, zmocněnce Československé strany socialistické a Václava Luláka, zmocněnce Československé strany sociálně demokratické dělnické.

⁶⁰¹ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923. Dopis z 6.9.1923 - oznámení MěÚ v Rakovníku od Františka Josefa Krále, zmocněnce Spolku majitelů domů a Josefa Nápravníka, zmocněnce ČŽOSS.

národní demokracie v těchto volbách získala 613 hlasů a nebyla sdružena v žádné volební skupině. Podle volebního čísla tedy získala 4 mandáty a zbylo jí 73 hlasů. Československá strana lidová také nebyla sdružena v žádné volební skupině. Získala 233 hlasů. Podle volebního čísla získala jeden mandát a zbylo jí 98 hlasů. Díky tomu získala ještě jeden mandát, protože jí zbylo více zbytkových hlasů než národním demokratům. U všech stran a skupin se totiž nejprve rozdělily mandáty podle dosaženého počtu volebních čísel. Téměř vždy zbyly ještě nějaké mandáty, které se poté rozdělily těm stranám nebo skupinám, kterým zbytkových hlasů zbylo nejvíc. Proto bylo výhodné se spojovat do volebních skupin. U levicové volební skupiny v těchto volbách totiž zbyly hlasy jen jako této jedné skupině a ne třem stranám zvlášť. V případě, že by tyto tři strany kandidovaly samostatně, zbyly by každé straně zbytkové hlasy zvlášť. V součtu by to znamenalo přesně 200 zbytkových hlasů. Po přepočtu by tedy komunistům zbylo 71 zbytkových hlasů, československým socialistům 63 a sociálním demokratům 66. Žádná z těchto stran by tedy nezískala žádný mandát za zbytkové hlasy, protože národním demokratům jich zbylo 73. Takto ovšem levicová volební skupina získala jeden mandát navíc. 200 zbytkových hlasů třech stran znamenalo jeden mandát navíc a 65 zbytkových hlasů. Tento mandát navíc pro skupinu získali komunisté, protože v rámci své volební skupiny jim zbylo nejvíc zbytkových hlasů. Podobné to bylo také ve druhé volební skupině, kde ČŽOSS zbylo 70 hlasů a Spolku majitelů domů 40 zbytkových hlasů. Celkem tedy v rámci skupiny nedosáhly tyto dvě strany na mandát navíc dosažením volebního čísla. Dosáhly ho ovšem součtem svých zbytkových hlasů, který zbylo 110. V rámci skupiny tento mandát připadl ČŽOSS, protože jich získala o 30 víc než Spolek majitelů domů. Pokud tedy jde o tři získané mandáty za zbytkové hlasy, získali je komunisté, lidovci a živnostníci. Nejvíce na tom utrpěla Československá národní demokracie, která jako strana měla druhý největší počet zbytkových hlasů po lidovcích, ale obě volební skupiny ji předstihly součty svých zbytkových hlasů. Pokrokoví socialisté žádný mandát nezískali, protože nedosáhli na volební číslo, tedy nezískali minimálně 135 hlasů. Ve volbách bylo v Rakovníku odevzdáno 5.011 platných hlasů.

V tabulce předkládám výsledky voleb v Rakovníku i se zbytkovými čísly.⁶⁰²

⁶⁰² SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923. Vyhláška MěÚ v Rakovníku o volbě obecního zastupitelstva v Rakovníku 16. září 1923.

Strana	hlasy	mand.	zbytkové hlasy
KSČ	1.286	10	71
Československá strana socialistická	1.278	9	63
Československá soc. dem. strana dělnická	741	5	66
Československá národní demokracie	613	4	73
Spolek majitelů domů	445	3	40
ČŽOSS	340	3	70
Československá strana lidová	233	2	98
Strana pokrokových socialistů	75	--	--

Zvolenými zastupiteli do městského zastupitelstva v Rakovníku v roce 1923 byli:

Za KSČ bylo zvoleno 10 zastupitelů: 1 František Leitner, učitel, 2 Karel Šťastný, strojmáster, 3. Josef Jirgl, kamnář, 4. Robert Benda, okresní tajemník strany, 5. Terezie Filipová, choť dělníka, 6. Stanislav Gebhart, tovární dělník, 7. Josef Landa, topič, 8. Antonín Podolka, zedník, 9. Karel Černý, cementář, 10. Františka Černá, hokynářka.

Za Československé socialisty bylo zvoleno 9 zastupitelů: 1. Antonín Hodek, oficiál státních drah, 2. Emanuel Voříšek, dělník, 3. Josef Pokorný, vrchní oficiál státních drah, 4. František Ježek, poslanec, 5. Rudolf Kučera, železniční zřízenec, 6. Josef Procházka, obuvník, 7. Čeněk Vaněček,⁶⁰³ ředitel spořitelny, 8. Anežka Náhlovská, vdova, 9. Jan Doubek, berní správce.

⁶⁰³ Čeněk Vaněček (narozen roku 1879 v Rakovníku, zemřel roku 1946 v Rakovníku). Vaněček byl po úmrtí svého otce podporován starostou Josefem Čermákem, který v něm viděl nadaného mladíka. Pomohl mu k získání vzdělání – vystudoval reálku v Rakovníku a obchodní akademii v Praze. Také mu Čermák pomohl k nástupu do Rakovnické spořitelny v roce 1899, kde se v roce 1915 stal jejím ředitelem po odchodu Aloise Vaita. Za ženu si v roce 1918 vzal dceru majitele několika firem v Rakovníku Františka Šmída, když mu bylo téměř 40 let a jeho ženě 20 let. Ona nikdy nepracovala, Vaněček se o ni vždy postaral. Po jeho smrti vyžila z jeho penze, když se odstěhovala do Prahy a stala se stoupenkyní KSČ. Pod jeho vedením neměla Rakovnická spořitelna ve svém portfoliu na konci 1. světové války žádné válečné půjčky Habsburské monarchie, přestože jako jiné finanční ústavy měla povinnost je kupovat. Tím neměla takové ztráty po válce a zániku monarchie jako jiné ústavy. V samosprávě města působil od roku 1915. Byl členem prezidia Svazu českých měst. Od roku 1923 byl starostou Rakovníka. Podle sociálního demokrata Karla Veselého toho pro město toho hodně udělal, byl poctivý, nezištný

Za sociální demokraty bylo zvoleno 5 zastupitelů: 1. Antonín Urban, hodinář, 2. Veselý Karel, papírník, 3. Václav Taišer, strojívuďce, 4. Hugo Frankenstein, advokát, 5. Václav Hornof, účetní.

Za národní demokraty byli zvoleni 4 zastupitelé: 1. Ferdinand Ulrich, obchodník, 2. Vendelín Majer, stavitel, 3. Matěj Zítka, lakýrník, 4. Jarmila Zákonová, učitelka.

Za spolek majitelů domů byli zvoleni 3 zastupitelé: 1. Alois Otta, továrník, 2. Josef Němec, obchodník, 3. Josef Spurný, domkář.

Za ČŽOSS byli zvoleni 3 zastupitelé: 1. Josef Nápravník, krejčí, 2. Vavřínek Berounský, majitel domu, 3. Josef Nešpor, obuvník.

Za lidovce byli zvoleni 2 zastupitelé: 1. Bohumír Pokorný, katecheta, 2. Václav Flettner, strojní zámečník.⁶⁰⁴

Při prvních povolebních jednáních byli patrně komunisté sami zaskočeni svým vítězstvím, protože sociálním demokratům a československým socialistům sdělili, že nežádají pro sebe post starosty. Později si to ale rozmysleli a před volbou vedení města vznesli nárok na místo starosty pro svého zastupitele Františka Leitnera, učitele.⁶⁰⁵ Sociální demokraté a národní socialisté se již mezitím domluvili na volbě Čenka Vaněčka starostou a Leitnera jako kandidáta na starostu odmítli. Patrně jim prvotní nerozhodnost komunistů přišla vhod jako záminka k tomu, aby se starostou Rakovníka nestal komunista.

3. října 1923 od 18.00 hodin se konala volba vedení města po volbách. Řídil ji nejstarší zastupitel Antonín Urban. U volby byl přítomen místodržitelství rada Bařha, kterému složili členové zastupitelstva předepsaný slib. Občanské strany – národní demokraté, ČŽOSS,

a plný energie. Mohl se spolehnout na finanční pomoc spořitelny, ale zároveň měl také despotické sklony. Ačkoli toho pro město hodně udělal, nakonec se vděku nedočkal a v roce 1945 byl odejit ze všech zbývajících pozic. Národním socialistou se stal již před 1. světovou válkou. V roce 1929 byl za tuto stranu zvolen senátorem za Župu lounskou. V roce 1935 dostal před ním na kandidátce do Senátu přednost Javornický. Vaněček se rozhodl do Senátu znovu nekandidovat. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že se stal místopředsdou Ústřední banky českých spořitel a tato funkce byla podle něho neslučitelná s funkcí senátora. Předseda strany Václav Klofáč mu prý napsal dopis, že jeho rozhodnutí lituje. Z funkce vrchního ředitele Rakovnické spořitelny odešel sám v roce 1937. Byl bezdětný, často podporoval chudé. Koncem roku 1938 opustil místo starosty města a abdikoval i na místo zastupitele. Do roku 1945 vedl pivovar v Rakovníku. Za války podporoval rodiny mužů, kteří byli vězněni v koncentračních táborech. Přesto byl po válce nařčen z kolaborace, která mu ovšem prokázána nebyla. Zemřel zlomený na infarkt v roce 1946. (SOKA Rakovník, fond Karel Veselý, osobní fond, karton č. 1. Sešit VI. s. 1, 2. Naše slovo 20.1.1928 s. 3. Naše slovo 17.10.1929 s. 2. Pokrokový týdeník 10.5.1932 s. 2 (příloha). NP 10.7.1937 s. 1. Rakovnické noviny 3.5.1935 s. 3. Nosálová J., Rakovnický starosta Čeněk Vaněček a jeho působení ve městě v letech 1923 – 1938. In: Rakovnický historický sborník VI/2005. Rakovník 2005.)

⁶⁰⁴ SOKA Rakovník. AMR. Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923. Zápis o volbě obecního zastupitelstva v Rakovníku 16. září 1923.

⁶⁰⁵ SD 11.10.1923 s. 3.

lidovci a Spolek majitelů domů se sdružily do volební skupiny a vzhledem k počtu získaných mandátů uplatnili dle volebního zákona požadavek na funkci I. náměstka starosty, protože získali jednu třetinu zastupitelů.⁶⁰⁶ Jejich jménem Josef Nápravník navrhl do této funkce Ferdinanda Ulricha,⁶⁰⁷ byť si původně nárokoval toto místo pro sebe.⁶⁰⁸ Vzhledem k výsledkům voleb a postojům ostatních občanských stran musel od svého požadavku ustoupit. Tato volební skupina občanských stran měla 12 zastupitelů, všichni odevzdali svůj volební lístek. 10 z nich neslo jméno Ferdinand Ulrich, 2 lístky byly prázdné. Ferdinand Ulrich byl tímto zvolen I. náměstkem starosty Rakovníka, volbu přijal. Zástupci levicových stran se volby I. náměstka starosty ze zákonných důvodů neúčastnili. Následně byl volen starosta a II. náměstek starosty. Jeho volby se naopak ze zákonných důvodů neúčastnily zástupci občanských stran. Oba funkcionáře volilo sdružení levicových stran, tedy KSČ, Československá strana socialistická a Československá strana sociálně demokratická dělnická, které měly dohromady 24 zastupitelů. František Ježek navrhl za klub československých socialistů na starostu Čenka Vaněčka.⁶⁰⁹ Volby starosty se účastnilo všech 24 levicových zastupitelů. Vaněček získal 22 hlasů, další československý socialista Emanuel Voříšek získal 1 hlas a 1 lístek byl prázdný. Starostou byl zvolen Čeněk Vaněček, československý socialista, volbu přijal. Poté byl volen II. náměstek starosty stejnými zastupiteli jako starosta. Josef Jirgl jménem klubu komunistických zastupitelů navrhl na tuto funkci učitele Františka Laitnera,⁶¹⁰

⁶⁰⁶ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923. Zápis o volbě obecního starosty, náměstku a radních v Rakovníku konané dne 3. října 1923.

⁶⁰⁷ Ferdinand Ulrich (narozen roku 1871 ve Sněžné v Orlických horách, zemřel roku 1938 v Rakovníku). V Rakovníku žil od roku 1900. V letech 1910 až 1919 byl zástupcem Mladočechů v obecním zastupitelstvu v Rakovníku. Členem zastupitelstva, tentokrát již za Československou národní demokracii byl opět od roku 1923 do roku 1927, kdy byl také I. náměstkem starosty. Poté byl v letech 1928 až 1935 členem Okresního zastupitelstva v Rakovníku. Dále byl od roku 1910 radou Obchodní a živnostenské komory. V letech 1923 až 1931 byl také místoředitelem Rakovnické spořitelny. Od roku 1923 byl členem správní rady pivovaru v Rakovníku a 10 let byl jejím předsedou. Dále byl členem železniční rady při ředitelství Státních drah v Plzni, členem výboru Jednoty obchodních grémií a Svazu československého textilního obchodnictva v Praze. Byl také členem Kuratoria Obchodní školy v Rakovníku, členem výboru Živnostenských škol pokračovacích v Rakovníku, byl také předsedou dozorčího výboru Okresní nemocenské pojišťovny, starostou Nemocenské pokladny obchodních pomocníků v Rakovníku. Byl také členem Komise pro ukládání daní. Byl dlouholetým členem Sokola, členem Československé národní demokracie (Národního sjednocení) byl až do své smrti, stejně jako členem Národní jednoty severočeské. Koncem dvacátých let byl předsedou místní organizace Československé národní demokracie v Rakovníku a poté od roku 1933 až do smrti byl předsedou okresní organizace strany. Hlásil se k Církvi československé. (NP 10.3.1928 s. 3. NP 25.5.1929 s. 3. NP 22.11.1930 s. 7. NP 9.5.1931 s. 3. NP 14.7.1934 s. 5. NP 14.3.1936 s. 5. NP 16.5.1936 s. 3. NP 18.3.1938 s. 7. Náš směr 21.11.1930 s. 4. DL 12.3.1937 s. 7. Rakovnické noviny 8.5.1931 s. 2. Rakovnické noviny 18.3.1938 s. 1.)

⁶⁰⁸ NP 6.10.1923 s. 3.

⁶⁰⁹ NS 6.10.1923 s. 3.

⁶¹⁰ František Leitner starší (2.12.1883 v Šanově u Rakovníka 27.2.1953 v Rakovníku). Narodil se jako prostřední z šesti dětí domkáře v Rousínově u Rakovníka, když byla matka na návštěvě v Šanově. Vyrůstal

člena KSČ. Ve volbě získal 23 hlasů, 1 lístek byl prázdný. Volbu přijal. Poté následovala volba členů městské rady. Každá ze stran si svými zastupiteli volila členy rady ze svých řad. Počet členů v radě byl u každé strany závislý podle počtu získaných mandátů.⁶¹¹

Členy městské rady byli zvoleni za Československou stranu socialistickou Antonín Hodek, Josef Pokorný a Čeněk Vaněček. Za KSČ František Laitner, Josef Jirgl a Josef Landa. Za Československou stranu sociálně demokratickou dělnickou byli do rady zvoleni Antonín Urban a Hugo Frankenstein. Za Spolek majitelů domů Josef Němec. Za ČŽOSS Josef Nápravník. Za Československou národní demokracii Ferdinand Ulrich a za Československou stranu lidovou Bohumír Pokorný.⁶¹²

Josef Nápravník se nedokázal vyrovnat s tím, že na něho zbylo pouze místo v radě a rozhodl se napadnout některé ze zvolených zastupitelů. Podal protest proti volbě starosty, protože podle něho nesměl být do obecní rady zvolen obecní zaměstnanec, kterým podle něho Vaněček jakožto ředitel rakovnické spořitelny byl, protože spořitelnu spoluvlastnilo město. Další protest byl podán proti volbě Františka Leitnera do rady města, opět ze stejného důvodu. Leitner byl učitelem na jedné ze škol v Rakovníku pod správou města. Oba protesty byly zamítnuty Zemskou politickou správou v Praze, protože je „Nelze považovati za zaměstnance

v Rousínově. V letech 1896 až 1903 vystudoval reálku v Rakovníku, v roce 1904 absolvoval jednoletý učitelský kurz v Praze a ještě téhož roku začal učit na obecné škole v Krupé u Rakovníka. Od roku 1907 bydlel v Rakovníku, kde začal učit na Chlapecké škole. Tohoto roku se také stal členem družstva Zádruha, kde byl členem představenstva. Stal se otcem tří dětí. Za 1. světové války bojoval na Italské frontě, kde byl 10. listopadu 1917 raněn a byla mu amputována levá noha v horní třetině stehna. Stal se invalidou se 75% neschopností k práci. Když dostal protézu, vrátil se k profesi učitele. Byl členem učitelského spolku Budeč, pobočky v Rakovníku. Hned po válce se stal předsedou spolků: Družiny válečných poškozenců, rakovnické pobočky, přednostou Úřadovny pro péči o válečné poškozence, předsedou Československé péče o dítě, rakovnické pobočky, a jednatelem Okresní péče o mládež. V roce 1919 kandidoval do obecního zastupitelstva za národní demokraty jako č. 14 na kandidátce, zastupitelem zvolen nebyl, později se s národními demokraty rozešel. Krátce před obecními volbami v roce 1923 se stal členem KSČ. V roce 1923 byl zvolen zastupitelem za KSČ a byl zvolen II. náměstkem starosty, referentem osvětové a finanční komise a členem Ředitelstva obecních dvorů. Z obavy o propuštění v roce 1928 dočasně KSČ opustil, později po penzionování se do strany vrátil. V roce 1931 odešel jako učitel do výslužby, v rakovnické samosprávě působil do roku 1935. V roce 1942 ho Národní souručenství chtělo postavit před Národní soud, ale k soudu nakonec nedošlo. Ale alespoň mu do bytu nastěhovalo příslušníka SS. Jeho syn František byl v letech 1940 až 1945 vězněn v Buchenwaldu. V roce 1945 byl František Leitner st. zvolen předsedou Místního národního výboru v Rakovníku za KSČ a stal se tak prvním komunistou v čele města. V čele MNV stál do roku 1951, poté zůstal členem MNV. (Fond Leitner František st. Osobní fond. Karton č. 1. Nekrolog, nenadepsaný, neuvedeno kdo a kdy ho napsal. Fond Leitner František st. Osobní fond. Karton č. 1. František Leitner, Vypsání života. NP 16.11.1918 s. 7. NP 30.10.1920 s. 3. RO 17.1.1920 s. 3. SD 6.9.1923 s. 3. Náš směr 5.8.1927 s. 3. Prol. 2.11.1928 s. 3.)

⁶¹¹ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923. Zápis o volbě obecního starosty, náměstků a radních v Rakovníku konané dne 3. října 1923.

⁶¹² SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923. Dopis MěÚ Rakovník Okresní politické správě v Rakovníku z 13.12.1924 pod Č.j. 9678/1924.

obecní.⁶¹³ V případě Vaněčka proto, že rakovnická spořitelna byla samostatným ústavem, nad nímž vykonávala dohled okresní politická správa. Stejně tak byl zamítnut protest proti volbě Leitnera, protože učitele platila zemská správa a dozor vykonával okresní školní dozor.⁶¹⁴ Dále Nápravník protestoval proti volbě katechety Pokorného do rady, i tento protest byl zamítnut Zemskou politickou správou v Praze se stejným odůvodněním.

V Soudním okrese Rakovník v celkem 32 obcích kandidovaly jednotlivé politické strany v následujícím počtu obcí:⁶¹⁵

Strana	počet obcí
Československá sociálně demokratická strana dělnická	25
Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu	19
Domovina (satelitní organizace Republikánské strany)	7
Komunistická strana Československa	13
Československá strana socialistická	9
Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská	6
Československá národní demokracie	2
Československá strana lidová	2
Občanské kandidátky (spojené občanské strany v obcích)	9

Výsledky obecních voleb v politickém okrese Rakovník, soudním okrese Rakovník a soudním okrese Křivoklát byly následující:

⁶¹³ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923. Dopis Zemské politické správy v Praze Josefu Nápravníkovi z 13.10.1923.

⁶¹⁴ NP 20.10.1923 s. 3.

⁶¹⁵ SD 13.9.1923 s. 3.

Politická strana 616	S. okr. Rak.	S. o. Křiv.	P. o. Rak.
Československá sociálně demokratická strana dělnická	3.026	1.421	4.447
Rep. strana zemědělského a malorolnického lidu	3.252	1.499	4.751
Komunistická strana Československa	2.944	1.382	4.326
Československá strana socialistická	1.991	146	2.137
Jednota čs. malorolníků (čs.. soc.)	140	195	335
Domkáři a malorolníci (soc. dem.)	239	802	1.041
Spolek majitelů domů	----	-----	445
Československá živnostensko-obch. str. středostavovská	609	192	801
Československá národní demokracie	876	-----	876
Československá strana lidová	257	143	400
Strana pokrokových socialistů	75	-----	75
Spojené občanské strany v obcích	461	370	831

Pokud se týká získaných mandátů a počtu starostů v 32 obcích soudního okresu Rakovník byly výsledky následující:

Politická strana	počet mandátů	starostů
Československá sociálně demokratická strana dělnická	144	13
Republik. strana zemědělského a malorolnického lidu	142	10
Komunistická strana Československa	83	3
Československá strana socialistická	48	3
Československá národní demokracie	24	0
Československá živnostensko-obch. strana středostavovská	12	0
Československá strana lidová	3	0
Spojené občanské strany v obcích	26	2

⁶¹⁶ Soudní okres Rakovník. Soudní okres Křivoklát. Politický okres Křivoklát.

Pokud se týká získaných mandátů a počtu starostů v 27 obcích soudního okresu Křivoklát, byly výsledky následující:

Politická strana	počet mandátů	starostů
Československá sociálně demokratická strana dělnická	118	10
Republik. strana zemědělského a maloroľnického lidu	96	9
Komunistická strana Československa	103	7
Československá strana socialistická	17	1
Československá strana lidová	2	0
Spojené občanské strany v obcích	26	0
Československá národní demokracie	0	0
Československá živnostensko-obch. strana středostavovská	0	0

Politický okres Rakovník měl v 59 obcích následující výsledky:⁶¹⁷

Politická strana	počet mandátů	starostů
Československá sociálně demokratická strana dělnická	262	23
Republik. strana zemědělského a maloroľnického lidu	238	19
Komunistická strana Československa	186	10
Československá strana socialistická	65	4
Československá národní demokracie	24	0
Československá živnostensko-obch. strana středostavovská	12	0
Československá strana lidová	5	0
Spojené občanské strany v obcích	52	2

⁶¹⁷ SD 3.1.1924 s. 2.

Výsledky obecních voleb ukázaly, že nejsilnější stranou v okrese Rakovník, a to jak v politickém, tak obou soudních, se opět stala Československá sociálně demokratická strana dělnická před Republikánskou stranou zemědělského a malorolnického lidu. Náskok sociálních demokratů před ostatními byl ovšem mnohem menší než v předchozích volbách. Výsledky byly ovšem ovlivněny tím, že v některých obcích okresu kandidovaly samostatně satelitní organizace sociálních demokratů. Volby také ukázaly, že oběma nejsilnějším stranám šlapali na paty komunisté. Naopak českoslovenští socialisté měli poměrně silné postavení v soudním okrese Rakovník, ale velmi slabé v soudním okrese Křivoklát, což jejich volební úspěchy silně poškozovalo. U národních demokratů je zřejmé, že strana v soudním okrese Křivoklát prakticky neexistovala.

Pro porovnání uvádím výsledky v hlasech v obecních volbách v Lounech z 16. září 1923:⁶¹⁸

Strana	hlasů
Komunistická strana Československa	1.735
Československá strana socialistická	1.608
Československá národní demokracie	1.556
Československá sociálně demokratická strana dělnická	225
Československá živnostensko-obch. strana středostavovská	583
Československá strana lidová	332
Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu	229

I v Lounech zvítězili komunisté před československými socialisty, ovšem s podstatně vyšším rozdílem. Oproti Rakovníku byli v Lounech velmi silní národní demokraté, jejichž náskok před ČŽOSS byl mnohem větší než v Rakovníku. Naopak velmi slabí zde byli sociální demokraté, jejichž strana se v Lounech ještě nevzpamatovala ze svého totálního rozkladu v letech 1920 – 1921.

⁶¹⁸ NP 22.9.1923 s. 2.

V tomto volebním období vládla v Rakovníku opět levicová většina s tím rozdílem, že českoslovenští socialisté se sociálními demokraty již neměli většinu, museli se opírat i o hlasy komunistů. Občanské strany byly v menšině a mnoho ze svých návrhů neprosadily. Českoslovenští socialisté se občas stavěli pro spolupráci s komunisty bez sociálních demokratů, protože společně měly tyto dvě politické strany 19 zastupitelů z 36. To se například stalo 9. července 1925, když zastupitelstvo schválilo protest klubu zastupitelů KSČ v Rakovníku proti zákazu účasti veškeré školní mládeže na cvičeních F. D. T. J. 19 hlasy z 35 přítomných zastupitelů. K zastupitelům KSČ se při hlasování přidali zastupitelé za Československou stranu socialistickou. K protestu městského zastupitelstva se připojila i Okresní politická správa v Rakovníku 16. července 1925 s odkazem na ústavní listinu a v ní zaručené právo svobodné volby některé z úředně povolených organizací, již F. D. T. J. byla. Po těchto protestech bylo dětem cvičení v F. D. T. J. povoleno.⁶¹⁹

Spolupráci těchto dvou stran neublížila ani žaloba komunistů na starostu Vaněčka, která byla zamítnuta. Spolupráce těchto dvou stran pokračovala po celé toto volební období. Českoslovenští socialisté museli občas komunistům ustoupit, například při jednání městské rady 12. února 1926, kdy městská rada poměrem hlasů 6 : 4 schválila přejmenování jedné z ulic na „ Leninovu “ a to na návrh KSČ.⁶²⁰

Sociální demokraté byli nejsilnější stranou v okresu Rakovník. Vzhledem k tomu jim patřila pozice předsedy Okresní správní komise v Rakovníku. Předsedou byl až do své smrti v roce 1923 sociální demokrat František Čermák. Po jeho smrti se měl stát předsedou další sociální demokrat Václav Hornof, nicméně nebyl ve funkci potvrzen Zemskou politickou správou v Praze. Do konce funkčního období této komise proto stál v čele její místopředseda agrárník František Pánek. V říjnu 1924 byla jmenována nová Okresní správní komise. V jejím čele stál sociální demokrat Václav Hornof, vůdce sociálně demokratických odborů na Rakovnicku, tentokrát již byl potvrzen Zemskou politickou správou. V komisi měli agráři 4 zástupce a to Františka Pánka, rolníka z Pavlíkova, Jaroslava Rybu, rolníka ze Senomat, Františka Folbra, rolníka z Petrovic a Jana Kučeru, domkáře v Modřejovicích. Sociální demokraté v ní měli také 4 zástupce, kromě Hornofa ještě Josefa Klátíla, skladníka sociálně demokratického konzumu v Rakovníku, Františka Mikšovice, domkáře v Krupě a Antonína

⁶¹⁹ SOkA Rakovník, fond č. 570. Fond J.P.T. Dopis starosty města Vaněčka Okresní správě politické v Rakovníku z 13.7.1925.

⁶²⁰ SOkA Rakovník. AMR. Kniha č. 400. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1924 – 1927.

Pelcmana, domkáře v Lužné. Českoslovenští socialisté měli v komisi dva zástupce, a to Bohumila Šlégra, správce Okresní nemocniční pokladny v Rakovníku⁶²¹ a Karla Nedvěda, řídícího učitele v Lišanech. Komunisté měli v komisi také dva zástupce, a to Josefa Hamouze, domkáře v Pavlíkově a Rudolfa Leiskeho, obuvníka v Rakovníku. Další strany měli v komisi po jednom zástupci: národní demokraté měli v komisi Antonína Vasku, vedoucího pobočky Československé průmyslové banky v Rakovníku, ČŽOSS Františka Havla, správce pily v Rakovníku a lidovci Josefa Procházku, katechetu v Rakovníku.⁶²²

V komisi měli sociální demokraté a agrárníci po čtyřech členech, po dvou členech českoslovenští socialisté a komunisté a po jednom členu v ní měli národní demokraté, lidovci a živnostenská strana. Celkový poměr sil mezi levicovými a občanskými stranami tedy byl v poměru 8 : 7 ve prospěch levice.⁶²³

V roce 1925 došlo také ke změně na postu přednosty Okresní politické správy. K 21. lednu 1925 odešel z jejího čela do důchodu přednosta, místopředseda a bývalý hejtman František Vaniš.⁶²⁴⁶²⁵ Od 5. března 1925 byl přednostou okresní politické správy v Rakovníku jmenován František Malza.⁶²⁶

22. listopadu 1924 vydala městská rada v Rakovníku vyhlášku, která obsahovala nařízení prezidenta Zemské správy politické v Praze o úpravě nedělního klidu v živnostech obchodních pro obvod města Rakovník. Tato vyhláška zaváděla celonedělní klid pro obchodníky, tedy zákaz prodeje v neděli, kromě prodeje mléka a pohonných hmot. Živnostenská strana z tohoto zákazu vinila socialistické konzumy, které tímto způsobem chtěly podle jejich názoru přilákat zákazníky do svých venkovských prodejen, na které se zákaz prodeje nevztahoval.⁶²⁷ Naopak levicové strany byly zastánci tohoto opatření, které ještě nebylo zavedeno celoplošně pro celé území republiky. Českoslovenští socialisté schvalovali zavedení zákazu nedělního prodeje v Rakovníku s tím, že prodejny konzumních družstev byly v neděli zavřené i před zákazem a nezkrachovaly, tak proč by měli zkrachovat

⁶²¹ Ředitelem nemocniční pokladny se stal po smrti Františka Ježka.

⁶²² Naše stráž 17.10.1924 s. 6.

⁶²³ NP 18.10.1924 s. 4. Náš směr 17.10.1924 s. 3.

⁶²⁴ NP 14.2.1925 s. 3.

⁶²⁵ František Vaniš. Hejtmanem v Rakovníku se stal již před 1. světovou válkou v roce 1911. Během ní byl odvolán, ale v prosinci 1918 se jím opět stal. Do penze odešel v roce 1925. Zemřel v roce 1930 v Rakovníku, kde je také pohřben. Byl stoupencem národních socialistů. (Naše stráž 12.3.1925 s. 6. Pokrokový týdeník 19.9.1930 s. 3.)

⁶²⁶ NP 24.7.1926 s. 4.

⁶²⁷ Náš směr 28.11.1924 s. 3.

živnostníci? Zákaz brali jako uznání práv pro obchodní pomocníky zaměstnavatelů v živnostech, protože tím měli nově v neděli volno.⁶²⁸

Spory mezi občanskými stranami, které byly proti zákazu nedělního prodeje a levicovými, které ho hájily, trvaly i následujících letech. Na jaře roku 1926 se obchodníci v Rakovníku domluvili a 1. května 1926 otevřeli na protest proti tomuto zákazu své obchody v den oslav 1. máje, čímž pobouřili představitele levice.⁶²⁹ Patrně proto 2. července 1926 levicová většina v městském zastupitelstvu schválila doporučení občanům, aby nakupovali v konzumech⁶³⁰ a stali se jejich členy.⁶³¹ Proti tomu se postavili zastupitelé občanských stran, kteří na protest proti tomu opustili jednání zastupitelstva.⁶³² Naopak tvrdili, že konzumy naopak své členy okrádají, protože jsou dražší než soukromé obchody.⁶³³ Občanské strany odvetou svolaly v srpnu 1926 společnou schůzi občanského bloku, na které chtěly podrobit kritice levicové vedení města. Místo toho se na schůzi hádali mezi sebou, takže se akce obrátila spíše proti nim. Ostatní řečníky na schůzi napadal zejména Josef Nápravník z ČŽOSS.⁶³⁴

Ve dvacátých letech 20. století probíhala také elektrifikace Rakovníka a celého okresu. Okres Rakovník byl členem Středočeského elektrárenského svazu, do kterého vložil 911.596,- Kč. Pro srovnání okres Kladno do něho vložil 1,6 mil. Kč, okres Slaný 1,5 mil. Kč. Výše příspěvku byla stanovena podle počtu plátců, za každé čp. se platilo 100,- Kč. K elektrifikaci si obce zřizovaly družstva, kam dělník přispíval 300 – 400,- Kč, rolník 4.000 – 6.000,- Kč. Provedení instalace stálo cca 120,- Kč na jednu žárovku. Cena elektřiny se v roce 1924 pohybovala kolem 4,30 kWh Kč na svícení a 2,50 Kč za kWh na pohon motorů.⁶³⁵ Město Rakovník nakonec vyhodnotilo spolupráci se Středočeským elektrárenským svazem jako málo výhodnou pro vysoké náklady, které by činily pro město 3 miliony Kč a zřídilo v objektu pivovaru (který částečně vlastnilo) vlastní elektrárnu pro Rakovník, která město zásobovala elektřinou až do konce čtyřicátých let.

⁶²⁸ NS 11.10.1924 s. 2.

⁶²⁹ SD 7.5.1926 s. 2.

⁶³⁰ SOkA Rakovník, AMR. Kniha č. 400. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1924 – 1927. Zápis z 2.7.1926.

⁶³¹ Náš směr 16.7.1926 s. 2.

⁶³² NP 17.7.1926 s. 3.

⁶³³ Náš směr 16.7.1926 s. 2.

⁶³⁴ SD 13.8.1926 s. 2.

⁶³⁵ SD 29.1.1925 s. 2.

3.2. Parlamentní volby v roce 1925 v Rakovníku

V tomto volebním období se konaly druhé volby do Poslanecké sněmovny a Senátu Československé republiky. Termín voleb byl stanoven na 15. listopadu 1925. V Českých zemích republiky v nich zvítězili komunisté, naopak sociální demokraté a českoslovenští socialisté oslabili. V celém Československu zvítězila Republikánská strana venkovského a maloroľnického lidu. Také mezi německou menšinou silně posílili němečtí agráři s živnostníky, naopak oslabila německá sociální demokracie. Po přechodném období vznikla v roce 1926 vláda tzv. „ Panské koalice “ občanských stran, kde poprvé v ČSR zasedli také němečtí ministři.⁶³⁶

Voleb se na kandidátkách politických stran účastnili i zástupci z Rakovníka. Největší šanci na zvolení měl československý socialista, poslanec František Ježek. Ovšem ten několik měsíců před volbami zemřel. Ostatní kandidáti nebyli dostatečně silní a nacházeli se na nevolitelných místech kandidátek.

Ve volbách do Poslanecké sněmovny kandidovali:

Za Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou kandidoval na 7. místě Josef Klátil, tajemník horníků v Rakovníku.

Za ČŽOSS na 6. místě kandidoval Josef Nápravník, krejčí v Rakovníku.

Za Národní stranu práce na 3. místě kandidoval František Kellner, přednosta státních drah z Krupé. Na 13. místě kandidoval František Hlíva, závodní dolu z Lubné u Rakovníka.

Za KSČ na 14. místě kandidoval Martin Krejčí, domkář z Rakovníka.

Za Československou stranu socialistickou na posledním 16. místě Václav Trousil, poklasný⁶³⁷ z Karlova u Křivoklátu.

Za Republikánskou stranu zemědělského a maloroľnického lidu na 3. místě kandidoval Radomil Černý, roľník z Pavlíkova.

Za Československou stranu lidovou na 6. místě kandidoval Arnold Vlk, přednosta železniční stanice v Mutějovicích u Rakovníka.⁶³⁸

⁶³⁶ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2005, s. 378, 391.

⁶³⁷ Poklasný, hospodářský pracovník zodpovědný za správu stodol statku.

Ve volbách do Senátu kandidovali:

Za Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou kandidoval na 7. místě Antonín Urban, hodinář v Rakovníku.

Za Národní stranu práce kandidoval na 8. místě Václav Jedlička, úředník z Rakovníka.

Za Československou národní demokracii kandidoval na 5. místě Karel Lukeš, obchodník z Rakovníka. Na 11. místě kandidoval Antonín Vaska, vedoucí pobočky Průmyslové banky v Rakovníku.

Za Československou stranu socialistickou kandidoval na 10. místě Matěj Urban, inkasista Okresní nemocenské pokladny v Rakovníku.⁶³⁹

Ve volbách v Rakovníku bylo odevzdáno celkem 5.349 hlasů do Poslanecké sněmovny. Skončily s následujícími výsledky:⁶⁴⁰

⁶³⁸ SOkA Rakovník. AMR. Volby do Národního shromáždění 1925. Kandidátky do voleb do Poslanecké sněmovny dne 15.11.1925 ve IV. volebním kraji.

⁶³⁹ SOkA Rakovník. AMR. Volby do Národního shromáždění 1925. Kandidátky do voleb do Senátu dne 15.11.1925 ve IV. volebním kraji.

⁶⁴⁰ NP 21.11.1925 s. 5. DL 20.11.1925 s. 1. SS 28.11.1925 s. 1

Strana	Poslanecká sněmovna	Senát
Československá strana socialistická	1.513	1.274
KSČ	1.260	1.014
Čs. sociálně demokratická strana dělnická	839	733
Československá národní demokracie	739	661
ČŽOSS	482	410
Československá strana lidová	226	223
Národní strana práce	127	104
Republikánská str. zeměděl. a malorol. lidu	111	99
Strana agrární a konzervativní (Prášek)	22	18
Čs. strana domkářská a malozemědělská	2	0
Německé strany celkem	28	40
Neodvislá strana komunistická v ČSR ⁶⁴¹	0	0

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny a Senátu v soudním okrese Rakovník 15. listopadu 1925:

⁶⁴¹ Bubníkovci.

Strana	Poslanecká sněmovna	Senát
Čs. sociálně demokratická strana dělnická	4.178	2.107
Republikánská str. zeměděl. a malorol. lidu	3.841	1.550
KSČ	3.617	3.048
Československá strana socialistická	3.002	2.525
ČŽOSS	1.384	1.210
Československá národní demokracie	1.321	1.195
Československá strana lidová	453	430
Bund der Landwirte	320	261
Národní strana práce	279	250
Agrární a konzervativní strana (Prášek)	105	105
Německá sociální demokracie	60	50
Čs. strana domkářská a malozemědělská	52	---
DNP (Německá národní strana)	25	41
Neodvislá strana komunistická v ČSR ⁶⁴²	13	---
DNSAP (němečtí národní socialisté)	11	12
Němečtí křesťanští socialisté	7	11
Celkem odevzdáno hlasů	18.668	16.131

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny a Senátu v soudním okrese Křivoklát 15. listopadu 1925 byly následující:

⁶⁴² Bubníkovci.

Strana	Poslanecká sněmovna	Senát
Čs. sociálně demokratická strana dělnická	2.479	2.107
Republikánská str. zeměděl. a malorol. lidu	1.770	1.550
KSČ	3.039	3.617
Československá strana socialistická	885	760
ČŽOSS	809	715
Československá národní demokracie	380	350
Československá strana lidová	354	328
Bund der Landwirte	10	14
Národní strana práce	121	104
Agrární a konzervativní strana (Prášek)	65	77
Německá sociální demokracie	2	2
Čs. strana domkářská a malozemědělská	36	---
DNP (Německá národní strana)	22	4
Neodvislá strana komunistická v ČSR ⁶⁴³	11	---
DNSAP (němečtí národní socialisté)	3	4
Němečtí křesťanští socialisté	2	2
Celkem odevzdáno hlasů	9.988	8.515

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny a Senátu v politickém okrese Rakovník 15. listopadu 1925 byly následující:

⁶⁴³ Bubníkovci.

Strana	Poslanecká sněmovna	Senát
Čs. sociálně demokratická strana dělnická	6.657	5.686
Republikánská str. zeměděl. a malorol. lidu	5.611	4.964
KSČ	6.656	5.546
Československá strana socialistická	3.887	3.285
ČŽOSS	2.193	1.925
Československá národní demokracie	1.701	1.545
Československá strana lidová	807	758
Bund der Landwirte	330	275
Národní strana práce	400	354
Agrární a konzervativní strana (Prášek)	170	182
Německá sociální demokracie	62	52
Čs. strana domkářská a malozemědělská	88	---
DNP (Německá národní strana)	26	66
Neodvislá strana komunistická v ČSR	24	---
DNSAP (němečtí národní socialisté)	14	16
Němečtí křesťanští socialisté	9	13
Celkem odevzdáno hlasů	28.656	24.646

Na výsledcích voleb je patrné, že zejména ve městě Rakovníku utrpěli sociální demokraté citelnou porážku. Oproti obecním volbám v roce 1923 pak oproti komunistům posílili národní socialisté. Ti poprvé v poválečné době v Rakovníku zvítězili. Od této doby již vyhráli všechny volby v meziválečné době v tomto městě. Ukázalo se, že národní demokraté zastavili svůj ústup a oproti volbám v roce 1923 posílili, patrně pobrali část hlasů

odevzdaných v roce 1923 Spolku majitelů domů, který v parlamentních volbách nekandidoval. ČŽOSS i nadále posilovala, také patrně díky části hlasů Spolku majitelů domů.

V okresním měřítku sociální demokraté uhájili prvenství, ale zejména do Poslanecké sněmovny jen nepatrně. I nadále si v okresním měřítku udrželi silné postavení komunisté, na vzestupu byli i agráři díky prováděné pozemkové reformě. Národní socialisté si své silné postavení udržovali díky volením úspěchům v Rakovníku.

3.3. Poměry v Rakovníku v letech 1925 – 1927

Město Rakovník vlastnilo velkostatek v Senomatech s celkem 163 hektary půdy. V roce 1924 město prodalo 71 hektarů tohoto statku,⁶⁴⁴ zbytek pronajímalo rolníkům v Senomatech a Rakovníku. Prodalo ji drobným rolníkům, kteří ji dosud měli pronajatou za cenu 10.000,- Kč za 1 hektar. V té samé době kupovalo z pozemkové reformy statek v Olešné, za 1 hektar platilo 5.000,- Kč.⁶⁴⁵

V této době se představitelé Rakovníka začali zajímat také o možnost získat pozemky v pozemkové reformě, při které byla zabavována zejména šlechtická půda. Na Rakovnicku se zabavování půdy týkalo zejména rodů Fürstenerků, Wallisů a Croy.

Největší spor vedlo město o statek v obci Hořesedly, který patřil rodu Wallisů. Kromě města Rakovníka o něj usilovali jeho dosavadní nájemce O. Katz a nájemce statku v Kolečovicích Müller, který měl podle československých socialistů protekci u Státního pozemkového úřadu v Lounech, kde pracoval jeho příbuzný.⁶⁴⁶

Kvůli pozemkové reformě a rozdělování půdy z majetku Fürstenberků a Wallisů byla svolána veřejná schůze československými socialisty a sociálními demokraty do Lidového domu na 29. března 1925. Účastníci schůze se vyslovili pro přidělení statku v Hořesedlích městu Rakovník, aby se posílil český živel v Hořesedlích, kde mezi obyvatelstvem slabě převažovali Němci nad Čechy. Shodli se, že pokud by statek byl přidělen německému rolníku Müllerovi, zcela jistě by k posílení českého vlivu v obci nedošlo. Dále se jim nelíbilo, že čeští agráři podporovali Müllera v otázce statku v Hořesedlích proti Rakovníku a obzvláště byli

⁶⁴⁴ SD 28.8.1924 s. 3. SOKA Rakovník. AMR. kniha č. 400. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1924 – 1927.

⁶⁴⁵ Naše stráž 31.10.1924 s. 9. Naše stráž 7.11.1924 s. 9.

⁶⁴⁶ SS 6.2.1925 s. 5.

pohoršení tím, že vedoucí odboru Národní jednoty severočeské v převážně německé obci Kolečovice také podporoval v tomto sporu Müllera, německého občana z Kolečovic.⁶⁴⁷ Josef Müller argumentoval u Pozemkového úřadu ve sporu o statek v Hořesedlích tím, že většina obyvatel Kolečovic a Hořesedel stojí za ním, čímž měl patrně na mysli Němce, protože následná podpisová akce ukázala, že 80% Čechů v těchto obcích si přeje přidělit statek v Hořesedlích městu Rakovník.⁶⁴⁸

Nakonec i díky intervencím starosty Vaněčka u čelných představitelů československých socialistů byl statek v Hořesedlích přidělen Rakovníku. Kromě něho ještě město získalo statek Fürstenberků v Olešné u Rakovníka a lesy téhož rodu v okolí Rakovníka, které se staly součástí městských lesů. Veškerý majetek město získalo za úhradu. Muselo si vzít půjčky, které měly být spláceny z výnosů statků a lesů. V průběhu dalších let se investice do statků ukázaly jako ne příliš výhodné, protože statek v Olešné si nedokázal vydělat ani na vlastní režii, natož na splátky dluhu. Z tohoto důvodu byl statek v polovině třicátých let prodán. Statek v Hořesedlích si vydělal na režii, ale velmi často finanční prostředky na splátku půjček na jeho koupi muselo dotovat město ze svého rozpočtu. Statek byl po mnichovské dohodě zabrán Německem bez náhrady. Jako jedinou výhodnou investicí se ukázaly lesy, které téměř po celé meziválečné období vykazovaly zisk.

Pro správu majetku získaného v pozemkové reformě zřídilo město 13. března 1926⁶⁴⁹ Ředitelství velkostatků obce rakovnické. Od jara 1926 spravovalo Ředitelství velkostatků obce rakovnické statky Hořesedly a Olešná. V ředitelství byl poměr sil mezi levicovými a pravicovými stranami stanoven na 4 : 1. Občanské strany požadovaly v ředitelství poměr 4 : 2, tedy třetinové zastoupení, které měly v obecním zastupitelstvu. Protože jim nebylo vyhověno, odmítly vyslat do ředitelství svého jediného zástupce, národního demokrata Ferdinanda Ulricha. Tím se však zbavily možnosti mít informace o tom, co se v ředitelství děje. Také si na to stěžovaly.⁶⁵⁰ Problém byl v tom, že občanské strany kromě dvou míst v ředitelství požadovaly ještě jedno místo ve správní radě pivovaru. O toto místo měli ale zájem komunisté. Z tohoto důvodu k dohodě nedošlo.⁶⁵¹ Občanský blok nakonec ustoupil a

⁶⁴⁷ SS 3.4.1925 s. 4.

⁶⁴⁸ SS 19.9.1925 s. 4.

⁶⁴⁹ ProL. 23.4.1926 s. 3.

⁶⁵⁰ NP 9.10.1926 s. 4.

⁶⁵¹ Náš směr 9.4.1926 s. 3.

souhlasil s tím, že bude mít jednoho zástupce v ředitelství. Tím byl 17. září 1926 zvolen národní demokrat Ferdinand Ulrich.⁶⁵²

Prvním ředitelem Obchodní školy v Rakovníku po jejím založení byl Josef Dobeš. Do časopisu *Náš směr* psal poměrně nelichotivé články na adresu vedení města, čímž se stal pro levicové vedení Rakovníka nežádoucím. Na jaře roku 1926 byl proto přeložen do Frenštátu pod Radhoštěm.⁶⁵³ Jeho nástupcem se stal před začátkem nového školního roku sociální demokrat Jaroslav Startl z Kolína, který před příchodem do Rakovníka působil jako zemský školní inspektor v Užhorodě.⁶⁵⁴

V druhé polovině dvacátých let došlo k dalšímu a velmi radikálnímu omezení hornictví na Rakovnicku, protože došlo ke snížení dodávek uhlí pro Ministerstvo železnic.⁶⁵⁵ Na počátku roku 1926 bylo na Rakovnicku zaměstnáno ještě 2.600 horníků, tedy asi polovina počtu z doby po konci 1. světové války. Jenže v srpnu roku 1926 to bylo již jen 900 horníků.⁶⁵⁶

Ve druhé polovině dvacátých let připravovala vláda panské koalice novou správní reformu, s níž levicové strany, které v této době byly v opozici, nesouhlasily. V únoru 1927 na schůzi Okresní správní komise v Rakovníku se socialističtí zástupci vyslovili proti nové správní reformě. Vadilo jim hlavně zrušení soudního okresu Křivoklát a dále byli proti tomu, že jedna třetina členů nového okresního zastupitelstva, nahrazujícího Okresní správní komisi v Rakovníku, měla být jmenována a pouze dvě třetiny voleny občany. V reformě viděly snahu vlády panské koalice odstranit převahu levice v okrese.⁶⁵⁷

3.4. Politické strany v Rakovníku a na Rakovnicku v letech 1923 - 1927

3.4.1. Československá sociálně demokratická strana dělnická

⁶⁵² *Náš směr* 24.9.1926 s. 3.

⁶⁵³ SD 4.6.1926 s. 3.

⁶⁵⁴ SD 27.8.1926 s. 3.

⁶⁵⁵ SD 4.2.1927 s. 3.

⁶⁵⁶ SD 13.8.1926 s. 2.

⁶⁵⁷ *Naše stráž* 18.2.1927 s. 4.

Sociální demokraté museli ve volbách spolknout hořkou pilulku, když v obecních volbách v Rakovníku skončili až jako poslední z levicových stran. Přesto se stali součástí levicové většiny v zastupitelstvu a radě. Problémem bylo, že komunisté a českoslovenští socialisté měli v zastupitelstvu většinu i bez nich. Někdy se proto stávalo, že je tyto dvě strany přehlasovaly. Sociální demokraté byli ale trpěliví a věřili, že se k nim voliči opět vrátí poté, kdy se zklamou v komunistech.

Hojně začali využívat svůj nový spolkový dům v Rakovníku pod názvem Lidový dům. Pořádali v něm divadelní představení svého dramatického odboru. Dále zde pořádali přednášky, plesy a další společenské akce.⁶⁵⁸ Svůj Lidový dům také pronajímali jiným organizacím a politickým stranám, protože v době otevření Lidového domu žádná jiná politická strana svůj vlastní spolkový dům neměla. Dalším pádným důvodem pro pronájem domu byla potřeba pokrýt provozní náklady a náklady na splátku půjčky, kterou si na koupi a přestavbu původního hotelu Jerie museli vzít. Vysoké nájemné účtovali také nájemcům restaurace v Lidovém domě. Z tohoto důvodu se jich za první necelé dva roky v restauraci vystřídal více než 10.⁶⁵⁹

Sociální demokraté se snažili mít Lidový dům co nejvíce využitý. Například v roce 1924 v něm bylo pořádáno kromě stranických akcí 51 divadelních představení, 24 přednášek a veřejných schůzí, 14 koncertů a večírků, 17 tanečních zábav a 1 výstava.⁶⁶⁰

Lidový dům půjčovali československým socialistům, kteří v něm pořádali divadelní představení svého dramatického odboru. Dalšími, kdo si ho pronajímali, byli komunisté. Ti před koupí a přestavbou svého Dělnického domu neměli kde pořádat své akce. To se nelíbilo národním demokratům, kteří napadli sociální demokraty kvůli tomu, že se spojují s komunisty, protože prý na podporu postavení komunistického Dělnického domu v Rakovníku umožnili ve svém Lidovém domě sehrát komunistům divadelní představení, jehož výtěžek byl dán do komunistického fondu na postavení Dělnického domu. Své tvrzení dokládali tím, že vstupenky na toto představení prodával ve svém hodinářském obchodě bývalý sociálně demokratický starosta Antonín Urban. Konečně jim vyčetli, že se spojili s komunisty také při volbě starosty a společně s československými socialisty jím zvolili Čenka Vaněčka.⁶⁶¹

⁶⁵⁸ SD 13.12.1923 s. 2.

⁶⁵⁹ Naše stráž 14.11.1924 s. 6.

⁶⁶⁰ SD 29.1.1925 s. 2.

⁶⁶¹ NP 13.10.1923 s. 6.

Sociální demokraté se po odchodu komunistů postupně konsolidovali, což konstatoval i II. sjezd VI. župy lounské sociální demokracie za přítomnosti 139 delegátů, který se konal 1. února 1925. V čele župy zůstal i po změně stranických struktur Karel Kindl,⁶⁶² který s uspokojením konstatoval konsolidaci strany v župě, zejména na Kladně, kde sociální demokracie otevřela svůj Dělnický dům. V členské základně došlo od I. sjezdu k vzestupu členů strany zejména u žen, setrvale stoupal počet D. T. J. v župě. Hlavními požadavky sjezdu byl boj proti drahotě, proti clům a boj za spravedlivou pozemkovou reformu.⁶⁶³

Během tohoto volebního období došlo také k řadě personálních změn ve struktuře sociální demokracie v Rakovníku, ale i na okresní úrovni na Rakovnicku. V březnu 1924 odešel z Rakovníka Václav Lulák. Odešel také z postu sekretáře sociální demokracie IV. obvodu Župy lounské a redaktora časopisu Sociální demokracie, kde působil v letech 1920 až 1924. Přešel na post sekretáře sociálních demokratů v Mladé Boleslavi. Na jeho místo nastoupil Antonín Pánek,⁶⁶⁴ který byl v minulosti sociálním demokratem - centralistou.⁶⁶⁵ V Rakovníku ale nepůsobil dlouho. Na konci roku 1924 v souvislosti s ukončením činnosti časopisu Sociální demokracie, který se sloučil s Dělnickými listy vycházejícími na Kladně, odešel z Rakovníka. Dělnické listy byly určeny pro politické okresy Rakovník, Louny, Kladno a Slaný. List byl tiskovým orgánem VI. župy Československé sociálně demokratické strany dělnické.⁶⁶⁶

V roce 1925 se okresním důvěrníkem strany na Rakovnicku stal Josef Klátíl,⁶⁶⁷ který u sociálních demokratů začal po 1. světové válce jako skladník prodejny konzumního družstva ve Hředlích a během 7 let se vypracoval na nejvýše postaveného člena strany v okrese. Josef Klátíl k 31. červenci 1927 odstoupil z postu tajemníka obvodního sekretariátu strany v Rakovníku a od 1. srpna 1927 nastoupil do konzumního družstva „Budoucnost“ jako jeho ředitel. Na jeho místo nastoupil od 15. srpna 1927 Karel Příbyl z Kladna.⁶⁶⁸ Klátíl zůstal okresním důvěrníkem strany na Rakovnicku. Od března 1924 byl Klátíl také tajemníkem Svazu domkářů a maloročníků v Rakovníku, kde nahradil Antonína Kameníka z Kněževse.⁶⁶⁹ Strana totiž v důsledku poklesu členů svazu, kteří odešli zčásti ke komunistům a hlavně k

⁶⁶² Sociální demokraté sjednotili svou stranickou strukturu s novým župním uspořádáním státu. Rakovník se tak stal součástí VI. Župy lounské sociální demokracie místo původního II. kraje.

⁶⁶³ SD 5.2.1925 s. 1.

⁶⁶⁴ SD 13.3.1924 s. 2.

⁶⁶⁵ ProL. 11.4.1924 s. 3.

⁶⁶⁶ SD 23.4.1925 s. 1.

⁶⁶⁷ Dělnické listy 8.5.1925 s. 1. (Dále DL)

⁶⁶⁸ DL 19.8.1927 s. 2.

⁶⁶⁹ Naše stráž 7.3.1924 s. 4.

agrárníkům, neměla finanční prostředky na plat tajemníka svazu na okresní úrovni. Klátil tuto funkci vykovával buď bezplatně, nebo jen za menší odměnu. Kameník následně sociální demokraty zcela opustil a stal se živnostníkem, když si najmul kantýnu na dole Belšanka u Rakovníka.⁶⁷⁰ Klátil z postu okresního sekretáře Svazu domkářů a malorolníků v Rakovníku odstoupil kvůli svému novému angažmá v létě 1927, zde po něm nastoupil od 23. srpna 1927 Karel Příbyl. Také v místní organizaci strany v Rakovníku došlo k výměně vedení. Od roku 1927 byl jejím předsedou Ferdinand Hudeček.⁶⁷¹

V roce 1923 zemřel první předseda Okresní správní komise v Rakovníku František Čermák, sociální demokrat. Jelikož nebyl za něho potvrzen nový předseda, stál v čele komise agrárník František Pánek. To se sociálním demokratům nelíbilo, protože byli nejsilnější stranou na okresu a z tohoto důvodu požadovali, aby novým předsedou byl potvrzen Václav Hornof, sociální demokrat a majitel hostince.⁶⁷² Po opakovaných urgencích levicoví zástupci v komisi podali demisi. S nimi ji podal i národní demokrat Jan Carda,⁶⁷³ který byl z národní demokracie již pomalu na odchodu a stal se posléze národním socialistou.

Po vzniku ČŽOSS v Rakovníku došlo poměrně rychle ke zhoršení vztahů mezi nimi a sociálními demokraty. Již před obecními volbami v roce 1923 nařkli členové ČŽOSS sociálně demokratické konzumní družstvo v Rakovníku z toho, že právě kvůli blížícím se volbám prodávají obuv, kožené zboží a látky ze svého skladu za účelem nalákat voliče k sociálně demokratické straně.⁶⁷⁴ Další spor se živnostenskou stranou propukl na podzim roku 1926 kvůli zákazu nedělního prodeje. Zatímco živnostníci tomuto zákazu kladli za vinu, že se zmenšil počet zákazníků v obchodech, sociální demokraté jako důvod viděli nízkou kupní sílu obyvatelstva.⁶⁷⁵ Trvalé spory měli sociální demokraté s ČŽOSS kvůli prodejnám svého konzumu. Živnostníci v nich viděli nekalou konkurenci a požadovali jejich zavření.

Politická příslušnost mnoha straníků se poměrně dost často měnila. Ovšem ti skutečně významní představitelé stran zpravidla příslušnost neměnili, pokud nedošlo k rozpadu mateřské strany, jako sociální demokracie v letech 1919 - 1921, nebo významné vnitrostranické revoltě, jako v případě KSC v roce 1929. Občas ale k přestupu významného člena strany došlo. V Rakovníku tím v meziválečném období byla postižena zejména národní

⁶⁷⁰ Naše stráž 7.3.1924 s. 4.

⁶⁷¹ DL 2.9.1927 s. 3.

⁶⁷² Naše stráž 9.5.1924 s. 5.

⁶⁷³ Naše stráž 8.8.1924 s. 4.

⁶⁷⁴ Náš směr 31.8.1923 s. 4.

⁶⁷⁵ DL 5.11.1926 s. 3.

demokracie. Například v roce 1925 opustil národní demokracii její čelný představitel v Rakovníku a starosta Sokola, jeho rakovnické župy Eduard Klicpera.⁶⁷⁶ Přestoupil k sociálním demokratům, kam odešel za svou manželkou.

Před dalšími obecními volbami v roce 1927 se konala II. dělnická olympiáda sociálních demokratů v Praze. Účast členů strany na ní na Rakovnicku organizovali Antonín Urban a Josef Klátíl. Zvláštní vlaky na olympiádu byly z Rakovníka vypraveny 1. a 7. července 1927.⁶⁷⁷

3.4.1.1. Satelitní organizace Československé sociálně demokratické strany dělnické

3.4.1.1.1. Odborové sdružení československé

Odborové sdružení sociálních demokratů bylo nejsilnější odborovou organizací na Rakovnicku v meziválečném období. Odborové sdružení horníků bylo na Rakovnicku až do roku 1924 společné pro stoupence sociální demokracie i komunistů. Do aféry Václava Ibla v něm měli převahu komunisté.⁶⁷⁸ V lednu 1924 byl zvolen nový Obvodní výbor horníků v Rakovníku v čele se sociálním demokratem Josefem Klátilem, který po prověření účetnictví po Iblovi na něho podal trestní oznámení. Klátíl sekretariát výboru přeložil do Lidového domu, čímž společná odborová organizace komunistů a sociálních demokratů definitivně skončila.⁶⁷⁹ Během roku 1926 docházelo v důsledku zrušení zakázky na dodávky uhlí z malodolů na Rakovnicku pro Ministerstvo železnic k postupnému omezování těžby, zavírání malodolů a masivnímu propouštění horníků. Jelikož se většina horníků stále hlásila ke komunistickým odborům, na propouštění horníků nejvíce doplatily komunistické odbory MVS masivním úbytkem členů. Sociálně demokratický svaz horníků měl převahu pouze na dole „Ludvík“ v Brantu u Lubné, kde ve volbách do závodní rady získal 2 mandáty. MVS získaly pouze jeden mandát. Stejným poměrem sociální demokraté zvítězili i na dole „Rako“

⁶⁷⁶ DL 4.12.1925 s. 2.

⁶⁷⁷ DL 20.5.1927 s. 3.

⁶⁷⁸ O tomto případě více v kapitole Satelitní organizace KSČ.

⁶⁷⁹ SD 31.1.1924 s. 5.

u Rakovníka.⁶⁸⁰ Ostatní odborové organizace v dolech na Rakovnicku v této době ovládali komunisté.

Na železnici působila v rámci odborů sociálně demokratická unie železničních zaměstnanců. Její součástí až do voleb závodních rad v roce 1924 byli i stoupenci komunistů pod vedením Josefa Landy, kteří se od Unie před volbami do závodních rad odtrhli a vytvořili odbočku komunistické mezinárodní federace železničářů.⁶⁸¹ V těchto volbách závodních rad v roce 1924 získala Unie železničních zaměstnanců dvojnásobek hlasů oproti Mezinárodní federaci železničářů. Volební výsledek Jednoty zaměstnanců státních drah v těchto volbách (českoslovenští socialisté) není znám.

Zajímavé je podívat se na vývoj počtu členů Unie železničních zaměstnanců v Rakovníku:⁶⁸²

rok	počet členů
1920	300
1921	240
1922	151
1926	301

V Šamotce došlo k rozdělení odborové organizace na komunistickou a sociálně demokratickou část již brzy po založení KSČ. V čele MVS zde stál Karel Jandus, který v této továrně vedl i původně společné odbory. Zároveň stál v čele celé MVS na Rakovnicku. Po rozdělení se sociálně demokratické odbory staly nejslabšími ze tří odborových organizací v této továrně, když druhou nejsilnější byla odborová organizace československých (národních) socialistů. Tento stav byl téměř trvalý po celé meziválečné období s výjimkou přelomu dvacátých a třicátých let v důsledku odtržení „Likvidátorů“ s MVS od KSČ. V této továrně byla v polovině dvacátých let odborově organizována přibližně polovina dělníků. V podniku nebyla s odbory uzavřena kolektivní smlouva.⁶⁸³

⁶⁸⁰ DL 15.10.1926 s. 1.

⁶⁸¹ SD 17.4.1924 s. 3.

⁶⁸² DL 23.7.1926 s. 3.

⁶⁸³ DL 3.9.1926 s. 1.

3.4.1.1.2. Všeobecné konzumní a úsporné družstvo v Rakovníku

V důsledku rozštěpení sociální demokracie ubylo mnoho členů nejen straně, ale i jejich konzumnímu družstvu. Zatímco v roce 1922 mělo družstvo 4.623 členů, tak do roku 1927 poklesl počet členů na 2.694. Tržby klesly z 8.357.608,76 Kč v roce 1922 na 5.738.189,68 Kč v roce 1927.⁶⁸⁴ V důsledku toho se družstvo dostalo do finančních problémů. Aby nezkrachovalo, musela ho půjčkami podpořit Velkonákupní společnost konzumních družstev v Praze, která zastřešovala sociálně demokratická konzumní družstva. Již v roce 1922 získalo družstvo státní bezúročnou půjčku ve výši 150.000,- Kč, která byla v roce 1926 proměněna na subvenci.⁶⁸⁵ Družstvo ji nemuselo splácet. V roce 1923 družstvo získalo půjčku od Velkonákupní společnosti konzumních družstev v Praze ve výši 600.000,- Kč, z níž mu v roce 1926 zbývalo splatit 108.646,69 Kč.⁶⁸⁶ Dle dohody nemuselo tuto půjčku zatím splácet, neboť by jinak patrně zkrachovalo. Zavázalo se, že musí odebírat zboží pouze od velkonákupní společnosti. Dále celou dlužnou částku bude splácet bez úroku, jednalo se tedy o bezúročnou půjčku. Další podmínkou bylo, že až do splacení půjčky nebude všeobecné konzumní družstvo dostávat od velkonákupní společnosti podíly ze zisku, na které jako její přidružený člen mělo nárok.⁶⁸⁷

V letech 1923 až 1927 družstvo vedl František Švestka, který nahradil zesnulého Františka Čermáka. Družstvo se mu podařilo zachránit a vrátit do černých čísel. V roce 1927 odešel do Hradce Králové a na místě ředitele družstva ho nahradil Josef Klátíl,⁶⁸⁸ který ho vedl až do roku 1939.

⁶⁸⁴ SOkA Rakovník. Dvacetipětileté družstevní podnikání vzpomíná „Budoucnost“ všeobecné konzumní a výrobní družstvo zapsané společenstvo s. r. o. v Rakovníce, Hořovice 1937, s. 16, 17.

⁶⁸⁵ SOkA Rakovník. Fond Všeobecné konzumní a úsporné družstvo Rakovník. Dopis Velkonákupní společnosti konzumních družstev v Praze z 19.12.1925 Všeobecnému konzumnímu a úspornému družstvu v Rakovníku.

⁶⁸⁶ SOkA Rakovník. Fond Všeobecné konzumní a úsporné družstvo Rakovník. Sdělení Velkonákupní společnosti konzumních družstev z. s. r. o. Praha Karlín Všeobecnému konzumnímu a úspornému družstvu v Rakovníku z 12.9.1926.

⁶⁸⁷ SOkA Rakovník. Fond Všeobecné konzumní a úsporné družstvo Rakovník. Prohlášení Všeobecného konzumního a úsporného družstva v Rakovníku z 29.9.1923.

⁶⁸⁸ SOkA Rakovník. Dvacetipětileté družstevní podnikání vzpomíná „Budoucnost“ všeobecné konzumní a výrobní družstvo zapsané společenstvo s. r. o. v Rakovníce, Hořovice 1937, s. 16.

3.4.1.1.3. Svaz domkářů a maloročníků

V celém tomto období a vlastně i ve třicátých letech byl župním předsedou v Župě lounské v této organizaci Vojtěch Horn.⁶⁸⁹ Okresním sekretářem organizace byl do 23. srpna 1927 Josef Klátil, po něm Karel Příbyl.⁶⁹⁰ Svaz silně utrpěl odštěpením komunistů a již se mu nepodařilo dosáhnout původního početního stavu před rozštěpením. Další členové přecházeli do Domoviny Republikánské strany.

3.4.1.1.4. D. T. J.

Prameny jsou k D. T. J. v Rakovníku v této době poměrně skoupé. Jisté je, že pokračovali v obnově zaniklých jednot a rozšiřovali počet členů. Od roku 1925 byl starostou 26. okresu D. T. J. v Rakovníku Josef Zelenka.⁶⁹¹ Starostou jednoty v Rakovníku byl od roku 1927 Ferdinand Hudeček.⁶⁹²

3.4.1.1.5. Dělnická akademie

Po přestávce způsobené 1. světovou válkou zahájila až od 8. září 1926 v Rakovníku svou činnost odbočka Dělnické akademie.⁶⁹³ Ovšem založena byla již 14. prosince 1925, kdy se konala ustavující schůze odbočky Dělnické akademie v Rakovníku. Pro své členy pořádala přednášky na různá vzdělávací témata a věnovala se i dalšímu kulturnímu programu⁶⁹⁴ a byla velmi činná ve vydávání literatury. Předsedou se stal Eduard Klicpera, profesor reálky v Rakovníku, který ještě krátce předtím byl národním demokratem a starostou Sokola

⁶⁸⁹ DL 18.9.1925 s. 3.

⁶⁹⁰ DL DL 2.9.1927 s. 3.

⁶⁹¹ DL 15.5.1925 s. 3.

⁶⁹² DL 15.7.1927 s. 2.

⁶⁹³ První odbočka Dělnické akademie vznikla v Rakovníku již v roce 1897, zanikla za 1. světové války.

⁶⁹⁴ DL 24.9.1926 s.1.

v Rakovníku. Klicpera byl také velmi aktivní v přednáškové činnosti nejen v Rakovníku, ale také v obcích na Rakovnicku.⁶⁹⁵

3.4.2. Československá strana socialistická (Československá strana národně socialistická)

Československá strana socialistická se na svém mimořádném sjezdu v roce 1926 přejmenovala na Československou stranu národně socialistickou.⁶⁹⁶

Českoslovenští socialisté skončili v obecních volbách v roce 1923 v Rakovníku na druhém místě za komunisty jen o 8 hlasů. Díky nižšímu počtu zbytkových hlasů měli o jednoho zastupitele méně než komunisté. Přesto pro sebe po odmlce jednoho volebního období získali opět post starosty, který udrželi až do dočasného konce své strany v roce 1938.

V čele místní organizace strany stál po celé období Matěj Urban.⁶⁹⁷ V čele okresní organizace strany stál až do června 1927 okresní důvěrník František Huml, který byl ze strany vyloučen pro těsné kontakty s poslancem Trnobranským,⁶⁹⁸ který byl ze strany vyloučen společně s Jiřím Stříbrným. Stranu v roce 1927 na Rakovnicku v důsledku vyloučení Stříbrného a Trnobranského opustila jen malá část členů. Mezi nimi byl například Adolf Brůžek, železniční zřízenec, který byl členem strany 27 let.⁶⁹⁹ Ve dvacátých letech byl Brůžek náměstkem okresního důvěrníka Humla.⁷⁰⁰ I okresní důvěrník stranu opustil. Brůžek a Huml byli poté členy všech politických formací, které Stříbrný od roku 1927 vytvořil. Byli páteří místních organizací těchto formací v Rakovníku, ale nikdy se jim nepodařilo na svou stranu získat více, než jen několik desítek voličů.

Do rakovnické organizace strany během roku 1923 vstoupilo 50 nových členů, 6 jich vystoupilo. O aktivitě místní organizace svědčí jí pořádané akce v roce 1923: pořádala 5 plenárních schůzí, 45 schůzí organizačního výboru, 6 debatních večerů, 3 večírky v hotelu „ U

⁶⁹⁵ Veselý K. Počátky a vývoj dělnického hnutí na Rakovnicku, s. 53.

⁶⁹⁶ Malíř J., Marek P. a kol., Politické strany, s. 767.

⁶⁹⁷ NS 26.1.1924 s. 2. Socialistické slovo 17.1.1925 s. 4. (dále SS). SS 25.3.1927 s. 4.

⁶⁹⁸ Náš směr 10.6.1927 s. 2.

⁶⁹⁹ Náš směr 8.4.1927 s. 4.

⁷⁰⁰ NS 30.1.1925 s. 5.

Límů “ (Líma byl členem strany) a dále slavnost na hřišti SK Sparta Rakovník 15. července 1923.⁷⁰¹

Tak jako sociální demokraté i českoslovenští socialisté změnili svou stranickou strukturu a přizpůsobili ji župnímu uspořádání státu. 9. listopadu 1924 se v Rakovníku konala ustavující konference I. obvodu VI. župy lounské Československé strany socialistické. Jejím předsedou byl zvolen Matěj Urban, místopředsedou poslanec František Ježek.⁷⁰² Součástí upevňování stranických struktur bylo i vytvoření okresního a obvodního sekretariátu strany v Rakovníku ke dni 14. dubna 1925. Sídlil v Píseckého ulici č. 59 v domě, který byl majetkem malozemědělců – zemědělské organizace československých socialistů.⁷⁰³

Vnitřní poměry ve straně a plány do budoucna shrnula okresní konference strany 25. ledna 1925, na které byly podány reference o činnosti organizací strany v okrese, dále o sloučení tisku strany v kraji do Socialistického slova, o drahotných poměrech – o bídě rodin. Byla kritizována pozemková reforma, zejména proto, že podle nich agráři rozdávali půdu jen svým stoupencům. Například kritizovali, že agrárník Josef Krejčí ze Hředel dostal přidělem zbytkový statek v Heřmanově v soudním okrese Jesenice (politický okres Podbořany). Příděl pro něho dávali do souvislosti s tím, že jeho strýcem byl přidělový komisař Hess v Lounech.

Českoslovenští socialisté měli mezi politickými stranami nejlepší vztahy se sociálními demokraty. To neznamenovalo, že by mezi nimi občas nedošlo k rozporům. Jedním z nich byl odpor československých socialistů proti půjčování majetku Sokola sociálním demokratům, protože ti měli svou vlastní cvičební jednotu D. T. J. Tato D. T. J. navíc ubírala Sokolu členy. Domnívali se, že za půjčování majetku Sokola D. T. J. stál končící starosta Sokola v Rakovníku Eduard Klicpera, který předtím přestoupil od národních demokratů k sociálním demokratům. Byli pro půjčování majetku maximálně těm stranám, které Sokol podporovaly. Kromě národních socialistů to byli národní demokraté, ČŽOSS a agráři.⁷⁰⁴

Během tohoto volebního období museli českoslovenští socialisté řešit i dva problémy, které se jich přímo dotýkaly. Nejprve v roce 1923 stoupenci živnostenské strany v Jednotě českých střelců v Rakovníku (vlastnila restauraci „ Na Střelnici “) založili v této jednotě „ Akční komisi, “ která se postavila proti zvolenému představenstvu jednoty. To bylo

⁷⁰¹ NS 26.1.1924 s. 2.

⁷⁰² NS 15.11.1924 s. 2.

⁷⁰³ SS 17.4.1925 s. 4.

⁷⁰⁴ SS 28.11.1925 s. 5.

právoplatně zvoleno na valné hromadě 6. ledna 1923. Celá věc byla řešena soudně. V roce 1925 rozhodl Nejvyšší správní soud o neplatnosti úkonů „ Akční komise “ a ve funkcích potvrdil funkcionáře zvolené v lednu 1923, což byli stoupenci československých socialistů. „ Akční komise “ do té doby hospodařila s financemi spolku, jednota si jejich rozhodnutím půjčila od rakovnické spořitelny finanční částku ve výši 75.000,- Kč. Tuto částku dle rozhodnutí soudu museli zaplatit členové „ Akční komise “ a také museli vysvětlit rozpory v účetnictví.⁷⁰⁵

Druhý problém straně vyrostl v rakovnické odbočce odborového sdružení nepolitické organizace průvodčích vlaků. Byla sice nepolitickou odborovou organizací, ale velká část jejích členů byli českoslovenští socialisté. Stranickým představitelům se nelíbilo, že odbočka zaslala předsedovi Československé národní demokracie Karlu Kramářovi k jeho 65. narozeninám poděkování za „ Jeho pomoc jejich zájmům.“ Místní organizace strany kvůli tomu 27. ledna 1926 vyškrtnla ze svých řad československé socialisty v této odbočce.⁷⁰⁶

3.4.2.1. Satelitní organizace a komise Československé strany socialistické (Československé strany národně socialistické)

3.4.2.1.1. Československá obec dělnická

Tato odborová organizace Československé strany socialistické, od roku 1926 Československé strany národně socialistické, sdružovala převážně kvalifikované dělníky, státní a obecní zaměstnance. Silnou pozici měla také v odborech na železnici. V Rakovníku zcela ovládala odbory pouze v pivovaru. V Šamotce byla druhou nejsilnější odborovou organizací, ve firmě Vltavský působila společně se sociálními demokraty, a byla zde slabší. V továrně Keram nepůsobila vůbec. Ve firmě Stadion se odbory teprve vytvářely, ve firmě Otta vznikly až ve třicátých letech. O pozicích jednotlivých odborových organizací mezi státními a obecními zaměstnanci v Rakovníku nejsou žádné informace.

Na Rakovnicku zastřešovala jednotlivé odborové organizace strany všeodborová komise odborů československých socialistů (národních socialistů). Poslanec Ježek na všeodborové komisi odborů československých socialistů hovořil o úkolech komise: „

⁷⁰⁵ SS 26.2.1926 s. 4.

⁷⁰⁶ NP 6.2.1926 s. 4.

Odborově organizovat sociálně slabé dělnictvo jako frontu proti kapitalistickým velmožům. Tím by dělnictvo uskutečnilo své tužby o zlepšení sociálních poměrů. “ Komise měla za úkol své členy přesvědčovat a převychovávat.⁷⁰⁷

V tomto období počátkem května 1924 byla jako součást všeodborové komise československých socialistů v Rakovníku založena odbočka Československého svazu zedníků, tesařů, pomocných dělníků, cihlářů a různých dalších odvětví pro Rakovník a okolí.⁷⁰⁸

V Československé obci dělnické byly sdruženy následující odborové organizace, které měly své odbočky na Rakovnicku: Jednota zaměstnanců státních drah, Odborové sdružení československých kovopracovníků, Unie zaměstnanců lučebních odborů, Československá obchodnická beseda, Svaz zedníků, tesařů, pomocných dělníků, cihlářů, stavebního dělnictva a různých dalších odvětví, Ústředí československých poštovních a telegrafních zřízenců, Odborové sdružení sladovníků, bednářů, dělnictva pivovarů a lihovarů a Svaz zemědělského a lesního dělnictva.⁷⁰⁹

Některé odborové organizace pořádaly pro své členy a jejich děti občasně zábavy a kulturní akce. Jednu z nich 4. prosince 1926 pořádala odborová organizace kovopracovníků Československé strany národně socialistické v Rakovníku v restauraci „ Na Střelnici. “ Jednalo se o mikulášskou zábavu, jejíž součástí byly šansony, kuplety, humoristické scény, jednoaktová fraška „ Musím mít ženu za každou cenu “ a taneční zábava. Vstupné činilo 5,- Kč.⁷¹⁰

3.4.2.1.2. Ženská komise strany

Strana se snažila získat do svých řad i ženy. Podobně jako například Československá národní demokracie zřídila Ženskou komisi strany v Rakovníku, která byla ustavena 15. března 1924.⁷¹¹ První důvěrníci byla zvolena Anežka Náhlovská, která ve funkci zůstala až do

⁷⁰⁷ NS 19.1.1924 s. 3.

⁷⁰⁸ NS 10.5.1924 s. 3.

⁷⁰⁹ SS 29.1.1926 s. 4.

⁷¹⁰ SS 26.11.1926 s. 4.

⁷¹¹ NS 23.2.1924 s. 3.

roku 1929.⁷¹² Komise pořádala pro své členky různé kulturní akce a kurzy pro domácí činnosti. Dále se podílela na organizaci stranických oslav 1. máje.

3.4.2.1.3. Konzumní, bytové, hospodářské a úsporné družstvo Zádruha v Rakovníku

Družstvo Zádruha bylo v Rakovníku založeno v roce 1906. Později se stalo družstvem národních socialistů. V rámci přidružených stranických organizací bylo členem Sdružení spotřebních družstev v Republice československé, kde bylo sdruženo celkem 221 družstev se 76.580 členy a 453 prodejny, což byl stav v roce 1923.⁷¹³ Prakticky po celé meziválečné období byl jeho předsedou Arnold John. Předsedou dozorčí rady byl komunista František Leitner.⁷¹⁴ Družstvo Zádruha mělo dvě prodejny v Rakovníku, mimo Rakovník je mělo do roku 1927 v obcích Kounov, Janov, Milostín, Lužná, Křivoklát a Městečko.

12. června 1927 se konala valná hromada družstva Zádruha v Rakovníku. Pro špatné výsledky strana družstvo sanovala jedním milionem Kč. Protože to nestačilo, byly zrušeny všechny filiálky družstva na venkově. V Rakovníku si družstvo ponechalo jen jednu prodejnu na náměstí. Koně, vozy a pekárnu družstvo prodalo. Družstvo si nebylo schopno vydělat ani na svou režii.⁷¹⁵

3.4.2.1.4. Svaz mládeže Československé strany socialistické (národně socialistické) v Rakovníku.

16. září 1924 byl v Rakovníku založen Svaz mládeže československé strany socialistické v Rakovníku. Jeho prvním předsedou se stal Bohumil Vykus. Tak jako jiné strany, i českoslovenští socialisté dbali na výchovu své mladé generace. Jednak proto, aby si vychovali nástupce, jednak aby podchytili co nejvíce mladých lidí jako budoucí voliče strany.

⁷¹² SOkA Rakovník. Fond Československá strana národně socialistická v Rakovníku. Pracovní ženská komise. Zápisy ze schůzí.

⁷¹³ NS 16.8.1924 s. 6.

⁷¹⁴ Náš směr 5.8.1927 s. 3.

⁷¹⁵ Náš směr 17.6.1927 s. 3.

Pro své členy pořádali každé úterý debatní večery s přednáškami, v prosinci zpravidla pořádali mikulášskou zábavu. V lednu 1925 pořádali večer k uctění památky Jana Žižky.⁷¹⁶

3.4.2.1.5. Další satelitní organizace Československé strany socialistické (národně socialistické) v Rakovníku

Kromě výše uvedených organizací působily v Rakovníku i další pobočky satelitních organizací strany, ale není k nim dostatek zachovaných pramenů. Pokračovala činnost **Nákupního družstva prodejního skladiště československých malozemědělců v Rakovníku**. Jeho dlouholetý předseda Antonín Humpal zemřel koncem února 1924.⁷¹⁷ Stoupence strany z řad živnostníků sdružovala **Jednota československých živnostníků v Rakovníku**. Početnou členskou základnu měla také **Jednota železničních zřízenců, odbočka v Rakovníku**. Ve své činnosti pokračovalo také **Družstvo pro postavení domu československých socialistů (národních socialistů) v Rakovníku**, jehož předsedou zůstával Antonín Hodek a jednatelem byl Jan Koželuh.⁷¹⁸

3.4.3. Komunistická strana Československa

Vítězem obecních voleb v Rakovníku v roce 1923 se stali komunisté. Stali se jimi přesto, že byli vnitřně nejednotní. I v tomto volebním období stranu trápily vnitřní spory mezi frakcemi, což vedlo také k vylučování nebo dobrovolným odchodům členů ze strany. Celkově počet členů strany setrvale klesal. Pro jejich volební úspěch byla rozhodující propaganda, kterou šířili. Oslovovali zejména nekvalifikované dělníky, nezaměstnané a ženy v domácnosti, tedy nejchudší a nejméně vzdělanou část společnosti. Právě tito lidé uvěřili jejich lákavým heslům a rádoby jednoduchým řešením. Protože těchto lidí bylo velké množství, dosáhli komunisté v Rakovníku svého prvního a jediného volebního vítězství v meziválečném období.

⁷¹⁶ SS 17.1.1925 s. 6.

⁷¹⁷ NS 8.3.1924 s. 3.

⁷¹⁸ SS 5.5.1927 s. 4.

V župě lounské v převážně českých soudních okresech porazila KSČ sociální demokracii v okresech Kladno, Unhošť, Nové Strašecí, Louny a Slaný. Sociální demokraté porazili komunisty v okresech Rakovník, Křivoklát, Kralupy a Roudnice.⁷¹⁹ Politický okres Rakovník byl v rámci KSČ součástí II. kraje, jehož důvěrníkem byl Alois Muna. Od roku 1924 nebyl ve vedení této krajské organizace nikdo z Rakovnícka.⁷²⁰

Jejich lídrem do obecních voleb byl učitel František Leitner, který až do voleb nebyl členem KSČ. Původně byl národním demokratem. Leitner po sobě zanechal svůj stručný životopis, který ovšem sepsal až po 2. světové válce. Vůbec se v něm nezmiňuje o svém členství v Československé národní demokracii. První čtyři poválečné roky vůbec nezmiňuje.

Poměrně ostře se proti Leitnerovi ohradila bývalá strana, tedy národní demokraté, kteří jeho kandidaturu do zastupitelstva za komunisty komentovali slovy: „ Může jmenovaný vštěpovat mládeži zásady lásky k vlasti a k pořádku, když sám zásad těchto učitel nemá, neboť vstupem do organizace protistátní byl nucen tyto zásady odhoditi? “⁷²¹

František Leitner jako II. náměstek starosty navrhl městskému zastupitelstvu v roce 1924 jménem KSČ, platit všem školním dětem v Rakovníku školní pomůcky. Komunisté odhadovali, že by náklad na jejich pořízení činil 17.000,- Kč. Ostatní politické strany jejich návrh zamítly s tím, že by skutečný náklad byl mnohem vyšší a město na takové náklady nemá finanční prostředky. Z učitelských sborů rakovnických škol jeho návrh podpořili pouze učitelé z chlapecké školy, ostatní učitelské sbory byly proti.⁷²²

Komunistická strana v Rakovníku byla v tomto volebním období rozpolcena na křídlo kolem Karla Janduse a křídlo kolem Josefa Jirgla. Výsledkem bylo, že na kandidátce KSČ do obecních voleb figuroval na 1. místě František Leitner, Josef Jirgl byl na druhém místě a Karel Jandus na kandidátce vůbec nebyl. S Jandusem byl spojen okresní sekretář Robert Benda, s Jirglem Rudolf Leiske, který po obecních volbách v roce 1923 KSČ dočasně opustil se slovy: „ Byl jsem mezi lecjáky, ale tohleto jsou arcilotrové. “⁷²³ Brzy se ovšem do strany vrátil. Další obětí vnitrostranických sporů v KSČ v Rakovníku se stal Ferdinand

⁷¹⁹ SD 20.9.1923 s. 1.

⁷²⁰ ProL. 14.3.1924 s. 1.

⁷²¹ NP 22.9.1923 s. 6.

⁷²² NP 23.8.1924 s. 4. NP 13.4.1924 s. 4.

⁷²³ SD 6.9.1923 s. 3.

Šustek, jedna z klíčových postav stávkvy v prosinci 1920. Z KSČ odešel pro spory s Robertem Bendou v roce 1923.⁷²⁴

V této době již bývalý komunista Ferdinand Šustek s komunisty Josefem Landou a Krejčím provedli revizi pokladny Okresního výboru KSČ v Rakovníku, kterou spravoval okresní sekretář Robert Benda. Zjistili, že v ní chybí 1.518,- Kč, které si Benda „vypůjčil.“ Krajský výkonný výbor v Kladně poté Bendu sesadil z vedení KSČ na Rakovnicku. Nicméně Benda měl zatím podporu části vedení strany, zejména v Lounech.⁷²⁵ Díky tomu zatím v některých stranických funkcích zůstal. K jeho definitivnímu pádu došlo v létě roku 1924, když byl propuštěn z časopisu Proletář. Stejně jako na místě okresního sekretáře ho nahradil mladý a nezkušený Karel Podolka. Komunisté o Bendovi říkali, že byl komunistou jen na 20%, ale KSČ potřebuje komunisty na 100%.⁷²⁶ Kromě finančních nesrovnalostí stál za jeho pádem také mocenský boj ve straně mezi Josefem Jirglem a Karlem Jandusem. V tomto sporu stál Benda za Karlem Jandusem.

Změnu ve vedení strany na okresní úrovni potvrdila 1. června 1924 okresní konference KSČ, konající se v Dělnickém domě. Vytkla si následující úkoly:

- vytvořit ve všech továrnách a dílnách frakční výbory, které vybudují tovární sekce KSČ,
- zvýšit příjem nových členů do strany,
- šířit stranický tisk,
- muži měli dbát, aby se jejich ženy staly členkami KSČ.

Místo Roberta Bendy se okresním sekretářem i redaktorem Proletáře stal Karel Podolka.⁷²⁷ Podolka nebyl schopen časopis řádně vést, místo něho se na článcích a vedení listu podíleli komunisté Josef Landa⁷²⁸ a Václav Drvota, který list vedl až do svého odchodu na Kladno v roce 1926, kde se zapojil do tamního komunistického hnutí.⁷²⁹ Karel Podolka byl s největší pravděpodobností kompromisním kandidátem na post okresního sekretáře, protože nikoho mocensky neohrožoval.

⁷²⁴ ProL. 30.11.1923 s. 4.

⁷²⁵ SD 15.11.1923 s. 3.

⁷²⁶ SD 17.7.1924 s. 2.

⁷²⁷ ProL. 6.6.1924 s. 5.

⁷²⁸ DL 12.6.1925 s. 3.

⁷²⁹ ProL. 28.5.1926 s. 3.

Na podzim roku 1923 ještě před svým odvoláním z funkce okresního sekretáře se Robert Benda nepohodl s majitelem hotelu „ U Nádraží “ Korbelářem. Ten pak komunisty ze svého hotelu, kde měli okresní sídlo strany a sídlo redakce Proletáře, vyhodil. Komunisté se domluvili s rodinou Pelců, která vlastnila hostinec „ U Pelců “ u Pražské brány a sídlo sem přestěhovali. Pelcovi chtěli hostinec prodat, komunisté se s nimi domluvili na prodeji a začali shánět finanční prostředky. Z tohoto důvodu založili „ Družstvo pro zakoupení Dělnického domu. “ Jeden podíl v družstvu stál 100,- Kč, zápisné při vstupu do družstva činilo 5,- Kč.⁷³⁰ Tyto prostředky na koupi a přestavbu hostince nestačily a proto si museli vzít ještě půjčku. V roce 1923 komunisté sehnali dost finančních prostředků a hostinec „ U Pelců “ koupili a přestavěli.⁷³¹ Půjčka na koupi domu se jim koncem třicátých let stala osudnou a o dům v exekuci přišli.⁷³²

Po obecních volbách roku 1923 vyhovělo Ministerstvo obrany žádosti města Rakovníka na umístění stálé vojenské posádky ve městě, čímž mu dalo přednost před městem Rokycany, protože v okolí Rakovníka byly lepší mosty než v okolí Rokycan.⁷³³ Do Rakovníka se měl přesunout 301. dělostřelecký pluk z Jaroměře. Původní kasárna v Rakovníku byla nevyhovující. Bylo potřeba vybudovat nové objekty pro 700 vojáků a přivést ke kasárnám železniční vlečku. Dále bylo nutné opravit silnice ve městě i okolí a na některých z nich postavit nové mosty s vyšší nosností. V neposlední řadě bylo potřeba postavit pro rodiny zejména důstojníků nové byty. Tyto náklady na sebe město vzalo, byť získalo příspěvky i od státu. Uvedené investice si vyžádaly několikaletý odklad pro příchod vojenské posádky. Všechny politické strany ve městě kromě komunistů byly pro umístění posádky a uvědomovaly si, že finančně poměrně dobře zajištění vojáci budou pro město ekonomickým přínosem a investice nutné k umístění vojenské posádky se vyplatí. Vojenskou posádku braly jako nutný předpoklad pro další rozvoj města. Komunisté brali podporu stavby kasáren jako podporu militarismu a považovali celou akci za zbytečné vyhazování městských peněz.⁷³⁴

Z komunistů byl nejhlasitějším odpůrcem vojenské posádky v Rakovníku Robert Benda, který argumentoval tím, že vojáci přinesou do města pohlavní nemoci. Že se dívky

⁷³⁰ ProL. 5.10.1923 s. 6. ProL. 30.11.1923 s. 4. SD 6.9.1923 s. 3.

⁷³¹ DL 26.6.1925 s.

⁷³² Více v podkapitole Družstvo pro zakoupení Dělnického domu.

⁷³³ SD 6.12.1923 s. 2.

⁷³⁴ ProL. 4.1.1924 s. 1.

nevadí, protože vojáci vážné známosti nenavazují.⁷³⁵ Dále našli starostu Vaněčka, že je buržoazním socialistou, že vyměnil kanóny za školy, že se chová nesocialisticky a má kapitalistickou mentalitu.⁷³⁶ Při hlasování v radě města o stavbě kasáren se 3 komunističtí členové rady při hlasování zdrželi.

Na jednání městského zastupitelstva 28. prosince 1923, které mělo schválit umístění vojenské posádky v Rakovníku se všemi náklady pro město s tím spojenými, vystoupil Robert Benda, který sdělil, proč jsou komunisté proti stavbě. Podle nich by město mělo raději stavět bytové domy a školy. Vystoupil se třemi hesly:⁷³⁷

„Není zde dosud sirotčince ani chudobince!!!“

„Lidé zde bydlí na půdách a v nezdravých děrách!!!“

„To jsou kasárna lidské bídy!!!“

Všech 10 komunistických zastupitelů se při hlasování o kasárnách zdrželo hlasování, ostatní zastupitelé hlasovali pro umístění vojenské posádky v Rakovníku.

Na 2. sjezdu KSČ v roce 1924 prosadil delegát Kominterny na sjezdu Dmitrij Zacharovič Manuilskij (1883 – 1959) proti názoru většiny delegátů do ústředního výkonného výboru strany převážně zástupce levicové frakce ve straně, která se nebránila většímu podřizování KSČ příkazům Kominterny.⁷³⁸ Proti této postupující bolševizaci KSČ se po sjezdu postavil tajemník pražského kraje Josef Bubník (1879 – 1957) se svými stoupenci. Za tuto svou frakční činnost byl ze strany v únoru roku 1925 vyloučen. V červnu 1925 založil Neodvislou stranu komunistickou v ČSR, která ovšem v parlamentních volbách listopadu téhož roku propadla, strana poté zanikla a její členové se převážně vrátili do sociální demokracie.⁷³⁹

V Rakovníku se ustavila také skupina Bubníkovců. Jedním z jejich nejvýznamnějších představitelů se stal bývalý okresní sekretář strany Robert Benda, který 7. listopadu 1925 vystoupil na předvolební schůzi neodvislých komunistů v Rakovníku.⁷⁴⁰ Tato nová komunistická strana i v Rakovníku v parlamentních volbách 15. listopadu 1925 propadla,

⁷³⁵ Naše stráž 11.1.1924 s. 6.

⁷³⁶ Prol. 11.4.1924 s. 5.

⁷³⁷ SOkA Rakovník. AMR. Kniha č. 399. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1921 – 1924. Zápis z 28.12.1923.

⁷³⁸ Malíř J., Marek P. a kol., Politické strany, s. 728.

⁷³⁹ Malíř J., Marek P. a kol., Politické strany, s. 729. Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2005, s. 375.

⁷⁴⁰ DL 12.11.1925 s. 2.

když v Soudním okrese Rakovník získala pouze 13 hlasů a v Rakovníku žádný.⁷⁴¹ Stoupenci Bubníkovců v Rakovníku patrně nakonec odevzdali své hlasy sociální demokracii, aby nepropadly.

Bubníková aféra v roce 1925 se promítla i do odchodu části členů z KSČ v Rakovníku. Bohužel nelze zjistit o kolik členů se celkem jednalo. Vzhledem k volebnímu výsledku Bubníkovců jich patrně nebylo mnoho. Většina z nich se i na Rakovnicku vrátila do sociální demokracie.⁷⁴²

V roce 1925 se převaha v boji mezi frakcemi Janduse a Jirgla ve straně na Rakovnicku dočasně přesunula na křídlo Karla Janduse a Josefa Landy.⁷⁴³ Jandus se stal důvěrníkem místní organizace strany v Rakovníku. Jirgl měl zase silné pozice v družstvu pro postavení Dělnického domu „Svépomoc,“ odkud Jandus odešel. Proto Jandus nechtěl Jirgla ze strany odstranit, protože se obával, že by tím strana o Dělnický dům přišla.

Podle zdrojů ze sociální demokracie měli komunisté v roce 1925 na Rakovnicku 15 místních organizací, ale údajně 12 z nich neplatilo členské příspěvky a existovaly spíše na papíře.⁷⁴⁴ O rok později měla mít KSČ na Rakovnicku 623 členů.⁷⁴⁵ Což znamená, že oproti době vzniku KSČ ve straně na Rakovnicku zbyla jedna šestina až jedna sedmina z původní členské základny.

28. února 1926 byl okresním důvěrníkem KSČ na Rakovnicku zvolen Rudolf Leiske na okresní konferenci strany, která se usnesla na následujících požadavcích a programových bodech:

- 1) Žádala propustit politické vězně z řad KSČ.
- 2) V odborech, kde jsou společně komunisté se sociálními demokraty a československými socialisty, musí komunisté hájit zájmy KSČ.
- 3) Komunální politika se musí provádět třídně, tedy ve prospěch drobných lidí.
- 4) Ve všech organizacích strany budou zřízeny ženodděly a sekce mládeže.
- 5) Je nutné aktivizovat komunistické hnutí na venkově a zakládat komunisté buňky v těch obcích, kde nejsou.

⁷⁴¹ SS 28.11.1925 s. 1.

⁷⁴² DL 12.6.1925 s. 3.

⁷⁴³ DL 10.7.1925 s. 3.

⁷⁴⁴ DL 18.9.1925 s. 2.

⁷⁴⁵ DL 15.2.1926 s. 3.

6) Je nutné podporovat komunistické hnutí domkářů a maloročníků.

7) Je nutné prosadit snížení daňového zatížení chudších vrstev.⁷⁴⁶

Z uvedených bodů je patrné, že se KSČ na Rakovnicku snažila zacelit rány, které utrpěla v důsledku boje dvou zneprátelených křídel na okrese a další rány v podobě odchodu členstva v důsledku Bubníkovi aféry. Kromě snahy přilákat do strany nové členy, se soustředili také na vzdělávání stávajících členů v duchu své stranické linie. Tu představovala „Škola leninismu.“ Zahájil ji 7. listopadu 1926 nový okresní důvěrník KSČ na Rakovnicku Tomáš Dušek. Výuku měl na starosti Bohumil Škuthan, který působil v redakci komunistického listu Svoboda na Kladně. Do této školy se přihlásilo 23 posluchačů.⁷⁴⁷ Ukončena byla 16. ledna 1927. Nakonec ji navštěvovalo jen 14 posluchačů. Škola je proškolená pro práci v komunistických orgánech. Proškolení posluchači mohli poté pracovat jako důvěrníci komunistických buněk, referenti nebo jako funkcionáři závodních výborů.⁷⁴⁸

Komunisté občas využívali toho, že měli v zastupitelstvu nejvíc zastupitelů a že bez nich byla levice v zastupitelstvu v menšině. 5. ledna 1927 městští zastupitelé za KSČ v čele s Josefem Jirglem opustili jednání městského zastupitelstva, protože komunistický poslanec Alois Muna nebyl připuštěn ke slovu na veřejné schůzi 2. ledna 1927.⁷⁴⁹ Schůze zastupitelstva se zabývala novou úpravou finančních hospodářství svazků územní samosprávy a levice nebyla schopná prosadit své záměry. Stranický výbor KSČ poté vyzval své zastupitele, aby se na jednání zastupitelstva vrátili. Ti uposlechli a na dalším jednání 19. ledna již opět byli přítomni.⁷⁵⁰

3.4.3.1. Satelitní organizace Komunistické strany Československa

3.4.3.1.1. Odborové organizace KSČ

⁷⁴⁶ ProL. 5.3.1926 s. 3.

⁷⁴⁷ ProL. 12.11.1926 s. 3.

⁷⁴⁸ ProL. 21.1.1927 s. 3.

⁷⁴⁹ SOkA Rakovník. AMR. Kniha č. 400. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1924 – 1927. Zápis z 5.1.1927.

⁷⁵⁰ ProL. 14.1.1927 s. 3.

Nejsilnější pozice měly komunistické odbory mezi horníky a v Šamotce. 7. prosince 1923 se ze Svazu horníků, společných odborů komunistů a sociálních demokratů, oddělil revizní výbor na Kladně. Stoupcenci komunistů mezi odboráři na Rakovnicku se k tomuto výboru nejprve připojili ústy svého hornického sekretáře okresu, komunisty Václava Ibla. Jenže 23. prosince 1923 se konala konference odborového sdružení horníků okresu Rakovník. Konference se vyslovila pro setrvání sdružení ve svazu horníků v poměru hlasů 23 proti 9 stoupcům odtržení. Na konferenci byl přítomen také předseda svazu horníků Brožík. Na Rakovnicku tedy nakonec zvítězili stoupcenci setrvání, zatímco hornické organizace na Kladensku ze svazu horníků vystoupily. Později Ibl v Praze podepsal prohlášení, že rakovnická organizace ve svazu zůstává, přestože on sám chtěl odtržení.⁷⁵¹

Václav Ibl byl sekretářem horníků v Rakovníku zvolen v roce 1921 po odchodu Aloise Sasky na Kladno. Svaz horníků s jeho volbou nesouhlasil a neuznal ji. Nepřijal ho jako svého zaměstnance. Ibl byl pouze zaměstnancem obvodního výboru. Až do roku 1923 byli ve výboru jen komunisté, díky tomu mohl Ibl hospodařit, jak chtěl. V roce 1923 byli do výboru zvoleni 2 sociální demokraté. Ibl měl po jejich zvolení obavy, že bude muset předložit účty, čemuž se chtěl vyhnout tím, že by hornické odbory na Rakovnicku odtrhl od Svazu horníků a přičlenil je k MVS.⁷⁵²

Tato situace podlomila pozici Václava Ibla v čele hornických odborů. Počátkem roku 1924 okresní odborová rada v Rakovníku vyslovila Václavu Iblovi jakožto odborovému sekretáři horníků nedůvěru, protože podle jejich názoru neplnil svoje povinnosti. Jenže Ibl měl mezi horníky stále silné postavení a obvodní výbor horníků v Rakovníku 10. ledna 1924 odhlasoval své vystoupení ze svazu horníků. Toto rozhodnutí vedlo k rozpolcení mezi rakovnickými hornickými odboráři. Část malodolů, jejich odborových organizací, zůstala ve svazu horníků, část z něho vystoupila. Sám Ibl z něho vystoupil, Svaz horníků převzal inventář a účetní knihy hornických odborů v Rakovníku a jejich kontrolou zjistil nesrovnalosti v účetnictví. Podle smlouvy s majiteli malodolů měl dostávat obvodní výbor horníků v Rakovníku z každého metrického centu uhlí a šamotu 10 haléřů. Takto nashromážděné finanční prostředky měly být určeny k výpomoci nemocným, práce neschopným a v bídě žijícím horníkům. Podle vytěžené suroviny jen z dolu Union v Mutějovicích v roce 1923 výbor dostal 80.000,- Kč. Ovšem Ibl vyúčtoval, že za roky 1921, 1922 a 1923 byly příjmy výboru celkem pouze 85.000,- Kč, z toho 40.000,- Kč Ibl utratil na režii sekretariátu a

⁷⁵¹ SD 31.1.1924 s. 3.

⁷⁵² SD 15.5.1924 s. 2.

zbylých 45.000,- Kč výbor věnoval KSČ na přestavbu Dělnického domu. Podle hrubého odhadu nového vedení musel být příjem výboru hodně přes 100.000,- Kč ročně.⁷⁵³

V lednu 1924 byl zvolen nový Obvodní výbor horníků v Rakovníku v čele se sociálním demokratem Josefem Klátilem. Sekretariát výboru byl přeložen do Lidového domu a na Ibla výbor podal trestní oznámení pro zpronevěru. Po zveřejnění hospodaření bývalého vedení hornických odborů na Rakovnicku část horníků zůstala nebo se vrátila do Svazu horníků (sociálně demokratické odbory), menšina zůstala v MVS (komunistické odbory).⁷⁵⁴

Ibl se hájil, že většina dolů odmítala platit poplatek za vytěžené uhlí, proto výbor neměl tolik finančních prostředků, kolik by měl podle vytěženého uhlí mít. V roce 1921 mu jeho předchůdce, komunista Alois Saska, předal na účtu výboru 23.000,- Kč, když odcházel do vedení hornických odborů na Kladensku.⁷⁵⁵ Dalším šetřením bylo zjištěno, že Václav Ibl od majitelů dolů nevyžadoval platby za veškeré vytěžené uhlí, ale jen za jeho část, pokud finanční prostředky byly z dolů posílány přímo jemu, ačkoli podle smlouvy byl povinen vymáhat všechny poplatky, a to případně i soudně.⁷⁵⁶

Komunisté po této aféře přesunuli Ibla do MVS na Kladno, kde o jeho problémech nevěděli. Jeho místo v MVS v Rakovníku zaujal Robert Benda.⁷⁵⁷ Jenže aféra Václava Ibla se zcela utajit nedala. 5. května 1924 vyloučil Ústřední výkonný výbor KSČ v Praze bývalého tajemníka horníků v Rakovníku Václava Ibla ze strany i z MVS, protože na svěřených financích v potravinovém fondu MVS měl manko 40.000,- Kč. Zároveň na něho podali také trestní oznámení.⁷⁵⁸ KSČ prý nevěděla o podvodech Ibla a o tom, že si žije nad poměry. Vinen dle komunistů je odborový svaz sociálních demokratů, který o jeho podvodech měl vědět. Sociální demokraté proti Iblovi ale prý nic nepodnikli, protože podle komunistů doufali, že se k nim vrátí a proto mu podvody tolerovali.⁷⁵⁹ Poněkud zapomněli, že to byl právě sociální demokrat Josef Klátíl, který na Ibla jako první podal trestní oznámení. Václav Ibl se vrátil k práci řadového horníka. Počátkem roku 1927 zemřel při závalu na dolu v Mutějovicích.⁷⁶⁰

⁷⁵³ SD 17.1.1924 s. 2.

⁷⁵⁴ SD 31.1.1924 s. 5.

⁷⁵⁵ SD 7.2.1924 s. 3.

⁷⁵⁶ SD 21.2.1924 s. 3.

⁷⁵⁷ SD 28.2.1924 s. 3.

⁷⁵⁸ ProL. 16.5.1924 s. 4.

⁷⁵⁹ ProL. 23.5.1924 s. 4.

⁷⁶⁰ Naše stráž 4.2.1927.

Z výboru horníků byla založena odborová organizace KSČ, která se stala součástí Mezinárodního všeodborového svazu (MVS).⁷⁶¹ MVS byl odborovou organizací Komunistické strany Československa. Komunisté tvrdili, že většina hornických odborářů přešla k MVS.⁷⁶² Je to pravděpodobné, protože v roce 1924 ve většině dolů na Rakovnicku ve volbách závodních rad zvítězili komunističtí kandidáti před sociálně demokratickými.⁷⁶³ V roce 1925 na malodolech ve volbách do závodních rad zvítězili sociální demokraté na dvou dolech, v ostatních vyhrál MVS.⁷⁶⁴ Na jaře 1924 se hlásilo k MVS na Rakovnicku 14 hornických odborových skupin.⁷⁶⁵ Jelikož okresní nemocenskou pokladnu ovládali českoslovenští socialisté a sociální demokraté, přihlásili se komunisté na jaře 1924 k nemocniční pokladně na Kladně, protože tu ovládali komunisté.⁷⁶⁶

V čele komunistických odborů na Rakovnicku – MVS stál od jejich vzniku až do jejich sloučení s odbory sociálních demokratů v roce 1932 Karel Jandus.⁷⁶⁷ V samotném Rakovníku se v roce 1924 stal předsedou skupiny MVS Václav Čadek.⁷⁶⁸ V roce 1925 se po Bendovi stal předsedou skupiny horníků při MVS v Rakovníku František Kučera.⁷⁶⁹

Kromě Šamotky a malodolů měli komunisté nejsilnější postavení v odborech v továrně Keram v Rakovníku. V této továrně komunistické vedení odborů spolupracovalo s vedením továrny a nedostatečně bránilo zájmy dělníků. Výsledkem bylo, že provedená kontrola živnostenského inspektorátu zjistila, že dělníci v této továrně odpracovávali přes 100 hodin týdně.⁷⁷⁰ Další odborovou organizaci založili komunisté na železnici pod názvem Mezinárodní federace železničářů. Její odbočka v Rakovníku se ustavila počátkem roku 1924.⁷⁷¹

14. března 1926 se konala 1. konference skupin MVS na Rakovnicku, která zahrnovala skupiny ze soudních okresů Rakovnick a Křivoklát. V okresech působilo celkem 37 odborových skupin MVS, které na konferenci vyslaly 47 delegátů. Na každých 50 členů vysílala organizace 1 delegáta. Celkem bylo v těchto okresech v MVS organizováno 1.330

⁷⁶¹ Prol. 21.12.1923 s. 2.

⁷⁶² Prol. 8.2.1924 s. 7.

⁷⁶³ Prol. 5.12.1924 s. 4.

⁷⁶⁴ Prol. 20.3.1925 s. 3.

⁷⁶⁵ Prol. 11.4.1924 s. 3.

⁷⁶⁶ Prol. 4.4.1924 s. 5.

⁷⁶⁷ Prol. 16.5.1924 s. 4.

⁷⁶⁸ Prol. 29.2.1924 s. 4.

⁷⁶⁹ Prol. 13.2.1925 s. 3.

⁷⁷⁰ DL 25.9.1924 s. 2.

⁷⁷¹ Prol. 4.1.1924 s. 5.

členů. Delegáti se vyslovili pro sjednocení všech odborů do jedné organizace. Původní odbory napojené na politické strany by v nové organizaci měly mít podle komunistů poměrné zastoupení.⁷⁷² Chtěli takto dosáhnout ovládnutí celého levicového odborového hnutí, což se jim ovšem podařilo až po 2. světové válce. Kromě Karla Janduse měl významné postavení v MVS také Václav Drvota až do svého odchodu do odborového hnutí na Kladně v dubnu roku 1926.⁷⁷³

Další obvodní konference MVS okresu Rakovník se konala 27. března 1927. Přijala rezoluci, ve které se vyslovila proti zhoršení podmínek sociálního pojištění „reakční vládou.“ Všichni dělníci měli za úkol postavit se po bok MVS k odražení náporu kapitalistické vlády v ČSR.⁷⁷⁴

3.4.3.1.2. F. D. T. J. (F. P. T.)

Federované dělnické tělocvičné jednoty v Rakovníku vedl v roce 1924 jejich starosta Robert Folbr.⁷⁷⁵ V roce 1926 ho nahradil Josef Kubát.⁷⁷⁶ Tato organizace se v roce 1926 změnila na Federaci proletářské tělovýchovy (F. P. T.).⁷⁷⁷ Důraz v nich byl kladen na tělovýchovu a třídní uvědomění pracujících v duchu linie KSČ a tím postupně prosazované linie Kominterny.

Nové F. P. T. požádaly město o pronájem hřiště u Šmídova mlýna, které dosud užíval sportovní klub Sparta Rakovník. Svou žádost odůvodnili tím, že F. P. T. rozšiřuje svou působnost na všechny druhy sportů. F. P. T. měla dle sdělení v dopisu v Rakovníku 200 členů a spojovali se s jiným komunistickým sportovním klubem Rudá hvězda Rakovník, který měl 100 členů. Starostou F. D. T. J. (F. P. T.) v tuto dobu byl Emil Smitka. F. P. T. hřiště do trvalého pronájmu nedostalo, město jim ho pouze půjčovalo na jednotlivé akce na základě písemných žádostí.⁷⁷⁸

⁷⁷² Prol. 19.3.1926 s. 3.

⁷⁷³ DL 23.4.1926 s. 3.

⁷⁷⁴ Prol. 1.4.1927 s. 3.

⁷⁷⁵ Prol. 16.5.1924 s. 5.

⁷⁷⁶ Prol. 30.4.1926 s. 7.

⁷⁷⁷ Prol. 1.10.1926s. 7.

⁷⁷⁸ SOkA Rakovník. Fond D. T. J. Rakovník. Karton č. 1. Dopis městské radě v Rakovníku, zaslaný z F. D. T. J. Rakovník 11.2.1926.

Také F. D. T. J. chtěly ukázat, že jsou důstojnou tělocvičnou organizací a mohou se rovnat D. T. J. a Sokolu. Z tohoto důvodu se 19. září 1926 konal Den proletářského tělocviku a sportu 26. okresu F. P. T. Začal dopoledne táborem lidu, kterého se účastnilo 200 osob, všichni vyslechli projevy Škuthana a starosty F. P. T. Trouсила, který ve svém projevu vyslovil protest proti perzekuci dětí komunistů ve školách. V 13.30 hodin se vydal průvod městem od Dělnického domu. V průvodu šli jako první Spartakovi skauti práce, kterých šlo 51. Za nimi šla fotbalová jedenáctka Rudé hvězdy Kvíček, poté 60 žáků a žaček, 57 dorostenců, poté 51 žen a 66 mužů. Na konci šlo 148 členů pořadatelské služby. Po průvodu následovalo cvičení s kladivy, srpy, puškami a přespolní běh. Program oslavy zakončilo fotbalové utkání Rudé hvězdy Rakovník proti Rudé hvězdě Kvíček.⁷⁷⁹

V roce 1927 měla F. P. T. své jednoty na Rakovnicku v obcích Rakovník, Hředle, Kněžves, Lišany, Lužná, Lubná, Mutějovice, Nesuchyně, Olešná, Pavlíkov, Příčina, Senomaty, Slabce, Šanov, Bránov, Roztoky, Pustověty a ve Velké Bukové, tedy v 18 obcích Politického okresu Rakovník.⁷⁸⁰

Součástí F. D. T. J. (F. P. T.) v Rakovníku byl i divadelní odbor. Ten chtěl pro členy a sympatizanty strany pořádat divadelní představení v novém Dělnickém domě. Okresní hejtman Vltavský jim však odmítal povolovat divadelní představení, o povolení každého představení s ním museli tvrdě bojovat.⁷⁸¹

3.4.3.1.3. Spartakovi skauti práce

V roce 1926 byl při J. P. T.⁷⁸² v Rakovníku ustaven oddíl Spartakových skautů práce (SSP), který měl při svém založení 40 členů. O děti se starali 3 dospělí.⁷⁸³ Zpočátku ho do července 1926 vedl Emil Smitka, po něm Rudolf Beneš. Centrum měl ve Skyjích u Berounky na Rakovnicku. Oddíl měl svým ústředím v Praze přidělené číslo 230, byl to tedy 230. oddíl Spartakových skautů práce. Číslo oddílu bylo vyznačeno na rudé vlajce, kterou praporečnick oddílu František Kochlefl nosil a ochraňoval. Členové SSP často pořádali výlety na Týřov,

⁷⁷⁹ Prol. 24.9.1926 s. 3.

⁷⁸⁰ SOkA Rakovník. Fond D. T. J. Rakovník. Karton č. 1. Vzpomínky Antonína Kapouna, člena KSČ od roku 1921, předsedy předválečných členů strany v Rakovníku, vzpomínka na založení F. D. T. J. z 30.5.1960.

⁷⁸¹ SOkA Rakovník. Fond D. T. J. Rakovník. Karton č. 1. Vzpomínky Antonína Kapouna, člena KSČ od roku 1921, předsedy předválečných členů strany v Rakovníku, vzpomínka na založení F. D. T. J. z 30.5.1960.

⁷⁸² Federace proletářské výchovy byla později přejmenována na Jednotu proletářské tělovýchovy (J. P. T.).

⁷⁸³ Prol. 11.6.1926 s. 3.

tam i zpět v jeden den pěšky z Rakovníka, celkem asi 40 km. Dále podnikali pěší týdenní výlety podél Rakovnického potoka do Křivokláta, odtud kolem Berounky do Berouna a Srbska u Karlštejna. Učili se orientovat podle hvězd, získávali znalosti o přírodě, táborectví. Ze získaných dovedností skládali zkoušky. Po jejich splnění mohli nosit pod emblémem SSP na levém rukávu košile zelený pásek. Děti byly v oddílu vychovávány i morálně a politicky v duchu linie KSČ. Z mnoha členů SSP později po 2. světové válce vyrostli funkcionáři KSČ. Jejich uniformou byla zelená košile s červeným šátkem a krátké sametové kalhoty. Jejich písní byla: „ Milion paží v tmách se spjalo. “⁷⁸⁴ Každý skaut musel dodržovat přísnou disciplínu, na kterou dohlížel velitel skautů. Touto výchovou měli Spartakovi skauti práce získat proletářskou kázeň.⁷⁸⁵

3.4.3.1.4. Družstvo pro postavení Dělnického domu Svépomoc

U této organizace dělám výjimku. Vzhledem k přehlednosti jejího vývoje v této kapitole uvádím její celkový vývoj ve sledovaném období.

Po rozdělení sociální demokracie neměli komunisté své vlastní sídlo. Ve zlém se rozešli s hoteliérem Korbelářem, který jim předtím poskytl útočiště ve svém hotelu „ U Nádraží. “ Z tohoto důvodu komunisté 11. října 1923 zakoupili hostinec Jaroslava Pelce nedaleko Pražské brány za 370.000,- Kč, který v roce 1924 přestavěli na Dělnický dům. Členové KSČ na přestavbě pracovali bez nároku na odměnu. Odpracovali zde 5.000 hodin zdarma.⁷⁸⁶ Finanční prostředky na koupi domu získali vypsáním členských podílů po 100,- Kč, prodejem tzv. „ Cihel “, což byly poukázky za 1,- Kč, dále 46.000,- Kč poskytla jako půjčku základní organizace MVS – Sdružení horníků, 25.000,- Kč poskytly darem MVS. Další finance půjčili členové strany. Družstvo podstatnou část nákladů hradilo půjčkou u rakovnické spořitelny. František Leitner pro účely koupi a přestavby hostince 26. října 1923 založil družstvo pro postavení Dělnického domu „ Svépomoc. “ Podle stanov valná hromada volila předsedu, místopředsedu, pokladníka, 4 členy představenstva na 3 roky a dva

⁷⁸⁴ SOkA Rakovník. Fond Leitner František st., osobní fond. Karton č. 1. Vzpomínka na tělocvikařské a skautské hnutí v Rakovníku od Rudolfa Beneše z roku 1971.

⁷⁸⁵ ProL. 11.6.1926 s. 3.

⁷⁸⁶ SOkA Rakovník. Fond Leitner František st., osobní fond. Karton č. 1. Dějiny Dělnického domu. nedatováno, autor neznámý, s. 3.

náhradníky. Dále volila 8 členů dozorčí rady se 4 náhradníky.⁷⁸⁷ Předsedou představenstva družstva byl hornický sekretář Václav Ibl, místopředsedou kamnář Josef Jirgl, pokladníkem učitel František Leitner, jednatelem strojvedoucí drah Jan Zikmund. Hostinec byl na Dělnický dům přestaven svépomocí členů strany. Po vyloučení Ibla z KSČ v roce 1924 byl předsedou družstva zvolen Josef Jirgl.⁷⁸⁸ Toho nahradil po jeho odchodu z KSČ v čele spolku v roce 1932 František Linda, který byl předtím správcem Dělnického domu a v KSČ zůstal.⁷⁸⁹ Linda ovšem o rok později zemřel. V čele družstva se pak rychle po roce střídali: dělník Josef Martinovský, po něm železničář Jan Pilát, dělník Martin Krejčí. V roce 1937 se předsedou spolku stal dělník Rudolf Linc, kterého o rok později nahradil řidič Karel Polcar.⁷⁹⁰ Od roku 1932 se tedy předsedové spolku rychle střídali. Možná i to přispělo ke zhoršující se finanční kondici spolku. Pro ilustraci toho, jak byl dům vytížen, což bylo důležité pro jeho dobrou ekonomickou situaci, uvádím využívání Dělnického domu v roce 1933. V tomto roce zde KSČ pořádala 15 schůzí, 10 přednášek, 3 akademie, 82 divadelních představení, 15 tanečních zábav a plesů, celkem 125 akcí. V Dělnickém domě byl bufet provozovaný samotnými komunisty, dále kuželky a hostinec, který byl v nájmu.⁷⁹¹ Sekretariát strany v Dělnickém domě sídlil v letech 1924 až 1938 a pak v letech 1945 až 1948. V roce 1929 došlo ke sporům o vlastnictví domu mezi stoupenci nového vedení strany (Gottwaldovo) a tzv. „ Likvidátory, “ kteří se zmocnili většiny nemovitostí KSČ na území II. kraje KSČ. KSČ v tomto sporu Dělnický dům uhájila. Pro nesplacení dluhu 85.000,- Kč rakovnické spořitelně družstvem „ Svépomoc “ byl Dělnický dům v roce 1938⁷⁹² poslán do konkurzu, ve kterém ho převzala rakovnická spořitelna a do správní komise družstva „ Svépomoc “ dosadila své lidi.⁷⁹³ Družstvo Svépomoc bylo rozpuštěno Ministerstvem vnitra 19. dubna 1939: „ protože členové a činitelé ... byli příslušníky úředně rozpuštěné Komunistické strany Československa. “⁷⁹⁴ V době Protektorátu Dělnický dům koupila 17. listopadu 1939 Jednota dělnictva lučebního průmyslu v Praze⁷⁹⁵ za 400.001,- Kč. Jednota ho předala 28. května 1942 Národní odborové ústředně zaměstnavatelské. V závěrečné fázi války Dělnický dům používala německá armáda

⁷⁸⁷ SOkA Rakovník. Fond Leitner František st., osobní fond. Karton č. 1. Stanovy družstva Svépomoc.

⁷⁸⁸ SOkA Rakovník. Fond František Leitner st., karton č. 1. Protokoly valných hromad. Zápis z 3.9.1924.

⁷⁸⁹ SOkA Rakovník. Fond František Leitner st., karton č. 1. Protokoly valných hromad. Zápis z 28.3.1932.

⁷⁹⁰ SOkA Rakovník. Fond František Leitner st., karton č. 1. Protokoly valných hromad. Zápis z let 1932 – 38.

⁷⁹¹ SOkA Rakovník. Fond František Leitner st., karton č. 1. Protokoly valných hromad. Zápis z 25.3.1934.

⁷⁹² Ještě před konferencí v Mnichově.

⁷⁹³ SOkA Rakovník. Fond František Leitner st., karton č. 1. Vzpomínka na zřízení Dělnického domu v Rakovníku.

⁷⁹⁴ SOkA Rakovník. Fond Svépomocné družstvo pro postavení Dělnického domu. Dopis Ministerstva vnitra č. 6649 z 19.4.1939.

⁷⁹⁵ SOkA Rakovník. Fond František Leitner st., karton č. 1. Výpis z pozemkové knihy z roku 1947.

jako sklad vojenského materiálu.⁷⁹⁶ Po osvobození ho 2. července 1945 převzala Ústřední rada odborů⁷⁹⁷ a od ní si dům pronajala KSČ za 30.000,- Kč ročně. V roce 1948 se sekretariát KSČ přestěhoval z Dělnického domu do domu bývalého velkoobchodníka s obilím Reiserera na Husově náměstí.⁷⁹⁸

Přehled vývoje členů družstva a hospodářských výsledků.⁷⁹⁹

rok	počet členů	hospodářský výsledek za předchozí rok v Kč
1925	90	
1926	97	- 13.519,60
1927	100	- 16.280,92
1928	101	
1929	96	
1930	100	
1931	102	
1934	100	- 28.175,17
1935		- 31.472,17
1936	99	- 46.103,78
1937	203	- 11.473,43 ⁸⁰⁰
1938		- 15.803,84

Z přehledu je patrné, že po celkově setrvalém počtu členů od založení družstva po rok 1936, došlo k zdvojnásobení počtu členů v roce 1937. Údaje o počtu členů v roce 1938

⁷⁹⁶ SOkA Rakovník. Fond Leitner František st, osobní fond. Karton č. 1. Dějiny Dělnického domu. nedatováno, autor neznámý, s. 6.

⁷⁹⁷ SOkA Rakovník. Fond František Leitner st., karton č. 1. Výpis z pozemkové knihy z roku 1947.

⁷⁹⁸ SOkA Rakovník. Fond František Leitner st., karton č. 1. Vzpomínka na zřízení Dělnického domu v Rakovníku.

⁷⁹⁹ SOkA Rakovník. Fond František Leitner st., karton č. 1. Protokoly valných hromad. Zápisy z valných hromad 1925 – 1938.

⁸⁰⁰ Ztráta se snížila díky odpisu členských podílů.

bohužel chybí. Zajímavé je, že na počtu členů se neodrazil ani rozkol v KSČ na přelomu dvacátých a třicátých let. Členové družstva vystoupivší z KSČ totiž patrně zůstali členy tohoto družstva. Jisté totiž je, že členy družstva ve třicátých letech zůstali Karel Jandus, Josef Jirgl i Alois Muna, kteří stranu opustili. Trvalou a stále se prohlubující se ztrátu družstva nezachránil ani odpis členských podílů na splacení ztráty v roce 1936. I poté ztráta narůstala, družstvo ji nemělo čím splácet, stejně jako půjčku na splátku dluhu u rakovnické spořitelny, kterou si družstvo vzalo na koupi Dělnického domu. Proto v roce 1938 šel Dělnický dům do konkurzu. KSČ lhala, když říkala, že jí Dělnický dům vzala rakovnická spořitelna neoprávněně, protože ji ovládaly reakční kruhy.

3.4.3.1.5. Svaz proletářských bezvěrců

Ve dvacátých letech působil v Rakovníku svaz proletářských bezvěrců. V okrese Rakovník působil jeho 39. svaz, který se skládal ze čtyř skupin. Ty působily v Rakovníku, Lužné, Senomatech a Kněževsi.⁸⁰¹

Úkolem svazu byl boj proti reakci, měl propagovat výstupy občanů z církví, pořádal přednášky a pohádky pro děti a propagoval pohřby žehem. Členy svazu mohli být jen bezvěrci. Měsíční příspěvek do organizace činil 3,- Kč. Členové dostávali dvakrát měsíčně svazový časopis.⁸⁰²

31. října 1926 se v Dělnickém domě konala obvodní konference svazu proletářských bezvěrců organizací okrese Rakovník. Vyslovili se pro kulturní a protiklerikální boj.⁸⁰³

3.4.3.1.6. Sportovní klub „ Rudá hvězda “

V Rakovníku od 5. dubna 1924 působil také sportovní klub „ Rudá hvězda,⁸⁰⁴ “ který se v roce 1926 sloučil s F. P. T. V době sloučení měl 100 členů.⁸⁰⁵

⁸⁰¹ Prol. 136.5.1927 s. 3.

⁸⁰² Prol. 20.5.1923 s. 3.

⁸⁰³ Prol. 12.11.1926 s. 3.

⁸⁰⁴ Prol. 5.4.1924 s. 5.

3.4.4. Československá národní demokracie

Národním demokratům se v Rakovníku větší krize vlastně po celé meziválečné období vyhýbaly. Organizace strany zde byla jednotná. Pouze v roce 1925 vznikla Národní strana práce (NSP), do značné míry z odpadlíků z Československé národní demokracie. Nejvýznamnější představitel tzv. Moravského křídla strany, ze kterého NSP vznikla, byl v Rakovníku Jan Slaný, místoředitel rakovnické spořitelny. Ten ovšem uvedl, že ho zklamalo vystoupení Jaroslava Stránského na sjezdu strany v Brně, a proto na rozdíl od Stránského nebo Herbena ve straně zůstává.⁸⁰⁶

Do března 1927 stál v čele místní organizace strany v Rakovníku Antonín Vaska⁸⁰⁷, kterého nahradil Karel Ledvinka.⁸⁰⁸ Ledvinka v čele místní organizace dlouho nevydržel a již v listopadu 1927 ho ve funkci nahradil Ferdinand Ulrich, rada obchodní komory, protože Ledvinka byl jako inspektor státních drah přeložen na ředitelství drah Plzeň – sever. Místní organizace strany měla ve svém čele kromě svého předsedy také výbor místní organizace složený z 26 členů.

3.4.4.1. Satelitní organizace a odbory Československé národní demokracie

3.4.4.1.1. Osvětový klub při straně národně demokratické v Rakovníku

Ustavující schůze osvětového klubu se konala 16. dubna 1926. Prvním jeho předsedou byl zvolen profesor reálky v Rakovníku Vojtěch Šmíd, místopředsedkyní Jarmila Zákonová, řídící učitelka dívčí školy. Jednatel Antonín Vaska, syn bývalého místostarosty a vedoucí pobočky banky v Rakovníku. Pokladníkem Ferdinand Ulrich, velkoobchodník. Deklaroval se jako spolek nepolitický, ovšem ve vedení spolku byli pouze členové Československé národní demokracie. Při založení měl 44 členů, členský příspěvek činil 2,- Kč ročně. Své pobočky měl i ve 26 obcích politického okresu Rakovník. Kromě Jarmily Zákonové, kterou na postu

⁸⁰⁵ SOkA Rakovník. Fond D. T. J. Rakovník. Karton č. 1. Dopis městské radě v Rakovníku, zaslaný z F. D. T. J. Rakovník 11.2.1926.

⁸⁰⁶ NP 10.10.1925 s. 1.

⁸⁰⁷ NP 6.6.1925 s. 1.

⁸⁰⁸ NP 19.3.1927 s. 4.

místopředsedy nahradil Jan Renner,⁸⁰⁹ zůstalo vedení osvětového klubu až do konce třicátých let stejné. Náplní činnosti klubu bylo pořádání kulturních akcí, zejména plesů a čajů pro hraničáře na podporu českých menšin v pohraničí. Dále byl součástí okresního osvětového klubu. Díky tomu se podílel na organizování oslav 28. října a 6. července.

3.4.4.1.2. Ženská komise Československé národní demokracie v Rakovníku

Komise byla založena již nedlouho po vzniku strany. Zpočátku ji vedla učitelka Kamila Spalová, po odchodu Spalové do Prahy ji nahradila Karla Svobodová, která ji vedla po většinu meziválečného období.

Komise například v listopadu 1923 pořádala v Rakovníku kurz vaření, trvající dvě odpoledne. Poplatek za účast v kurzu činil 10,- Kč. Kurz vedla paní Ulrichová, manželka I. místostarosty Ferdinanda Ulricha, člena Československé národní demokracie.⁸¹⁰

3.4.4.1.3. Mladá generace Československé národní demokracie v Rakovníku

28. května 1926 se konala ustavující schůze mladé generace Československé národní demokracie v Rakovníku. Při založení měla 25 členů, jejím předsedou byl zvolen František Donát,⁸¹¹ syn stavitele Františka Donáta.⁸¹² Sdružovala mladé národní demokraty. Mladá generace měla snahu vzdělávat své členy, pěstovali u nich lásku k divadlu. Více je chtěli získávat pro podporu své strany a v neposlední řadě pro ně pořádali různé výlety. Ve dnech

⁸⁰⁹ Jan Renner. Narodil se 16.5.1869 jako syn havíře v Lašovicích na Rakovnicku. Mládí prožil ve Hvozdě na Rakovnicku. Vystudoval rakovnickou reálku, kde byl žákem Zikmunda Wintra. Po maturitě v roce 1894 učil ve školách v obcích na Rakovnicku. Od roku 1904 žil v Rakovníku, kde učil na obecné a pak na měšťánské škole, kde byl posléze ředitelem. Uspořádal a spravoval městský archiv a muzeum. Zasadil se o uložení městského archivu ve Vysoké bráně. Byl spoluzakladatelem a přispívatelem do Věstníku muzejního spolku Královského města Rakovníka a politického okresu rakovnického, dále přispíval do Časopisu společnosti přátel starožitností českých v Praze, do Slánského obzoru a Rakovnických listů. Knižně vydal: Popis politického okresu rakovnického, Průvodce po Rakovnicku a Křivoklátsku, Rakovnicko v pověstech, Rakovnicko v době předhistorické, nakreslil a vydal mapu hejtmanství rakovnického a plastickou mapu Rakovnicka. Byl učitelem a posléze i ředitelem měšťánské školy v Rakovníku. Ministr školství a národní osvěty ho jmenoval konzervátorem pro památky předhistorické pro okres Rakovník. (NP 17.5.1919 s. 5. NP 18.5.1929 s. 4.)

⁸¹⁰ NP 17.11.1923 s. 6.

⁸¹¹ NP 5.6.1926 s. 4.

⁸¹² NP 26.2.1927 s. 5.

28. až 29. května 1927 podnikli zájezd do Petrohradu u Lubence, kde v první den svého pobytu se hráli ve prospěch místní národní jednoty severočeské divadelní představení „Vdávky Nanyňky Kulichovi“ od Ignáta Hermanna.⁸¹³

3.4.5. Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská

Strana v roce 1923 kandidovala do obecního zastupitelstva vůbec poprvé a hned získala 340 hlasů a 3 mandáty v zastupitelstvu. Přesto její představitelé nebyli s tímto výsledkem spokojeni. Čekali větší úspěch. Před volbami se nejvíce vymezovali vůči národním demokratům. Říkali o nich, že byli dlouho spojenci socialistů v Rakovníku. Předpokládali, že jim zejména přeberou voliče, což se patrně také stalo. K volebnímu výsledku uvedli, že strana prý pracuje dobře, ale to, že dostala tak málo hlasů není chyba strany. Uvedli, že „Není tím vinna ČŽOSS, nýbrž voličstvo téhož stavu, které dosud svoji stranu neuznalo a volilo v jiných politických stranách.“ Podle živnostenské strany ztratili národní demokraté a národní socialisté mandáty ve volbách ve prospěch živnostenské strany a spolku majitelů domů, což je asi pravda. Sociální demokraté podle nich ztratili své mandáty ve prospěch komunistů, což je určitě pravda. Podle strany bylo hlavním úkolem nového zastupitelstva snížení byrokracie, dále měli noví zastupitelé udělat pořádek v obecních firmách, kde podle nich působilo hodně nepoctivců.⁸¹⁴

Představitelé živnostenské strany tvrdili, že živnostníci mají být členy živnostenské strany, protože socialisté pracují proti nim, chtějí je zničit a ožebračit a podporují své konzumy, které jsou nekalou konkurencí pro živnosti. Národní demokraté zase stojí za velkými průmyslníky a podnikateli a tyto podporují proti drobným živnostníkům. Pouze živnostenská strana tedy stojí za živnostníky.

V čele místní organizace strany v Rakovníku stál Vavřinec Berounský. Později byl nahrazen Karlem Böhmem, fotografem.⁸¹⁵ Dále byl zvolen do čela místní organizace osmičlenný výkonný výbor a čtyři náhradníci, místopředseda, jednatel a pokladník. Do místní organizace v Rakovníku vstoupilo v roce 1923 57 nových členů, kolik měla celkem

⁸¹³ NP 11.6.1927 s. 3.

⁸¹⁴ Náš směr 14.9.1923 s. 4.

⁸¹⁵ Náš směr 18.3.1927 s. 2.

organizace členů není známo. Okresním důvěrníkem byl Josef Nápravník, tajemníkem Antonín Seiner, pokladníkem Vavřinec Berounský.⁸¹⁶

V roce 1925 působilo v okrese Rakovník 11 organizací živnostenské strany, a to v Rakovníku, Městečku, Pavlíkově, Senomatech, Šanově, Petrovicích, Rousínově, ve Slabcích, Kolečovicích, Čisté a Krupé. K okresní organizaci ještě patřila organizace strany v Kožlanech na Kralovicku.⁸¹⁷ V roce 1926 na III. konferenci okresní organizace strany vedení konstatovalo, že v politickém okresu Rakovník má strana 21 místních organizací a počet členů se za rok zečtyřnásobil. Vedení zůstalo beze změny.⁸¹⁸ Od roku 1923 vydávala strana v Rakovníku týdeník *Náš směr*.⁸¹⁹

V Rakovníku byl zaveden celonedělní klid, obchodníci nesměli prodávat. Zákaz byl odůvodněn zájmy zaměstnanců obchodníků. Obchodní pomocníci si stěžovali, že v obchodě pracují 10 až 12 hodin denně, přestože je uzákoněna osmihodinová pracovní doba. Zákaz se netýkal pouze čerpacích stanic a prodeje mléka. Platil od 23. listopadu 1924. Proti nařízení se postavila ČŽOSS v čele s Josefem Nápravníkem.⁸²⁰ Vadilo jim zejména to, že zákaz nedělního prodeje nebyl plošný v celé republice. Argumentovali, že v takovém případě jsou poškozováni obchodníci v místě zákazu prodeje.⁸²¹ Z téhož důvodu strana na 10. října 1925 svolala do restaurace „Na Střelnici“ veřejnou schůzi proti zákazu nedělního prodeje. Účastnilo se jí pouze 7 živnostníků a 7 krejčovských dělníků. Schůze se zaměřila spíše na diskusi zaměřenou proti dělnickým konzumům.⁸²² Na župní konferenci strany 26. května 1926 bylo rozhodnuto o ponechání sídla župní organizace ve Slaném. Do užšího vedení župy nebyl zvolen nikdo z Rakovnícka.⁸²³

⁸¹⁶ *Náš směr* 26.10.1923 s. 5. *Náš směr* 8.2.1924 s. 4. *Náš směr* 17.7.1925 s. 2.

⁸¹⁷ *Náš směr* 16.10.1925 s. 2.

⁸¹⁸ *Náš směr* 2.7.1926 s. 2.

⁸¹⁹ Týdeník vycházel od 30. března 1923 pod názvem *Náš Směr*, okresní orgán hájící zájmy středních stavů. Od 1.1.1927 nesl název *Náš směr*, krajský orgán Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské pro VI. volební kraj. Zodpovědným redaktorem byl od 30. března 1923 Josef Nešpor, od 27. dubna 1923 Antonín Seiner, kterého od 1.1.1927 nahradil Rudolf Horák po přesunu listu do Slaného. Vydavatelem byl od 30. března 1923 za okresní organizaci Josef Náprstek, poslanec. Od 1.1.1927 ho za Tiskové sdružení živnostenstva a obchodnictva ve Slaném vydával opět Josef Náprstek. Redakce a administrace sídlila od 30. března 1923 v Rakovníku, Poděbradova ulice č. 82, od 4.5.1923 v Rakovníku, Palackého ulice č. 77. Od 30.6.1926 sídlila v Rakovníku, Nádražní 469. Od 1.1.1927 ve Slaném, na Záfortenské třídě 436 a od 24.6.1932 ve Slaném, Šultysově třídě 530. Po smrti Josefa Náprstka list zanikl v roce 1932.

⁸²⁰ SD 20.11.1924 s. 2.

⁸²¹ *Náš směr* 10.8.1925 s. 2.

⁸²² SS 24.10.1925 s. 7.

⁸²³ *Náš směr* 28.5.1926 s. 1.

V roce 1926 strana vůbec poprvé v Rakovníku vyslovila své programové požadavky a cíle:⁸²⁴ 1) Je pro zrušení nedělního klidu prodeje, pokud ten nebude schválen pro celé území republiky v parlamentu.

2) Státní a veřejní zaměstnanci by měli být lépe honorováni podle průkazu své způsobilosti.

ČŽOSS byla v Rakovníku vnímána jako reakcionářská strana zejména ze strany levice. Bylo tomu tak zejména pro jejich snahu zrušit zákaz nedělního prodeje. Ostatní občanské strany ho také chtěly zrušit, ale nebyly v tomto ohledu tak aktivní. Živnostenská strana se ohradila proti nařčení socialistických stran, že je stranou reakcionářskou a že se staví proti kulturnímu, sociálnímu a hospodářskému rozvoji ve městě. Strana se společně s národními demokraty a Spolkem majitelů domů také vyslovila proti definitivě městských úředníků, která jim zaručovala doživotní rentu a vyšší platy. Město bylo totiž dle jejich názoru zatíženo značnými výdaji v souvislosti s dluhy až na 30 let. Proti rozhodnutí o zavedení definitivy se strana odvolala k Okresní správní komisi, která ale odvolání zamítla. Sama jako důvod svého očerňování ze strany socialistických stran viděla v tom, že je důslednou opozicí levici a protože nestranně informuje občany o veřejné správě v obci.⁸²⁵ Strana se ve věci definitivy odvolala k Zemskému správnímu výboru, který ji dal za pravdu a definitivu zrušil jako nezákonnou.⁸²⁶

Před dalšími volbami do obecního zastupitelstva se strana postavila proti snaze národních demokratů postavit do obecních voleb v Rakovníku jednotnou kandidátku občanských stran. Nabídku odmítla, protože národní demokraté neustále vystupovali proti živnostenské straně (ale i oni proti národním demokratům) a ta jim nevěřila, že rovnocennou spolupráci myslí upřímně.⁸²⁷

3.4.5.1. Satelitní a spřízněné organizace Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské

3.4.5.1.1. Živnostenské úvěrní družstvo

Živnostenská strana ovládala Živnostenské úvěrní družstvo v Rakovníku, které bylo založeno již v roce 1918 a mělo v polovině dvacátých let obrát 2,75 mil. Kč. Jednatelem,

⁸²⁴ Náš směr 26.2.1926 s. 2.

⁸²⁵ Náš směr 30.4.1926 s. 1.

⁸²⁶ Náš směr 9.7.1926 s. 3.

⁸²⁷ Náš směr 17.6.1927 s. 4.

předsedou i pokladníkem družstva byl v letech 1923 – 1925 předseda ČŽOSS na Rakovnicku Josef Nápravník. Družstvo nemělo dobré hospodářské výsledky.⁸²⁸ Proto musel v roce 1925 Nápravník z čela družstva odstoupit. V družstvu v této době neprobíhaly valné hromady a z družstva bylo zcizeno 17.000,- Kč. Dalších 29.000,- Kč družstvo půjčilo různým lidem, kteří mu nic z této částky nevrátili.⁸²⁹

3.4.5.1.2. Sdružení dorostu Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské

Stejně jako většina ostatních politických stran, i ČŽOSS kladla důraz na výchovu své mladé generace. V Rakovniku bylo Sdružení dorostu ŽOS založeno v roce 1923. Prvním jeho předsedou se stal Emil Truxa, místopředsedou František Arnold, dále měl osmičlenný výkonný výbor a čtyři náhradníky, pokladníka a jednatele.⁸³⁰ V roce 1926 mělo sdružení 23 členů.⁸³¹

3.4.5.1.3. Spolek vzájemně se podporujících samostatných řemeslníků a živnostníků

Spolek vznikl v roce 1903 a měl působnost pro soudní okres Rakovník. Jeho členem mohl být každý samostatný řemeslník, obchodník a živnostník. Zápisné do spolku činilo 5,- Kč, měsíční příspěvek 2,- Kč. Spolek měl za úkol podporovat své členy v nemoci a ve stáří. Měl tedy podobný účel jako halířové fondy dělníků a horníků.⁸³² Během dvacátých let ho postupně ovládli stoupenci ČŽOSS.

⁸²⁸ Náš směr 30.11.1923 s. 4. Náš směr 19.6.1925 s. 4.

⁸²⁹ SS 13.6.1925 s. 4.

⁸³⁰ Náš směr 8.2.1924 s. 4.

⁸³¹ Náš směr 2.4.1926 s. 2.

⁸³² Náš směr 24.12.1924 s. 4.

3.4.5.1.4. Okresní jednota živnostenských společenstev

Živnostenská strana ve dvacátých letech ovládla toto společenstvo, ve kterém byli sdružení krejčí, obuvníci, sedláři, kožešníci, modisté a živnostníci z oborů stavebních. Každá živnost měla svůj odbor. Starostou družstva byl Vavřinec Berounský, předsedou Josef Nápravník.⁸³³ Oba byli členy ČŽOSS. Převaha živnostenské strany v této organizaci se projevila na schůzi Jednoty živnostenských společenstev pro okres Rakovník počátkem roku 1925, kde vystoupil poslanec živnostenské strany Najman, kterého jako řečníka prosadil předseda jednoty Nápravník, který byl zároveň předsedou živnostenské strany na okrese. Příznivci ostatních politických stran v jednotě byli proti vystoupení Najmana na schůzi, ale byli v menšině.⁸³⁴

3.4.5.1.5. Oděvní společenstvo v Rakovníku

Živnostenská strana ovládla Oděvní společenstvo v Rakovníku, což bylo sdružení živnostníků zabývajících se výrobou z textilních látek - krejčích a obchodníků s textilem. Ostatní strany (sociální demokraté, národní socialisté, národní demokraté, lidovci a komunisté) se nakonec neshodli na společné kandidátce proti kandidátce ČŽOS. Proto zástupci ČŽOS ovládli všech 13 míst ve výboru spolku, jehož starostou byl zvolen Vavřinec Berounský.⁸³⁵

3.4.6. Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu

Od konce 1. světové války agrárníci posilovali svoje pozice v obcích na Rakovnicku. Tento stav potvrdila valná hromada okresní organizace strany 9. června 1924. V této době měla strana již své organizace ve 33 obcích soudního okresu Rakovník. V obecních volbách

⁸³³ Náš směr 16.1.1925 s. 3.

⁸³⁴ SS 17.1.1925 s. 4.

⁸³⁵ Náš směr 16.5.1924 s. 5.

v roce 1923 strana na okrese získala přes 4.000 hlasů a 142 zastupitelů, v 11 obcích měla své starosty. Považovala se celkem oprávněně za vůdčí sílu pozemkové reformy, v této době zejména proti panství Croyů se sídlem ve Slabcích na Rakovnicku. Strana na okrese založila dvě nové odborové organizace a to odbočku Ústředního sdružení úředníků a učitelů a Sdružení samosprávných činovníků. Okresním důvěrníkem strany byl v roce 1924 zvolen opět Radomil Černý, rolník z Pavlíkova, místodůvěrníkem František Folbr, rolník z Petrovic.⁸³⁶ Radomil Černý byl okresním důvěrníkem strany v soudním okrese Rakovník po celé toto volební období.⁸³⁷

Okresní organizace strany vysílala své členy do župní organizace strany, která kopírovala nové župní uspořádání státu. Za okres Rakovník byli do župní organizace strany nominováni: Jan Kučera, František Folbr, Antonín Polívka, Jiří Holý, rolník v Senomatech a Václav Švácha, rolník ve Hředlích. Automaticky podle stanov se členy župního zastupitelstva měli stát: okresní důvěrník agrární strany, dále důvěrník Domovin, předseda O. R. S. D., předseda sdružení úředníků a předseda hospodářského sboru.⁸³⁸

4. ledna 1925 se konala ustavující schůze župního sboru důvěrníků v župě lounské (republikánské strany). Za soudní okres Rakovník byli do něj zvoleni okresní důvěrník Radomil Černý, místodůvěrník František Folber a za O. S. R. D. Vojtěch Kotík.⁸³⁹

15. února 1925 se konala okresní konference důvěrníků strany soudního okresu Křivoklát, kterou vedl okresní důvěrník Gustav Šíma. Schůze se jasně postavila za Antonína Švehlu a jeho vedení strany proti opoziční skupině kolem Práška a Rychtery. Dále žádali rychlé provedení pozemkové reformy na panství Fürstenberků,⁸⁴⁰ které se rozkládalo na značné části tohoto soudního okresu.

Důvěrníkem místní organizace strany byl zvolen počátkem roku 1924 ředitel Rolnické školy v Rakovníku Jaromír Špaček,⁸⁴¹ kterého v této funkci nahradil v létě roku 1926 Václav Dykast,⁸⁴² pokladník Okresní hospodářské záložny v Rakovníku.⁸⁴³

⁸³⁶ Naše stráž 20.6.1924 s. 5.

⁸³⁷ Naše stráž 3.6.1927 s. 6.

⁸³⁸ Naše stráž 5.12.1924 s. 5.

⁸³⁹ Naše stráž 9.1.1925 s. 4.

⁸⁴⁰ Naše stráž 27.2.1925 s. 10.

⁸⁴¹ Naše stráž 15.2.1924 s. 4.

⁸⁴² Jedná se pouze o shodu jmen s komunistou Václavem Dykastem.

⁸⁴³ Naše stráž 13.8.1926 s. 7.

Republikánská strana se nechtěla spokojit s tím, že Okresní nemocenskou pokladnu v Rakovníku ovládali socialisté. Proto se na okrese dále postarala o založení zemědělské nemocenské pokladny v roce 1927. Již na podzim roku 1926 strana zvolila zvláštní výbor pro zřízení Zemědělské nemocenské pojišťovny v Rakovníku. V čele výboru stál Radomil Černý, místopředsedou byl J. Varyš, mlynář z Pustověť u Křivokláta.⁸⁴⁴ Nová nemocenská pojišťovna sídlila v domě pana Knoblocha v Lubenské ulici v Rakovníku. Její zřízení kritizovali sociální demokraté, kteří říkali, že tříštění pojišťoven znamená vyšší provozní náklady.⁸⁴⁵

3.4.6.1. Satelitní organizace Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu

3.4.6.1.1. Hospodářské družstvo v Rakovníku

Družstvo bylo založeno v roce 1892 v Rakovníku a jeho prvním starostou byl agrárník František Ježek. V letech 1922 až 1923 se družstvo dostalo do značné finanční ztráty a hrozil mu zánik. Vzhledem k tomu bylo do jeho čela zvoleno nové vedení v čele s Procházkou. Ten na valné hromadě družstva uvedl, že utrpělo ztrátu 697.493,64 Kč. Z této ztráty zaplatilo 200.000,- Kč bývalé představenstvo družstva, 260.000,- Kč zaplatila bývalá dozorčí rada družstva a zbytek byl uhrazen z podílů vkladatelů, kdy z původního vkladu 100,- Kč zbylo vkladateli 4,28 Kč. Dále k uhrazení ztráty družstvo vyprodalo většinu zásob a strojů. Starostou družstva byl zvolen Karel Reček, rolník ze Senomat, místopředsedou František Folbr, rolník z Petrovic.⁸⁴⁶ Toto vedení vydrželo v čele družstva po celé volební období. V roce 1926 vedení doplnil jako správce družstva Jan Sucharda.⁸⁴⁷

V letech 1925 – 1926 vstoupilo do družstva 111 nových členů, celkem jich mělo 687 s 2.025 podíly. Družstvo za rok vykoupilo 161 vagonů obilí, prodalo 225 vagonů umělých hnojiv, 200 vagonů vápna. Prodávalo i další suroviny. Po delší době se vrátilo do černých čísel.⁸⁴⁸

⁸⁴⁴ Naše stráž 3.6.1927 s. 6.

⁸⁴⁵ DL 22.4.1927 s. 3.

⁸⁴⁶ Naše stráž 19.10.1923 s. 4.

⁸⁴⁷ Naše stráž 22.10.1926 s. 6.

⁸⁴⁸ Naše stráž 3.12.1926 s. 6.

3.4.6.1.2. Zemědělská jednota

Okresní odbočka Zemědělské jednoty na Rakovnicku měla počátkem roku 1924 292 členů. Pořádala pro své členy zejména odborné přednášky ze zemědělské oblasti. Jejím předsedou byl nadále František Pánek,⁸⁴⁹ místopředsedou František Folbr.⁸⁵⁰

14. února 1926 se v Rakovníku konal krajský sjezd Zemědělské jednoty. Sdružoval členy Zemědělské jednoty ze soudních okresů Rakovník, Křivoklát, Kladno, Nové Strašecí a Kralovice. Hlavními tématy sjezdu byly nové trendy v chovu skotu a diskuse nad připravovaným zákonem o zcelování pozemků.⁸⁵¹

Počet členů v tomto volebním období nejprve klesl na 256 v roce 1925⁸⁵² a stoupl na 685 v roce 1927.⁸⁵³

3.4.6.1.3. Okresní hospodářská záložna v Rakovníku

Hospodářská záložna v Rakovníku byla v roce 1925 šestou největší záložnou v Čechách (republikánskou), pokud se týká celkových vkladů. Byla největší v župě lounské. Měla vklady 44 milionů Kč.⁸⁵⁴ V jejím čele stál nejprve Václav Hejda, rolník z Nesuchyně. V roce 1926 se ředitelem stal V. Zykmond.⁸⁵⁵

Podle zprávy z valné hromady Okresní hospodářské záložny v Rakovníku z 24. dubna 1927 měla záložna v roce 1926 obrát ve výši 214.747.011,21 Kč, vklady u ní byly ve výši 69.032.642,- Kč, přičemž oproti roku 1925 vzrostly o 12.353.533,- Kč. V oběhu měla záložna 4.394 vkladních knížek. Kmenové jmění činilo 1.303.485,01 Kč, čistý zisk záložny v roce 1926 byl 256.633,68 Kč. Čistý zisk byl rozdělen z 10% do fondu pro rozmnožení kmenového

⁸⁴⁹ Naše stráž 22.2.1924 s. 6.

⁸⁵⁰ Naše stráž 14.3.1924 s. 4.

⁸⁵¹ Naše stráž 26.2.1926 s. 7.

⁸⁵² Naše stráž 24.4.1925 s. 6.

⁸⁵³ Naše stráž 1.4.1927 s. 6.

⁸⁵⁴ Naše stráž 17.4.1925 s. 5.

⁸⁵⁵ Naše stráž 22.10.1926 s. 6.

jmění, 10% šlo do rezervního fondu, 15% penzijnímu fondu. Zbytek putoval do dalších fondů a jako příspěvky například Rolnické školy v Rakovníku, Obchodní školy v Rakovníku, Zemědělské jednotě v Rakovníku a dalším organizacím.⁸⁵⁶

3.4.6.1.4. Okresní domovina domkářů a maloročníků na Rakovníku

Po Pichrtovi se stal jejím novým důvěrníkem na Rakovníku v roce 1926 Jan Kučera, domkář z Modřejovic.⁸⁵⁷ Na valné hromadě Domoviny okresu žádali její členové brzké zaknihování půdy přidělené v pozemkové reformě. Báli se, že by jinak o půdu mohli přijít.⁸⁵⁸

3.4.6.1.5. Okresní sdružení republikánského dorostu (O. S. R. D.)

Na valné hromadě O. S. R. D. na Rakovníku v roce 1924 byl zvolen předsedou Vojtěch Kotík z Kněževse, I. místopředsedou Antonín Vachtl z Lužné. Čestnými členy byli zvoleni František Pánek, dále zakladatel ORSD na Rakovníku Radomil Černý a ředitel českého odboru jednoty chmelařů František Folbr. Marie Hýková z ORSD odešla, patrně pro dosažení horní věkové hranice.⁸⁵⁹

V květnu 1924 se v rámci O. S. R. D. na Rakovníku ustavil divadelní odbor, jehož předsedou se stal Jan Sucharda.⁸⁶⁰

O. S. R. D. pro své členy organizoval přednášky zejména o zemědělské problematice, výlety po republice a dále různé kurzy. Jedním z nich byl například v lednu 1927 chmelařský kurz, který vedl referent Suda. Po jeho skončení následovala exkurze do chmelařských

⁸⁵⁶ Naše stráž 6.5.1927 s. 5.

⁸⁵⁷ Naše stráž 26.2.1926 s. 7.

⁸⁵⁸ Naše stráž 4.3.1927 s. 7.

⁸⁵⁹ Naše stráž 14.3.1924 s. 5.

⁸⁶⁰ Naše stráž 16.5.1924 s. 5.

zařízení v Žatci.⁸⁶¹ Pro své členy pořádali i různé kulturní a společenské akce. Jednou z nich byly dožínky ve Velkém (Panoším) Újezdu.⁸⁶²

Vojtěch Kotík byl předsedou O. S. R. D. 7 let. Do funkce nastoupil v roce 1919 a byl jím až do roku 1926, kdy se stal okresním tajemníkem strany na Rakovnicku. Nahradil ho Josef Beneš z Lubné.⁸⁶³

3.4.6.1.6. Selské jízdy

Na Rakovnicku byly selské jízdy založeny 1. března 1925. Jejich prvním starostou se stal ředitel Rolnické školy v Rakovníku Jaromír Špaček, místostarostou J. Holý ze Senomat.⁸⁶⁴ Po smrti Špačka v roce 1927 se novým starostou stal bývalý major ruských legií Emil Toužimský, rolník z Rakovníka.⁸⁶⁵ V tomto období nejsou žádné zprávy o tom, že by pořádaly nějaké kulturní či společenské akce.

3.4.6.1.7. Ústřední sdružení úředníků, učitelů a zřízců republikánské strany

11. listopadu 1923 byla v Rakovníku zřízena okresní odbočka Ústředního sdružení úředníků, učitelů a zřízců republikánské strany. Jejím důvěrníkem byl zvolen Jan Sucharda, správce hospodářského družstva. Při založení měla 32 členů.⁸⁶⁶ Tato organizace jako jedna z mála agrárnických měla většinu členů v samotném Rakovníku. V roce 1926 byl předsedou zvolen Václav Dykast,⁸⁶⁷ místopředsedou Jan Maloch, okresní školní inspektor v Rakovníku. Roční příspěvek člena činil 24,- Kč.⁸⁶⁸ Organizace měla posilovat pozice agrárníků mezi veřejnými zaměstnanci. Větší úspěchy mezi zaměstnanci v Rakovníku strana získala až v třicátých letech.

⁸⁶¹ Naše stráž 26.11.1926 s. 6.

⁸⁶² Naše stráž 2.9.1927 s. 6.

⁸⁶³ Naše stráž 19.2.1926 s. 7.

⁸⁶⁴ Naše stráž 6.3.1925 s. 5.

⁸⁶⁵ Naše stráž 17.6.1927 s. 6.

⁸⁶⁶ Naše stráž 16.11.1923 s. 4.

⁸⁶⁷ Jedná se pouze shodnu jmen s komunistou Václavem Dykastem.

⁸⁶⁸ Naše stráž 15.10.1926 s. 4. Naše stráž 22.10.1926 s. 6.

3.4.6.1.8. Sdružení činovníků samosprávných

Počátkem března 1924 byla ustavena v Rakovníku odbočka Sdružení činovníků samosprávných. Jejím předsedou byl zvolen František Pánek, místopředsedou Josef Vrábík, starosta Kněževse.⁸⁶⁹ Svou činnost zahájila až koncem roku 1924.⁸⁷⁰

3.4.6.1.9. Řepařská jednota na Rakovníku

24. února 1925 byla v Rakovníku ustavena okresní odbočka Řepařské jednoty na Rakovníku. Starostou byl zvolen ředitel Rolnické školy Jaromír Špaček, místostarostou J. Holý ze Senomat.⁸⁷¹

3.4.6.1.10. Okresní odbor pro zájmy venkovských žen na Rakovníku

Většina politických stran se snažila podchytit pro svou podporu i ženy, protože ty měly stejné volební právo jako muži. Republikánská strana si také význam žen jako voliček a členek strany uvědomovala. Z tohoto důvodu byl 13. února 1927 v Rakovníku ustaven Okresní odbor pro zájmy venkovských žen na Rakovníku. Do jeho čela byla zvolena Aloisie Melčová, choť rolníka ze Senomat. Jako svůj úkol si stanovily, že ženy mají do politiky přinést více důvěry a úcty.⁸⁷²

⁸⁶⁹ Naše stráž 7.3.1924 s. 4.

⁸⁷⁰ Naše stráž 19.12.1924 s. 6.

⁸⁷¹ Naše stráž 27.2.1925 s. 10.

⁸⁷² Naše stráž 18.2.1927 s. 4.

3.4.6.1.11. Zemědělská nemocenská pojišťovna

Republikánská strana na Rakovnicku byla dlouhodobě nespokojená s tím, že Okresní nemocenskou pojišťovnu v Rakovníku ovládaly socialistické strany. Delší dobu usilovala o vytvoření vlastní nemocenské pojišťovny, ale posléze se rozhodla zřídit na Rakovnickou pouze odbočku jiné své nemocenské pojišťovny.

K 1. květnu 1927 byla v Rakovníku zřízena expozitura Zemědělské nemocenské pojišťovny v Libochovicích. V ní byli nově pojištěni zemědělští a lesní zaměstnanci politického okresu Rakovník. Svou úřadovnu měla naproti hostinci „ U Koníčka “ v Lubenské ulici.⁸⁷³

3.4.7. Československá strana lidová

Postavení Československé strany lidové a katolické církve i nadále zůstávalo velmi slabé. Vedení města podporovalo církev československou. Lidovci čelili častým útokům tisku zejména levicových stran, ale také nových proudů. Tiskovým orgánem strany pro Rakovnicko byl týdeník Právo.⁸⁷⁴ Od obecních voleb v roce 1923 kandidovali lidovci v soudním okresu Rakovník pouze v Rakovníku a ve Velkém (Panoším) Újezdu. Před volbami nepořádali žádné předvolební schůze.⁸⁷⁵

Koncem ledna 1924 dosáhli katolíci velkého úspěchu, když církev československá opustila kostel Svatého Bartoloměje na Husově náměstí.⁸⁷⁶ Zabrala ho po vzniku republiky s pomocí vedení města s odkazem, že do rekatolizace ve dvacátých letech 17. století se jednalo o kostel novoutrakvistické církve. Církev československá se poté usídlila v městském

⁸⁷³ Naše stráž 8.4.1927 s. 6.

⁸⁷⁴ Právo, list Československé strany lidové v Čechách, vycházel v pátek. Redakce a administrace: Praha II, Spálená ulice č. 15. Vydavatel a tisk: Československá akciová tiskárna v Praze II, Spálená ulice č. 15. Zodpovědný redaktor: od 5.9.1919 Josef Hovádek, od 7.1.1921 Bedřich Reichelt. Vycházel od 5.9.1919 jako župní orgán Československé strany lidové pro český severozápad, od 12.1.1922 jako Právo, orgán Československé strany lidové pro Župu lounskou a obvod menšinového sekretariátu v Teplicích pod vedením Jaroslava Astra, redaktorem zůstal Bedřich Reichelt. Od 1.1.1923 jako Právo, orgán Strany lidové pro Župu lounskou a severočeské menšiny. Zanikl koncem roku 1925 s tím, že regionální zprávy budou vycházet v Českých listech, ale v nich se téměř žádné zprávy z Rakovnicka neobjevily.

⁸⁷⁵ SD 13.9.1923 s. 2.

⁸⁷⁶ Právo 28.2.1924 s. 6.

biografu do postavení vlastních prostor. Církevní svatby církev československá konala na městské radnici.

17. února 1924 se konala ustavující okresní konference strany v restauraci „ U Černého orla “ v Rakovníku. Na této konferenci byla vytvořena okresní organizace strany pro okres Rakovník a byl zde zvolen první okresní výbor. Župní tajemník strany Karel Štekbauer z Teplic vyzval členy strany k agitaci na venkově a k zakládání nových organizací strany a organizací mládeže.⁸⁷⁷

Do prosince 1924 byl důvěrníkem místní organizace strany v Rakovníku katecheta Pokorný, kterého nahradil Václav Flettner.⁸⁷⁸

Lidová strana se snažila podchytit v Rakovníku také mládež. Z tohoto důvodu založili 15. října 1924 v Rakovníku skupinu katolické mládeže,⁸⁷⁹ která se scházela ve spolkové místnosti na děkanství v Rakovníku. Zde zpívali orelské písně a „ hráli slušné žertovné výstupy. “⁸⁸⁰ Levicové strany šířily po městě zprávy, že se zde pořádaly orgie, což lidovci vehementně popírali. 25. ledna 1925 se skupina rakovnické mládeže změnila na Sdružení katolické mládeže v Rakovníku, ustavující schůze se konala na děkanství.⁸⁸¹ Děkanství ve svých prostorách pro Sdružení katolické mládeže v Rakovníku pořádalo taneční zábavy. Do sdružení se hlásili zejména muži. Aby v něm neměli příliš velkou převahu nad ženami, bylo pozastaveno přijímání dalších mužů do této organizace a přijímány byly jen ženy či dívky.⁸⁸²

Nová vlna tažení protikatolických sil v Rakovníku přišla v únoru 1925, kdy vznikla v Rakovníku akciová společnost s ručením omezeným na potírání Říma pod názvem „ Pokrokové souručenství. “ Jejím předsedou se stal československý socialista Antonín Hodek. Akcionáři souručenství byly například Jednota obce legionářské, D. T. J., Jednota českoobratrská, kulturní komise Československé strany socialistické, Osvětová komise, Okresní osvětový výbor, Rada starších církve československé, Volná myšlenka, Sokol (Sokolská župa rakovnická), učitelská jednota Budeč. Jejich cílem byl boj proti reakci a klerikalismu. Dále požadovali, aby město jako patron děkanství neprovádělo opravy kostela.

⁸⁷⁷ Právo 21.2.1924 s. 6.

⁸⁷⁸ Právo 11.12.1924 s. 6.

⁸⁷⁹ Právo 30.10.1924 s. 5.

⁸⁸⁰ Právo 19.2.1925 s. 6.

⁸⁸¹ Právo 30.1.1925 s. 5.

⁸⁸² SS 6.2.1925 s. 5.

Rodiče měli podle nich své děti odhlásit z náboženství.⁸⁸³ Podobné organizace vznikaly i v jiných městech.

Před parlamentními volbami v roce 1925 se v Rakovníku konala předvolební schůze Československé strany lidové s účastí 40 až 50 účastníků. Podle národních socialistů měli lidovci v Rakovníku právě takový počet členů své místní organizace.⁸⁸⁴ Jiný zdroj o počtu členů této místní organizace není k dispozici.

Stoupenci větších politických stran se snažili ovládat veřejné schůze, které zejména strany s menším počtem příznivců v Rakovníku svolávali. Tím chtěly tyto menší strany poškodit a zesměšnit. Na 28. února 1926 svolali lidovci do městského biografu schůzi, na kterou přišli hlavně příznivci sociálních demokratů a československých socialistů s cílem ji ovládnout, což se jim podařilo, protože lidovcům přišlo jen 15 stoupenců. Díky jejich hlasům schůze nejprve zvolila vedení schůze z levicových sil. Poté schválila prohlášení, ve kterém schůze žádala, aby katolická církev v Rakovníku nebyla financována z městských peněz, protože většina obyvatel města se ke katolicismu nehlásí. Stoupenci lidovců ještě před hlasováním o prohlášení ze schůze odešli na děkanství.⁸⁸⁵

3.4.8. Spolek majitelů domů

Spolek majitelů domů v Rakovníku byl členem Ústředního spolku majitelů domů v Praze. Ten v roce 1923 zastřešoval 90 spolků majitelů domů v republice s celkem 63.000 členy. O Ústředním spolku majitelů domů z časopisů referovala pouze „Moravská orlice.“⁸⁸⁶

Spolek majitelů domů v Rakovníku si pro uveřejňování svých spolkových zpráv vybral týdeník *Náš směr*.⁸⁸⁷

Po smrti Antonína Nonfrieda byl novým předsedou spolku zvolen penzionovaný učitel František Kraus,⁸⁸⁸ místopředsedou byl továrník Alois Otta,⁸⁸⁹ člen Československé národní

⁸⁸³ Právo 18.6.1925 s. 6.

⁸⁸⁴ SS 26.9.1925 s. 7.

⁸⁸⁵ DL 5.3.1926 s. 2.

⁸⁸⁶ *Náš směr* 20.6.1924 s. 4.

⁸⁸⁷ *Náš směr* 17.7.1925 s. 3.

⁸⁸⁸ František Kraus (1864 v Rakovníku – 1936 v Nasavrkách). V Rakovníku vystudoval reálku. Na Učitelském ústavu vystudoval dvouletý kurz učitelství tělocviku a přírodopisu. Působil v řadě spolků v Rakovníku, například v Pěvecko-hudebním spolku, Vesně, v Měšťánské besedě, ve sdružení YMCA, v ochotnické a divadelní

demokracie. V tomto období počet členů spolku kolísal kolem 360.⁸⁹⁰ Jelikož spolek hájil zájmy majitelů domů, postavil se ostře proti zákonu o ochraně nájemníků. Zákon považovali za brutální vůči majitelům domů.⁸⁹¹

3.4.9. Slovanská strana národně socialistická

Po svém vyloučení z Československé strany národně socialistické založil Jiří Stříbrný Slovanskou stranu národně socialistickou. Společně s ním byl vyloučen i poslanec Jiří Trnobranský, který poměrně často dojížděl do Rakovníka nejpozději od března 1927 a zde podporoval odporce mezi národně socialistickými straníky.⁸⁹² Na jeho stranu se přidali zejména Huml a Brůžek.

První schůze v Rakovníku organizovaná Stříbrným a Trnobranským, se uskutečnila 3. dubna 1927. Jejím cílem bylo založit místní organizaci nové strany v Rakovníku, což se v dubnu ještě nepodařilo pro slabou podporu ze strany místních obyvatel.⁸⁹³ Místní organizace strany proto byla v Rakovníku založena až koncem května 1927.⁸⁹⁴

společnosti „ Tyl “ a dalších. Jako horlivý katolík věnoval svou péči výzdobě a dokončení úprav kostela Svaté Trojice v Rakovníku. Byl členem městského zastupitelstva a městské rady v Rakovníku za Československou stranu lidovou. Jako učitel působil ve Slabcích na Rakovnicku, v Bráníku, Rakovníku, Lounech a v Praze. Byl činný při založení muzea v Rakovníku, byl prvním kustodem muzea. V roce 1894 sbíral lidové památky pro Národopisnou výstavu. Po výstavě se staly základem sbírek muzea v Rakovníku. Během svého působení v Lounech pomáhal zakládat tamní muzeum. Byl také autorem odborné literatury o tělesné výchově. Redigoval časopis „ Tělesná výchova “ a spolupracoval se „ Sokolským věstníkem. “ Po odchodu do penze v roce 1922 se vrátil do Rakovníka, kde se stal předsedou Spolku majitelů domů. Poslední roky života strávil u své dcery provdané za notáře Felixe Bělohávků v Nasavrkách. Zemřel 18.11.1936 v 72 letech, pohřben byl v Rakovníku. (SOkA Rakovník. Fond Kraus František. Osobní fond. Fascikl č. 1. Životopis F. Krause od Václava Treybala. Nekrolog od Aloise Vaita. Věstník Muzejního spolku Královského města Rakovníka a Okresu rakovnického, rok 2003. 110 let muzea v Rakovníku, s. 15. RN 3.12.1936 s. 2.)

⁸⁸⁹ Náš směr 4.4.1924 s. 5.

⁸⁹⁰ SD 17.7.1925 s. 3.

⁸⁹¹ SD 27.3.1924 s. 2.

⁸⁹² Naše stráž 4.3.1927 s. 7.

⁸⁹³ DL 8.4.1927 s. 2.

⁸⁹⁴ Náš směr 3.6.1927 s. 3.

3.4.10. Strana pokrokových socialistů

Strana se pokusila uhájit svou existenci úspěchem v obecních volbách v roce 1923. 1. září 1923 se v restauraci „Na Střelnici“ konala předvolební schůze pokrokových socialistů. Bylo zde přítomno 6 členů pokrokových socialistů, 8 členů živnostenské strany, komunisté a politicky neutrální osoby, celkem 38 osob. Pro pokrokové socialisty schůzi organizovali Šnobl a Paros, oba byli povoláním živnostníci. Ale na schůzi bylo přítomno více odpůrců než příznivců pokrokových socialistů, proto organizátoři raději schůzi ukončili bez výsledku, tedy bez sestavení kandidátky. Byl zde přítomen i národní demokrat a zastupitel města Jan Carda, živnostník, který v opilosti na této schůzi hájil československou národní demokracii. Pro svou opilost byl ze schůze vykázan.⁸⁹⁵ V obecních volbách strana získala v Rakovníku jen 75 hlasů a žádného zastupitele. Neuspěli ani jinde, což bylo důvodem k rozpuštění strany. Stoupenci Františka Modráčka se vrátili k sociálním demokratům, stoupenci Josefa Hudce vstoupili do československé národní demokracie.⁸⁹⁶ V Rakovníku se místní organizace pokrokových socialistů rozpustila v prosinci roku 1923.⁸⁹⁷

3.4.11. Národní strana práce

Tato strana vznikla 15. září 1925 odtržením moravského křídla Československé národní demokracie a části intelektuálů této strany, kteří nesouhlasili s nacionalistickým, pravicovým a protihradním zaměřením československé národní demokracie.⁸⁹⁸ Místní organizace strany v Rakovníku byla založena měsíc před parlamentními volbami 18. října 1925. Na ustavující schůzi strany přišlo do hotelu „U Lva“ celkem 16 příznivců strany.⁸⁹⁹ Ve volbách strana neuspěla. V Rakovníku získala 127 hlasů do Poslanecké sněmovny a 99 hlasů do Senátu.

⁸⁹⁵ Náš směr 7.9.1923 s. 4.

⁸⁹⁶ Malíř J.,... s. 707. Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2005, s. 374.

⁸⁹⁷ NP 15.12.1923 s. 4.

⁸⁹⁸ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2005, s. 372 – 373.

⁸⁹⁹ NP 24.10.1925 s. 2.

3.5. Volby do závodních výborů

Od roku 1924 je možné alespoň částečně rekonstruovat, kde měli stoupenci zejména levicových stran nejsilnější postavení v odborových organizacích u větších zaměstnavatelů v Rakovníku či na Rakovnicku - pokud jde o odbory horníků. Největším privátním zaměstnavatelem v Rakovníku se během dvacátých let stala Šamotka s postupně tisícovkou zaměstnanců. Ještě větším zaměstnavatelem se staly státní dráhy s ještě vyšším počtem zaměstnanců. V tomto období vznikla odborová organizace také v nové firmě Stadion. Ostatní větší zaměstnavatelé buď odborové organizace ještě neměly (firma Otta), nebo informace o postavení jednotlivých odborových organizacích v nich nejsou k dispozici (firma Vltavský). V továrně Keram měli výraznou převahu komunisté, ale konkrétní počty hlasů ve volbách do závodních rad prameny nezmiňují.

První doložené volby do nemocniční pokladny Československých státních drah v rakovnické oblasti se konaly v roce 1924, další pak v roce 1926. Voleb do nemocniční pokladny se účastnila sociálně demokratická Unie železničních zaměstnanců (dále Unie), Jednota železničních zřízenců československých (národních) socialistů (dále Jednota), komunistická Mezinárodní federace železničářů (dále M. F. Ž.) a národně demokratická organizace Národ. Výsledky voleb byly následující:⁹⁰⁰

Odborová organizace	1924	1926
Unie železničních zaměstnanců	345	481
Jednota železničních zřízenců čs.	372	438
M. F. Ž.	184	184
Národ	0	5

Z výsledků je patrné, že v průběhu dvacátých let ztratila Jednota československých (národních) socialistů své nejsilnější postavení mezi železničáři ve prospěch sociálně demokratické Unie, byť jen nepatrně. Jednota byla nejsilnější odborovou organizací mezi železničáři v Rakovníku od založení výtopny v Rakovníku na počátku 20. století. Postavení

⁹⁰⁰ SD 17.4.1924 s. 3. SD 15.1.1925 s. 2, DL. 1.1.1927 s. 2.

komunistické federace bylo o poznání slabší než obou výše zmíněných odborových organizací. V tomto období měla stabilní podporu na poloviční úrovni než obě výše zmíněné. Zcela marginální postavení měl národně demokratický Národ.

V Šatovce se první volby do závodní rady konaly poprvé v roce 1922, když se rozpadly původně společné odbory sociálních demokratů a komunistů zejména kvůli osobě Karla Janduse.⁹⁰¹ Další volby se konaly v roce 1925. Voleb se účastnilo v roce 1925 590 dělníků z celkového počtu 700.⁹⁰² V roce 1927 697 z 809.⁹⁰³ Ani u jedné voleb prameny nedokládají počty hlasů, pouze získané mandáty. V továrně působila ještě odborová organizace mezi úředníky, ale informace o poměrech v ní prameny nezmiňují.

Volby do závodního výboru Šatovky:

Odborová organizace	hlasů			mandátů		
	1922	1925	1927	1922	1925	1927
MVS (KSCĚ)			372	7	7	6
Svaz keramiků (soc. dem.)			112	?	2	2
Unie lučebních zaměstnanců (čs. soc.)			193	?	1	3

V továrně na výrobu jízdnic kol Stadion se první doložené volby do závodní rady konaly koncem roku 1925 s následujícími výsledky:⁹⁰⁴

Odborová organizace	hlasů	mandátů
	1925	1925
Svaz kovopracovníků (soc. dem.)	51	3
MVS (KSCĚ)	48	2

⁹⁰¹ SD 10.3.1922 s. 5.

⁹⁰² SD 9.4.1925 s. 2.

⁹⁰³ ProL. 15.4.1927 s. 3. SS 15.4.1927 s. 4.

⁹⁰⁴ DL 11.12.1925 s. 2.

Z výsledků je patrné, že ve volbách těsně zvítězily odbory sociálních demokratů nad komunistickými a zlomily tak původní převahu komunistů v těchto odborech po jejich založení.⁹⁰⁵

Horníci na Rakovnicku do poloviny dvacátých let podporovali zejména komunistické odbory MVS po rozpadu společné odborové organizace se sociálními demokraty. Ovšem v důsledku propouštění zejména v roce 1926 a v důsledku vnitřních sporů uvnitř KSČ, se podpora odborových organizací mezi horníky zásadně proměnila již v roce 1926. V tomto roce ve volbách do závodních rad dolů na Rakovnicku porazil sociálně demokratický Svaz horníků komunistické MVS v poměru 13 : 2 pokud jde o získané mandáty. Konkrétní zisky hlasů ve volbách prameny nezmiňují. Výsledky v mandátech byly na jednotlivých dolech následující:⁹⁰⁶

Důl	Svaz horníků	MVS
Důl Ludvík v Brantě	2	1
Důl „Rako“ u Rakovníka	2	1
Důl Richard ve Hředlích	3	0
Důl Adolf v Kroučové	3	0
Nový důl v Kounově	3	0

3.6. Oslavy

3.6.1. Oslavy 1. máje

⁹⁰⁵ SD 9.4.1925 s. 2.

⁹⁰⁶ DL 15.10.1926 s. 1.

I v tomto volebním období byl nejvíce slaveným svátkem v Rakovníku 1. máj. Postupně však počet účastníků těchto oslav klesal, a to u všech politických stran. I nadále si oslavy tohoto svátku organizovala každá politická strana zvlášť. Okresní osvětový sbor, ani jiná nadstranická organizace do oslav tohoto svátku nezasahovala.

V roce 1924 začaly oslavy 1. máje komunistů již 30. dubna 1924, kdy dramatický odbor F. D. T. J. sehrál v Dělnickém domě divadelní hru „Drama otroků.“ Hra pojednávala o hornících v Ostravě, kteří přišli o život vinou majitelů dolů, kteří v honbě za maximálními zisky nebrali ohled na bezpečnost práce. 1. května se od 10.00 hodin konal tábor lidu před radnicí. Stoupenci komunistů se nejprve seřadili do průvodu před Dělnickým domem u Pražské brány v 9.45 hodin, odtud pokračoval původ k radnici. Do průvodu se zapojili i zástupci místních organizací strany z okolních obcí okresu. Na táboru lidu měli proslovy Robert Benda a soudruh Handlíř z Prahy. Po ukončení tábora lidu na náměstí se průvod odebral zpět k Dělnickému domu, kde se účastníci rozešli. Odpoledne se v Dělnickém domě opakovala hra „Drama otroků“ pro soudruhy, kteří přišli z okolních obcí. Poté ve 20.00 hodin dramatický odbor sehrál veselohru „Hvězda veletrhu.“⁹⁰⁷

Také sociální demokraté začali s oslavami 1. máje již 30. dubna 1924 divadelní hrou „Za roboty,“ kterou jejich dramatický odbor sehrál v Lidovém domě. 1. května strana organizovala od 10.00 hodin tábor lidu před Lidovým domem za účasti rakovnické organizace i venkovských organizací. Oslavy byly negativně poznamenány deštěm. Proto na nich byla menší účast než obvykle. Zejména venkovské organizace dorazily v malém počtu účastníků. Tábor lidu zahájil Václav Hornof, hlavním řečníkem byl Kostečka z Prahy. Odpoledne následoval koncert v lokalitě „Na Losích.“⁹⁰⁸

U československých (národních) socialistů se ve dvacátých letech stalo tradicí, že v posledních dnech dubna začaly jejich oslavy 1. Máje plenární schůzí. Na ní byli přijati noví členové strany, dále zde s projevy vystoupili vlivní členové strany. V roce 1924 plenární schůze proběhla 30. dubna od 20.00 hodin v restauraci „U Límů“ v Rakovník. Promluvil na ní bratr Šlégr o nutnosti provedení základních požadavků strany, kterými byly: provedení spravedlivé pozemkové reformy, odluka církve od státu a spravedlivé sociální pojištění.⁹⁰⁹

1. května 1924 se členové strany z Rakovníka a z venkovských organizací sešli u hotelu „Korbelář“ u nádraží a v 09.45 hodin vyrazili průvodem městem za doprovodu hudby

⁹⁰⁷ ProL. 25.4.1924 s. 1. ProL. 9.5.1924 s. 4.

⁹⁰⁸ SD 17.4.1924 s. 1. SD 8.5.1924 s. 2.

⁹⁰⁹ NS 10.5.1924 s. 1.

lokalitou „ Na Sekyře “ a Trojanovou ulicí na Husovo náměstí, kde se konal u Mariánského sloupu jejich tábor lidu od 10.00 hodin. V průvodu na 1. máje byl nesen organizační prapor a husitské prapory na stranách průvodu. Na táboru lidu vystoupil po zahrání státní hymny řečník Procházka z Prahy, který promluvil o významu Mistra Jana Husa, dále o nepřátelích sociálního a kulturního pokroku. Podle československých socialistů: „ Socialismus náš musí být socialismem srdce. “ „ Na rozdíl od socialistů druhých nedrží se stránky materialistické. Socialismus náš klade důraz na vzdělání člověka našeho, neboť dobře víme, že jenom vzdělání a mravnost národa je základem jeho síly. “ Na manifestaci českoslovenští socialisté dále požadovali uzákonění starobního a invalidního pojištění, žádali rychlou a spravedlivou pozemkovou reformu „ Hlavně na panstvích úhlavního nepřítele Fürstenberka. “⁹¹⁰ Požadovali reformu pokračovacího školství a 14 dnů placené dovolené pro učně a mladistvé dělníky.

Od 14.00 hodin pořádala ženská komise Československé strany socialistické v Rakovníku slavnost rozvinutí státní vlajky. Na ní hrála hudby Ladislava Adámka. Na vstupném platili dospělí 3,- Kč, děti měly vstup zdarma.⁹¹¹ Odpolední slavnost byla zahájena státními hymnami „ Kde domov můj “ a „ Nad Tatrou sa blýska “ Obě hymny zpívala mládež. Sestra Seidlová vyzvala a žádala mládež: „ Aby národ svůj československý ctíla a milovala. “ Při proslovu odevzdala státní vlajku synovi okresního důvěrníka strany Humla, který ji políbil a jménem přítomné mládeže složil slavnostní přísahu. Poté děti před vlajkou přednášely básně českých spisovatelů.⁹¹²

Také v roce 1925 zahájili komunisté oslavy 30. dubna, kdy od 20.00 hodin sehrál divadelní odbor F. D. T. J. hru „ Matka Trpitelka, “ obraz ze života chudých. 1. května šel průvod komunistických stoupenců na náměstí. V průvodu šlo 7 kapel, účastníci nesli 12 praporů. Poté se od 10.00 hodin konal tábor lidu pořádaný KSČ na náměstí před kostelem s heslem „ Boj proti drahotě a nezaměstnanosti. Boj pro zvýšení mezd.“ Proslov pronesl Škuthan z Kladna. Účastnili se ho také venkovské organizace strany. Odpoledne následoval koncert v Dělnickém domě s recitacemi a tělocvičnými čísly.⁹¹³

⁹¹⁰ Fürstenberkové vlastnili rozsáhlá panství na Rakovnicku a Křivoklátsku.

⁹¹¹ NS 26.4.1924 s. 2.

⁹¹² NS 10.5.1924 s. 2.

⁹¹³ Prol. 16.4.1925 s. 3. Prol. 23.4.1925 s. 3. Prol. 8.5.1925 s. 2.

Sociální demokraté v roce 1925 začali s oslavami také již tradičně 30. dubna večer, kdy sehrál dramatický odbor sociální demokracie hru Ladislava Stroupežnického „ Na valdštejské šachtě. “ 1. května v 09.00 hodin v Rakovníku přivítali rakovničtí venkovské organizace strany a D. T. J. V 10.00 hodin se účastníci seřadili do průvodu před budovou okresní politické správy (dnes okresní soud). Odtud šel průvod přes Husovo náměstí k Lidovému domu. Před ním se pak konal tábor lidu s programem: 1. Boj proti hospodářské a kulturní reakci. 2. Lepší sociální zákonodárství. 3. Internacionála, jednotný postup dělnické třídy a světový mír. Na táboru lidu promluvil poslanec a předseda Svazu horníků Karel Brožík (1881 – 1942) a soudružka Hajná z Loun.⁹¹⁴ Sociální demokraté měli nejpočetnější průvod ze všech na 1. máje Rakovníku. Poslanec Brožík v projevu uvedl: „ KSČ je roztříštěná, přesto nás chce učit, co máme dělat. “ Hajná uvedla: „ Sociální demokracie pozvedla úroveň dělnické ženy, díky ní se zlepšilo postavení ženy ve společnosti i v partnerském vztahu s mužem. “⁹¹⁵

Národní socialisté se svými oslavami 1. máje 1925 začali také 30. dubna 1925 plenární schůzí strany. Pokračovali 1. května táborem lidu před radnicí, kde jako doprovod hrála hudba Ladislava Adámka, československého socialisty. Na táboru lidu promluvil senátor Josef Klečák (1872 – 1938) z Prahy. Ve 20.00 hodin byly oslavy ukončeny sehráním hry „ Továrník “ dramatickým odborem československých socialistů z Rakovníka v Lidovém domě.⁹¹⁶

Oslavy 1. máje 1926 začaly u komunistů 30. dubna večer divadelním představením „ Socializace “ v Dělnickém domě. 1. května se na náměstí před kostelem konal tábor lidu. Poté od 14.00 do 20.00 hodin vystoupilo v Dělnickém domě „ Salonní kvarteto. “ Oslav se účastnily i vesnické organizace strany.⁹¹⁷

Sociální demokraté měli oslavy podobné jako v roce 1925. Projevy na jejich táboru lidu byly zaměřeny proti sociální a kulturní reakci pravice a KSČ.⁹¹⁸

Národní socialisté se svými oslavami 1. máje 1926 začali 29. dubna plenární schůzí strany s již tradičním programem recitací a přijímání nových členů.⁹¹⁹

⁹¹⁴ SD 23.4.1925 s. 2.

⁹¹⁵ DL 8.5.1925 s. 1.

⁹¹⁶ SS 1.5.1925 s. 8.

⁹¹⁷ 23.4.1926 s. 3.

⁹¹⁸ DL 30.4.1926 s. 3. DL 30.5.1926 s. 3.

1. května se tradičně seřadili u hotelu Korbelář, odkud šli v průvodu na náměstí. V průvodu na 1. máje byl nesen organizační prapor a husitské prapory na stranách průvodu. Na táboru lidu vystoupil po zahrání státní hymny řečník Šeplavý z Prahy, který vyzýval členy a sympatizanty strany, aby nepodceňovali význam těchto oslav, protože jsou dokladem pohotovosti socialistického hnutí. Dále promluvil o významu 1. máje.⁹²⁰

Večer 1. května 1926 od 20.00 hodin sehrál dramatický a pěvecký odbor Československé strany socialistické divadelní představení „ Periferie “ od Františka Langra, ve kterém si zahrál i herec Divadla na Vinohradech Zdeněk Štěpánek, rakovnický občan.⁹²¹

V roce 1926 v Rakovníku poprvé slavili 1. máj také národní demokraté a to společně se Sokolem. Oslavy začaly 30. dubna 1926 večer, kdy se konal průvod od Panského mlýna k sokolovně. Poté byla v sokolovně zahrána přehra k opeře „ Libuše, “ po které zahájil oslavy starosta rakovnického Sokola Karel Lukeš,⁹²² následoval projev vzdělavatele Sokola Františka Diepolta⁹²³ k budoucímu VIII. sletu Sokola, po kterém následovala tělocvičná akademie Sokola. 1. května 1926 měli národní demokraté svůj první prvomájový projev od 10.00 hodin v hotelu Schneider. Župní předseda strany Krýzl přednesl postoj a vztah strany k 1. máji. Uvedl, že strana není pro třídní boj, ale pro dohodu všech tříd v národě. Základem pro dosažení tohoto cíle podle něho měla být úcta k sobě, rodině, národu a zákonům.⁹²⁴

V roce 1927 začaly jako již tradičně oslavy 1. máje komunistů 30. dubna 1927 divadelním představením „ Krepink “ pojednávajícím o ruské revoluci v roce 1917. 1. května pokračovaly od 9.30 hodin, kdy se sešli účastníci průvodu před Dělnickým domem, odkud se průvod v 10.00 hodin vydal kolem sokolovny, poté Nádražní ulicí na náměstí v doprovodu alegorického vozu s nápisem „ Hold Leninovi. “ V průvodu nesli 7 praporů a doprovázely ho 2 hudby. Zde se konal od 10.30 hodin tábor lidu s programem: společný boj utlačovaných tříd a národů, jednotná fronta proti kapitalistickému vykořisťování, proti imperialistickým útokům na sovětské Rusko a revoluční Čínu. Tábor lidu zahájil okresní důvěrník strany Tomáš Dušek, referát přednesl Škuthan z Kladna. Po ukončení tábora se účastníci přesunuli před Dělnický dům, kde po zazpívání Internacionály byl průvod rozpuštěn. Poté se od 14.00 hodin konal

⁹¹⁹ 30.6.1926 s. 6.

⁹²⁰ SS 7.5.1926 s. 3.

⁹²¹ SS 30.6.1926 s. 6.

⁹²² Národní demokrat.

⁹²³ Československý socialista.

⁹²⁴ NP 8.5.1926 s. 6.

zahradní lidový koncert kapely pana Srby na zahradě Dělnického domu. Oslav se účastnily i venkovské organizace, které se do Rakovníka přesunovaly pěšími pochody z okolí Rakovníka, prakticky z celého soudního okresu. První proud zahrnoval vesnické organizace z Poddžbánska ze severní části okresu, druhý proud ze západní části z obcí Kněžves, Senomaty a Šanov, třetí proud z Olešné a Chrášťan, čtvrtý proud z Lužné, pátý proud z jižní části okresu z obcí Pavlíkov, Všetaty, Velký (Panoší) újezd, Rousínov a přilehlé obce, šestý proud z jihozápadního směru z obcí Příčina, Petrovice, Brant a přilehlých obcí. Tento proud se v 09.00 hodin spojil U Mýta s průvodem od Pavlíkova, sedmý proud přišel z jihovýchodní části okresu z obcí Pustověty, Lašovice, Ryšín, Chlum a přilehlých obcí, konečně osmý proud šel z východní části okresu z obce Nový Dům a z přilehlých samot.⁹²⁵

Sociální demokraté pravděpodobně v roce 1927 nezačali s oslavami 1. máje již 30. dubna, ale až 1. května, kdy ráno uvítali venkovské organizace a D. T. J. Před desátou hodinou se průvod vydal k Lidovému domu. Průvod na 1. máje zahájili zaměstnanci firmy Stadion, kteří jeli na rudě zdobených kolech, za nimi neslo pod vedením okresního náčelníka Leiskeho 90 členů D. T. J. v krojích prapory, na hlavní standartě byl nápis „ Zdar II. dělnické olympiádě. “ Za nimi šli další členové D. T. J. bez krojů, za nimi sociálně demokratické ženy, poté členové politických organizací strany. Před Lidovým domem se od 10.30 hodin konal tábor lidu s programem: 1. Boj proti hospodářské a kulturní reakci, 2. Boj za světový mír, 3. II. dělnická olympiáda. S projevem měl vystoupit senátor Soukup, ale místo něho nakonec vystoupil František Modráček, dále tajemník Svazu domkářů Vejražka a Šašková z Rakovníka. Řečníci vystoupili proti reakci, kterou viděli ve vládě „ Panské koalice. “ Šašková hovořila k podpoře připravované II. dělnické olympiády. Na konci tábora lidu byla přijata „ Májová rezoluce. “ Na úplný závěr byl tábor lidu ukončen dělnickou hymnou „ Práci čest. “⁹²⁶

Národní socialisté se svými oslavami 1. máje 1927 začali 28. dubna plenární schůzí strany s tradičním programem recitací a přijímání nových členů.

Také 1. května měla oslava národních socialistů tradiční průběh od hotelu „ Korbelař “ po tábor lidu u Mariánského sloupu s proslovem poslance Netolického. Odpoledne se konal koncert v restauraci „ Na Střelnici “ s hudbou Ladislava Adámka, místo původně plánovaného zahradního koncertu na zahradě restaurace kvůli špatnému počasí. Vstupné na slavnost stálo 2,- Kč pro dospělé i děti. Byl pořádán ženskou komisí strany.

⁹²⁵ Prol. 22.4.1927 s. 3. Prol. 6.5.1927 s. 1.

⁹²⁶ DL 22.4.1927 s. 3. DL 6.5.1927 s. 3.

3.6.2. Oslavy 28. října

Oslavy 28. října v tomto období nejvíce v Rakovníku slavili národní demokraté ve spolupráci se Sokolem. Ostatní politické strany se na oslavách podílely v menší míře, vlastní oslavy nepořádaly. Přesněji řečeno se na oslavách prokazatelně podíleli kromě národních demokratů sociální demokraté, českoslovenští socialisté a ČŽOSS. Komunisté tento svátek neslavili prakticky vůbec. U ostatních, v Rakovníku menších stran,⁹²⁷ se prameny nezmiňují, že by se na oslavách podílely.

V roce 1923 začaly oslavy začaly 27. října 1923, když Sokol v Rakovníku pořádal tělocvičnou akademii (cvičení) s předáním diplomů získaných při mezisletových závodech. Zahájil ji starosta Sokola v Rakovníku Klicpera projevem, kde vyzdvihl odkaz 28. října. Poté následovalo cvičení dětí, žen a nakonec mužů. Při akademii probíhal prodej losů na podporu stavby Tyršova domu. 28. října 1923 se konal před radnicí tábor lidu, zahájený starostou města Vaněčkem, který v projevu srovnal příjezd T. G. Masaryka v roce 1918 s příjezdem první zahraniční oficiální zahraniční cesty u spojenců. Dále vystoupil s projevem tajemník Ministerstva národní osvěty Kliment, který také hovořil o odkazu národní revoluce. Následně byl z tábora lidu odeslán pozdravný telegram prezidentu Masarykovi. Ukončen byl koncertem hudebního odboru Sokola od 15.00 hodin v Sokolovně.⁹²⁸ Oslavy organizovala místní osvětová komise.⁹²⁹

Oslavy 28. října 1924 společně pořádali sokolové a Československá obec legionářská. Již 27. října 1924 večer proběhla v sokolovně tělocvičná akademie Sokola s tělocvičnou hrou „ Námorníci. “ Současně se před sokolovnou konal tábor lidu, kde si lidé vzpomněli na zemřelé bojovníky za svobodu. Ráno 28. října 1928 provedl trubačský odbor Sokola budiček po celém městě. Poté v 09.00 hodin vyšel od nádraží na náměstí před radnici průvod sokolů a legionářů. Před radnicí se konal tábor lidu, před jeho zahájením rozvinuli sokolové prapor své jednoty. Řečníci obou pořádajících organizací na něm hovořili o významu 28. října. Po skončení tábora lidu šel průvod od radnice zpět k sokolovně, kde sokolové složili sokolský slib. Poté se od 14.00 hodin konala v sokolovně další tělocvičná akademie.⁹³⁰

⁹²⁷ Myšleno zejména lidovce.

⁹²⁸ NP 3.11.1923 s. 3.

⁹²⁹ Náš směr 26.10.1926 s. 3.

⁹³⁰ NP 18.10.1924 s. 4. NP 15.11.1924 s. 4. Náš směr 24.10.1924 s. 3. Náš směr 7.11.1924 s. 3.

V letech 1925 a 1926 měly oslavy 28. října v Rakovníku poněkud skromnější průběh. V roce 1925 se účastníci oslav sešli u restaurace „ Na Střelnici “ v 09.00 hodin, odtud se vydali průvodem na Husovo náměstí, kde se konal tábor lidu s proslovem spisovatele Krejčího.⁹³¹ O rok později začaly již 27. října večer lampionovým průvodem. O den později pokračovaly slavnostním průvodem legionářů městem ve čtyřstupech za doprovodu hudební kapely a následnou manifestační schůzí v sokolovně s tělocvičnou akademií, kterou vedl vzdělavatel František Diepolt.⁹³²

3.6.3. Oslavy 6. července

Stoupenci Církve československé se 5. července 1924 v 19.00 hodin sešli u hřbitova v Rakovníku a se svým praporem a odznaky vyšli a pokračovali přes Husovo náměstí do městských sadů, kde proběhlo shromáždění u pomníku Mistra Jana Husa. Součástí shromáždění byl i zpěv písní, po kterých promluvil předseda rady starších církve československé, její smíchovské obce, Václav Skála o významu působení Mistra Jana Husa. Poté se průvod posunul k restauraci „ Na Střelnici, “ kde se připojil k průvodu ostatních organizací. Tento velký průvod vyšel od restaurace na Husovo náměstí k radnici, kde pořádalo oslavy vedení města. Na táboru lidu promluvil Augustin Šíp z Plzně o významu Mistra Jana Husa pro český národ. Poté průvod pokračoval do městských sadů k pomníku Mistra Jana Husa.⁹³³ Okna domů byla na počest Mistra Jana Husa vyzdobena a na návrších v okolí vzplály ohně.⁹³⁴ Když průvod procházel kolem Pražské brány, rozezněly se zvony. Přes deštivé počasí se oslav účastnilo značné množství lidí.⁹³⁵ Vedle těchto oslav podnikl Sokol pouť na nedaleký hrad Krakovec.

V podobném duchu probíhaly oslavy tohoto svátku i v dalších letech.

⁹³¹ SS 24.10.1925 s. 8.

⁹³² SS 5.11.1926 s. 4. NP 6.11.1926 s. 4.

⁹³³ NP 5.7.1924 s. 4.

⁹³⁴ Náš směr 11.7.1924 s. 4.

⁹³⁵ SD 19.6.1924 s. 3.

3.6.4. Ostatní oslavy

Ve dnech 16. a 24. srpna 1924 probíhala v Rakovníku oslava dvaceti pěti let trvání národně socialistické strany (československé strany socialistické) na Rakovnicku. 16. srpna 1924 začaly oslavy od 20.00 hodin sehráním hry „ Závrať “ v Lidovém domě. 17. srpna se původně plánované oslavy pro špatné počasí nekonaly. Nahrazeny byly 24. srpna 1924. Začaly promenádním koncertem v městských sadech „ Na Losích “ mezi 10.00 a 12.00 hodinou. Poté od 14.00 hodin pokračovaly průvodem městem s hudbou v doprovodu alegorických vozů. Průvod se vypravil od Šmídova mlýna a šel k restauraci „ Na Střelnici, “ kde se konal tábor lidu. Poté se v této restauraci konala lidová slavnost s tombolou, kolem štěstí a kuželkami. Dále se zde hrálo loutkové divadlo s živými loutkami. Ve 20.00 hodin se konal taneční věneček v Lidovém domě. Součástí oslav byla výstava řemeslnických prací v sále restaurace „ Na Střelnici. “⁹³⁶

Druhou oslavou této strany byla slavnost k 30. výročí založení Československé strany národně socialistické, která se konala ve dnech 23. a 24. července 1927 v restauraci „ Na Střelnici. “ Na slavnosti hrála kapela Ladislava Adámka, člena strany.⁹³⁷

Také komunisté v tomto období pořádali dvě své větší společenské akce. Byla to okresní slavnost KSČ v Rakovníku, pořádaná 28. června 1925. Začala vlastně již 27. června 1925 večer v Dělnickém domě divadelním představením „ Její pastorkyňa. “ 28. června pokračovala od 10.00 hodin přednáškou, od 13.00 hodin probíhala vlastní slavnost na zahradě Dělnického domu, jejíž součástí byla od 15.00 hodin také taneční zábava.⁹³⁸

Druhou byla oslava 10 let proletářské revoluce v Rusku. Konala se 6. listopadu 1927 od 16.00 hodin, kdy v Dělnickém domě v Rakovníku probíhala přednáška na téma: Deset let trvání Sovětského Ruska. Přednášel Elgler z Prahy. Po ní od 20.00 hodin pokračoval program recitacemi básní a koncertem kapely pana Srby.⁹³⁹

⁹³⁶ NS 26.8.1924 s. 2.

⁹³⁷ SS 20.7.1927 s. 3.

⁹³⁸ Prol. 12.6.1925 s. 3.

⁹³⁹ Prol. 5.11.1927 s. 6.

4. Politické poměry v Rakovníku v letech 1927 - 1931

Ve třetím volebním období po vzniku samostatné Československé republiky se i Rakovník dostával do problémů, které zasáhly nejen celou republiku, ale i celý svět. Jednalo se o hospodářskou krizi, která vypukla v roce 1929. Republika i Rakovník se do problémů s ní souvisejících dostávaly až v průběhu roku 1930. Ještě v roce 1929 se do Rakovníka každý týden stěhovalo několik rodin z okolních obcí, hlavně dělnických. Do města šly za vidinou lepší obživy. V této době je průmysl v Rakovníku snadno zaměstnal. Ve městě ještě téměř nebyla nezaměstnanost.⁹⁴⁰ Koncem roku 1929 bylo v Rakovníku 847 volných pracovních míst.⁹⁴¹ Pak se ovšem situace rychle zhoršovala a v srpnu 1930 již v Rakovníku bylo 1.500 nezaměstnaných. Město ani okres neměly finanční prostředky na vytvoření nových pracovních míst pro tyto nezaměstnané. Proto sociální demokraté požádali Ministerstvo sociální péče o poskytnutí finančních prostředků pro stravovací akce pro nezaměstnané.⁹⁴² Protože péče o nezaměstnané byla nedostatečná, nezaměstnaní na Rakovnicku získali od Ministerstva sociální péče 1.000 poukázek na stravování, každou v hodnotě 10,- Kč. Z tohoto počtu bylo určeno 250 poukázek pro nezaměstnané v Rakovníku, zbytek pro ostatní obce.⁹⁴³

V roce 1929 vygradovaly spory uvnitř Komunistické strany Československa v souvislosti s postupující stalinizací strany a dosazením nového vedení kolem Klementa Gottwalda. Rozklad strany se týkal i rakovnické organizace, ze které odešli prakticky všichni významní představitelé dvacátých let.

4.1. Předvolební kampaň a obecní volby roku 1927

Všechny politické strany v Rakovníku se pečlivě připravovaly na nové obecní volby. Nejsilnější politická strana ve městě, kterou byla Československá strana národně socialistická, obhajovala post starosty města. Ve své předvolební brožuře nejprve vyložila, co pro občany města udělala, poté co pro ně v následujícím období udělá.⁹⁴⁴

⁹⁴⁰ DL 11.1.1929 s. 2.

⁹⁴¹ DL 31.1.1930 s. 2.

⁹⁴² DL 8.8.1930 s. 2.

⁹⁴³ DL 10.10.1930 s. 2.

⁹⁴⁴ SOkA Rakovník. Fond Vaněček Čeněk. Osobní fond. Karton č. 1. Předvolební brožura národních socialistů před obecními volbami v roce 1927 pod názvem Města Rakovníka čtyři léta minulá a čtyři léta budoucí.

Co strana udělala:

- opatřila dělníkům práci a chleba,
- snížila vysoké přírážky živnostenstvu, v roce 1922 činily 850%, v roce 1927 je snížily na 300%,
- podpořila stavební výstavbu bytů, obec má 500 žádostí o byt. Vaněček prosadil prodej státních stavebních losů za 5 milionů korun, za které město postavilo 4 domy v lokalitě „ Na Sekyře “ s 50 byty pro státní zaměstnance. Dále bylo po intervenci Vaněčka postaveno 7 domů pro železničáře se 102 byty. Celkem bylo v letech 1923 – 1927 postaveno v Rakovníku 183 bytů. Dále bylo v letech 1919 - 1923 postaveno v Rakovníku 213 rodinných domů, dalších 100 domů bylo ve výstavbě díky hypotéce získané městem,
- strana se postarala o vybudování kasáren pro 301. dělostřelecký pluk za 15 milionů Kč, viděla v tomto projektu příležitost pro místní podnikatele, živnostníky i dělníky,
- díky Vaněčkovi získalo město z pozemkové reformy 819 ha lesů z panství Fürstenberků (Olešenské lesy) k již městem vlastněným 315 ha lesů. Dále z pozemkové reformy město získalo dvůr (statek) Olešná s 85 ha půdy a dvůr Hořesedly se 70 ha půdy.

Co strana v budoucnu zařídí:

- město provede přípravu na vybudování kanalizace a vodovodu města,
- zasadí se dokončení elektrizace města,
- zasadí se o stavbu nové budovy Obchodní školy s Rodinnou školou pro ženská povolání,
- město zřídí chorobinec,
- město zlepší komunikace,
- město bude bojovat proti lichvě s pozemky,
- město bude pečovat o chudé,
- město se bude dobře starat o obecní zaměstnance.

Národní socialisté tedy všechny úspěchy předchozích let vydávali za své úspěchy. Do budoucna slibovali výhody zejména úředníkům, tedy těm, na které jako své potenciální voliče cílili.

Komunistická strana Československa ve svém předvolebním letáku vysvětlovala, proč volit právě ji:⁹⁴⁵

- 1) Ostatní strany se chovají protilidově, hlavně občanské.
- 2) Spoluvinný jsou i socialistické strany, protože brání vytvoření jednotné fronty, čímž není možné zabránit protilidové politice občanských stran.
- 3) Buržoazní vláda vede jednání s Římem (papežskou kurií). Podle dohody má zvítězit papež nad Husem.
- 4) Buržoazie chce sovětské Rusko zničit rozpoutáním strašlivé války.

Dále se KSČ v Rakovníku ostře vymezila proti Vaněčkovi, že je naoko socialista, ale ve skutečnosti je stoupencem buržoazie. Stavěla se tedy do obranné pozice utlačované strany a zároveň jediné, která může a chce občanům pomoci.

Československá národní demokracie se stavěla do pozice odpovědné strany, která chce městu pomoci zodpovědnou prací. Ve svém předvolebním plakátu nejprve představila heslo Aloise Rašína: „ Pracuj a šetři. “

Dále v něm uvedla, že „ Pokud budou volit voliči Československou národní demokracii, vyšlou na radnici lidi způsobilé, poctivé, dobré hospodáře a odborníky, kteří se řídí při svých činech jen prospěchem obce a občanstva. Nejvyšším rozkazem strany je blaho národa a pevné vybudování státu jako státu národního. “⁹⁴⁶

V listu Nové proudy strana před volbami slibovala, že strana zajistí, aby úředníci byli dosazováni na služební místa podle svých schopností, ne podle protekce. Dále byli proti podle nich špatnému hospodaření v obecních lesích a statcích.⁹⁴⁷

⁹⁴⁵ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 166. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1927 – 1928. Předvolební leták KSČ před obecními volbami v roce 1927.

⁹⁴⁶ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 166. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1927 – 1928. Předvolební plakát Československé národní demokracie.

⁹⁴⁷ NP 15.10.1927 s. 3.

Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská přišla před volbami s poněkud úsměvným heslem: „Nikdo vám nepomůže, nepomůžete-li si sami. Proto volte Československou živnostensko-obchodnickou stranu středostavovskou.“

Spolek majitelů domů, který šel do voleb pod názvem Nepochitická skupina majitelů domů a sdružených poplatníků šel do voleb s hesly: „Obec nepotřebuje politiků, ale prozíravých hospodářů.“ a „Politický straník má na paměti prospěch své strany, ne obce, proto volit Sdružené poplatníky.“⁹⁴⁸

Předvolební leták, plakát, nebo brožura sociálních demokratů se nedochovaly.

Volby do obecního zastupitelstva v Rakovníku se konaly 16. října 1927. Bylo při nich odevzdáno celkem 5.900 platných hlasů, volební číslo mělo hodnotu 160 hlasů. Výsledky v Rakovníku byly následující:⁹⁴⁹

strana	hlasy	mandáty
Československá strana národně socialistická	2.128	14
KSČ	1.401	8
Československá strana sociálně demokratická dělnická	882	5
Československá národní demokracie	524	3
Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská	281	2
Nepochitické skupiny majitelů domů a sdružených poplatníků	276	2
Československá strana lidová	221	1
Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu	126	1
Strana slovanských národních socialistů	61	--

⁹⁴⁸ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 166. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1927 – 1928. Předvolební leták Nepochitické skupiny majitelů domů a sdružených poplatníků.

⁹⁴⁹ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 166. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1927 – 1928. Zápis o volbě obecního zastupitelstva v Rakovníku 16.10.1927.

Obecní volby v roce 1927 skončily naprostým vítězstvím národních socialistů, kteří získali téměř o 1000 hlasů více než v roce 1923. Tento úspěch jim přinesl zisk 14 mandátů, tedy o 5 více než v roce 1923. Byli jedinou stranou, která si oproti roku 1923 polepšila. Komunisté získali o více než 100 hlasů více než v roce 1923, ale vzhledem k nárůstu počtu obyvatel ztratili 2 mandáty. Ze stejného důvodu ztratili národní demokraté, ČŽOSS a Spolek majitelů domů po jednom mandátu. Celkově si tedy levice o tři mandáty polepšila.

Pokud jde o volby v soudním okrese Rakovník, byly výsledky obecních voleb v roce 1927 v porovnání s rokem 1923 následující:⁹⁵⁰

strana	obecní volby 1927		obecní volby 1923
	hlasy	obce ⁹⁵¹	hlasů
Československá strana sociálně dem. dělnická	4.011	25	3.026
Rep. strana zemědělského a malorolnického lidu	3.410	24	3.252
Československá strana národně socialistická	3.320	17	1.991
KSČ	2.425	7	2.944
ČŽOSS	677	10	609
Československá národní demokracie	729	5	876
Československá strana lidová	221	2	257
Sdružené občanské kandidátky v obcích	860	2	461

Ve volbách v soudním okrese Rakovník se sociální demokraté opět bezpečně vrátili na pozici nejsilnější strany okresu. Ovšem největší nárůst hlasů zaznamenali národní socialisté, kteří kromě výrazného vzestupu v Rakovníku posílili i v ostatních obcích. V okresním

⁹⁵⁰ Naše stráž 9.10.1931 s. 4, 5.

⁹⁵¹ Počet obcí, v nichž strana v roce 1927 kandidovala.

měřítka dál pokračoval propad národních demokratů, kteří mimo okresní město ztráceli i své poslední pozice.

V sousedních Lounech proběhly obecní volby 6. března 1927 s následujícími výsledky:⁹⁵²

Strana	hlasů 1923	hlasů 1927
Československá strana národně socialistická	1.608	1.632
Československá národní demokracie	1.556	1.588
KSČ	1.735	1.750
Československá strana sociálně dem. dělnická	225	354
ČŽOSS	583	524
Československá strana lidová	332	393
Rep. strana zemědělského a maloroľnického lidu	229	141
Národní strana práce	---	319
Spolek majitelů domů	---	218

Z uvedeného přehledu výsledků voleb v Lounech je patrné, že v tomto městě si i nadále udržovali silnou pozici národní demokraté, národní socialisté a komunisté. Sociální demokraté sice již obnovili ve městě místní organizaci strany, ale jejich volební výsledky byly i nadále velmi slabé.

Po volbách následovala volba vedení města, která se uskutečnila na radnici v Rakovníku 31. října 1927.

⁹⁵² NP 12.3.1927 s. 1.

Volbu řídil nejstarší zastupitel Antonín Urban. Žádná volební skupina nevznesla nárok na funkci I. či II. náměstka starosty a z tohoto důvodu probíhala volba vedení města všemi zastupiteli.

Jako první byl volen starosta. Před volbou nebyl nikdo oficiálně navržen. Při volbě bylo odevzdáno všech 36 lístků. Z nich 27 hlasů získal národní socialista Čeněk Vaněček, Antonín Urban získal 8 hlasů a jeden lístek byl prázdný. Starostou byl tedy zvolen Čeněk Vaněček, který volbu přijal.

Poté následovala volba I. náměstka starosty. Opět nebyl nikdo předem navržen. Při volbě bylo odevzdáno všech 36 lístků. Z nich získal sociální demokrat Antonín Urban 27 hlasů, 9 lístků bylo prázdných. I. náměstkem starosty byl zvolen Antonín Urban, který volbu přijal.

Volby vedení pokračovaly volbou II. náměstka starosty. Opět nebyl nikdo předem navržen. Při volbě bylo odevzdáno opět 36 lístků. 27 hlasů při volbě obdržel národní demokrat Vendelín Majer, stavitel. 9 lístků bylo prázdných. Volbu přijal.

Před volbou radních vytvořili národní socialisté a sociální demokraté volební sdružení, stejně se zachovaly i občanské strany, které vytvořily druhou volební skupinu, která se skládala ze zástupců Československé národní demokracie, ČŽOSS, Spolku majitelů domů, Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu a Československé strany lidové. Mimo volební skupiny zůstali komunisté. Obě volební skupiny se svým sdružením do volební skupiny snažily získat pro svou volební skupinu co nejvíce mandátů. Ty se přidělovaly podle celkového zisku hlasů pro skupinu, mandáty si pak uvnitř volební skupiny rozdělily podle počtu získaných hlasů jednotlivé strany podle výsledků ve volbách. Volební skupina národních socialistů a sociálních demokratů po součtu hlasů pro obě strany získala 6 mandátů radních (včetně starosty a I. náměstka). Skupina občanských stran získala 3 mandáty v radě (včetně II. náměstka). Konečně osamoceným komunistům připadly podle počtu získaných hlasů při volbách 3 mandáty v radě. Vzhledem k tomu, že národní socialisté získali ve volbách téměř trojnásobek hlasů i zastupitelů oproti sociálním demokratům, získali ze šesti radních pro svou volební skupinu čtyři radní. Kromě starosty Vaněčka to byli ještě Antonín Hodek, Josef Procházka a Václav Brt. Členem rady za sociální demokraty se stal kromě I. náměstka starosty Urbana ještě Hugo Frankenstein. Za občanské strany byli do rady zvoleni kromě II. náměstka starosty Majera ještě František Kraus ze Spolku majitelů domů a sdružených poplatníků a Josef Nápravník za živnostenskou stranu. Konečně za třetí skupinu,

za KSČ byli radními zvoleni Josef Jirgl, Václav Čadek a Stanislav Gebhart. Každá skupina si radní ze svých řad volila sama.⁹⁵³

3 radní KSČ odmítli vzít na starost přidělené rezorty, protože chtěli mít na starosti chudinskou oblast, která jim ale nebyla přidělena, proto odmítli dělat cokoli jiného.⁹⁵⁴

Během volebního období došlo ve složení zastupitelstva i užšího vedení města k několika změnám.

Počátkem roku 1928 zemřel II. náměstek starosty, národní demokrat Vendelín Majer. Místo něho byl zvolen II. náměstkem starosty národní demokrat Zdeněk Zeman, primář Masarykovi nemocnice v Rakovníku. Ten se stal zastupitelem až na jednání zastupitelstva 16. února 1928, kde byl současně zvolen II. náměstkem starosty.⁹⁵⁵

15. října 1928 dala KSČ městskému úřadu na vědomí, že odvolala Františka Laitnera z obecního zastupitelstva, protože musel vystoupit z KSČ na nátlak školní rady. Místo něj strana nominovala Františku Lincovou, choť dělníka.⁹⁵⁶

22. května 1929 oznámil svou rezignaci na místo v zastupitelstvu z důvodu „vlastního zaneprázdnění“ sociálně demokratický zastupitel Josef Jícha. Byl nahrazen náhradníkem v pořadí Ludvíkem Slapničkou, sociálním demokratem.⁹⁵⁷

V souvislosti s rozpadem KSČ a vznikem Komunistické opozice požádala KSČ Okresní úřad v Rakovníku o vyloučení svých bývalých zastupitelů Václava Čadka a Stanislava Gebharta z městského zastupitelstva, protože již nebyli členy KSČ. Okresní úřad v Rakovníku vyhověl žádosti Komunistické strany Československa, sekce III. internacionály na vyloučení Václava Čadka a Stanislava Gebharta z městského zastupitelstva v Rakovníku.

⁹⁵³ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 166. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1927 – 1928. Zápis o volbě obecního starosty, náměstků a radních v Rakovníku, konané v pondělí dne 31. října 1927.

⁹⁵⁴ SS 25.11.1927 s. 4.

⁹⁵⁵ SOkA Rakovník, AMR. Kniha č. 401. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1927 – 1930. Zápis z 16.2.1928.

⁹⁵⁶ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 166. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1927 – 1928. Dopis výkonného výboru místní politické organizace KSČ v Rakovníku Městskému úřadu v Rakovníku z 15.10.1928.

⁹⁵⁷ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 166. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1927 – 1928. Dopis sociálně demokratického zastupitele Josefa Jíchy Městskému úřadu v Rakovníku z 22.5.1929.

Každému z nich napsal: „ Uznal, že Komunistické straně Československa, sekci III. internacionály příspěvky ... neplatíte a nemáte v úmyslu platiti, ježto uznáváte za oficiální komunistickou stranu zvanou opozice. “ Oba nebyli členy KSČ od počátku roku 1930 a oba uvedli, že z KSČ vystoupili k 1. lednu 1930.⁹⁵⁸ Oba se vyloučení ze zastupitelstva bránili již v březnu 1931, když uvedli, že mohou prokázat legitimaci, že jsou dosud členy komunistické strany. „ Že však právě tak jako veliká spousta voličů této strany, nespokojená s jejím vedením, jsme dnes v opozici, což se stalo v celé republice a ještě nikde nebyli oni zvolení členové do městského zastupitelstva zbavování svých funkcí. “ Odkázali se na Kladno, kde 11 ze 13 komunistických zastupitelů bylo členy komunistické opozice a nikdo je ze zastupitelstva neodvolal.⁹⁵⁹

Komunistická strana Československa ovšem byla silně oslabená a delší dobu hledala nástupce za vyloučené zastupitele. Na kandidátce KSČ z roku 1927 byl totiž na dalším místě náhradníka na 13. místě Alois Pichner, který ovšem z KSČ vystoupil, stejně jako číslo 14 na kandidátce – Karel Doubek. Kandidát číslo 15 Emil Smitka z KSČ také vystoupil a byl již v roce 1931 sociálním demokratem.⁹⁶⁰ Na původní kandidátce KSČ prakticky nebylo možno nalézt možné náhradníky za odstoupivší nebo vyloučené zastupitele za KSČ. Problém vyřešily nové obecní volby v roce 1931.

4.2. Práce nového zastupitelstva a problémy Rakovníka do voleb do okresního a zemského zastupitelstva v roce 1928

Již krátce po svém zvolení se nové zastupitelstvo muselo zabývat stavbou nové budovy pro Masarykovu obchodní školu v Rakovníku, protože původní budova již kapacitně nevyhovovala i proto, že se předpokládalo rozšíření této školy i na školu rodinnou. Stavba školy byla zadána firmě Náprstek z Rakovníka za cenu 2.241.285,45 Kč. Proti tomuto záměru se postavily občanské strany a KSČ, nicméně národní socialisté a sociální demokraté měli

⁹⁵⁸ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 166. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1927 – 1928. Rozhodnutí Okresního úřadu v Rakovníku z 15.7.1931 č. 23.423/31.

⁹⁵⁹ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 166. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1927 – 1928. Protokol sepsaný na Městském úřadu v Rakovníku s Václavem Čadkem a Stanislavem Gebhartem 27.3.1931.

⁹⁶⁰ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 166. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1927 – 1928. Dopis starosty Vaněčka Okresnímu úřadu v Rakovníku z 28.3.1931 pod Č.j. 10329/30.

společně v novém zastupitelstvu většinu 22 hlasů z 36 a svůj návrh prosadili.⁹⁶¹ Na stavbu školy si město půjčilo 2 miliony Kč se souhlasem Okresní správní komise v Rakovníku. K tomu si půjčilo ještě 1 milion Kč na koupi statků v Hořesedlích a Olešné.⁹⁶² K tomu aakovnická spořitelna k 10. výročí založení ČSR věnovala městu 1 milion Kč na stavbu budovy Masarykovi obchodní školy. Okresní správní komise se zavázala podporovat tuto školu po dobu 50 let částkou 35.000,- Kč ročně.⁹⁶³

Vzhledem k tomu, že v roce 1927 přesáhl počet obyvatel Rakovníka 10.000, muselo městské zastupitelstvo přistoupit k přeměně Místní osvětové komise v Rakovníku na Městský osvětový sbor v Rakovníku. Ten se v dalších letech podílel společně s okresním osvětovým sborem na organizaci společenských událostí a oslav v Rakovníku. Po jednom členu do tohoto sboru jmenovaly všechny politické strany, které měly své zástupce v městském zastupitelstvu. Pouze KSČ odmítla svého člena vyslat do tohoto sboru. Po jednom zástupci tedy ve sboru měly:

Československá strana národně socialistická,

Československá sociálně demokratická strana dělnická,

Československá národní demokracie,

ČŽOSS,

Československá strana lidová,

Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu.

Dále po jednom členu vyslaly do městského sovětového sboru následující spolky a korporace:

Tělocvičná jednota Sokol,

Jednota Československé obce legionářské,

D. T. J.,

Ochotnická jednota Tyl,

Pěvecko-hudební spolek Vítězslav Novák,

⁹⁶¹ Naše slovo 30.3.1928 s. 3. SOkA Rakovník, AMR. Kniha č. 401. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1927 – 1930. Zápis z 16.2.1928.

⁹⁶² Naše slovo 6.4.1928 s. 2.

⁹⁶³ Naše slovo 9.3.1928 s. 2.

Dělnická akademie,
Muzejní spolek,
Kulturní komise Československé strany národně socialistické,
Měšťanská škola,
Vyšší státní reálka,
Masarykova obchodní škola,
Rolnická škola,
Živnostenské školy pokračující,
městský knihovník,
jednoho zástupce vyslaly společně chlapecká a dívčí škola v Rakovníku.

Celkem měl tedy Městský osvětový sbor v Rakovníku 21 členů.

Již v roce 1923 vypukl vleklý spor mezi starostou Vaněčkem a komunistou Josefem Jirglem. Po volbách v roce 1923 byl Josef Jirgl referentem chudinské komise města. Starosta Vaněček mu dal k podpoře chudých občanů vkladní knížku s 10.000,- Kč. Ovšem Jirgl tuto finanční částku použil před volbami v roce 1927 proti Vaněčkovi s tím, že Vaněček ho touto vkladní knížkou chtěl podplatit. Celá věc skončila u soudu, kde byl Jirgl odsouzen pro spáchání přestupku proti bezpečnosti cti ke dvěma dnům vězení, nebo pokutě 200,- Kč. KSČ rozsudek považovala za perzekuci dělnického hnutí.⁹⁶⁴ Jirgl se proti rozsudku odvolával, ovšem u odvolacího soudu nakonec vzal svá nařčení zpět a přiznal svou vinu.⁹⁶⁵

Ke změně došlo také na postu okresního hejtmána. K 30. listopadu 1928 odešel z tohoto postu František Malza, který se stal hejtmánem v Chrudimi. Nahradil ho Rudolf Vltavský, který do Rakovníka přišel z Plané.⁹⁶⁶ Jeho příchod se však opozdil a do funkce nastoupil až od 1. února 1929.⁹⁶⁷ Během dvouměsíčního období před příchodem Vltavského, kdy došlo ke zrušení Okresního úřadu v Křivoklátě a jeho připojení k úřadu v Rakovníku, hejtmána zastupoval vrchní komisař Jiří Pospíšil.⁹⁶⁸

⁹⁶⁴ DL 23.12.1927 s. 2.

⁹⁶⁵ Naše slovo 29.5.1928 s. 4.

⁹⁶⁶ NP 8.12.1928 s. 5.

⁹⁶⁷ Naše slovo 1.2.1929 s. 2.

⁹⁶⁸ DL 21.12.1928 s. 2.

10. října 1928 byl založen Okresní samosprávný sbor v Rakovníku, který měl řešit veřejné potřeby a úkoly. Jeho předsedou byl zvolen agrárník František Pánek. Sociální demokraté jeho volbu neuznali, protože jejich strana v posledních obecních volbách získala na okrese nejvíc hlasů i mandátů (141 ku 140 agrárníků). Přesto sociální demokraté měli v tomto sboru z 11 zástupců jen 2 a bez funkcí, agrárníci 4 zástupce včetně předsedy sboru. Okresní samosprávný sbor totiž volili starostové obcí a těch měli agrárníci na okrese víc než sociální demokraté.⁹⁶⁹

4.3. První volby do okresního a zemského zastupitelstva a ustavení prvního okresního zastupitelstva

V roce 1927 schválil parlament Československé republiky změnu správního uspořádání republiky, při kterém byly zrušeny župy a tím župní systém uspořádání státu. Místo nich bylo zavedeno zemské uspořádání státu.⁹⁷⁰ Rakovník se stal součástí Země české. Zároveň byly zrušeny okresní správní komise, které byly celé jmenované. Nahrazeny byly okresními zastupitelstvy. Ty byly ze dvou třetin volené a z jedné třetiny jmenované. Termín voleb do obou zastupitelstev byl stanoven na 2. prosince 1928. Výsledky obou voleb v Rakovníku byly následující:⁹⁷¹

⁹⁶⁹ DL 10.12.1928 s. 2. Naše stráž 19.10.1928 s. 7.

⁹⁷⁰ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2005, s. 405.

⁹⁷¹ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 168. Volby do okresního a zemského zastupitelstva. Úředně vydaný výsledek voleb do okresního a zemského zastupitelstva v Rakovníku 2.12.1928.

Strana	okres⁹⁷²	země⁹⁷³
Československá strana národně socialistická	1.748	2.029
Československá sociálně demokratická str. dělnická	1.145	1.029
KSČ	889	870
Československá národní demokracie	577	574
ČŽOSS	568	386
Československá strana lidová	235	199
Republikánská str. zemědělského a maloroľnického lidu	154	184
DNSAP (německá nacionálně socialist. strana)	---	29
Němečtí sociální demokraté	---	43
DNP (němečtí nacionalisté)	---	9
Bund der Landwirte (německý svaz zemědělců)	---	4
Deutsche gewerbe Partei (německá živnostenská str.)	---	8
DCV (němečtí křesťanští sociálové)	---	22

V okrese Rakovník byly výsledky voleb do zemského zastupitelstva 2. prosince 1928 následující:⁹⁷⁴

⁹⁷² Počet získaných hlasů do okresního zastupitelstva.

⁹⁷³ Počet získaných hlasů do zemského zastupitelstva.

⁹⁷⁴ Naše slovo 7.12.1928 s. 2.

Volby do zemského zastupitelstva

Strana	S.o.R.⁹⁷⁵	S.o.Kř.⁹⁷⁶	Pol. o. Rak.⁹⁷⁷
Čs. sociálně demokratická strana dělnická	4.717	2.612	7.329
Rep. str. zemědělského a malorol. lidu	3.807	1.628	5.435
Československá str. národně socialistická	3.813	1.156	4.969
KSČ	2.467	2.409	4.876
ČŽOSS	1.024	561	1.585
Československá národní demokracie	989	232	1.221
Československá strana lidová	830	343	1.173

Vládní strany (občanské) v okrese Rakovník získali 9.914 hlasů, opozice 17.174 hlasů.

V okrese Rakovník byly výsledky voleb do okresního zastupitelstva 2. prosince 1928 následující:⁹⁷⁸

⁹⁷⁵ Soudní okres Rakovník.

⁹⁷⁶ Soudní okres Křivoklát.

⁹⁷⁷ Politický okres Rakovník.

⁹⁷⁸ Naše slovo 7.12.1928 s. 2.

Volby do okresního zastupitelstva

Strana R.⁹⁸¹	S.o.Kř.⁹⁷⁹	S.o.R⁹⁸⁰	P. o.
Čs. sociálně demokratická strana dělnická	2.800	5.146	7.946
Republikánská str. zemědělského a malorol. lidu	1.562	3.979	5.541
KSČ	2.435	2.569	5.004
Československá str. národně socialistická	967	3.348	4.315
Československá národní demokracie	239	1.003	1.242
ČŽOSS	666	1.257	1.923
Československá strana lidová	???	802	???

Vládní strany (občanské) v okrese Rakovník získali 9.559 hlasů, opozice 17.436 hlasů. Volby tedy skončily vítězstvím opozičních stran, stejně jako v celostátním měřítku.⁹⁸²

Pro porovnání uvádím výsledky voleb do okresního a obecního zastupitelstva v okrese Louny 2. prosince 1928 s porovnáním s parlamentními volbami v roce 1925:⁹⁸³

Strana	1925⁹⁸⁴	okres 1928	země 1928	+/-⁹⁸⁵
Národní demokraté	2.635	2.934	2.920	+ 286
Agrárníci	5.813	8.876	5.680	+ 63
ČŽOSS	2.026	1.516	1.589	- 510
Lidovci	910	852	808	- 58
Nár. socialisté + Národní str. práce	4.549	4.611	5.018	+ 62
Sociální demokraté	1.619	2.772	2.434	+1.153
KSČ	7.386	5.270	4.810	- 2.116

⁹⁷⁹ Soudní okres Křivoklát.

⁹⁸⁰ Soudní okres Rakovník.

⁹⁸¹ Politický okres Rakovník.

⁹⁸² Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2005, s. 407.

⁹⁸³ NP 8.12.1928 s. 1.

⁹⁸⁴ Počet hlasů ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1925.

⁹⁸⁵ Zisk nebo ztráta hlasů oproti volbám do Poslanecké sněmovny v roce 1925.

Z výsledků voleb v okrese Louny je patrné, že vývoj byl v obou městech v některých ohledech podobný. Na Lounsku došlo ke značnému propadu u komunistů a k výraznému vzestupu sociálních demokratů. Na Rakovnicku je takový vývoj více patrný až u parlamentních voleb v roce 1929. Nicméně na Lounsku se výrazně zvedala předtím téměř zničená sociální demokracie z mnohem nižších čísel než v Rakovníku. Hlavní rozdíl mezi oběma městy zůstal v podpoře národních demokratů. Na Rakovnicku národní demokraté výrazně zaostávali ve volebních výsledcích za všemi třemi levicovými stranami. Na Lounsku zaostávali pouze za komunisty a národními socialisty a byly zde s přehledem nejsilnější občanskou stranou, pokud pomineme agrárníky, kteří své hlasy sbírali zejména v menších obcích.

Po přepočtu hlasů na mandáty a přidělení třetiny jmenovaných hlasů bylo složení okresního zastupitelstva okresu Rakovník následující:⁹⁸⁶

Strana	zvoleno členů	jmenováno členů	celkem členů
Sociální demokracie	5	2	7
Agrárníci	4	3	7
KSČ	3	0	3
Národní socialisté	2	1	3
Národní demokraté	1	1	2
ČŽOSS	1	1	2

Okresní zastupitelstvo v Rakovníku mělo celkem 24 členů, z toho 8 jmenovaných a 16 zvolených.

Za sociální demokraty se členy Okresního zastupitelstva v Rakovníku stali:

⁹⁸⁶ SOkA Rakovník, Fond OÚ Rakovník, kniha č. K 6, Zápisník o schůzích okresního zastupitelstva v Rakovníku od 7.2.1929 do 28.11.1930.

Karel Markup, odborný učitel ve Slabcích, byl zvolený

Josef Dušek, textilník v Roztokách u Křivoklátu, byl jmenovaný

Jaroslav Startl, ředitel Obchodní školy v Rakovníku, byl jmenovaný

Josef Klátil, ředitel dělnického konzumu v Rakovníku, byl zvolený

Rudolf Mareš, dílenský státních drah v Sýkořici, byl zvolený

Antonín Vaněk, skladník v Roztokách u Křivoklátu, byl zvolený

Václav Mikšovic, domkář z Krupé, byl zvolený

Za agrárníky se členy Okresního zastupitelstva v Rakovníku stali:

Josef Kačer, statkář ve Všetatech, byl jmenovaný

Jaroslav Ryba, rolník v Senomatech, byl jmenovaný

Karel Rohla, rolník ve Skryjích, byl jmenovaný

Gustav Šíma, rolník v Újezdu nad Zbečnem, byl zvolený

Cyril Vitner, rolník ve Hředlích, byl zvolený

Antonín Polívka, rolník z Chrášťan, byl zvolený

Rudolf Vostatek, domkář ze Šanova, byl zvolený

Za KSČ se členy Okresního zastupitelstva v Rakovníku stali:

Adolf Hamouz, domkář v Pavlíkově, byl zvolený

Karel Kuna, horník z Nového Jáchymova, byl zvolený

Tomáš Dušek, železniční zřízenec z Rakovníka, byl zvolený

Za národní socialisty se členy Okresního zastupitelstva v Rakovníku stali:

Karel Rais, ředitel Okresní nemocniční pojišťovny v Rakovníku, zvolený

Jan Maruška, domkář z Pavlíkova, byl zvolený

Jan Sklenář, praktický lékař v Rakovníku, byl jmenovaný

Za národní demokraty se členy Okresního zastupitelstva v Rakovníku stali:

Ferdinand Ulrich, obchodník v Rakovníku, byl zvolený

Rudolf Franěk, rolník v Kněževsi, byl jmenovaný

Za ČŽOSS se členy Okresního zastupitelstva v Rakovníku stali:

Václav Zábranský, stavitel z Kněževse, byl zvolený

Rudolf Valenta, majitel cementárny v Sýkořici, byl jmenovaný.

Při zasedání první schůze okresního zastupitelstva 7. února 1929 Josef Klátil sdělil, že ve volbách do okresního zastupitelstva bylo zapotřebí při započtení jmenovaných členů pro zvolení jednoho zástupce za sociální demokraty 1.140 hlasů, jednoho zástupce agrární strany 797 hlasů, pro zvolení jednoho národního demokrata 623 hlasů. Tím demonstroval nespravedlivé rozdělení jmenovaných členů zastupitelstva mezi strany vládní koalice a opozici. Dále se sociální demokraté vyslovili proti vládnímu nařízení č. 190/1928 a proti zákonu č. 77/1927, neboť oba dokumenty omezovaly pravomoci okresního zastupitelstva ve prospěch hejtmána a zemského prezidenta. Dále žádali obnovit soudní okres Křivoklát, ale ten již obnoven nebyl.⁹⁸⁷

Poté proběhla volba okresního výboru, která ovšem byla později zrušena. V tomto prvním výboru se stali členy za sociální demokraty Klátil a Mareš, za agrárníky Ryba a Šíma, za KSČ Kuna, za národní demokraty Ulrich, za ČŽOSS Zábranský a za národní socialisty Rais.⁹⁸⁸

1. srpna 1929 se konala opakovaná volba členů výboru okresního zastupitelstva. 24 členů okresního zastupitelstva zvolilo 15 členů výboru, ve kterém zasedlo 5 sociálních demokratů, 3 národní socialisté, 3 agrárníci, 2 komunisté a po 1 členu v něm měli

⁹⁸⁷ DL 15.2.1929 s. 2.

⁹⁸⁸ DL 15.2.1929 s. 4.

živnostenská strana, národní demokraté a lidovci. Starostou zastupitelstva byl zvolen sociální demokrat Josef Klátil, jednatelem agrárník Cyril Vitner ze Hředel.⁹⁸⁹

Okresní nemocenská pojišťovna v Rakovníku byla dlouhodobě pod vlivem levicových stran, což se nelíbilo zejména agrárníkům, kteří si založili v Rakovníku pobočku své vlastní nemocenské pojišťovny. Do okresní nemocenské pojišťovny byli v dubnu 1929 zemským úřadem jmenováni členové představenstva. Z nich byli 4 sociální demokraté, 4 národní socialisté, 1 lidovec a 3 zástupci zaměstnavatelů (1 z ČŽOSS a 2 národní demokraté).⁹⁹⁰ Za pojištěnce navrhla nemocenská pojišťovna do představenstva po třech sociálních demokratech, národních socialistech a komunistech.⁹⁹¹ Komunisté se členy vedení patrně nestali. Starostou pojišťovny byl na ustavující schůzi zvolen opět národní socialista, tentokrát Regál. Ve volbě porazil sociálního demokrata Grubnera o 1 hlas. Místostarostou byl zvolen člen ČŽOSS Kašpar.⁹⁹² V dozorčím výboru pojišťovny byli za pojištěnce 2 národní socialisté, 1 sociální demokrat a dále v něm bylo 9 zástupců zaměstnavatelů. Do rozhodčího soudu byli jmenováni za pojištěnce 3 národní socialisté a 3 sociální demokraté a 6 zástupců zaměstnavatelů.⁹⁹³ V roce 1929 měla pojišťovna schodek 250.969,87 Kč. Pojišťovna spolupracovala s 18 lékaři a 6 zubními technikami. Měla 16 zaměstnanců. Spravovalo ji představenstvo a dozorčí výbor. V představenstvu a dozorčím výboru byly zastoupeny všechny politické strany na Rakovnicku kromě KSČ.⁹⁹⁴

Na příkladu počtu pojištěnců u nemocenské pojišťovny lze dobře ukázat dopad hospodářské krize na zaměstnanost na Rakovnicku. Na konci dvacátých let byl vývoj počtu pojištěnců u této pojišťovny následující:⁹⁹⁵

rok	počet pojištěnců
1929	7.477
1930 (červen)	7.092
1930 (prosinec)	5.504.

⁹⁸⁹ DL 9.8.1929 s. 3.

⁹⁹⁰ DL 29.4.1929 s. 6.

⁹⁹¹ Naše slovo 29.4.1929 s. 2.

⁹⁹² DL 10.5.1929 s. 2.

⁹⁹³ DL 29.4.1929 s. 6.

⁹⁹⁴ NP 14.6.1930 s. 4.

⁹⁹⁵ Pokrokový týdeník (dále PT) 8.5.1931 s. 3. NP 14.6.1930 s. 4. Naše slovo 13.6.1930 s. 2.

4.4. Parlamentní volby roku 1929 v Rakovníku

Na 27. října 1929 byly vypsané nové volby do Poslanecké sněmovny i Senátu v důsledku rozpadu dosud vládnoucí vlády panské koalice. O vypsání voleb v předčasném termínu bylo rozhodnuto po špatných výsledcích většiny stran „ Panské koalice “ s výjimkou agrárníků.⁹⁹⁶ Ovšem i parlamentní volby přinesly porážku většiny stran „ Panské koalice, “ oslabili také komunisté.⁹⁹⁷

Z Rakovnicka se objevili kandidáti na kandidátkách politických stran jak do Poslanecké sněmovny, tak do Senátu. Kromě Čenka Vaněčka nikdo další z kandidátů z Rakovnicka nebyl na kandidátkách postaven na volitelných místech, což je patrné z následujícího výčtu kandidátů z Rakovnicka.⁹⁹⁸

Kandidáti do Senátu z Rakovnicka v roce 1929:

Za národní socialisty kandidoval na 1. místě Čeněk Vaněček, starosta Rakovníka.

Za národní demokraty kandidovali na 5. místě Josef Typolt, rolník z Nesuchyně a Ferdinand Ulrich, obchodník v Rakovníku na 11. místě kandidátky.

Za KSČ kandidoval na 11. místě Karel Kos, lesní dělník ze Skryj u Křivokláta.

Za sociální demokraty kandidoval na 13. místě Antonín Urban, hodinář v Rakovníku.

Za lidovce kandidoval také na nevolitelném místě Bohumil Pokorný, katecheta v Rakovníku.

Kandidáti do Poslanecké sněmovny z Rakovnicka v roce 1929:

Za sociální demokraty kandidoval na 4. místě Josef Klátil, ředitel konzumního družstva v Rakovníku, na 16. místě za ně kandidovala Jarmila Malcová, žena v domácnosti z Rakovníka.

⁹⁹⁶ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2005, s. 551.

⁹⁹⁷ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2005, s. 558.

⁹⁹⁸ SOkA Rakovník, AMR, karton č. 171, Volby do Národního shromáždění 1929. Kandidáti do Poslanecké sněmovny a do Senátu z Rakovnicka v roce 1929.

Za národní demokraty kandidoval na 5. místě Josef Kučera, rolník a domkář z Rakovníka, na 13. místě za ně kandidovala Karla Svobodová, učitelka ve výslužbě z Rakovníka a na 17. místě za ně kandidoval Antonín Déliš, rolník z Přílepu u Rakovníka.

Za ČŽOSS kandidoval na 5. místě Josef Nápravník, krejčí z Rakovníka a na 13. místě Jan Hildebrand, strojník z Křivoklátu.

Za Ligu proti vázaným kandidátkám kandidoval na 5. místě František Huml, kontrolor z Rakovníka.

Za národní socialisty na 8. místě kandidoval Antonín Štěpánek, dělník z Rakovníka.

Za KSČ kandidoval na 8. místě František Foltík, rolník v penzi z Příčiny u Rakovníka, na 12. místě za ně kandidoval Karel Kuna, horník z Nového Jáchymova.

Za agrárníky kandidoval na 10. místě Karel Reček, rolník ze Senomat.

Volební výsledky do Poslanecké sněmovny a Senátu 27. října 1929 v Rakovníku v porovnání s výsledky parlamentních voleb v roce 1925 byly následující:⁹⁹⁹

Strana	Posl. sněmovna	Senát
Československá strana národně socialistická	2.301 (+788)	2.097 (+823)
Čs. sociálně demokratická strana dělnická	1.612 (+773)	1.287 (+554)
KSČ	795 (-465)	654 (-360)
Československá národní demokracie	678 (-61)	518 (-143)
ČŽOSS	464 (-18)	367 (-43)
Československá strana lidová	213 (-13)	190 (-33)
Republikánská str. zemědělského a malorol. lidu	189 (+111)	123 (+24)
Liga proti vázaným kandidátkám	88 ---	--- ---

Z uvedených výsledků je zřejmé, že si nejvíc polepšili sociální demokraté, ale také národní socialisté, kteří si nejvíc polepšili v absolutních číslech. Sociální demokraté si nejvíc polepšili v procentuálním vzestupu. Obě strany si polepšily jednak díky propadu komunistů, ale také díky setrvalému vzestupu počtu obyvatel města. Naopak největší propad zaznamenali komunisté, kteří procházeli hlubokou krizí po rozdělení strany na tzv. Polbyro, tedy stoupence

⁹⁹⁹ Naše slovo 1.11.1929 s. 2.

nového vedení strany kolem Klementa Gottwalda a tzv. Likvidátory neboli Komunistickou opozici. Komunistická opozice v těchto volbách nekandidovala, protože volby nastaly krátce po jejím vzniku a teprve se jako politická síla konstituovala. K poklesu hlasů došlo také u většiny občanských stran kromě agrárníků. Jejich hlasy se patrně přesunuly k národním socialistům, zatímco hlasy komunistů patrně nejvíce posbírali sociální demokraté.

Výsledky parlamentních voleb v soudním okrese Rakovník a bývalém soudním okrese Křivoklát do Poslanecké sněmovny 27. října 1929 byly následující:¹⁰⁰⁰

Strana	S. o. R.	S. o. Kř.
Československá strana národně socialistická	4.344	1.212
Čs. sociálně demokratická strana dělnická	6.244	3.244
KSČ	2.049	2.520
Republikánská str. zemědělského a malorol. lidu	4.125	1.839
Československá národní demokracie	1.052	298
ČŽOSS	1.252	701
Československá strana lidová	417	324
Radikální strana – slovanští socialisté	128	33
Deutsche Arbeits- und Wahlgemeinschaft ¹⁰⁰¹	211	9
Němečtí sociální demokraté	97	4
DNP (němečtí nacionálové)	124	1
Němečtí křesťanští socialisté	25	2
Němečtí národní socialisté	25	12
Polské a židovské souručenství	22	1

¹⁰⁰⁰DL 1.11.1929 s. 2.

¹⁰⁰¹Jádrem uskupení byl Bund der Landwirte (něm. agrárníci).

Výsledky parlamentních voleb v politickém okrese Rakovník do Poslanecké sněmovny 27. října 1929 byly při porovnání s rokem 1925 následující:¹⁰⁰²

Strana	1929	1925
Československá sociálně demokratická strana dělnická	9.488	6.690
Republikánská strana venkovského a maloroľnického lidu	5.964	5.611
KSČ	4.569	6.756
Československá strana národně socialistická	5.556	3.887
Československá národní demokracie	1.350	1.701
ČŽOSS	1.953	2.209
Československá strana lidová	741	804
Radikální strana – slovanští socialisté	161	---
Deutsche Arbeits- und Wahlgemeinschaft	220	---
Němečtí sociální demokraté	101	---
DNP (němečtí nacionálové)	125	---
Němečtí křesťanští socialisté	27	---
Němečtí národní socialisté	37	---
Polské a židovské souručenství	23	---

Pro porovnání uvádím výsledky parlamentních voleb v Lounech do Poslanecké sněmovny 27. října 1929:¹⁰⁰³

¹⁰⁰² Naše stráž 1.11.1929 s. 2.

¹⁰⁰³ DL 27.3.1931 s. 1.

strana	Poslanecká sn.	Senát
Československá strana národně socialistická	2.150	1.930
Československá národní demokracie	1.657	1.467
KSČ	993	900
Československá sociálně demokratická strana dělnická	795	717
ČŽOSS	500	449
Československá strana lidová	308	289
Republikánská strana venkovského a maloroľnického lidu	278	249
Radikální strana – slovanští socialisté	158	139

Pro porovnání uvádím výsledky parlamentních voleb v župě lounské (VI. volením kraji) do Poslanecké sněmovny 27. října 1929 v porovnání s rokem 1925:¹⁰⁰⁴

¹⁰⁰⁴ DL 2.11.1929 s. 3.

strana	1925	1929
Československá strana národně socialistická	44.102	63.263
Československá národní demokracie	17.463	23.668
KSČ	93.497	74.488
Československá sociálně demokratická strana dělnická	44.907	60.819
ČŽOSS	19.585	18.158
Československá strana lidová	11.314	10.229
Republikánská strana venkovského a maloroľnického lidu	33.203	38.579
Radikální strana – slovanští socialisté	---	2.050
Deutsche Arbeits- und Wahlgemeinschaft	32.731	31.294
Němečtí sociální demokraté	55.125	67.090
DNP (němečtí nacionálové)	23.765	19.424
Němečtí křesťanští socialisté	31.780	25.049
Němečtí národní socialisté	24.337	32.358
Polské a židovské souručenství	3.509	2.698

Z výsledků je patrné, že až na výsledky národních demokratů byly výsledky politických stran v Rakovníku a Lounech podobné. V Lounech byli národní demokraté druhou nejsilnější stranou, v Rakovníku až čtvrtou. Sociální demokraté byli v Lounech také slabší, jejich výsledek byl na úrovni sociálních demokratů v Rakovníku v roce 1925. Zvláště patrný byl pokles podpory u komunistů, kteří v této době procházeli hlubokou krizí po odchodu komunistické opozice. Propad podpory zaznamenali prakticky všude.

V následujícím období do obecních voleb v roce 1931 se vedení města i městské zastupitelstvo zabývalo zejména přípravou na příchod vojenské posádky do města. Proti umístění posádky ve městě se dlouhodobě stavěli zejména komunisté, ostatní strany byly pro umístění 301. dělostřeleckého pluku v Rakovníku. V době hospodářské krize komunisté názor změnili a nakonec se vyslovili pro umístění posádky ve městě.

Postupně se také projevovala v Rakovníku hospodářská krize. Nastalo propouštění a tím nové úkoly pro vedení města. To se muselo postarat jednak o zajištění základních potřeb nezaměstnaných a také o zajištění práce pro ně.

Všechny strany také sledovaly rozpad Komunistické strany Československa a následný boj mezi KSČ pod vedením Klementa Gottwalda a komunistickou opozicí.

4.5. Politické strany v Rakovníku

4.5.1. Československá sociálně demokratická strana dělnická

Sociální demokraté se během rozhodování o nové reformě státní správy společně s ostatními levicovými stranami postavili proti záměrům vlády panské koalice, jejímiž členy nebyli. Svůj postoj zaujala i konference komunálních pracovníků okresu Rakovník za sociální demokracii, které předsedal Antonín Urban. Konala se 27. listopadu 1927 v Lidovém domě. Konference se vyslovila proti změnám v obecní samosprávě, které navrhla vládní koalice. Podle jejich názoru by to vedlo ke zbyrokratizování státní správy a k finančnímu krachu obcí. Dále by došlo ke „zklerikalizování“ školství a k útoku na hornické pojištění.¹⁰⁰⁵

Podobně negativní stanovisko vůči vládě zaujal ve dnech 7. – 8.1.1928 na Kladně III. sjezd VI. župy sociální demokracie. Vyslovil se proti vládě panské koalice a její finanční a hospodářské politice, politice vůči obcím, proti zhoršení sociálního pojištění, proti podřizování státních zájmů zájmům agrární strany a proti ovlivňování školství klerikalismem.¹⁰⁰⁶

Panská koalice svoji reformu prosadila. V jejím důsledku zanikl soudní okres Křivoklát, který se stal součástí okresu Rakovník. Sociální demokraté proto svolali na 23.

¹⁰⁰⁵ DL 13.1.1928 s. 1.

¹⁰⁰⁶ DL 13.1.1928 s. 1.

prosince 1928 okresní konferenci své strany, na které se domluvili na sloučení okresních výborů strany v Rakovníku a Křivoklátě do jednoho společného v Rakovníku, který byl rozdělen na 7 organizačních obvodů.¹⁰⁰⁷

Vrámci společné organizace se snažili udržovat určitou paritu mezi oběma bývalými okresními organizacemi. Proto když se 24. srpna 1930 konala okresní konference sociální demokracie v Rakovníku, na níž byli voleni delegáti za Rakovnicko na sjezd strany, byli za delegáty zvoleni Josef Klátíl z Rakovníka a Josef Šafr z Křivokláta. Konference se dále vyslovila proti snaze křivoklátského panství, spadajícího pod rod Fürstenberků, které bránilo občanům pohybovat se po jejich lesích, přestože podle dohody se lidé směli pohybovat po lesních cestách na celém panství.¹⁰⁰⁸

Přestože volební výsledek strany v obecních volbách roku 1927 nebyl špatný, hledali sociální demokraté příčiny, proč mají národní socialisté větší podporu než oni. Jako příčinu viděli spíše oblibu starosty Vaněčka mezi obyvateli města, než oblibu Československé strany národně socialistické jako takové.¹⁰⁰⁹ Na přelomu dvacátých a třicátých let sociální demokraté kritizovali starostu Vaněčka, že prosazuje do vedoucích pozic v městských firmách své lidi. Ti pak město řídili v jeho nepřítomnosti a často podle sociálních demokratů špatně, což se stávalo v této době často, protože Vaněček byl od roku 1929 senátorem. Dvory, lesy i zahradnictví byly prý právě díky tomu v dluzích. Vyčítali mu, že město vede despoticky a ostatní politické strany nepouští k rozhodování.¹⁰¹⁰

V čele místní organizace strany v Rakovníku stál do roku 1929 Ferdinand Hudeček.¹⁰¹¹ Toho v roce 1929 nahradil Karel Příbyl.¹⁰¹² Do čela nové okresní organizace strany po sloučení obou okresních organizací se v roce 1929 postavil ředitel jejich konzumního družstva Josef Klátíl. Jeho zástupcem se stal Josef Šafr z Křivokláta.¹⁰¹³

V roce 1930 měla místní organizace strany v Rakovníku téměř 400 členů.¹⁰¹⁴ V celém politickém okrese Rakovník měla strana v roce 1929 1.200 členů v 44 místních organizacích a ze 70 starostů okresu se jich k sociální demokracii hlásilo 28.¹⁰¹⁵

¹⁰⁰⁷ DL 1.1.1929 s. 1.

¹⁰⁰⁸ DL 29.8.1930 s. 2.

¹⁰⁰⁹ DL 21.10.1927 s. 1.

¹⁰¹⁰ DL 8.8.1930 s. 2.

¹⁰¹¹ DL 23.12.1927. s. 3.

¹⁰¹² DL 27.9.1929 s. 3.

¹⁰¹³ DL 11.1.1929 s. 2.

¹⁰¹⁴ DL 7.2.1930 s. 3.

4.5.1.1. Satelitní organizace Československé sociálně demokratické strany dělnické

4.5.1.1.1. Dělnické tělocvičné jednoty (D. T. J.)

Po odchodu části členů k F. D. T. J. se v polovině dvacátých let stav D. T. J. v Rakovníku i na Rakovnicku postupně stabilizoval a pomalu zvyšoval, což ilustruje následující tabulka informující o počtu jednot a členů 26. okresu D. T. J.:¹⁰¹⁶

rok	počet jednot	počet členů
1926	21	1.402
1929	24	1.925

D. T. J. se postupně dařilo zvyšovat počty členů i jednot jak ukazuje tabulka. Počátkem roku 1929 vznikly na Rakovnicku dvě nové jednoty a to v obcích Zavidov a Příčina. Dohromady měly 53 členy.¹⁰¹⁷

D. T. J. měly zájem na větším zapojení žen do svého hnutí. Ženy se členkami D. T. J. stávaly již dříve, stále jich ale bylo podstatně méně než mužů. Z tohoto důvodu byla v roce 1931 vytvořena v rámci D. T. J. Rakovník samospráva žen D. T. J. Součástí samosprávy bylo i vytvoření vlastních ženských krojů D. T. J., které si členky poprvé veřejně oblékly při oslavách 1. máje v roce 1931, kde jich v krojích šlo celkem 11. Ženy D. T. J. Rakovník se také účastnily II. mezinárodní Dělnické olympiády ve Vídni ve dnech 23. – 27. července 1931.¹⁰¹⁸

¹⁰¹⁵ SOkA Rakovník. Archivní knihovna. V. krajské cvičení D. T. J. v Rakovníku 29. a 30. června 1929, sign. B 130 R, s. 9.

¹⁰¹⁶ DL 6.1.1928 s. 3. DL 7.3.1930 s. 3.

¹⁰¹⁷ DL 15.3.1929 s. 4.

¹⁰¹⁸ SOkA Rakovník. Fond D. T. J. Rakovník. Zpráva náčelníka D. T. J. Rakovník za rok 1931.

D. T. J. rozšiřovaly svou působnost o další aktivity. Například v roce 1930 zřídily v Rakovníku své loutkové divadlo.¹⁰¹⁹

V čele 26. okresu D. T. J. stál až do roku 1931 Josef Zelenka, úředník sociálně demokratického konzumu v Rakovníku. Na jaře roku 1931 byl vyzván vést konzumní družstvo sociálních demokratů do Ústí nad Orlicí a z Rakovníka proto odešel.¹⁰²⁰ V roce 1928 se starostou místní D. T. J. v Rakovníku stal Ferdinand Hudeček.¹⁰²¹

Po své stabilizaci se D. T. J. postupně snažily prezentovat se i navenek. K tomuto účelu kromě každoročních účastí na oslavách 1. máje a 28. října, sloužila zejména veřejná cvičení. Ta mohla D. T. J. začít pořádat až ve chvíli, kdy jednoty byly vnitřně a personálně stabilizované a členové měli řádně nacvičené sestavy, protože občané města a hosté z okolí měli možnost srovnávat jejich cvičení s cvičením Sokola, případně také F. D. T. J.

V pořadí II. veřejné cvičení D. T. J. 26. okresu se konalo 22. července 1928 za účasti senátora Gustava Habermanna. Konalo se u příležitosti 25. výročí založení D. T. J. a bylo spojené s manifestací sociálních demokratů v Rakovníku k připomenutí 10. výročí vzniku ČSR. Cvičení začalo od 13.00 hodin průvodem od Lidového domu, přes Nádražní ulici na náměstí před radnici, kde se konal tábor lidu. Ten zahájil starosta 26. okresu D. T. J. Josef Zelenka. Tábor lidu odeslal pozdravný telegram prezidentu Masarykovi a poté následovaly slavnostní projevy Zelenky, Vaněčka a Habermanna. Poté byl tábor lidu ukončen státní hymnou. Následoval pochod na cvičiště, kde probíhala gymnastická cvičení na náradí, cyklistická akrobacie a zápas v házené mezi celky D. T. J. Lužná u Rakovníka a D. T. J. Bráník.¹⁰²²

Ovšem největší akcí D. T. J. v Rakovníku se stalo krajské cvičení D. T. J. ve dnech 29. až 30. června 1929. Cvičení a oslavy s ním spojené začaly v sobotu 29. června 1929. Již v 07.00 hodin přijeli hosté ze severních Čech vlakem v počtu 2.000 osob, následovalo jejich uvítání v krojích. Na cvičení přijely kromě jednot z Rakovníka ještě D. T. J. Teplice, Duchcov, Most, Bílina, Záluží, Řetenice, Louny, Trnovany a Slaný.¹⁰²³

Poté se vydal průvod od nádraží městem k Lidovému domu, kde je čekalo další uvítání. Poté se konala tělocvičná akademie v Lidovém domě. Na úvod zahrála hudba D. T. J.

¹⁰¹⁹ DL 14.2.1930 s. 2.

¹⁰²⁰ DL 8.5.1931 s. 2.

¹⁰²¹ DL 2.3.1928 s. 5. DL 6.3.1931 s. 2.

¹⁰²² DL 27.7.1928 s. 2.

¹⁰²³ SOKA Rakovník. Archivní knihovna. V. krajské cvičení D. T. J. v Rakovníku 29. a 30. června 1929, sign. B 130 R, s. 1.

Most „ Píseň práce. “ Poté následoval proslov, s nímž vystoupil poslanec Rudolf Bechyně. Následně začalo samotné cvičení akademie. Jako první cvičily žáčky D. T. J. Rakovník se švihadly. Po nich cvičili žáci D. T. J. Rakovník na prostných. Následovalo cvičení žaček D. T. J. Trnovany s rytmickým cvičením. Poté následovala symbolická prostná dorostenců D. T. J. Bílina. Po nich cvičily ženy D. T. J. Rakovník „ Půvaby roku “ vyjadřující všechna roční období. Po nich následoval čardáš mužů a žen D. T. J. Záluží. Po nich předvedli dorostenky D. T. J. Rakovník cvičení s tyčemi. Následovala Moravská beseda dorostu D. T. J. Duchcov. Následně zacvičily ženy D. T. J. Bílina cvičení s raketami. Poté následovalo cvičení mužů D. T. J. Záluží s programem zvaným „ Různosti. “ Po nich zacvičily dorostenky D. T. J. Bílina cvičení se švihadly a dorostenci D. T. J. Bílina tzv. „ Pětici. “ Poté ženy D. T. J. Řetenice zacvičily tzv. „ Selskou besedu. “ Akademii ukončili muži D. T. J. Bílina se svou „ Devítkou.“ Vstupné na akademii činilo od 2,- Kč na stání po 5,- Kč za nejlepší sedadla. Souběžně s akademií se od 20.00 hodin konal promenádní koncert v sadech „ Na Losích, “ kde hrála hudba Ladislava Adámka.¹⁰²⁴

Hosté byli ubytováni v soukromí u členů D. T. J., členů sociální demokracie a u sympatizantů strany. Někteří se ubytovali v hotelích, cvičenci byli ubytováni ve školách, hoši v chlapecké škole, dívky v reálce. Žactvo a dorost měli po oba dny stravování zdarma v rodinách nebo ve společných ubikacích. Ostatní se stravovali v hostincích označených pro jednotlivé okresy, kde měli jídlo předplacené.¹⁰²⁵

V neděli 30. června 1929 přijeli hosté z Kladenska, Unhošťska, Lounska, Slánska a Rakovnicka. Od 08.00 hodin probíhaly zkoušky na Šmídově mlýně, od 08.30 hodin absolvovali hosté exkurzi v muzeu, závodech, pivovaru a prošli se kolem památek města a průvodci. Cvičenci využili dopoledne k dalším zkouškám. V 13.00 hodin pokračoval program průvodem ze sadů „ Na Losích “ na Husovo náměstí pod heslem: „ Všichni do průvodu. “ Na Husově náměstí si účastníci vyslechli projevy starosty D. T. J. Hummelhane a senátora Františka Soukupa. Od 14.30 hodin probíhalo veřejné cvičení na hřišti u „ Šmídova mlýna. “ Vstupné na cvičení stálo na sezení 4 – 10,- Kč, na stání 3,- Kč, děti měli vstupné 1,- Kč. Večer se konala zábava v Lidovém domě, vstupné na ni činilo 6,- Kč. Program cvičení byl následující:¹⁰²⁶

¹⁰²⁴ SOKA Rakovník. Archivní knihovna. V. krajské cvičení D. T. J. v Rakovníku 29. a 30. června 1929, sign. B 130 R, s. 12. DL 21.6.1929 s. 1. DL 28.6.1929 s. 2. DL 5.7.1929 s. 4.

¹⁰²⁵ DL 21.6.1929 s. 1. DL 28.6.1929 s. 2. DL 5.7.1929 s. 4.

¹⁰²⁶ SOKA Rakovník. Archivní knihovna. V. krajské cvičení D. T. J. v Rakovníku 29. a 30. června 1929, sign. B 130 R, s. 12.

1. cvičení zákyň na prostných
2. cvičení žáků na prostných
3. cvičení dorostenek na prostných
4. cvičení žactva – hry
5. cvičení mužů a žen na náradí
6. cvičení dorostenců na prostných
7. cvičení žen na prostných
8. cvičení mužů na prostných

Z vyšších představitelů strany se oslav účastnili poslanec Rudolf Bechyně, župní důvěrník Kindl, starosta D. T. J. a poslanec Hummelhans, starosta IV. kraje D. T. J. Hlinecký z Mostu a dále starosta města Vaněček. Celkem se cvičení účastnilo 2.500 cvičenců.

4.5.1.1.2. Odborové sdružení československé

Mezi odborovými organizacemi na Rakovnicku byla právě ta sociálně demokratická nejsilnější. Neplatilo to jen pro Rakovnicko. Také v rámci celé republiky bylo Odborové sdružení československé nejpočetnější. Organizovanost zaměstnanců v odborech postupně stoupala - také z toho důvodu, že vyplácení podpor v nezaměstnanosti bylo vázáno na účast v odborech. Jednalo se o tzv. gentský systém. Velkou výhodou je, že právě u této největší odborové organizace je také nejvíce informací o ní v poměru k informacím o ostatních odborových organizacích, zejména národních socialistů, komunistů a agrárníků. Národní demokraté ještě ani v roce 1930 neměli na Rakovnicku ustavené své vlastní odbory.¹⁰²⁷

V tomto období bylo složení závodních rad u zaměstnavatelů na Rakovnicku mezi jednotlivými politickými stranami následující:¹⁰²⁸

¹⁰²⁷ Veselý K., Počátky... s. 36.

¹⁰²⁸ DL 14.6.1929 s. 3. DL 11.10.1929 s. 4.

odborové sdružení	počet členů rad	
	v první pol. roku 1929	v druhé pol. r. 1929
Odb. sdruž. Čs. (soc. dem.)	21	26
MVS (KSČ)	16	18
Čs. obec dělnická (nár. soc.)	9	9
celkem	46	53

Počet odborářů v rámci Odborového sdružení československého se v období 1927 – 1931 vyvíjel následovně:¹⁰²⁹

rok	počet odborových skupin	počet odborářů v nich
1.6.1928	21	1.214
1.6.1929	24	1.592
12.1929	25	1.711
6.1931	26	1.900

Pro období 1927 – 1931 jsou doložené také počty členů jednotlivých odborových skupin v rámci Odborového sdružení československého:

¹⁰²⁹ DL 14.6.1929 s. 3. DL 25.7.1930 s. 3. DL 26.6.1931 s. 2.

odborová skupina	počet odborářů 1929¹⁰³⁰
železničáři	700
horníci	178
textilní zaměstnanci	175
kovodělníci	155
keramici	130

V ostatních odborových skupinách bylo u sociálních demokratů organizováno méně než 100 odborářů.

V souvislosti s nástupem hospodářské krize se postupně začal snižovat počet zaměstnanců, a tím také těch odborově organizovaných. K tomu došlo na Rakovnicku až v dalším volebním období. Sociálně demokratické odbory na Rakovnicku v této době zastřešovala okresní odborová rada, která navrhla řadu opatření na zmírnění následků nezaměstnanosti. Mezi ně patřila stravovací akce, na kterou díky přimluvě sociálně demokratického poslance Lva Wintera (1876 – 1935) poskytlo Ministerstvo sociální péče 10.000,- Kč na měsíc říjen 1930. Finanční prostředky byly použity na poukázky po 10,- Kč pro nezaměstnané na nákup potravin. Čtvrtina poukázek byla určena pro obyvatele Rakovníka, 3 čtvrtiny pro zbytek okresu Rakovník. Poukázkami mohli platit v obchodech. Sociálně demokratické konzumní družstvo při nákupu mouky a cukru poukázkami dávalo 5% slevu, na ostatní „ životně potřebné zboží “ slevu 10%. Na měsíc listopad 1930 poskytlo Ministerstvo sociální péče 2.000 poukázek po 10,- Kč.¹⁰³¹ Také v dalším období pokračovala pomoc pro nezaměstnané formou poukázek a na dvoře radnice byla zřízena vývařovna obědů pro nezaměstnané.

Předsedou okresní odborové rady byl od 5. září 1930 kovodělník Jaroslav Štěrba, důvěrníkem Karel Příbyl.¹⁰³² Počátkem třicátých let z větších zaměstnavatelů na Rakovnicku

¹⁰³⁰ DL 11.10.1929 s. 4.

¹⁰³¹ DL 10.10.1930 s. 2.

¹⁰³² DL 12.9.1930 s. 2.

neměly odborové organizace založené pouze mydlárna Otta v Rakovníku a sklárna Rückl v Nové Huti (Nižboru).¹⁰³³

V souvislosti se sblíživáním odborů sociálních demokratů a MVS, které stály na straně Komunistické opozice, docházelo k postupnému splynutí jednotlivých sekcí MVS s jednotlivými skupinami Odborového sdružení československého. Jako první se spojili kovodělníci. Se sociálně demokratickým svazem kovodělníků, který na Rakovnicku vedl Vlasák,¹⁰³⁴ se k 1. srpnu 1930 sloučila kovodělná sekce MVS pod vedením Jaroslava Hergeta.¹⁰³⁵

Následně se 17. srpna 1930 sloučil odbor stavebního dělnictva MVS se svazem dělnictva stavebního, který byl součástí Odborového sdružení československého. V čele svazu na Rakovnicku stál sociální demokrat Matěj Bláha. Postupně se se sociálně demokratickými odbory slučovaly všechny odbory MVS.¹⁰³⁶

Jedinou výjimkou byla Šamotka. Zde Karel Jandus – vedoucí svazu hlinodělníků MVS v Rakovníku bránil spojení MVS s odbory sociální demokracie. Podle sociálních demokratů si rozvratnictví přinesl od komunistů. Ostatní odbory MVS v této době již splynuly s odbory sociálních demokratů.¹⁰³⁷ MVS se v Šamotce spojila se sociálně demokratickými odbory až o rok později po katastrofální porážce od rudých odborů při volbě závodní rady.

Svaz kovodělníků měl v Rakovníku své základní odborové organizace ve firmách Linhart, Vltavský a Stadion. Zatímco před sloučením s MVS měl tento svaz na Rakovnicku 201 členů,¹⁰³⁸ po sloučení měl „ něco přes 200 členů. “¹⁰³⁹ Z toho se dá usuzovat, že v kovodělné sekci MVS před sloučením mnoho členů nebylo. Například ve firmě Linhart se v roce 1928 hlásil k MVS údajně jen jeden odborář, ve firmě Vltavský v témže roce se prý hlásili k MVS jen 2 dělníci a ve firmě Stadion 40 dělníků.¹⁰⁴⁰

Ve firmě Linhart byla odborová organizace založena v roce 1928. Ihned začala bojovat za zvýšení platů. Protože vedení firmy nechtělo ke zvýšení platů přistoupit, vstoupili dělníci

¹⁰³³ DL 26.6.1931 s. 2.

¹⁰³⁴ DL 22.2.1929 s. 4.

¹⁰³⁵ DL 8.8.1930 s., 2.

¹⁰³⁶ DL 22.8.1930 s. 2.

¹⁰³⁷ DL 24.7.1931 s. 2.

¹⁰³⁸ DL 8.8.1930 s. 2.

¹⁰³⁹ DL 23.1.1931 s. 2.

¹⁰⁴⁰ DL 15.6.1928 s. 3.

12. června 1928 do stávk, která skončila 21. června 1928 úspěšně. Mzdy byly dělníkům navýšeny o 25%.¹⁰⁴¹

Ve firmě Vltavský se projevila hospodářská krize již v roce 1930. Nejprve byl počet pracovních dnů v týdnu snížen v červnu na 5 a týdenní plat se snížil ze 150,- Kč na 120,- Kč. V červenci 1930 byl pak počet pracovních dnů ve firmě snížen na 4. Ovšem koncem roku 1930 se situace zlepšila a práce se rozběhla na plný pracovní týden.¹⁰⁴²

Ve firmě Stadion došlo také ke stávce, ovšem i z jiných důvodů, než byla snaha zvýšit plat. Koncem března 1930 přikázal závodní inženýr firmy Stadion Kleizsner dělníkům v brusírně, aby bez nároku na mzdu v továrně zametali, což odmítli. Mistr František Werner, člen sociální demokracie v nastalém sporu hodil 25. března 1930 klikou po dělníkovi Fraňkovi a zranil ho. Odbory poté vyzvali ředitele závodu Hellera, aby Wenera propustil, nebo dojde ke stávce. Když 29. března přišel Werner opět do práce, vstoupili dělníci do stávk, která trvala pouhých 20 minut. Ředitel totiž Wenera vykázal z továrny a dělníci se vrátili do práce. Werner dostal 8 dnů dovolené do uklidnění situace. Po uplynutí dovolené se již do továrny nevrátil. Sociální demokracie ho také vyloučila ze svých řad. Po tomto incidentu byla upravena ve Stadionce také kolektivní smlouva, a to pokud se týkalo výše hodinových mezd. Ženy do 17 let poté braly 1,50,- Kč za hodinu, ženy ve věku 17 – 20 let 1.70,- – 1.90,- Kč, ženy nad 20 let 1,90 – 2,20,- Kč za hodinu.¹⁰⁴³

Hospodářská krize se těžce dotkla i tohoto podniku. Od počátku července 1930 zde byl počet pracovních dnů snížen na 5 v týdnu a platy se snížily o 8%.¹⁰⁴⁴ Situace se ještě zhoršila v září, když bylo propuštěno 20 dělníků.¹⁰⁴⁵ Tak jako ve firmě Vltavský, i zde došlo ke zlepšení situace na konci roku 1930, když byl zaveden opět plný pracovní týden.¹⁰⁴⁶

Největším nestátním zaměstnavatelem byla po celé meziválečné období Šamotka. Ve druhé polovině dvacátých let se součástí rakovnických a poštorenských keramických závodů stala kromě Šamotky i továrna Keram.¹⁰⁴⁷ I v Šamtoce vypukla stávka a to v srpnu roku 1928. Trvala pouze 3 týdny. Stávkující ničeho nedosáhli a stávku sami ukončili. Byla další špatně

¹⁰⁴¹ DL 22.6.1928 s. 2. DL 29.6.1928 s. 2.

¹⁰⁴² DL 13.6.1923 s. 3. DL 4.7.1930 s. 3. DL 19.12.1930 s. 2.

¹⁰⁴³ DL 4.4.1930 s. 3. DL 11.4.1930 s. 3.

¹⁰⁴⁴ DL 4.7.1930 s. 3. DL 11.7.1930 s. 3.

¹⁰⁴⁵ DL 26.9.1930 s. 2.

¹⁰⁴⁶ DL 19.12.1930.

¹⁰⁴⁷ Pozdější RAKO II.

připravenou stávkou MVS.¹⁰⁴⁸ Nic se tím nezměnilo na nízkých platech, které dělníci v této továrně brali. V roce 1928 zde ženy pracovaly za 60,- Kč týdně a muži za 120,- Kč týdně. Byly to nejnižší platy dělníků ze všech továren v Rakovníku.¹⁰⁴⁹

Před krizí bylo v Šamotce zaměstnáno kolem 1.200 osob a v továrně Keram se počet zaměstnanců pohyboval kolem 200. To se změnilo s příchodem hospodářské krize. Zejména Šamotka vyráběla většinu zboží na vývoz. Po zavedení ochranných opatření ve prospěch vlastního trhu zejména ve Francii, která byla hlavním odbytištěm této továrny, došlo k rychlému propuštění zejména dělníků. Již počátkem roku 1930 Šamotka propustila 80 žen a dívek a po několika dnech dalších 70 zaměstnanců.¹⁰⁵⁰ V červenci 1930 bylo propuštěno dalších 60 dělníků a plat byl ostatním dělníkům – mužům snížen na 100,- Kč týdně.¹⁰⁵¹ V říjnu 1930 došlo k další vlně propouštění, když přišlo v této továrně o práci dalších 120 dělníků.¹⁰⁵² Jelikož se situace nelepšila, rozhodlo vedení podniku o snížení platů o 10 – 18 %. Odbory zde již opět ovládali komunisté – rudé odbory. Ti toto opatření bez protestů schválili.¹⁰⁵³

Po celá dvacátá léta ovládal odbory komunistický MVS. Po jeho odklonu od nového vedení KSČ a příklonu ke komunistické opozici a později sociální demokracii, byla v této továrně načas zlomena převaha komunistů v odborové organizaci. Po zkonstituování Rudých odborů se však komunistické znovu staly nejsilnější odborovou organizací v továrně. Nejsilnější pozici si udržely až do roku 1938.

V továrně Keram došlo k menšímu propouštění, v roce 1931 měla 180 zaměstnanců.¹⁰⁵⁴ MVS v této továrně zcela ovládaly odbory až do roku 1930, ale po roce 1929 se jejich organizace začala rozpadat a sloučila se s odbory sociální demokracie. Komunistům se v této továrně na rozdíl od Šamotky nepodařilo svou odborovou organizaci obnovit. V továrně tak působily pouze odbory sociálních demokratů (Svaz hlinodělníků) a národních socialistů (Dělníci stavebního, kameno a keramického průmyslu).¹⁰⁵⁵ Odbory

¹⁰⁴⁸ DL 31.8.1928 s. 2.

¹⁰⁴⁹ DL 29.6.1928 s. 2.

¹⁰⁵⁰ DL 3.1.1930 s. 3. DL 10.1.1930 s. 3.

¹⁰⁵¹ DL 25.7.1930 s. 3.

¹⁰⁵² DL 17.10.1930 s. 3.

¹⁰⁵³ DL 24.4.1931 s. 2.

¹⁰⁵⁴ DL 5.6.1931 s. 2.

¹⁰⁵⁵ DL 26.6.1931 s. 2.

národních socialistů ale v roce 1930 vůbec nekandidovaly do voleb závodní rady, naopak zde poprvé kandidovala kandidátka bezpartijních, podporovaná vedením závodu.¹⁰⁵⁶

Blízko Rakovníka se nacházel důl na těžbu šamotu Rako, kde byla odborová organizace obnovena v září roku 1929. Působili zde pouze sociální demokraté (Svaz horníků), kteří tím pádem bez voleb obsadili všechna 4 místa v závodní radě.¹⁰⁵⁷ Ještě předtím zde od dubna do června 1928 probíhala stávka, která byla úspěšná. Horníci dostali příspěvek na dopravu ve výši 1,50 Kč až 3,- Kč a jednorázové příspěvky ve výši 70,- až 150,- Kč.¹⁰⁵⁸ Další stávky na tomto dole proběhla ve dnech 7. června až 13. června 1929, protože vedení dolu odmítlo uzavřít novou kolektivní smlouvu. Skončila dohodou se zaměstnavatelem. Mzda dělníků stoupla o 5%, akordní mzda (druh úkolové mzdy) stoupla o 7%. Zároveň byla uzavřena kolektivní smlouva s platností do 15. června 1930. Ředitel dolu Fitz slíbil, že několik propuštěných dělníků přijme časem zpět, včetně důvěrníka odborové organizace Slavíka. Když důl 18. června 1929 přijal do dolu cizího důvěrníka odborů, byla obnovena stávka na několik dnů, než byl tento důvěrník propuštěn. Propuštění dělníci měli být přijati zpět do práce počátkem července 1929.¹⁰⁵⁹

Ani tomuto dolu se nevyhnulo propuštění po propuknutí hospodářské krize. Ještě počátkem roku 1930 zaměstnával 270 horníků, z toho 200 pod povrchem.¹⁰⁶⁰ 3. června 1930 bylo propuštěno 40 horníků a 10 dělníků na povrchu. Jako důvod uvedl zaměstnavatel velké zásoby šamotu, celkem 700 vagonů a jeho nízký odbyt.¹⁰⁶¹ Patrně vše souviselo s problémy, do kterých se dostala Šamotka, která šamot zpracovávala. Problémy tím nekončily, v červenci 1930 bylo propuštěno dalších 46 horníků¹⁰⁶² a dělníků a v říjnu byl počet pracovních dnů snížen na 5.¹⁰⁶³ V roce 1931 se situace ještě zhoršila, když důl 14 dnů těžil a 14 dnů těžba stála.¹⁰⁶⁴

¹⁰⁵⁶ DL 13.6.1930 s. 3.

¹⁰⁵⁷ DL 13.9.1929 s. 2.

¹⁰⁵⁸ DL 1.6.1928 s. 1.

¹⁰⁵⁹ DL 12.4.1929 s. 4. DL 21.6.1929 s. 3.

¹⁰⁶⁰ DL 31.1.1930 s. 2.

¹⁰⁶¹ DL 13.6.1930 s. 3.

¹⁰⁶² DL 1.8.1930 s. 2. DL 22.8.1930 s. 2.

¹⁰⁶³ DL 17.10.1930 s. 3.

¹⁰⁶⁴ DL 22.5.1931 s. 1.

4.5.1.1.3. Všeobecné konzumní a úsporné družstvo

Do čele družstva se dostal Josef Klátil, dosavadní tajemník sociálně demokratických politických a odborových organizací na Rakovnicku, který po 1. světové válce začínal svou kariéru u sociální demokracie jako skladník tohoto družstva ve Hředlích.¹⁰⁶⁵

Když se družstvo dostalo ze svých hospodářských problémů, které ho ohrožovaly ve dvacátých letech, rozhodlo se v roce 1929 postavit nové objekty konzumního družstva vedle sokolovny v Rakovníku,¹⁰⁶⁶ protože původní objekty v Trojanově ulici již byly pro rozrůstající se družstvo malé. Předpokládaný náklad na stavbu budov činil 1 milion Kč.¹⁰⁶⁷

Po propuknutí hospodářské krize se družstvo rozhodlo svým nezaměstnaným členům od 16. listopadu 1930 do 15. ledna 1931 dávat na čtyřčlennou rodinu jeden dvojnásobný chléb týdně, pro rodinu nad 4 členy dávat jeden trojnásobný chléb týdně.¹⁰⁶⁸ I to zvýšilo důvěru občanů v toto družstvo a pomohlo mu získávat další členy.

V tabulce uvádím vývoj družstva v období 1927 – 1931.¹⁰⁶⁹

rok	členů	tržba v Kč	čistý zisk v Kč	počet prodejen
1927	2.576	5.538.189	18	
1928	3.000			21
1929		35.770		
1930	3.600	7.700.000		

¹⁰⁶⁵ Veselý K., Počátky... s. 61.

¹⁰⁶⁶ Dnešní objekt Jednoty.

¹⁰⁶⁷ DL 6.9.1929 s. 3.

¹⁰⁶⁸ DL 7.11.1930 s. 2.

¹⁰⁶⁹ Veselý K., Počátky... s. 60. DL 20.4.1928 s. 2. DL 29.4.1929 s. 3. DL 6.12.1929 s. 2. DL 10.4.1931 s. 1.

4.5.1.1.4. Svaz domkářů a maloročníků

Tato původně poměrně silná organizace procházela ve dvacátých letech obdobím úpadku. Zatímco většina ostatních pobočných organizací strany se dokázala po odchodu komunistů obrodit a vrátit se na původní pozice, Svazu domkářů a maloročníků se to nepodařilo. Dokonce i na přelomu dvacátých a třicátých let počet členů svazu stále klesal. Zatímco v roce 1929 působilo na Rakovnicku 33 skupin se 760 členy,¹⁰⁷⁰ v roce 1932 to bylo již jen 17 skupin se 420 členy.¹⁰⁷¹ Rolníci odcházeli většinou k agrárníkům. V čele svazu stál i nadále Vojtěch Horn.¹⁰⁷²

4.5.1.1.5. Svaz dělnictva řeznického a uzenářského v ČSR

7. dubna 1929 byla v Rakovníku založena pobočka Svazu dělnictva řeznického a uzenářského v ČSR s 28 členy. Většina se přiklonila k sociální demokracii, jen menšina sympatizovala s MVS.¹⁰⁷³

4.5.2. Československá strana národně socialistická

Tato v Rakovníku nejsilnější politická strana¹⁰⁷⁴ dosáhla na konci dvacátých let v Rakovníku svých nejlepších volebních úspěchů. Opět získala post starosty pro Čenka Vaněčka, který se navíc v roce 1929 stal po parlamentních volbách senátorem za župu lounskou. Po propuknutí hospodářské krize Vaněček využíval svých kontaktů na vládních místech a pro město získal dotace na zaměstnání nezaměstnaných, jejichž počet rychle stoupal. Díky těmto finančním prostředkům byla nezaměstnaným nabídnuta práce na regulacích Rakovnického a Lišanského potoka a na opravě ulic a silnic ve městě a okolí.

¹⁰⁷⁰ SOKA Rakovník. Archivní knihovna. V. krajské cvičení D. T. J. v Rakovníku 29. a 30. června 1929, sign. B 130 R.

¹⁰⁷¹ Veselý K., Počátky... s. 33.

¹⁰⁷² DL 15.2.1929 s. 2.

¹⁰⁷³ DL 12.4.1929 s. 4.

¹⁰⁷⁴ V roce 1928 odebíralo v Rakovníku České slovo ve všední dny pravidelně 77 odběratelů, nedělník 673 odběratelů, večerník 1110 a pondělník 175 odběratelů. (Naše slovo 24.2.1928 s. 3.)

Strana podporovala své místní organizace v převážně německém pohraničí. Většina místních organizací měla na starost jednu ze sesterských organizací strany, které měla pomáhat. Rakovnická místní organizace dostala na starost místní organizaci v převážně německém Blatně u Jesenice.¹⁰⁷⁵

Vaněček považoval za důležité, aby se ve městě trvale usídlila vojenská posádka. O jejím umístění v Rakovníku rozhodlo Ministerstvo národní obrany již ve dvacátých letech. Jedinou politickou stranou ve městě, která byla proti umístění vojenské posádky ve městě, byla KSČ. Národní socialisté říkali, že je to z toho důvodu, že tam kde je armáda, nejde dělat revoluci na ulici. Národní socialisté vyzvali komunisty, aby zakázali svým sympatizantům z řad dělníků pracovat na stavbě kasáren, když jsou proti vojenské posádce ve městě. Komunisté jim odpověděli, že jen její dělníci umí pracovat, jiní by podle nich kasárna postavit nedokázali.¹⁰⁷⁶ Svým dělníkům tedy práci na stavbě kasáren nezakázali. Na jednání městského zastupitelstva dokonce komunisté hlasovali pro půjčky na stavbu kasáren.¹⁰⁷⁷ Zcela tak na tuto věc změnilo názor oproti předchozím letům.

V roce 1929 svolali národní demokraté své předvolební schůze před volbami do Poslanecké sněmovny a Senátu do komunistického Dělnického domu. Na těchto schůzích kritizovali zejména národní socialisty proto, že se podle nich ponížili a chtěli přebírat komunistické voliče v době, kdy KSČ byla ve vnitřní krizi. Dále říkali, že „Pokud by v Rakovníku existoval německý lidový dům, měla by tato nejnárodnější strana (národní socialisté) předvolební schůze tam.“¹⁰⁷⁸

Po celé toto volební období byl předsedou místní organizace strany v Rakovníku Matěj Urban.¹⁰⁷⁹

Do roku 1929 byl okresním důvěrníkem strany na Rakovnicku Karel Rais, který se rozhodl funkci v roce 1929 neobhajovat.¹⁰⁸⁰ Jako svého nástupce doporučil Bohumila Vykuse, který byl do té doby okresním důvěrníkem národně socialistických malozemědělců a důvěrníkem národně socialistické mládeže na Rakovnicku.

¹⁰⁷⁵ SS 16.12.1927 s. 3.

¹⁰⁷⁶ Naše slovo 10.2.1928 s. 4.

¹⁰⁷⁷ SOKA Rakovník, Fond AMR. Kniha č. 402. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1930-1934. Zápisy z 31.10.1930 a z 14.11.1930.

¹⁰⁷⁸ Naše slovo 25.10.1929 s. 3.

¹⁰⁷⁹ Naše slovo 24.2.1928 s. 3. Naše slovo 21.2.1930 s. 3.

¹⁰⁸⁰ Naše slovo 17.10.1930 s. 3.

4.5.2.1. Satelitní organizace Československé strany národně socialistické

4.5.2.1.1. Československá obec dělnická

Odbory národních socialistů byly druhými největšími co do počtu členů na Rakovnicku a třetí nejsilnější co do počtu členů závodních rad. V roce 1930 měly 969 řádně platících členů,¹⁰⁸¹ tedy asi polovinu oproti odborům sociálních demokratů. Předsedou Československé obce dělnické (ČOD) na Rakovnicku byl Emanuel Voříšek, který zároveň vedl i národně socialistické odbory v Šamotce.

Součástí ČOD byla Jednota zaměstnanců Československých státních drah, která v Rakovníku vznikla již v roce 1904. Na Rakovnicku měla 365 členů a byla tedy v této době slabší, než odbory sociálních demokratů na železnici. V jejich čele stál František Donát.¹⁰⁸² Přesto v roce 1928 byla nejsilnější odborovou organizací na Rakovnicku co do podpory ve volbách do závodních rad na železnici.¹⁰⁸³

Další odborovou organizací v rámci ČOD bylo Odborové sdružení československých kovopracovníků. V roce 1929 v čele sdružení vystřídal dlouholetého předsedu Havránka Braun.¹⁰⁸⁴ Sdružení v Rakovníku působilo v továrnách Vltavský, Stadion a Linhart, ve všech byla jejich odborová organizace slabší než sociálně demokratická.

Další součástí ČOD byla v Rakovníku Unie lučebních zaměstnanců, která působila v Šamotce a od počátku třicátých let také v továrně Keram. V Šamotce ji vedl Emanuel Voříšek.¹⁰⁸⁵ Jelikož unie zde byla druhou nejsilnější odborovou organizací, byl Voříšek také místopředsedou závodního výboru v Šamotce.

¹⁰⁸¹ PT 17.4.1931 s. 3.

¹⁰⁸² Naše slovo 25.1.1929 s. 2.

¹⁰⁸³ DL 3.8.1928 s. 3.

¹⁰⁸⁴ Naše slovo 15.3.1929 s. 2.

¹⁰⁸⁵ PT 23.1.1931 s. 4.

Součástí ČOD byla také jednota malozemědělců. Sdružovala však mnohem méně zemědělců, než pobočné organizace agrárníků, nebo svaz domkářů a maloročníků sociálních demokratů. Jejich předsedou byl v roce 1927 zvolen Bohumil Vykus.¹⁰⁸⁶

19. ledna 1930 byla jako součást ČOD v Rakovníku založena místní odbočka odborů dřevopracovníků, která při založení měla 10 členů.¹⁰⁸⁷

Jedinými odbory na Rakovnicku, které národní socialisté ovládali, byly odbory v pivovaru. K jejich odborové organizaci se zde totiž hlásila většina odborářů.¹⁰⁸⁸ Jiná odborová organizace v pivovaru patrně nepůsobila.

4.5.2.1.2. Mladá generace národních socialistů (odbočka Svazu československé mládeže socialistické v Rakovníku)

Předseda okresní organizace strany Karel Rais vytyčil v roce 1930 straně program, proč vzdělávat národně socialistickou mládež: „ Posílit schopnosti jednotlivce, aby měl lepší uplatnění v práci i v životě, posílit jeho sebevědomí, tím posílit do budoucna svou stranu a její politickou moc a tím uspíšit přechod správy a řádů v socialistické. “¹⁰⁸⁹

Do roku 1931 byl předsedou odbočky Josef Kubů,¹⁰⁹⁰ nahradil ho Josef Kučera. Odbočka měla v roce 1930 40 členů.¹⁰⁹¹ Počátkem třicátých let mládež vyjádřila své znepokojení hospodářskou krizí. Byla pro rázná řešení, ne pro konzervativní jako stará generace.¹⁰⁹² Do čela župní organizace VI. župy (lounské) Svazu československé mládeže socialistické byl v roce 1930 zvolen Bohumil Vykus z Rakovníka.¹⁰⁹³

¹⁰⁸⁶ SS 28.10.1927 s. 3.

¹⁰⁸⁷ Naše slovo 24.1.1930 s. 3.

¹⁰⁸⁸ Naše slovo 8.3.1929 s. 2.

¹⁰⁸⁹ Naše slovo 31.1.1930 s. 1.

¹⁰⁹⁰ Naše slovo 7.2.1930 s. 2.

¹⁰⁹¹ Naše slovo 7.2.1930 s. 2.

¹⁰⁹² PT 30.1.1931 s. 3.

¹⁰⁹³ Naše slovo 16.5.1930 s. 1.

4.5.3. Komunistická strana Československa

Již obecní volby v roce 1927 a volby do okresního a zemského zastupitelstva v roce 1928 ukázaly na klesající podporu komunistů v Rakovníku i v celém okrese. Strana byla pod tlakem Moskvy nucena zavádět závodní buňky strany, které měly nahrazovat místní organizace a personálně měnit svůj stranický aparát podle přání Kominterny. Tato změna se projevila i na konferenci II. kraje KSČ, která probíhala ve dnech 8. a 9. dubna 1928 v Dělnickém domě v Rakovníku. Okres Rakovník byl součástí tohoto kraje. Vytkla si následující úkoly:¹⁰⁹⁴

- těžiště práce komunistů se musí přesunout do závodů (závodních buněk), musí se aktivizovat závodní buňky a pečlivě se musí budovat nové buňky v závodech,
- je potřeba zintenzivnit leninskou výchovu členů strany, která zatím dle usnesení konference byla nedostatečná,
- je nutné se zaměřit na získávání mládeže pod heslem: „ Kde buňka strany, tam buňka mládeže. “
- zvýšit kontrolu plnění úkolů,
- zakročit proti těm, kdo je neplní,
- omladit funkcionářský aparát,
- přitahovat k práci co největší počet členů strany pod heslem: „ Co člen strany – to komunistický funkcionář, “
- zintenzivnit práci s proletářskými ženami a maloročníky.

Komunisté v této době i nadále pokračovali s organizací stávek, které měly pro dělníky katastrofální důsledky. 6. května 1928 v Šamotce vypukla stávka řemeslných povolání – kovářů, zámečnicků, truhlářů a dalších. Chtěli pro sebe získat samostatné platové stupnice do kolektivní smlouvy. Ve stávce byli podporováni komunisty.¹⁰⁹⁵ Stávka skončila po více než dvou týdnech. 20 stávkujících odborářů, kteří byli členy národně socialistických

¹⁰⁹⁴ Prol. 13.4.1928 s. 1.

¹⁰⁹⁵ Prol. 4.5.1928 s. 5.

odborů se dobrovolně vrátili do práce a vyhnuli se tak propuštění. Komunističtí stávkující řemeslníci se pod vlivem KSČ do práce odmítali vrátit a byli ze Šamotky propuštěni. Následně obvinili komunisté národní socialisty ze zrady.¹⁰⁹⁶

Komunistický zastupitel a bývalý náměstek starosty František Leitner byl Zemským školním úřadem donucen se rozhodnout, zda chce zůstat učitelem, nebo komunistou. Na podzim roku 1928 totiž obdržel dopis, že jako člen KSČ nemůže zůstat učitelem. Rozhodl se zůstat učitelem, komunisté ho proto odvolali ze zastupitelstva i z městských komisí.¹⁰⁹⁷ okresnímu výboru KSČ v Rakovníku zaslal dopis, kde vysvětlil své důvody, proč ze strany vystupuje: „Nechtěje uváděti sebe a rodinu zbytečně v nebezpečí hladu, oznamuji své vystoupení z místní politické organizace, vracím členskou legitimaci č. 26.747 KSČ.“¹⁰⁹⁸ Nakonec měl vlastně štěstí, protože se v následující krizi strany nemusel rozhodovat, ke které skupině se přidá. I díky tomu se po návratu z koncentračního tábora po 2. světové válce stal předsedou Městského národního výboru v Rakovníku za KSČ.

Vedle funkce okresního sekretáře měla na Rakovnicku strana ještě funkci okresního důvěrníka. Tím se v roce 1928 stal železniční zřízenec Tomáš Dušek. Od prosince 1928 byl také okresním zastupitelem. Právě v prosinci 1928 byl obviněn, že kvůli němu utrpěla KSČ v okrese Rakovníku volební porážku do okresního a zemského zastupitelstva. Další viníky našli komunisté v zaostalých dělnících, kteří si neuvědomovali, že měli volit právě komunisty.¹⁰⁹⁹ Tomáš Dušek se v červnu 1929 přidal na stranu komunistické opozice a vystoupil z KSČ.¹¹⁰⁰ Následně se vzdal všech veřejných funkcí za KSČ.¹¹⁰¹

Komunisté v tomto období zažili největší vnitřní krizi ve své dosavadní historii a největší krizi za celou dobu meziválečné demokratické Československé republiky. Opět se prokázalo, že jsou pouze sekci komunistické internacionály a vlastní program nemají.¹¹⁰²

V letech 1928 až 1929 probíhal v KSČ střet mezi levicí (Jílek, Bolen) a ultralevicí (Gottwald a jeho křídlo). Plánem ultralevice bylo nastolit důslednou bolševickou linii ve

¹⁰⁹⁶ Prol. 7.9.1928 s. 3.

¹⁰⁹⁷ DL 26.10.1928 s. 2.

¹⁰⁹⁸ Prol. 2.11.1928 s. 3.

¹⁰⁹⁹ DL 14.12.1928 s. 4.

¹¹⁰⁰ DL 21.6.1929 s. 4.

¹¹⁰¹ Naše slovo 2.8.1929 s. 3.

¹¹⁰² Malíř J., Marek P. a kol., Politické strany 1861 – 1938, díl I., politické strany do roku 1918, Brno 2005. s. 714.

straně.¹¹⁰³ V pozadí tohoto střetu stál Sovětský svaz a v něm posilující pozice J. V. Stalina, který během tohoto střetu postupně zbavil vlivu i poslední opoziční skupinu v KSSS v čele s N. Bucharinem. Poté již stranu prakticky ovládal. Chtěl ovládat i komunistické strany mimo Sovětský svaz včetně té v Československu. V KSČ si vybral skupinu převážně mladších funkcionářů, až na výjimky nezatížených členstvím v sociální demokracii. Ovšem v KSČ měla v této době silné pozice levice pod vedením Jílka. Jejich pozice bylo nutné oslabit. K tomu posloužil neúspěch tzv. rudého dne 6. července 1928, který měl být náhradou za zakázanou II. spartakiádu. Měl být demonstrací síly KSČ, ovšem slabá účast znamenala spíše propadák celé akce. Tohoto neúspěchu využil Rudolf Slánský ze skupiny ultralevice a požadoval výměnu stranického vedení. Kominternu pod vlivem „Stalinových tezí“ o nutnosti boje proti umírněným vydala na podporu ultralevého křídla v KSČ otevřený dopis exekutivy komunistické internacionály, který měl ultralevici posílit v boji proti levici.¹¹⁰⁴ Na V. sjezdu KSČ 18. – 23. února 1929 ultralevice za pomoci Kominterny a proti vůli většiny členů KSČ ovládla vedení strany. To byla rána, která z původně masové strany vytvořila definitivně spíše radikální sektu s malým množstvím členů, protože napříč republikou začali stranu opouštět členové od řadových až po poražené bývalé vedení.

Tento vývoj ve straně se pochopitelně odrazil i v místní a okresní organizaci KSČ v Rakovníku, jakož i ve vedení II. kraje KSČ.

6. ledna 1929 se konala konference II. kraje KSČ, kde zvítězili stoupenci Gottwaldova křídla, které zde reprezentoval krajský sekretář Rudolf Slánský. Po konferenci odešel Slánský do vedení I. kraje a místo sekretáře přenechal poslanci Josefu Štětkoví (1885 .- 1963). Alois Muna se této konferenci neúčastnil, údajně pro nemoc. Na konferenci přijatá rezoluce kritizovala stávající Jílkovo – Bolenovo vedení KSČ pro jejich „ oportunistické názory.“¹¹⁰⁵ Ve druhém kraji tedy skupina kolem Klementa Gottwalda zvítězila ještě před únorovým sjezdem.

Po únorovém sjezdu KSČ, kde bylo zvoleno Gottwaldovo vedení a poražení „ Oportunisté “ kolem Jílka a Bolena, se v Rakovníku konala 20. dubna 1929 v 19.00 hodin v Dělnickém domě společná schůze KSČ a MVS. Za nové vedení strany vystoupil Jonáš, za

¹¹⁰³ Malíř J., Marek P. a kol., Politické strany 1861 – 1938, díl I., politické strany do roku 1918, Brno 2005. s. 730.

¹¹⁰⁴ Malíř J., Marek P. a kol., Politické strany 1861 – 1938, díl I., politické strany do roku 1918, Brno 2005. s. 731.

¹¹⁰⁵ Prol. 11.1.1929 s. 1.

opozici Jílek. Schůze poté schválila rezoluci proti Haisově skupině v MVS, která stála za poraženým křídlem ve straně.¹¹⁰⁶

Časopis Proletář byl již před zlomovým sjezdem KSČ ovládnut stoupenci Klementa Gottwalda, zatímco Svoboda na Kladně zpočátku byla ovládána Munou a Škuthanem, kteří později byli stoupenci komunistické opozice. Munovi se dále podařilo ovládnout tiskárnu Svobody a Dělnický dům na Kladně. Vzhledem k tomu, že Svoboda a časopis Průboj v Lounech byly ovládnuty opozicí, začaly v Proletáři vycházet zprávy nakloněné novému vedení strany také z Kladenska a Lounska.¹¹⁰⁷ Časopis byl distribuován i v těchto dvou politických okresech.

MVS v Rakovníku se přidala na stranu komunistické opozice, včetně Karla Janduse ze Šamotky, který zůstal i nadále v čele MVS celého okresu. Zůstali tak věrni Josefu Haisovi, vůdci MVS, který se také postavil proti novému vedení strany. K nim se dále přidali Josef Landa z F. P. T., dále Zeman a Herget. Tito představitelé začali v Rakovníku vytvářet sekretariát MVS, stojící na straně komunistické opozice.¹¹⁰⁸

Vedení II. kraje KSČ, které stálo za novým vedením strany rozhodlo 14. května 1929 o vyloučení vůdců opozice v kraji Formánka, bývalého vydavatele Svobody na Kladně Aloise Muni, bývalého vydavatele Proletáře Bohumila Škuthana, poslance Emanuela Kučery (1879 – 1948) senátora Josefa Průši (senátor 1920 – 1929) a dalších svých odpůrců.¹¹⁰⁹ Ti se v kraji stali tvůrci a vůdci nově vznikající komunistické opozice, která zpočátku používala také název leninská opozice. Gottwaldova KSČ je nazývala Likvidátory. Naopak členové opozice nazývaly prostalinskou KSČ jako Polbyro.

Stejný osud postihl také další vůdce opozice Jílka, Bolena, Neuratha a další, kteří byli ústředním výborem KSČ vyloučeni ze strany počátkem června 1929.¹¹¹⁰

Protože se KSČ v Rakovnickém okresu začala rozpadat, bylo nutné vyměnit slabého okresního sekretáře Podolku. Sekretářem se stal již v roce 1928¹¹¹¹ Václav Truxa,¹¹¹² který v této době podporoval nové vedení strany, ale později z KSČ také vystoupil. V době jeho

¹¹⁰⁶ ProL. 20.4.1929 s. 3.

¹¹⁰⁷ ProL. 2.7.1929 s. 1.

¹¹⁰⁸ ProL. 10.5.1929 s. 3.

¹¹⁰⁹ ProL. 17.5.1929 s. 1.

¹¹¹⁰ Nechvátal M., 15.5.1921 založení KSČ, Praha 2002, s. 92.

¹¹¹¹ Kos J., Dělnické hnutí na Rakovnicku, Praha 1964, s. 79.

¹¹¹² Jeho syn Alois Truxa se po vypuknutí občanské války ve Španělsku přihlásil do interbrigád a ve Španělsku zahynul. Z Rakovníka s ním do interbrigád odešel také Richard Falbr.

nepřítomnosti se v sobotu 1. června 1929 pokusili vůdci opozice Jandus, Zeman, Herget z Rakovníka a Halík z Prahy, zmocnit majetku časopisu Proletář v jeho redakci, ale byli vyrušeni stoupeenci nového vedení a ze sekretariátu byli vyhnáni.¹¹¹³

Stoupencem nového vedení v Rakovníku zůstal Josef Jirgl a patrně část jeho křídla v rakovnické KSČ. Vedle něho v KSČ zůstali Kratina, Benešová, Rudolf Linc, jeho manželka Františka Lincová, Václav Truxa, Kapoun, Maurová a další.¹¹¹⁴ Celkově však v KSČ v Rakovníku zůstalo jen málo členů. Tato původně masová strana se v průběhu dvacátých let výrazně zmenšila. V Rakovníku odcházeli členové již před touto velkou krizí strany. Většinou se vrátili k sociálním demokratům, nebo zůstali bez politické příslušnosti. Nízká podpora KSČ se v tuto dobu ukázala i na oslavách 1. máje v roce 1929, kde měli komunisté jen minimální účast.¹¹¹⁵

Nové vedení strany se snažilo získat kontrolu nad organizací své strany v Rakovníku, kde větší podporu měli stoupeenci komunistické opozice. Tu v okrese Rakovník vedl Karel Jandus, dalšími významnými představiteli opozice byli Josef Zeman, který nebyl původně členem KSČ a Jaroslav Herget, který vedl kovodělníky MVS. Opozici v Rakovníku podporoval senátor za KSČ Emanuel Kučera, který je do Rakovníka jezdil na stranické schůze podporovat.¹¹¹⁶

Stoupeenci nového vedení se snažili vyloučit ze strany členy opozice. Proto se 30. července 1929 konala schůze rakovnických buněk KSČ za účasti 10 soudruhů včetně Václava Truxy. Stoupenců opozice mezi nimi bylo 7, pouze 3 byli stoupeenci „ Polbyra. “ Truxa chtěl na této schůzi vyloučit stoupence opozice, ale neměl k tomu dost hlasů. 3. srpna 1929 se konala další schůze strany opět s plánem vyloučit čelné představitel opozice v Rakovníku Janduse, Hergeta, Landu a Zemana (ten přitom stále nebyl členem KSČ). Jejich plán opět nevyšel, protože stále byli oproti opozici v menšině.¹¹¹⁷

Stoupencům nového vedení se podařilo získat převahu až na všeplenární schůzi KSČ s poslancem Štětkou a tajemníkem Zikou 17. srpna 1929 se v Dělnickém domě.¹¹¹⁸ Na této schůzi již stoupeenci „ Polbyra “ měli převahu a ze strany vyloučili Karla Janduse, Jaroslava

¹¹¹³ ProL. 7.6.1929 s. 3.

¹¹¹⁴ SOKA Rakovník. Fond Kos Jaroslav, osobní fond. Karton č. 1.

¹¹¹⁵ Obrana svobody 20.6.1929 s. 4. (dále jako OS).

¹¹¹⁶ OS 13.6.1929 s. 3.

¹¹¹⁷ OS 8.8.1929 s. 3.

¹¹¹⁸ ProL. 22.8.1929 s. 3. Obrana svobody z 22.8.1929 s. 3 uvádí jako datum schůze 16. srpna 1929.

Hergeta a Václava Loudu.¹¹¹⁹ Později vyloučili i další stoupence opozice. Bylo to v době, kdy již stoupenci nového vedení definitivně ovládali krajskou organizaci. Opozice si v tuto dobu začala vytvářet vlastní organizační strukturu, a tím paralelní komunistickou stranu. Jednalo se o podobný proces jako v roce 1920 při vytváření organizačních struktur vznikající KSČ vedle sociální demokracie.

Stejně jako v případě let 1920 – 1921 i nyní mezi oběma komunistickými stranami došlo ke sporům o majetek. V Rakovníku se jednalo zejména o spor o Dělnický dům, což byl jediný nemovitý majetek strany ve městě. První spory začaly již v červnu o časopis Proletář, ten stoupenci nového vedení KSČ udrželi. V srpnu 1929, kdy byli členové opozice v Rakovníku vyloučeni ze strany, rozhořel se boj právě o Dělnický dům. Karel Jandus jako nejvyšší představitel MVS vyzval okresního sekretáře KSČ Václava Truxu, aby mu vydal zařízení sekretariátu v Dělnickém domě, protože bylo v majetku MVS. Truxa odmítl, Jandus na něho zavolal polici a podal na něho žalobu.¹¹²⁰ Nakonec zůstala MVS v Dělnickém domě jedna místnost, která byla zároveň ústředím komunistické opozice na Rakovnicku a pořádali se v ní stranické schůze komunistické opozice.¹¹²¹

Vedení KSČ bylo nespokojené s působením Václava Truxy ve funkci okresního sekretáře na Rakovnicku a krátce po vyloučení členů opozice ho z této funkce vedení II. kraje odvolalo. Nahradil ho Antonín Hrudka, který do Rakovníka přišel ze Slaného.¹¹²² Hrudka před příchodem do Rakovníka pracoval 7 let v továrně Daňkovka ve Slaném. Na veřejné schůzi 10. října 1929 uvedl, že jako okresní sekretář pobírá od strany plat ve výši 400,- Kč měsíčně.¹¹²³ Václav Truxa poté opustil KSČ a přidal se ke komunistické opozici, kde však nepronikl do vedení. Patrně proto, že předtím vášnivě hájil KSČ proti komunistické opozici.

V druhé polovině roku 1929 se naplno rozhořel boj mezi oběma komunistickými stranami. Zejména ze strany KSČ bylo proti komunistické opozici používáno jakýchkoli záminek. Karel Jandus byl nařčen stoupenci „ Polbyra, “ z krádeže brambor, které se měl dopustit v roce 1917. Nařčení se bránil s tím, že není pravdivé. Pokud by pravdivé bylo, měl podle něho pisatel v časopisu „ Proletář, “ který Janduse napadl, toto sdělit již v roce 1918,

¹¹¹⁹ OS 22.8.1929 s. 3.

¹¹²⁰ OS 22.8.1929 s. 3.

¹¹²¹ Prol. 24.10.1929 s. 3.

¹¹²² Prol. 29.8.1929 s. 4. DL 27.9.1929 s. 3. OS 29.8.1929 s. 5.

¹¹²³ OS 17.10.1929 s. 3.

kdy se Jandus zapojil do dělnického hnutí a ne čekat až se dostane do sporu s novým vedením strany.¹¹²⁴ Zůstalo pouze u obvinění v časopisu Proletář.

Spory mezi oběma komunistickými stranami se přesunuly i do satelitních organizací strany. Například ochotnický divadelní kroužek místní organizace v Rakovníku v důsledku sporů zanikl. Stoupenci „Polbyra“ si poté založili nový.¹¹²⁵

Koncem roku 1929 zanikl časopis Proletář, vydávaný Komunistickou stranou Československa v Rakovníku. Důvodem byl patrně nízký prodej časopisu, přestože kromě Rakovníka byl distribuován i na Kladensko a Lounsko. Po jeho zániku měly být zprávy z Rakovníka zveřejňovány ve Svobodě na Kladně, ovšem prakticky se tam žádné neobjevily. Až v červenci 1930 začala KSČ vydávat časopis Rudý průboj.¹¹²⁶

Během druhé poloviny roku 1929 a první poloviny roku 1930 byla aktivita KSČ na Rakovníku velmi malá. Stále se zabývala vnitřními problémy a bojem proti komunistické opozici. Například na schůzi KSČ 7. listopadu 1929 přišlo jen 17 členů strany a proto musela být schůze zrušena.¹¹²⁷ Z 54 zastupitelů zvolených v okrese v předchozích obecních volbách jich v KSČ zůstalo jen 17. K sociálním demokratům přešli z významnějších členů strany například Smitka, Bambas, Kadroba, Markup a další. Část jich byla zcela mimo politické strany.¹¹²⁸

Také špatný výsledek KSČ v Rakovníku a na Rakovníku v parlamentních volbách v roce 1929 odpovídal stavu, v jakém strana byla. Vždyť v okresním měřítku ztratila více než 2.000 hlasů.¹¹²⁹ Pouze příchod hospodářské krize a její dopad na nejchudší část obyvatelstva dal straně šanci se znovu vzchopit a získat zpět ztracené voliče. Rozkol v KSČ nakonec nevedl k definitivnímu úpadku této strany zejména proto, že za hospodářské krize se zvětšila bída dělnictva. Důsledky krize a postihy dělnictva při demonstracích státní mocí nakonec

¹¹²⁴ OS 19.9.1929 s. 3.

¹¹²⁵ OS 24.10.1929 s. 3.

¹¹²⁶ Rudý průboj, týdeník Komunistické strany v Československu pro severozápadní Čechy. Vycházel od 10. července 1930 do 3. září 1931. Redakce a administrace sídlila zpočátku ve Slaném, Wilsonově třídě 525, od 29. dubna 1931 ve Slaném, Šultysově ulici 530. Majitelem a vydavatelem byl Karel Procházka. Zodpovědným redaktorem byl zpočátku Josef Záhrobský, od 18. září 1930 Bedřich Loda. Tisk probíhal v Knihárně „Veslavín“, majitel Fr. Franz a spol. ve Slaném.

¹¹²⁷ DL 15.11.1929 s. 4.

¹¹²⁸ DL 26.6.1931 s. 2.

¹¹²⁹ Kos. J., Dělnické hnutí na Rakovníku, Praha 1964, s. 85.

přivedly část dělnictva a část levicových intelektuálů zpět do KSČ. Ta díky tomu postupně získala zpět ztracené pozice.¹¹³⁰

Komunistická opozice nenašla program a osobnosti, které by k ní přitáhly voliče zklamané předchozím chováním KSČ. To umožnilo komunistům ve třicátých letech získat zpět podporu a vrátit se v Rakovníku na druhé místo v posledních obecních volbách předválečného Československa v roce 1938. Naopak komunistická opozice postupně ztrácela podporu a opouštěli ji i její zakladatelé. Její splynutí se sociálními demokraty bylo jen symbolickou tečkou za snahou vytvořit národní komunistickou stranu nestalinského typu.

Obnovující se aktivita KSČ se poprvé ukázala 7. září 1930 na srazu pracujícího lidu kladenského kraje, který se konal v Peruci a v Rakovníku. Na srazech strana vystoupila s následujícími hesly:

- kdo je za jedno se Sovětským svazem, s pětiletkou, kdo přeje socialistické výstavbě v SSSR,
- kdo je proti imperialistické válce a pro obranu SSSR,
- kdo je proti kapitalistické racionalizaci, masové nezaměstnanosti, za sedmihodinovou pracovní dobu,
- kdo je proti sociálfašistické politice hladu a zbídačování,
- kdo je proti kapitalistickému řešení agrární krize,
- kdo je pro osvobození maloročníků od daní,

ten se účastní bojových dnů v Peruci a v Rakovníku.¹¹³¹

Komunisté se těmito hesly zcela nepokrytě přihlásili k Sovětskému svazu jako své nejvyšší autoritě a přihlásili se k boji proti sociálním demokratům, které nazývali sociálfašisty a říkali o nich, že se proti dělníkům spojili s buržoazií tím, že umožnili propouštění a snižování platů v podnicích. Považovali je v tuto dobu za větší nepřátele než občanské strany nebo sílící fašismus. Tím zahájili boj za opětovné získání podpory ze strany dělnictva.

Komunisté pokračovali ve své populistické politice nesplnitelných slibů. V prosinci 1930 požádala strana vedoucí představitele městské samosprávy v Rakovníku o:¹¹³²

¹¹³⁰ Nechvátal M., 15.5.1921 založení KSČ, Praha 2002, s. 98.

¹¹³¹ Rudý průboj 28.8.1930 s. 1. (dále RP)

¹¹³² RP 11.12.1930 s. 1.

- mimořádnou finanční výpomoc pro všechny nezaměstnané a to ženatým 500,- Kč, na každé dítě 100,- Kč, svobodným žijícím mimo rodiny 250,- Kč, aby si mohli koupit nové ošacení a obuv,
- převzetí placení činží za nezaměstnané, neboť nezaměstnaným hrozilo pro neplacení činží vystěhování na ulici,
- vyvařování obědů pro rodiny nezaměstnaných
- všem nemocným nezaměstnaným zdarma řádné lékařské ošetření,
- zahájení nouzových prací ve městě, hlavně stavby vodovodu, kanalizace a úpravu ulic a cest,
- řádnou podporu ve výši 50,- Kč týdně na rodinu nezaměstnaných.

Dále lživě uváděli, že městský rozpočet je v přebytku, což nebyla pravda. Rozpočet města byl již delší dobu ztrátový a v době krize narostl každoročně schodek rozpočtu o několik milionů korun. Komunisté říkali, že město má povinnost nezaměstnaným poskytnout pomoc a požadované stavby bylo podle nich stejně nutno v Rakovníku provést.

V důsledku změny své politiky a slibů dělníkům, že jim zajistí práci, změnili komunisté i svůj postoj ke stavbě kasáren. V říjnu 1930 hlasovali v městském zastupitelstvu pro půjčku na stavbu kasáren v Rakovníku. Změnu názoru zdůvodnili právě potřebou dát nezaměstnaným práci.¹¹³³

Během roku 1931 začali komunisté získávat zpět své ztracené pozice v Šamotce, které ztratili po odtržení MVS od strany. Jejich nové rudé odbory se postupně staly nejsilnější odborovou organizací v této továrně.¹¹³⁴ Hlasy dělníků získali komunisté slibem zvyšování platů, zatímco sociální demokraté a národní socialisté dělníkům nic takového neslibovali, protože věděli, že továrna na tom není ekonomicky dobře po propadu exportu zejména do Francie. Sociální demokraté byli v zájmu udržení zaměstnanosti ochotni souhlasit se snížením mezd o 6%, což jim na popularitě mezi dělníky nepřidalo. Dělníci se od nich společně s MVS, které se s nimi spojily, začali postupně odvracet.

KSČ na Rakovnicku se přidala i ke dni nezaměstnaných, který na 25. února¹¹³⁵ 1931 svolala KSČ. Tohoto dne se konaly demonstrace po celém Československu. Jedna z nich se konala i v Rakovníku před Šamotkou za asistence četníků, kteří mezi jinými zatkli i dva

¹¹³³ DL 1.11.1930 s. 3.

¹¹³⁴ Viz Volby do závodních rad v letech 1927 – 1931 a 1931 – 1938.

¹¹³⁵ Sic!

starosty obcí, členy KSČ - Němce Rosenbauma z Otročiněvse a Čecha Kunu z Nového Jáchymova.¹¹³⁶

4.5.3.1. Satelitní organizace Komunistické strany Československa

4.5.3.1.1. Odborové organizace strany (MVS a Rudé odbory)

Tak jak bylo toto období těžké pro KSČ, bylo těžké i pro jejich odborové hnutí. Ve dvacátých letech byly komunistické odbory, pokud jde o početnost členské základny slabší než odbory sociálních demokratů i národních socialistů. Podle Karla Veselého sdružovaly MVS v roce 1929 200 odborářů, zejména stavební dělníky, železničáře, hlináře, horníky a kovodělníky.¹¹³⁷ Pokud jde o převahu v jednotlivých závodních radách a počtu členů závodních rad, byly zpočátku MVS silnější než odbory národních socialistů, ale slabší než odbory sociálních demokratů. Jak již bylo nastíněno v pojednání o odborech sociálních demokratů, ovládal MVS po celá dvacátá léta závodní radu Šamotky a zcela odbory továrny Keram. Po odtržení komunistické opozice se od KSČ odvrátil i MVS a přiklonil se ke komunistické opozici. Ta se jako relevantní politická síla neprosadila a i MVS začal rychle ztrácet příznivce, což se projevilo začátkem třicátých let porážkou ve volbách do závodní rady Šamotky a totálním rozpadem MVS v továrně Keram. V této továrně pak po určitou dobu žádné odbory neexistovaly. V roce 1931 je nahradily odbory sociálních demokratů (Svaz hlinodělníků) a národních socialistů (Dělníci stavebního, kameno a keramického průmyslu).¹¹³⁸ Gottwaldova KSČ začala budovat své nové odborové hnutí, které neslo název Rudé odbory. Ty zůstávaly mnohem slabší než původní MVS s jedinou výjimkou, a tou byla Šamotka, kde počátkem třicátých let rudé odbory ovládly závodní radu a svou převahu si zde udržely i po celá třicátá léta až do roku 1938.

Vůdcem rudých odborů v Šamotce byl v této době okresní sekretář KSČ Antonín Hrudka, který uvedl, že dokud se za ním všichni dělníci nesjednotí, nic pro ně neudělá, jen bude vyvolávat kravál a demonstrace v závodech a na ulicích. Závodní výbory byly podle něho nedemokratické, proto podle něho bylo zapotřebí zřídit akční výbory, které měly

¹¹³⁶ RP 5.3.1931 s. 1.

¹¹³⁷ Veselý K. Počátky... s. 36.

¹¹³⁸ DL 26.6.1931 s. 2.

demonstrace a kravály řídit. Ostatní socialistické strany podle jeho názoru nebyly socialistické, protože pokud by byly socialistické, neseděly by s kapitalisty ve vládě. Dále uvedl, že komunisté budou proti podporám v nezaměstnanosti pro dělníky tak dlouho, dokud každý nezaměstnaný nebude pobírat podporu ve výši svého předchozího platu. Dohoda s ostatními stranami byla podle něho možná jen tehdy, když ony přijmou program a teze KSČ. Sociální demokraté a národní socialisté v Šamotce v této době volali po shodě a loajalitě socialistických stran.¹¹³⁹

4.5.3.1.2. Jednota proletářské tělovýchovy (J. P. T.)

J. P. T. se stala nástupcem F. D. T. J. I ona se potýkala s odlivem členů a příznivců. Ale ještě před vlastní stranickou krizí se potýkala s problémy. 2. září 1928 se v Rakovníku konal komunistický „ Sportovní den, “ jako součást Mezinárodního dne mládeže. Akce začala o hodinu déle, než měla a účastnilo se jí pouze 39 osob,¹¹⁴⁰ skončila tedy fiaskem. Zejména sociální demokraté tohoto neúspěchu využili k útokům na KSČ.

Další sportovní akce J. P. T. se konala uprostřed stranické krize. 6. až 7. července 1929 se konalo župní cvičení J. P. T. v Rakovníku, kdy se do Rakovníka sjeli cvičenci ze tří žup, tedy téměř poloviny Čech - ze severu Čech, Prahy, středních Čech a Plzeňska). Celkem se cvičení účastnilo 1.180 cvičenců. V průvodu šlo kromě cvičenců ještě dalších 600 osob.¹¹⁴¹ Bylo zřejmé, že se prohlubuje úpadek KSČ, protože museli svolat příznivce z velmi rozsáhlé oblasti, aby jejich akce vypadala důstojně.

4.5.4. Komunistická (leninská) opozice

Jak již bylo uvedeno výše, stalinizace KSČ a Sovětským svazem prosazené vedení Klementa Gottwalda vyvolalo krizi ve straně, která vyústila v odchod významné části prostých členů i stranického vedení. Na Rakovnicku stranu opustilo v létě 1929 vyloučené křídlo strany pod vedením Karla Janduse.

¹¹³⁹ Naše slovo 6.6.1930 s. 3.

¹¹⁴⁰ DL 7.9.1929 s. 1.

¹¹⁴¹ DL 12.7.1929 s. 3.

Počátky vzniku komunistické (leninské) opozice lze spatřovat počátkem června 1929, kdy se v Rakovníku ustavil Okresní akční výbor opozice KSČ v Rakovníku. Jeho ústřední postavou se stal Karel Jandus s kanceláří na Husově náměstí čp. 14.¹¹⁴² Postupně se jako vůdčí osobnosti komunistické opozice v Rakovníku vyprofilovali Karel Jandus, vůdce MVS na Rakovnicku, Josef Zeman (nebyl členem KSČ) a Jaroslav Herget, vůdce sekce kovodělníků v rámci MVS. Podporováni byli senátorem za KSČ Emanuelem Kučerou.

14. července 1929 se konala v Dělnickém domě konference KSČ a MVS v Rakovníku, které se účastnilo 26 členů, z toho jen 3 byli stoupeneci „ Polbyra. “ Jedním z nich byl i komunistický sekretář Václav Truxa. Ten na konferenci mlčel, věděl, že má málo stoupenců v Rakovníku i v celém okrese. Z tohoto důvodu celá konference proběhla v režii opozice a přijala rezoluci, v níž uvedli, že nechtějí stranu rozbít, naopak opět chtějí aktivizovat činnost strany, aby tato nepřišla o důvěru dělníků. Chtěli zabránit odchodu členů do jiných stran. Dále chtěli zabránit rozkladu strany a počkat, až se situace ve straně urovná.¹¹⁴³

Po vyloučení z KSČ se stoupeneci komunistické opozice rozhodli pro umírněné jednání. Uváděli, že nechtějí jen napadat stoupence „ Polbyra .“ Proklamovali, že jejich hlavním cílem je sjednotit rozvrácené komunistické řady. Dalším jejich cílem bylo udělat z komunistické strany opět stranu masovou.¹¹⁴⁴

Postupně odcházeli z KSČ další členové. Po odvolaném okresním sekretáři Truxovi KSČ nakonec opustil i zdánlivý vítěz vnitrostranického boje Josef Jirgl. Ten ještě koncem roku 1930 vedl stranickou organizaci v Rakovníku. Není známo, kdy přesně stranu opustil ani proč, nicméně v září 1931 byl již členem komunistické opozice.¹¹⁴⁵ V ní dlouho nezůstal, opustil ji po prohraných obecních volbách na podzim 1931 a téměř vzápětí se stal národním socialistou.¹¹⁴⁶ Koncem léta 1929 KSČ opustila jedna ze zakládajících členek strany a dlouholetá zastupitelka strany v obecním zastupitelstvu Marie Koutníková¹¹⁴⁷ a další zastupitel za KSČ Antonín Podolka.¹¹⁴⁸

¹¹⁴² OS 6.6.1929 s. 3.

¹¹⁴³ OS 18.7.1929 s. 3.

¹¹⁴⁴ OS 29.8.1929 s. 4.

¹¹⁴⁵ OS 10.9.1931 s. 4

¹¹⁴⁶ OS 29.10.1931 s. 3.

¹¹⁴⁷ OS 5.9.1929 s. 5.

¹¹⁴⁸ OS 21.8.1929 s. 4.

Listem komunistické opozice se stala Obrana svobody.¹¹⁴⁹ Ta se dala v Rakovníku koupit v 5 trafikách. Kolportérem listu v Rakovníku byl Josef Němeček, kamnář.¹¹⁵⁰ Po oslabení Komunistické opozice bylo možné počátkem třicátých let Obranu svobody koupit již jen na dvou místech v Rakovníku.¹¹⁵¹

Postupně se vytvořily řídicí struktury komunistické opozice. Jejím okresním důvěrníkem v Rakovníku se stal Karel Jandus, krajským důvěrníkem byl Alois Muna.¹¹⁵²

Postupně se pozice komunistické opozice zhoršovaly. KSČ se dále pod novým vedením radikalizovala. Někteří dělničtí voliči silně postižení hospodářskou krizí se opět vrátili ke KSČ, umírněnější voliči levice volili sociální demokraty a národní socialisty. Komunistická opozice si mezi nimi své místo nenašla a postupně své sympatizanty ztrácela.

Svému úpadku se pokusila čelit výzvami k zakládání svých nových organizací. Kromě organizace v Rakovníku není známo, že by jinde v okrese Rakovník existovala místní organizace komunistické opozice. Deklarují se jako bojovníci proti imperialismu, fašismu, ale i proti Gottwaldovskému vedení KSČ. Stále chtěli být spojencem SSSR.¹¹⁵³ Moc úspěšní v této snaze nebyli.

Parlamentních voleb v roce 1929 se komunistická opozice neúčastnila. Konaly se poměrně krátce po jejím ustavení v době, kdy ještě nebyla zcela zkonstituovaná. Těsným poměrem v ní zvítězilo křídlo kolem Bolena a Jílka, vyzývající voliče, aby volili KSČ, a to přestože sama komunistická opozice tvrdila, že KSČ vede dělníky do záhuby.¹¹⁵⁴ Tento dvojaký postup komunistickou opozici značně oslabil a vedl k odlivu jejích příznivců.

V této době také její členové doufali ve změnu kurzu v Sovětském svazu a tím i v KSČ. Ovšem pozice Josefa V. Stalina v KSSS se definitivně upevnila po porážce pravého křídla bolševiků kolem Nikolaje Bucharina. Právě on byl zpočátku pro komunistickou opozici nadějí, že se KSČ vrátí na původní cestu alespoň částečně samostatné strany, ne zcela závislé

¹¹⁴⁹ Obrana svobody. Vycházela od 25.5.1929 do 20.10.1932. Redakce a administrace: Od 25.5.1929 Kladno, Náměstí Svobody 1460, od 30.5.1929 Kladno, Váňova ul. v tiskárně Svobody. Vydavatel: Alois Muna od 25.5.1929 do 8.5.1930, poté do 3.7.1930 časopis nevycházel, od 3.7.1930 B. Bergmann. Redaktor: Od 25.5.1929 do 13.6.1929 Alois Muna, od 20.6.1929 Bohumil Škuthan, od 26.12.1929 E. Berger. Řídící redaktor: Po celou dobu Alois Muna. Tisk: Svoboda, Kladno.

¹¹⁵⁰ OS 5.9.1929 s. 5.

¹¹⁵¹ OS 14.5.1931 s. 3.

¹¹⁵² OS 14.11.1929 s. 4.

¹¹⁵³ OS 9.4.1931 s. 2.

¹¹⁵⁴ DL 18.10.1929 s. 3.

na vůli Moskvy. Po definitivním vítězství Stalina v SSSR a Gottwalda v KSČ se původní naděje na znovusjednocení komunistů v ČSR rozplynuly. Komunistická opozice byla tímto vývojem donucena tvořit vlastní struktury, ovšem v době, kdy její potenciální voliči přecházeli na jedné straně ke komunistům, na druhé k sociálním demokratům. Politickou stranu ve vlastním slova smyslu komunistická opozice nikdy nevytvořila.

Dalšími volbami v pořadí byly obecní volby v roce 1931. Těch se komunistická opozice již rozhodla účastnit. Tyto volby byly vlastně rozhodující, zda komunistická opozice má šanci na své další samostatné působení.

V Rakovníku jako svůj předvolební program stanovila: Poměry pracujícího lidu se stále zhoršují, kapitalistický režim je neschopný řešit hospodářskou krizi jinak, než převáděním břemen na dělníky, živnostníky a rolníky. Sociální demokraté a národní socialisté díky své účasti v buržoazní vládě a podílnictvím na reakčních zákonech nemůžou být nositeli lidové politiky. KSČ úplně zklamala a svou ztřeštěnou politikou není s to hájit zájmy drobného lidu. Proto ať voliči volí komunistickou opozici, protože ta jediná hájí jejich zájmy.¹¹⁵⁵

Výsledek voleb byl pro komunistickou opozici v Rakovníku velmi špatný. Nedosáhla ani na volební číslo a nezískala tak ani jednoho zastupitele. Také v ostatních částech republiky byly její výsledky špatné, byť na některých místech se jejich zástupci do zastupitelstev dostali. Po volební porážce v Rakovníku nastal postupný odchod řadových i významnějších členů komunistické opozice. Již krátce po volbách přešli k národním socialistům bývalý zastupitel za KSČ a posléze komunistickou opozici Stanislav Gebhart a Josef Jirgl.¹¹⁵⁶

Reakci vedení komunistické opozice na volební porážku v obecních volbách zveřejnila Obrana svobody: „Komunistická opozice není masovou stranou, nýbrž skupinou, která soustřeďuje nejvyspělejší a nejuvědomělejší stoupence komunismu, nežívá vulgárních frází, nesplňuje věci nesplnitelné, a proto v době nynější krize, kdy bídy a nezaměstnanosti masy politicky nevypělých a indifferenčních dělníků, zejména nezaměstnaných, může získati spíše Polbyro na své demagogické fráze a sliby. ... Specifická váha hlasů, odevzdaných pro komunistickou opozici, svojí kvalitou převyšuje množství, odevzdané pro Polbyro.“¹¹⁵⁷

¹¹⁵⁵ OS 10.9.1931 s. 1.

¹¹⁵⁶ OS 29.10.1931 s. 3.

¹¹⁵⁷ OS 24.3.1932 s. 1.

Komunistická opozice se tedy považovala za kvalitnější komunisty, než KSČ. Nejdůležitější však byly volební výsledky a ty hovořily jasně pro KSČ. Pro komunistickou opozici již nebylo na politické mapě republiky místo.

Již od roku 1930 probíhala mezi komunistickou opozicí a Československou sociálně demokratickou stranou dělnickou jednání o sloučení.¹¹⁵⁸ Sociální demokraté byli totiž pro komunistickou opozici nejpřirozenějším partnerem. Kromě politických organizací se sloučení týkalo také odborů MVS. Ty svou početností a vlivem byly již jen stínem MVS z roku 1929.

Jednání o sloučení dospěla do konečné fáze na podzim 1932. Říšský akční výbor KSČ vydal počátkem října 1932 prohlášení ve kterém sdělil důvody, proč ke sloučení se sociální demokracií dochází: „Komunistická opozice po čtyři roky své existence snažila se ze všech sil za těžkých podmínek politických, organizačních a finančních paralyzovati zhoubné následky politiky KSČ, aniž by založila samostatnou novou stranu, ... Jednání o sloučení s KSČ, bylo by vzhledem k vylíčeným jejím desolátním jejím poměrům politickým a organizačním naprosto bezúčelné, ... z těchto důvodů rozhodl se Říšský akční výbor jednání o sloučení s Československou sociálně demokratickou stranou dělnickou, jako s velikou a masovou stranou socialistickou, která je nám za těchto okolností programově a historicky nejbližší.“¹¹⁵⁹

Konečné slovo padlo 16. října 1932: „Říšská konference komunistické opozice jednomyslně usnesla organizační sloučení s Československou sociálně demokratickou stranou.“¹¹⁶⁰

V Rakovníku se komunistická opozice fakticky rozpadla po prohraných volbách na podzim roku 1931 a její definitivní splynutí se sociální demokracií o rok později bylo již spíše formální záležitostí, protože i MVS s odbory sociálních demokratů úzce spolupracovaly již před volbami v roce 1931.

¹¹⁵⁸ RP 10.7.1930 s. 2.

¹¹⁵⁹ OS 13.10.1932 s. 1, 2.

¹¹⁶⁰ OS 20.10.1932 s. 1.

4.5.5. Československá národní demokracie

Strana v Rakovníku byla jednotná. Neprobíhaly v ní žádné významnější vnitřní střety. Její představitelé se snažili zejména posílit pozici strany ve městě a v okrese. Proto velkou pozornost věnovali prvním volbám do okresního zastupitelstva v roce 1928. Voličům před volbami do okresního a zemského zastupitelstva 2. prosince 1928 slibovali:¹¹⁶¹

- poctivé a demokratické hospodaření v obcích, okresích, zemích a státu
- budovati národní a odborné školství a tím dáti pevný základ vzdělání národa
- sociálně pomáhati těm, kteří pomoci potřebují a pečovati o zdravotnictví
- spojití města a obce dokonalými silnicemi, regulovati řeky a vybudovati elektrizaci venkova
- bojovati proti korupci a všem, kteří zrazují zájmy národa a státu.

Na ustavující schůzi okresního zastupitelstva pronesl svou řeč za národní demokraty Ferdinand Ulrich. V ní přivítal reformu okresního zastupitelstva, protože zlevnila a zjednodušila administrativu. Jen lituje, že do zastupitelstva nebyl jmenován nikdo z technických oborů ani z průmyslu.¹¹⁶²

Strana měla v Rakovníku podporu zejména u podnikatelských kruhů. Jejimi členy byli František Otta st. a jeho manželka, dlouholetá předsedkyně ženského odboru Národní jednoty severočeské v Rakovníku a dále minimálně dva jeho synové František Otta ml. a Alois Otta. Tedy majitelé mydlárny Otta.¹¹⁶³ Dále byl národním demokratem další z významných průmyslníků v Rakovníku Jaroslav Vltavský a jeho syn, majitelé slévárny a továrny na hydraulické lisy Vltavský.¹¹⁶⁴ Kromě nich byl národním demokratem také ředitel Šamotky¹¹⁶⁵ (Rakovnických a Poštorenských keramických závodů) Karel Hynais.¹¹⁶⁶ Tedy majitelé či ředitelé nejvýznamnějších podniků v Rakovníku byli vesměs národními demokraty a zůstali jimi i po transformaci strany na Národní sjednocení a po jejím dalším posunu doprava v politickém spektru. Ve třicátých letech byl ředitelem reálky, pozdějšího reálného gymnázia

¹¹⁶¹ NP 1.12.1928 s. 1.

¹¹⁶² NP 16.2.1929 s. 5.

¹¹⁶³ Pozdější Rakona Rakovník.

¹¹⁶⁴ Pozdější TOS Rakovník.

¹¹⁶⁵ Pozdější RAKO I.

¹¹⁶⁶ NP 6.2.1931 s. 2.

další národní demokrat Vojtěch Šmíd. Ale během meziválečného období podpora strany mezi živnostníky naopak postupně slábla ve prospěch ČŽOSS.

Před volbami do Poslanecké sněmovny a Senátu v roce 1929 se národní demokraté vymezovali zejména proti národním socialistům a Edvardu Benešovi, zejména jejich poslanec František Ježek, kandidující v Župě lounské.¹¹⁶⁷

Po celé toto volební období byl předsedou místní organizace v Rakovníku obchodník Ferdinand Ulrich, I. místopředsdou byl továrník Alois Otta. Předsedou okresní organizace strany byl B. Svoboda.¹¹⁶⁸ Členy župní organizace strany za Rakovnicko byli Ferdinand Ulrich, Jiří Majer a Bohumil Klouček. Delegáty pro zemský sjezd strany byli za Rakovnicko Ferdinand Ulrich, František Donát, Bohumil Klouček a Jarmila Zákonová.¹¹⁶⁹

4.5.5.1. Satelitní organizace Československé národní demokracie

4.5.5.1.1. Mladá generace Československé národní demokracie

Mladá generace Československé národní demokracie v Rakovníku pořádala ve dnech 25. – 26. května 1929 první valný sjezd mladé generace Československé národní demokracie Župy lounské. Jeho organizátorem byl předseda mladé generace v Rakovníku František Donát. Na sjezd se dostavili i četní vrcholní představitelé strany v čele předsedou strany Karlem Kramářem. Sjezd začal 25. května 1929 večer uvítáním hostů a přátelským večerem v restauraci „ Na Střelnici “ s tancem a hudbou. 26. května pokračoval program od 08.00 hodin ráno slavnostní valnou schůzí mladé generace a odborů Československé národní demokracie župy lounské s vystoupením župního předsedy Jana Reicherta v restauraci „ Na Střelnici. “ Dále se dopoledne konala schůze župního výkonného výboru strany. Poté v 10.00 hodin byli přivítáni noví hosté na nádraží, poté se odtud vydal průvod městem k sokolovně.

¹¹⁶⁷ Naše slovo 1.11.1929 s. 2.

¹¹⁶⁸ NP 25.10.1930 s. 4.

¹¹⁶⁹ NP 10.3.1928 s. 3. NP 13.4.1929 s. 4.

V čele průvodu šli předseda strany Karel Kramář, poslanec František Ježek, generální tajemník strany Hlaváček, tajemník zemského výboru strany Dlabola a další. Průvod čítal 300 šestistupů. Šli v něm i horníci ze severočeské pánve v krojích. Průvod zdobily standarty a prapory národního sdružení. V 10.30 hodin průvod došel k sokolovně, kde se konala manifestační schůze. Na ní vystoupil se zahajovacím projevem Jan Reichert za mladou generaci, po něm náměstek rakovnického starosty Zeman s uvítací řečí ke Karu Kramářovi. Poté se svými projevy vystoupili Kramář a Ježek. Poslanec František Ježek promluvil o potřebě národního uvědomění. Dále uvedl, že strana zůstává věrná demokracii. Podle něho každý národ má takovou demokracii, jakou si zaslouhuje. Mladá generace českého národa podle jeho názoru musí převychovat lid k opravdové demokracii. Dále uvedl, že „ Musí jít mladá generace do práce pro novou a šťastnou budoucnost našeho státu a našeho drahého národa. “ Karel Kramář se ve svém projevu vyjádřil k otázce ochrany německé minority, ke které se předtím vyjádřili němečtí ministři ve vládě. Ve vládě s nimi byla i Československá národní demokracie. Kramář řekl, že nikde nemá německá menšina tolik práv jako u nás, „ Kde dostalo se jí mnohem více práv, než je zaručeno mírovou smlouvou. “ Dále sdělil, že „ Neutiskujeme menšiny, ale národní ráz státu musí býti zachován. “ Na konci manifestační schůze nechali si zahrát státní hymnu. Od 12.30 hodin následoval v Lidovém domě a v hotelu Schneider společný oběd. Po něm oslavy pokračovaly zahradní slavností na zahradě restaurace „ Na Střelnici “ se vstupným 3,- Kč. Při příchodu Kramáře na slavnost mu zahráli píseň „ Hej Slované. “ Krátce poté od 15.00 hodin se v sále této restaurace konal sjezd odborových organizací strany. Jednalo se o rolnickou jednotu s projevem Rudolfa Bergmanna, národního sdružení s referátem redaktora Hudce, živnostenského odboru strany s referátem poslance Petrovického a ženské komise strany s vystoupením referentky Tipmanové. Po páté hodině odpolední nechal odvézt Kramáře národní demokrat, továrník Jaroslav Vltavský, svým automobilem do Prahy.¹¹⁷⁰

V roce 1930 již František Donát nekandidoval na předsedu této organizace, protože dosáhl věku 26 let a musel mladou generaci Československé národní demokracie opustit. Novým předsedou byl zvolen Jaromír Špaček.¹¹⁷¹

¹¹⁷⁰ NP 11.5.1929 s. 1. NP 18.5.1929 s. 1. NP 1.6.1929 s. 2.

¹¹⁷¹ NP 1.25.1930 s. 4.

4.5.5.1.2. Osvětový klub při Československé národní demokracii

23. listopadu 1930 uspořádal v sokolovně v Rakovníku Osvětový klub československé národní demokracie v Rakovníku oslavy 70. narozenin Karla Kramáře. Za městskou radu se jich účastnil Antonín Urban a František Josef Král. Oslava byla zahájena fanfárami z Libuše. Poté předseda místní organizace strany v Rakovníku Zdeněk Zeman uvítal hosty. Pěvecký sbor zazpíval „Přání“ od Kubáta. Následně Pavla Jandačová přednesla báseň Viktora Dyky „Dr. Kramářovi.“ Po ní promluvil o životě Karla Kramáře poslanec František Ježek. Po jeho výkladu promítali film „Návštěva Dr. Kramáře v Rakovníku r. 1929.“ Po promítání byla slavnost ukončena státní hymnou.¹¹⁷²

Dalšími v Rakovníku činnými satelitními organizacemi strany byla **Ženská komise československé národní demokracie v Rakovníku**. V jejím čele po celé období stála Karla Svobodová. Na Rakovnicku také působila **Okresní pobočka Národní rolnické jednoty v Rakovníku** v čele s Antonínem Divišem z Přílep.

4.5.6. Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská (ČŽOSS)

Tato strana během meziválečného období celkem nenápadně posilovala své pozice. Až do druhé poloviny třicátých let byla v Rakovníku ve stínu národních demokratů. V okresním měřítku se již koncem dvacátých let stala silnější stranou než národní demokraté a mezi nelevicovými stranami byla po agrárnících v okrese druhou nejsilnější. V Rakovníku se nejsilnější občanskou stranou stala po obecních volbách v roce 1938.

Před volbami do okresního a zemského zastupitelstva v roce 1928 strana slibovala zajistit řádné hospodaření okresu, dále slibovala řádně dohlížet na hospodaření obcí na okresu. Slibovala také spravedlivé rozdělení daní, hlavně živnostníkům, dále slibovala

¹¹⁷² NP 29.11.1930 s. 4.

vytvořit zdravou hospodářskou základnu samosprávy, stavěla se proti vysokým obecním přírůžkám.¹¹⁷³

Na jaře roku 1930 došlo v místní, ale patrně také v okresní organizaci strany ke sporům, které vyvrcholily odchodem části významných představitelů ze strany. Patrně v dubnu 1930 vystoupil redaktor stranického časopisu *Náš směr* s podporou muže č. 2 v okresní organizaci strany Vavřincem Berounským proti politice strany a zejména proti chování předsedy okresní organizace strany Josefa Nápravníka. Jak Seiner, tak Berounský ze strany vystoupili, protože postavením Nápravníka ve straně neotřásl. Společně s nimi ze strany odešlo celkem 30 členů.¹¹⁷⁴ Podle vedení ČŽOSS v Rakovníku Vavřinec Berounský stranu opustil, protože se mu nepodařilo naplnit jeho velké ambice a Antonín Seiner proto, že špatně hospodařil s finančními prostředky časopisu *Náš směr* v době, kdy byl jeho redaktorem.¹¹⁷⁵

Ve dnech 21. až 22. června 1930 se v Rakovníku konal župní sjezd strany, spojený s oslavami desetiletého trvání místní organizace ČŽOSS v Rakovníku. Vše se konalo pod patronátem nejvýznamnějšího představitele strany v Čechách, poslance Josefa Václava Najmana (1882 – 1937). Přítomen byl i dorost ČŽOSS župy lounské.¹¹⁷⁶

Oslavy začaly 21. června 1930 v Dělnickém domě v Rakovníku, kde sehrál dramatický odbor ČŽOSS Praha Žižkov divadelní hru *Poslední muž* od F. X. Šaldy.

22. června 1930 byl naplánován na 6.00 hodin ráno budíček, poté v 9.30 hodin se všechny korporace účastníci se oslav sešly na nádraží, kde přivítali hosty, kteří přijeli vlakem. Poté se všichni seřadili do průvodu, který prošel městem na náměstí před radnici, kde se konal tábor lidu s projevem poslance Aloise Beneše (původně měl mít projev poslanec Najman, který se oslav nakonec neúčastnil) a dalších řečníků. Beneš ve svém projevu uvedl, že živnostenstvo pochopilo, že si musí pomoci samo, proto má svou stranu (živnostenskou). Zatím to ale ne všichni živnostníci pochopili, ve straně je zatím sdruženo málo živnostníků, proto strana nemá takovou sílu, jakou by mohla mít, tedy až 42 poslanců.¹¹⁷⁷ Dále uvedl, že hlavním posláním strany je ochrana živnostenstva. Oslav se účastnili také poslanec Josef Náprstek (1881 – 1931) ze Slaného a náměstek rakovnického starosty Antonín Urban. Župní

¹¹⁷³ *Náš směr* 23.11.1928 s. 2.

¹¹⁷⁴ NP 17.5.1930 s. 4.

¹¹⁷⁵ NP 3.5.1930 s. 5.

¹¹⁷⁶ *Náš směr* 16.4.1930 s. 3.

¹¹⁷⁷ Tento počet poslanců vyvodil z celkového počtu živnostníků v republice. Pokud by všichni volili ČŽOSS, strana by získala 42 poslanců v Poslanecké sněmovně.

předseda Chmelík přečetl protest živnostenstva župy proti stálému zvyšování daní a ukládání břemen na živnostenský stav. Žádal zrušení obrátové daně a novelizaci živnostenského řádu. Za župu vyslovil podporu poslancům a senátorům strany. Během oslavy byl rozvinut prapor dorostu ČŽOSS župy lounské matkou praporu, kterou byla manželka poslance Najmana Joža Najmanová. Ta na prapor připnula stuhy. V 13.00 hodin se sešli účastníci oslav u Živnodomu, odkud se vydal průvod městem přes náměstí k restauraci „ Na Střelnici, “ kde se od 14.00 hodin konala Zahradní slavnost se zábavnými atrakcemi, tombolou, kolem štěstí. Hráli se zde i kuželky. Oslavy vyvrcholily od 20.00 hodin slavnostním věnečkem s hudbou pana Srba. Vstupné na věneček činilo 3,- Kč.¹¹⁷⁸

Své priority strana představila na výroční okresní konferenci 26. dubna 1931. Za své priority označila zejména:¹¹⁷⁹

- stát se musí postarat o základní existenční podmínky živnostenstva, jinak živnostníci své živnosti odhlásí,
- dále požadovali zákaz filiálek velkotováren obuvi a textilu na venkově, protože tím je poškozen drobný střední stav.

Okresní organizace strany v Rakovníku od června 1931 zřídila okresní sekretariát na Husově náměstí čp. 11 v domě pana Perelesa. Vedl ho sklenář František Prokš. Jeho úkolem bylo usnadnit práci místních organizací. Měl být jejich podporou a zázemím.¹¹⁸⁰

Předsedou místní organizace strany v Rakovníku byl kartáčník Adolf Kunc, kterého v roce 1930 nahradil obchodní zástupce Bohumil Kašpar.¹¹⁸¹ Místopředsedou organizace byl stavitel Augustin Kasal.¹¹⁸²

V čele okresní organizace strany byl po celé meziválečné působení strany na Rakovnicku Josef Nápravník. Jeho zástupcem po odchodu Berounského a Seibera ze strany se stal Adolf Kunc.¹¹⁸³

¹¹⁷⁸ Náš směr 23.5.1930 s. 1. Náš směr 27.6.1930 s. 1.

¹¹⁷⁹ Náš směr 1.5.1931 s. 4.

¹¹⁸⁰ Náš směr 22.5.1931 s. 3.

¹¹⁸¹ Náš směr 21.3.1930 s. 3.

¹¹⁸² Náš směr 17.2.1928 s. 2.

¹¹⁸³ Náš směr 17.4.1931 s. 3.

4.5.6.1. Satelitní organizace ČŽOSS

4.5.6.1.1. Svépomocné družstvo Živnodům

V Rakovníku bylo počátkem roku 1928 založeno svépomocné družstvo „ Živnodům “ v Rakovníku. Jeho úkolem bylo poskytovat záruky za úvěry svým členům – živnostníkům. Členský podíl v družstvu činil 500,- Kč, zápisné 25,- Kč. Předsedou družstva byl zvolen Josef Nápravník, místopředsedou František Čapek.¹¹⁸⁴ Josef Nápravník zůstal předsedou družstva i v následujících letech.¹¹⁸⁵

4.5.6.1.2. Živnostenská a občanská záložna v Rakovníku

Tato záložna byla v Rakovníku založena krátce po 1. světové válce.¹¹⁸⁶ Postupně ji ovládli představitelé ČŽOSS. Předsedou záložny byl František Thüringer, jednatelem Josef Nápravník.¹¹⁸⁷

4.5.6.1.3. Okresní jednota živnostenských společenstev v Rakovníku

Jednota sdružovala živnostenská společenstva v okrese Rakovník. Jejím úkolem bylo hájit zájmy živnostníků. Byla pod vlivem ČŽOSS. V jednotě bylo sdruženo 15 živnostenských společenstev s 1.690 členy, 300 pomocníky a 150 uční. Každý platil příspěvek společenstvu ve výši 1,- Kč ročně. Starostou jednoty byl po dlouhou dobu K. Francl.¹¹⁸⁸

12. května 1929 pořádala Okresní jednota živnostenských společenstev v Rakovníku protestní schůzi živnostenstva proti poškozování a likvidaci živnostníků v republice, na závěr přijala rezoluci, která vyjadřovala i stanovisko živnostenské strany. Žádali:

¹¹⁸⁴ Náš směr 3.2.1928 s. 2.

¹¹⁸⁵ Náš směr 17.6.1932 s. 2.

¹¹⁸⁶ Náš směr 3.2.1928 s. 2.

¹¹⁸⁷ Náš směr 10.4.1931 s. 5.

¹¹⁸⁸ Náš směr 1.3.1929 s. 3.

- 1) Zrušení obrátové daně u práce na zakázku a daň z pracovních úkonů řemeslníků.
- 2) Paušalizování daně obrátové u zboží a to hned u prvovýroby.
- 3) Odepsání veškerých dlužných daní až do roku 1926, v první řadě u živností oděvních a u živností hospodářskou krizí poškozených.
- 4) Úplné zrušení celodenního klidu v živnostech obchodních
- 5) Upravení nutné pracovní doby v živnosti pekařské s počátkem od 3 hodin ráno.
- 6) Zrušení továrních správkáren.
- 7) Omezení filiálek průmyslových velkopodniků na města do 50.000 obyvatel
- 8) Omezení vydávání nových oprávnění k podomnímu obchodu a stíhání neoprávněného provozování téhož.
- 9) Poskytnutí levného dostatečného a dlouhodobého úvěru vládou drobným živnostem, a to prostřednictvím živnostenských peněžních ústavů.¹¹⁸⁹

8. listopadu 1931 usprádala jednota v Rakovníku v Dělnickém domě protestní schůzi. Byla zaměřená proti daňovému přetěžování živnostníků, vyslovila se pro zrušení nepřímých daní. Schůze přijala usnesení, ve kterém žádala:

- 1) zastavení regulace hospodářského života státní správou
- 2) odepsání dlužných daní nedoplatků živnostníků
- 3) upustit od zvýšení přímých daní u živnostníků
- 4) novelizovat starobní a invalidní pojištění samostatně hospodařících osob.

V jednotě měli kromě živnostenské strany silné zastoupení i národní socialisté, ale byli zde slabší než živnostenská strana.¹¹⁹⁰

¹¹⁸⁹ Náš směr 17.5.1929 s. 2.

¹¹⁹⁰ Náš směr 13.11.1931 s. 2.

4.5.6.1.4. Dorost Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské

Jako většina ostatních politických stran, i ČŽOSS měla zájem na výchově svých nástupců. Není známo, kdy organizace jejich dorostu v Rakovníku vznikla. První zmínka o této organizaci v Rakovníku pochází až z roku 1930. Mládežnická organizace strany si kladla za cíl výchovu uvědomělých obchodníků a živnostníků, kteří budou schopni samostatného podnikání. Politická výchova byla podle strany nedůležitá.¹¹⁹¹

4.5.6.1.5. Dámský odbor živnostenských a obchodnických žen

I v tomto případě strana postupovala podobně jako jiné politické strany v této době. Kromě mládeže se snažila do svých řad přilákat i ženy. Z tohoto důvodu se 6. března 1932 ustavil v Rakovníku Dámský odbor živnostenských a obchodnických žen. Jeho předsedkyní byla zvolena Vejvodová, manželka řezníka a uzenáře, místopředsedkyní Nápravníková, manželka krejčího a čelného představitele strany na Rakovnicku. Jednatelkou byla zvolena Kasalová, manželka stavitele a místopředsedy místní organizace strany v Rakovníku.¹¹⁹²

4.5.6.1.6. Všeodborové sdružení živnostenského zaměstnanectva v Rakovníku

Také v tomto případě se strana pokoušela podchytit další své stoupence založením další pobočné organizace. Byly jím odbory, které se zaměřovaly na podchycení zaměstnanců, kteří pracovali u drobných a středních živnostníků. Nejsou vůbec žádné informace o tom, kolik osob se jim v této organizaci podařilo podchytit. Místní skupina tohoto sdružení byla založena v Rakovníku 5. října 1929.¹¹⁹³ Jisté je, že koncem dvacátých let - minimálně do roku 1930 ovládaly tyto odbory Odborové sdružení oděvního společenstva v Rakovníku.¹¹⁹⁴

¹¹⁹¹ Náš směr 3.10.1930 s. 5.

¹¹⁹² Náš směr 11.3.1932 s. 2.

¹¹⁹³ Náš směr 11.10.1929 s. 3.

¹¹⁹⁴ Naše slovo 4.4.1930 s. 3.

4.5.7. Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu

V obecních volbách v roce 1927 republikánská strana poprvé kandidovala do městského zastupitelstva v Rakovníku. Získala jeden mandát. Kandidátku do obecních voleb v Rakovníku vedl Emil Toužimský, ruský legionář a rolník v Rakovníku, starosta selských jízd na Rakovnicku do roku 1930.¹¹⁹⁵ Právě on se stal jediným zastupitelem za tuto stranu. V roce 1928 se novým předsedou místní organizace strany v Rakovníku stal Jan Sucharda.¹¹⁹⁶ Místní organizace strany v Rakovníku pořádala pro své členy mimo jiné přednášky o nových trendech v zemědělství, například o zeleném hnojení.¹¹⁹⁷

V roce 1928 se dosavadní předseda okresní organizace republikánské strany Radomil Černý rozhodl již nekandidovat na tuto funkci. Jako důvod uvedl svou velkou vytíženost jinou prací. Novým důvěrníkem byl zvolen Karel Reček, rolník ze Senomat, místodůvěrníkem rolník Antonín Polívka z Chrášťan.¹¹⁹⁸ V roce 1929 se tajemníkem strany pro Rakovnicko stal F. Kozák.¹¹⁹⁹

4.5.7.1. Satelitní organizace republikánské strany

4.5.7.1.1. O. S. R. D.

Tato organizace sdružující agrárníckou mládež byla po celé toto volební období vedena Josefem Macákem ze Skupé, pouze po většinu roku 1929 ji vedl Václav Švácha ze Hředel.¹²⁰⁰

¹¹⁹⁵ Naše stráž 7.10.1927 s. 3.

¹¹⁹⁶ Naše stráž 26.10.1928 s. 9.

¹¹⁹⁷ Naše stráž 20.7.1928 s. 4.

¹¹⁹⁸ Naše stráž 24.2.1928 s. 6.

¹¹⁹⁹ Naše stráž 8.2.1929 s. 7.

¹²⁰⁰ Naše stráž 24.2.1928 s. 6. Naše stráž 4.1.1929 s. 11. Naše stráž 6.12.1929 s. 12.

4.5.7.1.2. Hospodářské družstvo v Rakovníku

Toto družstvo bylo založeno 2. prosince 1892. V letech 1892 až 1919 ho vedl František Pánek z Pavlíkova. Pro své členy kupovalo osiva, krmiva a hnojiva za příznivé ceny. Dále jim pomáhalo s odbytem obilí a dobytka, protože do doby před založením družstva „Hospodář, chtěl-li prodati obilí, musil s ním na týdenní trh, kde byl odkázán na milost židů.“ V roce 1902 začalo družstvo stavět své skladiště, po jehož otevření došlo k dalšímu rozvoji družstva. V roce 1922 se vinou špatné úrody a špatného vedení dostalo do problémů, které díky záložně a novému vedení zdárně překonalo.¹²⁰¹ 8. ledna 1928 byl novým starostou družstva zvolen na valné hromadě Karel Reček, který se o několik měsíců později stal i okresním důvěrníkem strany. Družstvo bylo členem Sdružení ústřední jednoty hospodářských družstev v Praze.¹²⁰²

V tabulce předkládám vývoj počtu členů a obrat družstva do roku 1927:

rok	počet členů	obrat
1892	21	
1895	20	5.760 zlatých 90 krejcarů
1900	288	
1910	424	3.550.000,- K
1915	435	6.086.000,- K
1920	726	44.000.000,- K
6. 1927	725	53.603.334,36 Kč

4.5.7.1.3. Okresní hospodářská záložna

Byla navázána na republikánskou stranu. V jejím čele stál Václav Hejda. V roce 1928 měla na vkladech uloženo 65 milionů Kč a na půjčkách měla rozpůjčeno 25 milionů Kč.

¹²⁰¹ Naše stráž 9.12.1927 s. 5.

¹²⁰² Naše stráž 20.1.1928 s. 4.

V roce 1927 měla čistý zisk 5,515 milionu Kč. Část zisku šla do rezervního fondu, zbytek šel na příspěvky školám v okrese a do zemědělských organizací strany na Rakovnicku.¹²⁰³

4.5.7.1.4. Zemědělská jednota

Do roku 1928 stál v čele jednoty František Pánek z Pavlíkova, který se rozhodl již předsednictví neobhajovat. V roce 1929 sdružovala na Rakovnicku 332 členů. Pro své členy pořádala například přednášku o družstevním zpeněžení mléka nebo kurz zemědělského účetnictví. Novým předsedou byl zvolen Josef Failer z Povlčína, František Pánek čestným předsedou. Valná hromada přijala rezoluci na podporu exportu žateckého chmelu a na podporu chmelařství v republice.¹²⁰⁴

4.5.7.1.5. Okresní odbor pro zájmy venkovských žen na Rakovnicku

Svou první valnou hromadu, na níž byl založen, pořádal 15. dubna 1928. Jako svou náplň práce si stanovil pořádání kurzů pro hospodyně, výstavy, přednášky a exkurze. Dále se jeho členky připravovaly na stranické akce, na něž si šily kroje. Měl na Rakovnicku čtyři odbory: v Senomatech, ve Hředlích, ve Všetatech a ve Skupé. Předsedkyní odboru byla zvolena Aloisie Melčová ze Senomat.¹²⁰⁵

Dalšími organizacemi na Rakovnicku byly **Okresní hospodářský sbor při republikánské straně**, který byl založen 7. ledna 1929. Jeho předsedou byl zvolen Karel Reček.¹²⁰⁶ Dále na Rakovnicku působila **Okresní domovina domkářů a maloročníků**, kterou do roku 1929 vedl Jan Kučera, kterého nahradil Josef Švarc ze Zavidova. V roce 1928 měla 346 platících členů.¹²⁰⁷ Další organizací byl **Okresní odbor úředníků, učitelů a**

¹²⁰³ Naše stráž 13.1.1928 s. 7. Naše stráž 16.3.1928 s. 6. Naše stráž 12.4.1929 s. 9.

¹²⁰⁴ Naše stráž 29.3.1929 s. 13.

¹²⁰⁵ Naše stráž 27.4.1928 s. 9.

¹²⁰⁶ Naše stráž 11.1.1929 s. 9.

¹²⁰⁷ Naše stráž 8.3.1929 s. 9.

zřízenců republikánské strany v Rakovníku, v jehož čele stál Václav Dykast, pokladník Hospodářské záložny.¹²⁰⁸

4.5.8. Slovanská strana národně socialistická (Radikální strana – slovanští socialisté)

Jediná zmínka o této politické formaci v Rakovníku pochází z roku 1927. 9. října 1927 se konala předvolební schůze Slovanské strany národních socialistů v Rakovníku. Na ní vystoupil Hubáček z Prahy a dva bývalí národní socialisté z Rakovníka Brůžek a Huml. Účastnilo se jí přibližně 100 osob.¹²⁰⁹ Byla nesena v duchu útoků na starostu Vaněčka. Tato strana byla v Rakovníku celkem marginálním uskupením, o čemž svědčí i její slabé volební výsledky.

O ostatních politických uskupeních v tomto období se prameny bohužel nezmiňují.

4.6. Volby do závodních výborů

Pro období let 1927 až 1930, případně 1931 jsou sympatie dělnictva u nejdůležitějších zaměstnavatelů v Rakovníku již mnohem lépe zmapované.

Největším soukromým zaměstnavatelem v tomto období v Rakovníku byla stále Šamotka, která po rozšíření výroby na konci dvacátých let zaměstnávala okolo 2000 zaměstnanců. Až do voleb do závodních výborů v roce 1929 závodní radu v tomto závodu ovládala MVS, která do roku 1929 byla odborovým sdružením KSČ. Po roztržce v KSČ se MVS přidaly i na Rakovnicku ke komunistické opozici a KSČ si založila své nové Rudé odbory. V letech 1929 a 1930 závodní radu ovládaly zde dočasně spolu kandidující odbory sociálních demokratů a národních socialistů s tím, že slábnoucí MVS se postupně přimykaly k odborům sociálních demokratů v tomto podniku, aby s nimi posléze splynuly. Ovšem již v

¹²⁰⁸ Naše stráž 10.2.1928 s. 9. Naše stráž 24.5.1929 s. 5.

¹²⁰⁹ SS 14.10.1927 s. 5.

roce 1931 závodní radu opět ovládli komunisté, resp. jejich rudé odbory. V tomto roce do závodní rady již sociálně demokratické a národně socialistické odbory nekandidovali společně pro vzájemné rozpory a osobní antipatie. Navíc v tomto roce do závodní rady naposledy kandidovaly samostatné MVS. Ovšem ani dohromady tyto tři odborové organizace nedosáhly ve volbách takového počtu hlasů jako rudé odbory. Vše souviselo s propouštěním a snižováním platů, které komunisté tvrdě kritizovali, čímž získávali nové hlasy. Ostatní odbory realisticky nabádaly k souhlasu se snižováním platů, aby nedocházelo k dalšímu propouštění, čímž si proti sobě spíše dělníky postavily.

V následující tabulce uvádím vývoj počtu hlasů a získaných mandátů v Šamotce v letech 1927 – 1931 pro jednotlivé odborové organizace:¹²¹⁰

odborová organizace	1927		1928		1929		1930		1931	
	hl.	mand.	hl.	mand.	hl.	mand.	hl.	mand.	hl.	m.
Svaz keramiků (soc. dem.)	112	2	--	--	--	--	--	--	113	1
Unie lučebních zam. (nár.s.)	193	3	--	--	--	--	--	--	213	3
Rudé odbory (KSČ)	--	--	--	--	--	--	204	3	442	6
MVS	372	6	433	6	482	6	155	2	61	1
Svaz keram. + Unie luč. z.	--	--	392	5	535	6	471	7	--	--

V továrně Stadion národní socialisté vůbec odborovou organizaci neměli. Proti sociálně demokratickému Svazu kovodělníků zde stavěly kandidátku pouze komunistické odbory. Nejprve to byly MVS a od roku 1929 nový Průmyslový svaz. V roce 1930 se v závodě Stadion volby do závodního výboru nekonaly vůbec, protože zde kandidoval pouze Svaz kovodělníků, se kterým předtím splynul MVS. Komunistický Průmyslový svaz zde kandidátku vůbec nepostavil. Vzhledem k tomu všech 5 míst v závodní radě firmy Stadion v roce 1930 obsadil bez voleb sociálně demokratický Svaz kovodělníků. V roce 1931 se volby do závodního výboru konaly až koncem roku, tedy v dalším volebním období.

¹²¹⁰ SOKA Rakovník. Fond Kos Jaroslav. Osobní fond. Karton č. 1. Kos. J., Dělnické hnutí na Rakovnicku, Praha 1964. OS 14.7.1930 s. 4. RP 16.4.1931 s. 2. Naše slovo 13.4.1928 s. 3. Naše slovo 19.4.1929 s. 3. Naše slovo 18.4.1930 s. 4. PT 17.4.1931 s. 3. DL 17.4.1931 s. 2. DL 13.4.1928 s. 2. DL 19.4.1929 s. 2. DL 18.4.1930 s. 3.

V následující tabulce uvádím vývoj počtu hlasů a získaných mandátů v továrně Stadion v letech 1927 – 1929 pro jednotlivé odborové organizace:¹²¹¹

odborová organizace	1927		1928		1929	
	hl.	mand.	hl.	mand.	hl.	mand.
Svaz kovodělníků	43	2	77	3	84	3
MVS	55	2	72	2	40	2
Průmyslový svaz	--	--	--	--	22	0

Ve strojírenské továrně Vltavský v letech 1928 až 1930 spolu soupeřily pouze odborové organizace sociálních demokratů, tedy Svaz kovodělníků a národně socialistická odborová organizace Svaz kovopracovníků. Komunisté zde svou odborovou organizaci neměli. Trvale zde měli převahu sociální demokraté nad národními socialisty. V roce 1931 se volby do závodního výboru konaly až koncem roku, tedy v dalším volebním období.

V následující tabulce uvádím vývoj počtu hlasů a získaných mandátů v továrně Vltavský v letech 1928 – 1930 pro jednotlivé odborové organizace:¹²¹²

odborová organizace	1928		1929		1930	
	hl.	mand.	hl.	mand.	hl.	mand.
Svaz kovodělníků	45	3	46	3	35	3
Svaz kovopracovníků	17	1	20	1	18	1

¹²¹¹ OS 28.11.1929 s. 3. DL 2.12.1927 s. 5. DL 7.12.1928 s. 3. DL 29.11.1929 s. 3. DL 29.11.1930 s. 2. DL 8.11.1929 s. 3.

¹²¹² Naše slovo 2.12.1928 s. 3. Naše slovo 8.11.1929 s. 3. PT 2.11.1930 s. 2. DL 2.11.1928 s. 4. DL 8.11.1929 s. 3. DL 13.6.1930 s. 3. DL 1.11.1930 s. 3.

U voleb do závodních výborů Československých státních drah jsou k dispozici pouze údaje z roku 1928. Na Rakovnicku se u železničních odborů jednalo o 3 závodní výbory: ve výtopně, v odboru pro udržování trati a správy provozu a dále se jednalo o závodní radu dopravních a staničních úřadů. V prvních dvou závodních radách zvítězila Unie železničních zaměstnanců, která byla odborovou organizací sociálních demokratů. V závodní radě dopravních a staničních úřadů výrazně zvítězila Jednota železničních zřízenců československých. To ovlivnilo celkové výsledky takovým způsobem, že v součtu všech hlasů do závodních výborů na železnici zvítězila Jednota železničních zřízenců československých.

V následující tabulce uvádím vývoj počtu hlasů a získaných mandátů v odborech Československých státních drah v roce 1928 pro jednotlivé odborové organizace:¹²¹³

Výtopna:

Odborová organizace	hlasů	mandátů
Unie železničních zaměstnanců	157	4
Jednota železničních zřízenců československých	127	3
Odborové sdružení Strojvůdci, úředníci	120	3
Odborové sdružení Strojvůdci, úředníci, topiči	76	1
Mezinárodní federace železničářů (KSCĚ)	31	0

Odbor pro udržování trati a správa provozu:

Odborová organizace	hlasů	mandátů
Unie železničních zaměstnanců	241	5
Jednota železničních zřízenců československých	154	5 ¹²¹⁴
Mezinárodní federace železničářů (KSCĚ)	41	1
Národ	1	0

¹²¹³ DL 3.8.1928 s. 3.

¹²¹⁴ Jedná se o součet hlasů ze dvou závodních výborů, proto na první pohled počet hlasů neodpovídá mandátům.

Dopravní a staniční úřady:

Odborová organizace	hlasů	mandátů
Unie železničních zaměstnanců	236	5
Jednota železničních zřízenců československých	461	10
Mezinárodní federace železničářů (KSCĚ)	74	1

Odbory na železnici celkem:

Odborová organizace	hlasů	mandátů
Unie železničních zaměstnanců	634	14
Jednota železničních zřízenců československých	742	18
Mezinárodní federace železničářů (KSCĚ)	146	2
Odborové sdružení Strojvůdci, úředníci	120	3
Odborové sdružení Strojvůdci, úředníci, topiči	76	1
Národ	1	0

Ve firmě Linhart byla odborová organizace zřízena v roce 1928. Jednalo se o odborovou organizaci sociálních demokratů Svaz kovodělníků. Jelikož se jednalo o jedinou odborovou organizaci v továrně, získali všechna místa v závodní radě bez voleb. Stejná situace se opakovala i o rok později.¹²¹⁵

Na dole Rako se volby do závodního výboru konaly v roce 1928 s následujícími výsledky:¹²¹⁶

¹²¹⁵ DL 13.4.1928 s. 2. DL 10.5.1929 s. 2.

¹²¹⁶ DL 1.1.1929 s. 1.

Odborová organizace	hlasů	mandátů
Svaz horníků	88	2
MVS	60	2

V roce 1929 do závodní rady na tomto dole kandidoval pouze Svaz horníků, protože MVS se zde rozpadl. Vzhledem k tomu Svaz horníků bez voleb obsadil všechna místa v závodní radě.¹²¹⁷

V odborové organizaci oděvního společenstva do roku 1930 zasedali pouze zástupci ČŽOSS. V roce 1930 se proti jejich kandidátce postavila kandidátka národních socialistů s následujícími výsledky.¹²¹⁸

Odborová organizace	hlasů	mandátů
Všeodborové sdružení živnostenského zaměstnanectva v Rakovníku	44	7
Odborová organizace národních socialistů	42	6

V továrně Keram jsou dochovány záznamy pouze k volbám do závodní rady v roce 1930 s následujícími výsledky.¹²¹⁹

Odborová organizace	hlasů	mandátů
MVS s podporou soc. demokratů	31	2
Kandidátka bezpartijních ¹²²⁰	57	3

¹²¹⁷ DL 13.9.1929 s. 2.

¹²¹⁸ Naše slovo 4.4.1930 s. 3.

¹²¹⁹ DL 13.6.1930 s. 3.

¹²²⁰ Tato kandidátka byla podporována vedením závodu.

4.7. Oslavy

Také v tomto volebním období byl nejvíce slaveným svátkem 1. máj, zejména mezi levicovými stranami. Dalším každoročně slaveným svátkem byl 28. říjen. Oslavy tohoto svátku byly organizovány většinou okresním osvětovým sborem, městským osvětovým sborem, nebo městskou radou, vždy se součinností Sokola. Také těchto oslav se účastnily téměř všechny politické strany, většinou s výjimkou komunistů. Z politických stran byly tyto oslavy hlavní pro československou národní demokracii.

4.7.1. Oslavy 1. máje

V roce 1928 pořádali komunisté oslavy 1. máje ne na náměstí u kostela, jak bylo jejich zvykem v předchozích letech, ale na zahradě Dělnického domu. Referát zde přednesl komunistický poslanec Josef Průša (senátorem v letech 1920 – 1929).¹²²¹

V roce 1929 se ukázala krize v KSČ i při oslavách 1. máje. Jejich oslava byla velmi skromná, konala se pouze na zahradě Dělnického domu s referátem na téma významu 1. Máje.¹²²²

U sociálních demokratů začaly 30. dubna od 20.00 hod. tělocvičnou akademií D. T. J. v Lidovém domě. 1. května se členové strany a dalších sociálně demokratických organizací sešly před okresním úřadem v 10.00 hod., odtud v 10.30 hod. vyšel průvod na Husovo náměstí. Nejprve vyšlo 300 rakovnických stoupenců strany od Lidového domu k okresnímu úřadu, kde se k nim i s hudbami připojily skupiny z Podžbánska, Zabalkánska a Lužné. Průvod byl tak dlouhý, že když čelo průvodu prošlo náměstím do Nádražní ulice, stály zadní řady průvodu ještě u okresního úřadu (soudu). Odtud pokračovali před Lidový dům, kde se od 11.00 hod. konal tábor lidu, kde si účastníci vyslechli proslov senátora Františka Soukupa.¹²²³

Oslavy 1. máje národních socialistů začaly 29. dubna 1929 plenární schůzí, na které Hejnalová a Voříšková recitovaly básně českých básníků. Na schůzi také noví členové strany

¹²²¹ Prol. 4.5.1928 s. 2.

¹²²² Prol. 26.4.1929 s. 3.

¹²²³ DL 19.4.1929 s. 2. DL 10.5.1929 s. 1.

složili své sliby. Antonín Hodek zde referoval o výsledcích družstva pro postavení Národního domu. Na schůzi byl také zvolen nový stavební výbor. 1. května 1929 se účastníci oslav sešli u hotelu Korbelář u nádraží, odkud poté vyrazil průvod městem na Husovo náměstí před radnici, kde se konal tábor lidu. Zahájil ho místní důvěrník strany Matěj Urban. Po něm Loula promluvil o významu svátku práce.¹²²⁴ V dalších letech se podrobnější zprávy o průběhu oslav 1. máje národních socialistů neobjevily. Byly však podobné těm z roku 1929.

O oslavách 1. máje KSČ v roce 1930 nejsou téměř žádné zprávy. Konaly se opět ve velmi skromných poměrech, tentokrát na Husově náměstí.

Komunistická opozice slavila v roce 1930 1. máj v Dělnickém domě. Organizoval je Karel Jandus. S referátem vystoupil Faltýn ze Slaného.¹²²⁵

Sociální demokraté tradičně organizovali průvod městem s následným táborem lidu. Na něm promluvil poslanec Biňovec. Josef Klátil na májové manifestaci kritizoval nedemokratické poměry v okresní samosprávě. Nelíbil se mu malý vliv volených zástupců v ní a naopak velký vliv úředníků. Také se mu nelíbil malý rozpočet okresu, ten měl pak málo financí na sociální, kulturní, školní a zdravotní účely a na opravu silnic. V této době bylo v okrese mezi 600 – 700 nezaměstnanými a okresní samospráva neměla finance jim pomoci. Sociální demokraté měly na oslavách ve všech městech župy více příznivců než KSČ, s výjimkou Slaného. Měli více příznivců na oslavách i než národní socialisté.¹²²⁶

V roce 1931 začaly oslavy komunistů průvodem městem, poté pokračovaly táborem lidu na Husově náměstí před kostelem, kde promluvily řečnice Kaninská a Fikartová. Poté tábor lidu odhlasoval pozdrav Sovětskému svazu.¹²²⁷

Komunistická opozice pořádala 1. máj tak jako o rok dříve v Dělnickém domě. Zahájil ho Karel Jandus, hlavním řečníkem byl Mikeš z Prahy.¹²²⁸

Sociální demokraté slavili 1. máj tradičně nejprve průvodem. V 9.30 hod. měli sraz sociální demokraté a jejich organizace (s prapory D. T . J., jehož členové z celého okresu šli v krojích) před okresním úřadem. V 10.00 hod. začal jejich průvod od okresního úřadu přes

¹²²⁴ Naše slovo 10.5.1929 s. 3.

¹²²⁵ OS 8.5.1930 s. 2.

¹²²⁶ DL 9.5.1930 s. 1, 3.

¹²²⁷ RP 7.5.1931 s. 1.

¹²²⁸ OS 7.5.1931 s. 1.

Husovo náměstí a Nádražní ulicí k Lidovému domu, kde se tradičně konal tábor lidu.¹²²⁹ Se svými referáty na něm vystoupili Gebhartová z Rakovníka a Hladký z Kladna.¹²³⁰

4.7.2. Oslavy 28 října

V roce 1928 se konaly oslavy 28. října, kdy se jednalo o kulaté výročí 10 let od vzniku republiky. Byl v režii Sokola s podporou národních demokratů. Začaly již 27. října, kdy trubačský sbor Sokola zahrál husitský chorál „ Ktož jsú boží bojovníci, “ následovala tělocvičná akademie v sokolovně. Dále pěvecko – hudební spolek zahrál skladbu „ 28. Října “ od Pospíšila. Následoval proslov župního starosty Sokola Eduarda Klicpery. Následoval „ Hold sokolské rodiny republice, “ po něm „ Babiččin menuet “ v podání 5 žákyň. Akademie byla ukončena „ Českou písní “ od Förstera. 28. října ráno odjela deputace Sokola z Rakovníka do Prahy se sokolským praporem. Ve slavnostní den začaly oslavy v 08.00 hodin ráno, když trubači zahráli před sokolovnou budíček. Dále byla v 09.00 hodin vztyčena státní vlajka před sokolovnou a vyšel průvod žactva i starších členů Sokola s členy Spolku československých důstojníků od sokolovny, prošel městem a vrátil se před sokolovnu. Zde pak promluvil František Diepolt o významu státní vlajky. Poté sokolové složili slib věrnosti republice. Po něm hudební odbor Sokola zahrál státní hymnu. Během proslovu byly doručeny štafety sokolských jednot sdružených v rakovnické župě Sokola, se kterými přiběhlo 800 běžců ze všech i těch nejvzdálenějších končin okresu. Poté od 10.00 hodin následovalo předávání těchto štafet zástupcům Československé obce sokolské z Prahy. Malíř Hanzlíček napsal zdravici, která byla později doručena prezidentu Masarykovi v Praze. Od 15.00 hodin pokračovaly oslavy v sokolovně koncertem plzeňského orchestru osvětového svazu s 65 členy, který zahrál „ Mou vlast “ od Bedřicha Smetany.¹²³¹

Sociální demokraté a národní socialisté slavili tento svátek společně mimo oslavy organizované Sokolem. Podle národních demokratů spíše agitovali před nadcházejícími volbami do okresních a zemských zastupitelstev, než že by slavili státní svátek.

¹²²⁹ DL 1.5.1931 s. 3.

¹²³⁰ DL 8.5.1931 s. 1.

¹²³¹ NP 20.10.1928 s. 4. NP 3.11.1928 s. 5.

V roce 1929 byly oslavy 28. října skromnější než v předchozím roce. Pořádala ho městská rada svolaným táborem lidu od 10.00 hodin na Husově náměstí před radnicí, kde vystoupil se slavnostním projevem plukovník ruských legií R. Raše.¹²³²

Oslavy 28. října 1930 začaly v Rakovníku již 27. října sportovní akademií Sokola v sokolovně. Při ní mužský pěvecký sbor Sokola zazpíval píseň „ 28. Říjen“ od Pospíšila. Následoval proslov župního starosty Eduarda Klicpery. Následně žactvo a dorosteny Sokola zahrály tělocvičnou hru „ Malí legionáři. “ Po ní zacvičili náročnou skladbu „ Dorostenecká dvanáctka “ od J. Srpa.. Ženský sbor pěveckého spolku Sokola zazpíval „ Slovenčinu “ od Kříčky a muži pak zacvičili „ Český prapor. “ Po nich cvičily ženy „ Ranní čtvrthodinku. “ Akademie byla ukončena sestavou župního náčelníka E. Pera „ Dvanáctka mužů. “ 28. Října v 10.00 hod. vyšel průvod od nádraží, prošel městem k sokolovně, kde byla zahájena slavnost zpěvem pěvecko – hudebního spolku a starostou Vaněčkem. Řečník Žipka promluvil o životě a práci T. G. Masaryka pro vytvoření ČSR u zahaleného pomníku T. G. M. v městských sadech, který jeden chlapec a jedno děvče během jeho proslovu odhalili. Jednalo se o bronzovou sochu v nadživotní velikosti T. G. M. od akademického sochaře Josefa Fojtíka, rodáka ze Žďárů na Rakovnicku. Celá akce pak byla ukončena u sochy M. R. Štefánika. Večer divadelní ochotnická jednota „ Tyl “ sehrála hru „ Posvátný pramen. “¹²³³

4.7.3. Oslavy 6. července

Tyto oslavy byly každoročně téměř shodné. Proto jako příklad uvádím oslavu z 5. července 1930. V Rakovníku se tyto oslavy konaly zpravidla 5. července, protože 6. července probíhaly oslavy na nedaleké zřícenině hradu Krakovec.

Oslavy začaly 5. července 1930 od 19.00 hodin, kdy se stoupenci církve československé sešli před Husovým kamenem v městských sadech, kde proběhla bohoslužba. Po ní se v průvodu přesunuli k restauraci „ Na Střelnici, “ kde již na ně čekali zástupci korporací v krojích i v civilním oblečení. Společně pak šli v dalším průvodu městem na Husovo náměstí před radnicí, kde se konal tábor lidu s přednáškou o Husovi. Obyvatelstvo

¹²³² NP 26.10.1929 s. 6.

¹²³³ PT 31.10.1930 s. 2. NP 8.11.1930 s. 4.

města bylo vyzváno k osvětlení a výzdobě oken prapory. Osvětlen byl i ohoz Vysoké brány.¹²³⁴

4.7.4. Další oslavy

Agrárníci pořádali 28. dubna 1928 v Rakovníku slavnost selské jízdy. Začala v 9.00 hodin, kdy se účastníci průvodu shromáždili u nádraží mezi 9.00 a 10.00 hodinou. V 10.00 hodin průvod vyšel směrem k náměstí. Oslav se účastnil i starosta selských jízd, agrárnícký poslanec Bradáč. V čele průvodu jelo 64 jezdců ve slavnostních krojích. Na Husově náměstí se poté konal tábor lidu, na němž promluvil i poslanec Bradáč o významu selských jízd, kdy členové selských jízd i ostatní venkované měli být hrdí na to, že jsou zemědělci. Po svém projevu předal Bradáč náčelníkovi selských jízd na Rakovnicku Hejdovi prapor selských jízd. Následně všech 64 jezdců složilo praporu slavnostní slib.¹²³⁵

Ve dnech 4. a 5. května 1929 se v Rakovníku konaly Štefánikovy oslavy. Začaly 4. května průvodem od sokolovny k radnici, kde proběhla pietní tryzna. Zahájil ji náměstek starosty Zdeněk Zeman, který hovořil o významu M. R. Štefánika. O jeho životě a díle pak promluvil Kleiner z Kladna. Na tryzně hrála hudba pana Adámka a vystoupil zde i pěvecko – hudební spolek. 5. května se od 09.00 hodin vypravil slavnostní průvod od nádraží v čele s legionáři z Rakovníka a okolí. Za nimi šli v průvodu členové různých spolků v krojích i v občanském oděvu. Mnoho domů bylo vyzdobeno prapory. Průvod prošel Sekyrou, Trojanovou ulicí, Husovým náměstím a došel na prostranství před obchodní školou, kde byla postavena socha a památník M. R. Štefánika. Autorem sochy byl rodák ze Žďárů na Rakovnicku, akademický sochař Fojtík, autorem památníku byl architekt Libra. Na slavnosti u sochy a památníku vystoupil opět Zdeněk Zeman, který jménem městské rady poděkoval oběma umělcům a legionářům za uskutečnění myšlenky památníku a sochy jednoho ze zakladatelů státu. Poté Lev Sychrava promluvil o M. R. Štefánikovi, hlavně o jeho životě a práci pro svobodu národa. Při jeho proslovu byly z památníku sejmuty vlajky, které ho zakrývaly. Při slavnosti opět účinkoval pěvecko - hudební spolek a hudba pana Adámka.¹²³⁶

¹²³⁴ Naše slovo 4.7.1930 s. 3.

¹²³⁵ Naše stráž 4.5.1928 s. 6.

¹²³⁶ Naše slovo 11.5.1929 s. 3.

5. Politické poměry v Rakovníku v letech 1931 - 1938

5.1. Obecní volby roku 1931

Na přelomu dvacátých a třicátých let 20. století zasáhla svět mohutná hospodářská krize. V Československu byl nástup krize pozvolný, což však nebylo výhodou. Následné oživení ekonomiky bylo totiž značně vleklé.¹²³⁷ Ve svých důsledcích zcela změnila politickou mapu střední Evropy. Během krize také zesílily protikapitalistické nálady mezi intelektuály a dělníky.¹²³⁸ S krizí přišlo také propouštění. Nezaměstnanost začala růst od roku 1930 a v dalších letech dále stoupala.¹²³⁹ Počet nezaměstnaných začal klesat až v roce 1936. Krize byla nejhlubší v roce 1933, ale ozdravování v následujících letech bylo velmi pozvolné. Výraznější zlepšení přišlo až v letech 1936 a 1937.¹²⁴⁰

Obecní volby v roce 1931 se konaly v době, kdy na Rakovník naplno dopadaly důsledky hospodářské krize, která zasáhla celý svět. Tíživých dopadů krize na nezaměstnané a na dělníky chtěli využít zejména komunisté. Ti se vzpomínali ze své vlastní hluboké krize v předchozím období po odchodu komunistické opozice. KSČ na Rakovnicku se postupně dařilo nahrazovat novými lidmi předchozí odchody svých čelných a zkušených demokratů či národních socialistů. Komunistická opozice v Rakovníku v této době byla již velmi oslabená, na kandidátku se jí proto podařilo umístit pouze jednoho ze svých bývalých čelných představitelů Jaroslava Hergeta, ostatní významní členové ji již opustili, nebo byli na odchodu do jiných stran. Poslední významný člen komunistické opozice Karel Jandus tradičně do zastupitelstva nekandidoval a věnoval se práci v odborech. Pozici nejsilnější strany obhajovali národní socialisté, kteří těžili z popularity starosty Vaněčka ve městě, což uznávali i představitelé dalších politických stran. Sociální demokraté chtěli využít rozkolu v KSČ a její voliče přetáhnout k sobě. Národní demokraté usilovali o potvrzení své pozice nejsilnější občanské strany ve městě, museli však čelit stále silnější pozici ČŽOSS, která těžila zejména ze svého silného postavení ve sdruženích živnostníků, odkud postupně vytlačovala národní demokraty a částečně i národní socialisty. Tím na svou stranu ČŽOSS

¹²³⁷ Rákosník J., *Odvracená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918 – 1938.* Praha 2008, s. 215.

¹²³⁸ Rákosník J., *Odvracená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918 – 1938.* Praha 2008 s. 208.

¹²³⁹ Rákosník J., *Odvracená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918 – 1938.* Praha 2008s. 276.

¹²⁴⁰ Rákosník J., *Odvracená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918 – 1938.* Praha 2008 s. 281 – 282.

získávala stále více živnostníků na úkor právě národních demokratů a národních socialistů. Agrárníci byli v Rakovníku již ukotveni, ale jejich pozice byla velmi slabá. Posílit ji chtěli o úředníky a učitele, na které se stále více zaměřovali. Spolek majitelů domů od svého největšího úspěchu v roce 1923 oslaboval, což jeho představitelé chtěli změnit, ovšem bez úspěchu. Lidovci byli také velmi slabí, nedokázali si získávat nové příznivce. Patrně jim stejně jako spolku majitelů domů škodilo i to, že oproti jiným stranám neměli pro Rakovnícko vlastní politické časopisy, kterými nemohli ovlivňovat potenciální voliče.

Národní demokraté šli do voleb s heslem: Národní demokraty „ Volí každý, kdo chce mít v obecním zřízení pořádek, kdo nesouhlasí se stranickým postupem při projednávání otázek, týkajících se všeho občanstva, kdo chce by obecní záležitosti projednávaly se v institucích obecních a nikoliv v politických sekretariátech socialistických stran, kde každá otázka probírá se ze stanoviska třídního a nikoliv obci a všemu občanstvu prospěšného. “¹²⁴¹

Národní demokraté se stavěli do pozice dobrých a zodpovědných hospodářů, kterým záleží na blahu obce. Jejich snahou bylo zlomit převahu levice v Rakovníku, což se jim v meziválečném období nikdy nepodařilo.

Sociální demokraté přišli před volbami s heslem „ Obec je základem státu! Moc v obci – je základem moci ve státě! O tuto moc vedeme zápas! Volte dělnicky – sociálně demokraticky!“¹²⁴²

Hesla sociálních demokratů byla poměrně neurčitá, bez konkrétních slibů. Bylo zřejmé, že se zaměřují na hlasy od dělníků.

Živnostenská strana šla do voleb s heslem: „ Nezrad'te, nezklamte a nezapomeňte! Učiníte-li tak, zvítězíme proti všem. “¹²⁴³ Dalším heslem bylo: „ Kdo je proti nehospodárnosti radnice, kdo je proti stranické politice radniční, volí pouze kandidátku č. 9,¹²⁴⁴ která jest zárukou, že spravedlivě hájiti bude zájmy stavovské. “¹²⁴⁵

ČŽOSS se v Rakovníku již tradičně stavěla do role jediného ochránce zájmů živnostníků. O jejich hlasy musela tvrdě bojovat s národními demokraty a zejména národními socialisty. Postupně se jim dařilo poměrně značnou část živnostníků ve městě získat na svou stranu.

¹²⁴¹ NP 26.9.1931 s. 5.

¹²⁴² DL 18.9.1931 s. 2.

¹²⁴³ Náš směr 25.9.1931 s. 1.

¹²⁴⁴ Kandidátka ČŽOSS.

¹²⁴⁵ Náš směr 25.9.1931 s. 4.

Národní socialisté razili před těmito volbami heslo: „ Umožněte obcím, aby nezaměstnaným mohly dát nikoliv podpory, nýbrž práci. “ Dále vyzývali: „ Snižte daňová břemena živnostníku, aby mohl slušně žít a plnit své povinnosti k obci. “¹²⁴⁶ Dále přišli s výzvou: „ Dělníci, zřízenci, úředníci a gážisté! Můžete volit kandidáty občanských stran? Ne! Občanské strany vám vyčítají: „ Vysoké “ mzdy a platy, sociální pojištění, podpory v nezaměstnání, nouzové práce, podnikané obcemi, sociální péči o Vás a Vaše děti, i hlasovací právo do obcí. “¹²⁴⁷

Národní socialisté necílili pouze na jednu část společnosti. Objektem jejich zájmu byli dělníci, živnostníci i zaměstnanci obce a státu. Z tohoto důvodu ve svých předvolebních slibech logicky cílili na všechny tyto skupiny obyvatel.

Před volbami se opět sdružily některé politické strany do volebních skupin. První volební skupinu tvořily občanské strany: agrárníci, národní demokraté, nepolitická skupina majitelů domů a sdružených poplatníků, lidovci a ČŽOSS. Druhou volební skupinu tvořili sociální demokraté a národní socialisté. Třetí samostatnou skupinu tvořila KSČ a čtvrtou místní politická organizace komunistické opozice.¹²⁴⁸ Ta nakonec šla do voleb samostatně, protože sociální demokraté před volbami chtěli, aby komunistická opozice vplula do sociální demokracie. Ta to ale odmítla, sociální demokraté proto odmítli jít s nimi společně do voleb v jedné volební skupině.

Obecní volby se konaly 27. září 1931. V Rakovníku k nim bylo zapsáno 7.275 voličů, voleb se účastnilo 6.742 voličů, kteří odevzdali 6.628 platných hlasů. Volební číslo činilo 180. Výsledky voleb byly následující:¹²⁴⁹

¹²⁴⁶ PT 18.9.1931 s. 1.

¹²⁴⁷ PT 25.9.1931 s. 1.

¹²⁴⁸ SOKA Rakovník, AMR, karton č. 167, Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1931 – 1934. Zápis o schůzi ústřední volební komise pro volbu obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 27.9.1931.

¹²⁴⁹ SOKA Rakovník, AMR, karton č. 167, Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1931 – 1934. Zápis o schůzi ústřední volební komise pro volbu obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 27.9.1931.

Strana	hlasů	mandátů
Československá strana národně socialistická	2.245	13
Československá sociálně demokratická strana dělnická	1.496	8
Československá národní demokracie	952	6
Komunistická strana Československa	805	4
Českoslov. živnostensko-obchodnická strana středostavovská	445	2
Československá strana lidová	229	1
Nepolitická skupina majitelů domů a sdružených poplatníků	199	1
Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu	146	1
Místní politická organizace Komunistické opozice	111	-

Tyto volby ve svém celkovém součtu posílily pozice nelevicových stran. V přehledu uvádím procentuální zisky jednotlivých bloků v obecních volbách v letech 1927 a 1931:¹²⁵⁰

	1927	1931
Socialistické strany	74,26	70,27
Občanské strany	25,24	29,73

Je patrné, že došlo k lehkému posílení občanských stran. Několikaprocentní posun ovšem nic nezměnil na dominanci levice ve městě. Důležitější bylo oslabení KSČ a posílení sociálních demokratů, protože národní socialisté a sociální demokraté¹²⁵¹ měly nyní v zastupitelstvu většinu i bez komunistů. To jim umožnilo snáze a rychleji prosazovat své záměry.

¹²⁵⁰ RN 2.10.1931 s. 2.

¹²⁵¹ Národní socialisté a sociální demokraté.

Volební skupiny si mezi sebou rozdělily mandáty v zastupitelstvu podle celkově získaných hlasů, teprve poté se hlasy dělily v rámci volebních skupin mezi jednotlivé politické strany podle toho, jaký získaly počet hlasů. Proto mandát získali i agráři, přestože nedosáhli na volební číslo.

V těchto obecních volbách opět zvítězili národní socialisté, kteří získali o více než 100 hlasů více než v roce 1928, ovšem vzhledem k nárůstu počtu obyvatel, a tím i voličů tento nárůst nedokázal straně udržet všech 14 mandátů obecních zastupitelů. Strana o 1 mandát přišla. Největší nárůst hlasů zaznamenali sociální demokraté, kteří z více než 800 hlasů v roce 1927 zvýšili svůj volební výsledek na více než 1400 hlasů a místo 5 mandátů měli nyní 8 mandátů. Oni byli skutečnými vítězi těchto voleb v Rakovníku. Tyto dvě strany šly do voleb společně a jejich spolupráce pokračovala i po obecních volbách. Společně měly nadpoloviční většinu hlasů v zastupitelstvu a fakticky pak vládly městu. Starosta Vaněček pokračoval ve svém úřadu i po těchto volbách, I. náměstkem se stal sociální demokrat Josef Klátil. Oba si spolu dobře rozuměli. Vaněček byl do roku 1935 senátorem, kromě toho vedl pivovar a zastával řadu dalších funkcí. Proto právě Klátil často vykonával práci i za starostu.

Největším poraženým těchto voleb byli nepochybně komunisté. Volby sice nedopadly jejich úplným propadákem, ale propad z 1.400 hlasů na 800 byl značný. Ještě se jim nepodařilo opětovně oslovit nejchudší občany – voliče. Místo 8 mandátů měli nyní pouze 4, tedy jen polovinu. Dalším nepochybným poraženým byl spolek majitelů domů, který přišel o 1 mandát a spadl na úroveň lidovců či agráři. Agráři také očekávali lepší výsledek. Jeden mandát získali jen díky tomu, že byli součástí volební skupiny s občanskými stranami. Zatím se jim nedařilo oslovovat úředníky a učitele v Rakovníku, přestože na ně již značně cílili.

Spokojeni mohli být národní demokraté i ČŽOSS. Národní demokraté získali o více než 400 hlasů více než v roce 1927 a zdvojnásobili počet zastupitelů z 3 na 6. Také ČŽOSS mohla být spokojená. Získala o téměř 200 hlasů více a stala se jednoznačně druhou nejsilnější nelevicovou stranou ve městě. Přesto zůstali na svých 2 mandátech jako v předchozích volbách. Představitelé této strany v Rakovníku ale spokojeni příliš nebyli. Dlouhodobě byli velmi ambiciózní, jejich záměrem bylo stát se nejsilnější nelevicovou stranou ve městě. Na to si museli počkat až do dalších obecních voleb v roce 1938.

5.2. Volba vedení města

Před volbou se sdružily do I. volební skupiny sociální demokraté a národní socialisté, do II. volební skupiny se sdružily všechny občanské strany. II. volební skupina se přihlásila o nárok na II. náměstka starosty. Nárok byl uznán, protože II. volební skupina měla více než jednu čtvrtinu zastupitelů v městském zastupitelstvu. Jiné nároky na funkce vzneseny nebyly. Z tohoto důvodu starostu a I. náměstka starosty volily všechny strany mimo II. volební skupinu, tedy národní socialisté, sociální demokraté a komunisté. Volby II. náměstka se účastnily pouze občanské strany.

Ustavující schůzi nového obecního zastupitelstva řídil nejstarší člen obecního zastupitelstva, lidovec František Josef Král.¹²⁵² Nejprve byla provedena volba starosty. Na tuto funkci nebyl nikdo předem navržen. Ve volbě bylo odevzdáno 24 hlasů – volebních lístků. Z nich 20 bylo na jméno Čeněk Vaněček. Starostou byl zvolen Čeněk Vaněček, který volbu přijal. KSČ po volbě uvedla, že její 3 hlasy byly odevzdány prázdné. (volbě byly přítomni jen 3 zastupitelé za KSČ).

Poté probíhala volba I. náměstka starosty. Ani do této funkce nebyl nikdo navržen. Ve volbě bylo odevzdáno 24 hlasů – volebních lístků. Z nich 20 obdržel Josef Klátíl, 4 lístky byly odevzdány prázdné. Josef Klátíl volbu přijal.

Následně proběhla volba II. náměstka starosty. Ani na tuto funkci nebyl nikdo navržen. Ve volbě bylo odevzdáno 11 hlasovacích lístků, z nichž 10 bylo na jméno František Otta (mladší, syn bývalého starosty). 1 lístek byl prázdný. Národní demokrat František Otta volbu přijal.

Následovala volba radních. Místa v radě byla rozdělena mezi volební skupiny podle počtu hlasů, které jednotlivé skupiny ve volbách získaly. Následně si politické strany rozdělily rámci volebních skupin místa v radě podle zisků jednotlivých stran ve volbách. I. volební skupina získala 7 členů v radě včetně starosty a jeho I. náměstka. II. volební skupina získala 4 radní včetně II. náměstka starosty. KSČ byla samostatná a tvořila III. volební skupinu, získala 1 radního. Národní socialisté kromě starosty Vaněčka měli ještě další radní, a to Václava Brta, Antonína Hodka a Bohumila Vykuse. Sociální demokraté vedle I. náměstka Klátíla získali ještě 2 radní, a to Václava Taišera a Jaroslava Startla. Všichni při volbě radních v této volební skupině získali shodně 21 hlasů z 21 možných. II. volební skupina si kromě II.

¹²⁵² NP 14.11.1931 s. 5.

náměstka starosty zvolila ještě 3 radní, a to národního demokrata Jaroslava Vltavského, který získal 11 hlasů z možných 11. Dále lidovce Josefa Františka Krále, který získal také 11 z 11 možných hlasů a Augustina Kasala, člena ŽOSS, který získal 10 hlasů z 11 možných. Za komunisty byl do rady zvolen Antonín Hrudka, který získal 2 hlasy z 3.¹²⁵³

5.3. Výsledky voleb v okrese Rakovník a v městě Louny

V okrese Rakovník se nejsilnější stranou stala opět sociální demokracie před agrárníky. Na třetím místě v okresním měřítku se umístili národní socialisté, přestože vyhráli pouze v Rakovníku. I v okresním měřítku měla levice větší podporu než občanské strany, což dokumentuje následující přehled počtu získaných hlasů v zastupitelstvech:¹²⁵⁴

Strana	Soud.o. Rak. Soud.o. Rak. Pol. o. Rak.		
	hlasů	mandátů	hlasů
Čs. sociálně demokratická strana dělnická	5.065	147	7.090
Republikánská strana zem. a malorol. lidu	3.495	154	4.918
Československá strana národně socialistická	3.955	65	4.456
Komunistická strana Československa	1.689	28	3.719
Československá národní demokracie	1.161	16	1.304
ČŽOSS	848	15	1.021
Československá strana lidová	257	2	380
Nepol. skup. majitelů domů a sdruž. poplatníků	199	1	199
Místní politická organizace komunistické opozice	111	-	111
Volební skupiny občanských stran	870	26	1.898
Dělnická skupina nepolitická	34	1	34

¹²⁵³ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 167. Volby do obecního výboru zastupitelstva 1931 – 1934. Zápis o volbě obecního starosty, náměstků a radních v Rakovníku, konané v pátek 6.11.1931.

¹²⁵⁴ Naše stráž 9.10.1931 s. 4, 5.

V politickém okrese Rakovník probíhaly volby v celkem 54 obcích. Žádná politická strana nekandidovala ve všech obcích. Tabulka ukazuje počet obcí, v nichž strana kandidovala a v nichž vyhrála:¹²⁵⁵

strana	strana kandidovala	strana zvítězila
Čs. sociálně demokratická strana dělnická	45	18
Republikánská strana zem. a maloroľnického lidu	42	21
Komunistická strana Československa	18	6
Československá strana národně socialistická	23	1
Československá národní demokracie	8	0
Čs. živnostensko-obchodnická str. středostavovská	13	0
Československá strana lidová	4	0
Nepol. skup. majitelů domů a sdružených poplatníků	1	0
Místní politická organizace komunistické opozice	1	0
Volební skupiny občanských stran	21	8
Dělnická skupina nepolitická	1	0

Pro srovnání uvádím výsledek obecních voleb v Lounech v roce 1931:

¹²⁵⁵ Naše stráž 9.10.1931 s. 4, 5.

Strana	1931		1927	
	hlasy	mandáty	hlasy	mandáty
Československá sociálně demokratická strana dělnická	788	4	354	2
Komunistická opozice	160	1	--	--
Československá strana národně socialistická	1.926	10	1.632	9
KSČ	915	5	1.715	9
Československá národní demokracie	1.823	10	1.588	9
ČŽOSS	384	2	524	3
Republikánská strana zeměd. a maloroľnického lidu	264	1	124	0
Československá strana lidová	439	2	393	2

Na výsledcích voleb v Lounech je patrné, že zde oproti roku 1927 došlo u KSČ k podobnému úbytku hlasů jako v Rakovníku. Nejsilnější stranou v Lounech byla, tak jako v Rakovníku, Československá strana národně socialistická, ale stále jen o málo slabší zde byli národní demokraté. V tom byl po celé meziválečné období rozdíl mezi oběma městy. Stejně jako v Rakovníku posílili i v Lounech poměrně výrazně sociální demokraté, kteří zde zdvojnásobili svůj volební zisk. Rozdílný byl také výsledek ČŽOSS a agrárníků. Zatímco ČŽOSS v Rakovníku výrazně posílila, v Lounech výrazně oslabil. Naopak oproti Rakovníku poměrně výrazně posílili agrárníci.

5.4. Problémy města v první polovině třicátých let

Největším problémem města v tomto období byla nepochybně vysoká nezaměstnanost. Propouštění se dotklo nejvíce dělníků v Šamotce, v menší míře také u ostatních privátních zaměstnavatelů. Ovšem problémem byla také migrace do města, protože pro nově příchozí nebyla ve městě práce. Nezaměstnanost nebyla po celý rok konstantně stejná. Nejvyšší byla v zimních měsících, kdy neprobíhaly sezónní práce v zemědělství a omezená byla práce také

ve stavebnictví. V samotném Rakovníku byla nezaměstnanost nejvyšší počátkem roku 1932, kdy ve městě bylo evidováno více než 600 nezaměstnaných. Naopak v létě tohoto roku poklesl počet nezaměstnaných dočasně pod 300. V dalších letech s výjimkou roku 1933, kdy v březnu bylo v Rakovníku evidováno 750 nezaměstnaných, se jejich počet již snižoval. V zimě nepřekračoval hranici 500 nezaměstnaných, v letních měsících bylo lidí bez práce méně než 200. Významně se nezaměstnanost snížila až v průběhu roku 1937, kdy trvale klesl počet nezaměstnaných pod 200. V rámci okresu byla situace také nejhorší v roce 1932, kdy v zimě 1931 – 1932 bylo v okrese téměř 2.500 nezaměstnaných a ani v létě jejich počet neklesl pod 1000. V dalších letech se počet nezaměstnaných v zimních měsících v rámci okresu nedostával nad 1.200, v létě se jejich počet pohyboval mezi 500 – 800.¹²⁵⁶

Uvedená čísla nezaměstnaných v Rakovníku je třeba porovnat s tím, že v Rakovníku v tuto dobu žilo cca 11.100 obyvatel. Z nich značné množství tvořili lidé, kteří se o práci ani neucházeli, zejména děti, mnoho žen a přestárlí občané. K tomu uvádím počet zaměstnanců u privátních zaměstnavatelů v Rakovníku s počtem zaměstnanců vyšším než 20:¹²⁵⁷

Šamotka	1.370 ¹²⁵⁸
Stadion	187
Otta	153
Keram	138
Vltavský	117
Pivovar	63
Linhart	28
Perutz	21

¹²⁵⁶ SOKA Rakovník. AMR. Karton č. 185. Zprávy o činnosti městské rady 1882 – 1939. SOKA Rakovník. AMR. Karton č. 265. Pracovní a zaměstnanecké záležitosti 1853 - 1944. SOKA Rakovník. AMR. Karton č. 306. Chudinství a žebrota 1850 – 1942.

¹²⁵⁷ RN 20.11.1931 s. 1.

¹²⁵⁸ Do závodní rady v Šamotce volili pouze dělníci. Úředníci a vedení závodu měli vlastní odbory závislé na vedení závodu.

Kromě těchto zaměstnavatelů bylo značné množství osob zaměstnáno u státních drah. Přesné počty nejsou k dispozici, ale patrně jich bylo na Rakovnicku kolem 1.500, protože v Rakovníku byla výtopna a celkové zázemí pro protivínskou dráhu. Další zaměstnance zaměstnávalo město, školy či státní úřady. Nelze zapomínat ani na drobné živnostníky bez zaměstnanců či jen s jejich minimálním počtem.

Problém nezaměstnanosti se stát rozhodl řešit ustanovením o produktivní péči o nezaměstnané. Podle něj mělo Ministerstvo sociální péče přispívat na opravy silnic a ulic. Stavbu vodovodů, kanalizací, atp.¹²⁵⁹

Vedení města se problém nezaměstnanosti snažilo řešit vytvářením pracovních míst z veřejných peněz. Starosta Vaněček využíval svých kontaktů na Ministerstvu sociální péče a díky tomu se mu podařilo získat řadu dotací na tzv. nouzové práce. Jednalo se zejména o přestavbu Nového rybníka na Tyršovo koupaliště. Další nezaměstnaní byli zaměstnáni na regulacích Rakovnického a Lišanského potoka či na opravě silnic.¹²⁶⁰ Většina poskytnutých finančních prostředků se totiž při těchto pracích vynakládala na platy, jen malá část na ostatní výdaje. Všechny tyto práce byly spolufinancovány městem. V době hospodářské krize nejen díky těmto výdajům silně vzrostl deficit rozpočtu města a jeho celkové zadlužení. Přednost odstávali ženatí nezaměstnaní. Motivace vedení města byla jistě zesílena i tím, že se jednalo o levicové politiky, závislé zejména na hlasech dělníků, tedy těch, kteří krizí byli ohroženi nejvíce.

Pro pomoc nezaměstnaným a jejich dětem se v Rakovníku vybíraly různé sbírky. Například zaměstnanci městského úřadu poskytli do Fondu pro nezaměstnané 1% služného. Na pomoc nezaměstnaným přispívaly i výše uvedené firmy a zejména rakovnická spořitelna. Stát pomáhal nezaměstnaným i poukázkami. 1x týdně dostávali ženatí nezaměstnaní poukázky v hodnotě 20,- Kč, svobodní v hodnotě 10,- Kč. Nezaměstnaní dostávali také přiděly základních potravin, v zimě se pro ně vařily na dvoře radnice obědy zdarma, vojáci ze Štefánikových kasáren jim rozdávali zbytky jídla, atp. Podpora nezaměstnaných ze strany státu byla na Rakovnicko ukončena během zimy 1937 – 1938, protože jejich počet výrazně klesl.¹²⁶¹

¹²⁵⁹ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl druhý. Československo a České země v krizi a v ohrožení. Praha 2002, s. 76.

¹²⁶⁰ SOKA Rakovník. AMR. Kniha č. 402. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1930 – 1934. Zápis ze schůze zastupitelstva 7.3.1931.

¹²⁶¹ DL 27.5.1938 s. 2.

Přes všechny snahy o zmírnění bídy nezaměstnaných a špatně placených zaměstnanců nebyly životní poměry chudší části obyvatelstva dobré. Toho chtěli využít zejména komunisté, kteří svolávali protesty, na kterých se stavěli do pozice jediné politické síly, které skutečně na chudých dělnících záleží.

28. prosince 1932 se konala demonstrace nezaměstnaných před radnicí, které se účastnilo 300 osob, demonstrace se pak přesunula před budovu okresního úřadu. Demonstrovali za zvýšení přídělů potravinových poukázek a lístků na mléko. Demonstrace chtěla využít hlavně KSC, která podle sociálních demokratů „ Demagogicky navíc žádala o příspěvek na nájemné, denní podporu 15,- Kč a jednorázovou výpomoc 500,- Kč pro každého nezaměstnaného ženatého a 300,- Kč pro nezaměstnaného svobodného. “ Poté se demonstranti přesunuli do Dělnického domu, kde se komunistický sekretář Hrudka snažil poštvat přítomné proti stoupcům ostatních stran, což se mu ale nepodařilo.¹²⁶²

5. června 1935 se konal před radnicí od 17.00 hodin velký tábor lidu za účasti 5.000 až 6.000 osob kvůli obavám z propuštění ze Šamotky a z firmy Otta. Tábor lidu vedl předseda závodní rady Šamotky, komunista Rudolf Linc. S projevy vystoupili sociální demokraté Karel Jandus a poslanec Hladký, komunisté Josef Martinovský, Chludil a Antonín Zápotocký a národní socialisté Emanuel Voříšek a Čeněk Vaněček. Tábor lidu přijal rezoluci proti propouštění a zvětšování bídy dělnických rodin. Dále žádali:

- 1) Zahájení investičních prací na Rakovnicku, zejména rekonstrukci silnic Rakovník – Zvíkovec, silnice od kasáren v Rakovníku do Rynholce, regulaci Rakovnického a Lišanského potoka. Dále žádali zahájení stavby budov: finančního úřadu, chorobince a dalších veřejných budov.
- 2) Zostření zákona o omezování výroby, 40 hodinovou pracovní dobu v týdnu s vyrovnáním mezd.
- 3) Zamezit podnikatelům spekulovat s lidskou bídou.
- 4) Přijmout zákon o minimálních mzdách
- 5) Novelizovat zákon o sociálním pojištění, zejména snížit věk pro odchod do důchodu u mužů na 60 let a u žen na 55 let.¹²⁶³

Přes protesty přesto v Šamotce došlo k propouštění.

¹²⁶² DL 1.1.1932 s. 2.

¹²⁶³ RN 7.6.1935 s. 1.

V červenci roku 1933 proběhly v Rakovníku oslavy 100 let od založení reálky v Rakovníku. Účastnil se jich i ministr školství a osvěty Ivan Dérer,¹²⁶⁴ kterého Ferdinand Hudeček požádal o pomoc ohledně nedostatečné kapacity místní měšťanské školy, která kvůli tomuto problému nemohla přijímat přespolní žáky. Ministr slíbil pomoc,¹²⁶⁵ ale zůstalo jen u slibu.

5.5. Parlamentní volby roku 1935 a volby do zemského a okresního zastupitelstva roku 1935

Poslední meziválečné parlamentní volby v Československu se konaly v roce 1935. Předvolební kampaň před nimi byla v Rakovníku poměrně bouřlivá, zejména dne 14. května 1935 konaná předvolební schůze Národního sjednocení před parlamentními volbami v restauraci „ Na Střelnici “ za účasti poslance Ježka. Ta byla během poslancova proslovu rušena hlukem, který před sálem dělali národní socialisté. Když se jim schůzi nepodařilo zmařit, vnikli na půdu nad sálem, kde vyšroubovali pojistky elektrického vedení. Poslanec Ježek pokračoval ve své řeči i po tmě až do odstranění závady. Jeho hlavním heslem bylo: „ Nic než národ. “ Jeho hlavními předvolebními body byl boj proti politické korupci a kořistnictví. Vyslovil se proti pokračování současného režimu po volbách a upozornil na zahraniční nebezpečí pro ČSR.¹²⁶⁶

Do parlamentních voleb v VI. župě lounské (VI. volebním obvodu) kandidovali i osobnosti z Rakovnícka, ale nikdo z nich nebyl na volitelném místě.

Do Poslanecké sněmovny z Rakovnícka kandidovali:

- Za Republikánskou stranu zemědělského a maloroľnického lidu kandidoval na 8. místě kandidátky Karel Reček, roľník ze Senomat
- Za Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou kandidoval na 6. místě kandidátky František Kavalír, kovodělník z Rakovníka a na 15. místě kandidátky kandidoval František Malý, horník z Nového Jáchymova.
- Za Československou stranu národně socialistickou kandidovala na 10. místě kandidátky Marie Ernestová, žena v domácnosti z Rakovníka.

¹²⁶⁴ Sociální demokrat.

¹²⁶⁵ DL 21.7.1933 s. 9.

¹²⁶⁶ NP 18.5.1935 s. 7.

- Za Československou stranu lidovou kandidoval na 7. místě kandidátky Karel Jirásek, dělník z Lubné u Rakovníka.
- Za Československou živnostensko-obchodnickou stranu středostavovskou kandidoval na 13. místě kandidátky Josef Pucholt mladší, truhlář z Rakovníka.

Do Senátu z Rakovníka kandidovali:

- Za Republikánskou stranu zemědělského a malorolnického lidu kandidoval na 4. místě kandidátky Rudolf Vostatek, malorolník v Šanově a na 8. místě Aloisie Melčová, malorolnice v Senomatech.
- Za Československou stranu národně socialistickou kandidoval na 5. místě kandidátky Josef Procházka, obuvník z Rakovníka.
- Za Československou stranu lidovou kandidoval na 6. místě kandidátky Bohumil Pokorný, katecheta v Rakovníku
- Za Československou živnostensko-obchodnickou stranu středostavovskou kandidoval na 5. místě kandidátky Josef Hönig, obchodník z Kolečovic a na 10. místě kandidátky kandidoval František Prokš, sklenář v Rakovníku.¹²⁶⁷

Čeněk Vaněček se rozhodl do Senátu již nekandidovat. Oficiálně sdělil, že je zaneprázdněn jinou prací, zejména v Rakovníku. Důvod byl však patrně jiný. Podle Nedělního listu Jiřího Stříbrného v roce 1935 v župě lounské kandidaturu do Senátu za národní socialisty vyhrál generální tajemník jednoty železničářů Otakar Javornický před Vaněčkem, což bylo překvapení, protože Vaněček byl oblíbený. Javornický si prý kandidaturu zasloužil tím, že v roce 1934 ze strany neodešel se skupinou Nejedlého, ale naopak se proti ní postavil.¹²⁶⁸ Vaněček odmítl kandidovat na kandidátce národních socialistů na druhém místě, protože bylo předem jasné, že za stranu uspěje pouze kandidát z prvního místa.

V Rakovníku byly výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 1935 následující:¹²⁶⁹

¹²⁶⁷ SOKA Rakovník. AMR. Karton č. 172. Volby do Národního shromáždění 1935.

¹²⁶⁸ Nedělní list 27.4.1935 s. 2 a 28.4.1935 s. 2.

¹²⁶⁹ SOKA Rakovník. Fond AMR. Karton č. 172. Volby do Národního shromáždění 1935.

Strana	Posl. sn. hlasy
Československá strana národně socialistická	1.680
Československá sociálně demokratická strana dělnická	1.582
Komunistická strana Československa	1.433
Národní sjednocení ¹²⁷⁰	1.018
Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská	888
Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu	293
Československá strana lidová	203

V porovnání s obecními volbami roku 1931 nejvíce posílili komunisté a ČŽOSS. Naopak největší propad zaznamenali národní socialisté. Pravděpodobně se projevila délka hospodářské krize s dlouhodobou nezaměstnaností. Část voličů se proto odvrátila od dlouhodobě dominantních národních socialistů a nechala se zlákat líbivými sliby komunistů. Živnostenská strana pokračovala ve sběru hlasů živnostníků v Rakovníku, na což doplatili opět národní socialisté.

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v politickém okrese Rakovník a v soudním okrese Rakovník a v bývalém soudním okrese Křivoklát byly následující:¹²⁷¹

Strana	s. o. Rak.	S. o. Křiv.	Pol. okr. R.	+/-
Československá soc. dem. strana dělnická	5.889	3.129	9.018	- 470
Republikánská str. zeměděl. a malorol. lidu	4.452	2.336	6.788	+824
KSČ	3.105	2.538	5.643	+ 1.047
Československá strana nár. socialistická	3.600	887	4.487	- 1.069

¹²⁷⁰ V roce 1934 se Československá národní demokracie spojila s dalšími politickými subjekty a z jejich spojení vzniklo Národní sjednocení.

¹²⁷¹ RN 24.5.1935 s. 3

ČŽOSS	2.062	1.012	3.074	+ 1.121
Národní sjednocení	1.567	507	2.074	+ 563
Československá strana lidová	399	304	703	- 38
SDP ¹²⁷² + 250	247	3	250	
Bund der Landwirte	183	3	186	- 34
Národní obec fašistická	47	12	59	+ 59
Německá sociální demokracie	39	5	44	- 57
Němečtí křesťanští sociálové	14	1	15	- 12
Německá křesťanská zemská strana	5	1	6	+ 6
Dlužníci	4	0	4	+ 4
Celkem hlasů	21.613	10.738	32.351	

Také v okresním měřítku nejvíce ztratili národní socialisté, ale ztráty utrpěli i sociální demokraté. Část jejich hlasů pobrali silně posilující komunisté, ale také agráři v obcích a ČŽOSS. Mezi německými voliči se i na Rakovnicku ukázal jejich příklon k Sudetoněmecké straně Konráda Henleina.

Pro srovnání předkládám výsledek voleb do Poslanecké sněmovny 19. května 1935 v Lounech:¹²⁷³

¹²⁷² Sudetoněmecká strana.

¹²⁷³ DL 31.5.1935 s. 2.

strana	hlasů
Československá strana národně socialistická	1.799
Národní sjednocení	1.616
Československá sociálně demokratická strana dělnická	1.375
Komunistická strana Československa	1.173
Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská	874
Československá strana lidová	338
Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu	379

Také v Lounech posílili komunisté a ČŽOSS oproti výsledkům obecních voleb v roce 1931, stejně jako v Rakovníku. V Lounech trochu se zpožděním oproti Rakovníku výrazně posílili sociální demokraté a velmi se přiblížili k tradičně nejsilnějším stranám v tomto městě, tedy k národním socialistům a národním demokratům. Obě tyto strany oproti předchozím obecním volbám oslabily.

Krátce po parlamentních volbách následovaly druhé volby do okresního a zemského zastupitelstva 26. května 1935. Jejich výsledek v Rakovníku předkládám v následujícím přehledu:¹²⁷⁴

Strana	zemské z.	okresní z.¹²⁷⁵
Československá strana národně socialistická	1.645	1.581
KSC	1.452	1.467
Československá sociálně demokratická strana dělnická	1.323	1.349
Národní sjednocení	816	801
ČŽOSS	806	799
Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu	298	289
Československá strana lidová	196	203
Národní obec fašistická	38	---

¹²⁷⁴ SOkA Rakovník. Fond AMR. Karton č. 168. Volby do okresního a zemského zastupitelstva. Úředně vydaný výsledek voleb do okresního a zemského zastupitelstva v Rakovníku 26.5.1935.

¹²⁷⁵ Zastupitelstvo.

Němečtí sociální demokraté	7	---
Deutsche arbeits und Wirtschafts Gemeinschaft	7	---
Bund der Landwirte	5	---

Vzhledem k tomu, že k těmto volbám došlo jen týden po volbách parlamentních, byly výsledky obou voleb velmi podobné. Tak jako v prvních volbách do okresního zastupitelstva, i nyní byla jedna třetina členů zastupitelstva jmenovaná. Byly to poslední volby do okresního a obecního zastupitelstva v meziválečném období.

Pro doplnění uvádím výsledky voleb do okresního a zemského zastupitelstva také v rámci Politického okresu Rakovník:

Výsledky voleb do zemského a okresního zastupitelstva v politickém okresu Rakovník 26. května 1935:¹²⁷⁶

Strana	zemské zastupitelstvo	okresní zastupitelstvo
Republikánská strana	6.678	6.840
Čs. sociálně demokrat. str. dělnická	8.233	8.415
Čs. strana národně socialistická	4.346	4.155
KSČ	5.383	5.390
Československá strana lidová	644	648
Německá sociální demokracie	34	----
Bund der Landvirte	114	----
ČŽOSS	2.739	2.801
Národní sjednocení	1.618	1.617
NOF ¹²⁷⁷	89	----

¹²⁷⁶ RN 31.5.1935 s. 3. RN 7.6.1935 s. 3.

Do okresního zastupitelstva byli v roce 1935 za agrárníky zvoleni a jmenováni:¹²⁷⁸

Rudolf Vostatek, domkář ze Šanova, zvolený

Gustav Šíma, zvolený

Josef Kačer, zvolený

Antonín Polívka, zvolený

Miroslav Brož, rolník ze Zbečna, jmenovaný

Václav Falbr, maloročník z Modřejovic, jmenovaný

Jaroslav Ryba, rolník na odpočinku ze Senomat, jmenovaný

Za sociální demokraty byli do okresního zastupitelstva v roce 1935 zvoleni a jmenováni:

Rudolf Mareš, zvolený

František Kříž, truhlářský dělník z Rakovníka, zvolený

František Černý, domkář z Krupé, zvolený

Václav Pech, hutník z Hudlic, zvolený

Františka Šašková, soukromnice z Rakovníka, zvolená

Josef Konštický, učitel z Rakovníka, jmenovaný

Josef Dušek, textilní dělník z Roztok, jmenovaný

Vojtěch Horn, domkář z Velkého Újezda, jmenovaný

Za národní socialisty byli do okresního zastupitelstva v roce 1935 zvoleni a jmenováni:

Antonín Hodek, vrchní oficiál ČSD z Rakovníka, zvolený

Josef Pihrt, řídicí učitel ze Zbečna, zvolený

Ferdinand Černožský, architekt z Rakovníka, jmenovaný

¹²⁷⁷ Národní obec fašistická.

¹²⁷⁸ SOKA Rakovník. Fond OÚ Rakovník. Kniha č. K7. Zápisník o schůzích okresního zastupitelstva v Rakovníku 1931 – 1939.

Za KSČ byli do okresního zastupitelstva v roce 1935 zvoleni:

Václav Dykast, domkář z Nesuchyně, zvolený

Josef Hájek, hutník ze Svaté, zvolený

Františka Lincová, v domácnosti z Rakovníka, zvolená

Za ČŽOSS byli do okresního zastupitelstva byli v roce 1935 zvoleni a jmenováni:

Václav Zábranský, stavitel z Kněževse, zvolený

Otakar Tolman, mydlář z Roztok, jmenovaný

Za Národní sjednocení Za ČŽOSS byli do okresního zastupitelstva byli v roce 1935 zvoleni:

Jan Řídel, inspektor státních drah z Rakovníka, zvolený

Stejně jako v roce 1928, i v roce 1935 nebyl nikdo další ke zvoleným komunistům z této strany jmenován. Propad národních demokratů proti ČŽOSS v okresním měřítku dobře ukazuje i to, že za národní demokraty nebyl nikdo jmenován. Přestože okres Rakovník byl většinou levicový, což ukázaly i tyto volby, byli za levici jmenováni čtyři zástupci, stejně jako za ve volbách podstatně slabší občanské strany. Poměr mezi levicovými zástupci a zástupci občanských stran v zastupitelstvu byl v poměru 14 : 10.

16. října 1935 proběhlo první zasedání nového Okresního zastupitelstva v Rakovníku, na kterém byl zvolen jeho výbor. Do něj byli zvoleni 3 sociální demokraté - Mareš, Kronštacký a Kříž, 2 agráři - Ryba a Šíma, za národní socialisty Hodek, za komunisty Dykast a za ČŽOSS Zábranský.¹²⁷⁹

¹²⁷⁹ DL 25.10.1935 s. 7.

Městský osvětový sbor po dohodě s politickými stranami uspořádal v Rakovníku politický seminář. Jeho účelem bylo seznámit občany s programy jednotlivých politických stran. Každá z nich měla vyčleněný jeden večer, který se skládal nejprve z přednášky referujícího zástupce politické strany, po níž následovala diskuse. Semináře byly volně přístupné pro občany. První seminář uspořádala KSČ 5. listopadu 1935 s referujícím Dolanským, 11. listopadu následoval seminář národních socialistů s referujícím Vondráčkem, po něm seminář sociálních demokratů s referentem Stivínem 22. listopadu, 28. listopadu se konal seminář agrárníků s referentem Tornem, a 4. prosince referát Národního sjednocení s referentem Ladislavem Rašínem.¹²⁸⁰ ČŽOSS celý program zakončila svým seminářem 9. listopadu 1935 s referentem Čechem. Ten se ve svém vystoupení vyslovil proti účasti socialistických stran ve vládě a nostalgicky vzpomínal na dobu vlády Panské koalice. Vyslovil se pro racionalizaci výroby jen v malých dílnách, ne v továrnách. Dále vyslovil svůj obdiv k poslancům Najmanovi a Mlčochovi.¹²⁸¹

Od roku 1930 začaly v Rakovníku vycházet Rakovnické noviny,¹²⁸² které se považovaly za nadstranické. Působili v nich zejména nestraníci, ovšem jeden z předních osobností listu Jindřich Šubert byl ředitelem městských úřadů. Tím byl blízký vedení města. Také o něm bylo známo, že má blízko k sociálním demokratům.

5.6. Politické strany v Rakovníku

5.6.1. Československá sociálně demokratická strana dělnická

Sociální demokraté postavili své kandidátky do obecních voleb v roce 1931 ve 47 obcích okresu z 54, v nichž se na okrese volby konaly.¹²⁸³ Poprvé od rozdělení sociální

¹²⁸⁰ DL 25.10.1935 s. 7. NP 2.11.1935 s. 5. 9.11.1935 s. 5.

¹²⁸¹ PT 1.11.1935 s. 2 (příloha). PT 8.11.1935 s. 2 (příloha).

¹²⁸² Rakovnické noviny, nezávislý krajský list pro Rakovnícko a Křivoklátsko, od 5. ledna 1933 Rakovnické noviny, nezávislý krajský list pro severozápadní Čechy. Redakci a administraci měl v Rakovníku, Husovo náměstí 114. Majitelem a nakladatelem byla nejprve Knihtiskárna V. Tuček, od 4. ledna 1935 Jindřich Šubert. List tiskla Knihtiskárna V. Tuček. V roce 1938 byli členy redakční rady Antonín Lhota z Prahy, Karel Mejsťík, Jindřich Šubert a Bohuslav Toužimský. Pouze Toužimský byl členem nejprve Agrární strany, později Strany národní jednoty. Ostatní byli nestraníci. (RN 9.12.1938 s. 1)

¹²⁸³ DL 18.9.1931 s. 2.

demokracie v roce 1921 získala tato strana v obecních volbách více mandátů v soudním okrese Rakovník než agrárníci.¹²⁸⁴

Sociální demokraté a národní socialisté si byli ve třicátých letech nejbližšími spojenci. To ale neznamená, že by mezi nimi také nedošlo ke sporům. V srpnu 1930 napadly sociálně demokratické Dělnické listy oficiála Československých státních drah a národního socialistu Václava Brta kvůli tomu, že měl přidělovat železničářské byty přednostně členům a sympatizantům národních socialistů. Brt se proti tomuto nařčení ohradil a věc skončila u soudu. Ten po dvou letech odsoudil redaktora Dělnických listů k pokutě 300,- Kč a omluvě v novinách.

KSČ šířila po Rakovníku počátkem roku 1932 zprávu, že sociálně demokratický odborový předák a okresní tajemník strany Karel Příbyl byl napaden dělníky. Ten to popřel.¹²⁸⁵ Je ovšem pravděpodobné, že na těchto zprávách bylo něco pravdy, protože Karel Příbyl byl k 1. únoru 1932 narychlo přeložen na Kladno, údajně z organizačních důvodů v župní organizaci. Prozatím ho zastoupil Ermin Kaut.¹²⁸⁶ O jaké spory mezi Příbylem a dělníky, patrně sociálně demokratickými odboráři šlo, bohužel není známo.

Hospodářská krize a vysoká nezaměstnanost měly jako jeden ze svých následků také zánik kina s názvem LIDO – BIO, který provozovali sociální demokraté v Lidovém domě. Museli ho uzavřít pro nízkou návštěvnost. V Rakovníku provozovalo další kino město, svůj vlastní biograf měla také tělocvičná jednota Sokol.¹²⁸⁷

Komunisté vzhledem k prudkému poklesu přízně u voličů a značnému propadu členů strany postupně alespoň částečně opustili svoji politiku zaměřenou více proti sociální demokracii, než proti krajní pravici. Zmírňovali tedy politiku sociálfašismu (ale úplně ji neopustili), kterou začalo prosazovat nové vedení KSČ od roku 1929. Komunisté nabízeli ostatním dvěma levicovým stranám jednotnou frontu proti fašismu. Ale sociální demokraté ji chápali jako pokus komunistů o svou diskreditaci ze strany komunistů. Ti totiž sociální demokraty označovali jako nepřítel dělnické třídy.¹²⁸⁸ Politiku sociálfašismu komunisté opustili v roce 1935 na VII. kongresu Kominterny v roce 1935.¹²⁸⁹

¹²⁸⁴ DL 9.10.1931 s. 2.

¹²⁸⁵ DL 15.1.1932 s. 2.

¹²⁸⁶ DL 5.2.1932 s. 2.

¹²⁸⁷ DL 5.8.1932 s. 3.

¹²⁸⁸ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl druhý. Československo a České země v krizi a v ohrožení. Praha 2002, s. 342.

¹²⁸⁹ Nechvátal M., 15.5.1921 založení KSČ, Praha 2002, s. 110.

V roce 1932 přišli komunisté za zbylými levicovými stranami s požadavkem jejich jednotné fronty v Rakovníku. A to přesto, že si byli nepochybně vědomi toho, že sociální demokraté s národními socialisty je v městském zastupitelstvu nepotřebují. Ovšem sociální demokraté odmítli snahu KSČ o jednotnou frontu, protože KSČ podle jejich názoru nepostupovala konstruktivně, ale destruktivně vůči sociální demokracii i zájmům dělníků. Proto s nimi sociální demokraté odmítali společně postupovat. Raději se rozhodli pro spolupráci s občanskými stranami ve městě, protože předpokládali, že tak lépe prosadí zájmy dělníků.¹²⁹⁰ Také v roce 1933 sociální demokraté na okresní konferenci kritizovali chování KSČ, která soustavně rozvracela společnou práci na levici, čímž podle nich KSČ vlastně pracovala ve prospěch buržoazie.¹²⁹¹

16. října 1932 se zbytky komunistické opozice v Rakovníku vedené Karlem Jandusem konečně rozhodly vstoupit do Československé sociálně demokratické strany dělnické.¹²⁹² Vše souviselo s rozpuštěním komunistické opozice v Československu a jejím sloučením se sociálními demokraty. Ti po sloučení volali již od roku 1930.

Po nástupu nacismu v Německu v roce 1933 si nové nebezpečí začali uvědomovat i sociální demokraté. Josef Klátil hovořil 31. května 1933 na plenární schůzi rakovnické organizace strany o nutnosti spojit se proti nepřátelům doma i v zahraničí na ochranu demokracie.¹²⁹³

Sociální demokraté se snažili dobře připravit na parlamentní volby v roce 1935. 10. května 1935 se konala jejich největší předvolební schůze před parlamentními volbami. Konala se v Lidovém domě s 1.200 účastníky, kteří se dovnitř ani všichni nevešli a někteří stáli i venku. Schůzi narušili dva komunisté Chludil z Mutějovic a Dykast z Nesuchyně.¹²⁹⁴

Stejně jako komunisté, i sociální demokraté dbali na výchovu proletářských dětí. Proto 19. července 1936 otevřela rakovnická sociální demokracie dětský tábor u obce Žloukovice u Berounky, který nesl název „Tábor Urbanův,“ pojmenovaný na počest bývalého starosty Antonína Urbana.¹²⁹⁵

Vnitřní i vnější ohrožení státu v roce 1938 bylo předmětem také vnitřních diskusí sociálních demokratů. Proto okresní konference sociální demokracie v Rakovníku 20. března

¹²⁹⁰ DL 5.8.1932 s. 3.

¹²⁹¹ DL 31.3.1933 s. 5.

¹²⁹² DL 21.10.1932 s. 1. DL 11.11.1932 s. 9.

¹²⁹³ DL 9.6.1933 s. 5.

¹²⁹⁴ DL 17.5.1935 s. 2.

¹²⁹⁵ DL 17.7.1936 s. 2.

1938 požadovala: ochranu práv dělníků v ČSR, zachování politických, kulturních a hospodářských svobod československého lidu a jeho státní samostatnosti, zajišťování a prohlubování demokracie, spravedlnosti a klidu ve státě.¹²⁹⁶

Pokud jde o personální situaci uvnitř sociální demokracie na Rakovnicku, předsedou okresní organizace strany byl do poloviny třicátých let Ferdinand Hudeček,¹²⁹⁷ předseda Unie železničních zaměstnanců v Rakovníku. Hudeček byl v této době také členem župního výboru strany za Rakovnicko¹²⁹⁸ a v roce 1933 byl delegátem stranického sjezdu za Rakovnicko.¹²⁹⁹ V polovině třicátých let došlo ve vedení okresní organizace strany ke změně, když Hudečka nahradil Jindřich Sůva.¹³⁰⁰ Ten v čele okresní organizace stál do roku 1937, kdy ho nahradil František Neústupa, ředitel obchodní školy.¹³⁰¹

Ferdinand Hudeček byl také v čele místní organizace strany a to do roku 1937, kdy ho z důvodu „omlazení vedení“ nahradil František Kavalír.¹³⁰² Kavalír stál v čele místní organizace do roku 1938.

Sociální demokracie měla v Rakovníku v roce 1932 462 členů, z toho 123 žen. Během roku přistoupilo 93 členů a 7 jich vystoupilo. Z jiných organizací strany jich přistoupilo 14, zemřelo 5 členů. Strana ve městě v roce 1932 uspořádala 18 schůzí.¹³⁰³ K 31. prosinci 1937 měla místní organizace sociálních demokratů v Rakovníku 530 členů, z toho 148 žen.¹³⁰⁴

5.6.1.1. Satelitní organizace Československé sociálně demokratické strany dělnické

5.6.1.1.1. Dělnické tělocvičné jednoty (D. T. J.)

D. T. J. se v Rakovníku ve třicátých letech zaměřovaly nejen na sportovní vyžití, jejímž vrcholem byla veřejná cvičení, ale postupně se zejména ve druhé polovině období

¹²⁹⁶ DL 25.3.1938 s. 7.

¹²⁹⁷ DL 25.3.1932 s. 1. DL 31.3.1933 s. 7.

¹²⁹⁸ DL 20.10.1933 s. 1.

¹²⁹⁹ DL 6.10.1933 s. 8.

¹³⁰⁰ DL 22.3.1935 s. 7. DL 13.3.1936 s. 2.

¹³⁰¹ DL 19.3.1937 s. 7.

¹³⁰² DL 12.2.1937 s. 7.

¹³⁰³ DL 3.2.1933 s. 7.

¹³⁰⁴ DL 28.1.1938 s. 7.

začaly zabývat také brannou výchovou a přípravou na válku s Německem s tím, jak nebezpečí napadení pro Československo narůstalo. Vzhledem k ohrožení republiky pořádal v roce 1937 26. okres D. T. J. cvičitelský a branný kurz, kde vychoval 54 cvičitelů, kteří pak v ostatních jednotách vedli cvičení.¹³⁰⁵ 24. dubna 1938 provedly D. T. J. 26. okresu v Rakovníku, Krupé a Všetatech branné srazy organizačních a technických činovníků okresu k zabezpečení obranyschopnosti státu v souvislosti s přijímaným zákonem o povinné branné výchově. D. T. J. se tedy připravovaly na případnou válku s Německem, stejně jako například národně socialistická Stráž svobody.

Již od dvacátých let byl 26. okres D. T. J. působící na Rakovnicku součástí IV. kraje D. T. J. se sídlem v Mostě. V roce 1932 bylo změněno celkové složení krajů D. T. J. 26. okres zůstal ve IV. kraji, společně s ním byly součástí kraje okresy D. T. J.: Beroun, Kladno, Kralupy, Nučice, Louny a Jinočany. Sídlo kraje se přesunulo na Kladno. 26. okres byl po D. T. J. Beroun nejpočetnějším v kraji.¹³⁰⁶

K další změně krajského uspořádání došlo v roce 1938. Od července 1938 spadal 26. okres D. T. J. pod nově vytvořený XV. Kraj D. T. J. Č. na Kladně. Součástí kraje byly ještě: 4. okres D. T. J. Kladno a 29. okres D. T. J. Slaný. V kraji působilo celkem 70 jednot D. T. J. Starostou kraje byl zvolen Alois Saska, bývalý komunista.¹³⁰⁷

V roce 1932 měl 26. okres D. T. J. 24 jednot s 2.079 příslušníky. Oproti roku 1930 mu tedy ubylo přibližně 400 členů a 1 jednota.¹³⁰⁸

Konsolidované D. T. J. se ve třicátých letech zaměřovaly na pořádání veřejných cvičení, na kterých předváděli, co se naučili. Jejich motivací bylo stát se tělovýchovnou jednotou, která by byla rovnocennou Sokolu. Zda se jim to podařilo či ne je těžké posoudit. Podle sociálních demokratů se D. T. J. Sokolu v kvalitě provedení tělocvičných prvků a celkové organizaci vyrovnaly. Podle národních demokratů se prý Sokolu nevyrovnaly.

5. června 1932 se konalo v Rakovníku III. veřejné cvičení 26. okresu D. T. J. Bylo věnováno stému výročí narozenin Miroslava Tyrše, jakožto tvůrce tělocvičné soustavy, kterou D. T. J. přijaly do svého tělocvičného programu. Vystoupilo na něm přes 1.500 členů D. T. J. včetně 810 dětí. Hostem cvičení byl senátor František Soukup. Cvičení se kromě 26. okresu účastnila i část D. T. J. z Lounska, Slánska a Berounska. Dětské cvičenci měli stravování

¹³⁰⁵ DL 22.10.1937 s. 2.

¹³⁰⁶ DL 9.12.1932 s. 3.

¹³⁰⁷ RN 2.9.1938 s. 8.

¹³⁰⁸ RN 4.4.1930 s. 6. DL 9.12.1932 s. 3.

zdarma. Stravu pro ně zajistili dobrovolníci. Cvičení začalo v 11.00 hodin. V 13.00 hodin se konal průvod městem. Na čele průvodu nesli 14 praporů, za kterými šlo 810 žáků a žaček, 108 dorostenců a dorostenek, za nimi šel odbor házené a lehké atletiky, poté šla hudba. Za ní šlo pod 7 prapory 229 mužů a žen v úborech a krojích. Na konci průvodu šlo 300 mužů a žen v občanském oděvu. Průvod vyšel od Lidového domu městem na Husovo náměstí, kde ho před radnicí přivítal starosta Vaněček, po něm je pozdravil starosta 26. okresu D. T. J. Alois Leiske, který ocenil cestování a námahu přespolních účastníků a ocenil význam Miroslava Tyrše. Poté zazněla hymna, po níž se průvod vydal na cvičiště. Samotné cvičení začalo v 15.00 hodin vystoupením 436 žaček, 374 žáků, 66 dorostenek a 42 dorostenců. Cvičili hlavně prostná, dorostenky na koni, muži na hrazdě a ženy na bradlech. Jednalo se tedy o gymnastická cvičení. Následně 92 žen předvedlo rytmická cvičení na následující oslavy D. T. J. v Plzni. Cvičení měl zakončit zápas v házené mezi D. T. J. Rakovník a D. T. J. Plzeň, který se pro déšť nakonec neuskutečnil. Cvičení bylo proto ukončeno proslovem Františka Soukupa.¹³⁰⁹

Ve dnech 13. až 21. června 1936 se konaly v Rakovníku oslavy D. T. J. při příležitosti 30. výročí založení D. T. J. na Rakovnicku. Slavnosti začaly předprogramem již 13. června 1936 v 18.00 hodin otevřením výstavy o hnutí D. T. J. na Rakovnicku kde se návštěvníci mohli seznámit s 30 lety historie D. T. J. na Rakovnicku. Výstava trvala 8 dnů a přišlo na ni 500 návštěvníků. Vstupné na ní bylo dobrovolné. 13. června 1936 se v rámci těchto oslav konal v bývalé budově YMCA turnaj ve stolním tenisu. Oslavy pokračovaly 14. června 1936 od 09.00 hodin propagačním během D. T. J. městem, na který navázaly v 10.00 hodin lehkootletické rozběhy. V 14.00 hodin proběhlo jejich finále. 20. června 1936 začal vlastní program oslav v sále Lidového domu slavnostní tělocvičnou akademií D. T. J. Následně 21. června 1936 od 08.00 hodin probíhaly zkoušky cvičenců, ve 13.00 hodin se sešly všechny odbory D. T. J. v sadech „Na Losích,“ odkud v 13.30 hodin vyšel průvod městem na Husovo náměstí, kterého se účastnila i národně socialistická Stráž svobody a Sokol. Všechny spolky a korporace šly v krojích či uniformách. V průvodu šlo 1.100 osob. Na náměstí se od 14.00 hodin konal tábor lidu s proslovem poslance sociálních demokratů Františka Němce, na němž byli hosty velitel dělostřeleckého pluku plk. Skřivánek, hejtman Vltavský, zástupci Sokolské župy rakovnické, zástupci okresního výboru a vedení města. Po něm se cvičenci i hosté odebrali na městské hřiště, kde od 14.30 hodin probíhalo samotné cvičení s programem, kde nejprve byla vztyčena státní vlajka, po které cvičili prostná žáci a žačky, po nich následovaly

¹³⁰⁹ DL 20.5.1932 s. 2. DL 27.5.1932 s. 1. DL 3.6.1932 s. 1. DL 10.6.1932 s. 1.

hry nejmenšího žactva, následně cvičily dorostenky prostná s kuželem a ukázaly ukázky branné přípravy. Po nich cvičili dorostenci prostná cvičení na náradí. Následovalo cvičení žen a poté mužů na prostných, kterými bylo cvičení ukončeno. Vstupné na veřejné cvičení stálo 2 až 7,- Kč pro dospělé a 1,- Kč pro děti. Oslavy byly ukončeny v 19.00 hodin v sále Lidového domu přátelským večírkem na rozloučenou se vstupným 6,- Kč na osobu. Při slavnostech účinkovala hudba odborového sdružení, dirigovaná Ladislavem Adámkem. Cvičení se údajně účastnilo 800 členů žactva a dorostu D. T. J. a blíže nespecifikovaný počet dospělých.¹³¹⁰

Ve dnech 16. až 17. června 1937 se v Rakovníku konaly okresní tělocvičné slavnosti D. T. J. Začaly 16. června 1937 od 20.00 hodin tělocvičnou akademií, pokračovaly 17. června 1937 od 08.00 hod. srazem cvičenců na městském cvičišti, následovaly zde zkoušky cvičení. Odpoledne byl sraz účastníků v lokalitě „ Na Losích. “ Průvod vyšel v 14.00 hodin. Příslušníci D. T. J. šli v krojích s vlajkami. V průvodu šlo 800 osob, cvičení se účastnilo 620 cvičících. Cvičili prostná, různé hry, závody a předvedli brannou výchovu. Hosty slavností byli plk. Skřivánek, poslanec Hladký, dále Bajerová a Božicová za IV. Kraj D. T. J. Po cvičení následoval koncert, který trval až do večera.¹³¹¹ Jednalo se o poslední cvičení D. T. J. v meziválečném období.

V čele okresní organizace D. T. J. 26. okresu stál do roku 1933 Alois Leiske,¹³¹² kterého nahradil Jindřich Sůva.¹³¹³ Ten byl v roce 1936 nahrazen Františkem Křížem.¹³¹⁴ Posledním okresním starostou se v roce 1938 opět stal Alois Leiske,¹³¹⁵ který se vrátil zpět do Rakovníka z Berouna.

5.6.1.1.2. Všeobecné spotřební konzumní a výrobní družstvo Budoucnost v Rakovníku

Po problémech ve dvacátých letech se toto konzumní družstvo vrátilo k prosperitě na konci tohoto desetiletí. Ve třicátých letech pak nastal jeho další rozvoj, zejména v souvislosti s připojením dalších konzumních družstev sociálních demokratů k tomuto konzumnímu

¹³¹⁰ DL 13.6.1936 s. 7. DL 26.6.1936 s. 1.

¹³¹¹ DL 18.6.1937 s. 2. RN 25.6.1937 s. 9. DL 2.7.1937 s. 2.

¹³¹² DL 24.3.1933 s. 7.

¹³¹³ DL 23.2.1934 s. 7.

¹³¹⁴ DL 27.3.1936 s. 8.

¹³¹⁵ DL 8.4.1938 s. 8.

družstvu. K družstvu byla připojena v první polovině třicátých let konzumní družstva v Lounech a Berouně, později také v Příbrami.

V obvodě Rakovník mělo družstvo prodejny ve 20 obcích, celkem jich mělo 26. Z toho přímo v Rakovníku 5 prodejen. V obcích, kde mělo družstvo prodejny, žilo v této době 30.269 obyvatel, z nich bylo členy družstva 3.468. Což znamenalo, že včetně rodin členů družstva se jednalo o 12.400 osob, tedy služeb družstva využívalo 41% obyvatel těchto obcí.

V obvodě Beroun – Hořovice mělo družstvo ve 22 obcích celkem 25 prodejen. Z toho 4 prodejny v Berouně. V obcích tohoto obvodu žilo celkem 34.840 obyvatel. Z nich bylo členy družstva 2.230 osob. Včetně jejich rodin tedy využívalo služeb družstva přibližně 7.800 osob, tedy 12,7% obyvatel těchto obcí.

V obvodě Louny mělo družstvo 33 prodejen. V obcích tohoto obvodu, v nichž mělo družstvo prodejny, žilo 61.880 osob, z nich bylo členy družstva 4.428 osob. Včetně jejich rodin tedy služeb družstva využívalo přibližně 15.500 obyvatel, tedy 25%.¹³¹⁶

Družstvo působilo v soudních okresech (včetně zrušených): Rakovník, Křivoklát, Nové Strašecí, Beroun, Hořovice, Louny, Žatec, Podbořany, Libochovice, Postoloprty a Lovosice. Obvodní skladiště mělo v Rakovníku, Berouně a Lounech.¹³¹⁷ V polovině roku 1934 po připojení družstva v Příbrami působilo družstvo i v tomto okrese. Šířilo se i na sever a severozápad a postupně mělo své členy a prodejny také v okresech Žatec, Jesenice a Podbořany.¹³¹⁸

V roce 1937 družstvo provozovalo pekárny v Rakovníku a Berouně, v Lounech pražírnu kávy, stáčírnu vína a krouhárnu zelí. V Rakovníku mělo také správčárnu obuvi. Vlastnilo 22 domů, 4 nákladní a 1 osobní automobil. Pekárna v Rakovníku měla spotřebu 531 tun mouky ročně a tržbu 1.584.000,- Kč, zaměstnávala 9 pekařů. Pekárna v Berouně spotřebovala 127,1 tuny mouky ročně, měla tržbu 375.000,- Kč a zaměstnávala 2 pekaře.¹³¹⁹ Dále družstvo vydávalo svůj věstník pod názvem Průkopník, věstník Všeobecného konzumního a výrobního družstva „Budoucnost“ v Rakovníku.¹³²⁰

¹³¹⁶ Průkopník 1.9.1934 s. 1.

¹³¹⁷ Průkopník 1.9.1934 s. 8.

¹³¹⁸ DL 22.6.1934 s. 8.

¹³¹⁹ SOKA Rakovník. Dvacetipět let družstevního podnikání vzpomíná „Budoucnost“ všeobecné konzumní a výrobní družstvo zapsané společenstvo s ručením omezeným v Rakovníku, Hořovice 1937, s. 29.

¹³²⁰ Průkopník, věstník Všeobecného konzumního a výrobního družstva „Budoucnost“ v Rakovníku. Vydavatel: Josef Klátil, Rakovník. Odpovědný redaktor: Václav Pelc, Beroun. Tisk: „Invalido a litografie.“

Člen družstva mohl být v rámci družstva také členem pohřebního fondu za poplatek 20,- Kč ročně. Po jeho úmrtí bylo v takovém případě pozůstalým vyplaceno 2.000,- Kč. Dále v rámci družstva působil podpůrný fond, určený pro pomoc nezaměstnaným členům družstva. Z něho se ve třicátých letech vyplácelo 40.000,- Kč ročně. Před Vánoci družstvo vyplácelo dividendy, které byly zpravidla na úrovni 3% ročně z členského vkladu do družstva.¹³²¹

V roce 1936 družstvo podpořilo vznik „Urbanova tábora“¹³²² pro děti, které zde pod vedením učitele Bohumila Šefla z Kladna mohly trávit léto za poplatek 9,- Kč denně.¹³²³

Družstvo dbalo na kázeň a správné chování svých zaměstnanců. J. Bečvarovský proto napsal Desatero skladníka:¹³²⁴

1. Buď vždy poctivým družstevníkem!
2. Služ věrně svému družstvu!
3. Udržuj čistotu a pořádek!
4. Buď také družstevníkem, a ne jen prodavačem!
5. Prodávěj jen družstevní výrobky. Drž se hesla: „ Co je cizí, dobré jistě, družstevní však na prvním místě! “
6. Nové členy získávej a liknavé povzbuzuj!
7. S členy jednej vždy slušně a nedej se ničím vyprovokovat!
8. Výklady častěji měň, neb jsou okem prodejny!
9. Buď v úzkém styku s místní dozorčí radou!
10. Věrnost členů stále sleduj!

Družstvo tiskařské a vydavatelské, zapsaná společnost s ručením omezeným v Hořovicích. Vycházel od roku 1933.

¹³²¹ SOKA Rakovník. Dvacetipětileté družstevní podnikání vzpomíná „Budoucnost“ všeobecné konzumní a výrobní družstvo zapsané společenstvo s ručením omezeným v Rakovníku, Hořovice 1937, s. 18, 19, 20.

¹³²² Na počest Antonína Urbana.

¹³²³ SOKA Rakovník. Dvacetipětileté družstevní podnikání vzpomíná „Budoucnost“ všeobecné konzumní a výrobní družstvo zapsané společenstvo s ručením omezeným v Rakovníku, Hořovice 1937, s. 20.

¹³²⁴ Průkopník 1.9.1934 s. 4.

27. října 1937 uspořádalo družstvo výstavu k 25 letům své existence v Lidovém domě. Na ní členové ukázali vývoj družstva od jeho vzniku až po rok 1937. Výstava se konala od 28. října do 7. listopadu 1937, navštívilo ji 6.000 návštěvníků.¹³²⁵

Po podepsání Mnichovské dohody přišlo družstvo o 12 svých prodejen v pohraničí s tržbou 400.000, Kč.¹³²⁶

Předsedou představenstva byl po celé meziválečné období až do roku 1936 Antonín Urban, kterého nahradil Ferdinand Hudeček.¹³²⁷ Ředitelem družstva byl od roku 1927 do roku 1939 či 1940 Josef Klátíl, který pak po zbytek války a po ní až do své smrti byl členem představenstva spolku. Klátíla za protektorátu nahradil na místě ředitele Antonín Špaček.¹³²⁸

Pro orientaci předkládám v přehledu vývoj kvantitativních ukazatelů tohoto družstva od jeho založení po rok 1940:¹³²⁹

Rok	1912	1917	1922	1927	1932	1937	1940
Členů	212	628	4.623	2.694	5.195	11.716	14.980
Tržba Kč	40.002	313.814	8.357.190	5.738.190	10.490.690	24 mil.	
Rezevní fond Kč	781	5.547	131.996	129.775	552.179	1.335.315	
Prodejen	1	3	22	17	46	93	
Zaměstnanců	1	4	30	27	70	178	

¹³²⁵ SOkA Rakovník. Dvacetipět let družstevního podnikání vzpomíná „ Budoucnost “ všeobecné konzumní a výrobní družstvo zapsané společenstvo s ručením omezeným v Rakovníku, Hořovice 1937, s. 1.

¹³²⁶ SOkA Rakovník. Fond Všeobecné konzumní a výrobní družstvo Budoucnost Rakovník. Dopis Josefa Klátíla Janu Suchardovi, řediteli Hospodářského družstva v Rakovníku ze dne 17.1.1939.

¹³²⁷ DL 28.1.1938 s. 7. DL 25.2.1938 s. 2.

¹³²⁸ SOkA Rakovník. Fond Všeobecné konzumní a výrobní družstvo Budoucnost Rakovník. Oznámení o řádné valné hromadě Všeobecného a úsporného družstva Budoucnost v Rakovníku v roce 1941.

¹³²⁹ SOkA Rakovník. Fond Všeobecné konzumní a výrobní družstvo Budoucnost Rakovník. Oznámení o řádné valné hromadě Všeobecného a úsporného družstva Budoucnost v Rakovníku v roce 1941. RN 29.10.1937 s. 8. DL 22.10.1937 s. 1. SOkA Rakovník. Dvacetipět let družstevního podnikání vzpomíná „ Budoucnost “ všeobecné konzumní a výrobní družstvo zapsané společenstvo s ručením omezeným v Rakovníku, Hořovice 1937, s. 25.

5.6.1.1.3. Dělnická akademie

Odbočka Dělnické akademie v Rakovníku byla poměrně aktivní. Stále bylo jejím cílem vzdělávat členy a stoupence sociální demokracie. Ve třicátých letech pořádala v Rakovníku debatiní večery na filozofická a politická témata. Pořádala Školu činovníků, určenou pro stranické činovníky sociální demokracie, aby je naučili, jak správně dělat stranickou práci uvnitř strany i navenek. Dále pořádala náladové večery, kde vzpomínaly známé osobnosti, vyprávěly o svých zahraničních cestách, přednášely poezii. Další série večerů probíhala na téma Žena – významný hospodářský činitel.¹³³⁰

Věnovala se i dalším aktivitám. Například v roce 1937 pořádala čtyřtýdenní okresní školu funkcionářů, řečnickou školu, 2 debatiní večery, celou řadu přednášek. Dále organizovala zájezd do Prahy s návštěvou Osvobozeného divadla. V roce 1938 uspořádala výstavu „Dokumenty ze španělské války.“¹³³¹

Předsedou Dělnické akademie v Rakovníku se v roce 1932 stal Augustin Šmika, profesor reálky, místostarostou Jaroslav Startl, ředitel obchodní školy v Rakovníku, protože Startl pro velké zaneprázdnění místo předsedy opustil. V roce 1931 měla Dělnická akademie v Rakovníku 46 členů, z nich 23 odebíralo časopis „Dělnické osvěty.“¹³³² V roce 1936 Augustin Šmika rezignoval pro vážné onemocnění na funkci předsedy Dělnické akademie v Rakovníku. Nahradil ho J. Konštatský.¹³³³

První předseda obnovené Dělnické akademie v Rakovníku Eduard Klicpera se v roce 1935 odstěhoval do Prahy.¹³³⁴

5.6.1.1.4. Svaz domkářů a maloročníků

Svaz i ve třicátých letech zápasil o udržení svých členů, kteří již od dvacátých let v poměrně hojném množství přecházeli do agrárnícké Domoviny. Svaz měl v roce 1934 na

¹³³⁰ RN 16.10.1936 s. 6.

¹³³¹ RN 18.2.1938 s. 5.

¹³³² RN 12.2.1932 s. 3 (příloha). DL 12.2.1932 s. 2.

¹³³³ RN 9.10.1936 s. 5.

¹³³⁴ DL 22.3.1935 s. 7.

Rakovnicku 501 platících členů.¹³³⁵ V jejich čele stál i ve třicátých letech Vojtěch Horn,¹³³⁶ který domkáře a maloročníky vedl i ve dvacátých letech.

Pro potřeby svých členů založili sociálně demokratičtí domkáři Okresní hospodářské a úsporné družstvo v Rakovníku, které bylo určené pro drobné domkáře a zemědělce. Zápisné do družstva činilo 5,- Kč, jeden členský podíl stál 100,- Kč.¹³³⁷ Jeho úkolem bylo levně nakupovat pro domkáře a drobné rolníky stroje a suroviny a pomáhat jim s prodejem zemědělských produktů. Toto družstvo bylo nezávislé na velkém sociálně demokratickém družstvu Budoucnost v Rakovníku.

5.6.1.1.5. Odborové sdružení československé v Rakovníku

Odbory sociálních demokratů i ve třicátých letech zůstávaly nejpočetnějšími na Rakovnicku, což ostatně platilo i v rámci celé republiky. V době hospodářské krize zažívaly odliv členů v důsledku propouštění. Po odeznění krize a opětovném nárůstu počtu zaměstnanců zažívaly nárůst počtu členů také odbory. Například mezi lety 1935 a 1936 došlo k nárůstu počtu sociálně demokratických odborářů o 350 členů na 2.090 členů. V této době na Rakovnicku působilo 37 odborových skupin Odborového sdružení československého. V závodních radách na Rakovnicku mělo toto sdružení 31 členů rad z 55, tedy 60%.¹³³⁸

Odbory sociálních demokratů na Rakovnicku spolupracovaly s odbory národních socialistů. Na všeodborové konferenci sociálních demokratů a národních socialistů v roce 1935 bylo konstatováno, že odbory těchto stran měly na Rakovnicku celkem 3.000 členů. Konference vyzvala vládu ke zlepšení sociálních zákonů. Dále vyzvala k větší spolupráci socialistických stran, která měla vést až ke sloučení sociálních demokratů a národních socialistů. Konferenci řídili za národní socialisty Emanuel Voříšek a Zajíc za sociální demokraty. Dále bylo na konferenci řečeno, že s komunisty bude možná spolupráce až poté, co se vzdají demagogie a útoků na ostatní levicové strany a začnou hlasovat i pro nepopulární

¹³³⁵ DL 8.12.1934 s. 2.

¹³³⁶ DL 13.10.1933 s. 5. DL 1.1.1937 s. 4.

¹³³⁷ DL 30.9.1932 s. 3.

¹³³⁸ DL 15.5.1936 s. 2.

zákony.¹³³⁹ Odboráři vyjádřili odhodlání „ Bojovat proti dravosti kapitálů a choutkám agrárních zemanů. “¹³⁴⁰

V čele sociálně demokratických odborů na Rakovnicku se postupně během třicátých let vystřídali Bohuslav Kučera,¹³⁴¹ kterého v roce 1932 nahradil Vojtěch Grubner.¹³⁴² Po něm sociálně demokratické odboráře vedl Ferdinand Fleissner, kterého v roce 1936 vystřídal Karel Kantor.¹³⁴³

Pro ilustraci uvádím kvantitativní údaje o vývoji Odborového sdružení československého na Rakovnicku ve třicátých letech:¹³⁴⁴

Rok	1934	1936	srpen 1937
Skupin	26	37	41
Členů	1.572	2.090	2.706
Členů závodních výborů a rad	25	31	42
Předsedů závodních výborů a rad	6	8	12

5.6.2. Československá strana národně socialistická

Národní socialisté v roce 1931 postavili v okrese Rakovník do obecních voleb 25 kandidátek, zatímco v roce 1927 jich postavili 16. V okrese Rakovník se v roce 1931 konaly volby v 54 obcích.¹³⁴⁵ Z toho je patrné, že se strana celkem úspěšně snažila rozšiřovat své místní organizace v okrese a tím se přiblížit na počet místních organizací nejsilnějším sociálním demokratům a agrárikům. Stále ovšem platilo, že strana byla nejslabší na

¹³³⁹ DL 20.9.1935 s. 7.

¹³⁴⁰ PT 20.9.1935 s. 2 (příloha).

¹³⁴¹ DL 11.3.1932 s. 2.

¹³⁴² DL 29.4.1932 s. 5.

¹³⁴³ DL 15.5.1936 s. 2.

¹³⁴⁴ DL 22.10.1937 s. 2.

¹³⁴⁵ PT 18.9.1931 s. 3.

Křivoklátsku a nejsilnější v Rakovníku. Se ziskem 80 mandátů byla strana čtvrtou nejsilnější v okrese Rakovník.

Národní socialisté se jako nejsilnější strana v Rakovníku snažili řešit tíživou situaci chudší části obyvatel města během hospodářské krize. Byli to právě oni, kdo tvořil značnou část voličů této strany. Na okresní konferenci strany podpořil starosta a senátor Vaněček „ Republikánskou půjčku práce. “ Tu Československo zavedlo v roce 1933.¹³⁴⁶ Republikánská půjčka práce byla založena na principu, že občané půjčí státu, aby ten mohl za tyto finanční prostředky vytvořit pracovní místa pro nezaměstnané. Občané za finanční prostředky dostali od státu státní dluhopisy s úrokem 5% s dobou splatnosti 20 let. Stát se zaručil, že kurz dluhopisů neklesne. Jako další prostředek k řešení hospodářské krize podpořili zkrácení pracovní doby.¹³⁴⁷

Ve své snaze podpořit chudé a nezaměstnané pokračovali i nadále. Rakovníčtí národní socialisté odevzdali počátkem roku 1934 na Okresním úřadu v Rakovníku memorandum, v němž žádali snížení cen životních potřeb u těch položek, které mohl ovlivnit okresní úřad. Bylo přijato okresním výkonným výborem strany 7. ledna 1934. Druhou část memoranda poslali vládě ČSR s následujícími požadavky:¹³⁴⁸

- 1) Zlevnění cen životních potřeb.
- 2) Revize důchodů a zisků a jejich spravedlivé přerozdělení.
- 3) Zlevnění úrokové míry. Uvolnění a zmobilizování finančních prostředků pro boj s nezaměstnaností.
- 4) Vypracování řádného hospodářského plánu pro veřejné i soukromé podnikání.
- 5) Zdanění každého vyřazení pracovní síly z pracovních procesů díky technickému pokroku spojenému s menší potřebou pracovních sil.

Dále pak výkonná konference strany 10. března 1935 přijala rezoluci požadující zkrácení pracovní doby, zvýšení vlivu státu na soukromé hospodaření, ochranu práce a mezd a spravedlivější úpravy daní pro nejchudší.¹³⁴⁹

¹³⁴⁶ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl druhý. Československo a České země v krizi a v ohrožení. Praha 2002, s. 59.

¹³⁴⁷ PT 7.4.1933 s. 2 (příloha).

¹³⁴⁸ PT 12.1.1934 s. 2 (příloha).

¹³⁴⁹ PT 15.3.1935 s. 2 (příloha).

Prosazování opatření pro podporu nezaměstnaných pokračovalo i po parlamentních volbách v roce 1935. 10. listopadu 1935 se konala okresní konference národních socialistů na Rakovnicku za účasti 99 delegátů. Přijala následující rezoluci:¹³⁵⁰

- 1) Vyslovili se pro podporu nezaměstnaných a polozaměstnaných.
- 2) Žádali intenzivnější investiční práce a jejich řádnou kontrolu.
- 3) Chtěli přijetí opatření proti zdražování životních potřeb.
- 4) Vyslovili se proti snižování mezd.
- 5) Žádali o vyšší podporu samospráv.
- 6) Vyslovili svou podporu odborům a dalším přidruženým organizacím strany.
- 7) Byli proti zakládání odborových organizací, které rozbíjeli socialistické odborové hnutí.
- 8) Byli proti politice zvýhodňování jednotlivců na úkor celku.
- 9) Žádali odstranění stranické protekce ve státní správě a propuštění státních zaměstnanců, kteří se hlásili k protistátním hnutím.

Snahu o spolupráci se sociální demokracií dokumentuje plenární schůze strany v Rakovníku 21. září 1935, kde vystoupil redaktor Jiří Beneš s referátem, ve kterém se vyslovil pro spolupráci socialistických stran, protože jen tak podle něho mohly nepodlehnout agrárnímu tlaku. Dále uvedl, že agráři neměli zájem podporovat drobné zemědělce, dělníky a úředníky.¹³⁵¹

V druhé polovině třicátých let si také národní socialisté začali uvědomovat vnější a vnitřní nebezpečí ze strany nacistického Německa a ze strany jeho agitaci podléhající německé menšiny v Československu. Založili Stráž svobody, která se postupně stávala částečně polovojskovou organizací strany s vlastní uniformou. Měla pomáhat při obraně proti vnitřnímu i vnějšímu nepříteli. Ohrožení státu zdůrazňovali také na svých veřejných vystoupeních. Redaktor Bolen na plenární schůzi v Rakovníku varoval před nebezpečím války. Vyjádřil přesvědčení, že bez národních socialistů by se v ČSR demokracie neudržela. Komunistické hnutí považoval za neživotaschopné.¹³⁵²

¹³⁵⁰ PT 15.11.1935 s. 2 (příloha).

¹³⁵¹ PT 27.9.1935 s. 2 (příloha).

¹³⁵² PT 6.11.1936 s. 2 (příloha).

Ale i v těžkých dobách před Mnichovem nezapomínali národní socialisté na své hlavní priority činnosti. Okresní konference strany 28. června 1937 si za ně vytkla důraz na mládež, zaměření na živnostenské a odborářské hnutí a podporu dělnictva v továrnách Šamotka a Otta za zvýšení mezd.¹³⁵³

Již krátce po vzniku Československa založili národní socialisté své družstvo, které mělo postavit jejich vlastní spolkový a stranický dům v Rakovníku. Podobné domy měli v Rakovníku sociální demokraté a komunisté. Na svůj spolkový dům čekali až do roku 1938. Ve dnech 20. až 21. srpna 1938 ho slavnostně otevřeli. Nesl název Národní dům v Rakovníku. Postavit ho nechal spolek „Národní dům“, jehož předsedou byl František Opatrný. 20. srpna 1938 začalo slavnostní otevření Národního domu „Přátelským večerem“ ve velkém sálu Národního domu. Zde František Opatrný shrnul shánění peněz a stavbu Národního domu. Emanuel Voříšek poté promluvil o úkolech strany. Po jeho proslovu následoval hudební a recitační program. 21. srpna 1938 od 10.00 hodin oslavy vyvrcholily slavnostní obvodní konferencí strany za účasti senátora Javornického a národně socialistického ministra pošt a telegrafů Aloise Tučného. Ten ve své řeči shrnul dějiny Československa od roku 1918 do roku 1938 a promluvil i o současné kritické situaci, v níž se republika nacházela. Oslavy skončily odpoledne průvodem městem za účasti vlasteneckých a dobročinných obcí baráčníků „Rakov“ a „Petr Guth“, Stráže svobody v uniformách, Mladé jednoty národních socialistů v krojích, Masarykovy letecké ligy a členů strany. Účastníci během pochodu položili květiny k pomníku T. G. Masaryka a odtud se vrátili k Národnímu domu, kde se konala národní veselice a večer od 20.00 hodin taneční zábava.¹³⁵⁴

Do roku 1933 byl okresním důvěrníkem národních socialistů na Rakovnicku Bohumil Vykus.¹³⁵⁵ V roce 1933 Bohumil Vykus již funkci okresního důvěrníka strany neobhajoval, protože odešel do Nového Bydžova na pozici ředitele okresní nemocenské pojišťovny. Novým okresním důvěrníkem byl zvolen Karel Rais,¹³⁵⁶ který se do Rakovníka vrátil a od 1. dubna 1933 byl ředitelem Okresní nemocenské pojišťovny v Rakovníku.¹³⁵⁷ Po jeho smrti na

¹³⁵³ PT 2.7.1937 s. 2 (příloha).

¹³⁵⁴ RN 26.8.1938 s. 1. PT 19.8.1938 s. 2 (příloha).

¹³⁵⁵ PT 15.4.1932 s. 2.

¹³⁵⁶ Karel J. Rais (8.12.1896 – 27.11.1935). Byl tajemníkem Sdružení národně socialistické mládeže v letech 1918 – 1921. Od roku 1921 byl zaměstnán v Československém ústředí nemocenských pokladen. V letech 1926 – 1930 byl ředitelem Okresní nemocenské pokladny v Rakovníku a v letech 1930 – 1933 ředitelem též pokladny v Třebíči. Podlehl těžké nemoci v 39 letech. (Naše slovo 12.10.1928 s. 3. Naše slovo 17.10.1929 s. 3. Naše slovo 31.1.1930 s. 1. PK 21.10.1930 s. 3. PK 7.4.1933 s. 2 (příloha). PK 29.11.1935 s. 2 (příloha).)

¹³⁵⁷ PT 7.4.1933 s. 2 (příloha).

konci roku 1935 ho ve funkci nahradil Bedřich Maršálek.¹³⁵⁸ V roce 1938 e novým okresním tajemníkem strany stal Rudolf Mareš.¹³⁵⁹ V čele místní organizace strany v Rakovníku byl patrně po celá třicátá léta Matěj Urban.

5.6.2.1. Satelitní organizace Československé strany národně socialistické

5.6.2.1.1. Československá obec dělnická

Odbory národních socialistů byly druhým největším odborovým sdružením na Rakovníku. Přestože jejich vztahy se sociálně demokratickými odbory byly vcelku dobré, objevily se občas také nějaké spory. Zejména v hornických odborech.

Spory mezi hornickými odbory sociálních demokratů a národních socialistů v roce 1936 probíhaly kvůli odbytové krizi uhlí a lupku z Rakovníka (hlavně doly Rako a Ludvík u Rakovníka). Situaci na dolech přijel řešit národně socialistický senátor Javornický, kterému se podařilo zajistit zvýšený odbyt obou komodit. Po uklidnění situace žádaly sociálně demokratické odbory o sloučení s národními socialisty v jednotné odbory, s tím ale národní socialisté nesouhlasili. Proto sociální demokraté zahájili v dolech kampaň proti národně socialistickým odborům, což se přeneslo i do sporů mezi oběma stranami na okresní úrovni. Sociální demokraté hrozili stoupencům národních socialistů v dolech propuštěním, zejména na dole Brant u Lubné. Jeden z majitelů dolů Weigner byl totiž členem sociální demokracie.¹³⁶⁰

Další spory propukly v listopadu roku 1937 kvůli propouštění na dolech Ludvík a Ignát nedaleko Rakovníka. Horníci si dále stěžovali na špatné chování majitelů a dozorců k horníkům. Majiteli tohoto dolu byla také firma Rosenbaum a Weigner, kdy Weigner byl sociálním demokratem. Majitelé dolů tedy jednali pouze se sociálně demokratickými odboráři, což se nelíbilo předákům odborů národních socialistů, kteří o výsledku jednání

¹³⁵⁸ PT 4.6.1937 s. 2 (příloha).

¹³⁵⁹ Hlas lidu 27.5.1938 s. 7. Dále jako HL.

¹³⁶⁰ PT 4.12.1936 s. 2 (příloha).

nebyli ani informováni.¹³⁶¹ Je ovšem potřeba uvést, že sociálně demokratičtí odboráři v těchto dolech výrazně převažovali nad národně socialistickými.

Zatímco mezi horníky byli národně socialističtí odboráři ve výrazné menšině, tak v Šamotce, tedy největším soukromém zaměstnavateli v Rakovníku, měli větší podporu než sociální demokraté. Nicméně od vytvoření rudých odborů byli mezi odboráři v této továrně jednoznačně nejsilnější komunisté.

Také v této továrně byli zaměstnanci těžce postiženi hospodářskou krizí. Část jich byla propuštěna, část se musela smířit se snížením platu. Místní národně socialistické odbory nesoucí název Unie zaměstnanců lučebních, potravních a keramických odborů v Rakovníku, vyplatila v roce 1932 svým nezaměstnaným členům na podporách 56.000,- Kč. Od roku 1928 měly tyto odbory vytvořený Úsporný kroužek „ Svépomoc, “ který měl v roce 1933 418 členů. Celkem hospodařil s finanční částkou 101.068,- Kč, tedy 205,- Kč na každého člena.¹³⁶²

Národně socialističtí odboráři v roce 1933 vyzvali v Šamotce ke spolupráci odbory ostatních stran, aby společně pomohli dělníkům, které ohrožovalo propouštění a snižování platů. Proti této výzvě se postavili komunisté, kteří stále prosazovali program „ Ani muž ze závodu, ani halěr ze mzdy a všem vysazeným (propuštěným) plné mzdy. “ I díky této nejednotnosti odborů se v Šamotce stále propouštělo a snižovaly se mzdy. Hlavním důvodem propouštění a snižování mezd byly ovšem pochopitelně problémy způsobené hospodářskou krizí.¹³⁶³

Přes veškerou snahu se odborům nepodařilo udržet v továrně všechny zaměstnance. Také byly nuceny souhlasit se snížením platů. Vedení Šamotky sdělilo odborům, že továrna buď sníží mzdy o 12 – 20%, nebo vedení do tří měsíců továrnu uzavře. Jako další možnost vedení uvedlo, že z 850 dělníků propustí 700. Pouze odbory KSČ se postavily proti snižování platů, sociální demokraté a národní socialisté chtěli s vedením továrny jednat.¹³⁶⁴ Nakonec přistoupili na snížení platů, aby zabránili masivnímu propouštění.

V roce 1937 byl odbory a vedením v Šamotce zřízen „ Haléřový fond dělnictva šamotové továrny. “ V roce 1937 měl příjem 34.602,- Kč (z toho 31.886 jako příspěvky od zaměstnanců), výdaje 16.000,- Kč. Byl určen pro podporu dělníků při nemoci, mateřství, pro

¹³⁶¹ PT 12.11.1937 s. 2 (příloha).

¹³⁶² PT 17.2.1933 s. 2 (příloha).

¹³⁶³ PT 3.3.1933 s. 2 (příloha).

¹³⁶⁴ PT 12.1.1934 s. 2 (příloha).

podporu důchodcům a na pohřebné. Z fondu bylo v roce 1937 podpořeno 36 mužů a 33 žen. K 1. lednu 1938 měl fond jmění 29.700,- Kč, toho v rezervním fondu 11.198,- Kč. Nárok na podporu měl dělník, který byl v továrně zaměstnán déle než jeden rok. V roce 1937 se do fondu přihlásilo 400 nových členů, částečně proto, že se v továrně zvýšil počet zaměstnanců. Jeho předsedou byl Emanuel Voříšek, národní socialista.¹³⁶⁵

V čele národně socialistických odborů v Šamotce stál po celá třicátá léta Emanuel Voříšek, který stál zároveň po celou dobu v čele Všeodborové komise národně socialistických odborů na Rakovnicku.¹³⁶⁶

5.6.2.1.2. Stráž svobody

Stráž svobody byla poměrně novou tělovýchovnou organizací národních socialistů, která si kladla za cíl podchytit mladé lidi, které do té doby nepodchytila jiná tělovýchovná organizace. Jejím cílem dle vlastních proklamací bylo spojit tělovýchovnou činnost s podporou národní brannosti.

Vzhledem k postupně akutnější hrozbě ohrožení republiky ze strany Německa vznikaly jednotlivé sbory (někdy nazývané jako prapory) Stráže svobody (SS) doslova jako houby po dešti. Počátkem roku 1936 byl v Rakovníku založen 78. sbor Stráže svobody.¹³⁶⁷ Protože se jednalo o polovojenskou organizaci s vlastními uniformami a vojenským způsobem vedení a organizace, měli jeho členové přirozený zájem o vojenské záležitosti. Květnu roku 1936 si 78. sbor SS prohlédl kasárna a vybavení 301. dělostřeleckého pluku v Rakovníku. Dále 10. května 1936 podnikl výlet do Jesenice u Rakovníka na Den brannosti.¹³⁶⁸ 13. září 1936 se 78. sbor SS účastnil také sokolského dne brannosti v Podbořanech.¹³⁶⁹

Nově založený sbor Stráže svobody potřeboval svůj prapor. Z tohoto důvodu jeho příslušníci uspořádali 2. června 1936 v Rakovníku slavnost předání sborového praporu 78. místnímu sboru SS v Rakovníku. Slavnost byla spojena s oslavou 52. narozenin prezidenta E.

¹³⁶⁵ PT 4.2.1938 s. 2 (příloha).

¹³⁶⁶ PT 5.2.1932 s. 2.

¹³⁶⁷ PT 17.1.1936 s. 4.

¹³⁶⁸ PT 8.5.1936 s. 6.

¹³⁶⁹ PT 16.10.1936 s. 4.

Beneše. Jeho příslušníci se stravovali ve vlastní polní kuchyni. Nejprve uspořádali průvod městem na Husovo náměstí, kde poté slavnost začala. Byla zahájena promenádním koncertem Stráže svobody na Husově náměstí, které bylo vyzdobeno prapory. V 10.30 hodin se útvary SS, které doprovázeli členové Československé obce legionářské, D. T. J. a Národní gardy č. 16, všichni v krojích či v uniformách, přesunuly na Husovo náměstí. Zde měl projev obvodní náčelník SS Stanislav Kroupa z Prahy, který ze sboru na prapor přejmenovanému 78. praporu SS v Rakovníku odevzdal jeho prapor. Poté zazněla státní hymna, po které následoval přesun slavicích k pomníku T. G. Masaryka a M. R. Štefánika, ke kterým položili věnce. Poté SS a ostatní tři organizace v krojích a uniformách defilovaly před velitelem 301. dělostřeleckého pluku plk. Skřivánkem. Odpoledne slavnosti pokračovaly lidovou veselicí na zahradě před restaurací „ Na Střelnici “ a vystoupením družstev SS, D. T. J. a národní gardy. Oslav se dále účastnily delegace dalších praporů SS. Jednalo se o 36. prapor SS z Loun, 49. prapor SS ze Senomat u Rakovníka, 97. prapor SS z Hrobu u Duchcova a 198. prapor SS ze Souše – tato návštěva přijela do Rakovníka v noci před oslavami za deště ze vzdálenosti 75 km. Odpoledne se v restauraci „ Na Střelnici “ konala lidová veselice, která celou oslavu završila.¹³⁷⁰

V čele 78. praporu Stráže svobody v Rakovníku stál po celou dobu jeho existence František Zíka. 20. února 1938 byla náčelnicí sester tohoto praporu zvolena sestra Zelenková na výročním sjezdu SS v Národním domě v Rakovníku, několik měsíců před jeho oficiálním otevřením.¹³⁷¹

5.6.2.1.3. Družstvo pro postavení domu československých národních socialistů v Rakovníku

V roce 1937 začala stavba Národního domu v Rakovníku. Za tímto účelem založili národní socialisté v Rakovníku tento spolek již počátkem dvacátých let. Podle názoru strany měl být „ Útulkem pro pokrokové, národní a sociální snahy. “ Měl přes 600 metrů čtverečních plochy, rozpočet stavby činil 416.718,- Kč. Na stavbě domu pracovali i členové strany, kteří

¹³⁷⁰ PT 22.5.1936 s. 1 (příloha). 5.6.1936 s. 7. RN 17.4.1936 s. 4. RN 29.5.1936 s. 3. RN 5.6.1936 s. 5.

¹³⁷¹ PT 18.2.1938 s. 4. PT 11.3.1938 s. 1 (příloha).

zde jen do poloviny října 1937 odpracovali 180 hodin zdarma. Autory projektu a plánů budovy byli Ferdinand Černohorský a B. Langer z Rakovníka.¹³⁷² Předsedou spolku byl ve třicátých letech národní socialista Antonín Hodek.¹³⁷³ Národní dům byl slavnostně otevřen v srpnu roku 1938. Tedy jen několik měsíců před dočasným zánikem strany. Koncem roku 1938 se stal majetkem Strany národní jednoty, jejíž součástí se Československá strana národně socialistická z větší části stala.

5.6.3. Komunistická strana Československa

KSČ vstupovala do třicátých let jako velmi oslabená strana. Velmi jí pomohla hospodářská krize, během které komunisté požadovali nepřiměřené platy a výhody pro dělníky. Ty byli pro zaměstnavatele nepřijatelné, což si uvědomovali také národní socialisté a sociální demokraté, kteří vyzývali k umírněnější podpoře. Díky tomu postupně komunisté získávali zpět část svých příznivců. Jasně se toto ukazovalo ve volbách do závodního výboru v Šamotce, kde komunisté během třicátých let dominovali ještě více, než v letech dvacátých.

Některé požadavky komunistů však šly proti zájmům dělníků. Takovým případem je „ Republikánská půjčka práce. “ Člen městské rady za KSČ Antonín Hrudka uvedl, že KSČ je pro Půjčku práce pouze v tom případě, že ten, kdo státu půjčí, nebude mít z toho daňové výhody. Zastupitelstvo rozhodlo o upsání půjčky ve výši 200.000,- Kč. Proti ní se postavili jen 4 zastupitelé. Byli to zástupci KSČ.¹³⁷⁴

10. února 1932 vyslali komunisté deputaci nezaměstnaných k okresnímu hejtmanu Vltavskému v čele s Antonínem Hrudkou a svolali nepovolenou manifestaci. Žádali o pokračování v nouzových pracích, které dávaly nezaměstnaným práci na obživu. Dále žádali zvýšení podpor v nezaměstnanosti a zrušení gentského systému.

Gentský systém byl zaveden od 1. dubna roku 1925. Podpora nezaměstnaných byla v kompetenci odborových organizací, které k tomu byly pověřeny ministerstvem sociální péče. O podporu se státním příspěvkem se mohl přihlásit ten, kdo podléhal nemocenskému

¹³⁷² PT 24.9.1937 s. 2 (příloha).

¹³⁷³ PT 25.9.1931 s. 3.

¹³⁷⁴ PT 28.4.1933 s. 2 (příloha).

pojištění a byl členem odborové organizace.¹³⁷⁵ Reformován byl v roce 1930, kdy po tlaku levice a odborů došlo ke zvýšení státního příspěvku. Doba podpory byla zvýšena na 26 týdnů. Ovšem problémem státních subvencí odborovým pokladnám byl v jejich nesystémové povaze. Odbory si nemohly být jisté, že je dostanou.¹³⁷⁶

Další manifestaci svolali na 26. února 1932 do Dělnického domu se stejným programem. V letech 1932 až 1933 činnost komunistů v Rakovníku opět narůstala, vzpomínali se již z odchodu „Likvidátorů.“ Okresní hejtman žádal nadřízené o posílení četnictva ve městě i v okrese.¹³⁷⁷ Komunisté začaly vytvářet „Akční výbory nezaměstnaných,“ které státní moc bedlivě sledovala. Někteří představitelé výborů byli také za některé činy odsouzeni, například Kusý z Křivokláta.¹³⁷⁸

I v dobách odeznívající hospodářské krize hnali komunisté dělníky do nesmyslných stávek. V září 1935 KSC vylala do Šamotky 5 svých tajemníků, kteří zde měli vyvolat stávku proti propouštění z továrny. Sociální demokraté a národní socialisté v továrně se postavili proti stávce. Komunisté přesvědčili 27 dělníků k protestu v továrně 11. září 1935, kdy se tito dělníci shromáždili na nádvoří závodu. Vedení podniku obratem všech těchto 27 dělníků propustilo. Komunisté označili jako viníky jejich propuštění sociální demokraty a národní socialisty, protože nevyzvali dělníky k podpoře protestu.¹³⁷⁹

Když se v roce 1933 po dvou letech působení v levé frontě vrátil do Rakovníka Jaromír Vošahlík, začal kolem sebe seskupovat mladé komunisty. Jednalo se zejména o Dušana Šuberta,¹³⁸⁰ Františka Leitnera mladšího,¹³⁸¹ A. Podrabského a další.¹³⁸² Ti se stali po odchodu strany do ilegality vůdčími osobnostmi ilegální KSC v době okupace. Přeživší František Leitner mladší se po roce 1948 stal jedním z nejmocnějších komunistů na Rakovnicku.

Ovšem politika komunistů přesto slavila úspěch u voličů. Na Rakovnicku se komunisté stali co do zisku nových hlasů nejúspěšnější stranou v parlamentních volbách v roce 1935. Posílili také ve volbách do okresního a zemského zastupitelstva.

¹³⁷⁵ Rákosník J., Odvrácená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918 – 1938. Praha 2008 s. 179 – 180.

¹³⁷⁶ Rákosník J., Problém nezaměstnanosti za velké hospodářské krize s. 219 – 229. In: Fenomén hospodářské krize v Českých zemích 19. až počátku 21. století. Ostrava 2015.

¹³⁷⁷ SOkA Rakovník. Fond OÚ, prezidiální spisy 168/33.

¹³⁷⁸ Rozvoj 6.7.1963 s. 3. Rozvoj 13.7.1963 s. 3. Rozvoj 20.7.1963 s. 3.

¹³⁷⁹ PT 20.9.1935 s. 2 (příloha).

¹³⁸⁰ Syna tajemníka městského úřadu Jindřicha Šuberta.

¹³⁸¹ Syn učitele a I. náměstka starosty v letech 1923 - 1927 Františka Leitnera.

¹³⁸² Kos J., Dělnické hnutí na Rakovnicku, Praha 1964, s. 97.

Po vypuknutí občanské války ve Španělsku se komunisté postavili na stranu republikánů, které v občanské válce proti stoupencům generála Franca začal postupně podporovat Sovětský svaz. Komunisté se začali hlásit do interbrigád, které odjížděly bojovat do Španělska na straně republikánů. Z Rakovníka se k interbrigadistům přidali Richard Falbr¹³⁸³ a Alois Truxa,¹³⁸⁴ syn bývalého komunistického okresního sekretáře. Ve Španělsku padl. Komunisté pak před fašismem varovali až do osudného roku 1938 a stále ukazovali na příklad Španělska. Obávali se, že podobný osud by mohl postihnout i Československo.

Na Rakovnicku se komunisté postupně stále více vymezovali proti agrárikům, které považovali za nejreakčnější sílu, která ovládá venkov.¹³⁸⁵ Stále vyzývali ostatní levicové síly ke společnému postupu proti fašismu a k založení lidové fronty všech levicových sil ve státě¹³⁸⁶ po vzoru Francie a Španělska. Také chtěli spojit proletářské tělovýchovné jednoty, tedy zejména D. T. J. a J. P. T.¹³⁸⁷ Sociální demokraté a národní socialisté byli ovšem k jejich nabídkám velmi opatrní a spojení s komunisty se bránili.

Po zániku časopisu Rudý průboj v roce 1931 komunisté žádný svůj politický týdeník v Župě lounské neměli. Zprávy z Rakovnicka měla přinášet Svoboda na Kladně, ale v ní se z Rakovnicka prakticky nic neobjevilo. Až od roku 1936 začali komunisté pro župu lounskou vydávat Průboj pracujícího lidu.¹³⁸⁸

Do konce roku 1933 byl okresním sekretářem Antonín Hrudka. Ten ovšem na přelomu let 1933 a 1934 z Rakovníka odešel.¹³⁸⁹ Ještě předtím byl 12. prosince 1933 Hrudka odsouzen Okresním soudem v Rakovníku ke třem dnům vězení, protože nepravdivě nařkl Františka Valtra, že kvůli němu byl propuštěn bývalý správce lesů a statků města Rakovník

¹³⁸³ Richard Falbr (1912 v Rakovníku – 1977 v Praze). Člen KSČ. Povoláním elektrikář. V roce 1937 odešel jako dobrovolník k interbrigadistům do Španělska, kde bojoval na straně republikánů proti armádě generála Franca. Zde si našel manželku Orozko Muñoz (nar. 1916 ve Valencii). Po odchodu interbrigadistů ze Španělska odešel s manželkou do Francie, kde vstoupil do československé armády v Agde. Po porážce Francie v roce 1940 odešli do Velké Británie, kde působil jako zbrojář u 312 stíhací perutě RAF (československé). Po válce díky svému jazykovému vybavení působil v československém zahraničním obchodu pro Latinskou Ameriku. Manželům se narodil 29.9.1940 v Chesteru ve Velké Británii syn Richard Falbr, od roku 1994 předseda Českomoravské konfederace odborových svazů, později senátor Senátu PČR. (Eichinger Z., Vzpomínky na minulost, s. 18. In: Věstník muzejního spolku Rakovník, ročník XXXVII., Rakovník 1999.)

¹³⁸⁴ Kos J., Dělnické hnutí na Rakovnicku, Praha 1964, s. 102.

¹³⁸⁵ Průboj pracujícího lidu 30.1.1938 s. 4. Dále jako PPL.

¹³⁸⁶ Nechvátal M., 15.5.1921 založení KSČ, Praha 2002, s. 110.

¹³⁸⁷ PPL 6.6.1936 s. 2. PPL 30.1.1938 s. 4.

¹³⁸⁸ Průboj pracujícího lidu. Vycházel od 25.4.1936 do podzimu roku 1938 každý pátek. Redakce a administrace: Louny, Lidový dům. Majitel a vydavatel: Jaroslav Süsmilich, zodpovědný redaktor: Miroslav Sailer, od 24.10.1936 Bohuslava Zemanová, od poloviny roku 1937 byl J. Süsmilich i redaktorem.

¹³⁸⁹ RN 22.12.1933 s. 7.

Habrman.¹³⁹⁰ Důvody proč odešel, jsou nejasné. Podle sociálních demokratů opustil sekretariát údajně pro nepořádky v administrativě.¹³⁹¹ Oficiální komunistická verze říkala, že okresní sekretář Hrudka požadoval po straně plat 300,- Kč měsíčně. Když ho nedostal, odešel z Rakovníka. Po něm několik let nebyl na Rakovnicku žádný okresní sekretář. Později ve třicátých letech se novým okresním sekretářem KSČ stal M. Sailer.¹³⁹² Do čela strany na okrese se po Hrudkovi postavil okresní důvěrník Rudolf Linc.¹³⁹³ Po smrti Rudolfa Lince v létě roku 1938 se novým okresním důvěrníkem stal Josef Martinovský.¹³⁹⁴

5.6.3.1. Satelitní organizace Komunistické strany Československa

5.6.3.1.1. Jednota proletářské tělovýchovy

O tělovýchovné organizaci komunistů v Rakovníku se dochovalo jen minimum zpráv. Poslední veřejné cvičení měly J. P. T. v Rakovníku v roce 1937. Z rozhodnutí úřadů v něm nesmělo žactvo pochodovat v průvodu za doprovodu hudby, a to ani na hřišti. Proto děti pochodovaly samy a provolávaly heslo: „ My chceme cvičit! “ Ve druhé polovině třicátých let převzala vedení ženských skupin J. P. T. Anna Benešová.¹³⁹⁵

¹³⁹⁰ DL 22.12.1933 s. 7.

¹³⁹¹ DL 12.1.1934 s. 8.

¹³⁹² Kos J., Dělnické hnutí na Rakovnicku, Praha 1964, s. 105.

¹³⁹³ Rudolf Linc (18.12.1889 v Řevničově u Rakovníka – 30.7.1938 v Rakovníku). V Rakovníku se vyučil obuvnickému řemeslu. V letech 1920 – 1922 pracoval jako dělník v závodě Lesna, parní pile v Řevničově. Zde vstoupil do KSČ a stal se důvěrníkem strany na pile. V roce 1922 nastoupil jako dělník do Šamotky. Po odchodu Hrudky se stal okresním důvěrníkem strany na okrese. Již ne sekretářem, protože strana neměla na jeho plat finanční prostředky. V polovině třicátých let také stanul v čele závodního výboru v Šamotce. Byl členem městského zastupitelstva a rady v Rakovníku. Dále byl od roku 1933 předsedou Akčního výboru nezaměstnaných na Rakovnicku. Jeho manželkou byla komunistka Františka Lincová, kterou si vzal jako rozvedenou. (SOKA Rakovník. Fond Linc Rudolf, osobní fond. Fascikl č. 1. Úmrtní oznámení. SOKA Rakovník, Komunisté Rakovnicka, šedesát let v boji. Rakovník 1981. Mayerová R., Sociální a ekonomické postavení dělnictva Rakovnických keramických závodů v letech 1922 – 1938. In: Okresní muzeum a galerie 6. 1989, zpravodaj Rakovník 1989. RN 18.1.1935 s. 3. Rozvoj 27.7.1963 s. 3.)

¹³⁹⁴ Kos J., Dělnické hnutí na Rakovnicku, Praha 1964, s. 108.

¹³⁹⁵ SOKA Rakovník, Fond č. 1029, D. T. J. Rakovník. Vzpomínky Anny Zíkové, bývalé cvičitelky F. D. T. J. v Rakovníku z prosince 1976.

5.6.4. Československá národní demokracie (Národní sjednocení)

Národní demokraté šli do obecních voleb s tím, že chtěli udělat pořádek v obecním zřízení. Nesouhlasili s tím, že se věci veřejného zájmu projednávaly nejprve ve stranických sekretariátech, pak se pouze automaticky odhlasovaly v samosprávných institucích. Chtěli zajistit finanční rovnováhu města tím, že výdaje města neměly být vyšší než jeho příjmy.¹³⁹⁶

Volby dopadly pro národní demokraty poměrně dobře, podařilo se jim zastavit propad své podpory v Rakovníku, velmi pravděpodobně na úkor spolku majitelů domů, který byl v setrvalém propadu přízně voličů.

V roce 1934 se strana spojila s politickými subjekty na krajní pravici, byť s některými jen dočasně. Celý vývoj strany ve třicátých letech ji posouval stále více doprava, nicméně Národní sjednocení i nadále zůstalo státotvornou stranou. Tento vývoj se projevil i na jednání strany v Rakovníku. Tak vzniklo Národní sjednocení, které se částečně odklonilo od „ Hradu “ – tedy od orientace na Masaryka. Dále chtěli provést obrat v zahraniční politice republiky. Místo orientace na Francii se chtěli přiklonit k Itálii a Polsku. Takovou změnu zahraniční politiky mohla provést jen silná pravicová strana. Ta podle názoru národních demokratů mohla vzniknout jen spojením více pravicových subjektů.¹³⁹⁷

15. dubna 1934 se konala v sále restaurace „ Na Střelnici “ demonstrace, nebo jinými slovy veřejná schůze strany. Programem schůze byla snaha o vytvoření nového politického režimu, nového volebního řádu a snaha obrodit politický život v republice. Na schůzi vystoupil i poslanec strany František Ježek, který byl zvolen za župu lounskou. Na schůzi si přivezl 200 stoupenců strany z Berounska a Kladenska. Ve své řeči uvedl, že jen on a Karel Kramář hájí české menšiny z pohraničí v parlamentu. Domníval se, že to voliči ocení, a proto žádal o okamžité vypsání voleb do všech zastupitelských úřadů. I tato schůze ukazovala, že Národní sjednocení se postupně posouvalo mimo státotvorné strany. Tento posun se jim ovšem nevyplatil, i v Rakovníku utrpěli v posledních obecních volbách v meziválečném období těžkou porážku.¹³⁹⁸

¹³⁹⁶ NP 26.9.1931 s. 5.

¹³⁹⁷ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl druhý. Československo a České země v krizi a v ohrožení. Praha 2002, s. 281 – 283.

¹³⁹⁸ NP 21.4.1934 s. 1. PT 20.4.1934 s. 2 (příloha).

Strana se během třicátých let výrazně profilovala jako zastávce českých menšin v pohraničí. Jejich zájmy hájila již po vzniku republiky, ale v souvislosti s rostoucím nebezpečím ze sousedního Německa zintenzivnila svou aktivitu ve prospěch tamní české menšiny ještě zvýšila. Rakovnická organizace stojící na jazykové hranici byla v tomto ohledu zvláště činná. Ve třicátých letech její Osvětový klub v Rakovníku pořádal řadu „Čajů,“ tedy dobročinných společenských večerů pro podporu českých menšin v pohraničí.

V této době také probíhala občanská válka ve Španělsku. I zde Národní sjednocení ukázalo, že se posunulo značně doprava, když se Národní sjednocení v Rakovníku postavilo na stranu generála Franka a hovořilo o „Španělském deliriu“ ze strany levice.¹³⁹⁹

Zatímco ve dvacátých letech viděli národní demokraté své hlavní protivníky v národních socialistech a agitovali hlavně proti nim, ve třicátých letech se začali vymezovat zejména proti ČŽOSS, která jim ubíhala příznivce hlavně mezi živnostníky. Tyto spory pochopitelně oslabovaly jednotu a akceschopnost občanského bloku nelevicových stran v Rakovníku. A to i v období voleb, kdy se právě z důvodu sporů těchto dvou stran nebyly schopny občanské strany domluvit na společné kandidátce a zabránit tak tříštění a propadu jejich hlasů. Právě proto šlo Národní sjednocení do voleb do okresního zastupitelstva v roce 1935 společně pouze s Československou stranou lidovou.¹⁴⁰⁰

Rakovník se během hospodářské krize výrazně zadlužil. Člen Národního sjednocení Jan Řídel proto koncem roku 1937 vyzval ke zlepšení stavu městských financí, aby nedošlo vzhledem k přílišnému zadlužení města k převzetí samosprávy státním úředníkem.¹⁴⁰¹ Neuvedl však, jak finance zlepšit. Ovšem v této době již období největšího zadlužování města pominulo a rozpočet města vykazoval jen menší schodky oproti stavu v první polovině třicátých let.

V roce 1937 se člen Národního sjednocení Jan Slaný stal po odstoupení Čenku Vaněčkovi vrchním ředitelem Rakovnické spořitelny.¹⁴⁰²

¹³⁹⁹ NP 4.2.1938 s. 4.

¹⁴⁰⁰ NP 17.5.1935 s. 7.

¹⁴⁰¹ NP 5.4.1938 s. 4.

¹⁴⁰² Jan Slaný. Narodil se 2.4.1882 v Polníčce u Německého brodu. Vystudoval obchodní akademii v Chrudimi, poté pracoval v Živnobance ve Vídni. Poté u Uhelné společnosti ve Vídni, následně u zemské vlády v Bosně a Hercegovině v Sarajevu. Poté pracoval u Ústřední banky československých spořitelien v Praze a od 1. dubna 1913 začal pracovat u Rakovnické spořitelny. Zde se v roce 1916 stal vrchním účetním, v roce 1920 místoředitelem, v roce 1926 ředitelem a v roce 1937 vrchním ředitelem. Dále byl předsedou Spolku úředníků československých spořitelien a to díky své temperamentní a průbojné povaze. (NP 17.1.1920 s. 3. NP 13.11.1920

Hlavním politickým časopisem strany v župě lounské byly i nadále Nové proudy, které původně v roce 1918 vznikly v Rakovníku, ale v této době již byly vydávány v Lounech. V Lounech vycházel další stranický týdeník pro tuto župu pod názvem Vývoj,¹⁴⁰³ který se ve druhé polovině třicátých let zaměřoval i na poměry na Rakovnicku. Stejně jako Nové proudy se i Vývoj počátkem roku 1939 sloučil s dalšími týdeníky stran sloučených do Strany národní jednoty. Nový týdeník pak nesl název Stráž národní jednoty a vycházel i v období protektorátu.

Počátkem třicátých let stál v čele okresní organizace strany stále Bohdan Svoboda.¹⁴⁰⁴ Ten ovšem v listopadu roku 1932 zemřel.¹⁴⁰⁵ V této funkci ho nahradil obchodník Ferdinand Ulrich,¹⁴⁰⁶ který v této funkci zůstal až do své smrti v roce 1938.

V čele místní organizace strany v Rakovníku stál do roku 1934 továrník Alois Otta, kterého nahradil Jan Řídel.¹⁴⁰⁷ Ten ve funkci zůstal až do zániku strany v roce 1938. V době nemoci Ferdinanda Ulricha také v zastoupení vedl okresní organizaci strany od roku 1936.¹⁴⁰⁸

5.6.4.1. Satelitní organizace Československé národní demokracie (Národního sjednocení)

5.6.4.1.1. Mladá generace Československé národní demokracie (Národního sjednocení)

Informací o této mládežnické organizaci se mnoho nedochovalo. Jisté je, že mladá generace Československé národní demokracie se na své valné hromadě 21. března 1935

s. 2. NP 10.7.1937 s. 1. NP 8.4.1938 s. 7. NP 9.12.1938 s. 4. SD 29.12.1922 s. 4. RN 1.4.1932 s. 3. RN 8.4.1938 s. 2.)

¹⁴⁰³ Vývoj, týdeník Národního sjednocení pro Lounsko, Rakovnicko, Slánsko a Kladensko. Vycházel v pátek se sobotním datem. Redakci a administraci měl ve Slaném, Palackého ulici 210. Majitelem a vydavatelem byl Výbor Národního sjednocení v Lounech. Redaktorem listu byl Oskar Gross. Tiskla ho Knihtiskárna Vojtěcha Kočky ve Slaném.

¹⁴⁰⁴ NP 15.10.1932 s. 1.

¹⁴⁰⁵ NP 19.11.1932 s. 4.

¹⁴⁰⁶ NP 16.5.1936 s. 3.

¹⁴⁰⁷ NP 21.4.1934 s. 1. NP 28.3.1936 s. 4.

¹⁴⁰⁸ NP 16.5.1936 s. 3.

přetransformovala na Mladé národní sjednocení. Tato organizace byla mnohem radikálnější a krajně pravicovější než většina strany. Po vstupu Národního sjednocení do Strany národní jednoty se tato organizace stala součástí mládežnické organizace Strany národní jednoty.

Její radikální postoje se nelíbily ani československým úřadům. Proto na žádost sociálních demokratů a národních socialistů zakázal Okresní úřad v Rakovníku schůzi Mladého Národního sjednocení v restauraci „ Na Střelnici, “ naplánovanou na 7. dubna 1935. Ovšem to ji svolalo podle shromažďovacího zákona z roku 1867 znovu ve stejný den a hodinu a tato schůze se již konala.¹⁴⁰⁹

V čele organizace stál do roku 1932 Jaromír Špaček.¹⁴¹⁰ Vystřídal ho Jan Číha,¹⁴¹¹ ovšem jen na jeden rok. Již v roce 1933 se Jaromír Špaček opět na místo předsedy vrátil.¹⁴¹² Jan Číha později stranu opustil a vstoupil do ČŽOSS a za tuto stranu se v roce 1938 stal náměstkem starosty v Rakovníku.

5.6.4.1.2. Ženská komise při Československé národní demokracii

Ženský odbor strany se scházel jedenkrát měsíčně na odpolední čaj ve spolkové místnosti v restauraci „ U Zusků. “ Zde se scházelo i Mladé národní sjednocení.¹⁴¹³ Po celá třicátá léta až do konce existence strany stála v jejím čel Karla Svobodová.¹⁴¹⁴

5.6.5. Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská (ČŽOSS)

Tato strana během meziválečného období v Rakovníku prakticky neustále pomalu posilovala. V tomto volebním období byla druhou nejsilnější nelevicovou stranou ve městě. Výrazně se vymezovala jak proti národním demokratům, tak proti levicové většině ve městě.

Živnostenská strana se opakovaně každý rok stavěla proti městskému rozpočtu, zejména se jí nelíbily příliš optimistické rozpočty městských dvorů a lesů, nelíbily se jí

¹⁴⁰⁹ NP 13.4.1935 s. 5.

¹⁴¹⁰ RN 4.3.1932 s. 3.

¹⁴¹¹ NP 5.3.1932 s. 6.

¹⁴¹² NP 13.5.1933 s. 1.

¹⁴¹³ Vývoj 11.4.1936 s. 5.

¹⁴¹⁴ NP 13.2.1932 s. 5. NP 11.3.1933 s. 4. NP 10.3.1934 s. 4. NP 2.3.1935 s. 6. NP 21.3.1936 s. 3. NP 4.3.1938 s. 7.

vysoké schodky městského rozpočtu a vzhledem k trvale ztrátovému hospodaření města měli její představitelé obavu z hospodářského zhroucení města v budoucnosti.¹⁴¹⁵

Představitelé této strany neustále hovořili o podpoře pro živnostníky a obchodníky. 7. února 1932 se konala další protestní schůze živnostníků a obchodníků z Rakovníka v Dělnickém domě za účasti poslance živnostenské strany Kejmara. Byla zaměřena proti obrátové dani, proti níž schůze také přijala rezoluci.¹⁴¹⁶

Další protestní schůzi svolala ČŽOSS v den narozenin T. G. Masaryka v roce 1937. Tu jim vrchní komisař Růžek z Okresního úřadu v Rakovníku zakázal. Jako důvod uvedl, že nebyla povolena a nebylo vhodné ji uskutečnit v den narozenin prezidenta. Úředně byla rozpuštěna v době, kdy se na ni již shromáždili demonstranti.¹⁴¹⁷

Tak jako se národní demokraté vymezovali proti ČŽOSS, tak se tato strana vymezovala proti nim. Zejména jim vyčítala, že spolupracovali se socialistickou většinou. Že podpořili městský rozpočet na rozdíl od ostatních občanských stran, čímž porušili předvolební dohodu občanských stran o spolupráci v městském zastupitelstvu v Rakovníku.¹⁴¹⁸

Spory mezi oběma občanskými stranami došly tak daleko, že ČŽOSS v roce 1934 opustila v Rakovníku občanský blok a založila si v zastupitelstvu vlastní klub. Z tohoto důvodu šly pak občanské strany do voleb do okresního zastupitelstva poměrně rozdrobené.¹⁴¹⁹ ČŽOSS se nelíbilo, že národní demokraté chtěli hrát v občanském bloku stále první housle, přestože jejich původně dominantní postavení mezi občanskými stranami v Rakovníku skončilo. V okresním měřítku byla podpora obou stran velmi podobná, v Rakovníku samotném obecní volby v roce 1938 ukázaly, že novou jedničkou mezi občanskými stranami se stala ČŽOSS.

Živnostenská strana se na rozdíl například od agrárníků rozhodla přizpůsobit svou okresní organizaci novému správnímu uspořádání. Po zrušení soudního okresu Křivoklát proto sloučila všechny místní organizace strany v politickém okresu Rakovník do jednotné okresní organizace. Jejím předsedou byl do konce strany v roce 1938 Josef Nápravník, I.

¹⁴¹⁵ Náš směr 5.2.1932 s. 3.

¹⁴¹⁶ Náš směr 12.2.1932 s. 2.

¹⁴¹⁷ PT 11.6.1937 s. 2 (příloha).

¹⁴¹⁸ Náš směr 26.2.1932 s. 3.

¹⁴¹⁹ PT 19.1.1934 s. 2 (příloha).

místopředsedou Otokar Tolman, továrník z Křivoklátu.¹⁴²⁰ Tím zajistili poměrné zastoupení zástupců z obou bývalých soudních okresů ve vedení okresní organizace.

Strana neměla příliš velký pořádek ve svých personálních záležitostech. V roce 1931 sama přiznala, že ani neví, kolik má vlastně členů. Proto je vyzvala, aby obnovili své stranické legitimace.¹⁴²¹

V čele místní organizace strany v Rakovníku stál od odchodu Vavřince Berounského ze strany stavitel Augustin Kasal,¹⁴²² a to pravděpodobně po celá třicátá léta.

Na župní konferenci 28. října 1931 byl předsedou župní organizace strany potvrzen opět Chmelík ze Slaného, za Rakovnicko byl členem výkonného výboru župní organizace Josef Nápravník. Sekretariát župní organizace sídlil ve Slaném.¹⁴²³

Nejvýraznější postavou v župě byl ovšem poslanec Josef Náprstek, který však 9. září 1931 zemřel. Na místě poslance ho nahradil Emanuel Kejmar¹⁴²⁴ (1881 – 1851), který se také po Náprstkovi ujal vedení župního listu *Náš směr*. Nedokázal ho ovšem udržet, týdeník v roce 1932 zanikl.

5.6.6. Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu

Republikánská strana byla druhou největší stranou na Rakovnicku po sociálních demokratech. Své místní organizace či jiné organizace svých satelitních organizací měla strana téměř ve všech obcích okresu. Až na několik výjimek strana také stavěla své kandidátky v téměř všech obcích na Rakovnicku. Místní organizace v Rakovníku byla ve třicátých letech druhou nejpočetnější z místních organizací na Rakovnicku.¹⁴²⁵ Přesto podpora strany v Rakovníku nebyla příliš silná. Strana ve všech obecních volbách v Rakovníku v meziválečném období, ve kterých kandidovala (od roku 1927), získala pouze jednoho

¹⁴²⁰ RN 14.5.1937 s. 5.

¹⁴²¹ *Náš směr* 5.11.1931 s. 4.

¹⁴²² *Náš směr* 24.7.1931 s. 4. *Náš směr* 19.2.1932 s. 2.

¹⁴²³ *Náš směr* 5.11.1931 s. 1.

¹⁴²⁴ *Náš směr* 9.10.1931 s. 1.

¹⁴²⁵ *Naše stráž* 19.2.1938 s. 9.

zastupitele. Je ovšem pravdou, že podpora strany ve městě postupně rostla, což prokázaly zejména obecní volby v roce 1938. Postupně stoupal také počet členů strany v Rakovníku.¹⁴²⁶

Po celá třicátá léta až do zániku strany v roce 1938 byl okresním důvěrníkem strany na Rakovnicku Karel Reček, starosta Okresního hospodářského družstva v Rakovníku.¹⁴²⁷ V čele místní organizace strany v Rakovníku stál v tomto období Jan Sucharda, ředitel Okresního hospodářského družstva v Rakovníku.¹⁴²⁸ Zástupci strany také trvale obsazovali posty ředitele Rolnické školy v Rakovníku, ve druhé polovině třicátých let byl ředitelem školy Jaroslav Vít.¹⁴²⁹ Také v čele kuratoria této školy stál až do své smrti v roce 1937 agrárník Jaroslav Ryba.^{1430 1431}

5.6.6.1 Satelitní organizace Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu

5.6.6.1.1. Okresní sdružení republikánského dorostu na Rakovnicku (O. R. S. D.)

Členové republikánského dorostu o sobě říkali, že: „ Republikánský dorost jest jedinou organizací československé mládeže, která po všech stránkách plně slouží svému národu, jeho celistvosti a zabezpečení. “ Na Rakovnicku měla tato organizace počátkem roku 1936 450 členů,¹⁴³² koncem roku 1936 měla 500 členů a 24 místních organizací.¹⁴³³

¹⁴²⁶ Naše stráž 14.3.1936 s. 7.

¹⁴²⁷ Naše stráž 17.3.1933 s. 7. Naše stráž 16.3.1935 s. 9.

¹⁴²⁸ Naše stráž 14.3.1936 s. 7. Naše stráž 20.2.1937 s. 8. Naše stráž 19.2.1938 s. 9.

¹⁴²⁹ Naše stráž 29.2.1936 s. 6.

¹⁴³⁰ Naše stráž 17.7.1937 s. 1.

¹⁴³¹ Jaroslav Ryba (19.2.1872 v Senomatech – 6.7.1937 v Senomatech). Studoval na reálce v Rakovníku, později vystudoval nově založenou Rolnickou školu v Rakovníku. Později se stal starostou Senomat. 35 let byl členem okresního výboru a okresní správní komise, okresním zastupitelem. Byl předsedou následujících organizací: Sdružení činovníků Republikánské strany, Hospodářského sboru, Okresní odbočky Zemědělské jednoty v Rakovníku a Okresního sdružení chovatelů hospodářského zvířectva. Dále byl místopředsedou okresního odboru Národohospodářského sboru středočeského. V letech 1913 až 1937 byl členem správní rady Okresní hospodářské záložny. Byl členem téměř všech národohospodářských a zemědělských institucí v okrese Rakovník. Byl členem Církve československé. (Naše stráž 17.10.1924 s. 6. RN 9.7.1937 s. 5.)

¹⁴³² Naše stráž 14.3.1936 s. 7.

Stále byla zaměřena zejména na mládež na venkově, které chtěla zprostředkovat zejména kulturní vyžití. Sdružení také pořádalo rolnické plesy, většinou v restauraci „ Na Střelnici. “ Plesy se nekonaly pouze počátkem třicátých let kvůli hospodářské krizi.¹⁴³⁴

24. září 1933 pořádal O. S. R. D. cyklistický závod na Rakovnicku. Pro vítěze byly hlavní cenou zlaté hodinky s věnováním a pamětní medaile Antonína Švehly.¹⁴³⁵

V roce 1933 vznikla krajská organizace republikánského dorostu, která nesla název Republikánský dorost československého venkova župy lounské. Skládala se z 10 okresních organizací O. S. R. D. s celkem 5.000 členy.¹⁴³⁶

O. S. R. D. na Rakovnicku byla rozdělena na několik okrsků. Z nich nejaktivnější byl II. okrsek v Nesuchyni. V jeho čele stál František Tvrz.

V čele O. S. R. D. na Rakovnicku se během třicátých let vystřídali postupně Josef Macák,¹⁴³⁷ Josef Šindler,¹⁴³⁸ František Tvrz,¹⁴³⁹ a od roku 1935 stál v čele J. Jelínek.¹⁴⁴⁰ Posledním předsedou byl před splynutím organizace s Mladou národní jednotou v roce 1938 Václav Konopásek.¹⁴⁴¹

V roce 1935 se František Tvrz stal členem a jednatelem župního sdružení republikánského dorostu (Ž. S. R. D.) župy lounské. Do politického života v Rakovníku výrazně promlouval od podzimu 1938, kdy se stal jedním z čelných představitelů Strany národní jednoty na Rakovnicku.

5.6.6.1.2. Okresní sdružení úředníků, učitelů a zřizenců republikánské strany na Rakovnicku

Sdružení mělo za úkol sdružovat uvedené profese státních a obecních zaměstnanců a rozšiřovat tak řady republikánské strany také ve městech. To se organizaci v Rakovníku dařilo

¹⁴³³ Naše stráž 2.1.1937 s.

¹⁴³⁴ Naše stráž 1.1.1932 s. 4.

¹⁴³⁵ Naše stráž 12.9.1933 s. 9.

¹⁴³⁶ Naše stráž 10.3.1933 s. 6.

¹⁴³⁷ Naše stráž 18.12.1931 s. 5.

¹⁴³⁸ Naše stráž 26.8.1932 s. 6.

¹⁴³⁹ Naše stráž 15.12.1933 s. 7.

¹⁴⁴⁰ Naše stráž 21.12.1935 s. 7. Naše stráž 14.3.1936 s. 7.

¹⁴⁴¹ Naše stráž 1.1.1938 s. 3.

zejména ve třicátých letech, kdy počet voličů strany v Rakovníku výrazněji stoupl. Organizace sdružovala pochopitelně také tyto zaměstnance na venkově. Věnovala se také vzdělávací a kulturně osvětové činnosti. Dále tato organizace požadovala zvýšení platů učitelů a celkové zlepšení jejich postavení cestou zákonných změn.¹⁴⁴²

V roce 1931 organizace pořádala 22 přednášek různě po okrese, za každou přednášku dostal přednášející odměnu ve výši 40,- Kč na cestovní výlohy. Sdružení apelovalo na zvýšení platů úředníků. Členy výboru organizace byli například Leopold Alster, pokladník Okresní hospodářské záložny v Rakovníku, Jan Sucharda, správce Hospodářského družstva v Rakovníku nebo Jaromír Nešpor, ředitel Rolnické školy.¹⁴⁴³

Do roku 1936 stál v čele Okresního sdružení úředníků, učitelů a zřízců republikánské strany na Rakovnicku Jan Maloch. Po jeho odchodu do Berouna na pozici ředitele gymnázia se novým předsedou stal Leopold Alster.¹⁴⁴⁴

5.6.6.1.3. Domovina

Tato organizace měla za cíl hájit zájmy drobných rolníků na venkově. Během dvacátých a třicátých let poměrně úspěšně na Rakovnicku přebírala členy konkurenčnímu svazu domkářů a malorolníků, což byla pobočná organizace sociálních demokratů.

Okresní odbočka Domoviny na Rakovnicku na své valné hromadě v roce 1932 konstatovala, že „ Domkář pochopil svou roli, že má bránit proletarizaci venkova.“¹⁴⁴⁵

V roce 1937 působilo na Rakovnicku 38 místních organizací Domoviny. Říkali, že drobné zemědělce je nutné podporovat demokratickými prostředky. Byli přesvědčeni o tom, že rozvratu státu zabrání jen hospodářsky zajištěný zemědělec.¹⁴⁴⁶

Po celá třicátá léta byl předsedou okresní Domoviny Rudolf Vostatek ze Šanova. Kromě předsedy tvořili vedení ještě místopředseda, pokladník, hospodář a 15 členů výboru.¹⁴⁴⁷

¹⁴⁴² Naše stráž 5.12.1936 s. 1 (příloha).

¹⁴⁴³ Naše stráž 8.1.1932 s. 4.

¹⁴⁴⁴ Naše stráž 14.3.1936 s. 7.

¹⁴⁴⁵ Naše stráž 4.3.1932 s. 6.

¹⁴⁴⁶ Naše stráž 13.2.1937 s. 7.

¹⁴⁴⁷ Naše stráž 23.2.1935 s. 7. Naše stráž 7.3.1936 s. 7. Naše stráž 11.2.1938 s. 9.

5.6.6.1.4. Zemědělská jednota

Úkoly zemědělské jednoty na Rakovnicku formulovala valná hromada odbočky zemědělské jednoty v soudním okresu Rakovník 11. února 1934 v restauraci „ U Lva “ v Rakovníku. Vedení odbočky konstatovalo, že v tomto okresu má zemědělská jednota své pobočky v 22 obcích. Zemědělská jednota se zaměřovala zejména na pořádání přednášek k zemědělské problematice, podporovala zřízení družstevní mlékárny v Rakovníku, propagovala mléčnou výživu u dětí, nebo se zaměřovala na provádění pokusů v zemědělství. Požadovala daňové úlevy pro zemědělce, telefonizaci a elektrifikaci venkova a zřízení zemědělské nemocenské pojišťovny, její zřízení se straně na Rakovnicku podařilo. Pokusy měly přinést do zemědělství nové kvalitnější odrůdy plodin a zlepšit agrotechnické postupy.¹⁴⁴⁸

Dále pořádala zájezdy pro své členy. Například v roce 1934 se vydali na Plzeňsko, Klatovsko a Domažlicko, kde si prohlédli továrnu na výrobu zemědělských hnojiv, mlékárnu, v Plzni Škodovy závody, pivovary a další firmy.¹⁴⁴⁹

V roce 193 byl na Rakovnicku založen Mléčný odbor Zemědělské jednoty, který vedl předseda Kačer. Usiloval o zřízení družstevní mlékárny v Rakovníku. Za tímto účelem zemědělci v tomto odboru koupili 750 členských podílů.¹⁴⁵⁰ Plán na postavení mlékárny se nakonec nezdařil, nikdy v Rakovníku postavena nebyla.

V čele organizace byl po celá třicátá léta Josef Failer z Povlčína.

5.6.6.1.5. Okresní odbor československých žen venkovských na Rakovnicku

Tato organizace měla za úkol sdružovat ženy v rámci strany. Členky byly přesvědčeny, že: „ Na onu ženskou politiku nesmí se nikdo dívat s despektem, žena musí mít svůj určitý

¹⁴⁴⁸ Naše stráž 1.4.1932 s. 4. Naše stráž 23.2.1934 s. 5.

¹⁴⁴⁹ Naše stráž 1.6.1934 s. 9.

¹⁴⁵⁰ Naše stráž 6.1.1933 s. 6.

politický rozhled, neboť ona jako hospodyně jest velmi rozhodujícím činitelem i na poli národohospodářském.¹⁴⁵¹

Aktivity organizace směřovaly k pořádání různých kurzů ženy – hospodyně. Jednalo se například o hospodyňsko – kuchařský kurz či kurzy zavařování ovoce. Byly pořádány několikrát ročně. Například hospodyňsko – kuchařský kurz v roce 1933 stál členku strany 70,- Kč a nečlenku strany 90,- Kč.¹⁴⁵² V lednu 1938 uspořádaly zájezd do Prahy s prohlídkou památek, dále navštívily Dům zemědělské osvěty a večer šly na divadelní představení.¹⁴⁵³

V čele organizace stála po celá třicátá léta Aloisie Melčová.¹⁴⁵⁴

5.6.6.1.6. Selské jízdy

V soudním okresu Rakovník měly Selské jízdy celkem 80 členů, jejich činnost byla dočasně utlumena během hospodářské krize.¹⁴⁵⁵ V roce 1935 byl na zasedání slavnostního výboru na pokyn z ústředí selských jízd ustaven branný výbor, který měl 3 členy.¹⁴⁵⁶ Jeho ustavení souviselo se vzrůstající hrozbou ohrožení státu ze strany Německa po převzetí moci nacisty. Selské jízdy se účastnily oslav pořádaných stranou a pořádaly také vlastní závody. Každoročně také v listopadu pořádaly Hubertovy lovecké jízdy. Při nich jezdci na koních překonávali různé překážky a značnou vzdálenost členitých terénem.¹⁴⁵⁷ Jednalo se o závody, jejichž vítěz získal prestižní ocenění.

Starostou selských jízd na Rakovnicku byl po celá třicátá léta František Kroupa z Mutějovic.¹⁴⁵⁸

¹⁴⁵¹ Naše stráž 1.1.1938 s. 3.

¹⁴⁵² Naše stráž 29.9.1933 s. 7. Naše stráž 17.11.1933 s. 6.

¹⁴⁵³ Naše stráž 1.1.1938 s. 3.

¹⁴⁵⁴ Naše stráž 14.3.1936 s. 7. Naše stráž 26.3.1938 s. 8.

¹⁴⁵⁵ Naše stráž 18.12.1931 s. 8.

¹⁴⁵⁶ Naše stráž 14.12.1935 s. 8.

¹⁴⁵⁷ Naše stráž 28.11.1936 s. 7.

¹⁴⁵⁸ Naše stráž 18.12.1931 s. 8. Naše stráž 14.12.1935 s. 8.

5.6.6.1.7. Okresní hospodářská záložna v Rakovníku

Hospodářská záložna pod vedením starosty Josefa Failera z Povlčína vykazovala každoročně zisk. Například v roce 1935 měla zisk 156.862,72 Kč. Zisk každý rok zčásti věnovala spřáteleným institucím, zbytek zpravidla převáděla do rezervního fondu. Ze zisku z roku 1935 věnovala 1.500,- Kč na podporu nemajetných žáků, 6.000,- Kč věnovala Rolnické škole, 1.000,- Kč Obchodní a rodinné škole v Rakovníku, 9.000,- Kč Zemědělské jednotě v Rakovníku a 1.000,- Kč Švehlově studentské koleji v Praze.¹⁴⁵⁹

5.6.6.1.8. Ostatní satelitní organizace Republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu na Rakovníku

V únoru 1932 vznikla v Rakovníku okresní odbočka **Ovocnické jednoty v Rakovníku**. Měla za úkol rozvíjet ovocnářství na Rakovníku.¹⁴⁶⁰ Dále v Rakovníku pokračovalo ve své činnosti **Hospodářské družstvo v Rakovníku**, které ve třicátých letech vedl okresní důvěrník strany Karel Reček. V roce 1932 v něm bylo vytvořeno místo ředitele speciálně pro Jana Suchardu, předsedu místní organizace strany v Rakovníku.¹⁴⁶¹ Dále na Rakovníku působilo **Okresní sdružení hospodářského zvířectva v okrese Rakovník**. Jeho úkolem byla osvěta mezi zemědělci o chovu hospodářských zvířat, o jejich nemocech a prevenci proti nim.¹⁴⁶² V roce 1932 byl v Rakovníku založen **Spolek pro chov těžkého koně teplokrevného**. Na okraji Rakovníka totiž působila chovná stanice tohoto plemene.¹⁴⁶³ V roce 1934 byla v Rakovníku založena místní pobočka **Domova majitelů domů**. Úkolem této organizace bylo pomáhat majitelům domů a řešit jejich potřeby.¹⁴⁶⁴ Samozřejmě pokud byli členy strany či alespoň členy některé satelitní organizace strany. V souvislosti se snahou strany posílit své odborové organizace vznikla v roce 1936 **Odborová jednota na Rakovníku** v čele s Josefem Muffem. Úzce spolupracovala s O. S. R. D.¹⁴⁶⁵ Ze stejného důvodu 19. července 1936 vznikla v Rakovníku **Republikánská jednota československých**

¹⁴⁵⁹ Naše stráž 4.4.1936 s. 8.

¹⁴⁶⁰ Naše stráž 11.3.1932 s. 6.

¹⁴⁶¹ Naše stráž 9.12.1932 s. 4.

¹⁴⁶² Naše stráž 26.1.1935 s. 6.

¹⁴⁶³ Naše stráž 28.10.1932 s. 6.

¹⁴⁶⁴ Naše stráž 2.2.1934 s. 7.

¹⁴⁶⁵ Naše stráž 11.4.1936 s. 8.

železničních zaměstnanců v Rakovníku v čele s vlakvedoucím Václavem Štětkou.¹⁴⁶⁶ Není známo, kolik měla stoupců.

5.6.7. Spolek majitelů domů

Spolek svých nejlepších volebních výsledků v Rakovníku dosáhl hned v prvních obecních volbách Rakovníku, kterých se účastnil, tedy v roce 1923. V této době za něho kandidovali i osobnosti, které byli členy jiných politických stran, například národní demokraté. Postupně však podpora spolku klesala a na jeho volebních kandidátkách se objevovaly osoby, které nebyly členy politických stran, nebo v nich nebyly významnými členy. Patrně i z tohoto důvodu podpora spolku slábla. Nikdy se neúčastnil jiných voleb než obecních, v celém politickém okrese kandidoval pouze v Rakovníku. Přestože ústředí spolku v roce 1934 vstoupilo do Národního sjednocení, spolek v Rakovníku zůstal samostatným subjektem a do obecních voleb v roce 1938 šel samostatně.

Spolek měl k 31. prosinci 1936 327 členů a zástupce měl i v pražském ústředí. Do čela spolku byl zvolen Jindřich Iglauer.¹⁴⁶⁷ Na valné hromadě spolku bylo konstatováno, že spolek je v Rakovníku organizačně slabý a ve městě bezmocný.¹⁴⁶⁸ Po smrti Jindřicha Iglauera se v roce 1938 stal novým předsedou spolku František Štefek, profesor Hospodářské školy.¹⁴⁶⁹ Štefek se stavěl proti zavedení stočného ve městě, kde ještě nebyla plně dobudována kanalizace.

5.7. Volby do závodních výborů

Také ve třicátých letech probíhaly volby do závodních výborů v podnicích a na železnici v Rakovníku. V Šamotce neprobíhaly každoročně. Ve třicátých letech jsou v tomto podniku zaznamenány pouze troje volby do závodních výborů a to v letech 1933, 1936 a 1938. Ve všech dominovaly rudé odbory komunistů. Odbory sociálních demokratů v tomto podniku se skládaly ze svazu hlinodělníků a svazu keramiků. V roce 1937 ani nekandidovaly

¹⁴⁶⁶ Naše stráž 25.7.1936 s. 8.

¹⁴⁶⁷ Jindřich Iglauer (1865 v Českých Budějovicích – 1937 v Rakovníku). Vystudoval gymnázium v Písku. Poté pracoval u finanční stráže v pohraničí a v letech 1914 až 1921 u finanční stráže v Rakovníku. Byl členem rady starších Církve československé v Rakovníku, funkcionářem YMCA v Rakovníku. Dále byl předsedou Spolku majitelů domů, členem výboru Rakovnické spořitelny, členem Sokola a předsedou Včelařského spolku v Rakovníku. (RN 3.12.1937 s. 3. NP 3.12.1937 s. 2.)

¹⁴⁶⁸ NP 6.3.1937 s. 3.

¹⁴⁶⁹ NP 4.3.1938 s. 7.

společně, což je ještě více poškozovalo. Společně do voleb do závodního výboru nešly pro rozpory jejich vedení, zejména kvůli Karlu Jandusovi, vůdci hlinodělníků. Ten dříve vedl v této továrně komunistické MVS. Sociální demokraté a národní socialisté se nedokázali pro vzájemné spory a osobní antipatie spojit v tomto období do jednotné kandidátky. I tak by komunistické rudé odbory v žádných z voleb neporazily. Na celkovém počtu hlasů je vidět, že počet zaměstnanců továrny postupně stoupal. Ovšem všichni se voleb do závodních výborů neúčastnili. Zpravidla se jich neúčastnila přibližně jedna třetina zaměstnanců. Výsledky voleb do závodního výboru v této továrně předkládám v přehledu.¹⁴⁷⁰

Rok	1933		1936		1938	
	hlasů	mandátů	hlasů	mandátů	hlasů	mand.
Rudé odbory (KSCĚ)	359	6	523	6	665	7
Unie lučebníků (nár. soc.)	148	2	150	2	233	2
Sdružená kandidátka ¹⁴⁷¹	127	2	---	-	170	1
Svaz hlinodělníků (soc. dem.)	---	-	36	0	---	-
Svaz keramiků (soc. dem.)	---	-	79	1	---	-

Ve firmě Vltavský se ve třicátých letech konaly volby do závodních výborů v letech 1931 a 1933. Další se měly konat v roce 1937, ale nekonaly se. Do závodního výboru zde dlouhodobě kandidovali pouze odbory sociálních demokratů a národních socialistů, kteří se před volbami do závodních výborů v roce 1937 dohodly na rozdělení mandátů mezi obě odborové organizace. Podle dohody sociálně demokratický svaz kovodělníků získal 3 mandáty a národně socialistické sdružení kovopracovníků 2 mandáty. Jiné odborové

¹⁴⁷⁰ PT 21.4.1933 s. 2 (příloha). PT 11.5.1934 s. 2 (příloha). PT 20.5.1938 s. 4 (příloha). PPL 25.4.1936 s. 3. PPL 15.5.1938 s. 3. DL 13.5.1938 s. 2.

¹⁴⁷¹ Sdružená kandidátka svazů hlinodělníků a keramiků (sociální demokraté).

organizace v této továrně ve třicátých letech nekandidovaly. V přehledu uvádím výsledky voleb do závodního výboru v této továrně v letech 1931 a 1933:¹⁴⁷²

Rok	1931		1933	
	hlasů	mandátů	hlasů	mandátů
Sdružení kovopracovníků (nár. soc.)	23	2	24	1
Svaz kovodělníků (soc. dem.)	33	2	44	3

Kompletní výsledky voleb do železničních odborů u Československých státních drah na Rakovnicku se dochovaly pouze z roku 1932. Částečně se dochovaly výsledky voleb z roku 1936. Sociální demokraté v roce 1932 poměrně jasně porazili národní socialisty. Komunisté v těchto odborech výrazně zeslábli a stali z hlediska podpory pouze marginálními odbory. V těchto odborech se konaly volby do výtopyny a do I. a II. odboru. Výsledky uvádím v následujícím přehledu:¹⁴⁷³

Rok	1932		1936
	hlasů	mandátů	hlasů
Unie železničních zaměstnanců (soc. dem.)	569	14	
Jednota železničních zřízenců	261	5	
československých (nár. soc.)			
Odbor. org. Čs. strany lidové se Spolkem topičů	82	1	
Rudé odbory (KSČ)	22	0	
Společná kandidátka soc. dem. a nár. soc.			777
Společná kandidátka občanských stran			192
Spolek řemeslníků			9

¹⁴⁷² PT 6.11.1931 s. 3. PT 21.10.1937 s. 2 (příloha). DL 6.11.1931 s. 2. DL 3.11.1933 s. 7.

¹⁴⁷³ DL 14.10.1932 s. 1. DL 13.11.1936 s. 7.

V továrně Stadion se ve třicátých letech žádné volby nekonaly. Měly se konat v roce 1931, ale svaz kovodělníků získal všechny mandáty, protože v kandidátce konkurenčního národně socialistického sdružení kovopracovníků bylo škrtnáno a kandidátka byla vyřazena.¹⁴⁷⁴ V roce 1935 sdružení kovopracovníků kandidátku nepostavilo, ale postavily ji rudé odbory. Nakonec se dohodly odbory sociálních demokratů, tedy svaz kovodělníků s rudými odbory komunistů na rozdělení mandátů v závodním výboru v poměru 4 : 1 ve prospěch kovodělníků. Volby do závodního výboru se proto nekonaly.¹⁴⁷⁵

5.8. Oslavy

Tak jako v předchozím období, i ve třicátých letech se levicové strany zaměřovaly zejména na oslavy 1. máje, ale významné pro ně byly i oslavy 28. října. Oslavy 28. října byly nejdůležitějšími pro národní demokraty (Národní sjednocení). Zpravidla je pořádal Městský osvětový sbor, ale zapojovaly se do nich i různé spolky a tělovýchovné jednoty politických stran. Zpravidla významnou roli v organizaci oslav tohoto svátku měl Sokol. Dalším hojně slaveným svátkem byl 6. červenec, den upálení Mistra Jana Husa. Tyto oslavy se v Rakovníku konaly většinou 5. července, protože 6. července probíhaly oslavy na nedalekém Krakovci, kam se vypravovali i občané z Rakovníka.

5.8.1. Oslavy 1. máje

Oslavy 1. máje 1932 v Rakovníku pořádaly jednotlivé levicové strany samostatně.

Oslavy 1. máje KSČ začaly již 30. dubna 1932 večer divadelním představením divadelního odboru strany „ Drama přístavní krčmy. “ 1. května se vydal v 10.00 hodin od Dělnického domu průvod komunistů přes Masarykovo náměstí (dnes „ Na Sekyře “), poté Trojanovou ulicí na Husovo náměstí ke kostelu, kde se konal jejich tábor lidu. Na něm promluvil tajemník Kučera ze Slaného o kapitalismu a jeho projevech, hlavně o válce. Po něm promluvil okresní důvěrník komunistů Hrudka o poměrech na Rakovnicku.

¹⁴⁷⁴ DL 20.11.1931 s. 2.

¹⁴⁷⁵ DL 15.12.1935 s. 7.

Národní socialisté se sešli u hotelu „ U Nádraží, “ odkud se v 10.30 hodin vydal jejich průvod od tohoto hotelu, přes Nádražní ulici, Masarykovo náměstí, dále ulicí Legií a Palackého ulicí na Husovo náměstí před radnici, kde se konal jejich tábor lidu, který zahájil důvěrník místní organizace strany Matěj Urban. Poté promluvil slavnostní řečník Moudrý z Plzně. Ten mluvil o 1. máji jako o dělnickém a státním svátku, dále hovořil o řešení hospodářské krize, přičemž varoval před násilným řešením, které ani dříve v českých dějinách nevedlo k pozitivním výsledkům. Tábor lidu přijal heslo, že národní socialisté: „ Musí býti údernou strážní mocí, jež přinese hladovícím chléb, nezaměstnaným práci – národům a v národě kýžený mír a spokojenost. “ Večer zahrál dramatický a zpěvácký spolek strany národně socialistické v Lidovém domě divadelní představení „ Proud. “

Oslavy sociálních demokratů začaly již 30. dubna 1932 tělocvičnou akademií v Lidovém domě, které se účastnily všechny odbory D. T. J. V 10.30 hodin vyšel jejich průvod od budovy okresního úřadu, prošel Palackého ulicí a Husovým náměstím a Nádražní ulicí před Lidový dům, kde se konal jejich tábor lidu. V májovém průvodu šlo 110 cyklistů, 254 ženy, 407 mužů a 115 mužů a žen v krojích D. T. J. Za nimi šlo v průvodu okresní předsednictvo strany, kolem byly nesený 3 standarty a 5 praporů. Jedna standart nesla nápis „ Chceme mír a odzbrojení. “ Za nimi šly jednotlivé organizace strany, nejprve obvod zabalkánský z jižní části okresu, poté poddžbánský obvod ze severní části okresu, za nimi organizace z okolí Rakovníka a z Rakovníka. Průvod doprovázelo 5 kapel. Všichni měli v rukách červené karafiáty. Tábor lidu zahájil okresní důvěrník Ferdinand Hudeček. Po zahrání „ Písně práce “ promluvil redaktor Práva lidu Jaroslav Koudela, který zmínil hlavní programové plány sociálních demokratů a nastínil hlavní úkoly strany do budoucna. Jejich tábore lidu se účastnilo 1.200 osob, což bylo více než v minulosti. Početnější bylo zejména zastoupení žen. Dále za sociálně demokratické ženy promluvila Gebhartová a za mládež D. T. J. Ferdinand Fleissner. Jejich tábore lidu se účastnilo podle Rakovnických novin 1.200 osob, což bylo více než v minulosti. Početnější bylo zejména zastoupení žen.¹⁴⁷⁶

V roce 1933 začaly Oslavy 1. máje u národních socialistů již 29. dubna 1933 slavnostní plenární schůzí s proslovem poslance Davida. 30. dubna 1933 pokračovaly oslavy národních socialistů v Dělnickém domě, když zde sehrál jejich dramatický odbor hru „ Přes tři vrchy. “ Jejich průvod začal 1. května 1933 průvodem od hotelu Korbelář včetně vesnických

¹⁴⁷⁶ DL 29.4.1932 s. 5. DL 6.5.1932 s. 2. RN 29.4.1932 s. 2. RN 6.5.1932 s. 3.

organizací. Odtud šel průvod městem před radnici za doprovodu 3 kapel, na Husově náměstí se konal tábor lidu od 10.30 hodin s prolovem poslance Patejdla o upevňování demokracie a výchově mladé generace k ní. Poslanec dále podpořil Půjčku práce.

Sociální demokraté začali své oslavy 1. máje v roce 1933 30. dubna, kdy se v Lidovém domě konala tělocvičná akademie D. T. J. Oslavy pokračovaly 1. května od 10.00 hodin, kdy u okresního úřadu byly přivítáni členové venkovských organizací, které se zde s rakovnickými členy seřadili do průvodu, který vyšel v 10.30 hodin. Od 11.00 hodin se konal tábor lidu, na kterém promluvil J. Pelc, Josef Klátil, Alois Leiske a Ferdinand Fleisner. Oslavy byly zdrženy deštěm. Přes špatné počasí měli sociální demokraté největší účast. Sociální demokraté v tento rok slavili 1. Máj pod heslem: „ Boj proti fašismu – věrnost demokracii. “

Komunisté měli svůj tábor lidu od 10.30 hodin na náměstí před kostelem.¹⁴⁷⁷

V roce 1934 začaly oslavy 1. máje národních socialistů v Rakovníku 1. května 1934 v 09.30 hodin poslechem prolovu Václava Klofáče z rozhlasu. Poté v 11.00 hodin vyšel společný průvod národních socialistů a sociálních demokratů ze Sixtova náměstí od budovy soudu (okresního úřadu) na Tyršovu třídu před sokolovnu. V čele průvodu jeli cyklisté a D. T. J. a za nimi šli vedoucí představitelé obou stran z okresních a místních organizací. V čele průvodu byly nesené spolkové vlajky a dvě státní vlajky. Společný tábor lidu strany uspořádaly na Tyršově třídě před sokolovnou.

KSČ měla vlastní průvod, který šel od Dělnického domu, kolem sokolovny a Trojanovou ulicí na Husovo náměstí před své tradiční místo před kostelem. V jejich průvodu šlo 240 osob, na jejich tábore lidu se sešlo kolem 500 osob.¹⁴⁷⁸

V roce 1935 oslavy 1. máje sociálních demokratů v Rakovníku v roce začaly již 30. dubna večer tělocvičnou akademií D. T. J. 1. května přišly do Rakovníka i místní organizace strany z okolních obcí. Již v 06.00 hodin vyšel průvod z Poddžbánska. První účastníci vyšli z Mutějovic, cestou se k nim přidávali další členové v Nesuchyni a poté v Krupé, kde se setkali s dalším proudem ze Lhoty pod Džbánem, Hředel a Krušovic. Z Krupé vyšel společný

¹⁴⁷⁷ RN 28.4.1933 s. 3. PT 5.5.1933 s. 2 (příloha).

¹⁴⁷⁸ PT 27.4.1934 s. 2 (příloha). PT 4.5.1934 s. 2 (příloha). RN 4.5.1934 s. 3.

proud v 07.30 hodin přes Lišany, kde se přidali další účastníci, do Rakovníka. V 08.00 hodin se sešli účastníci oslav z obcí „Balkánu“ u křižovatky na Skřivaň, odtud šli s hudbou přes Pavlíkov do Rakovníka. Organizace z jihozápadní části okresu, tedy ze Zavidova, Petrovic, Hvozda, Krakova, Krakovce, Sence a Lubné se sešly v 08.00 hodin v Lubné, odkud pokračovaly s hudbou do Rakovníka. Organizace ze západní části okresu z obcí Přílepy, Šanov, Nouzov, Hostokryje a Senomaty se sešly v 08.00 hodin v Senomatech a odtud pokračovaly také s hudbou do Rakovníka. Organizace z Kněževse, Chrást'an a Olešné se sešly v 08.30 hodin v Olešné a odtud šly společně do Rakovníka. Organizace z Lašovic a Chlumu šly samostatně do Rakovníka podél Rakovnického potoka proti jeho proudu. Početná organizace z Lužné vyšla s hudbou samostatně v 08.00 hodin do Rakovníka. Místní organizace z Rakovníka měla sraz v 08.30 hodin před Lidovým domem. Od 10.00 hod. se všechny organizace shromáždily do průvodu před okresním úřadem a v 10.30 hodin vyšly průvodem k Lidovému domu, kde se v 11.00 hod. konal tábor lidu s projevem kandidáta strany do Poslanecké sněmovny Františkem Němcem z Prahy.¹⁴⁷⁹

Národní socialisté a komunisté pořádali své vlastní oslavy podobné těm z roku 1933.¹⁴⁸⁰

V roce 1936 1. máj slavili sociální demokraté a národní socialisté společně. Sraz účastníků průvodu se konal v 10.00 hodin u budovy okresního soudu (okresního úřadu), ale o půl hodiny se opozdil kvůli dešti a vyšel až od 10.30 hodin. Šlo v něm 1.200 účastníků. V 11.30 hodin průvod dorazil na Husovo náměstí, kde k táboru lidu promluvili řečníci obou stran. Za sociální demokraty Hampl z Berouna a za národní socialisty Kácl z Prahy. Táboru lidu se účastnilo přes 2.000 osob.¹⁴⁸¹

Oslav komunistického 1. Máje se účastnilo 220 osob včetně dětí. Jejich průvod vyšel od Dělnického domu, Trojanovou ulicí na Husovo náměstí. Zde se u kostela konal tábor lidu, na kterém řečníci hovořili o potřebě sjednocení všech pracujících, což byla podle nich jediná hráz proti fašismu a válce.¹⁴⁸²

¹⁴⁷⁹ DL 26.4.1935 s. 5.

¹⁴⁸⁰ RN 3.5.1935 s. 3.

¹⁴⁸¹ DL 24.4.1936 s. 7. DL 8.5.1936 s. 1. RN 15.5.1936 s. 3.

¹⁴⁸² PPL 9.5.1936 s. 1.

V roce 1937 slavily všechny tři strany 1. máj samostatně. Oslavy probíhaly podobným způsobem jako v předchozích letech. Tedy u sociálních demokratů začaly tělocvičnou akademií v Lidovém domě 30. dubna. 1. května pak průvod došel k Lidovému domu, kde vyslechl projevy řečníků. Národní socialisté měli tábor lidu na Husově náměstí před radnicí a komunisté na témže náměstí před kostelem.¹⁴⁸³

V roce 1938 již ohrožení ze strany Německa bylo na spadnutí. Chování Německa i německé menšiny v Československu dávalo tušit, že se krize ve vzájemných vztazích vyhrocuje. Tomuto stavu byla uzpůsobena i oslava 1. máje v Rakovníku. Poprvé za celou dobu existence republiky se všechny tři levicové strany dohodly na společných oslavách. Při prosloveh řečníků rezonovala společná vůle svou republiku bránit. Tyto oslavy 1. máje 1938 byly v Rakovníku jedněmi z největších v historii města. Sociálním demokratům přišlo 950 účastníků se 3 hudbami, národním socialistům 750 účastníků se 2 hudbami a komunistům 300 účastníků se 3 hudbami. Každá strana uspořádala vlastní průvod. V čele každého ze třech průvodů byla nesena státní vlajka a standarty. Samostatné tábory jednotlivých stran trvaly jen krátce a v 11.00 hodin se všechny slily do jednoho tábora lidu na náměstí, kde již mnoho lidí čekalo na jejich příchod. Na náměstí se společného tábora lidu účastnilo na 3.000 účastníků. Tento společný tábor lidu začal státní hymnou, současně s ní byla vztyčena státní vlajka. Poté starosta města Vaněček přečetl „prohlášení národní rady československé k 1. květnu 1938.“ Toto prohlášení bylo čteno ve většině měst. Obsahoval prohlášení o národní jednotě a odhodlání Československou republiku udržet.¹⁴⁸⁴

5.8.2. Oslavy 28. října

Oslavy 28. října 1931 začaly již 27. října 1931 od 14.30 hodin fotbalovým zápasem 301. dělostřeleckého pluku proti 35. pěšímu pluku z Kralovic. Následně pokračovaly volejbalovým zápasem 301. dělostřeleckého pluku s TJ Sokol Rakovník. Od 20.00 hodin zahrála ochotnická jednota Tyl v Dělnickém domě divadelní představení „Strakonický dudák.“

¹⁴⁸³ DL 7.5.1937 s. 1. RN 7.5.1937 s. 5.

¹⁴⁸⁴ RN 6.5.1938 s. 1. DL 6.5.1938 s. 1.

“ 28. října 1931 pokračovaly od 08.30 hodin vzpomínkou Československé obce legionářské na padlé vojáky na hřbitově Svaté Trojice v Rakovníku s recitací „ Modlitby neznámého vojína “ od Rudolfa Medka. Po 09.00 hodin se sešly místní spolky, korporace a občané před budovou okresního úřadu v Rakovníku na Sixtově náměstí, odkud vyrazil v 09.30 hodin průvod na Husovo náměstí, kde se od 09.45 hodin konal před radnicí tábor lidu. Zde nejprve zazpíval mužský sbor pěvecko hudebního spolku „ Chorál národa českého “ od K. Bendla. Následně zahájil tábor lidu starosta Vaněček. Poté vystoupil poslanec a předseda Československé obce legionářské Josef Patejdl se slavnostním projevem k 28. říjnu. Po něm hráli státní hymnu a po ní se průvod odebral k pomníkům prezidenta T. G. Masaryka a M. R. Štefánika. Zde opět zazpíval mužský sbor pěvecko hudebního spolku. Od 14.00 hodin se na hřišti SK Rakovník konala vojenská sportovní slavnost, kde vojáci cvičili prostná, ranní půlhodinku, hry družstev, cvičili s puškou, hráli americké hry a míčové hry. Při slavnosti hrála hudba trubačského sboru TJ Sokol Rakovník. Vstupné činilo 2,- Kč na stání a 4,- Kč na sezení. Výtěžek byl věnován na pomoc dětem nezaměstnaných. Oslavy byly ukončeny od 20.00 hodin přátelským večerem s tancem v sále restaurace „ Na Střelnici, “ který pořádaly Československá obec legionářská a Národní garda č. 16.¹⁴⁸⁵

Oslavy 28. října 1932 organizovala městská rada za spolupráce rakovnických spolků a 301. dělostřeleckého pluku. Oslavy začaly již 27. října 1932, kdy bylo osvětleno město a průvod se vydal k pomníkům T. G. Masaryka a M. R. Štefánika, kde promluvil učitel Janoušek o významu 28. října. 28. října 1932 se konala pietní vzpomínka legionářů na hřbitově u hrobu padlých. Poté se vydal průvod městem k radnici, kde po zpěvu pěveckého spolku promluvil slavnostní řečník Stanislav Novotný. Poté byla slavnost ukončena státní hymnou. Oslavy byly ukončeny odpoledne promenádním koncertem v parku.¹⁴⁸⁶

Oslavy 28. října začaly v roce 1933 již 27. října, když městem po 18.00 hodině prošel průvod legionářů a deputace všech spolků ve městě. Průvod se zastavil u pomníku M. R. Štefánika, kde byly položeny kytice a recitována báseň „ Slezskému pluku. “ Poté průvod přešel k pomníku T. G. Masaryka, kde starosta Sokolské župy rakovnické Eduard Klicpera promluvil o významu 15. výročí vzniku republiky a o zásluhách Masaryka a Štefánika o vznik

¹⁴⁸⁵ RN 23.10.1931 s. 2.

¹⁴⁸⁶ RN 4.11.1932 s. 3.

státu. Ve 20.00 hodin se v sokolovně jako součást oslav konala tělocvičná akademie Sokola. 28. října 1933 pokračovaly oslavy od 08.00 hodin koncertem hudby pana Adámka¹⁴⁸⁷ na náměstí. Poté se před 09.00 hodinou shromáždili před sokolovnou účastníci průvodu, který šel poté k radnici. V průvodu šli legionáři, sokolové, členové D. T. J. v krojích, italští domobrancí, členové stran národních socialistů, sociálních demokratů, spolek střelců, členové Národní gardy, hasiči, zástupci úřadů a deputace spolků. V průvodu šly 3 hudby: Adámkova, Hejlova a hudba TJ Sokol Rakovník. V té době před radnici přišel i 301. dělostřelecký pluk, vedený zástupcem velitele pplk. Janusem a rozestavil se k slavnostní přehlídce čelem k radnici. Za pěchotou stály traktory se 150 milimetrovými a 240 milimetrovými kanóny. Náměstí před radnicí bylo zcela zaplněno. Jednalo se o první vystoupení pluku v Rakovníku s úplnou výzbrojí. Sledovalo je značné množství přihlížejících. Po pluku došel na náměstí kolem 09.30 hodin i průvod od sokolovny a zaujal své vyhrazené místo. Následoval tábor lidu, který začal vztyčením státní vlajky, u které stála čestná stráž složená vždy ze dvou dělostřelců, legionářů, italských domobranců, gardistů, střelců a sokolů. Poté hudba pana Adámka zahrála fanfáry z „ Libuše. “ Po nich velitel 301. dělostřeleckého pluku, plukovník Jung přijal hlášení, pozdravil pluk a provedl slavnostní přehlídku pluku. Poté v zastoupení starosty radní Fišer pozdravil účastníky. Po něm vystoupil s projevem plukovník Jung, který zdůraznil, že se poprvé v Rakovníku koná slavnostní přehlídka vojska společně s občanskými oslavami 28. října. Po něm vystoupil slavnostní řečník Jindřich Frohman z Prahy, který vyzdvihl, že 28. říjen znamená naplnění všech národních snah Čechů. Tábor lidu skončil sejmutím státní vlajky a státní hymnou. Poté se konalo defilé 301. dělostřeleckého pluku a spolků před sokolovnou za značného zájmu veřejnosti. V čele pluku byla nesena plukovní standarta, za ní šla pěchota v trojstupech v ocelových přilbách a s bodáky nasazenými na puškách, které nesla na ramenou. Za nimi následovalo dělostřelectvo. Za plukem následovalo defilé spolků, jehož účastníci během pochodu kolem tribuny u sokolovny sejmuli čepice a otočili k tribuně hlavy. Oslavy ukončil večerní koncert Hejlovy hudby na náměstí od 18.00 hodin.¹⁴⁸⁸

¹⁴⁸⁷ Ladislav Adánek (1887 - 1956). V éře Rakousko-Uherska byl šikovatelem hudby v Krakově. Po příchodu do Rakovníka byl zaměstnán na poště. V roce 1921 převzal kapelu od Antonína Kohouta, který ji v Rakovníku založil v roce 1896. Kapelu vedl do roku 1955. Byla jednou z nejoblíbenějších v Rakovníku. Byl národním socialistou. (Eichinger Z., Vzpomínky na minulost, s. 21. In: Věstník muzejního spolku Královského města Rakovník a Okresu rakovnického, ročník XXXVI., Rakovník 1998.)

¹⁴⁸⁸ RN 3.11.1933 s. 1.

V roce 1934 oslavy začaly 27. října od 15.00 hodin loutkovým představením pro mládež v sokolovně. Zde se poté od 20.00 hodin konala tělocvičná akademie Sokola. Oslavy 28. října 1934 v Rakovníku měly začít průvodem městem, ten se nakonec nekonal. Tohoto dne od 07.00 hodin provedla hudba pana Macha budíček městem, následně se mezi 09.00 a 10.00 hodinou konal promenádní koncert hudby kapely pana Hejla. V 10.15 hodin přišly korporace na Husovo náměstí před radnici, kde se od 10.30 hodin konal tábor lidu. Zahájen byl fanfárami z „ Libuše, “ poté byla vztyčena státní vlajka, poté následovala stručná slavnostní řeč Eduarda Klicpery. Od 11.00 hodin pokračovaly oslavy dalším koncertem hudby pana Hejla. Odpoledne od 14.00 hodin se konalo v Lidovém domě divadelní představení pro mládež pod názvem „ Do Prahy za prezidentem “ s volným vstupným. Dalším bodem oslav měl být od 15.00 hodin koncert hudby pana Adámka na Husově náměstí, který se ale nakonec nekonal. Oslavy byly ukončeny divadelním představením „ Revoluce “ od Kopty, kterou zahrála divadelní ochotnická jednota „ Tyl. “ Před začátkem oslav bylo obyvatelstvo vyzváno k vyzdobení domů prapory. Na oslavách byla slabší účast obyvatel než v předešlých letech.¹⁴⁸⁹

Oslavy 28. října 1935 v Rakovníku řídil městský osvětový sbor za spoluúčasti 301. dělostřeleckého pluku a místních spolků a korporací. Oslavy byly zahájeny již 26. října 1935 ve 20.00 hodin v sokolovně tělocvičnou akademií Sokola. 27. října 1935 pokračovaly oslavy od 10.00 hodin, když byla otevřena II. výstava amatérské fotografie v muzeu. Odpoledne se konalo v sokolovně loutkové představení pro děti, stejně jako v Lidovém domě. Od 20.00 hodin probíhal recitační večer akademického spolku „ Krakovec “ v Dělnickém domě s recitací básní z Kytice od Erbena. Oslavy vyvrcholily 28. října 1935, kdy ráno v 08.30 hodin položila školní mládež květiny k pomníkům T. G. Masaryka a M. R. Štefánika. Děti šly poté v průvodu k radnici, kde vztyčily státní vlajku. Od 09.00 hodin se konal na Husově náměstí koncert trubačského odboru Sokola. Následný program průvodu a tábora lidu byl zrušen pro špatné počasí a projevy byly přesunuty do sokolovny. Přísaha nováčků 301. dělostřeleckého pluku se místo Husova náměstí konala v kasárnách. Oslav se poprvé účastnila i KSČ.¹⁴⁹⁰

¹⁴⁸⁹ RN 26.10.1934 s. 3. PT 31.10.1934 s. 1. NP 27.10.1934 s. 5.

¹⁴⁹⁰ RN 25.10.1935 s. 3. NP 26.10.1935 s. 5. DL 18.10.1935 s. 2.

Oslavy 28. října v roce 1936 organizoval opět městský osvětový sbor. Začaly 27. října 20.00 hodin slavnostní akademií Sokola v sokolovně. 28. října se shromáždili účastníci slavnostního pochodu u hotelu „Korbelář“ u nádraží, odkud se průvod vydal kolem sokolovny a Pražské brány na Husovo náměstí. Cestou položili legionáři kytice k pomníkům M. R. Štefánika a T. G. Masaryka. Na náměstí se kromě členů průvodu dostavili i příslušníci 301. dělostřeleckého pluku, jehož nováčci zde složili přísahu. Následoval projev starosty Vaněčka a velitele 301. dělostřeleckého pluku plk. Skřivánka. Po nich se pluk seřadil k defilé, kterým byla oslava ukončena. Odpoledne se konala loutková představení v sokolovně a v Lidovém domě, kam byl vstup zdarma.¹⁴⁹¹

Poslední oslavy 28. října v meziválečném Československu se v Rakovníku konaly v roce 1937. Oslavy začaly v roce 1937 již 27. října akademií Sokola v sokolovně a pokračovaly 28. října od 09.00 hodin nástupem 301. dělostřeleckého pluku před radnici, kam došel i průvod. Ten se seřadil u hotelu Korbelář u nádraží, pak šel k sokolovně, od ní městem, cestou položil kytice u pomníků T. G. Masaryka a M. R. Štefánika. V průvodu šli legionáři v krojích se spolky a korporacemi ve městě. Po vztyčení vlajky o tomto výročí promluvil starosta Vaněček, který poté popřál nováčkům pluku, aby se jim v Rakovníku líbilo. Také promluvil o významu 28. října v době smutku za zemřelého prezidenta T. G. Masaryka. Při přísaze nováčků byl nastoupený celý 301. dělostřelecký pluk. Velitel pluku plk. Skřivánek zdůraznil, že vojáci jsou pokračovateli práce legií. Dále hovořil o srdečném poměru občanů k vojákům a k armádě. Poté přikročil k provedení přísahy nováčků, kteří byli rozděleni na českou a německou skupinu zvlášť. Slavnost ukončilo defilé pluku. Po ní následoval koncert na náměstí. Odpoledne se konala bezplatná loutková představení pro děti v Lidovém domě a v sokolovně. Od 14.00 hodin se konal běh sokolských jednot, o hodinu později se konal v sokolovně koncert pěvecké župy Foerstrovy, který čítal 325 pěvců z Kladna, Libušína, Nového Strašecí, Loun, Slaného a Rakovníka. Večer se konala dvě divadelní představení divadelních spolků Tyl a Garda. V sokolovně ukončila oslavy lidová veselice.¹⁴⁹²

¹⁴⁹¹ NP 24.10.1936 s. 4. Vývoj 24.10.1936 s. 3. RN 30.10.1936 s. 4. DL 26.10.1936 s. 9.

¹⁴⁹² NP 5.11.1937 s. 3. Vývoj 22.10.1937 s. 1. Vývoj 5.11.1937 s. 3. RN 5.11.1937 s. 3.

5.8.3. Oslavy 6. července

Husovy oslavy probíhaly v Rakovníku 5. července 1932. Večer vyšel průvod z lokality „ Na Losích “ kolem sokolovny. V čele průvodu šla a hrála hudba pana Adámka. Průvod šel na obecní hřiště u budovy YMCA, kde se konal tábor lidu. Město bylo ozdobeno prapory. Občané doma na počest slavnosti rozsvítili okna. Samotný tábor lidu byl zahájen chorálem „ Ktož sú boží bojovníci, “ poté krátce promluvil náměstek starosty František Otta mladší. Po něm promluvil slavnostní řečník Jan Chýna, okresní školní inspektor z Prahy. Po jeho projevu zahrála hudba státní hymnu a po ní píseň „ Hranice vzplála, “ při níž byla zažehnutá hranice, u které občané zůstali dlouho do noci. Šlo o náhradní program místo zrušené slavnosti na náměstí.¹⁴⁹³

Husovy oslavy v Rakovníku probíhaly v Rakovníku v roce 1933 5. července, kdy se večer sešel před radnicí tábor lidu, zahájený tajemníkem YMCA Bradáčem. Před slavností zahrála hudba kapelníka Hejla chorál „ Ktož sú boží bojovníci. “ Slavnostní řeč pronesl Karel Kácl z Kladna. V řeči sdělil, za co vděčíme Husovi, co po něm zůstalo po 5 stoletích. Uvedl: „ Chápeme Husa hlavně tam, kde bojoval za otázky všelidské, za svobodu a spravedlnost. Tento Husův boj je ještě dnes naším bojem.“ ... „ Hus razil heslo rovnosti všech lidí a to je stále ještě živou otázkou. V chaosu dnešní doby září nám příkladem, jehož obdobu nacházíme jen v osobě našeho prezidenta. “ Večer byla na hřišti u YMCA zapálena hranice a učitel Janoušek přečetl manifest k Husovým oslavám. V Dělnickém domě se večer hrálo divadelní představení „ Jan Hus. “¹⁴⁹⁴

Husovy oslavy v Rakovníku probíhaly v roce 1934 5. července. Začaly v 08.30 hodin táborem lidu před radnicí. O Husovi a jeho významu promluvil Leopold Štraus, tajemník Svazu učitelů. Poté se účastníci vydali v průvodu ke Šmídovu mlýnu, kde byla na hřišti zapálena vzpomínková hranice.¹⁴⁹⁵

¹⁴⁹³ RN 8.7.1932 s. 5.

¹⁴⁹⁴ RN 7.7.1933 s. 5.

¹⁴⁹⁵ NP 30.6.1934 s. 5.

O Husových oslavách v roce 1935 nejsou žádné zprávy. V roce 1936 se Husovy oslavy v Rakovníku konaly výjimečně 6. července. Začaly v 09.00 hodin koncertem na náměstí. V 09.35 hodin se seřadili zástupci spolků, korporací a občanů do průvodu u okresního úřadu, průvod prošel Husovým náměstím, Nádražní ulicí na cvičiště u sokolovny, kde oslavy pokračovaly. Nejprve zde byl zahrán chorál „ Ktož jsou boží bojovníci. “ Poté následovala Husova tryzna a projev řečníka. Tábor lidu byl ukončen skladbou „ Hranice vzplála “ a vyvěšením státní vlajky. Předtím 5. července na výzvu radnice vyzdobili občané svá okna prapory.¹⁴⁹⁶

Husovy oslavy se v roce 1937 nekonaly. Městský osvětový sbor to odůvodnil tím, „ aby nezevšedněly. “ Proti jejich nekonání se zvedl odpor zejména v radě starších církve československé, ale i mezi místními občany. Skutečným důvodem byly spory mezi církví československou a městským osvětovým sborem.¹⁴⁹⁷

O Husových oslavách v roce 1938 se zprávy nedochovaly.

5.8.4. Ostatní oslavy a tryzny

4. října 1931 byl v Rakovníku oficiálně přivítán 301. dělostřelecký pluk. Oslava začala v 07.00 hodin s hudbou 35. pěšího pluku z Plzně. V 10.00 hodin vyšel průvod od nádraží za doprovodu hudby pana Adámka a hudby Sokola. Následoval tábor lidu na náměstí před radnicí, kde promluvil starosta Vaněček a brigádní generál Hugo Rakušan, velitel dělostřelecké brigády v Plzni, který poděkoval městu za postavení nových budov pro kasárna. Poté promluvil Karel Mayer, místopředseda Svazu československých důstojníků o historii Rakovníka. Jako poslední promluvil zástupce velitele pluku Boris Černěs – Topinka, který poděkoval za vřelé přijetí ve městě. Následoval slavnostní pochod pluku za zvuku vojenské hudby. Odpoledne pokračovala slavnost koncertem vojenské hudby a večer vyvrcholila taneční zábavou v restauraci „ Na Střelnici, “ která byla určena pro vojáky pluku.¹⁴⁹⁸

¹⁴⁹⁶ NP 4.7.1936 s. 3.

¹⁴⁹⁷ RN 23.7.1937 s. 4. NP 3.7.1937 s. 3. Vývoj 17.7.1937 s. 2.

¹⁴⁹⁸ PT 9.10.1931 s. 2.

12. února 1933 se konala v Rakovníku tryzna na paměť desetiletého výročí smrti Aloise Rašína, kterou zahájil hudební odbor Sokola. Při jeho vystoupení se rozhrnula opona smutečně vyzdobeného jeviště. Uprostřed jeviště stála bílá busta Aloise Rašína. V pravém rohu jeviště stoupala bílá holubice, znázorňující oddělení těla od duše. Poté pěvecko – hudební spolek Vítězslav Novák zazpíval píseň „ Z osudu rukou. “ Poté D. Linhart recitoval básně Vojtěcha Dyka, složené k atentátu na bývalého ministra. Poté ministr L. Novák vylíčil dílo a život A. Rašína. Tryzna byla ukončena zpěvem písně „ Orám “ a státní hymnou.¹⁴⁹⁹

24. června 1934 Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu uspořádala v Rakovníku velkou slavnost, kterou chtěla demonstrovat svou sílu a možnosti. Jednalo se o manifestaci zemědělců okresu Rakovník – Křivoklát a okolí. Mimo jiných se jí účastnil i předseda vlády Jan Malypetr v doprovodu starosty Vaněčka, okresního hejtmána Vltavského a dalších. Začala tryznou v sokolovně za zemřelého Antonína Švehlu. Tryzna byla zahájena „ Elegií “ od Tröglera, kterou zahrál hudební odbor Sokola Rakovník. Poté pěvecko – hudební spolek „ Vítězslav Novák “ zazpíval několik písní. Po nich tryznu zahájil předseda okresního osvětového sboru Jan Maloch. Po něm vystoupil agrárníký poslanec Anton Štefánek, který vyzvedl ideový význam Antonína Švehly. Dále uvedl, že půda je důležitá, protože sjednocuje nejen Čechy a Slováky, ale i ostatní obyvatele Československa. Vytváří mezi nimi pracovní pospolitost, nové pojetí československého vlastenectví a spojuje všechny národy Československa láskou k půdě. Malypetr s projevem na tryzně nevystoupil a po tryzně odjel na další slavnost do Třebíze.

Manifestace pokračovala průvodem, který se shromáždil v 13.30 hodin u Panského mlýna. V čele jely selské jízdy z Rakovníka, Žatce a Nového Strašecí. Vedl je sborový náčelník Firbas. Za nimi jelo 12 alegorických vozů a kočáry s kmotrami průvodu. Za nimi šla skupina vojáků 301. dělostřeleckého pluku, následovala hudba pana Adámka a za ní šly ženy v národních krojích. Za nimi ostatní účastníci průvodu v čele s poslancem a bývalým ministrem Štefánkem. Alegorické vozy byly vyzdobeny, aby připomínaly význam hesel na nich uvedených.

První alegorický vůz měl na sobě napsáno heslo „ Držte půdu, “ ukazující, že hospodář předává synovi pluh a oštěže.

¹⁴⁹⁹ NP 18.2.1933 s. 4.

Druhý alegorický vůz na sobě nesl heslo „ Milujte rodnou zem! “ Ukazovalo na příběh, kdy se Komenský loučí s rodnou zemí.

Třetí alegorický vůz jel s heslem „ Braňte vlast! Připomínalo Chody, strážce hranic.

Čtvrtý alegorický vůz „ Žijte národu! “ Ukazoval na městské děti jdoucí na venkov.

Pátý alegorický vůz nesl heslo „ Nepřátel se nelekejte! “ Představoval vzpomínku na husity a jejich válečný vůz.

Šestý alegorický vůz nesl heslo „ V jednotě síla! “ Připomínal výstrahu velkomoravského knížete Svatopluka jeho synům.

Sedmý alegorický vůz nesl heslo „ Spravedlnost základem státu! “ Odkazoval na Libušin soud.

Osmý alegorický vůz jel s heslem „ Demokracie – spolupráce! “ Ukazoval sedláka, dělníka a živnostníka, kteří společně vztyčovali státní vlajku.

Devátý alegorický vůz nesl heslo „ Láska k vlasti vítězí! “ Představovalo spisovatele – buditele národa, vychovávající sokolská káňata¹⁵⁰⁰ a legionáře jdoucí za svým cílem a vítězstvím.

Desátý alegorický vůz jel s heslem „ Československý jednotu základem republiky! “ Ukazoval Čecha, Moravana a Slováka, kteří drží standartu Československa.

Jedenáctý alegorický vůz nesl heslo „ Tam žijí naši bratři, nezapomínejte jich! “ Ukazovalo na učitele, který pod lípou ukazuje na menšiny, kde naši bratři jsou vystaveni germanizaci a větev lípy nad nimi vadnoucí.

Dvanáctý alegorický vůz nesl heslo „ Než pro cizí, lépe pro své zájmy krvácejte! “ Uvozovalo mapu republiky, kde muž bránil rodinu, mládež byla vychována k brannosti.

Průvod se po projití městem shromáždil na Husově náměstí, kde se konal tábor lidu. Účastníci zde vyslechli další projevy. Hlavní projev měl opět Štefánek, který po své řeči rozvinul nově věnovaný prapor O. S. R. D. Rakovník a předal jej jménem představenstva strany předsedovi O. S. R. D. Rakovník. Ten ho přijal. Poté na něj kmotry praporu připnuly stuhly. Poté shromáždění členové O. S. R. D. Rakovník na prapor dorostu složilo slib věrnosti. Následovala státní hymna, po ní prapor převzal praporečník dorostu. Poté promluvil předseda

¹⁵⁰⁰ Mladé příslušníky Sokola.

okresní Domoviny Rakovník Vostatek, který jménem zemědělského kraje požádal vládu o pomoc vzhledem ke katastrofálnímu suchu, které Rakovnicko v letech 1933 a 1934 postihlo. Jeho vystoupení bylo jako rezoluce shromážděnými bouřlivě přijato.

Po skončení tábora lidu se zúčastnění této agrárnícké slavnosti odebrali na cvičiště Sokola, kde se následně konaly závody selských jízd. Slavnost byla ukončena koncertem hudby Ladislava Adámka v sadech „Na Losích“ vedle cvičiště.¹⁵⁰¹

V roce 1937 přišlo Československo o dvě významné osobnosti, které se jako významní představitelé české společnosti vyprofilovaly již na konci 19. století. Nejprve 26. května 1937 zemřel předseda Národního sjednocení Karel Kramář. Později 14. září 1937 zemřel prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Na počtu obou představitelů se v celé republice konaly trizny. Rakovník nebyl výjimkou.

Tryzna za zemřelého Karla Kramáře se v Rakovníku uskutečnila v sokolovně 11. června 1937 za účasti starosty Čeňka Vaněčka a okresního hejtmana Rudolfa Vltavského. Hlavní podíl na organizaci trizny mělo Národní sjednocení. Černý prapor vyvěsil starosta Sokola v Rakovníku a národní socialista František Diepolt, který poté uctil památku Karla Kramáře jako politického vůdce a oddaného přítele Sokola. Dále jeho památku uctil i okresní důvěrník agrárníků Karel Reček. 29. května 1937 památku K. Kramáře uctilo i městské zastupitelstvo v čele se starostou.¹⁵⁰²

Již den po prezidentově úmrtí 15. září 1937 se konal v Rakovníku průvod k uctění památky zemřelého prezidenta T. G. Masaryka, který pořádal Městský osvětový sbor.. Byli v něm zastoupeni zástupci samosprávy, úřadů, vojska a krojované korporace se svými žactvy i obyčejní obyvatelé města. Průvod vyšel od restaurace „Na Střelnici“, kolem sokolovny a osvětleného pomníku T. G. Masaryka, kde se až do prezidentova pohřbu střídala čestná stráž složená ze zástupců vojska a dalších organizací. Průvod došel před radnici, kde hořely smuteční ohně. Občané si zde vyslechli smuteční proslovy starosty Vaněčka a hejtmana Vltavského. Na Husově náměstí tryznu doprovázel zpěv Hudebního odboru Sokola Rakovník.¹⁵⁰³

¹⁵⁰¹ RN 29.6.1934 s. 2. Naše stráž 29.6.1934 s. 3.

¹⁵⁰² Vývoj 5.6.1937 s. 5.

¹⁵⁰³ Vývoj 18.9.1937 s. 2.

6. Rakovník od obecních voleb roku 1938 do počátků protektorátu

6.1. Obecní volby v Rakovníku v roce 1938

Poslední obecní volby v meziválečném Československu se konaly později, než bylo obvyklé. Jejich termín vláda odkládala, protože v průběhu třicátých let se zhoršoval vztah německé menšiny vůči Československé republice. Důsledkem toho byla podpora protičeskoslovenských politických sil mezi Němci v Československu, zejména nové Sudetoněmecké strany. Ta se stala pátou kolonou nacistického Německa v Československu. Vláda měla pochopitelné obavy z možného protistátního chování nově zvolených obecních zastupitelstev v převážně německy osídlených regionech. Proto s vypsáním nových obecních voleb váhala, zejména po oslabení německých aktivistických, tedy vůči Československu loajálních stran, ve prospěch pronacistické Sudetoněmecké strany v parlamentních volbách v roce 1935. Nicméně nakonec byly obecní volby vypsány v roce 1938 v několika termínech.¹⁵⁰⁴

V Rakovníku byly vypsány na 12. června 1938. Pro tyto volby došlo ve městě k vytvoření dvou volebních skupin. Do I. volební skupiny se sdružili sociální demokraté, národní socialisté a komunisté. Do II. volební skupiny se sdružily Národní sjednocení, ČŽOSS, agráři, lidovci a Spolek majitelů domů.¹⁵⁰⁵ Tedy všechny kandidující politické subjekty byly poprvé od vzniku republiky součástí nějaké volební skupiny. Nepochybně na tato spojení mělo vliv ohrožení státu. Před ním strany potlačily vzájemné antipatie a vytvořili jednu volební skupinu levicových stran a jednu volení skupinu občanských stran.

Před volbami se pochopitelně rozběhla volební kampaň, ve které se jednotlivé strany snažily získat přízeň voličů, občas také poškodily stranu konkurenční.

Sociální demokraté vydali před těmito volbami v roce 1938 předvolební brožuru, ve které uvedli.¹⁵⁰⁶

¹⁵⁰⁴ Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl třetí. O přežití a o život (1936 – 1938). Praha 2018, s. 531.

¹⁵⁰⁵ SOKA Rakovník. AMR. Karton č. 168. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1938 - 1939. Vyhláška Městského úřadu v Rakovníku o sdružení kandidátních listin do volebních skupin z 6.6.1938.

¹⁵⁰⁶ SOKA Rakovník. AMR. Karton č. 168. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1938 - 1939. Předvolební program sociálních demokratů pro obecní volby v Rakovníku 12.6.1938, předvolební brožura.

- Sociální demokraté nebudou slibovat nesplnitelné.
- Zasadí se o vybudování městského vodovodu a kanalizace.
- Zasadí se o stavbu chudobince.
- Zasadí se o stavbu obytných bytů s levným nájemným. (těch byl v Rakovníku nedostatek)
- Zasadí se o zlepšení komunikací.

Jejich předvolebním heslem bylo: „ V obci: pořádek – hospodárnost – spravedlivé rozhodování. „

„ Ve státě: bezpečnost republiky – ochranu demokracie – lidu práci! “

Spolek majitelů domů před volbami stejně jako sociální demokraté sliboval pořádek a dobré hospodaření. Ve svém programu sliboval:¹⁵⁰⁷

„ Zachrániti poslední zbytky z obecního a národního majetku – pokud to ještě možno – zavedením pořádku a rovnováhy hospodářské na radnici, pod osobní zodpovědností všech vedoucích i rozhodujících činitelů – v mezích skutečné únosnosti poplatnictva a obce. “

„ Donutiti k osobní zodpovědnosti za dnešní kritický stav finančního hospodaření v obci všechny činitele, kteří činně k tomu přispívali i svým souhlasem jednání schvalovali. “

„ Zameziti jakékoliv lehkomyšlné plýtvání naším i veřejným majetkem. “

Živnostenská strana přišla na svém plakátu s předvolebním heslem:¹⁵⁰⁸

„ Co nyní vykonáme pro svou stavovskou moc, co vykonáme pro svůj stav, vykonáme jen a jen pro sebe, pro svůj hospodářský život a obhájení jeho dobrého práva. “

„ Spoléháme sami na sebe! “

¹⁵⁰⁷ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 168. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1938 - 1939. Předvolební plakát Spolku majitelů domů.

¹⁵⁰⁸ SOkA Rakovník. AMR. Karton č. 168. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1938 - 1939. Předvolební plakát ČŽOSS.

Komunisté měli předvolební program zaměřený na obranu republiky. Jejich hesla byla:¹⁵⁰⁹

„ Za demokratický a pokrokový Rakovník! “

„ Za pevnou tvrz obrany republiky! “

O co bude KSČ usilovat:

- O stavbu vodovodu a nové kanalizace.
- Aby chudí mohli lépe žít.
- Aby všem byla opatřena práce.
- Zlepšení komunikací.
- Pravidelné čištění ulic.
- Aby také rakovnický lid měl právo na kulturní život.
- Řádné zdanění rakovnických továrníků a akcionářů.

Národní socialisté šli do voleb s jednoduchým heslem:¹⁵¹⁰

„ Pro zdraví dětí a štěstí matek volte národní socialisty. “

Československá strana lidová razila předvolební heslo:¹⁵¹¹

„ Katolíci volí kandidátku Československé strany lidové, protože chtějí prospět občanstvu, přejí si rozkvětu okresu a touží po spravedlnosti v samosprávě. “

Národní sjednocení po smrti Karla Kramáře přišlo před volbami s předvolebním heslem:¹⁵¹²

¹⁵⁰⁹ SOKA Rakovník. AMR. Karton č. 168. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1938 - 1939. Předvolební plakát KSČ.

¹⁵¹⁰ SOKA Rakovník. Fond AMR. Karton č. 168. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1938 – 1939. Předvolební plakát Československé strany národně socialistické.

¹⁵¹¹ SOKA Rakovník. Fond AMR. Karton č. 168. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1938 – 1939. Předvolební plakát Československé strany lidové.

„ Vůdce zemřel, idea žije. “

V Rakovníku se tedy obecní volby konaly 12. června 1938. Jejich výsledky v Rakovníku byly následující:¹⁵¹³

Strana	hlasy 1938	mandáty 1938
Československá strana národně socialistická	1.851	10
KSČ	1.782	9
Československá sociálně dem. strana dělnická	1.437	7
ČŽOSS	686	4
Národní sjednocení	513	3
Republikánská str. zeměděl. a maloroľnického lidu	306	1
Spolek majitelů domů	296	1
Československá strana lidová	226	1

V obecních volbách v Rakovníku bylo odevzdáno 7.097 platných hlasů. Volební číslo pro dosažení mandátu zastupitele činilo 192 hlasů.

Volby ukázaly, že stabilně nejsilnější národní socialisté v Rakovníku během třicátých let poněkud oslabili, přesto si udrželi i v těchto volbách vedení. Komunisté se již dokázali vzpamatovat ze svého propadu na přelomu dvacátých a třicátých let a stali se bezpečně druhou nejsilnější stranou ve městě. Sociální demokraté v těchto volbách skončili až za komunisty na třetím místě, ale přesto dosáhli velmi dobrého volebního výsledku. Celkově levicové strany posílily o jeden mandát, zatímco občanské strany oproti volbám v roce 1931 jeden mandát ztratily. Dosavadní převaha národních socialistů a sociálních demokratů ovšem skončila. Obě strany ztratily voliče ve prospěch komunistů a již neměly dost mandátů k tomu, aby v radě i zastupitelstvu rozhodovaly bez ohledu na ostatní politické subjekty. K velké změně došlo u občanských stran. Národní sjednocení (dříve národní demokraté) poprvé

¹⁵¹² SOKA Rakovník. Fond AMR. Karton č. 168. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1938 – 1939. Předvolební plakát Národního sjednocení.

¹⁵¹³ SOKA Rakovník. Fond AMR. Karton č. 168. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1938 – 1939. Zápis ústřední volební komise o volbě obecního zastupitelstva v Rakovníku konané dne 12. června 1938.

nebyli nejsilnější občanskou stranou ve městě, když jejich podpora výrazně klesla. Naopak ČŽOSS se stala nejsilnější občanskou stranou ve městě a připadlo jí jediné místo v nejužším vedení města pro občanské strany, tedy post II. náměstka starosty. Od roku 1919 tento post v nejužším vedení města¹⁵¹⁴ vždy obsazoval někdo z národních demokratů (nyní Národního sjednocení). Patrný byl i vzestup hlasů pro Republikánskou stranu, ovšem na zisk více než obvyklého jednoho mandátu zastupitele to opět nestačilo. Spolek majitelů domů poprvé získal méně hlasů než agráři a jen se tím potvrdilo, že je již jen marginální silou ve městě. Marginální pozici měli také lidovci, ale ti ji měli v meziválečném období v Rakovníku stále.

Národní socialisté a sociální demokraté v následujících měsících již nevládli bez ohledu na ostatní. Podporu pro své návrhy museli hledat buď u komunistů, nebo u občanských stran. Velká část rozhodnutí města v létě a na podzim 1938 byla ovšem přijímána často jednomyslně, protože to byla opatření související se zhoršující se bezpečnostní pozicí státu. Některá se týkala obou mobilizací a následně také řešení otázky uprchlíků z pohraničí. Na rozhodování, která by vedla k profilování jednotlivých politických sil, v této době prakticky nedošlo. Od října 1938 pak došlo k úplnému překopání politických pozic, když se většina národních socialistů spojila s ostatními občanskými stranami do Strany národní jednoty, která tím získala v zastupitelstvu převahu.

V Politickém okrese Rakovník dopadly obecní volby 12. června 1938 následovně.¹⁵¹⁵

Strana	hlasy 1938	mandáty	
		1931	1938
Československá sociálně dem. str. dělnická	7.640	269	278
Republikánská str. zeměděl. a malor. lidu	4.980	215	197
KSČ	4.840	96	100
Československá strana národně socialist.	3.959	78	88
ČŽOSS	2.643	22	37
Národní sjednocení	1.909	23	16

¹⁵¹⁴ Funkce I. či II. náměstka starosty.

¹⁵¹⁵ DL 17.6.1938 s. 2.

V okresním měřítku sociální demokraté i nadále zůstali bezpečně nejsilnější stranou, když jejich převaha v hlasech i mandátech oproti druhým agrárikům ještě více vzrostla. Naopak agráři citelně oslabili a v počtu získaných hlasů sotva udrželi převahu nad třetími komunisty. Ti i v okresním měřítku silně posílili. Výrazně menší počet zastupitelů oproti agrárikům byl dán tím, že komunisté vítězili zejména ve velkých hornických obcích, zatímco agráři sbírali hlasy zejména v menších zemědělských obcích. I v okresním měřítku tyto volby prokázaly ústup Národního sjednocení a posilování ČŽOSS.

Pro srovnání uvádím výsledek obecních voleb v Lounech v 22. května 1938:¹⁵¹⁶

strana	hlasů 1938	mandátů 1938
Československá strana národně socialistická	2.032	9
KSČ	1.723	8
Československá sociálně dem. strana dělnická	1.397	6
Národní sjednocení	1.209	6
ČŽOSS	565	3
Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu	412	2
Československá strana lidová	378	1
Opozice Československé strany lidové	234	1

Volební výsledky i v Lounech ukázaly na opětně vzrůstající podporu KSČ, která získala o 3 mandáty v zastupitelstvu více než v předchozích obecních volbách. Významně posílili také sociální demokraté, kteří získali o dva mandáty více. Pozici nejsilnější strany si i nadále udrželi národní socialisté, nicméně o jeden mandát přišli. Hlavním poraženým těchto voleb v Lounech ovšem bylo Národní sjednocení, které ztratilo 4 mandáty a stovky hlasů. O míře porážky svědčí i to, že jejich list v Župě lounské – Nové proudy výsledky voleb ani

¹⁵¹⁶ DL 27.5.1938 s. 2.

nezveřejnil. Také je list zcela pomínul ve svých komentářích. Za zmínku ještě stojí posílení agrárníků, kteří získali o jeden mandát více, stejně jako ČŽOSS.

V porovnání k volbám v Rakovníku tedy lze vypožorovat řadu podobných trendů. Vzestup komunistů a levice obecně. Sociální demokraté se v Lounech poprvé od roku 1919 dostali před Národní sjednocení (národní demokraty). Národní sjednocení v Lounech oslabilo ještě více než v Rakovníku. Dá se říci, že přišlo o jednu ze svých bašt. I v Lounech posílila ČŽOSS, ovšem za Národním sjednocením ještě značně zaostávala. Dá se předpokládat, že pokud by politický systém v republice byl zachován, došlo by v následujících volbách k vítězství komunistů v Lounech, ale i v Rakovníku. Sociální demokraté a národní socialisté by si patrně uchovali stále silné pozice v obou městech. Pokračoval by volný pád Národního sjednocení a na jeho úkor vzestup ČŽOSS a agrárníků.

Do obecního zastupitelstva v Rakovníku byli zvoleni:¹⁵¹⁷

Za národní socialisty: Čeněk Vaněček, vrchní ředitel spořitelny ve výslužbě, Oldřich Kadečka, zámečnický, František Diepolt, profesor, Josef Kučera, topírenský dozorce, Šimon Záruba, dělník, Ferdinand Černohorský, stavitel, Marie Zelenková, dělnice, Antonín Fišer, oficiál dráhy, Antonín Junek, poštovní podúředník, Karel Kubec, ředitelský tajemník.

Po rezignaci Vanečka se stal jeho nástupcem 16. prosince 1938 Josef Jirgl, dělník. Tentýž den se novým zastupitelem po rezignaci Šimona Záruby stal Jan Carda, truhlář.

Za komunisty: Rudolf Linc, dělník, Václav Mour, dělník, Josef Martinovský, dělník, Marie Dobrá, v domácnosti, Vojtěch Němeček, dělník, Karel Polcar, řidič, Jaroslav Rabas, dělník, František Sochor, dělník, Marie Horníková, v domácnosti.

Po smrti Rudolfa Lince nastoupil z pozice náhradníka 12. srpna 1938 Vilém Beneš, topič. Poté co se Marie Horníková odstěhovala z Rakovníka, nahradila ji Marie Slabá, dělnice.

Za sociální demokraty: Josek Klátil, ředitel sociálně demokratického konzumního družstva „ Budoucnost, “ František Kavalír, soustružník železa, Marie Gregorová, dělnice,

¹⁵¹⁷ SOKA Rakovník, AMR, karton č. 168, Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1938 – 1939. Vyhláška Městského úřadu v Rakovníku z 12.6.1938 o zvolení zastupitelů do městského zastupitelstva v Rakovníku.

František Tusar, železniční zaměstnanec, Ferdinand Fleisner, stranický tajemník, Josef Redl, zedník, Antonín Matoušek, malíř pokojů.

Po odstoupení Josefa Klátíla nastoupil 16. prosince 1938 do zastupitelstva František Neustupa, ředitel Obchodní a rodinné školy v Rakovníku.

Za ČŽOSS: Jan Číha, obchodník, Josef Pucholt, truhlář, Josef Nápravník, krejčí, František Rosol, soukromý úředník.

Za Národní sjednocení: Jan Slaný, ředitel spořitelny, Josef Nigrin, drogist, Jan Řídel, inspektor státních drah.

Po rezignaci Jana Řídela nastoupil na jeho místo 12. srpna 1938 Jan Jentis, správce pily.

Za agrárníky: Jan Sucharda, ředitel družstva.

Za Spolek majitelů domů: František Štefek, profesor

Za lidovce: Karel Langmajer, vlakvůdce.

Po obecních volbách se 30. června 1938 konala volba nového vedení města.¹⁵¹⁸

Jednání zahájil nejstarší člen zastupitelstva Čeněk Vaněček. Před zahájením volby oznámila II. volební skupina občanských stran svůj nárok na post II. náměstka starosty. Nárok byl uznán, protože tato volební skupina měla v zastupitelstvu více než jednu čtvrtinu členů. Volební skupina občanských stran se skládala z Národního sjednocení, ČŽOSS, agrárníků, lidovců a spolku majitelů domů.

Následně zástupce KSČ Josef Martinovský vznesl požadavek na post I. náměstka starosty pro svou stranu. Nárok KSČ nebyl uznán, protože neměla v zastupitelstvu minimálně jednu třetinu zastupitelů, jak požadoval zákon.

¹⁵¹⁸ SOkA Rakovník, AMR, karton č. 168, Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1938 – 1939. Zápis o volbě obecního starosty, náměstků a radních v Rakovníku, konané ve čtvrtek 30. června 1938 o 6. hodině večerní.

Poté následovala volba starosty, které se účastnily pouze levicové strany. Při volbě bylo odevzdáno celkem 26 lístků, z nich 25 znělo na jméno Čeněk Vaněček. 1 lístek byl prázdný. Vaněček volbu přijal.

Následovala volba I. náměstka starosty, které se účastnily také pouze levicové strany. Při volbě bylo odevzdáno také 26 hlasů. Josef Klátíl získal 17 hlasů, Rudolf Linc 9 hlasů. Protože Josef Klátíl získal nadpoloviční počet hlasů, byl zvolen I. náměstkem starosty. Volbu přijal.

Volby poté pokračovaly volbou II. náměstka starosty. Vzhledem k uznanému nároku ho volili pouze zástupci občanských stran. Ve volbě bylo odevzdáno 10 lístků, všech 10 neslo jméno Jan Číha. Volbu přijal.

Následovala volba radních. Pro volbu se sdružili do I. volební skupiny národní socialisté a sociální demokraté. Do II. volební skupiny občanské strany ve stejném složení jako při volbě II. náměstka. Osamocena zůstala KSC, která tak tvořila III. volební skupinu. Volební číslo pro volbu radních bylo 3. I. volební skupina měla 17 zastupitelů a poměrným rozdělením míst získala 6 členů v radě. II. volební skupina měla 10 zastupitelů a získala 3 členy v radě. III. volební skupina měla 9 zastupitelů a získala 3 členy v radě. Následně byly rozděleny mandáty členů rady v jednotlivých volebních skupinách podle volebního zisku jednotlivých stran. V I. volební skupině připadly národním socialistům 4 mandáty v radě a to včetně starosty. Sociálním demokratům připadly 2 mandáty včetně postu I. náměstka. Ve II. volební skupině připadly ČŽOSS 2 mandáty, včetně II. náměstka starosty a Národnímu sjednocení 1 mandát. Ve III. volební skupině pochopitelně všechny mandáty připadly KSC. Každá strana si pak zvolila do městské rady své zástupce podle počtu získaných mandátů v radě. Národní socialisté si k Vaněčkovi zvolili do rady Františka Diepolta, Ferdinanda Černohorského a Šimona Zárubu. KSC si zvolila do rady Rudolfa Lince, Josefa Martinovského a Vojtěcha Němečka. Sociální demokraté zvolili k Josefu Klátilovi Františka Kavalíra. Živnostníci k Janu Číhovi Jana Suchardu od agrárníků a Národní sjednocení si zvolilo Jana Slaného. Všichni členové rady volbu přijali.

Komunisté byli nespokojeni s výsledkem volby vedení města. Jako druzí nejsilnější nezískali post náměstka starosty. Proto se obrátili na členy ČŽOSS, aby tito opustili občanský blok a vytvořili s nimi opozici v městském zastupitelstvu.¹⁵¹⁹ Živnostníci ale jejich výzvy

¹⁵¹⁹ DL 24.6.1938 s. 8.

odmítli, protože věděli, že jako nejsilnější občanská strana získali post II. náměstka starosty. Spolupráce s komunisty byla pro ně navíc těžko možná.

6.2. Rakovník v létě a na podzim 1938

Jarní a letní měsíce roku 1938 byly spojeny se stále se zhoršující mezinárodní pozicí státu a tlakem ze strany Německa proti Československu. Také většina českých Němců dávala najevo svůj odpor vůči Československu. Nicméně Rakovník jako vnitrozemské město s malou německou menšinou v jarních a letních měsících zůstával ještě klidným městem. V Rakovníku se pouze projevil nárůst počtu vojáků v souvislosti s částečnou mobilizací československé armády. Tu vláda a prezident Beneš vyhlásili 20. května 1938 pro obavy z rozsáhlých nepokojů německého obyvatelstva v pohraničí.¹⁵²⁰

Ještě počátkem září roku 1938 se ve dnech 3. až 4. září 1938 se v Rakovníku konaly Legionářské slavnosti při příležitosti 20. výročí bitvy na Doss Altu, kde bojovali legionáři na Italské frontě.

Průběh oslav byl následující:

3. září 1938 začaly oslavy od 20.00 hodin v Lidovém domě slavnostním večerem, při kterém korporace věnovaly hřeby na žerd' praporu. Hřeby věnovalo celkem 21 spolků. Slavnostní večer obsahoval proslovy a hudební a pěvecká čísla.

4. září 1938 pokračovaly oslavy od 08.00 hodin na hřbitově v Rakovníku, kde byla uctěna památka zemřelých legionářů. Poté účastníci položili kytice k pomníkům T. G. Masaryka a M. R. Štefánika. V 09.00 hodin se shromáždily spolky a korporace u sokolovny, odkud vyšel průvod městem na Husovo náměstí. Zde se konal tábor lidu, na kterém byl předán jednotě Československé obce legionářské prapor, na něj byly připnuty stuhy, darované korporacemi. Obec baráčníků „ Petr Guth “ odevzdala legionářům státní vlajku. Poté bylo dekorováno 13 legionářů válečným křížem, následovalo defilé spolků za hudebního doprovodu. Následně v 14.00 hodin vyšel od budovy okresního úřadu průvod spolků a korporací. Původně měl dojít do lokality „ Na Losích, “ kde se měl konat koncert 70 hudebníků spojeného sboru z různých

¹⁵²⁰ Kárník Z., České země v éře První republiky. O přežití a o život (1936 – 1938), Praha 2018, s. 525.

hudebních spolků a kapel z Rakovníka. Pro dešť byl koncert přesunut do restaurace „ Na Střelnici. “ V této restauraci byly oslavy také ukončeny taneční zábavou.

Finanční výnos slavnosti byl věnován Fondu na obranu státu. Celá akce byla pořádána pod záštitou posádkového velitele, plukovníka generálního štábu F. Plcha a velitele 301. dělostřeleckého pluku podplukovníka Zlámala, okresního hejtmana Vltavského a starosty Vaněčka.

Koncem léta 1938 pozice Československa i nadále slábla. Sudetoněmecká strana drtivě zvítězila v obecních volbách v pohraničí. Neustále přicházela s dalšími požadavky ohledně stále širší autonomie Němců v Československu, ale po ústupcích vlády přišla s ještě radikálnějšími požadavky. Na žádnou dohodu s vládou ČSR nepřistoupila. Československo ztrácelo i mezinárodní podporu. Francie bez podpory Velké Británie nechtěla přijít svému spojenci na pomoc.¹⁵²¹ Velká Británie se ovšem vůbec nechtěla pouštět do války kvůli střední Evropě a raději tuto oblast chtěla svěřit pod nadvládu Hitlera.¹⁵²² Francie jako hlavní spojenc Československa se stáhla a problém Československa nechala na Velké Británii, která zcela jasně prosazovala německé požadavky. Britové v srpnu 1938 do Československa vyslali svého prostředníka, kterým se stal sir Walter Runciman.¹⁵²³ Ten akceptoval požadavky zástupců Sudetoněmecké strany (henleinovců). Československá vláda se snažila přijít s vlastními kompromisními požadavky, ve kterých dále Němcům ustupovala, ale ti se zjevně dohodnout nechtěli. Od 12. září 1938 docházelo k nepokojům v pohraničí, kde ze strany Němců byli napadáni občané českého původu a Židé. Československá vláda reagovala vyhlášením stanného práva a zákazem Sudetoněmecké strany.¹⁵²⁴ Na Rakovnicku ovšem žádné německé provokace a násilné akce zaznamenány nebyly. Ani ve většinově německých obcích okresu. Britský premiér se nakonec sám domluvil s Hitlerem v Berchtesgadenu. Britové společně s Francouzi pak donutili Československo 21. září k přijetí plánu, na základě kterého mělo Československo Německu předat oblasti svého státu, obývané převážně Němci.¹⁵²⁵ Československo ho přijalo. 21. září 1938 ke shromážděným občanům promluvil na Husově náměstí komunistický tajemník M. Sailer se zástupci dalších politických stran.

¹⁵²¹ Kárník Z., České země v éře První republiky. O přežití a o život (1936 – 1938), Praha 2018, s. 547.

¹⁵²² Kárník Z., České země v éře První republiky. O přežití a o život (1936 – 1938), Praha 2018, s. 545.

¹⁵²³ Kárník Z., České země v éře První republiky. O přežití a o život (1936 – 1938), Praha 2018, s. 550.

¹⁵²⁴ Kárník Z., České země v éře První republiky. O přežití a o život (1936 – 1938), Praha 2018, s. 573.

¹⁵²⁵ Kárník Z., České země v éře První republiky. O přežití a o život (1936 – 1938), Praha 2018, s. 588.

Společně zaslali prezidentu Benešovi telegram, vyzývající ke klidu, rozvaze, pevnosti a jednotě.¹⁵²⁶

Hitler si však myslel, že může zajít ještě dál a žádal na Československu další území. To bylo zatím i na Brity příliš. Dali proto Československu volnou ruku k obraně, to vyhlásilo úplnou mobilizaci armády.¹⁵²⁷

Objektem útoků henleinovců nebyli jen Češi a Židé, ale také levicově smýšlející Němci. Ti začali pohraničí opouštět již v polovině září 1938. 15. září 1938 do Rakovníka přijeli uprchlíci z pohraničních Vejprt. Jednalo se o stoupence německé sociální demokracie. Ve dvou vlnách jich přijelo celkem 136. Do Rakovníka přijeli proto, že Rakovník byl prvním českým městem na jejich cestě z Vejprt. Narychlo byli ubytováni v bytech místních občanů, v synagoze, v prostorách konzumního družstva Budoucnost a v mateřské škole. Kancelář pro uprchlíky byla zřízena v Lidovém domě. Občané města pro ně uspořádali sbírku, ve které sbírali hlavně oblečení, ložní prádlo, potraviny a finanční prostředky.¹⁵²⁸ Jednalo se pouze o začátek budoucího obrovského přílivu uprchlíků.

Po mobilizaci se do Rakovníka začali sjíždět vojáci. Město bylo vojáky doslova zaplaveno. Vojáci zabrali chlapeckou i dívčí školu, všechny hostince a volné pokoje ve městě. Obyvatelům bylo nařízeno zatemnění, na budově radnice byl instalován rozhlas, který hlasitě o všem novém informoval. Obyvatelstvu byly rozdány plynové masky.¹⁵²⁹

K přílivu uprchlíků tedy do Rakovníka docházelo ještě předtím, než Československo odstoupilo své pohraniční oblasti.

Britové a Francouzi ovšem brzy začali Hitlerovi ustupovat ještě více, protože chtěli problém Československa co nejrychleji vyřešit. Na jeho úkor. Z tohoto důvodu byla do Mnichova svolána 29. září 1938 konference čtyř velmocí a to Velké Británie, Francie, Německa a Itálie, která rozhodla o odstoupení pohraničních území Německu.¹⁵³⁰ Odstoupení území se částečně dotklo i politického okresu Rakovník. Byly odstoupeny obce: Kounov,

¹⁵²⁶ Věstník Muzejního spolku Královského města Rakovníka a Politického okresu rakovnického, rok 1946. Mejstřík K. Rakovník za války, s. 21.

¹⁵²⁷ Kárník Z., České země v éře První republiky. O přežití a o život (1936 – 1938), Praha 2018, s. 612.

¹⁵²⁸ RN 16.9.1938 s. 5. RN 23.9.1938 s. 1.

¹⁵²⁹ Věstník Muzejního spolku Královského města Rakovníka a Politického okresu rakovnického, rok 1946. Mejstřík K. Rakovník za války, s. 23.

¹⁵³⁰ Kárník Z., České země v éře První republiky. O přežití a o život (1936 – 1938), Praha 2018, s. 616.

Janov, Svojetín, Veclov, Hořesedly, Kolečovice, Pšovlky, Řeřichy, Nový Dvůr u Řeřich a Václavy. Přitom obec Janov byla téměř zcela česká, v Kounově a Svojetíně měli Češi také slabou většinu.¹⁵³¹ Většinově české byly i obce Václavy a Řeřichy. Jejich obecní zastupitelstva zaslala své protesty československé vládě.¹⁵³² Nic nepomohlo, protože Německo prosadilo zabrání území podle sčítání lidu z roku 1910, které bylo pro něj výhodnější.

6.3. Období Druhé republiky v Rakovníku

Následoval další příval uprchlíků z pohraničí. 1. října 1938 přijelo do Rakovníka 150 uprchlíků z Karlových Varů. Jednalo se o rodiny českých železničářů. Ale ve městě nebylo dost kapacit pro jejich ubytování. Uprchlíci se hromadili na Husově náměstí se svým skromným majetkem, který si stačili sbalit a čekali, až získají nějaké ubytování.¹⁵³³ Opět si jich část vzali místní občané do svých bytů, město dále vyčlenilo pro jejich ubytování 50 bytů. Železniční úřad v Rakovníku jim vyčlenil 30 lůžek. V této vlně uprchlíků pro jejich ubytování byla vyčleněna také dívčí škola. Ubytování byli také v tělocvičně gymnázia. Později během první poloviny října roku 1938 byla patrně ve všech školách v Rakovníku přerušena výuka a jejich prostory byly využity k ubytování uprchlíků. Výuka byla na většině škol obnovena 17. října 1938. Ovšem ještě v prosinci roku 1938 bylo v Rakovníku pro 42 školních tříd k dispozici pouze 32 místností, v ostatních byli ubytováni uprchlíci.¹⁵³⁴

20. listopadu 1938 přišli do Rakovníka čeští uprchlíci z obcí na Rakovnicku i mimo okres, které byly připojeny k říši. Jednalo se o uprchlíky z Janova, Kounova, Nového Dvora, Hořesedel, Svojetína, Veclova a dalších. Většinou to byly obce s původně většinou českého obyvatelstva. V prosinci 1938 bylo v Rakovníku 650 rodin uprchlíků.¹⁵³⁵ Tím se také zhoršila situace s byty. Zatímco před podepsáním mnichovské dohody chybělo v Rakovníku 200 bytů, v listopadu jich chybělo již 800.¹⁵³⁶ Nepomohlo, že většina uprchlíků byla postupně přesunována dále do vnitrozemí, protože přicházeli další.

¹⁵³¹ Podle sčítání lidu z roku 1930. RN 6.1.1933 s. 8.

¹⁵³² SOKA Rakovník. Fond AMR. Karton č. 338. Zabírání pohraničních oblastí roku 1938.

¹⁵³³ SOKA Rakovník. Fond AMR. Kronika města, s. 477.

¹⁵³⁴ Hlas lidu 11.12.1938 s. 3. (dále HL)

¹⁵³⁵ HL 25.12.1938 s. 5.

¹⁵³⁶ RN 11.11.1938 s. 5.

Tato situace pochopitelně kladla značné nároky na vedení města. Starosta s městskou radou zajistil ubytování uprchlíků ve školách, mateřské škole, synagoze, konzumním družstvu a v dalších prostorách. Zasadili se také o zřízení vývařovny pro uprchlíky. Zatímco v dobách 1. světové války a hospodářské krize na přelomu dvacátých a třicátých let vývařovna vařila pro místní hladovějící občany, koncem let třicátých vařila pro hladovějící uprchlíky.

Na výročí dvaceti let od vzniku republiky byly v Rakovníku připravovány na 28. říjen 1938 velké oslavy. Ovšem po odstoupení území se politické subjekty v Rakovníku rozhodly, že se žádné organizované oslavy v Rakovníku konat nebudou. Československá vláda jejich pořádání či nepořádání nechala na uvážení místních politiků.

Po obsazení československého pohraničí došlo ve zbytku Československa k velkým změnám. Slovensko a Podkarpatská Rus získaly autonomii. Politické reprezentace v obou těchto částech Československa přešly rychle od demokracie k autoritativním autonomním vládám. I v Českých zemích docházelo ke změnám. První republika skončila, nastalo období Druhé republiky. Již počátkem října 1938 odstoupil prezident Beneš. V politických kruzích silily hlasy po sloučení dosud roztržitých stran na levici do jedné a na pravici do druhé strany.

Národní socialisté chtěli počátkem listopadu 1938 vytvořit třetí samostatný středový subjekt, ale tento jejich projekt neuspěl.¹⁵³⁷ Občanské strany se dohodly 17. listopadu 1938 na vytvoření Strany národní jednoty (SNJ),¹⁵³⁸ do které se postupně sdružily Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu, Národní sjednocení a Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská. Po porážce křídla kolem Jana Šrámka do ní vstoupila také Československá strana lidová. Československá strana národně socialistická po zmaření nadějí na vlastní politický subjekt váhala mezi spojením s levicí kolem sociálních demokratů a Stranou národní jednoty. Nakonec se 22. listopadu 1938 rozhodla vstoupit do Strany národní jednoty. Ovšem ne všichni její členové. Legionářské křídlo strany se přiklonilo ke slučující se levici.¹⁵³⁹

Sociální demokraté se koncem října 1938 začali připravovat na budování nové levicové strany, která po vzoru Labour Party měla sdružovat příslušníky různých

¹⁵³⁷ Kuklík J., Sociální demokraté ve Druhé republice. Praha 1992 s. 45.

¹⁵³⁸ Kuklík J., Sociální demokraté ve Druhé republice. Praha 1992 s. 47.

¹⁵³⁹ Kuklík J., Sociální demokraté ve Druhé republice. Praha 1992 s. 55.

společenských skupin od dělníků po intelektuály. Nová strana nakonec přijala název Národní strana práce (NSP).¹⁵⁴⁰ Do NSP vstoupili sociální demokraté, menší část národních socialistů, levicově smýšlející osobnosti stojící dosud mimo politiku a také část komunistů. Komunistické straně Československa totiž byla pozastavena činnost 20. října 1938 a později byla rozpuštěna. Další část komunistů začala budovat ilegální KSČ.

Tento vývoj na celostátní úrovni se pochopitelně odrazil i v politickém životě v Rakovníku. Rozhodující byl postoj národních socialistů. Starosta Vaněček totiž patřil ke křídlu strany, které odmítalo vstoupit do SNJ. Navíc byl pod palbou kritiků pro své autoritářské vedení města. Byl obviňován, že se více věnuje řízení pivovaru než města a v neposlední řadě mu bylo vytýkáno sdílení idejí prezidenta Masaryka, které neopustil ani po v listopadu 1938. Kvůli neutěšeným poměrům ve městě v důsledku přílivu uprchlíků odstoupil ze zastupitelstva až počátkem prosince 1938, ale o odstoupení uvažoval již v říjnu.¹⁵⁴¹ Krátce po něm abdikoval i Josef Klátil 16. prosince 1938.¹⁵⁴²

Vzhledem k tomuto vývoji bylo nutné zvolit nového starostu a jeho I. náměstka. Ve funkci zůstal pouze II. náměstek starosty Číha. Podle volebního řádu museli být po rezignaci starosty voleni i jeho náměstci. Z funkce odstoupili i někteří členové městské rady a proto musela být doplněna i ona.

Volbu zahájil nejstarší člen zastupitelstva, bývalý národní socialista a ještě předtím národní demokrat Jan Carda. Zastupoval volební skupinu Strany národní jednoty, kde se sdružili národní socialisté, členové ČŽOSS a Národního sjednocení, agrárníci, lidovci a členové spolku majitelů domů. Společně s ním volbu řídili Jan Sucharda, bývalý agrárník a Josef Redl, bývalý sociální demokrat, který zastupoval volební skupinu Národní strany práce, kam se sdružili bývalí sociální demokraté a komunisté.

Na funkci I. náměstka uplatnil nárok Ferdinand Fleissner za volební skupinu Národní strany práce a současně oznámil, že do Národní strany práce vstoupila bývalá národní socialistka Marie Zelenková, městská zastupitelka. Do této skupiny vstoupili také komunističtí zastupitelé. Nárok této volební skupiny byl uznán, protože měla v zastupitelstvu 17 členů, tedy více než jednu třetinu.

¹⁵⁴⁰ Kuklík J., Sociální demokraté ve Druhé republice. Praha 1992 s. 50.

¹⁵⁴¹ SOkA Rakovník. Fond AMR. Kniha č. 405. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1938 – 1940. Zápis z 2.12.1938.

¹⁵⁴² NP 23.12.1938 s. 2. SOkA Rakovník. Fond AMR. Kniha č. 405. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1938 – 1940. Zápis z 16.12.1938.

Jan Slaný oznámil, že ze stran sdružených do Strany národní jednoty byl v městském zastupitelstvu vytvořen Klub národní jednoty.

Následně proběhla volba starosty. Vzhledem k uznanému nároku Národní strany práce na I. náměstka se její zastupitelé neúčastnili volby starosty ani II. náměstka starosty. Starostu tedy volili pouze zastupitelé z klubu národní jednoty. Při volbě starosty bylo odevzdáno 18 lístků, z nichž 17 neslo jméno Františka Diepolda¹⁵⁴³ a 1 lístek byl prázdný. Diepolt volbu přijal.

Následovala volba I. náměstka starosty, kterého volili pouze zastupitelé za Národní stranu práce. Odevzdáno bylo 15 lístků a všechny nesly jméno Františka Neustupy.¹⁵⁴⁴ Ten volbu přijal.

Poté byl volen II. náměstek starosty. Při volbě bylo odevzdáno 18 lístků, na 17 z nich neslo jméno Jan Číha, 1 byl prázdný. Číha volbu přijal.

Volby končily doplňovací volbou radních za dva odstoupivší – Čeňka Vaněčka a Šimona Zárubu, oba byli původně národními socialisty. Ze zastupitelstva odstoupili po rozhodnutí jejich strany vstoupit do Strany národní jednoty. Místo nich nastoupili také bývalí národní socialisté Antonín Fišer a Josef Jirgl,¹⁵⁴⁵ kteří souhlasili se vstupem do Strany národní jednoty, přestože Jirgl byl do počátku třicátých let komunistou.

¹⁵⁴³ František Diepolt (3.10.1889 v Rakovníku -23.6.1942 v Osvětimi). Narodil se jako syn drobného řemeslníka. V Rakovníku vychodil obecnou školu a reálku, ale na vysokoškolská studia neměla rodina peníze. Po studiích se stal nejprve výpomocným úředníkem při Okresním hejtmánství v Rakovníku, později začal učit na obecných školách na Olešné a v Lišanech nedaleko Rakovníka. Po vystudování vysoké školy a složení učitelských zkoušek učil v Praze. Od roku 1918 učil v Rakovníku na reálce zeměpis a přírodopis. Byl činný v Sokole, jejímž se stal v Rakovníku starostou. Dále byl členem Pěvecko – hudebního spolku Vítězslav Novák či Muzejního spolku. V prosinci 1938 se stal starostou města. Za První republiky byl členem Československé strany národně socialistické, za Druhé republiky Strany národní jednoty, za okupace Národního souručenství. Poprvé byl pro styky s odbojem zatčen v únoru 1940 a byl vězněn na gestapu na Kladně. Pro nedostatek důkazů byl propuštěn. Podruhé byl zatčen v říjnu 1941, vězněn byl nejprve v Terezíně, později v Osvětimi, kde zemřel. (SOKA Rakovník. Fond Diepolt František, osobní fond. Fascicl č. 1. SOKA Rakovník. Fond Národní souručenství v Rakovníku. Pokyny k vydávání legitimací a vybírání příspěvků pro členstvo Národního souručenství, červen 1939. Vachtl J., Profesor František Diepolt. In: Věstník Muzejního spolku Královského města Rakovníka a Politického okresu rakovnického, rok 1946. Eichinger Z., Vzpomínky na minulost, s. 23. In: Věstník muzejního spolku Rakovník, ročník XXXVI., Rakovník 1998.)

¹⁵⁴⁴ Bývalý sociální demokrat, ředitel Obchodní a rodinné školy v Rakovníku.

¹⁵⁴⁵ SOKA Rakovník, AMR, karton č. 168, Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1938 – 1939. Zápis o volbě obecního starosty, náměstků a o doplňovací volbě do městské rady v Rakovníku, konané v pátek dne 16. prosince 1938 o 6. hodině večerní.

Ani Rakovnicku se nevyhnulo slučování politických stran. V listopadu 1938 se i na Rakovnicku rozpustily politické strany vstupující do Strany národní jednoty. Důvěrníkem SNJ na Rakovnicku se stal bývalý důvěrník agrárníků Karel Reček, na Křivoklátsku bývalý okresní důvěrník agrárníků Gustav Šíma.¹⁵⁴⁶ V samotném Rakovníku vznikl přípravný výbor SNJ 21. listopadu 1938, organizace se ustavila 23. listopadu.¹⁵⁴⁷ Důvěrníkem se stal Rybák, místopředsedou Jan Sucharda. Sídlila v Národním domě, který před pár měsíci otevřeli národní socialisté. Zde členové nové strany rozdávali svým budoucím členům přihlášky.¹⁵⁴⁸ Strana národní jednoty vznikla sloučením výše uvedených stran. Každá z nich do nové strany přivedla následující počet členů: republikánská strana 100 členů, Československá strana národně socialistická 830 členů, ČŽOSS 165 členů, Národní sjednocení 269 členů, Československá strana lidová počet členů neuvedla a spolek majitelů domů se kooptoval do Strany národní jednoty později.¹⁵⁴⁹ I s lidovci, kterých bylo kolem 50, měla tedy SNJ v Rakovníku koncem roku 1938 kolem 1.400 členů.

Předsedou klubu městských zastupitelů v Rakovníku za SNJ byl zvolen Jan Slaný (dříve Národní sjednocení). Klub měl 20 členů.¹⁵⁵⁰ Místní organizace SNJ v Rakovníku se ustavila 28. listopadu 1938. Předsedou se stal Rybák, náměstkem bývalý agrárník Jan Sucharda, jednatelem bývalý člen Národního sjednocení František Donát, zapisovatelem Ferdinand Černoorský.¹⁵⁵¹

V okresním zastupitelstvu se ustavila SNJ koncem prosince 1938. V jejím čele stál Karel Reček, místopředsedou Antonín Hodek (dříve národní socialista). Ustavila se v něm také NSP.¹⁵⁵²

11. prosince 1938 na Rakovnicku vznikla také Mladá národní jednota. Jejím předsedou se stal Josef Kořen ze Hředel.¹⁵⁵³ Mladá národní jednota vznikla sloučením mládežnických organizací Národního sjednocení, Republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu,

¹⁵⁴⁶ Republikánská strana si i po zrušení soudního okresu Křivoklát ponechala v politickém okresu Rakovník dvě samostatné okresní organizace. Patrně jako jediná z politických stran působících na Rakovnicku.

¹⁵⁴⁷ RN 25.11.1938 s. 6. RN 2.12.1938 s. 6.

¹⁵⁴⁸ NP 2.12.1938 s. 2.

¹⁵⁴⁹ SOKA Rakovník, Fond Národní jednota na Rakovnicku. Přehled o počtu členstva jednotlivých sdružujících se organizací v Rakovníku.

¹⁵⁵⁰ NP 9.12.1938 s. 4.

¹⁵⁵¹ RN 25.11.1938 s. 6. RN 2.12.1938 s. 6.

¹⁵⁵² NP 30.12.1938 s. 3.

¹⁵⁵³ NP 23.12.1938 s. 2. RN 23.11.1938 s. +6.

Československé strany národně socialistické a Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské.

SNJ se pochopitelně konstitovala také v Župě lounské, tedy v té části, která v republice zůstala. 17. prosince 1938 se ustavil přípravný výbor SNJ župy lounské. V čele s Josefem Janouškem, statkářem z Dušník. Za Rakovnicko byl jeho členem Josef Nápravník (dříve ČŽOSS).¹⁵⁵⁴

3. ledna 1939 se ve Slaném sešli vydavatelé krajinských listů v Lounském kraji (bývalé župě): Naší stráž (agrárníci), Pokrokového týdeníku (národní socialisté), Vývoje a Nových proudů (Národní sjednocení). Jednomyslně se dohodli na sloučení těchto listů do nového společného listu pod názvem Stráž národní jednoty. List se stal oficiálním tiskovým orgánem SNJ v Lounském kraji.¹⁵⁵⁵ Tento list vycházel také v době Protektorátu jako list Národního souručenství.

V prosinci roku 1938 došlo v městském zastupitelstvu k faktickému převratu, když od roku 1919 vládnoucí levice odešla do opozice. Důvodem byl vstup většiny zastupitelů za bývalou Československou stranu národně socialistickou do SNJ. Pouze jedna zastupitelka do SNJ vstoupit odmítla a vstoupila do rodící se Národní strany práce. Tím fakticky občanští politici s bývalými národními socialisty ovládli vedení radnice.

Vytváření Národní strany práce začalo počátkem listopadu 1938. 6. listopadu 1938 se v Lidovém domě konala konference sociálních demokratů okresu Rakovník za účasti senátora Františka Soukupa. Konference podpořila vystoupení strany z II. internacionály, likvidaci původní strany a vytvoření strany nové.¹⁵⁵⁶

Do NSP vstoupila tedy kromě sociálních demokratů také řada komunistů, protože 21. října 1938 doručili četníci poslednímu předválečnému sekretáři KSČ na Rakovnicku Josefu Martinovskému¹⁵⁵⁷ rozhodnutí, kterým byla činnost KSČ na Rakovnicku pozastavena.¹⁵⁵⁸ Martinovský poté vyzval ke vstupu do NSP komunisty v okrese a sám do této strany také vstoupil. Do Národní strany práce vstoupili zejména starší komunisté, mezi jinými také

¹⁵⁵⁴ NP 23.12.1938 s. 1.

¹⁵⁵⁵ NP 6.1.1939 s. 1.

¹⁵⁵⁶ RN 11.11.1938 s. 5.

¹⁵⁵⁷ Josef Martinovský, narozen roku 1892. V Roudnici nad Labem se vyučil ševcem. Do Rakovníka se přistěhoval v roce 1925. Pracoval na vykládce vagónů v Šamotce, poté zde jako obsluha pecí. Za okupace byl vězněn v Terezíně a Mauthausenu.

¹⁵⁵⁸ Kos J., Dělnické hnutí na Rakovnicku, Praha 1964 s. 108.

Jaromír Vošahlík,¹⁵⁵⁹ profesor na obchodní škole v Rakovníku, který se posléze stal předsedou NSP v Rakovníku. Ministerstvo vnitra požadovalo, aby komunističtí funkcionáři byli zbaveni veřejných funkcí.¹⁵⁶⁰ Komunističtí zastupitelé byli svých mandátů zbaveni v lednu roku 1939. Nahradili je J. Pucholt. K. Langmajer a L. Rybák.¹⁵⁶¹

Dále do NSP vstoupila řada bývalých národních socialistů. Ovšem jejich počet lze pouze odhadovat. Vzhledem k tomu, že čtvrtina zastupitelů za národní socialisty odmítla vstoupit do SNJ. Dá se předpokládat, že také přibližně čtvrtina členů vstoupila do NSP. Do SNJ vstoupilo 830 národních socialistů, proto lze předpokládat, že do NSP jich vstoupilo kolem 200. Dále bylo v Rakovníku kolem 500 sociálních demokratů. Společně s komunisty měla NSP v Rakovníku koncem roku 1938 patrně kolem 900 – 1.000 členů.

O NSP v Rakovníku se bohužel příliš zpráv nedochovalo. Ani v Hlasu lidu mnoho zpráv z Rakovnicka není. Je velmi pravděpodobné, že tak jako ve většině okresů v Českých zemích, ani v Rakovníku okresní organizace NSP do března roku 1939 nevznikla, alespoň o ní nejsou žádné zprávy.

Po 15. březnu 1939 došlo k likvidaci Národní strany práce.¹⁵⁶² Během března až dubna 1939 vstoupili její členové do nově vznikajícího Národního souručenství. V čele Národního souručenství v okrese Rakovník stál jako vedoucí František Tvrz, jeho zástupci byli Jaroslav

¹⁵⁵⁹ Jaromír Vošahlík. Narodil se 9.3.1899 v Pečkách. Zemřel v roce 1958 v Moskvě. Po studiích v Kolíně studoval Vysokou školu hospodářských a politických nauk s učitelskou aprobačí. Na škole složil jen první státní zkoušku a školu tak zcela nedokončil. Od roku 1923 vyučoval na Obchodní škole v Kolíně, odkud byl v roce 1930 propuštěn. Jeho bratr se znal s Jaroslavem Startlem, novým ředitelem Obchodní a rodinné školy v Rakovníku. Díky tomu Startl nabídl Vošahlíkovi místo interního učitele v Rakovníku, ten nabídku přijal. Vošahlík byl členem KSČ od roku 1921. V roce 1931 přijal nabídku na místo generálního tajemníka prokomunistické Levé fronty v Praze a s tím spojené místo v Rudém právu. V roce 1933 toto místo opustil a vrátil se do Rakovníka a opět učil na obchodní škole. Koncem roku 1938 se stal předsedou NSP v Rakovníku. V době okupace se zapojil do ilegálního odboje KSČ. Zatčen byl v září roku 1944. Zbytek války strávil v Terezíně. Po návratu se vrátil opět na obchodní školu. Současně byl zvolen předsedou Okresního výboru KSČ v Rakovníku. Od roku 1946 byl předsedou ONV v Rakovníku. V únoru 1948 potlačil snahy bránit znárodnění pivovaru a pomáhal převzít moc v okrese do rukou komunistů. V roce 1949 přesídlil do Prahy, kde pracoval v aparátu ÚV KSČ. Začal učit i na Vysoké škole politických a hospodářských věd v Praze, kde vedl Katedru státu a práva. V této době byl také zvolen děkanem Politicko – diplomatické fakulty, přestože sám neměl dokončené vysokoškolské vzdělání. V roce 1952 byl jmenován velvyslancem ČSR v SSSR a Mongolské lidové republice. Zemřel v Moskvě ve funkci velvyslance na infarkt. (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně Ústí nad Labem, Katedra historie, diplomová práce: Jaromír Vošahlík – pedagog, odbojář a diplomat, 2003.)

¹⁵⁶⁰ Hubený D. Rakovník a Rakovnicko za Druhé republiky. In: Rakovnický historický sborník VIII/2011. Rakovník 2011.

¹⁵⁶¹ SOKA Rakovník. AMR. Kniha č. 438. Zápisy ze schůzí městské rady 1939, s. 1.

¹⁵⁶² Kuklík J., Sociální demokraté ve Druhé republice. Praha 1992 s. 138.

Opatrný, stavitel, J. Kindl, farář z Panošího Újezda či J. Nigrin, drogist, který byl hospodářem.¹⁵⁶³

Komunisté, kteří nevstoupili do Národní strany práce, zejména ti ve věku kolem 20 let, založili již na podzim 1938 na Rakovnicku ilegální organizaci KSČ. V jejím čele stál nejprve Dušan Šubert,¹⁵⁶⁴ po jeho odchodu na Kladno do krajského výboru strany ho nahradil Oto Klička.¹⁵⁶⁵ Dalším významným komunistou byl Václav Dykast.¹⁵⁶⁶

¹⁵⁶³ HL 1.5.1939 s. 9.

¹⁵⁶⁴ Dušan Šubert (1919 - 1941). V Rakousku studoval Vysokou školu světového obchodu, ale byl z ní propuštěn pro účast v komunistickém hnutí. Za okupace se stal nejmladším ilegálním tajemníkem OV KSČ v Protektorátu. Společně s ním v něm působili Otto Klička, A. Podrabský, František Leitner ml., K. Truxa, L. Ježek, Václav Dykast, Brož, Špička a další. Byl také členem ilegálního krajského výboru KSČ a I. ilegálního vedení KSČ, jehož byl instruktorem. Za Protektorátu vydával ilegální časopisy Pravda a Svoboda v Rakovníku a Hlasy podzemí v Brně. Byl synem ředitele městských úřadů Jindřicha Šuberta. 4. března 1941 byl zatčen gestapem na nádraží v Poděbradech. Popraven byl 29. září 1941. (Rozvoj 28.9.1963 s. 3. Rozvoj 26.2.1970 s. 1. SOkA Rakovník. Komunisté Rakovnicka, šedesát let v boji, 1981. Sign. 126aR.)

Jindřich Šubert (25.6.1882 v Rakovníku – 8.9.1948 v Rakovníku). Otec Dušana Šuberta. V roce 1899 vystudoval reálku v Rakovníku, poté 3 roky studoval na Vysoké škole technické v Praze, povoláním byl úředník. V letech 1910 – 1917 byl okresním účetním, v letech 1917 (po smrti Petra Jandače) až 1925 byl vrchním účetním města Rakovníka, v letech 1925 až 1941 byl ředitelem městských úřadů (fakticky byl v letech 1917 až 1941 na pozici dnešního tajemníka městského úřadu). V roce 1941 byl nacisty zatčen a vězněn nejprve na Kladně, poté v Terezíně a nakonec v Buchenwaldu. Po osvobození se vrátil na místo ředitele městských úřadů. Byl činný v mnoha spolcích, například ve spolku Krakovec, v Muzejním spolku, Městském osvětovém sboru, Společnosti přátel umění. Za město byl delegátem v Národohospodářském sboru středočeském se sídlem na Kladně. Byl jednatelem Okresního starostenského sboru. Dále byl vydavatelem a zodpovědným redaktorem Rakovnických novin, které vycházely v letech 1930 – 1942. Po 2. světové válce byl předsedou Svazu osvobozených politických vězňů. V období První republiky i po 2. světové válce byl sociálním demokratem. Sociální demokracii v Rakovníku v roce 1945 pomáhal obnovovat. (SOkA Rakovník. Fond Šubert Jindřich. Karton č. 1.)

¹⁵⁶⁵ Kos. J., Dělnické hnutí na Rakovnicku, Praha 1964 s. 110.

¹⁵⁶⁶ Václav Dykast (1903 - 1969). Narodil se v Nesuchyni u Rakovníka jako syn malorolníka a horníka. O budování komunistického státu v SSSR se dozvěděl od svého staršího bratra Josefa, který za občanské války v Rusku bojoval v bolševické armádě v Bělorusku pod vedením M. V. Frunzeho. V roce 1921 založil Václav Dykast v Nesuchyni místní organizaci KSČ když mu nebylo ještě ani 18 let. Nejprve pracoval v Šamotce jako údržbář, později pracoval na Kladně. V rodné obci se vyučil kovářem a podkovářem. Byl činný v Rudých odborech a JPT. Byl členem místního zastupitelstva v Nesuchyni a okresního v Rakovníku za KSČ. Poprvé byl za okupace zatčen již 15.3.1939, ale četníkům podepsal čestné prohlášení a byl propuštěn. Do svého zatčení pak vedl ilegální komunistické hnutí na Rakovnicku. Zatčen byl v květnu roku 1940. Vězněn byl v Buchenwaldu, kde se zapojil do tajné komunistické stranické a vojenské organizace. Po osvobození a propuštění se stal vedoucím tajemníkem OV KSČ na Rakovnicku a členem ONV v Rakovníku. V roce 1948 se stal tajemníkem Národní fronty v Rakovníku, členem krajského výboru Svazu protifašistických bojovníků. Po odchodu do důchodu se stal předsedou základní organizace KSČ při JZD v Kněževsi u Rakovníka. Na sklonku života se v roce 1968 postavil proti reformnímu proudu, za což sklízel kritiku, ale ocenění svých postojů za normalizace se již nedožil. (Rozvoj 12.3.1970 s. 1. Rozvoj 2.4.1970 s. 2.)

Na podzim 1938 řešili transformující se sociální demokraté problém se svým Lidovým domem. V posledních letech byl totiž jeho provoz ztrátový¹⁵⁶⁷ a vyhlídky vzhledem k celkovému politickému vývoji byly chmurné. Začali proto hledat kupce. Toho našli v Divadelní ochotnické jednotě Tyl. Jak řekl na schůzi představenstva předseda Družstva pro postavení Dělnického domu,¹⁵⁶⁸ kterému dům patřil, Josef Klátíl: „ Zda po posledních událostech (mnichovské dohodě) nebylo by lépe uvažovati o likvidaci případně předání tohoto domu, některé kulturní organizaci. Dům byl stavěn pro účely sociálně demokratického hnutí, a jelikož toto hnutí likvidovalo, zdá se, že není zde důvodu vynakládati i nadále, tak značné úsilí spojené s udržením tohoto domu. “ Následně navrhl Divadelní ochotnické jednotě Tyl v Rakovníku, zda by byla ochotna dům převzít a za jakých podmínek.¹⁵⁶⁹

V čele Tylu stály osobnosti spojené se Stranou národní jednoty, většinou bývalí národní demokraté či agrárníci. Mimo jiné i továrníci František Otta mladší a Jaroslav Vltavský. Oba velmi usilovali o získání Lidového domu pro svůj divadelní spolek a byli ochotni se v této věci také finančně angažovat. Koncem roku 1938 dospěla jednání o koupi domu k dohodě.

Podílníci Družstva pro postavení Dělnického domu prodali své podíly v družstvu přípravnému výboru pro zřízení Tylova domu v Rakovníku za celkovou částku 735.000,- Kč. Od této částky byla odečtena pasiva a dluhy družstva. V čele přípravného výboru stáli František Otta mladší a Jaroslav Vltavský.¹⁵⁷⁰

Na valné hromadě družstva 6. ledna 1939 celé představenstvo v čele s Josefem Klátílem rezignovalo. Poté bylo zvoleno nové představenstvo v čele s továrníkem Vltavským, jeho zástupcem se stal továrník František Otta mladší. V nové dozorčí radě zasedl například bývalý agrárník Jan Sucharda, v představenstvu dříve člen Národního sjednocení Karel Lukeš. Družstvo bývalého Lidového domu tedy ovládli členové Strany národní jednoty. Valná hromada dále rozhodla o sjednání půjčky ve výši 140.000,- Kč u Okresní hospodářské záložny v Rakovníku (spadala pod SNJ, kam přešla jako majetek agrárníků).

¹⁵⁶⁷ V roce 1937 Lidový dům vykázal ztrátu 7.041,- Kč, v roce 1938 ztrátu 26.397, Kč. (SOkA Rakovník. Fond Družstvo Tylův dům Rakovník. Karton č. 1. Zápisy výborových schůzí a valných hromad 1909 - 1951. Protokoly z 24.4.1938 a 6.1.1939.)

¹⁵⁶⁸ Majiteli tohoto družstva byly všechny místní organizace sociálních demokratů v okresu Rakovník, dále D. T. J. a některé další satelitní organizace strany. Shodli se na prodeji domu.

¹⁵⁶⁹ SOkA Rakovník. Fond Družstvo Tylův dům Rakovník. Karton č. 1. Zápisy ze schůzí představenstva a dozorčí rady 1932 – 1942. Zápis z 19.11.1938.

¹⁵⁷⁰ SOkA Rakovník. Fond Družstvo Tylův dům Rakovník. Karton č. 1. Majetkové záležitosti 1933 - 1951. Protokol z 20.12.1938.

6.4. Počátek protektorátu v Rakovníku

Druhá republika neměla dlouhého trvání. Nacistické Německo jeho existenci dlouho netolerovalo. Československo bylo po Mnichovu opuštěno západními spojenci i Sovětským Svazem. Druhá republika se postupně stala vazalským státem Německa. To jeho existenci ukončilo 15. března 1939, kdy byl prezident republiky Emil Hácha donucen podepsat připojení ČSR k Německu vytvořením Protektorátu Čechy a Morava. Německá armáda začala obsazovat území zanikající republiky.¹⁵⁷¹

Do Rakovníka přijely okupační síly 17. března 1939. Jednalo se 60 příslušníků Schutzpolizei, kteří se ve městě ubytovali. Rakovnická kasárna obsadil 90. pluk německé armády z Hamburku.¹⁵⁷² O pár dní později kasárna opustili poslední čeští vojáci. Ale již v říjnu roku 1939 byl po odchodu německých vojáků v kasárnách umístěn 2. prapor Vládního vojska pod vedení pplk. Otakara Franka.¹⁵⁷³

Po vytvoření protektorátu se rychle sloučily Strana národní jednoty a Národní strana práce do Národního souručenství.¹⁵⁷⁴ To se stalo po 15. březnu 1939 jedinou povolenou českou politickou organizací v protektorátu. V Čechách se do něj přihlásilo 99,2% mužů.¹⁵⁷⁵ Stalo se tedy všeobjímající organizací.

Národní souručenství pochopitelně nahradilo obě strany z období Druhé republiky také v Rakovníku. Vedoucím Národního souručenství v Rakovníku se stal starosta města František Diepolt,¹⁵⁷⁶ bývalý národní socialista.

Rakovník si Národní souručenství rozdělilo na 18 obvodů, v čele obvodů stáli obvodní důvěrníci. Ti od členů vybírali členské příspěvky s termínem do 8. července 1939. Výše příspěvků byla dána majetkovými poměry jednotlivých členů. Okresním vedoucím Národního

¹⁵⁷¹ Bělina P. a kol., Dějiny zemí Koruny České II. Praha 1992.

¹⁵⁷² SOKA Rakovník. Fond AMR. Kronika města, s. 527.

¹⁵⁷³ SOKA Rakovník. Fond ARM. Karton č. 277. Stavba kasáren 1936 – 1943.

¹⁵⁷⁴ Kuklík J., Sociální demokraté ve Druhé republice. Praha 1992 s. 138.

¹⁵⁷⁵ Michlová M., Protektorát, aneb česká každodennost 1939 – 1945. Řitka 2012 s. 29.

¹⁵⁷⁶ HL 24.6.1939 s. 6.

souručenství byl František Tvrz, bývalý agrárník. V této organizaci se členové navzájem označovali: bratře, sestro.¹⁵⁷⁷

V Rakovníku se do Národního souručenství přihlásilo k 8. květnu 1939 3.946 osob, z nich 8 bylo vyřazeno, přijato bylo 3.938 osob.¹⁵⁷⁸

Krajským vedoucím Národního souručenství v Župě lounské se stal Jaroslav Hladký, bývalý sociální demokrat a poslanec této strany, který v období Druhé republiky vedl Národní stranu práce v této župě.

Kromě komunistického ilegálního hnutí vznikalo v Rakovníku od počátku okupace také ilegální odbojové hnutí nekomunistické. Již v roce 1939 vznikla v Rakovníku pobočka Obrany národa. Jejími členy byli majoři Šulc a Helvín, štábní kapitán Kotásek a profesor Klouček. Všichni byli zatčeni v roce 1940.¹⁵⁷⁹

Po okupaci zůstalo zastupitelstvo i se starostou ve svých funkcích, ale tak jako ostatní autonomní úřady v protektorátu pracoval pod dozorem okupační moci. V novém mocenském rozložení vzrostl vliv starosty na úkor městského zastupitelstva. Národní souručenství bylo nepolitickým sdružením občanů bez ohledu na jejich ideologické přesvědčení. Jeho členy byli také všichni členové městského zastupitelstva. František Diepolt zůstal starostou až do svého druhého zatčení v roce 1941.

¹⁵⁷⁷ SOkA Rakovník, Fond Národní souručenství v Rakovníku. Pokyny k vydávání legitimací a vybírání příspěvků pro členstvo Národního souručenství, vznik červen 1939.

¹⁵⁷⁸ SOkA Rakovník, Fond Národní souručenství v Rakovníku. Přehled o přihláškách do Národního souručenství v Rakovníku.

¹⁵⁷⁹ Věstník Muzejního spolku Královského města Rakovníka a Politického okresu rakovnického, rok 1946. Bříza J. Rakovník v odboji.

Závěr

V práci se mi podařilo rozkrýt mozaiku politického života v Rakovníku, zejména pestré spektrum politických stran a jejich satelitních organizací. Vůbec vysoká proorganizovanost byla typickým prvkem politického života a kultury období první republiky. Rakovník v tom nebyl výjimkou. Přiblížil jsem také osudy mnoha regionálních osobností, podílejících se na místním politickém životě. U nich a voličů jejich politických stran jsem se pokusil dohledat jejich socioekonomické struktury, což se mi částečně podařilo. Pomohly mi k tomu mimo jiné volební kandidátky stran do obecních voleb ve sledovaném období, které jsem umístil v přílohách.

Vývoj podpory jednotlivých politických stran v Rakovníku jsem porovnal s vývojem jejich podpory ve městě Louny. Zjistil jsem, že u některých stran byl trend podpory podobný v obou městech, u jiných se lišil.

Po vzniku Československa v roce 1918 došlo k demokratizačním změnám, které se dotkly také volebního systému. Volební právo bylo přiznáno mužům i ženám bez ohledu na majetkové poměry, což posílilo zejména levicové strany. Ne jinak tomu bylo také v Rakovníku. Již první obecní volby v roce 1919 ukázaly, že levice má v Rakovníku podporu dvou třetin voličů. Tento trend byl zachován po celé meziválečné období.

Nejsilnější stranou po prvních obecních volbách v Rakovníku se tak jako v celé republice stala Československá strana sociálně demokratická dělnická, následovaná Československou stranou socialistickou. V těchto volbách kandidovala z občanských stran pouze Československá národní demokracie, přesto skončila až na posledním třetím místě.

Sociální demokraté si ovšem svou výsadní pozici dlouho neudrželi, protože se dostali do vleklé vnitrostranické krize v letech 1919 – 1921. Ta skončila vytvořením Komunistické strany Československa a odklonem většiny členů a příznivců původní strany právě ke komunistům. V tomto období do roku 1923 si sociální demokraté ještě podrželi úřad starosty, protože většina městských zastupitelů ke komunistům nepřešla. Antonín Urban byl jejich prvním starostou v Rakovníku. Do druhé poloviny devadesátých let 20. století byl také posledním starostou Rakovníka za tuto politickou stranu. Radniční většinu tvořili sociální demokraté s československými socialisty. Oproti předválečným volbám došlo ke značnému posunu ve prospěch levice, což souviselo s rozšířením volebního práva.

Přesun sympatií voličů se projevil v obecních volbách v roce 1923. Ve volbách nejvíce hlasů získala Komunistická strana Československa, byť jen o 8 hlasů porazila Československou stranou socialistickou. Ostatní politické strany nechtěly mít v čele města komunistického starostu. Proto byl starostou zvolen československý socialista Čeněk Vaněček, který v této funkci zůstal až do podzimu roku 1938. Naopak sociální demokraté výrazně oslabili. V tomto volebním období se občas spojovali českoslovenští (národní) socialisté s komunisty, měli totiž pohodlnou většinu v zastupitelstvu. Někdy tak vyřadili ze hry sociální demokraty, kteří s nimi tvořili radniční levicovou většinu. V těchto volbách již kandidovalo více občanských stran. Mezi nimi si i nadále pozici nejsilnější strany podržela Československá národní demokracie. Toto funkční období obecního zastupitelstva bylo poměrně klidné, hospodářská konjunktura se příznivě projevila i v tomto městě.

Další obecní volby v roce 1927 znamenaly nejlepší výsledek pro Československou stranu národně socialistickou (dříve Československou stranou socialistickou). Volby jasně vyhrála před komunisty a zatím jen málo posilujícími sociálními demokraty. Mezi občanskými stranami zůstávala i nadále nejsilnější Československá národní demokracie, ovšem druhou nejsilnější stranou již byla Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská (ČŽOSS). Na přelomu dvacátých a třicátých let se v důsledku bolševizace KSČ fakticky odtrhla od této strany Komunistická opozice, která měla v roce 1929 po několik měsíců v Rakovníku silnější postavení, než oslabená KSČ. V následujícím období ovšem Komunistická opozice slábla, naopak Komunistická strana Československa začala pomalu sbírat nespokojené voliče postižené hospodářskou krizí. Krize i na Rakovník dopadla velmi tvrdě. Běžní občané ji pocítili zejména častým propouštěním a rostoucí nezaměstnaností. Ti co o práci nepřišli, pocítili snížení mezd.

Předposlední obecní volby v První republice byly vypsány v roce 1931. Opět zvítězili národní socialisté, na počet mandátů ovšem mírně oslabili. Druhou pozici obsadili sociální demokraté, kteří se již definitivně vrátili mezi nejsilnější strany ve městě. Třetí skončila Československá národní demokracie. Získala na Rakovník nebývale velký počet hlasů, ovšem bylo to již naposledy. Komunisté se propadli díky svým předešlým vnitřním problémům na čtvrté místo. Přesto pro ně volby nedopadly úplně špatně, z hledem k tomu jakou krizí prošli. Radniční většinu tvořili národní socialisté se sociálními demokraty. Starosta Vaněček vytvořil funkční tandem se svým I. náměstkem Josefem Klátilem, sociálním demokratem. Společně řešili zejména důsledky hospodářské krize. Jejich spolupráce trvala téměř do konce roku 1938.

Poslední obecní volby této éry se v Rakovníku konaly v červnu roku 1938 v době silícího tlaku sousedního Německa a německé menšiny v Československu. Opět je vyhráli národní socialisté, ale opět oslabili. Na druhé místo se vrátili komunisté, kteří národní socialisty téměř dostihli. Příliš pozadu nezůstali ani třetí sociální demokraté. Nejsilnější občanskou stranou se stala ČŽOSS, která jasně porazila Národní sjednocení - nástupce národních demokratů. Získala tak post místostarosty za občanské strany poprvé pro sebe. Po všech předešlých obecních volbách v éře Československa toto místo obsazovali za občanské strany národní demokraté. Výsledkem voleb byla ovšem také ztráta většiny pro koalici národních socialistů a sociálních demokratů. Za několik měsíců mělo být vše jinak.

Mnichovská krize na podzim roku 1938 a nástup Druhé republiky znamenaly zvrát v celém dosavadním vývoji. Jako v rámci celých Českých zemí, i v Rakovníku se spojily občanské strany a většina národních socialistů do Strany národní jednoty. Sociální demokraté s částí komunistů a menšinou národních socialistů vytvořili Národní stranu práce. Fakticky tak došlo překopání celkové politické situace. Ve Straně národní jednoty měli převahu členové bývalých občanských stran. V městském zastupitelstvu vytvořili většinu, zatímco levicová Národní strana práce skončila v opozici. Celá situace trvala jen několik měsíců, během nichž mělo zastupitelstvo nejvíce práce s uprchlíky, kteří trvale proudili do Rakovníka z pohraničí. Po vytvoření Protektorátu Čechy a Morava rozvrstvení na pravici a levici skončilo definitivně sloučením obou stran do všeobjímajícího Národního souručenství.

Pokud by nedošlo k ukončení pluralitního demokratického zřízení na podzim roku 1938, dá se předpokládat, že příští volby by v Rakovníku vyhráli komunisté. Další volby proběhly až v roce 1946. Nebyly to volby v klasickém pluralitním systému, ale v rámci systému Národní fronty. Proběhly také po další světové válce, která celkově změnila situaci v ČSR. Nicméně vzhledem k vývoji v druhé polovině třicátých let 20. století není příliš překvapující, že v nich drtivě zvítězila Komunistická strana Československa.

Po celé období První republiky si přibližně dvou třetinovou většinu udržovaly levicové politické strany, ale podpora pro jednotlivé strany se měnila. Nejvíce konsolidovanou pozici měli národní socialisté, kteří většinu voleb vyhráli. Nejlepších výsledků dosáhli na přelomu dvacátých a třicátých let. Sociální demokraté měli největší podporu krátce po vytvoření republiky. Ve dvacátých letech byli velmi oslabeni, když značnou část jejich příznivců převzali komunisté. Třicátá léta byla obdobím dalšího vzestupu této strany v Rakovníku. Komunisté se na výsluní podpory dostali hned krátce po svém vzniku, ve druhé polovině

dvacátých let setrvale oslabovali. Po překonání krize na přelomu desetiletí pak během třicátých let výrazně posilovali.

Občanské strany měly po celou dobu První republiky podporu přibližně třetiny voličů. Z občanských stran si nejsilnější pozici udržovali až do roku 1938 národní demokraté (Národní sjednocení). ČŽOSS byla dlouho v jejich stínu, přesto postupně a nenápadně posilovala důrazem kladeným zejména na živnostenský stav. V druhé polovině třicátých let se pak tato strana stala v Rakovníku nejsilnější občanskou politickou stranou. Ostatní občanské politické strany v Rakovníku hrály jen menší roli.

Prameny a literatura

I. Archivní fondy:

Státní okresní archiv (SOkA) Rakovník:

Fondy:

1. Archiv města Rakovníka (AMR):
 - Karton č. 163. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1902 – 1913.
 - Karton č. 164. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1914 – 1919.
 - Karton č. 165. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1923.
 - Karton č. 166. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1927 – 1928.
 - Karton č. 167. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1931 - 1934.
 - Karton č. 168. Volby do okresního a zemského zastupitelstva.
 - Karton č. 168. Volby do obecního výboru a zastupitelstva 1938 – 1939.
 - Karton č. 169. Volby do Národního shromáždění 1920.
 - Karton č. 170. Volby do Národního shromáždění 1925.
 - Karton č. 171. Volby do Národního shromáždění 1929.
 - Karton č. 172. Volby do Národního shromáždění 1935.
 - Karton č. 185. Zprávy o činnosti městské rady 1882 - 1939.
 - Karton č. 265. Pracovní a zaměstnanecké záležitosti 1853 - 1944.
 - Karton č. 277. Stavba kasáren 1936 – 1943.
 - Karton č. 306. Chudinství a žebrota 1850 - 1942.
 - Karton č. 338. Zabírání pohraničních oblastí roku 1938.
 - Kronika města.
 - Kniha č. 398. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1918 – 1921.
 - Kniha č. 399. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1921 – 1924.
 - Kniha č. 400. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1924 – 1927.
 - Kniha č. 401. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1924 – 1930.
 - Kniha č. 402. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1930 – 1934.
 - Kniha č. 405. Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva 1938 – 1940.

2. Osobní fondy:

Fond Diepolt František, osobní fond.

Fond Kos Jaroslav, osobní fond.

Fond Kraus František, osobní fond.

Fond Leitner František starší, osobní fond.

Fond Linc Rudolf, osobní fond.

Fond Mohl Antonín, osobní fond.

Fond Pánek František, osobní fond.

Fond Schleyder Karel, osobní fond.

Fond Sýkora Josef, osobní fond.

Fond Šubert Jindřich, osobní fond.

Fond Urban Antonín, osobní fond.

Fond Vaněček Čeněk, osobní fond.

Fond Veselý Karel, osobní fond.

3. Fond OÚ Rakovník:

- Kniha č. K 6.
- Kniha č. K 7.
- Prezidiální spisy

4. Další fondy:

Fond Státoprávně pokroková strana.

Fond Česká strana pokroková Rakovník.

Fond Československá strana národně socialistická v Rakovníku.

Fond Česká národní demokracie v Rakovníku.

Fond Národní jednota na Rakovnicku.

Fond Národní souručenství.

Fond Politický spolek sociálních demokratů Rakovník.

Fond Odbočka Dělnické akademie v Rakovníku.

Fond Organizace sociálně demokratické mládeže Rakovník.

Fond Všeobecné konzumní a úsporné družstvo Rakovník.

Fond D. T. J.

Fond J. P. T.

Fond Svépomocné družstvo pro postavení Dělnického domu.

Fond ONV Rakovník 1918 – 1933.

Fond Družstvo Tylův dům Rakovník.

II. Tisk

Rakovnický obzor (1911 – 1920).

Sociální demokracie (1921 – 1925).

Dělnické listy (1925 – 1938).

Hlas lidu (1938 – 1939).

Svoboda (kladenská) (1918 – 1923, 1931 – 1935).

Proletář (1922 – 1929).

Obrana svobody (1929 – 1932).

Rudý průboj (1930 – 1931).

Průboj pracujícího lidu (1936 – 1938).

Rakovnické listy (1912 – 1914).

Naše snahy (1919 – 1924).

Socialistické slovo (1925 – 1927).

Naše slovo (1928 – 1930).

Pokrokový týdeník (1930 – 1939).

Nové proudy (1918 – 1939).

Vývoj (1936 – 1939).

Naše stráž (1922 – 1939).

Krok (1920).

Rodné lány (1920).

Náš směr (1923 – 1932).

Rakovnické noviny (1930 – 1939).

Právo (1919 – 1925).

Nedělní list (1935).

Průkopník, věstník Všeobecného konzumního a výrobního družstva „Budoucnost“
v Rakovníku.

Rozvoj (1961 – 1976).

Okresní muzeum a galerie, zpravodaj Rakovník (1989).

III. Literatura a tištěné prameny

V. krajské cvičení D. T. J. v Rakovníku 29. a 30. června 1929. Rakovník 1929.

Benda J., Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938 – 1939. Praha 2013.

Brandes D., Češi pod německým protektorátem: okupační politika , kolaborace a odboj 1939
– 1945. Praha 2019.

Burgerová P., Podnikatel a starosta Josef Čermák a jeho činnost v Rakovníku na přelomu 19. a 20. století. In: Rakovnický historický sborník I/2004. Rakovník 2004.

Cikánek A., Rakovnicko 1938 - 1941. Rakovník 1965.

Čechurová J., Česká politická pravice: mezi převratem a krizí. Praha 1999.

Dvacetipět let družstevního podnikání vzpomíná „ Budoucnost “ všeobecné konzumní a výrobní družstvo zapsané společenstvo s. r. o. v Rakovnici. Hořovice 1937.

Eichinger Z., Vzpomínky na minulost. In: Věstník Muzejního spolku královského města Rakovníka a okresu Rakovník. Rakovník, ročník XXXIV. Rakovník 1996.

Eichinger Z., Vzpomínky na minulost. In: Věstník Muzejního spolku královského města Rakovníka a okresu Rakovník. Rakovník, ročník XXXVI. Rakovník 1998.

Jelínek M., Antonín Zápotocký a Kladensko – vztah osobnosti a prostředí. Bakalářská práce na FF UK v Praze, Praha 2019.

Kubů E. a kol., Fenomén hospodářské krize v Českých zemích 19. až počátku 21. století. Pelhřimov 2015.

Gebhart J., Kuklík J., Druhá republika 1938 – 1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě. Praha 2004.

Gebhart J., Kuklík J., Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XV.a. 1938 – 1945. Praha, Litomyšl 2006.

Hájková D., Horák P., Kessler V., Michela M. (edd.), Sláva republice! Oficiální svátky a oslavy v meziválečném Československu. Praha 2008.

Hubený D., Rakovník a Rakovnicko za Druhé republiky. In: Rakovnický historický sborník VIII/2011. Rakovník 2011.

Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929). Praha 2003.

Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl druhý. Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930 – 1935). Praha 2002.

Kárník Z., České země v éře První republiky. Díl třetí. O přežití a o život (1936 – 1938). Praha 2018.

- Klátíl F., *Republika nad stranami*. Praha 1992.
- Klimek A., *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XIII. 1918 – 1929*. Praha, Litomyšl 2000.
- Klimek A., *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XIV. 1929 – 1938*. Praha, Litomyšl 2002.
- Komunisté Rakovnicka, *šedesát let v boji*. Rakovník 1981.
- Kos J., *Dělnické hnutí na Rakovnicku*. Praha 1964.
- Kos J., *Rakovnicko v revolučních letech 1918 – 1923*. Rakovník 1961.
- Kuklík J., *Sociální demokraté ve Druhé republice*. Praha 1992.
- Levý F., *Dějiny královského města Rakovníka*. Rakovník 2010.
- Malíř J., Marek P., a kol., *Politické strany: Vývoj politických stran a hnutí v Českých zemích a Československu 1861 – 2004. I. díl. Období 1861 – 1938*. Brno 2005.
- Malíř J., Marek P., a kol., *Politické strany: Vývoj politických stran a hnutí v Českých zemích a Československu 1861 – 2004. II. díl. Období 1938 – 2004*. Brno 2005.
- Mayerová R., *Sociální a ekonomické postavení dělnictva Rakovnických keramických závodů v letech 1922 – 1938*. In: *Okresní muzeum a galerie 6*. 1989. Rakovník 1989.
- Mejstřík K., *Rakovník za války*. In: *Věstník Muzejního spolku Královského města Rakovníka a Politického okresu rakovnického, ročník XXXI*. Rakovník 1946.
- Michlová M., *Protektorát, aneb česká každodennost 1939 – 1945*. Řitka 2012.
- Mrázek M. Seiner A., *Adresář města Rakovníka, Křivoklátska a Politického okresu rakovnického*. Rakovník 1927.
- Nechvátal M., *15.5.1921 založení KSČ*, Praha 2002.
- Nosálová J., *Rakovnický starosta Čeněk Vaněček a jeho působení ve městě v letech 1923 – 1938*. In: *Rakovnický historický sborník VI/2005*. Rakovník 2005.
- Pavlíček T., *Působení Aloise Pravoslava Trojana v Rakovníku 1857 – 1880*. In: *Rakovnický historický sborník III*. Rakovník 2002.
- Peroutka F., *Budování státu 1 - 2, 1918 – 1919*. Praha 2003.

- Peroutka F. Budování státu 3 - 4, 1920 – 1922. Praha 2003.
- Rákosník J., Odvrácená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918 – 1938. Praha 2008.
- Rákosník J., Lev Winter (1876 – 1935) - architekt der tschechoslovakischen sozialpolitik. In: Fasora L., Hanuš J., Malíř J. (ed.), sozial-reformatorisches Denken in den böhmischen Ländern 1848 – 1914. München 2010.
- Rakovnické paměti 19. století. Zápisky Františka Hovorky. Kronika Ferdinanda Malce. Rakovník 2010.
- Rychlík J., 1918 Rozpad Rakousko-Uherska a vznik Československa. Praha 2018.
- Schleyder K., Něco z mých pamětí. Košice 1923.
- Švarc F., Rakovnicko na přelomu XIX. a XX. století. In: Věstník Muzejního spolku královského města Rakovníka a okresu Rakovník. Rakovník, ročník XXXIX. Rakovník 2001.
- Uhlíř D., Republikánská strana venkovského a maloroľnického lidu. Praha 1998.
- Veselý K. Počátky a vývoj dělnického hnutí na Rakovnicku. Rakovník 1932.

Přílohy

Volební kandidátky do obecních voleb v Rakovníku v letech 1919 – 1938

Kandidátky do obecních voleb v Rakovníku v roce 1919

Kandidátka Československé sociálně demokratické strany dělnické do obecních voleb 15.6.1919 v Rakovníku:

1. Urban Antonín, hodinář
2. Čermák František, správce konzumního družstva
3. Veselý Karel, papírník
4. Zemanová Barbora, choť legionáře
5. Sýkora Josef, redaktor
6. Slapnička Ludvík, domkář
7. Taišer Václav, strojvedoucí
8. Valtrová Marie, choť strojvedoucího
9. Hornof Václav, tajemník
10. Šustek Ferdinand, strojní zámečnick
11. Jirgl Josef, dělník
12. Koutníková Marie
13. Šmíd Josef, horník
14. Přibík Hynek Ladislav, truhlářský mistr
15. Hejnal František, dozorčí
16. Gebhartová Marta

17. Kos Václav, zedník
18. Renner Klement, důlní
19. Kolář Emil, tesař
20. Šašková Františka
21. Brožek František, úpravčí trati
22. Šnobl Bohumil, horník
23. Gebhart Stanislav, dělník
24. Filipová Terezie
25. Landa Josef, železniční zřízenec
26. Kříž Alois, pomocný dělník
27. Polák Josef, horník
28. Křečková Alžběta, choť dělníka
29. Bláha Matěj, zedník
30. Houda Václav, skladník
31. Diepolt Josef, dělník
32. Černá Františka, obchodnice
33. Šíma Antonín, horník
34. Zikmund Jan, strojnůdce
35. Kapoun Václav, dělník
36. Čihařová Anna, obchodnice
37. Müller Karel, truhlář
38. Kropáček Josef, hlinodělník
39. Kopt Josef, zedník
40. Jindrová Marie, choť kamnáře
41. Zelenka Karel, hlinodělník

42. Sixta Štěpán, železniční zřízenec
43. Salivar Antonín, truhlář
44. Dlouhá Marie
45. Marek Josef, domkář
46. Lněnička Josef, mlynářský dělník
47. Trousil Karel, horník
48. Hejnalová Marie, choť hlinodělníka
49. Kubínek Emanuel, horník
50. Šustek Ferdinand, strojní zámečnick
51. Vlček Karel, kancelářský zřízenec
52. Mendíková Marie, vdova
53. Jandus Karel, topírenský dělník
54. Čadek Václav, horník

Kandidátka Československé strany socialistické do obecních voleb 15.6.1919 v Rakovníku:

1. Gardavský Ladislav, profesor
2. Kučera Rudolf, dělník na dráze
3. Šibal Viktor, obchodník
4. Brůček Adolf, strážník dráhy
5. Tušová Anna, švadlena
6. Němeček Bohumil, malozemědělec
7. Humpal Antonín, malozemědělec
8. Schimmer František, berní správce

9. Zíka Jan, hostinský
10. Tůma František, zvěrolékař
11. Ernest Václav, pivovarský dělník
12. Monhart Alois, zámečnický dělník
13. Pokorný Josef, skladník dráhy
14. Toms František, inženýr
15. Ježek František, účetní
16. Beneš Vojtěch, sluha berního úřadu
17. Náhlovská Anežka, choť topiče
18. Černohorský Ferdinand, zednický mistr
19. Fišer Antonín, vozmistr drah
20. Táborská Emilie, choť strojevůdce
21. Zahn Václav, krejčí
22. Nešpor Josef, obuvník
23. Ibl Antonín, vrchní poštovní kontrolor
24. Voříšek Jan, městský strážník
25. Svoboda Jan, dělník
26. Hubatý František, elektromontér
27. Bornová Albína, vdova
28. Černohorský Josef, modelář
29. Krušina Václav, pokladník šamotové továrny
30. Doksanský Antonín, vrchní revizor drah
31. Urban Matěj, kontrolor nemocenské pokladny
32. Heinl Eduard, vrchní strojmistr
33. Škutchan Rudolf, školník

34. Hrubá Marie, vdova po železničním zřízenci
35. Hübnerová Marie, učitelka
36. Bartoš František, konduktér
37. Padevět Jan, sladovník
38. Novák Josef, kovář
39. Konštacký František, krejčí
40. Herink Vojtěch, solicitátor
41. Srp Josef, skladník
42. Jedlička Josef, zedník
43. Hvězdová Hedvika, choť zahradníka
44. Urban Rudolf, holič
45. Moravec Josef, železniční zřízenec
46. Látal Jan, soudní oficiál
47. Černohorský Bohumil, krejčí
48. Sudík Matěj, účetní
49. Breitenfelder Rudolf, malíř
50. Šimek Václav, zámečnický dělník
51. Prokop František, hostinský
52. Zelín Josef, obuvník
53. Burian Jan, strojvůdce
54. Zahradníček František, malozemědělec

Kandidátka Československé národní. demokracie v Rakovníku k obecním volbám 15.6.1919

1.Němeček Josef, obchodník

2. Smrž Alois, vrchní účetní
3. Ledvinka Ladislav, advokát
4. Donát František, stavitel
5. Jaromír Trejbal Jaromír, hospodář a barvíř
6. Spalová Kamila, učitelka
7. Lukeš Karel, obchodník
8. Médr Jan, obchodník
9. Slaný Jan, účetní
10. Jiroušek Josef, vrchní revident
11. Zítka Matěj, lakýrník
12. Carda Jan, truhlář
13. Hégr Antonín, hostinský
14. Leitner František, učitel, invalida
15. Hajný Karel, cukrář
16. Ottová Anna, modistka
17. Smetana Gabriel, ředitel v. v.
18. Majer Jaroslav, malíř
19. Chvojka Jan, správce hospodářské školy
20. Colcová Marie, učitelka
21. Prokš Josef, sklenář
22. Rohla František, stavitel
23. Laštovička Arnošt, zasílatel
24. Maur František, mistr kovářský
25. Šolc František, profesor
26. Černý Jan ml., lékař
27. Jedlička Václav, úředník Šamotky
28. Voříšek Václav, řezník
29. Diepolt Karel, obuvník
30. Sýkora Jan, inženýr státních drah
31. Fišerová Růžena, obchodnice
32. Soukupová Františka, choť ředitele dívčí školy
33. Vlasák Edvard, zámečník

34. Josífek Eugen, inspektor banky Slavie
35. Lubas Josef, hodinář
36. Kubát Jan, odborný učitel
37. Lexa František, profesor
38. Baborák Jaroslav, finanční tajemník
39. Smetanová Libuše, odborná učitelka
40. Krýsa Karel, zahradník
41. Čech Jan, kamnář
42. Strankmüller Václav, účetní pivovaru
43. Beránek Vratislav, holič
44. Zelenka Emil, sochař
45. Holeček Antonín, kožešník
46. Francl Karel, hostinský
47. Folber Josef, spolumajitel tiskárny
48. Šebestová Anna, soukromnice
49. Nachtigal Robert, vrchní revident
50. Šmíd Vojtěch, profesor
51. Kohoutek Josef, vrchní poštovní správce
52. Vlček Bohuslav, lékárník
53. Trešl František, strojník
54. Růžička Jan, knihkupec

Kandidátky do obecních voleb v Rakovníku v roce 1923

Kandidátní listina Komunistické strany Československa pro volbu obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. září 1923:

1. Leitner František, učitel
2. Šťastný Karel, strojvůdce
3. Jirgl Josef, kamnář
4. Benda Robert, tajemník
5. Filipová Terezie, choť dělníka

6. Gebhart Stanislav, tovární dělník
7. Landa Josef, topič
8. Podolka Antonín, zedník
9. Černý Karel, cementář
10. Černá Františka, hokynářka
11. Markup Jaroslav, kovář
12. Krejčí Martin, zemědělec
13. Holub Josef, topič
14. Šíma Antonín, horník
15. Schimmerová Albína, choť obuvníka
16. Doubek Karel, kovář
17. Bláha Matěj, zedník
18. Polák Josef, horník
19. Sedláček Antonín, obchodní sluha
20. Husáková Božena, dělnice
21. Mour Václav, horník
22. Beneš Vilém, topič
23. Tvrz František, mlynář
24. Řezáč Karel, mlynář
25. Sobotková Jana, choť dělníka
26. Šedivec Josef, dlaždič
27. Linda František, vlakvedoucí
28. Klouček Josef, tovární dělník
29. Ibl Václav, tajemník
30. Jindrová Marie, choť dělníka
31. Bureš Václav, výhybkář
32. Falber Robert, kamnář
33. Tauber Oldřich, posunovač
34. Punčochář Josef, kočí
35. Švarcová Marie, choť dělníka
36. Truxa Alois, výhybkář
37. Vosyka Ferdinand, kočí

38. Jankovský Josef, tovární zřízenec
39. Pichner Alois, tovární dělník
40. Mourková Růžena, vdova
41. Jaroš Jaroslav, zemědělec
42. Karaus František, kamnář
43. Pašek František, výpomocný strážník
44. Beneš František, tovární dělník
45. Bambasová Anna, choť kovodělníka
46. Halml Šimon, kočí
47. Matějovský Josef, železniční zřízenec
48. Pucholt František, kamnář
49. Noháč Jan, kamnář
50. Šnobl František, horník
51. Zeman Václav, bednář
52. Pilát Jan, topič
53. Pavlíček Karel, kočí
54. Šubrt František, tovární dělník

Kandidátní listina Československé strany sociálně demokratické dělnické pro volbu obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. září 1923:

1. Urban Antonín, hodinář
2. Veselý Karel, papírník
3. Taišer Václav, strojuvůdce
4. Frankenstein Hugo, advokát
5. Hornof Václav, účetní
6. Uhlík Antonín, školní inspektor
7. Lulák Václav, redaktor
8. Šašková Františka, manželka dozorce
9. Jícha Josef, hlinodělník
10. Klátil Josef, kontrolor

11. Horký Stanislav, topič
12. Sixta Štěpán, železniční zřízenec
13. Šredlová Gabriela, choť důlního
14. Elznic Josef, penzista – horník
15. Houda Václav, skladník
16. Zelenka Karel, kamnář
17. Hornof František, dělník
18. Srb Karel, zedník
19. Podolka Václav, zedník
20. Grubner Vojtěch, zámečnick
21. Kříž František, truhlář
22. Hejnalová Marie, manželka kamnáře
23. Ryska František, penzista
24. Světlík Karel, truhlář
25. Gebhart Jaroslav, zřízenec dráhy
26. Renner Klement, důlní
27. Kropáček Josef, kamnář
28. Zajíc Josef, obchodní sluha
29. Karnold Václav, strojník
30. Sejc Jan, kočí
31. Šafránková Marie, dělnice
32. Slabyhoudková Marie, manželka dělníka
33. Kučaba Václav, inkasista
34. Bečvarovský Jan, obchodvedoucí
35. Němeček Rudolf, dělník
36. Sýkora Josef, redaktor

Kandidátní listina Spolku majitelů domů a sdružených poplatníků pro volbu obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. září 1923:

1. Otta Alois, továrník

2. Němec Josef, obchodník
3. Spurný Josef, domkář
4. Král František Josef, obchodník
5. Vrba Josef, rolník
6. Klouček Bohumil, uzenář
7. Šaroch Václav, zámečník
8. Brettschneider Ferdinand, mechanik
9. Korber František, přednosta dráhy
10. Petráček Václav, řezník
11. Zima Josef, architekt
12. Rickart Richard, pokladník
13. Urban Josef, zvěrolékař
14. Studnička Vítězslav, povozník
15. Rác Alois, učitel
16. Hejná Marie, soukromnice
17. Urban Antonín, obchodník s dřevem
18. Kraus František, profesor
19. Krýsa Karel, zahradník
20. Korf Josef, domkář
21. Hůla Václav, rolník
22. Hradec Josef, mlynář
23. Franěk František, soukromník
24. Flek Josef, úředník dráhy
25. Kadeřábková Karolina, domkářka
26. Růžička Jan, knihkupec
27. Polcar Antonín, domkář
28. Jozífek Evžen, vrchní inspektor pojišťovny
29. Kotyza Adolf, hodinář
30. Lutovský Jan, obchodník
31. Koutecký Antonín, domkář
32. Krejčí František, vlakvedoucí
33. Lubas Josef, hodinář

34. Vostrý František, strojvůdce v. v.
35. Schimmer Leopold ml., rolník
36. Herink Celestýn, krejčí
37. Kadlus František, topič dráhy
38. Novák Josef, kovář
39. Thüringer Karel, krejčí
40. Karlík Jan, zahradník
41. Kratochvíl Antonín, obchodník
42. Bezděch Antonín, disponent
43. Šeremeta František, dílovedoucí dráhy
44. Kratochvíl Jaromír, obchodník
45. Klatovský Antonín, zámečník
46. Trögler Čeněk, učitel
47. Čermák Bohumil, mlynář
48. Šíma Bohumil, vrchní oficiál dráhy
49. Reiniš František, domkář
50. Pastor Otta, hostinský
51. Náměstek František, kovář
52. Fišer Antonín, učitel
53. Reichman Václav, rolník
54. Kopta Emanuel, truhlář

Kandidátní listina Československé strany socialistické pro volbu obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. září 1923:

1. Hodek Antonín, oficiál státních drah
2. Voříšek Emanuel, dělník
3. Pokorný Josef, vrchní oficiál státních drah
4. Ježek František, poslanec
5. Kučera Rudolf, železniční zřízenec
6. Procházka Josef, obuvník

7. Vaněček Čeněk, ředitel spořitelny
8. Náhlovská Anežka, vdova
9. Doubek Jan, vrchní berní správce
10. Ernest Václav, sladovník
11. Huml František, kontrolor okresní nemocenské pokladny
12. Týčová Marie, porodní asistentka
13. Šmíd Josef, školník
14. Paták Adolf, průvodčí státních drah
15. Náprstek Emil, stavitel
16. Zahn Václav, krejčí
17. Hubatý František, elektromontér
18. Havránek Josef, instalatér
19. Vodrážka Josef, berní úředník – legionář
20. Merwitzová Marie, odborná učitelka
21. Heintl Eduard, dělmistr
22. Seidl František, oficiál v. v.
23. Breitenfeldr Rudolf, malíř
24. Herink Vojtěch, soukromý úředník
25. Voříšek Jan, policejní strážník
26. Vecka Alois, zámečník
27. Šafránek Jan, lakýrník
28. Smolík Jindřich, strojvedoucí
29. Černoorský Bohumír, krejčí
30. Krauz Gabriel, kamnář
31. Jiskra Josef, obuvník
32. Bornová Albína, vdova
33. Macák Josef, průvodčí vlaků
34. Tarant Jaroslav, instalatér
35. Padevět Jan, sladovník
36. Voříšková Rozálie, choť policejního strážníka
37. Jaroš Stanislav, úředník
38. Kolář Josef, traťmistr v. v.

39. Zahradníček František, správce ústavu práce
40. Kokoška Jaroslav, úředník
41. Šimová Barbora, choť železničního zřízence
42. Landa Václav, strojvedoucí
43. Hvězda Rudolf, zahradník
44. Fiala František, úpravčí tratě
45. Elznic Karel, dělník
46. Hanuš Jan, sladovník
47. Háček Karel, dělník
48. Krauzová Celestina, obchodnice
49. Prokop František, hostinský
50. Franěk Albín, řídící učitel
51. Tarant Alois, průvodčí vlaků
52. Pichner Alois, skladník
53. Hůlka Antonín, zámečník dráhy
54. Svoboda Vojtěch, strojník šamotky

Kandidátní listina Československé národní demokracie pro volbu obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. září 1923:

1. Ulrich Ferdinand, obchodník
2. Majer Vendelín, stavitel
3. Zítka Matěj, lakýrník
4. Zákonová Jarmila, učitelka
5. Vltavský Jaroslav, továrník
6. Médr Jan, obuvník
7. Podolka Ludvík, obchodník
8. Loos František, úředník
9. Ledvinka Karel, revident dráhy
10. Jirásek Josef, odborný učitel
11. Laštovička Arnošt, zasílatel

12. Zeman Zdeněk, primář
13. Kohoutek Josef, ředitel poštovního úřadu
14. Havlíček Karel, sochař
15. Mayer Jaroslav, malíř
16. Šmíd Vojtěch, profesor
17. Vašírovský Otakar, stavitel
18. Strnad František, správce plynárny
19. Šlajs František, obuvník
20. Ottová Anna, modistka
21. Urban Jaroslav, klempíř
22. Kovářík Josef, zámečnick
23. Donát František, stavitel
24. Čech Jan, kamnář
25. Nováková Ludmila, choť okresního rady
26. Krauz Antonín, kolář
27. Carda Jan, truhlář
28. Černý Jaroslav, obchodník
29. Pelz Jaroslav, hostinský
30. Nigrin Josef, drogist
31. Pouba Tomáš, železniční zřízenec
32. Hegr Antonín, hostinský
33. Ledvinka Ladislav, advokát
34. Heinz Jindřich, geometr
35. Trejbal Václav, odborný učitel
36. Koutník Stanislav, strojník
37. Korber Kašpar, geometr
38. Reichmann Antonín, pokladník v. v.
39. Bašek Josef, hodinář
40. Soukup Jan, profesor
41. Syrovátka Bohumil, restauratér
42. Renner Jan, odborný učitel
43. Lukeš Karel, obchodník

44. Maur František, kovář
45. Vlček Bohuslav, lékárník
46. Řídel Jan, pokladník dráhy
47. Němeček Josef, obchodník
48. Novotný Karel st., truhlář
49. Štěch Jan, obchodník
50. Jirásek Jindřich, kolář
51. Brož Jan, obchodník
52. Černý Jan ml., lékař
53. Cozlová Marie, učitelka
54. Vaska Antonín, vedoucí pobočky banky

Kandidátní listina Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské pro volbu obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. září 1923:

1. Nápravník Josef, krejčí
2. Berounský Vavřinec , majitel domu
3. Nešpor Josef, obuvník
4. Diepolt Stanislav, pekař
5. Matas Agustin, majitel domu
6. Černý Josef, obchodník
7. Urban Karel, uzenář
8. Beck Karel, obchodník
9. Kohout Josef, restauratér
10. Zahradníček František, malozemědělec
11. Reichert Václav, obchodník
12. Arnstein Bedřich, obchodník
13. Havel František, účetní
14. Weigner Robert, obchodník
15. Dvořáček Karel, holič
16. Iser František, lakýrník

17. Pracný Josef, obchodník
18. Böhm Karel, fotograf
19. Kozler František, kolář
20. Malec Jaroslav, švrškař
21. Vyskočil Josef, obuvník
22. Zelenka Emil, sochař
23. Hůla Josef, čalouník
24. Mareš Bohdan, malíř pokojů
25. Konštický František, krejčí
26. Rolc Josef, autodoprava
27. Kubát Václav, hrnčič
28. Höcht Julius, holič
29. Tor Josef, krejčí
30. Boušek František, obuvník
31. Hořejší Antonín, cukrář
32. Navrátil Alois, krejčí
33. Cafourek František, pekař
34. Levý Jindřich, krejčí
35. Skoupý Josef ml., pekař
36. Polcar František, knihař
37. Krautštengl Jaroslav, cukrář
38. Moravec Jaroslav, kožešník
39. Janota Josef, sedlář
40. Folber Celestin, pekař
41. Fuchs Václav, obuvník
42. Dykast Cyril, kolář
43. Polák Václav, obuvník
44. Vogel Gustav, krejčí
45. Pác Antonín, truhlář
46. Vodrážka Rudolf, krejčí
47. Marhoul Jan, pekař
48. Gotschalk Jan st., krejčí

49. Čapek František, obuvník
50. Leitner František, krejčí
51. Šír František, kolář
52. Tittelbach Antonín, krejčí
53. Tůma Emil, švrškař
54. Sainer Antonín, redaktor

Kandidátní listina Československé strany lidové pro volbu obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. září 1923:

1. Pokorný Bohumil, katecheta
2. Flettner Václav, strojní zámečnický a majitel domu
3. Petráček Vincenc, majitel hospodářství
4. Pašek Josef, mistr krejčovský a majitel domu
5. Heřt Antonín, oficiál dráhy v. v.
6. Přibík Karel, majitel realit
7. Hotková Marie, majitelka domu
8. Kailová Anna, dámská krejčová
9. Němeček Emanuel, zedník a majitel domu
10. Fuchs Antonín, hostinský
11. Hornová Františka, obchodnice
12. Eisenbrandtová Milada, dámská krejčová
13. Schimmer Leopold, horní správce
14. Šulcová Josefa, manželka klempíře
15. Veselý Josef, soukromník
16. Valentová Marie, majitelka domu

Kandidátní listina Strany pokrokových socialistů pro volbu obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. září 1923:

1. Vostrý Emil, železniční zřízenec

2. Šnobl Bohumil, truhlář
3. Chaloupka Josef, strojvůdce
4. Paris Václav, obchodní zástupce
5. Tobolář Jaroslav, strojvůdce
6. Kudrna Antonín, košíkář

Kandidátky do obecních voleb v Rakovníku v roce 1927

Kandidátka Československé strany národně socialistické pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. října 1927:

1. Vaněček Čeněk, vrchní ředitel spořitelny, starosta
2. Voříšek Emanuel, dělník
3. Hodek Antonín, vrchní oficiál státních drah
4. Procházka Josef, obuvník
5. Brt Václav, průvodčí vlaků
6. Doubek Jan, berní správce
7. Náhlovská Anežka, vdova
8. Vykus Bohumil, pokladník
9. Junek Antonín, legionář – listonoš
10. Ernest Václav, sklepmistr
11. Diepolt Karel, obuvník
12. Kindl Bohumil, vrchní průvodčí
13. Týčová Marie, porodní asistentka
14. Zahn Václav, krejčí
15. Tarant Jaroslav, klempíř
16. Donát František, legionář – úředník dráhy
17. Havránková Anna, choť instalatéra
18. Fišer Antonín, úředník dráhy
19. Herink Vojtěch, sollicitátor

20. Náprstek Emil, stavitel
21. Klimeš František, vrchní průvodčí vlaků ve výslužbě
22. Beneš Vojtěch, berní podúředník
23. Háček Karel, dělník
24. Táborský Václav, strojvůdce
25. Jiskra Josef, obuvník
26. Vodrážka Josef, legionář – berní podúředník
27. Štérová Lucie, choť průvodčího vlaků
28. Jaroš Stanislav, úředník
29. Černožský Bohumír, krejčí
30. Spalová Marie, učitelka
31. Franěk Albín, řídicí učitel ve výslužbě
32. Kronych Karel, sladovník
33. Krauzová Jindřiška, choť zámečníka
34. Elznic Karel, dělník
35. Fiala František, úpravčí tratě
36. Rabšteinek Václav, vrchní soudní oficiál
37. Hvězda Rudolf, zahradník
38. Krauzová Celestýna, obchodnice
39. Hůlka Antonín, strojník dráhy
40. Voříšek Leopold, nadstrážník ve výslužbě
41. Pichner Alois, skladník
42. Štěpánek Antonín, dělník
43. Kabeš Antonín, vrchní průvodčí vlaků
44. Lebeda Jindřich, skladník
45. Bornová Albína, vdova
46. Šafránek Jan, skladník
47. Kochlefl Rudolf, jatecký
48. Monhart Alois, dílovedoucí
49. Voříšek Vilém, strážník tratě
50. Kučera Rudolf, železniční zřízenec
51. Jedlička Josef, listonoš

52. Jecelin Václav, krejčí
53. Franěk Václav, zahradník
54. Urban Matěj, zřízenec

Kandidátka Strany slovanských národních socialistů pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. října 1927:

1. Brůžek Adolf, podúředník státních drah ve výslužbě
2. Huml František, kontrolor okresní pojišťovny
3. Pánek Josef, oficiál státních drah
4. Smitka František, horník
5. Dvořáček Václav, průvodčí vlaků
6. Přibík Václav, hokynář
7. Melč František, průvodčí vlaků

Kandidátka Československé sociálně demokratické strany dělnické pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. října 1927:

1. Urban Antonín, hodinář
2. Taišer Václav, strojvůdce
3. Veselý Karel, knihař
4. Frankenstein Hugo, advokát
5. Šašková Františka, choť dozorce
6. Jícha Josef, kamnář
7. Slapnička Ludvík, domkář
8. Houda Václav, skladník
9. Valtrová Marie, choť strojvůdce
10. Vostrý Emil, železniční zřízenec
11. Zelenka Karel, kamnář
12. Vlasák František, kovodělník
13. Gebhartová Magda, choť železničního zřízence

14. Ryska František, domkář
15. Kopřiva František, zámečník
16. Kropáček Josef, kamnář
17. Slapnička Ludvík, topič
18. Neumann Rudolf, účetní
19. Bláha Josef, zámečník
20. Vostrý Josef, zámečník
21. Štolba Karel, obuvník
22. Šredlová Gabriela, choť dělníka
23. Cipro František, zámečník
24. Grubner Vojtěch, rentista
25. Slapnička František, dělník
26. Sixta Štěpán, železniční zřízenec
27. Sedlák Josef, poštovní zřízenec
28. Kněžík Josef, dozorce
29. Fialová Anna, školnice
30. Tichý Antonín, železniční zřízenec
31. Kříž František, truhlář
32. Popelka Antonín, holič
33. Vácha Josef, kinooperatér
34. Šafránková Marie, dělnice
35. Filipovský Stanislav, průvodčí vlaků
36. Verner František, dílovedoucí
37. Stránský František, strojník
38. Hornof František, domkář
39. Jindrová Marie, dělnice
40. Hrubý Josef, železniční zřízenec
41. Tvrz Antonín, železniční zřízenec
42. Müller Václav, zámečník
43. Němečková Marie, choť listonoše
44. Staněk František, dělník
45. Hudeček Josef, železniční zřízenec

46. Taussig Eduard, úředník
47. Zajíc Josef, skladník
48. Horká Marie, choť topiče – legionáře
49. Bendl Václav, topič
50. Burda František, zámečník
51. Hamouz František, kamnář
52. Mařánek Karel, skladník
53. Čermáková Barbora, soukromnice
54. Fuchs Ludvík, obuvník

Kandidátka Komunistické strany v Československu (sekce III. internacionály) pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. října 1927:

1. Laitner František, učitel
2. Jirgl Josef, kamnář
3. Černá Karel, cementář
4. Linda František, železniční zřízenec ve výslužbě
5. Čadek Václav, horník
6. Gebhart Stanislav, dělník
7. Falber Robert, kamnář
8. Podolka Antonín, zedník
9. Lincová Františka, choť dělníka
10. Kapoun Antonín, obchodní příručí
11. Krejčí Martin, zemědělec
12. Beneš Vilém, topič
13. Pichner Alois, dělník
14. Doubek Karel, kovář
15. Smitka Emil, zámečník
16. Šťastný Karel, strojuvůdce ve výslužbě
17. Truxa Alois, železniční zřízenec
18. Šíma František, tesař

19. Kadraba Jan, dělník
20. Mour Václav, dělník
21. Šedivec Josef, dlaždič
22. Černý Jindřich, zámečník
23. Markup Jaroslav, kovář
24. Zeman Václav, pivovarský dělník
25. Vokurka Josef, slévač
26. Klouček Josef, dělník
27. Hadrbolec Václav, dělník
28. Filip Julius, dělník
29. Němeček Vojtěch, lakýrník
30. Kopřiva František, kamnář
31. Řezáč František, kamnář
32. Bestajovský Josef, železniční zřízenec
33. Kesl František, dělník
34. Žerávková Marie, choť truhláře
35. Kolář Emil, tesař
36. Švarc Jan, topič
37. Horníková Marie, kuchařka
38. Černý Čeněk, hokynář
39. Novák Josef, průvodčí vlaků
40. Šnobl František, dělník
41. Hejnal František, dělník
42. Volmut Josef, dělník
43. Zelenka František, dělník
44. Pilát Jan, topič
45. Vavřinec Josef, dělník
46. Bambas Jan, zámečník
47. Leiská Marie, choť dělníka
48. Stach Jan, dělník
49. Harazím Karel, tesař
50. Dušek Tomáš, železniční zřízenec

51. Polák Josef, horník
52. Filipová Emílie, choť dělníka
53. Havlíček Václav, topič drah
54. Hohaboj Karel, kamnář

Kandidátka Československé strany lidové pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. října 1927:

1. Pokorný Bohumil
2. Štěch Jan, obchodník a majitel domu
3. Pašek Josef, mistr krejčovský a majitel domu
4. Bartík Antonín, vrchní oficiál – strojevůdce státních drah
5. Němeček Emanuel, zedník a majitel domu
6. Eisenbrandtová Milada, dámská krejčová
7. Spěváček Josef, majitel domu
8. Flettner Václav, strojní zámečnický a majitel domu
9. Petráček Vincenc, majitel domu
10. Schimmer Leopold František, rolník
11. Hořková Marie, majitelka domu
12. Sladký Martin, průvodčí vlaků ve výslužbě
13. Ciprová Anna, majitelka domu
14. Schimmer Josef, sládek ve výslužbě
15. Štrosová Josefa, choť telegrafního mistra
16. Herink Celestin, krejčí
17. Hornová Františka, obchodnice
18. Veselý Josef, soukromník
19. Valentová Marie, majitelka domu
20. Vodičková Barbora, soukromnice
21. Schnapplová Antonie, choť malíře pokojů

Kandidátka Nepolitické skupiny majitelů domů a sdružených poplatníků pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. října 1927:

1. Kraus František, profesor ve výslužbě
2. Král František Josef, obchodník
3. Iglauer Jindřich, majitel domu
4. Arnstein Bedřich, obchodník
5. Rác Alois, ředitel živnostenských škol
6. Spurný Josef, domkář
7. Košťál František, zahradník
8. Brožovský František, vrchní oficiál státních drah
9. Šaroch Václav, dílovedoucí
10. Korber František, inspektor drah
11. Hejná Marie, vdova po inspektoru
12. Zima Josef, stavitel
13. Studnička Vítězslav, rolník
14. Vrba Josef, soukromník
15. Jozífek Evžen starší, inspektor banky Slavie
16. Petráček Václav, řezník
17. Halašta Alois, strojník
18. Fried Julius, obchodník
19. Preininger Miroslav, řídící učitel ve výslužbě
20. Čech Jan, kamnář
21. Ludvík Adolf, inspektor státních drah ve výslužbě
22. Růžička Jan, knihář
23. Matějovský František, strojvůdce
24. Perutz Max, továrník
25. Krása Václav, klempíř
26. Matesocá Berta, hostinská
27. Lisner Rudolf, obchodník
28. David Antonín, soukromník
29. Dryak Antonín, řezník

30. Klatovský Antonín, zámečník
31. Engel Adolf, obchodník
32. Flek Josef, oficiál státních drah ve výslužbě
33. Fischmeisterová Antonie, soukromnice
34. Kratochvíl Antonín, obchodník
35. Zíka Antonín, advokátní úředník
36. Krýsa karel, zahradník
37. Kouček Antonín, řezník
38. Maur František, kovář
39. Oplt Jan, strojvůdce
40. Konopásek Bohumil, pekař
41. Folbr Celestin, pekař
42. Fišerová Jana, soukromnice
43. Kalík Jan, zahradník
44. Kořínek Antonín, obchodník
45. Knobloch Jiří, zámečník
46. Kopta Emanuel, truhlář
47. Skoupý Josef, pekař
48. Zedlo Josef, oficiál drah
49. Vent Ludvík, hostinský
50. Zlevor František, správce soudní kanceláře ve výslužbě
51. Olatkovský Hynek, obchodník
52. Náměstek František, soukromník
53. Vostrý František, strojvedoucí ve výslužbě
54. Cenner Václav, zahradník

Kandidátka Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské pro volbu obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. října 1927:

1. Nápravník Josef, krejčí
2. Kasal Augustin, stavitel

3. Böhm Karel, fotograf
4. Pucholt Josef starší, truhlář
5. Vlasák Eduard, zámečník
6. Horna Josef, košíkář
7. Malec Jaroslav, svrškař
8. Opat Josef, elektrotechnik
9. Kunc Adolf, kartáčník

Kandidátka Republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 16. října 1927:

1. Toužimský Emil, major ve výslužbě
2. Hradec František, mlynář
3. Palkoska Josef
4. Fryč František, rolník
5. Volráb Václav, stavitel
6. Šmíd František, továrník

Kandidátky do obecních voleb v Rakovníku v roce 1931

Kandidátní listina Československé strany národně socialistické pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 27. září 1931

1. Vaněček Čeněk, vrchní ředitel
2. Voříšek Emanuel, dělník
3. Brt Václav, vlakvedoucí
4. Diepolt Karel, obuvník
5. Látalová Helena, vdova
6. Hodek Antonín, vrchní oficiál
7. Falbr Robert, kamnář

8. Heintl Eduard, vrchní strojmistr
9. Fišer Antonín, úředník dráhy
10. Carda Jan, truhlář
11. Vykus Bohumil, účetní
12. Merwitzová Marie, učitelka
13. Trejbal Oldřich, poštovní tajemník
14. Procházka František, topič
15. Týča Václav, traťmistr
16. Junek Antonín, listonoš
17. Regál Karel, soustružník
18. Havránková Anna, choť instalatéra
19. Štěpánek Antonín, dělník
20. Kolář František, zámečník
21. Kokoška Jaroslav, úředník
22. Frolíková Leontýna, vdova
23. Krob Antonín, dělník
24. Krejčí Martin, dělník
25. Jedlička Josef, listonoš
26. Todt Josef, vlakvedoucí
27. Tarant Jaroslav, krejčí
28. Jecelínová Bedřiška, dělnice
29. Popelka Josef, typograf
30. Jelínek Václav, domovník
31. Urban František, železniční zřízenec
32. Záhn Václav, krejčí
33. Herink Vojtěch, advokátní sollicitátor
34. Bornová Albína, vdova
35. Nauš Václav, sladovník
36. Voříšek Leopold, nadstrážník ve výslužbě
37. Náhlovská Anežka, vdova
38. Jirásek Josef, dělník
39. Broum Ludvík, zámečník

40. Hůlka Antonín, strojník dráhy
41. Monhart Alois, dílovedoucí
42. Šafránek Jan, skladník
43. Froněk Václav, zahradník
44. Beránek František, dezinfektor
45. Donát Emanuel, malíř
46. Daněk Josef , výpravčí
47. Endyš Jiří , dělník
48. Štengl Václav, strojník
49. Kapoun František, dělník
50. Kratina Antonín, strojvůdce
51. Krauzová Celestýna, obchodnice
52. Hadrbolec Anton, bednář
53. Jiras Bohumil, vrchní topič
54. Pichner Alois, skladník

Kandidátní listina Československé sociálně demokratické strany dělnické pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 27. září 1931:

1. Klátíl Josef, ředitel Všeobecného konzumního družstva
2. Taišr Václav, strojvůdce ČSD
3. Vostrý Ladislav, kovodělník
4. Houda Václav, skladník
5. Urban Antonín, hodinář
6. Gebhartová Magda, v domácnosti
7. Valter František, strojvůdce ve výslužbě
8. Startl Jaroslav, ředitel obchodní školy
9. Grubner Vojtěch, strojmistr ve výslužbě
10. Veselý Karel, knihař
11. Kropáček Josef, kamnář
12. Slapnička Ludvík starší, domkář

13. Hrubý Josef, železniční zřízenec
14. Tichý Antonín, železniční zřízenec
15. Šašková Františka, v domácnosti
16. Eisner Otto, obchodník
17. Zajíc Josef, skladník
18. Štolba Karel, dělník
19. Popelka Antonín, holič
20. Němeček Josef, poštovní zřízenec
21. Kněžík Josef, zřízenec
22. Bambas Jan, kovodělník
23. Hudeček Josef, železniční zřízenec
24. Jiskrová Helena, v domácnosti
25. Eberl Albert, kovodělník
26. Hornof Josef, zedník
27. Pikrt Antonín, autořidič
28. Vlasák František, kovodělník
29. Truxa Karel, plynařský zřízenec
30. Jindrová Marie, dělnice
31. Vácha Josef, kinooperatér
32. Misera Tomáš, kamnář
33. Bláha Josef, kovodělník
34. Neubert Oldřich, dělník
35. Bendl Václav, železniční zřízenec
36. Horká Marie, v domácnosti
37. Sixta Štěpán, železniční zřízenec ve výslužbě
38. Rabas Josef, zemědělský dělník
39. Kadraba Jan, dělník
40. Michner František, železniční zřízenec
41. Kopřiva František, železniční zřízenec
42. Rádl Josef, zedník
43. Hruška Rudolf, kovodělník
44. Šafránková Marie, v domácnosti

45. Müller Václav, železniční zřízenec
46. Kříž František, truhlářský dělník
47. Filipovský Stanislav, železniční zřízenec
48. Fiala Josef, horník
49. Pěnkava Josef, kladeč
50. Staněk František, dělník
51. Tvrz Antonín, železniční zřízenec
52. Fialová Anna, školnice
53. Bretšneider Gabriel, poštovní zřízenec
54. Fuchs Ludvík, obuvník

Kandidátní listina Republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 27. září 1931:

1. Hradec František, rolník, mlynář
2. Sucharda Jan, správce Hospodářského družstva v Rakovníku
3. Hůla Václav, rolník
4. Studnička Vítězslav, maloroľník
5. Krautštengl Karel, rolník

Kandidátní listina Československé národní demokracie pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 27. září 1931:

1. Otta František (ing), továrník
2. Klouček Bohumil starší, uzenář
3. Vltavský Jaroslav (ing.), továrník
4. Řídel Jan, inspektor státních drah
5. Renner Jan, ředitel měšťanské školy ve výslužbě
6. Trešl František, majitel strojírný
7. Pražák Václav, obchodník
8. Kalabis Karel, úředník

9. Kučera Josef starší, majitel domu
10. Lang Václav, majitel strojírny
11. Smrž Alois, ředitel kanceláře
12. Podolková Anna, vdova po obchodníkovi
13. Hlaváček Emanuel, truhlář
14. Číha Vendelín, obchodník
15. Trejbal Josef, mechanik
16. Poubová Ludmila, choť oficiála ve výslužbě
17. Jeřábek Vilém starší, drogist
18. Šmíd Vojtěch, zástupce ředitele státní reálky
19. Svobodová Karla, choť profesora
20. Majer Jaroslav, malíř pokojů
21. Nigrin Josef, drogist
22. Lukeš Karel starší, obchodník
23. Novotný Antonín, knihtiskař
24. Vaska Antonín, vedoucí pobočky banky

Kandidátní listina Místní politické organizace komunistické opozice pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 27. září 1931:

1. Podolka Antonín, zedník
2. Švandrlík Václav, dílovedoucí
3. Herget Jaroslav, soustružník
4. Staněk Alois, kamnář
5. Filipová Emílie, doma činná
6. Vavřinec Josef, dělník
7. Macák František, tesař
8. Šnobl František, dělník
9. Krejčí Václav, dělník
10. Černý Josef, dělník
11. Svoboda Arnošt, kamnář

12. Sobotka František, dělník
13. Filip Julius, dělník
14. Spurný Jaroslav, dělník
15. Novotný Josef, kamnář
16. Bláha Matěj, zedník
17. Beneš Bohumil, dělník
18. Hunka Agathon, kamnář
19. Šimek Vojtěch, kamnář
20. Doležal Josef, dělník
21. Chobotný Václav, dělník
22. Brabec Josef, dělník
23. Zikmund Karel, kovář
24. Tůma Josef, dělník
25. Halml Matěj, dělník
26. Bretšnajdr Tomáš, pekař
27. Vondřich Antonín, dělník

Kandidátní listina Nepolitické skupiny majitelů domů a sdružených poplatníků pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 27. září 1931:

1. Pavlas František, poštovní inspektor
2. Arnstein Bedřich, obchodník
3. Spurný Josef, domkář
4. Košťál František, zahradník
5. Švindl Václav, rolník
6. Rác Alois, ředitel živnostenské školy
7. Iglauer Jindřich, majitel domu
8. Hejná Marie, majitelka realit
9. Matějovský František, strojvedoucí
10. David Antonín, majitel domu
11. Polánek Jindřich, obchodník

12. Knobloch Jiří, zámečník
13. Růžička Jan, obchodník
14. Engel Adolf, soukromník
15. Krýsa Karel, zahradník
16. Brožovský František, vrchní oficiál ve výslužbě
17. Vejmelka Josef, obchodník
18. Chládek Adolf, kovář
19. Kopřiva Josef, truhlář
20. Kořínek Antonín, obchodník
21. Čech Jan, kamnář
22. Krása Václav, klempíř
23. Cenner Emanuel, oficiál
24. Klouček Antonín, řezník
25. Knotek Arnošt, hodinář, zlatník
26. Trlla Karel, obchodník
27. Pešek František, obchodník
28. Šaroch Václav, dílovedoucí
29. Perutz Max, továrník
30. Urban Jaroslav, klempíř
31. Knobloch Vojtěch, obchodník
32. Živný Václav, obchodník
33. Halašta Alois, strojní zámečník
34. Kotyza Adolf, hodinář
35. Ludvík Adolf, inspektor státních drah ve výslužbě
36. Tichý Václav, řezník
37. Zápál Gabriel, obchodník
38. Prokš Václav Sklenář
39. Homolka František, řezník
40. Konopásek Bohumil, pekař
41. Pracný Adolf, obuvník
42. Beck Karel, majitel domu
43. Švarc Josef, obchodník

44. Svoboda Josef, cukrář
45. Kozler František, kolář
46. Vent Ludvík, hostinský
47. Folber Celestýn, pekař
48. Říha Alois, obchodník
49. Šafránek Jaromír, domkář
50. Pichert Václav, domkář
51. Černý Rudolf, zástupce
52. Zedlo Josef, úředník dráhy
53. Kratochvíl Antonín, obchodník
54. Náměstek František, majitel domu

Kandidátní listina Československé strany lidové pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 27. září 1931:

1. Král František Josef, obchodník
2. Hynek Jan, strojevodoucí, vrchní oficiál ve výslužbě
3. Flettner Václav, strojník
4. Trefný Jan., oficiál ve výslužbě
5. Červený Jan, řezník
6. Vojáček Václav, soukromník
7. Petráček Václav, řezník
8. Herink Celestin, krejčí
9. Květoň Josef, soukromník
10. Bartík Antonín, vrchní oficiál
11. Schimmer Leopold mladší, majitel realit
12. Přibík Karel, rolník
13. Němeček Emanuel, domkář
14. Stříbrná Jana, učitelka
15. Suchan Josef, strojevodoucí
16. Pašek Josef, majitel domu
17. Sladký Martin, podúředník státních drah

18. Dondová Františka, soukromnice
19. Krauzová Anna, obchodnice
20. Eisenbrandtová Milada, dámská krejčí

Kandidátní listina Komunistické strany Československa pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 27. září 1931:

1. Zikmund Jan, vrchní oficiál státních drah
2. Beneš Vilém, topič
3. Hrudka Antonín, tajemník strany
4. Slabá Marie, dělnice
5. Němeček Vojtěch, lakýrník
6. Šťastný Karel, strojevůdce ve výslužbě
7. Kapoun Antonín, obchodní příručí
8. Martinovský Josef, dělník
9. Kubínek Josef, dělník
10. Dušánek Josef, zemědělský dělník
11. Froněk Josef, dělník
12. Linc Rudolf, dělník
13. Kladišovský Bohumil, dělník
14. Leisková Marie, choť dělníka
15. Koubek Karel, dělník
16. Vykysalý Václav, dělník
17. Balý Jan, dělník
18. Žerávková Marie, dělnice

Kandidátní listina Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 27. září 1931:

1. Kasal Augustin, stavitel
2. Kunc Adolf, kartáčník

3. Pucholt Josef mladší, truhlář
4. Havel František, úředník
5. Lechnýř Václav, instalatér
6. Černý Josef, soukromník
7. Jaroš František, obchodník

Kandidátky do obecních voleb v Rakovníku v roce 1938

Kandidátní listina Komunistické strany Československa pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 12. června 1938:

1. Linc Rudolf, dělník
2. Mour Václav, dělník
3. Martinovský Josef, dělník
4. Dobrá Marie, v domácnosti
5. Němeček Vojtěch, dělník
6. Polcar Karel, šofér
7. Rabas Jaroslav, dělník
8. Sochor František, dělník
9. Horníková Marie, v domácnosti
10. Beneše Vilém, topič
11. Slabá Marie, dělnice
12. Vratislav Josef, dělník
13. Beneš Rudolf, šofér
14. Mourová Anežka, v domácnosti
15. Turdaj Michal, dělník
16. Černá Františka, živnostnice
17. Němeček Rudolf, truhlář
18. Švácha Miroslav, dělník
19. Sochorová Anna, dělnice

20. Skořepa František, lakýrník
21. Šedivec Josef, dělník
22. Kesl František, dělník
23. Vondřichová Leopoldina, dělnice
24. Beneš Václav, dělník
25. Janeček Bedřich, dělník
26. Benešová Anna, v domácnosti
27. Vlasák Václav, dělník
28. Šedivcová Marie, v domácnosti
29. Macák František, dělník
30. Mourová Františka, domovnice
31. Ottová Marie, dělnice
32. Leiske Rudolf starší, dělník
33. Vokurka Josef, dělník
34. Leiskeová Marie starší, dělnice
35. Krejčí Martin, dělník
36. Elznicová Marie, dělnice
37. Kotková Marie, dělnice
38. Polák Josef, dělník

Kandidátní listina Republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu, Československého domova majitelů domů a domků, Jednoty republikánských železničářů a Odborové jednoty zemědělských a lesních zaměstnanců pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 12. června 1938:

1. Sucharda Jan, ředitel Hospodářského družstva v Rakovníku
2. Hůla Antonín, rolník
3. Stádník Karel, vrchní berní tajemník ve výslužbě
4. Štětka Václav, vlakvůdce
5. Spurný Václav, autořidič
6. Krautštengl Karel, rolník
7. Hejná Marie, vdova po inspektoru dráhy

8. Humpal Ladislav, zemědělec
9. Alster Leopold, ředitel Okresní hospodářské záložny v Rakovníku
10. Studnička Vítězslav, rolník
11. Polcar František, vrchní poštovní tajemník
12. Příbík Karel, rolník
13. Kohout Josef, oficiál okresního úřadu
14. Rajniš František, rolník
15. Vávra Josef, berní tajemník
16. Toužimský Jan, rolník
17. Jiras Jaroslav, strojvůdce
18. Pichner Antonín, odborný učitel
19. Stehlík Alois, vrchní veterinární komisař
20. Lukeš Karel, účetní Okresní hospodářské záložny v Rakovníku
21. Zajíček Emil, nájemce statku
22. Dvořák Otakar, ředitel Zemědělské nemocniční pojišťovny v Rakovníku
23. Švindl Václav, domkář
24. Švarc Josef, statkář
25. Pucholtová Veronika, domkářka
26. Urban Josef, zvěrolékař
27. Folda Václav, domkář
28. Jirásek Alois, železniční zřízenec
29. Krýsa Karel, zahradník
30. Toužimský Josef, úředník
31. Diepolt Josef, dozorce na dole „ RAKO “
32. Filip František, soukromník
33. Kindl Josef, inspektor Rolnické vzájemné pojišťovny
34. Laxa Václav, malorolník
35. Kožený Stanislav, pekař
36. Cífka Josef, úředník Okresní hospodářské záložny v Rakovníku
37. Jindřich František, tajemník strany

Kandidátní listina Československé sociálně demokratické strany dělnické pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 12. června 1938:

1. Klátil Josef, ředitel družstva „ Budoucnost “
2. Kavalír František, soustružník
3. Gregorová Marie, dělnice
4. Tusar František, železniční zaměstnanec
5. Fleissner Ferdinand, tajemník strany
6. Rédl Josef, zedník
7. Matoušek Antonín, malíř pokojů
8. Neustupa František, ředitel Obchodní akademie v Rakovníku
9. Schelinger Richard, domkář
10. Hrubý Josef, železniční zaměstnanec
11. Koubek Josef, učitel, legionář
12. Podolková Františka, inkasistka
13. Brabec Josef, horník
14. Kantor Karel, kovodělník
15. Vitouš Otta, četnický strážmistr ve výslužbě
16. Hladeček Eduard, autořidič
17. Eichinger Zdeněk, zřízenec
18. Štolba Karel, dělník
19. Pinc Jan, železniční zaměstnanec
20. Markup Jaroslav, kovář
21. Žalud Vilém, pekař
22. Mates Václav, kladeč
23. Feldman Josef, lékař
24. Müller Václav, železniční zaměstnanec, legionář
25. Šašek Adolf, mladší, dělník
26. Oul Václav, zedník
27. Janatová Anežka, úřednice
28. Zajíc Josef, kontrolor

29. Minařík František, dělník
30. Adámek Ladislav, poštovní podúředník
31. Trejbal Jaroslav, domovník
32. Kincl Antonín, soustružník
33. Gebhart Josef, úředník
34. Popelka Antonín, holič
35. Hornof Josef, zedník
36. Waldman Bohuslav, soudní úředník
37. Sklenička Bohumil, strojmůdce, legionář
38. Vácha Josef, skladník
39. Šíma František, tesař
40. Fialová Anna, školnice
41. Koutecký Antonín, zedník
42. Kratina Antonín, dělník
43. Sůva Jindřich, skladník
44. Vajdyš Václav, horník
45. Bláha Josef, slévač
46. Kohla Karel, výpravčí drah
47. Šindelář Václav, slévač
48. Smitka Emil, úředník
49. Vostrý Josef, zámečník
50. Müllerová Marie, v domácnosti
51. Charvát Emil, železniční zaměstnanec
52. Šantora Václav, zámečník
53. Pikrt Antonín, obchodní cestující
54. Hudeček Ferdinand, železniční zaměstnanec ve výslužbě

Kandidátní listina Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 12. června 1938:

1. Číha Jan, obchodník
2. Pucholt Josef mladší, truhlář

3. Nápravník Josef, krejčí
4. Rosol František, soukromý úředník
5. Fuchs Václav, obuvník
6. Kopřiva Josef, truhlář
7. Jirásek Jindřich, kolář
8. Laun Karel, obchodník
9. Kašpar Bohumil, obchodní zástupce
10. Zelenka Emil, sochař
11. Eisenhamer František, trafikant
12. Koutník Stanislav, instalatér
13. Klatovský Antonín, zámečnick
14. Hůla Josef, čalouník
15. Chládek Adolf, kovář
16. Weisl Karel, obchodník
17. Pracný František, obuvník
18. Brabec František, obchodník
19. Kalík Jan, zahradník
20. Švarc Josef, obchodník
21. Reichert Václav, obchodník
22. Tůma Bedřich, obchodník
23. Linhart Jindřich, klempíř
24. Černý Karel, truhlář
25. Kračmar Břetislav, fotograf
26. Kasal Augustin, stavitel

Kandidátní listina Spolku majitelů domů a nemovitostí pro město Rakovník pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 12. června 1938:

1. Štefek František, profesor
2. Matějovský František, strojuvůdce
3. Brožovský František, vrchní oficiál ve výslužbě

4. Fiala František, bankovní úředník
5. Polcar Antonín, listonoš
6. Oul Václav, studnař
7. Rác Alois, ředitel živnostenských škol ve výslužbě
8. Zanger Adolf, úředník ČSD
9. Knotek Arnošt, hodinář
10. Bartoš František, vlakvůdce ve výslužbě
11. Suchý Karel, podúředník ČSD ve výslužbě
12. Hladeček František, šofér
13. Hlaváček Emanuel, truhlář
14. Korber František, inspektor ČSD ve výslužbě
15. Musil Josef, dělník
16. Kořínek Antonín, obchodník
17. Košťál František, zahradník
18. Spurný Josef, maloročník
19. Pavlas František, poštovní inspektor ve výslužbě

Kandidátní listina Československé strany lidové pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 12. června 1938:

1. Langmajer Karel, vlakvůdce ČSD ve výslužbě
2. Schimmer Leopold, rolník
3. Tyburec Jan, vlakvůdce ČSD
4. Eisenbrandová Milada, dámská krejčová
5. Pokorný Bohumil, katecheta
6. Sladký Martin, podúředník ČSD ve výslužbě
7. Klímová Marie, choť průvodčího vlaků ve výslužbě

Kandidátní listina Československé strany národně socialistické pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 12. června 1938:

1. Vaněček Čeněk, starosta

2. Kadečka Oldřich, zámečník
3. Diepolt František, státní profesor
4. Kučera Josef, topírenský dozorce
5. Záruba Šimon, dělník
6. Černohorský Ferdinand, stavitel
7. Zelenková Marie, dělnice
8. Fišer Antonín, oficiál státních drah
9. Junek Antonín, poštovní podúředník, legionář
10. Jirgl Josef, dělník
11. Carda Jan, truhlář
12. Koželuh Jan, úředník
13. Řehák Eduard, dělník
14. Kubec Karel, ředitelský tajemník
15. Štýbr Oldřich, horník
16. Menhart František, odborný učitel
17. Frolíková Leontýna, soukromnice
18. Procházka Josef, domovník
19. Kokoška Jaroslav, úředník
20. Jedlička Jan, poštovní úředník, legionář
21. Štěr Václav, vlakmistr státních drah ve výslužbě
22. Bočánek František, dělník
23. Štěpánek Antonín, dělník
24. Broum Ludvík, zámečník
25. Brotánková Matylda, soukromnice
26. Sém Pravoslav, elektrotechnik
27. Týčová Marie, porodní asistentka
28. Hvězda Rudolf, zámečník
29. Zápál Václav, dělník
30. Monhart Alois, dílovedoucí
31. Ondráček Jindřich, poštovní zřízenec, legionář
32. Hanzlíček Bohumil, poštovní zřízenec, legionář
33. Zíka František, dělník

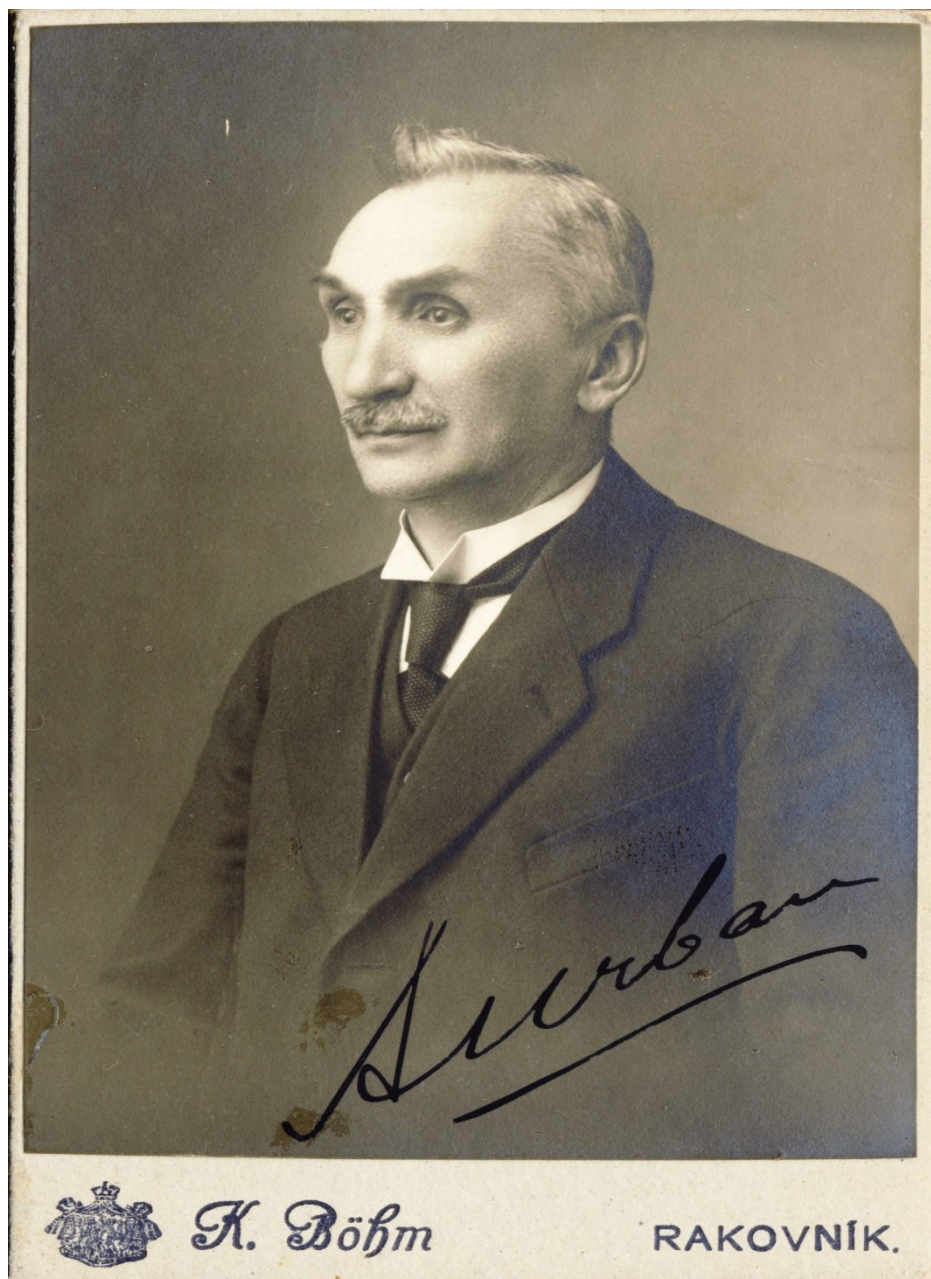
34. Franče Václav, dělník
35. Ošťádal Jaroslav, berní ředitel ve výslužbě
36. Srb Josef, skladník
37. Tarantová Františka, choť klempíře
38. Popelka Josef, typograf
39. Černý Antonín, poštovní úředník, legionář
40. Todt Josef, vlakmistr státních drah
41. Hůlka Antonín, dílenský
42. Beránek František, dezinfektor
43. Krausová Celestina, soukromnice
44. Endyš Jiří, dělník
45. Hadrbolec Antonín, bednář
46. Štengl Václav, strojník
47. Jiras Bohumil, dozorce topíren ve výslužbě
48. Výleta Václav, řidič motorových vlaků
49. Šindelář Karel, dělník
50. Krňák František, vrchní oficiál státní drah ve výslužbě
51. Krob Antonín, dělník
52. Přibík František, dělník
53. Hacmac karel, zámečnick
54. Pichner Alois, skladník

Kandidátní listina Národního sjednocení pro volby obecního zastupitelstva v Rakovníku dne 12. června 1938:

1. Slaný Jan, ředitel Rakovnické spořitelny
2. Nigrin Josef, drogist
3. Řídel Jan, inspektor státních drah ve výslužbě
4. Jentis Jan, správce pily
5. Klouček Bohumil starší, uzenář
6. Malec Jaroslav, dělník

7. Pokorný Dominik, obchodník
8. Hanzlíček Ladislav, technický úředník
9. Šmíd Vojtěch, ředitel reálky ve výslužbě
10. Svobodová Karla, vdova po profesorovi
11. Zazvonil Karel, účetní
12. Prouza Václav, úředník
13. Trešl František
14. Šipl František, oficiál státních drah ve výslužbě
15. Pražák Václav, obchodník
16. Pácová Libuše, modistka
17. Sýkora Josef, dělník
18. Tůma Emanuel, majitel hlavního skladu tabáku
19. Dvořák František, měřičský rada
20. Paris Karel, úředník
21. Beneš Josef, vrchní četnický strážmistr ve výslužbě
22. Lutovský Jan, obchodník
23. Prantl Josef, dělník
24. Kučera Josef, soukromník
25. Bouma Josef, úředník
26. Vlček Bohuslav, lékárník
27. Moravcová Emílie, dělnice
28. Žák Vilém, úředník
29. Lang Václav, majitel strojírny
30. Vanišová Eliška, vdova po vládním radovi
31. Salivar Josef, dozorce
32. Ulrich Ervin, obchodník
33. Vrbata Josef, úředník
34. Podrabský Josef, hoteliér
35. Schrogl Josef, úředník
36. Vaska Antonín, ředitel banky ve výslužbě.

Obrazová příloha

Starosta Antonín Urban.

Zdroj: SOkA Rakovník.

Starosta Čeněk Vaněček.

Zdroj: SOkA Rakovník.

Starosta František Diepolt.

Zdroj: SOkA Rakovník.

Starosta Karel Schleyder.

Zdroj: SOkA Rakovník.

Okresní starosta František Pánek.

Zdroj: SOkA Rakovník.

Náměstek starosty Josef Klátil.

Zdroj: SOkA Rakovník.

Odhalení pomníku T. G. Masaryka v roce 1930 v Rakovníku.

Zdroj: SOkA Rakovník.

Oslavy 1. máje sociálních demokratů v roce 1934 v Rakovníku.

Zdroj: SOkA Rakovník.

Tábor lidu 5. června 1935 v Rakovníku.

Zdroj: SOkA Rakovník.